TERTIA PARS EXAMINIS DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI, COMPLECTENS EXPLICATIONEM LOCORVM:

De virginitate.
De cœlibatu Sacerdotum.
De Purgatorio.
De inuocatione Sanctorum.

ADIECTA EST IN SINGVLIS LOCIS historia certaminum inde vsq; ab Apostolorum temporibus:

AVTHORE
MARTINO CHEMNICIO, D.

FRANCOFVRTI,
Excusum per Iohannem Feyrabendt. Anno 1596.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOHANNI GEORGIO, MARCHIONI BRANDEBVRGICO, SACRI ROMANI IMPERII ARCHICAMERARIO ET ELECTORI, PRVSSIÆ, STETINI, POMERANIÆ, Cassubeorum, Sclauorum, & in Silesia Crossorum Duci, Burggrauio Noribergico, & Rugiæ Principi, &c. Domino suo clementissimo:

Gratiam, salutem ac pacem, à Deo Patre, per Dominum nostrum Iesum Christum.

LLVSTRISSIME *Princeps Elector, Domine clementissime, annus iam agitur vndecimus, cùm fatali quadam occasione cum Iesuitis, nouitia Romani Pontificis creatura, in certamen incidi. Quia enim sectam illam ideò excogitatam constabat, vt inde tanquam ex equo Troiano, prodirent noui milites, literarum & linguarum armis instructi, qui patrocinium Pontificiæ religionis felicius, quàm reliquorum Monachorum ordines hactenus fecissent, susciperent & sustinerent, ac professione politioris literaturæ & linguarum, tanquam lenocinijs abutentes, incautæ iuuentutis animos allicerent, atque à prima ætate Pontificijs opinionibus imbuerunt: idq́ ita insidiosè, vt publicis scriptis se non statim aperirent, vnde colligi posset, quid monstri alerent: Ego certis tum rationibus adductus, præcipua capita Theologiæ, quam profiterentur, ex quadam ipsorum censura excerpta, edidi, vt hac ratione prouocati, ipsi plenius se aperirent, vnde propius agnosci possent. Cùm verò ex ipsorum grege nemo prodiret, sed Andradius quidam Lusitanus, homo doctus sanè & eloquens: cuius in Concilio Tridentino non minima fuit autoritas, à patribus Concilij iussus, libello meo, exiguo sanè, aliquot libros Explicationum, quas orthodoxas vocabat, opponeret, ita, vt quasi rationem Decretorum & Canonum Concilij Tridentini, cui tum intererat, reddere videretur: Ea occasione, cùm necessariò aliquid esset respondendum, vt cum aliqua Lectoris vtilitate illud fieret, Examen seu Explicationem Decretorum Concilij Tridentini institui, & locos de Scriptura & Traditionibus, de peccato, de libero arbitrio, de iustificatione, de fide, de bonis operibus, & de Sacramentis, duabus partibus, ex sacra Scriptura Canonica fundamentis, collatis ad eam normam veræ & piæ antiquitatis testimonijs, ante aliquot annos, simplici orationis filo expediui.*

Supererant autem in Decretis illis reliqui examinandi seu explicandi loci, de virginitate, & de cælibatu sacerdotum, de purgatorio, de inuocatione, re-

liquijs & imaginibus Sanctorum, de indulgentiis, de ciborum delectu, de Ieiuniis & Festis. Et sanè animus non erat, illorum etiam locorum tractationem suscipere, & ea, sicut in prioribus partibus factum fuerat, ratione pertexere: absterrebar enim magnitudine & difficultate laborum, quos in prioribus partibus expertus eram. Cumq́; præter quotidianas Ministerij mei occupationes, aliis subinde negotiis impedirer: sperabam ex nostris alium aliquem feliciori ingenio, maiori eruditione & eloquentia elegantiore instructum & ornatum, cui plus otij & excitatior ingenij alacritas suppeteret, proditurum, qui vtilem hanc & necessariam Ecclesiæ operam, maiori cum fructu, vel priuato suo, vel communi Ecclesiarum nostrarum nomine, præstaret. Multis enim de causis valde vtile esset, graui autoritate, communicatis sententiis, & coniunctis operis, publicam refutationem, Decretis Concilij Tridentini, communi nomine opponere, in qua detectis insidiis, & corruptelis refutatis, vera sententia in singulis locis illustraretur; vt posteritati etiam constaret, quæ fundamenta, & quas rationes iudicij sui, de Tridentini Concilij decretis, ætas hæc nostra habuisset. Hæc enim ratio ad instruendas & confirmandas bonas mentes, plus habitura esset momenti, quàm priuatæ commonefactiones.

Interea verò ex variis locis, à multis eruditis & piis viris, quibus priorum partium lectio non ingrata fuerat, & per literas & coràm instigatus sui; vt reliquos etiam locos pertexerem, cùm laborem illum semel suscepissem, & facta promissione quasi ex condicto tenerer. Cumq́; ex aduersariorum etiam, Lindani, Cromeri, Tiletani, atq; aliorum Pōtificiorum clamoribus animaduerterem, priores illos meos labores non absq; fructu susceptos fuisse, acerbæ enim ipsorum vociferationes, acceptæ plagæ indicia & testimonia sunt: passus tandem sum, id quod supererat oneris, mihi rursus imponi: Maximè cum viderē, Lindanum in exagitando Apologetico illo, in quo ordines Protestantium (vt vocant) causas recusatæ Tridentinæ Synodi grauiter exponunt, superbè nostris Ecclesiis insultare, & illos præcipuè locos, quos reliquos esse dixi, variis sophismatum artificiis, sub specie Catholicæ Antiquitatis deprauare. Reliquorum itaque etiam in decretis Tridentini Concilij locorum Examen seu explicationem, pio studio institui, & Deo iuuante, pro donorum meorum mediocritate, simplici dictione, ex Scripturæ fundamentis, & huic consentientibus veræ antiquitatis testimoniis, pertexui. Et de meis laboribus nihil dicam, illos enim Christo Seruatori, vera animi humilitate, in timore Domini offero, & Ecclesiæ eius audienti & sequenti vocem pastoris sui, iudicium de illis permitto.

Hanc verò tertiam partem Examinis Tridentini Concilij, complectentem explicationem locorum, de virginitate, de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, & de inuocatione sanctorum, vestræ Illustrißime Princeps Elector, Cels. sit. demissa ac debita animi reuerētia, publica hac inscriptione dedicare volui, idq́; nō ambitione aut leuitate aliqua: sed causis adductus honestißimis & grauißi-

uißimis. Vtile enim est, & ad præsentis ætatis homines, & ad omnem posteritatem, extare illustria testimonia, quòd necessaria horum temporum certamina, de grauißimis controuersijs Religionis, contra impias & superstitiosas Romani Pontificis & coniuratorum ipsius corruptelas, non agitentur leuium, turbulentorum, aut indoctorum quorundam hominum clamoribus ex praua quadam dissentiendi libidine, ad dementandum rude & ignobile vulgus: Sed quòd illarum controuersiarum explicationes, grauißimo Principum sapientißimorum iudicio, ex firmis ac perspicuis verbi Dei fundamentis & veræ antiquitatis testimonijs, diligenter considerentur, expendantur & cognoscantur. Atq. vtile est, causas, cur illustrißimi Germaniæ Principes & reliqui ordines, Decreta Concilij Tridentini recipere nolint, ex Scripturæ fontibus, & ex prima Apostolica & Catholica Ecclesiæ antiquitate, repetitas extare, præsertim cum res ipsa palàm ostendat, tyrannidem Pontificiam, insidijs, perfidia, gladijs, flammis & restibus hoc agere, vt Decreta Concilij Tridentini, suppressa necessaria illa veritatis disquisitione, quæ Actorum 16. describitur, executioni mandentur.

Cumq. libellum de secta Iesuitarum & doctrina ipsorum, qui primam occasionem præbuit ad sequentes meas de Tridentino Concilio lucubrationes, Illustrißimo Celsit. vestræ parenti, &c. felicis recordationis, inscripserim, & priores etiam partes Examinis Decretorum Concilij Tridentini, alijs illustrißimis Brandeburgicæ familiæ Principibus, dedicarim, cumq. huius etiam partis scriptio in illud tempus inciderit, cùm Celsit. vestra vnà cum politica administratione Marchiæ Brandeburgicæ prouinciæ latißimæ, Ecclesiarum etiam curam & nutricationem, Christiano principe dignam, ita susciperet, vt doctrina cœlestis incorrupta vox in illis semper sonaret: existimaui me Principi patriæ meæ, faustæ gratulationis & pij ominis loco, rectè posse, & iure debere, scriptum hoc in quo cœlestium dogmatum puritas & veritas à Pontificiorum corruptelis, sordibus & superstitionibus vindicatur, demissa reuerentia offerre. Scio enim Celsit. vestram, post sacræ Scripturæ cognitionem, in perlegendis D. Lutheri Scriptis, & perscrutanda antiquitatis monumentis eam posuisse operam, vt de momentis controuersiarum religionis, rectè, piè & sapienter iudicare posßit. Et diligentia periculosißimis hisce temporibus profectò necessaria est, vt Principes ipsi diligenter attendant, quale genus doctrinæ regionum suarum Ecclesijs proponatur, sicut Celsit. vestra piè & prudenter facit, quod publica autoritate Ecclesijs suis lectionem Scriptorum D. Lutheri diligenter commendat. Non enim Pontificij solùm, sed & Sacramentarij clancularij Lutheri scripta de hominum manibus excutere ideò conantur, vt suis erroribus in Ecclesia liberius grassari posßint.

Quòminus autem dubitarem, Illustrißimo Celsi. vestræ nomini, meas hasce lucubrationes dedicare, animum mihi addiderunt reuerendi, clarißimi & doctißimi viri, D.D. Georgius Cœlestinus, Ecclesiæ collegiatæ apud Berlinenses

Præpositus, D. D. Iohannes Copus cognatus meus, Celsit. vestræ Consiliarius intimus, & D. D. Iohannes Neander Medicus, cuius fidei Celsit. vestra corporis sui curam committit. Hi enim spem mihi non dubiam fecerunt, significationē hanc quantulamcunq; demissi & deuoti animi à subdito erga Principem patriæ profectam & declaratam, Celsit. vestræ non ingratam fore, cum quidem affirmarent, libellum Ecclesiarum Prutenicarum continentem explicationem cōtrouersiarum huius temporis, in quo conficiendo & ego tunc aliquid operæ contuli, à Celsit. vestra antea, aliqua cum commendatione & non sine pia approbatione, perlectum fuisse.

Quod igitur diuinæ bonitati gratum, & Ecclesiæ faustum ac salutare sit, prodit Tertia hæc pars Examinis Concilij Tridentini, sub Illustrissimo Celsit. vestræ nomine, quam si Lectores intellexerint, Celsit. vestræ iudicio sapientissimo non improbatam fuisse, libentius inspicient, atq; vt opinor, aliqua cum voluptate legent in singulis locis integram, inde ab Apostolorum temporibus contextam certaminum historiam, quando scilicet, à quibus, qua specie, & quibus argumentis, corruptelarum & superstitionum seminaria sparsa, resuscitata, aucta & expolita subinde fuerint. Ac rursus, à quibus veritatis testibus, & ex quibus fundamentis, repressa & refutata fuerint: quodq; priuatæ patrum quorundam opiniones & deuotiones, tunc non fecerint legem communem, aut dogma Catholicum, cum semper alij veritatis testes melioribus illis Ecclesiæ temporibus, pullulantibus superstitionibus, opinionibus, ex fundamentis scripturæ Canonicæ publicè se opponerent. Illa enim historica obseruatio hisce controuersiis plus affert lucis, quàm aliæ prolixæ disputationes, & de sententijs veterum vna hæc certissima dijudicandi ratio est: ostendit enim, qua fide, & quo candore, Pontificij multas veterum sententias, ad stabiliendas suas superstitiones, detorquere soleant. Et inter scribendum sæpius optaui, in prioribus etiam partibus similem rationem seruatam fuisse, vt singulis locis addita esset talis historica controuersiarum explicatio: quod fieri tamen non incommodè poterit, si aliquando repetenda erit editio. Sed in singulis locis Lector ipse hæc animaduertet.

Videbitur forsan nonnullis prolixitas esse nimia. Sed quia status controuersiarum à Pontificiis insidiosè plerunq; transponitur (nunc enim lōge aliam speciem controuersiis induere conantur, quàm quæ ante annos quinquaginta fuit) ostendendum fuit, quid propriè in cōtrouersia positum sit in singulis locis, & faciēda antithesis, quomodo olim illa disputarint, & quomodo nunc ea pingant. Argumēta etiam nunc longe alia conquirunt Patroni Regni Pontificij, quàm quæ ante hos annos ipsis vsitata fuerunt: conferenda igitur fuerunt & vetera ipsorum & recentia argumenta. Cumque in explicationibus Argumentorum subinde noua comminiscantur sophismata, illa fuerunt detegenda & remouenda. Et cum præcipuam victoriæ spem in eo ponant Pontificij, vt Lectorem cumulatis varijs patrum sententijs turbent, conatus fui in historia certaminum de singulis locis nebulas illas discutere, & veram rationem

diiudi-

diiudicandi veterum sententias ex ipsis fontibus monstrare. Inde factum est, quòd scriptum longius, quam vel institueram, vel cogitaram, excurrit, quam prolixitatem, non quidem affectatam, sed quam rerum ipsarum tractatio, non tam obtulit, quam flagitauit, candidus Lector boni consulet, Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, rigationi huic, mediocri labore ex pio studio susceptæ sua benedictione salutare addat incrementum, vt ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ ædificationem, aliquid inde vtilitatis redeat, Amen.

Vestram vero Illustrissime Princeps Elector Celsit. demissè oro, vt hanc inscriptionem à subdito suo clementi animo suscipiat, & me meaq; studia sibi clementer commendata habere non dedignetur, sicut Chemniciorum & Sabinorum familiæ, quæ in atauo meo coniunctæ fuerunt, honestum semper sub Marchionibus Brandeburgensibus locum habuerunt. Deum oro, vt sub Celsit. vestra literarum, pietatis & pacis studia feliciter semper floreant. Data Brunsuigæ XX. Ianuarij, Anno Domini M. D. LXXIII.

Celsit. vestram

demissè & reuerenter colens,

Martinus Chemnicius, D.

EX OCTAVA SESSIONE TRIDENTINI CONCILII:

De Castitate, Cœlibatu & Virginitate.

CANON IX.

SI quis dixerit: Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium: posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam voverint) habere donum, Anathema sit, cum Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos, supra id quod possumus, tentari.

CANON X.

SI quis dixerit: Statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quàm iungi matrimonio, Anathema sit.

EXAMEN.

QVÆ in præcedentibns partibus tractata sunt, quia alicubi habẽt dogmatum subtilitates intricatas, aliquam desiderãt disputationem. Quæ verò adhuc restant examinanda capita, (vt de Cœlibatu, de Purgatorio, de Reliquiis, Imaginibus & Inuocatione Sanctorum, de Indulgentiis, de Delectu Ciborũ, Ieiuniis & Festis) manifestas, crassas & notorias annexas habẽt superstitiones & idolomanias: quas cùm totus orbis Christianus in clarissima verbi Dei luce, magno cum dolore & gemitu, dudum exhorrescens aspexerit, ita vt querelæ non tacitis iam coram Deo gemitibus effundãtur, sed plena ac sonora voce in toto orbe vndiq; perstrepant, Id quod ne ipsi quidem aduersarij negare possunt. Existimârunt igitur multi, licèt tam effrenis sit Monachorũ, & recentis Pontificiæ creaturæ Iesuitarum, impudentia, vt nihil tam enormiter & notoriè sit superstitiosum, cuius patrociniũ & defensionem ipsi suscipere & profiteri non ausint: fore tamen vt Patres Tridentini in Concilio, tanquã in publico orbis theatro, aliquo suffunderẽtur pudore, & ea, quæ publica scãdala, manifestos abusus, crassas superstitiones, & non dissimulandas Idolomanias secum trahunt, ex Ecclesia Dei, publica autoritate tollerent. Præcipuè verò in hoc capite de Cœlibatu, vbi publica, notoria, scortatoria, adulterina & Sodomitica infamia, inquinatissimi cœlibatus in regno Põtificio, multarum conscientiarũ periculosi ac perniciosi laquei, & persuasiones de merito Virginitatis, cum Euangelio pugnantes, & contumeliosæ in meritũ filij Dei, multorum inter ipsos etiam Pontificios conscientiis inclamant, & relaxationem legis cœlibatus efflagitant. Nota est Gregorij Magni παλινῳδία, quã Epistola D. Vlrici Episcopi Augustensis recitat. Nota est Pij Secundi vox à Platina annotata. Noti sunt Mãtuani versus, quod fuerit seculi sui iudicium de lege cœlibatus. Quid de ea inter ipsos huius temporis Pontificios scriptores multi optent, in publicis scriptis extat. Auditæ fuerunt in ipso Concilio Tridentino Catholicorum quorundam (vt vocant) Principũ legationes, idem sonora voce efflagitantes. Sed querelã illam, qua in præcedẽtibus sæpius me necessitas vti coegit, hoc etiam in loco repetere cogor: quòd scilicet architecti Decretorũ & Canonũ Concilij Tridentini, puncta & momẽta controuersiarũ non disertè & expressè ponunt, eumq; crassiora cõmenta Monachorum, exertis verbis in tanta Euangelij luce, qua etiã Laicorũ oculi illustrati sunt, defendere non ausint, & tamẽ damnare nolint, mirabili artificio, verũ controuersiarum statũ inuoluunt, ita, vt nihilominus neruos superstitionũ retineant, vt ab imperitis harum controuersiarum primo intuitu, hoc non statim animaduertatur, pij tamen si moneantur, insidias facile perspiciunt. Tectè enim & oblique, si nõ integris sententiis, tamẽ vel vno atq; altero vocabulo, ad suas, quas stabilire volunt, superstitiones alludunt, vt cùm hoc loco castitatem, matrimonio opponunt, nõ caret Babylonico mysterio, Apoc. 17. sicut ostendemus. Ita non clare explicant, quid in controuersia sit positum, quando instituitur collatio inter virginitatẽ & cœlibatum: obiter tamen eò alludunt, quòd de merito vitæ æternæ & beatitudinis sit disputatio, quando vocabulo Paulino, suo more, vtũtur (beatius esse.) Eodem modo legem & vota cœlibatus nominant tãtùm, vt illo cooperculo totam Lernam superstitionum, quæ in ista Pandoræ pixide latet, stabiliant. Hæc igitur ea simplicitate, qua vsi sumus, in præcedentibus, euoluemus, vt Lectori de Decretis & Canonibus illis iudicaturo, integræ disputationes in conspectu sint. Et primum de Castitate dicemus.

Capita eorũ de quibus hoc libro agetur.

Trident. Patres contra omnium spem impurum cœlibatũ defendunt.

S. Gregorius de cœlibatu Sacerdotum. Pius II.

Principũ legationes & querela.

Malitia Tridẽt. pat. in occultando negocij statu, vt neruos superstitionum retineant.

Trid. pat. castitatẽ matrimonio opponunt.

CAPVT I.

QVOD CASTITAS PROPRIE OPPONATVR vagis illicitis & prohibitis libidinibus.

CAstitas, pudicitia, puritas, sanctimonia, necessariæ virtutes sunt in credẽtibus. Impudicitiã enim inquinamẽta seu impuritatem, quæ castitati opponitur, Deus auersatur, odit & abominatur. Et qui sine vera castitate impuris impudicitiæ inquinamẽtis polluti sunt, Deo placere nõ possunt, 1. Thess. 4. 1. Cor. 6. Ephe. 4 & 5. Ebr. 12. Maxime igitur prodest & necessariũ est, vt in Ecclesia Dei doctrina de vera castitate, pura, integra, & perspicua extet, vt ita virtus Castitatis rectè cõmendetur, & ad eam excolendã pij seriis exhortationibus extimulentur. Falsa autẽ illa persuasio animis hominũ eximenda est, quasi in solo Cœlibatu sit castitas Deo placens, & quasi consuetudo cõiugalis opponatur castitati, ita vt reliqua libidinũ incendia & operationes extra coniugium, sint quidem aliquid quasi præter castitatem, non tamen frangant votũ castitatis, quæ illa conditione in regno Pontificio vouetur (in quãtum humana fragilitas permittit.) Quando igitur in Ecclesia de castitate iuxta verbũ Dei loquimur, non in genere de abstinentia à coniugio declamitandum, sed integra doctrina comprehendenda est. Castitas enim Deo placens, de qua scriptura concionatur, Primò in eo consistit, vt vitentur omnes libidines, pollutiones & commixtiones extra coniugium à Deo prohibitæ. Secundò, est etiam castitas Deo placens in consuetudine coniugali, propter ordinationem, benedictionem & sanctificationem Dei. Tertiò, in illis, qui

Verã castitatem Deus in piis omnibus requirit.

Castitas vera non in solo cœlibatu est.

Castitas in quibus consistat.

donum habent continentiæ. Castitas est puritas vitæ cœlibis, qua abstinent non tantùm à prohibitis, verùm etiam à legitimis commixtionibus. De his capitibus ordine dicemus.

Pontificij castitatem coniugio opponunt.

Pontificij igitur, quando de encomiis castitatis concionantur, orationē solummodo vel certè principaliter cōtra matrimonium dirigunt, de aliis incendiis & operationibus libidinum, obiter tātùm facta mentione. Et vulgus audiens illis, qui licet omnis generis libidinibus se polluunt, ideò tamen castitatis appellationem tribui, quia legitimū coniugium non ineant, concipit inde odium coniugij, & persuasionē impunitatis in pollutissimis etiam libidinibus. Debuissent itaq; Patres Tridentini, castitatem Deo placentem, non contra legitimū matrimonium distinguere, sed vagis illicitis, & prohibitis à Deo libidinibus opponere: cùm præsertim postremi huius seculi inquinamenta serias de hac parte castitatis admonitiones eflagitent. Nō enim à sancto coniugio, sed ab illicitis fœdis & prohibitis libidinibus, Euangelicæ castitati capitale periculū est. Nam Deus, qui castis mens est, hoc agit, vt eos, qui non continent, pudico matrimonio copulet, Matt. 19. Malignus verò ille spiritus, hostis veræ castitatis, qui propterea ἀκάθαρτος appellatur, tanquā Leo rugiens obambulat, vt animos incēdiis libidinum inflammatos, in mentem reprobam cōijciat, ita vt contra propriæ conscientiæ testimonium, & contra seuerissimas Spiritus sancti prohibitiones, in scortationem, adulteria, & alias spureas libidines perfligatissimè ruant. Atq; hæc etiam causa est,

Scriptura castitatem opponit vagis libidinibus.

quando Scriptura de castitate, pudicitia, mundicie & sanctimonia loquitur, quòd toties & tam acriter doctrinam, cōtra vagas libidines, seuerissimis prohibitionibus, & durissimis comminationibus, propositis etiam horrendis exemplis pœnarum, repetit & inculcat. Et quidem ostēdit, quam variis modis impurus ille spiritus pudicitiam Euangelicę castitatis attentare & conspurcare soleat, vt docentes in Ecclesia, animos hominum seria inculcatione, & assidua meditatione huius doctrinæ diligentiùs præmuniant.

Primò enim quosdam flammia libidinum ita transuersos rapit, vt Dei prohibitiones & comminationes, nec cogitent, nec considerent, nec curēt, sed contra conscientiam, quasi beluino impetu in libidines ruant. Notum est, quid Paulus, Ephes. 4.

Libidines Gentium.

de Gentibus scribat: Dedolentes se ipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ. Vbi ἀπηλγηκότας vocat, quorum conscientiis, quasi callus quidam obductus est, vt nec Dei, nec hominum iudicio, nec propriæ conscientiæ cogitationibus accusantibus afficiantur aut moueantur, sed beluino impetu in quasuis libidines ruant. Rom. 1. vocat νοῦν ἀδόκιμον, mentem reprobam, quia incendia libidinum etiam mentis iudicium deprauant, vt non consideret τὸ καθῆκον (hoc enim Philosophico vocabulo Paulus vtitur) Nec vero inter

Immunditia quorundam in populo Dei

Gentes tantùm hoc accidit, sed in ipso etiam populo Dei, Oseę 4. Fornicatio aufert cor. Et Prouer. 7. Sequitur, non secùs, quam bos, qui ad lanienam vadit. Et Epistola Iudæ dicit, quosdam fœdissima carnis inquinamenta sectari, ἐνυπνιαζομένους, hoc est, in quibus iudicium mentis quasi veterno quodam oppressum est. Causam autem Oseas explicat, quia, inquit, deseruerunt Dominum & mandata eius. Et remedium Solomon ostendit, cum inquit: Præceptum lucerna est, & Lex lumen, & vitæ via correptio & castigatio, vt custodiant te à muliere mala, &c. In tradēda igitur doctrina de vera castitate, nō contra matrimonium contumeliosa spicula sunt eiaculanda, sed cū maxime respiciendum est, vt diuinæ prohibitiones, comminationes & exempla pœnarum, de confusione libidinum grauissimis cōmonefactionibus vrgeantur, & inculcētur. Hoc enim efficax remediū est per spiritum castificationis, ne cor auferatur, aut veterno opprimatur, ne mens reddatur reproba, & ne conscientia callo dedolentiæ obduretur.

Opinione licentiæ, Satan libidines suasit.

Secundò, plerunque opinione licentiæ, & persuasione impunitatis, impurus ille spiritus, solet poculum spurcarum libidinum hominibus propinare, quasi absque offensione Dei, & sine discrimine, salutis æternæ fit, etiamsi quis se tradat impudicitiæ ad operationē omnis immunditiei. Vt enim ex historiis Ethnicis nihil huc afferamus, vtq; hoc

Ethnici.

Simō Magus.

loco de Simone Mago non dicamus, qui, sicut Augustinus annotauit, docuit detestandam turpitudinem indifferenter vtendi fœminis. Certe ex 15. capite Actorum colligitur, Gētes etiam post con-

Gētes cōuersa scortationē iudicarunt ἀδιάφορον.

uersionem, scortationem opinione impunitatis, tanquam rem Adiaphoram, exercuisse. Ideo enim Apostoli in Decreto, quod ad gentes conuersas mittandum erat, hoc vnum tantum ex lege mosaica addūt, vt abstinerent à fornicatione. Et apud Corinthios (sicut in opulentis emporiis magna solet esse & licentia, & confusio libidinum) post discessum Pauli in ipsa Ecclesia, opiniones illa spargi cęperunt, quasi fornicatio inter Adiaphora, nō vero inter ea, quæ Deo nos exosos faciant, numeranda esset. Nam 1. Corinth. 6. Videntur Corinthii his

Corinthus.

argumentis vsi. Sicut in nouo Testamento Mosaicum discrimen ciborū sublatum est, ita, vt promiscuus vsus omnium ciborū, quod ad conscientiam indifferens, licitus & concessus iam sit, ita etiā promiscuam Venerem non esse peccatū. Textus. n. inquit, Esca ventri, & venter escis, sed non ita inquit Paulus, corpus scortationi: sed Domino. Itē, Quia Deus spiritus est, & spiritu vult coli: Si itaque in spiritu Deū colamus, non referre quid in corpore fiat. Paulus verò opinionis indifferentiæ, magno zelo opponit grauissimas has comminationes: Eos, qui libidinibus, cum lege Dei pugnantibus, corpora sua polluunt, non posse hæredes Dei, mēbra Christi, & templa Spiritus sancti esse. Argumento

Argumenta Pauli contra libidinem.

verò de indifferēti vsu corporis, cum res sit externa grauissimas rationes opponit. 1. Quia Deus creator & conseruator est non animæ tantū: verum etiā corporis. 2. Non anima tantùm: sed & corpus precio sanguinis filii Dei redemptū est. 3. Spiritus sanctus non tantum animæ coniungitur: sed & corpora nostra sunt templa Spiritus sancti. 4. Sumus membra Christi, non tantum secundum spiritualem hominem: sed & corpora nostra sunt membra Christi. 5. Non tantum anima habebit vitam æternam: sed & corpora nostra suscitabuntur ad vitam æternam. Et illis rationibus concludit non esse Adiaphoron & liberum, quomodo quis corpore suo vti velit, sed glorificandum esse Deum, non tantùm in spiritu, verùm etiam in corpore nostro.

Satā è Scriptura turpitudinem libidinum probare conatus est.

Tertio, Tanta est immundi istius spiritus impudentia, vt cùm libidines suas, primum excæcati & obduratis cordibus, obtrusisset, & [illegible] tanquam rem indifferentem vendidisset, tanquam non sit veritus longius progredi, & ex ipsa etiam Scriptura, speciem con[illegible], quam turp[illegible]

suæ

suæ, tanquam rei non vitiosæ, sed bonæ & honestæ prætexeret. Apocalyp. 2. fit mentio doctrinæ & vitæ Nicolaitarum. Historiã autem describit Clemens, lib. 3. Stromatum, & Eusebius, lib. 3. cap. 29. Quòd

Nicolaita.

scilicet Nicolaus, vnus ex septem primis Diaconis, Actor. 6. cùm pulchram haberet vxorẽ, & à quibusdam zelotypia vxoris ipsi obijceretur, mulierem in medium produxerit, & se eam cõmunem velle omnibus facere dixerit. Addit autẽ vterque & Clemẽs & Eusebius, Nicolaum hoc fecisse ex simplicitate quadam, vt ita suspicionem Zelotypiæ à se remoueret, & specimen præberet, se non addictũ esse rebus huius mundi, sed iis se renunciare posse, cùm scriptum sit: Qui nõ odit vxorẽ suam, non potest meus esse discipulus. Item nemo potest duobus dominis seruire. Inde verò Nicolaitæ occasionem sumsẽrũt fœdissimi sui dogmatis de promiscua confusione libidinum, quam nõ tantùm licitam, sed & bonam

Valentiniani.

esse blasphemè disputârunt. Et non multò pòst ex Valentini schola tam tetræ libidinum confusiones prodierunt, vt descriptiones earum apud autores nemo legere possit, quin totus cohorrescat. Extat etiam apud Clementem, li. 3. Stromatum, lõga nar-

Carpocrates.

ratio, de Carpocratis schola. Quia enim Christiani tunc Vigilias, hoc est, nocturnos cõuentus celebrabant, ideò, quia interdiu, propter metum Tyrãnorum, conuenire non audebant, & ibi cõuiuiola pro pauperibus, quæ ἀγάπαι nominabantur, instruebãt. Carpocratiani, hanc cõsuetudinem imitati, ad nocturnas concœnationes promiscuè, viri & mulieres, conueniebant, & post cœnã amoto lumine nefanda quæque exercebãt. Docebant enim licitum esse coire, quando velint, & cum quibus velint, & à mulieribus, tanquam obedientiam legis, exigebãt

Argumenta Carpocratianorum.

promiscuũ concubitum. His enim verbis Clemens fœdas ipsorũ libidines describit, atque argumẽta etiam, quibus horrendas suas libidines defendere ausi fuerunt, recitat. Quia enim Scriptura commẽdat communionem inter fratres, quæ deducit ad regnũ cœlorum, ipsi κοινωνίαν illam non fuerũt veriti interpretari de promiscua confusione libidinum, vt mulieres sint communes, sicut aëris vsus communis est. Clemẽs verò scitè vocat eos fratres non Christi, sed libidinis, & dicit κοινωνίαν illam deducere non ad regnum cœlorum, sed ad prostibula, & ad communionem suum & hircorum.

Quidam ex Carpocratianis accedẽs ad formosam virginẽ, dixit: Scriptum est, Da omni à te petenti: illa, vt quæ non intelligebat hominis petulantiam, modestè respondet. At tu matrẽ conuenias de matrimonio. Ad dictum verò scripturæ Clemens respondit: Quædã esse cõmunicabilia, vt est pecunia, cibus, vestitus, officia, operæ, &c. De corpore verò scriptũ esse, 1. Cor. 6. Corpus non fornicationi, sed Domino. Itẽ, Nõ estis vestri iuris, precio enim em-

Dictum Matthiæ.

pti estis. Fertur dictũ quoddam Matthiæ: Cũ carne pugnare, & carne vti, nihil ei impudicum largiẽdo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & agnitionem. Hoc verò dictum Carpocratiani ad spurcitias suas ita mutilârunt: Animam esse augendam fide & cognitione: Carne autem vtẽdum, hoc est si modo anima castificetur, 1. Pet. 1. nõ referre apud Deum, quomodo corpore quis vtatur, Quia scriptum sit, Rom. 2. Ira & tribulatio, nõ super corpus, sed super omnem animam, operãtem malum.

Gnosticorum argumenta.

Gnostici etiam abusi sunt hoc argumento: iusto non est lex posita. Item, nõ sumus sub lege, sed sub gratia. Ergo prohibitiones sexti præcepti non obligant Christianos: Sed sicut domini sunt Sabbathi, hoc est, tertij præcepti quod tanquam ceremoniale iam abrogatum est, ita voluerunt Christianos dominos esse etiam sexti præcepti. Abusi sunt etiã illa sententia Pauli: In Christo non est mas aut fœmina. Item, quod Græca translatio habet, Mal. 3. Deo restiterunt, & salui facti sunt.

Clemens verò opponit has sententias, Rom. 6. Num peccabimus, quia nõ sumus sub lege? Et Gal. 5. Ne præbeamus libertatem in occasionem carnis, 1. Pet. 2. Libertas non sit velamen malitiæ. Nec verò post Apostolorũ tantùm tempora, sed ipsis Apostolis adhuc in carne viuẽtibus, talia à Pseudoapostolis in Ecclesia sparsa fuisse, ex Epistolis Petri & Iudæ

Pseudoapostoli.

manifestum est. Quãto verò zelo pro castitate cõtra turpitudines illas Apostoli pugnârint ostendit locus, Apocal. 2. Odisti opera Nicolaitarum, quæ & ego odi. Item, habes tenẽtes doctrinam Nicolaitarum, quod odi, 2. Pet. 2. Dominus eos, qui post carnem in cõcupiscentia pollutionis ambulant, in diẽ iudicij puniendos seruat. Et Epistola Iudæ: Ignis æterni pœnã sustinebunt, qui carnem maculant. Nõ autem institui hoc loco, iustam aut integram argumenti huius tractationem, sed hæc obiter adduxi, ea occasione, quia Tridentini Canones castitatem Deo placentem, non tàm fœdis libidinibus opponunt, quam contra sacrum coniugium distinguũt. Volui igitur paucis ostendere, quòd ab initio noui Testamẽti, impurus iste Spiritus, non per honestũ coniugium, sed per fœdas suas libidines, Euangelicæ castitati perniciosas insidias struxerit, idq; varijs modis: & quã acri zelo Apostoli & primitiua Ecclesia, gladio Spiritus contra cõfusiones libidinum se opposuerint. Inde enim consequens est, omninò necessarium iam esse in Ecclesia, ad tuẽdam veram castitatis sanctimoniam, homines non à coniugio deterrere, sed à cõfusione libidinum arcere per diuinas prohibitiones, comminationes, & exempla pœnarũ. Cum quidem & mens reproba in libidinibus, & persuasio licentiæ seu indifferentiæ, non minùs perniciosè nũc grassentur, quã olim: imò cùm iam in Italia potissimum, & quidem Romæ in ipsa sanctissimi (si Diis placet) Patris conspectu, lupanaria, hoc est, publicæ turpitudinum officinæ apertè prostent, & publicis vectigalibus elocentur. Ne di-

Italia & S. Roma prostibula publica.

cam quòd proximis annis ipsius Pontificis legatus, sicut Sleidanus scribit, edito publico scripto, horrendum illud vitium, propter quod Sodoma cum vicinis vrbibus, igne iræ diuinæ conflagrauit, & pro

Impudẽtia legati Pontificij.

se defendere, & aliis commendare in publicam cõtumeliam loci, 2. Pet. 2. non fuerit vllo pudore, si nõ Christiano, at saltem humano retractus. Et isti homines, de castitate contra matrimonium, decreta faciunt, scilicet non dissimiliter, sicut in antiquo prouerbio dicitur: Clodius de pudicitia.

CAPVT II.

AN CASTITAS RECTE DISTINGVAtur contra Matrimonium, quasi etiam in Coniugio non sit Deo placens castitas.

IN nono Canone castitatẽ matrimonio opponi manifestum est. Hæc enim sunt verba Canonis: Si quis dixerit, regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, &c. Item, posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam vouerint, habere donum, Anathema sit. Sentiunt igitur castitatem coniugio violari, pollui & contaminari, in coniugio cõtra castitatẽ peccari. Cõiuges castitate

Insidiæ Canonis Trid. de castitate.

Deo placente destitui. Quæ verò differentia est inter castitatẽ, quæ in cœlibatu seruatur, & eam, quæ est in consuetudine cõiugali, posset quis cogitare, Canonẽ hoc tantũ velle dicere: Coniuges non esse virgines. Sed longè aliud mysteriũ est, ad quod antithesi illa, inter castitatem & matrimoniũ, alludũt. Multa enim à veteribus, & à recẽtioribus disputata sunt: statũ coniugalem esse carnalem & immundũ, cui illa, quæ Scriptura de castitate, pudicitia, mundicie & sanctimonia prædicat, nõ possint cõuenire, sed in solo cœlibatu esse castitatem Deo placentẽ, ideò solas suas Virgines vocant Sãctimoniales impollutas. Hæc Tridentini patres apertis & disertis verbis ex professo forsan defendere nõ audẽt: quia tamen fundamẽtum hoc est virginitatis suorũ regularium & cœlibatus Sacerdotum, tectè voluerũt illa antithesi inter cõiugium & castitatem seu sanctimoniam, ad veteres illos impietatis neruos alludere. Videot enim posito & concesso hoc fundamento, quòd in coniugio nõ sit castitas, sponte inde consequi & stabiliri ea, quæ ipsi de sanctimonialium virginitate, & de sacerdotũ cœlibatu, tradunt & defendunt. Nam casta placẽt superis. Item, Casta Deus mens est, casta vult mẽte vocari. Et castas põdus iussit habere preces. Mysteriũ igitur iniquitatis in antithesi ista inter matrimonium & castitatẽ inuolutum, ex collatione historiarum euoluemus, vt coniugio sua castitas & sanctimonia ex scriptura asseratur, & origo falsarum persuasionum de necessitate cœlibatus sacerdotum, & de meritis virginitatis regularium monstretur. Ad sequentia enim magnum hæc habebunt vsum.

Coniugij ℞. superationes.

Antithesis Canon. Trid. pat. fraudes detegit.

In puritate itaque vitæ cœlibis esse castitatẽ etiã ratio intelligit: In cõsuetudine verò coniugali piorum esse castitatem, pudicitiam, mũdiciem, sanctimoniam, ratio videre nõ potest. In solam enim cõiugũ commixtionẽ oculos defigit. Sed doctrina est sacræ scripturæ propria & peculiaris, castitatem & sanctimoniã Deo placentẽ, esse etiam in consuetudine coniugali piorum propter ordinationem, cõiunctionẽ, benedictionẽ, & sanctificationem Dei. Non igitur Ethnicorũ dictis vel exẽplis, nec ex rationis dictatis, aut externa specie: sed ex doctrina diuinitùs patefacta formandũ est iudiciũ, de cõiugij castitate & sanctimonia. A qua regula cũ veteres hæretici, & quidã etiã ex patribus discederẽt, & rationis iudiciũ sequerentur, ac externã tantũ speciẽ consuetudinis coniugalis cõsiderarent, valdè non tantùm tenuiter, sed iniquè, imò contumeliosè & blasphemè de coniugio & senserunt & locuti sunt.

Scriptura castitatem etiã coniugio tribuit.

Cur nonnulli ex patribus cõiugio iniquiores.

Cùm enim sub initium noui Testamenti, turpitudo & confusio detestãdarum libidinum ex verbo Dei acriter damnarentur, & cõtra eas doctrina de castitate & sanctimonia ex scriptura diligẽter & serio vrgeretur: videns impurus ille Spiritus, se hac ratione id, quod contra Euangelicam castitatẽ machinabatur, vbiq; & apud omnes efficere non posse (cum & Doctores in primitiua Ecclesia gladio Spiritus se fortiter opponerẽt, & inter ipsos etiã Ethnicos honestiores, quique à confusione libidinum abhorrerent) in aliam se formam conuertit, & excitauit multos, qui cũ vagas libidines rectè abominarentur, nimis in alteram partem deflexerunt, prætextu castitatis & sanctimoniæ, damnantes etiã coniugalem consuetudinem, eò, quòd commixtio sexuũ etiam in coniugio videretur res esse immunda. Puritas verò, castitas, pudicitia & sanctimonia, in solo cœlibatu iudicaretur esse. Et Marcion quidem (sicut Clemens refert) à Philosophis & Poetis, qui semper iniquiores fuerunt cõiugio, seminaria suæ opinionis accepit, sed cũ illi tantùm molestias, quas hoc vitæ genus secum trahit, prætenderent, Marcion præterea addidit hanc blasphemiã: Ipsam commixtionem sexuum in coniugio esse peccatũ: Imò ipsum opus generationis esse malum & à contrario Deo profectũ, ideo sicut Tertullianus scribit lib. contra Marc. Neminem ad baptismum admittebant, nisi vel cœlibem, vel matrimonio & huius fructui renunciantem. Secundus quidam posteà illam blasphemiam amplificauit, docẽs, mulierem totam esse opus diaboli, viri verò inferiores partes ab vmbilico eiusdem diaboli creationem esse, & ideo vtentes coniugio asseruit Satanæ opus implere, ita Epiphan. Tom. 3. lib. 1. hæresi 45.

Marcion.

Secundus.

Alij eandẽ blasphemiã hoc modo proponebant, sicut extat apud Clementẽ, cum plane nulla sit differentia inter cõmixtionem in consuetudine coniugali & in fornicatione, diabolum escogitasse discrimen, vt honesta matrimonij specie, turpitudo illa tegeretur. Et contumeliosum hoc argumentũ, totidem fere verbis etiã Tertullian. repetit, de exhortatione castitatis, vbi inquit, videtur esse matrimonij & stupri differentia, sed vtrobique est commixtio. Ergo inquis & primas nuptias damnas? Respondet: Nec immeritò, quoniam & ipsæ ex eo cõstãt, quod est stuprum. Ita Hieronym. etiam ex veterum hæreticorum lacunis, contumeliosam illam vocem hausit, quando dicit, hanc tantum esse differentiam inter vxorẽ & scortum, quòd tolerabilius sit vni esse prostitutam, quàm pluribus.

Tertullian.

Hieronym.

Et illi quidẽ veteres hæretici, quorum multi & varij fuerunt sectatores: coniugium tanquam rem prorsus immundã, & opus diabolicũ, in vniuersum damnãrunt, nec quenquã in coniugio posse saluari docuerunt. Tatianus verò qui & eruditione & auctoritate (fuerat enim Iustini martyris discipulus) pollebat, primò quidẽ iuxta Marcionis dogma, nuptias, tanquã institutionẽ diabolicam, prorsus dãnauit, & pares eas fornicationibus & aliis corruptionibus fecit. Posteà tamẽ animaduertens, siue ipse siue sectatores eius id, quod Augustinus ex Epiphanio innuere videtur, nimis crassam esse hãc blasphemiam, cõuersus ad hypocrisin, cœpit sub prætextu castitatis, sanctimoniæ & perfectionis, quã in cœlibatu cõstituebat, nuptias sugillare. Libro enim de castitate, sicut recitat Clemens, inscripsit titulũ (de perfectione secundum seruatorem) vt hic fueris prætextus quòd in lege, veteri quidem populo concessum fuerit coniugium: Euãgelium verò excellentiorem doceat perfectionem. Et ideo sectatores ipsius appellarunt se ἐγκρατίτας, quasi soli præcepta Euangelica de castitate & sanctimonia seruarent: Et ipsa hypocrisis de perfectione & castitate, multis cœpit arridere. Montanus enim publice docuit, in infirmis tolerari primas nuptias, licet non careant vitio, perfectius autem esse, etiam illas vel caueri, vel solui: Secundas verò nuptias simpliciter pro fornicationibus habuit. Quia verò testimonia scripturæ & præcipue Pauli manifeste hisce opinionibus contradicebant: Tertullianus posteà ausus fuit fingere paracletũ Mõtani id, quod Paulus tenellæ adhuc Ecclesiæ infantiæ indulserat, adultiori iã abstulisse, & disciplinã perfectius astrinxisse. Et non veretur dicere: Si Christus repudium, quod Moses cõcesserat, abstulit, cur nõ etiã paraclete eius id, quod Christus indulsit, tolleret? Quãquam igitur

Hæretici coniugium in vniuersum dãnarunt.

Tatianus.

Encratitæ.

Montanus.

Tertullian.

tur Marcionis, Tatiani, & reliquorum hæreticorū manifestæ & crassæ blasphemiæ cōtra coniugium, in Ecclesia non recipiebantur & probabātur: ex illa tamen hypocrisi, de qua iam dictum est, de perfectione, quodq; in cōiugio non esset vera castitas & sanctimonia, paulatim etiā in ipsam Ecclesiam zizania quædā irrepserunt, vt licet secundas nuptias cum Montano damnare non auderent, iniquiores tamen illis esse cœperunt. *Clemens.* Clemens enim 3. Strom. dicit: Eū qui secundò contrahit matrimonium, nō quidem peccare contra legem: quia Paulus ex venia concedat, non tamen implere perfectionem Euangelij. Nazian. Primæ nuptiæ legis sunt. Secundæ indulgentiæ. Tertiæ præuaricationis. Et Cōcilium Neocæsariēse prohibet presbyterum interesse secundis nuptiis, & statuit non esse benedicendas. Origines in Lucam de secundis, tertiis & quartis nuptiis inquit. Non ignoramus, quòd tale cōiugium reiiciet nos de regno Dei. Ita licet primas nuptias non damnarent, tamen cœlibatui adhærere cœpit persuasio perfectionis. *Manichæi.* Nam & Manichæi nō prorsus damnabant nuptias, auditoribus enim suis, vt plebeis & imperfectioribus eas concedebant: Electis verò suis (quos ita vocabāt) vt perfectioribus, omnino interdicebant vsum coniugij. Atque inde demùm ipsi etiam patres, vt Origenes, Ambrosius, Hieronymus, disputare cœperūt, cœlibatum, propter castitatē & sanctimoniam, meliùs conuenire ministerio Ecclesiasticō, quàm cōiugium. Illa enim labes, quam Hieronymus Tatiano tribuit, in ipsa Ecclesia cœpit affricari coniugio: Qui seminat in carne è carne metet corruptionem.

Quomodo verò zizania illa in regno Pontificio aucta & ad oppressionem tritici euecta sit, posteà ostendemus. Hoc loco digitum tātùm ad fontem & originem intendisse sufficit. Et hæc historica commonefactio ostendet quid Paulus velit quando, 1. Timoth. 4. dicit doctrinam dæmoniorum prohibentem nubere, tunc multos inuenturam applausores, quando in hypocrisi proponetur.

Argumenta hæreticorum contra matrimonium. Vtilem autem esse iudico illā cōsiderationem, quibus argumentis contra cōiugium vsi sint veteres hæretici, & quomodo illa Tertullianus & Hieronymus à veteribus hæreticis mutuati sint. Hæc enim collatio posteà ostēdet, ex qua Topica desumpta sint Pontificiorum argumēta contra coniugiū sacerdotum: Atq; ita manifestū euadet, eandē esse doctrinam dæmoniorū, 1. Tim. 4. in hypocrisi propositam, apud veteres & recentiores cōtemptores & proscriptores coniugij. *Fons argumentorū, quibus Pontificij cōiugium sacerdotum impugnant.* Collegit autē Clemens 3. Strom. longa Oratione pleraq; veterum argumēta, illa nos, vt collatio, de qua diximus, faciliùs possit institui, breuiter recensebimus. Dicunt generationem pugnare cōtra charitatem proximi. Nō enim esse inducendos in mūdum alios, tàm miserè infelices futuros. Item, in Ecclesia regnum mortis destructū est. Sed generatio præbet regno mortis nutrimentum, iuxta dictum, Rom. 5. Mors regnauit. *Euangelium secundum Ægyptios.* Citant etiam ex Euangelio secundum Ægyptios, quod Salomæ interroganti, quousq; vigebit mors? Christus responderit, quoad vsque vos mulieres paritis, Salome excepit: rectè ergo ego feci, quæ nō peperi. Christus respondit, omni herba vescere, ea autem, quæ habet amaritudinem, non vescaris.

Item Luc. 20. filij huius seculi nubūt, post resurrectionem verò non nubent, sed similes erunt angelis Dei. Sed fideles spiritualiter iam resurrexerunt, &c. Clemens respondet per instantiam, ergo post spiritualem resurrectionem etiam non deberent edere, bibere, dormire, &c.

Christus non duxit vxorem, & ipsius actio est nostra instructio. Clemēs respōdet, missus erat nō ad generationem, sed ad opus redemptionis: ipsum verò cōiugiū, & doctrina, & miraculis approbauit.

Matt. 24. In diebus Noe, Luc. 17. In diebus Loth erant nubentes.

Matth. 24. Væ prægnantibus & lactantibus.

Citant etiam ex Euangelio secūdum Ægyptios, veni ad dissoluendum opera fœminæ. Item, scriptū est, taute, immundum ne tangatis, mundamini, qui fertis vasa Domini.

Despondi vos viro vni, virginem castam. Qui cū mulieribus nō sunt coinquinati, sed virgines sunt, hi sequuntur agnum, qui in carne sunt Deo placere non possunt. Ad quod Clemens rectè respondet, Paulum etiam de coniugatis dicere, vos non estis in carne, sed in spiritu.

Tatianus dixit: Coniugatos seruire duobus Dominis, Deo & Satanæ. Nam 1. Cor. 7. propter orationem debent abstinere, sed propter incontinentiam, ne tentet diabolus, debent rursus conuenire. Consuetudinem ergo coniugalem soluere precationem. Ne vocaueritis patrem super terram. Ergo generatio est prohibita.

Cœlebs curat ea, quæ sunt Domini, &c. Respondet Clemens, vxor etiam, quando est de domo solicita, potest hoc facere in Domino.

Luc. 14. vxorem duxi, non possum venire.

Tatianus in libro de castitate his argumētis vsus est: Christus Eunuchos vocat beatos. Mat. 19. Conuersatio vestra est in cœlo. Phili. 3. Non quæramus quæ suprà terrā. Col. 2. Qui seminat in carne de carne metet corruptionē, Gal. 6. Luc. 14. Qui nō odit patrē, vxorē. Esa. 56. De Eunuchis dabo illis nomē melius. Ad hoc postremū Clemēs respōdet, Meliores esse his, qui tantū externa professione se iactāt.

Item, Adam post lapsum primùm cognouit Euā, maledictus dies, in qua natus sum. In peccatis conceptus sum. Ergo consuetudo cōiugalis est peccatum. Hæc ferè sunt hæreticorum argumenta contra coniugium, quæ apud Clementem extant.

Annotabo verò paucis etiam fontes refutationū, quas Clemens opponit. *Refutationes argumentorū quibus vsi sunt hæretici.* Inde enim intelligi poterit, quid Ecclesia tunc de coniugio senserit. Allegat illud, 1. Tim. 4. Vbi prohibitio cōiugij vocatur doctrina dæmoniorū. 1. Cor. 7, Alligatus es vxori, ne quæras solutionem. Ipsius Clementis verba hæc sunt: An reprobant etiā Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearūt, Philippus etiā filias viris tradidit, Paulus vxorē suam vocat σύζυγον, Phil. 4. de qua inquit: 1. Cor. 9. habemus potestatem circūducendi vxorē, vt reliqui Apostoli, Porro affirmat Clemens etiā in matrimonio esse castitatem. Item, qui propter molestias educationis fugiunt matrimonium, eos dicit peccare contra charitatē. Vtitur etiā his testimoniis, 1. Cor. 7. Sancti sunt filij. sanctificatur mulier, vir, &c. 1. Timo. 5. Volo iuniores viduas nubere, 1. Tim. 4. Episcopum constituit, qui ea propria domo totū Ecclesiæ præesse meditatus sit, 1. Tim. 2. Saluabitur mulier per generationem.

Item, inquit: Apostoli docentes de castitate nusquam prohibent coniugium. Sunt & hæc eius verba. Quia Paulus dicit, conuenite rursus in idipsum, ne tentet vos Satan propter incontinentiam. Ergo consuetudo coniugalis, etiamsi non propter procreationem, sed ad vitandam vstionem seu fornicationem

catiōnem suscipiatur, tamen non est damnanda.

Argumenta defendentiū coniugium. Recitat etiam illorum, qui defenderunt coniugium, hæc fuisse argumenta. I. Ex naturæ constitutione. II. Quia scriptum est, crescite. III. Patriæ causa, vt successorem in suum locum quis cōstituat. IIII. Propter adiutorium vt in morbis, &c. Hæc quia non inutilia fore arbitrabar breuissimè annotare volui. Possunt enim iudicium in grauissima hac controuersia rectè formare.

Argumenta Tertul. cōtra coniugium. Porrò addemus breuiter etiam Tertulliani & Hieronymi argumenta, contra coniugium.

Tertullianus ad vxorem: Quale quæso hoc bonum est, quod mali comparatio commendat. Vt ideò meliùs sit nubere, quia deteriùs sit vri. Sic dicitur, meliùs est vno oculo carere quàm duobus. Item, quod permittitur suspectā habet permissionis suæ causam: Duę species humanæ imbecillitatis nuptias necessarias faciunt, concupiscentia carnis & seculi, sed vtraque repudianda est seruis Dei.

Item, quod necessitas præstat, depreciat ipsa. Sed carnem legimus infirmam, & hinc nobis impensiùs adulamur, legimus tamen & Spiritum firmum. Si ergo Spiritus carne fortior est, nostra culpa inferiora sectamur. Idem de exhortatione castitatis: Ex indulgentia est quicquid permittitur: ea autem venit de voluntate multa, id est, non probante. Non est nunc locus istius vocis, crescite, &c. sed tempus in collecto est. De Monogamia negat locum Pauli, 1. Cor. 9. de circumducenda vxore, intelligendum esse de coniugio Apostolorū, cùm tamen Clemens ex antiquitatis sententia hoc affirmet. Item, nō potes capere, quia non vis, posse enim te, si velis ostēdit; quia tuo arbitrio vtrunque proposuit. Est & hoc Tertulliani argumentum: Qui videt mulierem ad concupiscendam eam, adulterium committit coram Deo. Ergo magis qui videt ad ducendam, & maximè, qui ducit, coram Deo adulterium committit. Item, in libro de velandis virginibus, cōsuetudinem coniugalem vocat communem contumeliam, quod etiam Hieronymus repetit.

Argumenta Hieronymi. Hieronymi argumenta hæc sunt:

Si bonum est mulierem non tangere: ergo malum est tangere: nihil enim bono contrarium, nisi malum. Si autem malum est, & ignoscitur, ideò cōceditur, ne malo quid deterius fiat. Locum, 1. Tim. 2. ita deprauat: sic saluabitur mulier, si tales genuerit filios, qui virgines permansuri sunt, si quod ipsa perdidit, recuperet in liberis, &c. Similiter etiā locum, Roma. 6. finis illorum mors, ita deprauat: Puto, quod & nuptiarum finis mors sit, fructus autem sanctificationis, qui vel ad virginitatem vel ad continentiam pertinet, vita pensatur æterna. Tractans illam sententiā, vt vacetis orationi, &c. inquit: Oro te, quale illud bonum est, quod orare prohibet, quod corpus Domini accipi nō permittit. Semper orandum, igitur nunquam coniugio seruiendū. Et huc torquet dictum Petri, ne impediantur orationes vestræ. Quando impleo officium mariti, non impleo Christiani. Dicit etiam Paulum secundum veniam loqui de nuptiis, sicut etiam de illo qui incestum commiserat, inquit: Si quid donastis, & ego, &c. De loco, Matth. 24. Væ prægnantibus, inquit: Non hic scorta damnantur, sed vteri tumescentes, infantium vagitus, fructus atq; opera nuptiarum. Item, nuptiarum finis mors est. Virginitas verò pertinet ad vitam æternam. Nuptiæ terram, virginitas cœlū implet. Omnia fermè loca Scripturæ de carne & spiritu, de sanctificatione, de renouatione, de mundatione ad cœlibatum, contra coniugiū torquet. Et dicit aduersus Heluidium; non negamus maritatas sanctas mulieres inueniri, sed quę vxores esse desierint. Dicit etiā Paulum obliquè damnasse nuptias. Nā lib. 5. Cōment. in Ierem. inquit: Si propter angustiam temporis habentibus vsus vxorum tollitur, quantò magis nō habentibus ne accipiāt, imperatur. Et contra Iouinianum illud, 1. Cor. 7. Ego verò vobis parco. ita exponit: Tātùm recenseo tribulationem carnis, taceo autem, quæ damnatio maneat coniugatos in futura vita, vt infirmos parcam, qui iam sunt in matrimonio: quam deprauationem textus Augustinus multis refutat in libro de sancta Virginitate. Possem plura & ex aliis etiam scriptoribus addere, sed non est huius instituti integram illorum certaminum historiā texere. Hæc enim ideo tantùm adduxi. I. Vt viam ad sequentia præstruerem, quomodo scilicet à veteribus hæreticis Montanistæ, à Montanistis ex patribus quidā, argumenta arripuerunt, quibus postea & meritum Virginitatis, & Cœlibatum sacerdotum, in ipsa Ecclesia pro articulis fidei stabilire conati sunt. II. Vt ostenderem ipsam necessitatem flagitare, ne nō de Virginitate tantùm declametur in Ecclesia, sed vt coniugio etiam asseratur & vindicetur castitas, pudicitia, mundicies & sanctimonia, quam Spiritus sanctus in Scriptura ipsi tribuit.

CAPVT III.

CASTITAS IN CONIVGIO.

Ethnicorum igitur sententiis, Hæreticorum blasphemiis, Patrum quorundam iniquitati, & priuato rationis humanæ iudicio opponēdæ sunt castæ, pudicæ & sanctæ appellationes, quas Scriptura coniugio tribuit. Inde enim certò potest colligi, quo loco Spiritus sanctus consuetudinem coniugalem habeat, & quid velit nos in Ecclesia de ea sentire & loqui. Ostendunt autem testimonia Scripturæ, Deum tanti facere institutionem & ordinationem suam in cōiugio, vt etiā in hac corrupta natura, consuetudinem coniugalē, in qua leges coniugij nō violantur, maximè si cōiuges sint credentes, pronunciet esse ἁγνείαν, castitatem, puritatē, σωφροσύνην continentiam seu pudicitiā, ἁγιασμὸν sanctimoniam, ἀμίαντον mundiciem, quæ inquinationi & pollutioni opponitur, τιμίῳ, quod non fœdū ac turpe, sed honore dignum est, 1. Thess. 4. Meminerit quisq; vas suū possidere in sanctificatione & honore, non in passione concupiscentiæ, sicut & gentes, quæ Deū non nouerunt. 1. Cor. 7. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. 1. Tim. 2. Si manserit in fide ac dilectione & sanctimonia cū castitate. Vt enim ostendat se in illo loco loqui de consuetudine coniugali, disertè nominat generationē liberorum. Ebræ. 13. Honorabile coniugium in omnibus, & cubile impollutum. Aliud verò est cubile extra coniugium. Rom. 13. Non in cubilibus, Matth. 19. vocatur coniunctio diuina, Ephes. 5. Paulus dicit: coniunctionem viri & vxoris magnum esse mysterium in Christo & Ecclesia. Tit. 2. hortatur adolescentulas, vt viros suos ament, filios diligant, sint castæ, sobriæ, &c. 1. Pet. 3. mulieres sint subditæ viris, vt considerantes castam conuersationem, &c. Et memorabile est exemplū, cùm Nicæna synodus vellet nouam legem statuere, ne Clerici consuetudinem haberent cum vxoribus propriis. Paphnutius cōfessor, qui erat expers nuptiarum, exurgens, contradixit, honorabiles confessus

Appellationes quibus scriptura cōiugium ornat.

Paphnutius de castitate coniugij.

nuptias,

nuptias,& affirmans consuetudinem cum propria vxore esse σωφροσύνην pudicitiam seu castitatem. Ex illa Paphnutij oratione potest colligi, quo prætextu, & propter quas rationes, synodus voluerit coniugij vsum sacerdotib. interdicere. Quia scilicet castitas requiratur in ministris. 2. Timoth.4. Et quia turpitudo cōsuetudinis coniugalis nō deceat ministerium, his imaginationibus Paphnutius opponit suā confessionē ex verbo Dei, q in ipso etiam cōiugio sit pudicitia & castitas Deo placens. Extat
Athanasius. etiam Athanasij exhortatio ad Heremitas circa Alexandriā, qui contendebāt, tantùm in cœlibatu esse castitatē. Ostendit autem etiā in coniugio esse castitatem, ita etiam cum Hieronymus matrimonium tam flagitiosa contumelia affecisset; Augu-
Augustinus. stinus ex scriptura appellat castitatem coniugalem & pudicas nuptias, de sancta virginitate, ca.20.

Non autem appellationes tantùm in testimonijs Scripturæ obseruandæ sunt. vt 1.Cor.7. Consuetudinem coniugalē piæ matronæ, etiam cum viro infideli non polluere conscientiā. Et 1. Thessal.4 inquit: Volūtas Dei est,&c. 1.Tim.2. dicit: Fidem, dilectionem & sanctificationem simul posse esse in cōsuetudine coniugali. Rom.13. Cubilia recenset inter opera tenebrarū, in quibus Christus non induitur. Sed Ebr.13. Concubitum coniugalem (ita enim κοίτη vsurpatur, Rom. 9.) dicit esse impollutum. Et ne quis existimet corā hominibus tantùm haberi impollutum, mox in antithesi addit: Scortatores autem & adulteros iudicabit Dominus. 1. Petr.3. Vxoribus, quæ maritis subditæ sunt, tribuit timorem Dei, interiorem seu nouum hominem, incorruptionem, spiritum mitem, spem in Deum, & id, quod coram Deo est preciosum.

Hæc rectè obseruata, monstrant grauissimas causas, quare in Ecclesia retinendū & defendendū sit Spiritus sancti illud dogma, quòd pudicitia & castitas sit etiam in consuetudine coniugali. Postea ex hisce fundamentis etiam ostendemus, veteres non habuisse veras causas, cur sacerdotibus coniugium prohiberent, quasi scilicet Spiritus sanctus, timor, dilectio, fides, pura conscientia nō possit esse in consuetudine coniugum. Illa enim omnia, sicut ostendimus, Scriptura tribuit ipsis nuptijs.

Sententia quorundam ex veteribus contra coniugium cum Scriptura pugnantes.
Collatio etiam ostendet, quàm longè à castimonia linguæ & sententiæ Spiritus sancti discedant & exorbitent veterum quorundā dicta, quæ citātur 33. quæst. 2. Vt connubia legitima carent quidē peccato, non tamen tēpore illo quo coniugales actus geruntur, præsentia spiritus sancti dabitur etiamsi Propheta videatur esse, qui officio generationis obsequitur. 33. q. 4. Quicunq; vxori debitum reddit, vacare nō potest orationi, nā de carnibus agni comedere debet. Item, si panes propositionis ab his, qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis qui de cœlo descendit, nō potest ab his, qui coniugalibus paulò ante hæsere complexibus, violari atque contingi. Ibidem Gregorij sententia extat, Romanorum semper ab antiquiorib. vsus fuit, post admixtionem propriæ vxoris, lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululū temperare, &c. Idem Gregorius 1. Dialogorum, ponit tale exemplum: Mulier quæ in nocte cognita erat à viro, manè veniens ad processionem, à diabolo fuit arrepta. Non addā refutationes, si enim nudè & simpliciter hæc veterum dicta ad Spiritus sancti sententias, supra notatas, conferantur, res plana erit.

Porrò necessariò addenda est hæc commonefactio, esse quandam differentiam, inter castitatem consuetudinis coniugalis, quæ futura fuisset ante lapsum, & quæ iam in hac corrupta natura post lapsum est. Epiphanius lib.1. Tom.3. hæresi 45. dicit: Appetitiones in natura à Deo insitas esse, nō propter ἀσωτίας, sed ob vsum bonum & necessariæ vtilitatis ordinem. Et addit: Quare & ipsam appetitionem concupiscentię corporis nō ἄτοπον esse affirmauerim. Est enim ad παιδοποιίαν ἐν γαμετῇ data ad hoc, vt impleatur illud, Crescite & multiplicamini, fuisset igitur etiam in integra natura appetitio sexus ad sexum, sed ibi sine flammis & incēdio libidinis, fuisset opus sanctissimum & purissimum. — Discrimen castitatis coniugalis in natura integra & corrupta. In natura integra.

Nunc per peccatum, nobilissimū illud opus generationis, qđ verè est creatura Dei, lepra libidinis (sicut Lutherus vocat) infectū est. Et quando Scriptura consuetudinē coniugum vocat castitatem & sanctimoniā, non ita interpretemur, quasi flammę illæ concupiscentiæ sanctificentur in coniugibus, vt fiunt res bona, pura, & sācta. Nā primi parētes statim post lapsum loca generationis texerūt, cū ἀταξίαν insolitā antea, ibi sentirēt: Et Deus ipse tunicas ipsis addit. Paulus etiā, 1. Cor.12. vocat mēbra ἀτιμότερα καὶ ἀσχήμονα, quę tegēdo honoranda sunt. Distinguēdū igitur est ipsum opus, quod per se bona creatura Dei est, à vicio & ἀταξίᾳ concupiscentiæ, quæ per peccatum accessit. Nam scriptura vtrūq; tribuit coniugibus, & ἁγιασμὸν 1. Cor.7. & castitatē, 1. Tim. 2. Coniugij autem honestate, sanctitate & puritate, propter Dei institutionem & benedictionē, obumbratur & tegitur accessoria illa ἀταξία, ita vt credentibus non imputetur, sed consuetudo coniugalis, licet iam nō sit tam pura, sicut ante lapsum futura fuisset. (Non enim fit sine incendio libidinis) tamen coram Deo, & in conspectu eius sit castitas, sanctificatio, puritas. Coniugiū enim nūc post lapsum, est quasi vmbraculū, quo muliæ, vt sic dicam, ineptię maritales teguntur, vt credentibus non imputentur, sicut Lutherus in Gen. 26. cap. pulcherrimè hoc disputat, fol. 382. Pij igitur coniuges, vt castitatem in consuetudine coniugali seruent, primò discant cogitare de flammis, incēdio, & ardore libidinis, nec cogitent esse rē per se bonā, & Deo placentem, sed statuant si intra limites coniugij contineantur, Deum credentibus ea non imputare, sed tolerare, dissimulare, ignoscere, & sicut Lutherus elegantissimè huc accomodat verbū illud, Act.13. τροποφορεῖν. Secundò cogitandū est cōiugibus etiam illud Pauli, 1. Thess.4. Vt possideant vas suum non in πάθει ἐπιθυμίας, sicut Gentes. Sicut enim Petrus vxorem vocat vas infirmius, ita locus iste Pauli non ineptè de vsu coniugis exponitur, vt pij coniuges non indulgeant furori beluinæ libidinis, sicut Gentes, sed moderentur & frenent τὸ πάθος concupiscentię, vt honorabile sit coniugium, & cubile impollutum. Et sicubi excesserint, petent illud non imputari, sed ignosci. — Creatura Dei ab ἀταξία in coniugio discernenda. In natura corrupta.

Augustinus, vt Hieronymi sententiam aduersus coniugium, pro sua modestia, dissimulato authoris nomine, eò commodius refutaret, ponit tria bona coniugij. Primò, Bonum fidei, quia neuter coniugum habet potestatem sui corporis, sed obligantur ad debitum beneuolentiæ, ne alter alterum fraudet. Secundò, bonum prolis iuxta benedictionem diuinam, Crescite. Tertio, Bonum Sacramenti, quia est copula indissolubilis. Et sicut Christus diligit Ecclesiam: ita maritus vxorē, &c. — Augustinus docet triplex bonum coniugij.

Et per hæc bona dicit excusari concubitum coniugalem. Extant etiam prolixæ disputationes apud Scholasticos, quãdo cõsuetudo coniugalis sit meritoria, quando sit peccatum veniale, quãdo mortale, scilicet, quando fit vel causa procreandorum liberorum vel vitandæ fornicationis, vel quando quæritur delectatio, & exceditur moderatio. Clemens etiam 3. Strom. disputat de congressu cũ coniuge prægnãte, vel lactante priusquã infans ablactetur. Et extant de hac quæstione etiam veterum disputationes, lib. 4. sentent. dist. 32. Et apud Gratianũ 33. quæst. 4. Sed ex huiusmodi disputationibus, quę ex nostris consequentiis sine expresso verbo Dei texuntur, plerunq; nectuntur laquei conscientiarum. Rectius igitur conscientiæ erudiuntur ex illis Scripturæ fundamentis, de quibus diximus. Nam & Clemens inquit, quia Paulus dicit: Rursus conuenite, ne tentet vos Satan, *διὰ τὴν ἀκρασίαν*: ideò matrimoniorum finem honestum & licitum, etiã alium esse, quàm procreationẽ liberorum. Et Longobardus rectè dicit: Ante lapsum coniugiũ fuisse tantùm officium, nunc verò esse etiam remedium. Ideò Solomon, Prov. 5. & Eccles. 9. inquit: Lætare cum vxore adolescentiæ tuæ, &c. Semper tamen pij coniuges agnoscant *ἀταξίαν* illam, de qua etiam ratio erubescit, quę per peccatum accessit, vt suprà diximus. Moneri itaq; debent coniuges propositis hisce Scripturæ dictis. 1. Thess. 4. Quisq; vas suum possideat in sanctificatione & honore, nõ in passione concupiscentiæ sicut Gentes. 1. Pet. 3. Cohabitare vxoribus secundum scientiã, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, ne impediantur orationes vestræ. Itẽ, quòd Sara inquit: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, num voluptati operam dabo? Et 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem, nisi ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Sed quia Deus coniugibus secundum veniam, vt Paulus inquit, multa indulget, quæ tamen non excedunt limites coniugij, & indulget propterea, sicut Paulus inquit: ne tentet vos Satan, propter intemperantiam vestrã. De quibus igitur nõ extat manifesta prohibitio diuina, inde disputando ex nostris nudis consequentiis, non debemus conscientiis laqueos facere. Hactenus igitur ostendimus, castitatem non esse coniugio opponendam, quia Spiritus sanctus affirmat in ipso cõiugio esse castitatem, pudicitiã & sanctimoniam.

Scholastici de coniugali consuetudine.

DE VIRGINITATE SEV COELIBATV.

QVÆ hactenus de castitate, pudicitia & sanctimonia in cõsuetudine coniugali ex verbo Dei attulimus, non eam habent sententiam, quasi necessariũ sit omnibus hominibus sub periculo salutis in coniugio esse, aut quasi genus vitæ cœlibis per se sit prohibitum, impium & dãnatũ, ita vt nec virgo, nec vidua, etiamsi Dei donum possent continere, in illo vitę genere bona conscientia perseuerare & saluari possint. Certũ enim est ex verbo Dei, vtrumq; genus vitæ Deo probari, & coniugium & cœlibatum, siue in virginitate, siue in viduitate. Sicut enim de coniugio hoc iam demõstrauimus: ita Christus & Paulus affirmant, ab illo præcepto (Crescite & multiplicamini. Item, quisque habeat suam vxorẽ, &c.) excipi quosdam, qui scilicet donum continentiæ à Deo habent. Ac si fideles & pij sunt, affirmat scriptura, ipsos in puritate vitæ cœlibis sanctos esse, curare quæ sunt Domini, adhærere & placere Domino, ac hæredes esse regni cœlorum, Matt. 19. 1. Cor. 7. Recipimus igitur, probamus & repetimus Ecclesiæ Catholicæ confessionem, quæ extat in Concilio Gangrensi, & apud Epiph. lib. 2. Tom. 1. hæresi 48. Sancta Dei Ecclesia virginitatẽ cum humilitate admiratur & glorificat, viduitatem laudat, & nuptiarum castum vinculum honorat & suscipit. Scortationem verò, adulteriũ, & alias libidines interdicit, abominatur & damnat, &c. Non ergo cœlibatum ipsum per se, sed periculosas superstitiones, & impias opiniones, quas hypocritę cœlibatui præter & cõtra scripturam affinxerunt, taxamus, reiicimus & damnamus. Quia verò magna & confusa est colluuies errorum in cœlibatu Pontificio, de præcipuis capitibus eo ordine dicemus, quem ratio explicationis Tridentinorũ Canonum nobis subministrabit. Et collationem inter cœlibatum ac coniugiũ, de qua Canon decimus loquitur, primò examinabimus.

Commendatione coniugij non damnatur cœlibatus, & viduitas.

Quid in doctrina Pontificiorum de cœlibatu damnetur.

CAPVT I.

IN QVIBVS CASIBVS, QVO SENSV, ET *propter quas causas, coniugium aliquando æquetur, aliquando anteponatur cœlibatui.*

ANimaduertat quæso Lector, quam insidiosè verba decimi Canonis sint posita. Anathemate enim suo illos iugulat, qui statum coniugalem non tantùm æquant, verum etiam anteponunt cœlibatui. Et hæc eo artificio ita nudè & inexplicatè posita sunt, vt ij, qui certaminum horum temporum ignari sunt, vel non præmoniti quid in controuersia positum sit, existiment, nostras Ecclesias non immeritò damnari, cùm talis opinio sit Iouiniana hæresis, ac expressè, directè, & aduersa, quòd dicitur, fronte pugnet cum manifestis sententiis Pauli. 1. Corint. 7. Qui matrimonio iungit, bene facit, & qui non iungit, melius facit. Item, Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Necessitas igitur efflagitat, vt inuolutæ illæ generalitates euoluantur, atq; ita candido & pio Lectori, in clara luce monstretur verus disputationis status, & quid propriè in controuersia sit positum, quando nostri contra Pontificios, locum comparatorum inter cœlibatum & coniugium, tractant.

Insidiosa generalitas Canonis Trid.

Pontificij igitur, quando de causa finali, & de merito virginitatis vel cœlibatus disputant, quo consilio, quo fine, quo respectu, & propter quam causam suscipiendus & seruandus sit cœlibatus, palàm docent: ideò suscipiendum & seruandum esse cœlibatum, quia sit satisfactio pro peccatis, & meritum remissionis peccatorum gratiæ Dei, salutis & vitæ æternæ. Et ne conquerantur falsò sibi hoc tribui, euidenter demonstrabimus hanc esse Pontificiorum de cœlibatu doctrinam. In forma enim absolutionis Monasticæ, inter cætera hæc ponuntur verba: Rigor Religionis, meritum ordinis (cuius pars est cœlibatus) cedant tibi in remissionem peccatorum, & in præmium vitæ æternæ. Item, quando fit solennis emissio voti de paupertate, obedientia & castitate, Episcopus respondet: Et ego promitto tibi regnum cœlorum, & vitam æternam, si hæc seruaueris. In Rosario allegatur hæc sententia Thomæ: Religiosus tantùm fecit donum Deo in sua professione, quòd per id cõsequitur indulgentiam plenariam omnium suorum peccatorum à pœna & à culpa. Citatur ibi & alia sentẽtia Thomæ. In vitis Patrum legitur, quod

Pontificia superstitio in causa finali.

Confirmatio.

Rosarium.

eandem

Pia Patrum. eandem gratiam consequantur, religionem intrãtes, quam consequuntur baptizati. Et author Rosarij Bernhardinus addit: Religiosus semper, quãdo recordatur se fecisse professionem: & de hoc est contentus, & de nouo eam faceret, si non fecisset, qualibet vice consequitur indulgentiã plenariam omnium peccatorum. Et ne Tiletanus meus excipiat, hæc vetera & iam exoleta esse, eandem cantilenam repetunt illi etiam, qui iam in hac luce Euangelij diuinitus accensa, regni Pontificij patrocinium susceperunt. Albertus Pighius enim cõtrouersia 14. de votis monasticis, de tribus votis substantialib. Monachatus, expertis verbis dicit: Illa eligimus & facimus ea opinione & confidentia, quia existimamus illis nos prouocare Dei erga nos misericordiam, gratiam & beneuolentiam promereri. Item, Monastice assumitur à profitentibus, quia creditur valere ad satisfaciendum pro peccatis, vtque per eam impetremus diuinam gratiam & misericordiam. Item, castrant se propter regnum Dei assequendum, & propter diuinam promerendam erga nos gratiam. Vnde versus:

Inclyta virginitas cœlos qua dote mereris,
Cum thalamis Christi, consocianda places.

Petrus à Soto. Petrus a Soto, qui Tridentin Concilio mortuus est, in confessione sua Catholica dicit: Virginitatem seu cœlibatum, coram Dei tribunali magis meriti, excellentiorẽ & sanctiorem esse coniugio, quia scilicet sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ, hæc enim sunt ipsius verba.

Et dignũ est obseruatione, cum Hieronymus in Epistola ad Paulã, de obitu Blesillæ filiæ, dixisset. Secũdo, quodãmodo propositi baptismo se lauit, licet de ꝓposito interpretetur & addat quodammodo, ac de huiusmodi suis hyperbolis ipse dicat, Rhetoricati sumus, & in modũ declamatorũ paululũ lusimus, tamen posteri eandẽ gratiam professioni Monasticæ adscripserunt, quã Scriptura baptismo tribuit. Et quanq̃ Bernhardus, qui aliquid lucis habuit in articulo iustificatiõis, quæsierit mitigationẽ qualemcunq; impij illius *αἰνίγματος* cùm inquit de pręcepto & dispẽsatione, Audite vultis à me, vnde inter pœnitentiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hãc prærogatiuã, vt secũdũ baptisma nũcupetur, arbitror ob perfectã mundi renũciationẽ & spiritualis vitę excellentiã, &c. Bernhardinus tamẽ in suo Rosario, & alij Monachi, mitigationẽ illam non recipiũt, sed sicut verba sonãt, interpretãtur de consequẽda plenaria remissione omniũ peccatorũ, per professionem Monastices, quod quidem in illis, non vsq; adeo mirandum est propter turpissimas illius temporis tenebras. Hoc verò prodigiũ est, q hoc tẽpore Petrus à Soto non veretur, & quidẽ Catholico nomine, fœdissimam illã Baptismi contumeliã ꝓbare & defendere: Vota Monastices scilicet æquiualere Baptismo, ideò, quia sint magna satisfactio ꝓ peccatis, vnde quandoq; & quidẽ frequẽtius, plena omniũ peccatorũ satisfactio esse possint, quòd ad immunitatẽ à pœna futuri seculi pertinet, verba enim eius recito. Et quanq̃ ringantur Pontificij, quando loquimur de luce Euãgelij hisce postremis temporib. diuinitus accensa: verissimũ tamẽ esse ipsi experiuntur, quòd simplices laici, & quidẽ pueri etiã, in doctrina Catecheseos rectè instituti, exhorrescãt, quando blasphemas hasce voces audiũt. Si enĩ Paulus de operib. legis, hoc est, quę diuinitus mandata sunt, pronũciat: Si ex lege iustitia, Christus frustra mortuus est, Nos multò iustiori dolore, non tam conqueri quam exclamare possumus, Si cœlibatus & reliquã monastica vota, quæ præceptum Domini non habent, sunt satisfactio pro peccatis maxima, promerentia plenariam remissionem omnium peccatorum, regnum Dei & vitam æternam, sibi igitur & frustra Christus mortuus est. Item, Si professio cœlibatus, & reliquorum votorum æquiualet Baptismo, quo ad plenariam remissionem peccatorum, & à culpa & à pœna, exinanita igitur est fides; & Euangelij promissio vnà cum Sacramentis abolita est. Nec necesse est addere operosam refutationẽ harum contumeliarum. In prima enim parte in loco de iustificatione, ex clarissimis Scripturæ fundamentis fontes refutationum monstrati sunt.

Tantum igitur statum controuersiæ inter Põtificios, & nostros de collatione inter virginitatem & coniugiũ formabimus, qui ex iis, quæ annotauimus, hic erit. An virginitas excellẽtior & melior sit coniugio, corã tribunali Dei, ita, vt nõ coniugium, sed cœlibatus sit satisfactio ꝓ peccatis maxima, ꝓmereus gratiã Dei, plenariã remissionẽ peccatorum omniũ, regnum Dei & vitam ęternã. Ad hanc verò quæstionem nõ nos, sed Scriptura respondet: Nec coniugium, nec cœlibatũ, sed sanguinem Filij Dei esse propiciationem & satisfactionem perfectam, solam & vnicam pro peccatis nostris. 1. Ioan. 1. Nec cœlibatu, nec cõiugio, sed fide in nomine Christi, qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram, credẽtes accipere remissionem peccatorum, salutem, & vitam æternam, Act. 4. & 10. Ioan. 20. Sicut igitur Petrus coniugatus, fide per gratiam Dei, propter solius Christi satisfactionem & meritũ, coram tribunali Dei iustificatur & saluatur, Act. 15. Ita & Paulus cœlebs, non suum cœlibatum tribunali Dei opponit, sed fatetur se iustificari & saluari gratis per Dei gratiã propter redemptionem Christi fide in sanguine ipsius, Rom. 3. Coram tribunali igitur Dei, in articulo iustificationis & saluationis, cœlibatus non est excellentior, melior aut præstantior coniugio, sed in hoc pares seu ęquales sunt, cœlebs & coniugatus, quòd sicut coniugatũ, ita & cœlibem, si velit coram Deo iustificari, oportet credere in eum, qui iustificat impium, vt nec cœlibatus, nec coniugium, sed fides ipsi imputetur ad iustitiam, & beatitudo tam cœlibis quàm coniugati in eo cõsistat, quando Deus iustitiã imputat sine operibus. Rom. 4. Imò si iudicio Dei fidelis coniugatus mortem & obedientiã Christi: Cœlebs verò suum cœlibatũ, tanquam propitiationẽ, satisfactionem & meritũ ad iustitiã & saluationem opponat, hic certè fidelis coniugatus, isti Pharisaico cœlibi in hoc casu iure & meritò longè anteponitur: Rectè enim huc accõmodatur illud Pauli, Gal. 5. Euacuati estis à Christo, & gratia excidistis qui cœlibatu iustificamini.

Hæc Tridentini Patres sciunt in controuersia esse, quando de collatione virginitatis & coniugij disputatur. Hoc enim casu, hoc sensu, & hoc modo fidele & humile coniugium nostri aliquando æquant, aliquando anteponunt superbo cœlibatui. Sed si explicatè hoc proponerent, vident prim Lectorem sententiam illam improbare non posse: Nec forsan clarè profiteri audent Pighianas & Asoticas illas blasphemias, de quibus dictum est, & tamen easdem retineri cupiũt. Hanc ad rem accommodatissimum visum fuit illud artificium, vt Canõ in genere & inexplicatè dãnaret eos, qui cõ-

Status quæstionis huius.

Pronunciatũ Scripturæ.

Quo sensu coniugium aut æquetur aut præferatur cœlibatui.

Sententia nostra veteruſta eu habet testimonia.
Concilium Gangrense.

iugiũ anteponunt cœlibatui. Nec verò nostri vel primi, vel soli de tali exæquatione, in hoc casu cœlibatus & cõiugij, locuti sunt. Gangrẽse enim Cõciliũ, Can. 10. prorsus eodẽ modo sancit: Si quis ex his, qui virginitatem propter Dominũ seruant, extollitur aduersus cõiugatos, Anathema sit. Et Can. 12. hoc explicat: Si quis virorũ propter continentiam, quę putatur, amictu pallij vtitur, quasi per hoc habere se iustitiam credens, &c.

Augustinus.

Et Augustinus in libro de sancta virginitate, multa quidem disputat de præcellentia cœlibatus, de qua postea dicemus, grauissimè tamen virginũ superbiam efferentium se contra coniugatos reprehendit. Et cap. 26. concludit ipsam vitam æternã, & ipsum regnum cœlorum, communiter, & ex æquo dari omnibus, & coniugibus & virginibus, qui fide gratis per redẽptionem Christi iustificantur. Et cap. 40. modestè, inquit: Vos genus electũ, & in electis electius, virgines chori, sequentes agnum, etiam vos gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne quis extollatur. Cap. 49. dicit etiam ad virgines pertinere. Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, seducimus nos: Sed si confiteamur delicta nostra, fidelis & iustus est, vt dimittat nobis peccata nostra, &c. Item, Si peccauerimus aduocatũ habemus apud Patrem, Iesum Christum, iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Et cap. 52. dicit ad virgines, iustitiã vestram nolite statuere sed Deo iustificãti vos submittite. Falsum igitur & contumeliosum in Christum est, fingere cœlibatum esse satisfactionẽ pro peccatis maximam, promerentem plenariam remissionem omnium peccatorum & vitam æternã. Sed reliqua etiam, quæ in hac dispositione, de collatione inter cœlibatum & coniugium, cõtrouertuntur, persequamur: vtq; eò breuiùs ea perstringere possimus, in certa capita illa conferemus.

Secundus error Pontificiorum, quod cœlibatum vocant statũ perfectionis, & opus supererogationis.

Secundò, Ex falsa persuasione de præceptis & consilijs fingunt se per cœlibatum plus supererogare, quàm perfecta legis obediẽtia requirat. Ideò coniugium vocant statum imperfectionis, cœlibatum verò statum perfectionis. Nec inani tantum vocabulorum strepitu ludunt, sed propter illam, non tantùm perfectionis, sed supererogationis persuasionem sui merita & opera supererogationis vendunt, communicant, & applicant alijs, qui sunt in statu imperfectionis.

Bernhardinus.

Hinc Bernhardinus in suo Rosario fingit Monachos & Sãctimoniales substãtialib. suis votis, nõ pro suis tantùm peccatis, verumetiã pro fundatorum & aliorũ benefactorum peccatis satisfacere.

Hieronymus.

Et Hieronymus libr. 1. aduersus Iouinianum, non veretur ea turpi deprauatione loci Paulini 1. Timo. 2. asserere, mulierem saluari per cœlibatũ liberorum, hoc est, Sanctimoniales suo cœlibatu nõ sibi tantùm, sed & parentibus promereri salutẽ, & vitam æternam, quam illi alias consecuturi non essent, eò quòd in legitimo coniugio liberis operã dedissent. In hymno etiam de virginibus canũt, huius obtentu Deus alme nostris parce iam culpis, vitia remittens, &c. Ad hanc opinionem iterum accommodetur status controuersiæ: An scilicet cœlibatus coniugio præferẽdus sit ita, & ideo, quod possit pro aliorũ etiam peccatis satisfacere, & alijs etiam vitam æternam promereri. Hic si dicam, Solum Christum pro peccatis nostris satisfecisse, & sanguine suo nobis acquisiuisse salutem & vitam æternam, atque ideo sicut nec coniugio, ita neq; etiam cœlibatui hoc tribuẽdum esse: Rectè quidem in hoc casu, & Scripturis consentaneè cœlibatũ & coniugium exæquauero: sed minus adhuc quàm verum est, dixero. Debeo enim iuxta Scripturam dicere: Si quis hac persuasione & hac confidentia cœlibatum suscipiat & seruet, vt ita pro aliorum peccatis satisfaciat, & alijs promereatur vitam æternã, eum non tantùm fideli coniugato longè postponendum: sed esse manifestè contumeliosum & blasphemũ in mortem & obedientiã vnici nostri propiciatoris & Saluatoris Iesu Christi. Quare igitur Tridentini patres nõ explicatè dixerunt in suo Canone, (Si quis in hoc casu & hoc modo dixerit, coniugium anteponendũ esse cœlibatui, anathema sit) si persuasiones illas probant? Aut si non probant, quare sententiam suam non distinctè declarant? Sed hinc animaduertat lector, quid generalitatibus illis in decimo Canone inuoluere voluerint patres isti.

Violenta detorsio Scripturæ abusio & deprauatio.

Tertiò, Multa Scripturæ dicta, quæ communiter & ex æquo ad omnes fideles pertinent, Pontificij ad solum cœlibatũ detorquẽt, & fideles coniugatos inde excludũt, vt 2. Cor. 11. Despondi vos vni viro, virginẽ castam exhibere Christo. Ose. 2. Desponsabo te mihi in sempiternũ in iustitia & iudicio, in misericordia & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, Ies. 61. Induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me quasi sponsam ornatam monilibus suis. Matt. 25. Virgines intrant cũ spõsu ad nuptias agni. Et quæ similia dicta de sponsa Christi in Scriptura extant, vt Iohan. 3. Ephe. 5. Psal. 45. Apoc. 21. & in Cantico Canticorũ: ea Monachi ad solum cœlibatũ detorquent. Num verò metu Tridentini anathematis concedemus, cœlibatũ meliorẽ esse coniugio, ita & ideo, quòd soli cœlibes exclusis cõiugatis illis Scripturæ dictis comprehendantur? Atqui si hoc fecerimus omnes fideles coniugatos excludemus ab Ecclesia, a iustitia, misericordia, salute, & ab hæreditate regni Dei. Desponsatio enim illa fit inter Christũ & Ecclesia, in iustitia, & misericordia, induit vestimentis iustitiæ & salutis, & collocat sponsam in communionẽ hæreditatis filij Dei, sicut dicta illa Scripturæ ostẽdunt. Absit autem hoc, Petrus enim fideles coniugatos expresse vocat cohæredes gratiæ. Quicquid igitur Pontifica sæuo suo Tridenti fulminet, nos liberè & intrepidè cum Scriptura dicimus, fideles coniugatos, cùm sint membra Christi, non minus esse Christo spiritualiter desponsatos, quàm virgines credentes. Non enim vel coniugio, vel cœlibatu, sed fide per miserationes Dei, Christo despõsamur, Ose. 2. Imò rectè addimus fidelẽ & humilem coniugem, quæ non ex operibus, sed fide ex gratia ꝓpter Christũ, iustam & saluã se esse statuit, longè anteponendam esse superbę virgini, quæ non fide ex misericordia, sed propter meritum suæ virginitatis se sponsam Christi esse statuit. Quòd si hanc sententiã Tridentini patres damnauerint, possunt eadem opera vniuersam scripturam damnare.

Eadem ratione, præcellentiam cœlibatus pro coniugio Pontificij explicaturi, dicta Scripturæ de sanctificatione, de emundatione ab inquinamentis, de deponendo veteri homine & induendo nouo, de renouatione Spiritus, & ne conformemur huic seculo, nec secundum carnem viuamus, sed secundum Spiritum ambulemus, & similia ad solos cœlibes seu virgines accommodant. Extant hæc apud Hieronymum, libr. 1. contra Iouinianũ, & reperiuntur in multorum Monachorũ

scriptis:

scriptis: Vnde etiam vsitate ipsis appellationes finxerũt, quòd cœlibes vocant sanctimoniales & spirituales. Coniugium verò appellant statum secularem & carnalem. Hic certè analogia fidei nõ potest concedere, cœlibatum propterea anteponendum esse coniugio, quia soli cœlibes, & nõ coniugati, licet fideles, ad commemorata illa Scripturæ dicta pertineant. Ita Rosarium dicit, virginitatem præseruare ab interitu damnationis æternæ, & in eius figurã præcepisse Deum. Num. 31. Iud. 21. Mulieres, quæ cognouerũt viros, interficite, virgines autem reseruate. Maruilus dicit: Mosen, quia coniunx fuit, non potuisse ingredi terram promissionis. Iosuæ verò propterea, quia cœlebs fuit, hoc datũ fuisse. Et quia hęc figura fuit requiei in vita ęterna, Ebr. 3. Manifestum est, quid inde sequatur. Nescio verò, an patres Tridentini hoc modo, hoc sensu, & propter hanc rationẽ palam ausint cœlibatũ coniugio anteponere? Et tamen generalitas Canonis anathema fecit omnes, qui Monachorũ opiniones de præcellentia cœlibatus, non per omnia probant.

Quartò, Apud scholasticos vsitatum est illud axioma, & prolixè repetitur in Rosario. Opera quæ in religione Monastica (cuius fundamentum sunt tria illa vota, cœlibatus paupertatis & obedientiæ) fiunt, etiã minima, vt stare, dormire, sedere, comedere, &c. meliora & præstantiora esse coram Deo, quàm maxima opera, vel primæ vel secundæ tabulæ, quæ à coniugatis etiam in fide fiunt. Sit iudiciũ penes pium & cordatũ lectorem, cùm minima & quidem adiaphora Monachorũ opera, vt comedere, & quæ comestionem sequuntur, tantopere efferant. An Monachi crepitus melior sit corã Deo, oratione fidelis coniugati? Ego enim hæc ipsorum Monachorum verbis tantùm recito, vt Lector eo facilius de artificio 10. Canonis iudicare possit.

Quintò, Augustinus non audet virginitatem Baptistę præferre coniugio Abrahę. Sed scito quid respondeat: Cœlibes scilicet noui Testamenti non præferri coniugibus veteris Testamẽti, vbi Eunuchi seu cœlibes, vix pro mẽbris Ecclesiæ habebantur: Sed quando in nouo Testamẽto, inter se comparantur cœlebs & coniugatus, tunc illũ huic pręferri. Quæro igitur non, an virgo Ethnica Christianæ coniugi sit postponenda, hoc enim planum est. Sed quæro, an cœlibatus crassi & præpinguis Monachi, melior & præstantior sit coniugio Petri, Lucæ, Philogonij, Spiridonis, Patris Nazianzeni, Hilarij, &c. qui coniugati fuerunt? Non sanè arbitror.

Augustinus certè modestè inquit, de virginitate, cap. 44. Quis nesciat obedientem mulierem inobedienti virgini præponendã: Sed quando ambæ sunt obedientes præceptis Dei, itane trepidabit sanctã virginitatem, etiã castis nuptiis, & continẽtiam præferre connubio? Imò verò non dubitet hanc rem illi rei præponere. Hic tamẽ vel hæc virgo obediens, & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti, & Deum timenti, se anteferre non audeat, alioqui non erit humilis, & Deus superbis resistit. Et cap. 51. Fidenter dico, nec mihi ne irascantur timeo, quos vt mecũ sibi timeant solicitus moneo, facilius sequuntur agnum, si non quocunque ierint, certè quousq; potuerint, cõiugati humiles, quàm superbientes virgines, &c. Non itaq; in genere inter quosuis cœlibes & coniuges, constituenda est prærogatiua seu excellentia cœlibatus. Et in collatione illa, non ad cœlibatũ tantùm & coniugium, sed ad fidem & ad cæteras virtutes, quæ vel in cœlibe vel in coniuge sunt, respiciendũ est.

Et hæc præcipuè in controuersia sunt, quando de collatione inter cœlibatum & coniugium disputatur, quæ hoc loco per capita annotare volui, vt lector inde intelligat, quibus casibus, quo sensu, & propter quas rationes, nostri aliquando disputent & contendant, vel cœlibatum exæquari cum cõiugio, vel coniuges anteponẽdos virginibus. Si quis enim de controuersijs, quæ inter nostros & inter Monachos, de hac materia agitantur, non sit præmonitus, & legat nudè ac in genere, esse quosdam, qui ausint coniugium ęquare virginitati, imò qui non vereantur coniugium anteponere cœlibatui, vel turbabitur, vel clamabit Iouiniano peiores esse hæreticos.

Et hoc ipsum spectauit generalitas 10. Canonis. Sed ex iis, quæ annotauimus planum & manifestũ est, esse fallaciam à dicto secũdum quid, ad dictum simpliciter. Et permittatur hæc quæstio cuiuis pio Lectori, secundum analogiam fidei examinanda & diiudicanda, an in illis casibus, in eo sensu, & propter illas causas, sicut Monachos sentire & loqui ostendimus, cœlibatus coniugio, eo modo sicut Monachi volunt, præferendus sit coram tribunali Dei.

CAPVT II.

QVOMODO, QVO SENSV ET PROpter quas causas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

IN collatione coniugij & cœlibatus, alterũ præferri alteri manifestę sunt Pauli sententię 1. Cor. 7. Qui iungit matrimonio bene facit: Qui non iungit melius facit. Itẽ, beatior erit, si cœlebs manserit. Varias autem hæc collatio peperit disputationes omnibus temporibus. Et de Pontificiis quidẽ iam diximus. Ostendunt autem historiæ, temporibus Ambrosij & Hieronymi, etiam spargi cœpisse seminaria illius persuasionis, quasi virginitas ideo præferretur coniugio, quòd esset meritum remissionis peccatorum, salutis & vitæ æternæ. Illam enim persuasionẽ (cùm Ambrosius & Hieronymus fermè eò alludere viderẽtur, Augustinus de sancta virginitate modestè, sed tamen grauiter refutat. Et Iouinianus forsan voluit falsam illam persuasionẽ reprehẽdere, sed si vera sunt, quæ de ipso scribuntur, nimium deflexit in alteram partem, vel tollens prorsus illas Pauli sententias, meliùs facit. Item, beatior erit, vel propter externa tantùm commoda, & propter Epicuræum otium, cœlibatum præferens coniugio, cum Paulus dicat vt sit sancta, & adhæreat Domino. Augustinus & Hieronymus scribunt, Iouinianum docuisse, virgines & maritatas si sint baptisatæ, & non discrepent cæteris operibus, eiusdem esse meriti. Augustinus verò satis ostendit, non de merito salutis & vitę æternę controuersiam fuisse. De virgin. cap. quadragesimo, Sed quòd Iouinianus gradus cœlestium remunerationum, pro diuersis bonis rectè ac piè collocatis, negarit & sustulerit. Ita enim epistola Mediolanensis Ecclesiæ apud Ambrosium Iouiniani errorem describit. Atque hos errores Ecclesia rectè damnauit in Iouiniano, quod propterea dico: Solent enim Pontificij nostras Ecclesias (quia meritum remissionis peccatorum, & vitæ æternæ cœlibatui detrahunt, & soli Christo tribuunt) inuidia Iouinianismi onerare, quam tamen nec planè nec rectè describunt. Sed Iouinianum relinquamus

Augustinus de collatione coniugij & cœlibatus.

Quarum in collatione cœlibatus & coniugij respectus habendus.

Abusus dictorum Pauli.

Iouiniani certamen.

mus suo iudici, ac de re ipsa dicamus. Certum autē est, sicut in præcedentibus ostensum est, cœlibatū præferri coniugio, non ideò nec ita, quasi sit opus, quod magis mereatur remissionē peccatorum, salutem & vitam æternam, vel quod possit inter peccata nostra, & inter iudiciū Dei, tanquā propiciatio seu satisfactio, opponi. Hæc enim opinio cōtumeliosa est in filiū Dei, tollit fidē, & abolet promissionē. Collatio igitur virginitatis & coniugij, de qua Paulus loquitur, non pertinet ad articulum iustificationis & saluationis, id quod Augustin. etiā expressè fatetur de virginitate, capite quadragesimo, quadragesimo nono, & quinquagesimo secūdo. Sed tamen negare non potest, Paulum conferre cœlibatum & coniugium, non vt paria, sed ita vt cœlibatum præferat. Hoc verò quo sensu accipiendum sit simpliciter ex Scriptura explicabimus.

Quare virginitas coniugio anteponatur.

Primò Quando status coniugalis, & status cœlibatus inter se conferuntur, tunc Paulus dicit: Qui matrimonio iūgit, benè facit, qui nō iungit, melius facit. Non autē ideò & ita, quasi solus cœlibatus sit status bonus, mundus, & Deo placens: Coniugiū verò sit status malus, immundus, & Deo abominabilis. Vterq; enim status bonus, impollutus est, & Deo placens. Sed quia vtrūq; est donū Dei, 1. Cor. 7. Apologia Cōfessionis Augustanæ dicit: Sicut in reliquis donis Dei, donum dono præstat, ita virginitas donum est præstantius coniugio, Lutherus in 1. Cor. 7. dicit, Paulum statum virginum vocare beatiorem, quàm coniugum, non autem coram Deo in articulo iustificationis & saluationis, sed ꝓpter alios fines, de quibus mox dicemus: Ita, quia Paulus vtrumq; genus vitæ vocat vocationem diuinam, & inter reliquas etiā vocationes discrimen est, rectè dicitur, vocationem diuinam ad cœlibatum, esse præstantiorem vocatione ad coniugium. Augustinus de virgin. cap. 44. dicit, continentiam præferri connubio, hoc est, hanc rem illi rei præponi, cap. 46. Multa sunt dona & aliis alia clariora ac superiora, singulis singula, cap. 45. Diuinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio maius ac melius, dicente Apostolo, æmulamini dona meliora. Et hoc est, quod Ambrosius dicit: Honorabile coniugiū, honorabilior virginitas. Considera autē modestiā Augustini de virgin. ca. 44. Rem quidem rei, & donum dono præfert, non tamen ideò vult, virginem coniugi se anteponere, alioquin nō esset humilis, & Deus superbis resistit, quia omnia sunt Dei dona, quę nō nisi examine tentationis declarantur. Et ca. 46. dicit: Alter donis potioribus, sed paucioribus, alter inferioribus, sed pluribus fructuosus est.

Virginitas donum præstantius.

Secundò, Cœlibatus à Paulo præfertur coniugio, principaliter ꝓpter fines vtiles & præstantes. Cœlibatus enim nō est ex eorū genere, quæ per se & sua natura sunt cultus Dei, sicut est fides iustificans, verus timor Dei, dilectio, &c. Sunt enim etiā inter Ethnicos & infideles virgines, sunt in Ecclesia & fatuę virgines, quę audiunt: Non noui vos. Et nota sunt Augustini dicta: Quid prodest integra caro, mente corrupta. Itē, melius est humile coniugiū, quàm superba virginitas, Et cœlibatus sine charitate nihil est. Cœlibatus igitur ex eorū genere est quę referuntur ad aliud: Nam sicut Augustinus inquit de bono coniugali, cap. 9. Quædā bona propter seipsa expetenda sunt, vt sapientia, salus, quædam propter aliud expetuntur, vt ieiunium, tunc probatur, quando eò refertur, vt carnis petulantia coerceatur & mortificetur, ne actiones Spiritus interturbet. Ita cœlibatus in Scriptura commendatur in personis idoneis, non quòd per se sit cultus Dei, sed laudatur ꝓpter finē vtilem. Ita Hieronymus li. 1. contra Iouinianū, Circumcisio nihil est, & præputiū nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Ita nihil prodest absq; operibus, vel cœlibatus, vel nuptiæ, &c. Et Nazianzenus, de funere sororis in hanc sententiā disputat: Nec nuptias ꝓpter naturā propriam esse fugiendas, nec virginitatem propter naturam propriā extollendam, sed mentē esse, quæ & nuptiis & virginitate, vel bene vel malè vtatur. Et quidē finis superstitiosus potest cœlibatū, non inutilem tantùm, verum etiā damnabilem reddere. Qui enim cœlibatū eligit, propterea, quòd coniugiū tanquam rem impuram detestetur, illum Paulus dicit, non tantùm nō placere Deo, sed sequi doctrinam Dæmoniorum, 1. Tim. 4. Et qui Epicuræi tantùm ocij causa præfert cœlibatum. Item, qui abstinet à coniugio, ideò tantùm, vt molestias œconomicas fugiat, illū Clemens, lib. 3. Stromatum, rectè dicit, peccare contra charitatē. Qui verò cœlibatum suscipit & seruat ea opinione & fiducia, quòd sit propiciatio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ, ille cum cœlibatu suo blasphemat meritū sanguinis Filij Dei, vt supra ostensum est. Ita Matt. 19. Christus distinguit Eunuchos, qui enim natura tales sunt, quando non veros & pios fines sibi proponunt, ipsorū cœlibatus certè per se non est cultus Dei. Qui verò ab hominibus castrati sunt, si tantùm politicum illum finem, sicut olim in custodiendis gynecæis vsitatum erat, sectentur, illorum certè cœlibatus, non pertinet ad illas sententias Pauli, quibus cōmendat cœlibatum, 1. Cor. 7. Ideò Christus ex fine iudicandum docet de cœlibatu, cum inquit: Quidam castrant se propter regnum cœlorum, de qua sententia postea dicemus. Esaias etiam cap. 56. dignitatem Eunuchatus nō ex se æstimat, sed inde si fœdus Domini teneant. Et Paulus 1. Tim. 5. dicit: Viduam si cœlibatum suum non referat ad verum finem, sed ad ocium & delitias, viuentem esse mortuam. Ex his manifestum est, in doctrina de cœlibatu, non tam de eius præcellentia declamitandum, quàm hoc agendū esse, vt veri eius fines rectè constituantur & obseruentur. Præcipua igitur cura esse debet, vt cœlibatui verus finis, vnde dignitas & præcellentia eius æstimetur, constituatur. Non autem quisq; sibi fingere debet peculiares causas finales, etiam si hoc fiat bona intentione: Quia scriptum est: Non faciatis singuli, quod vobis rectum videtur. Deuteron. 12. Item frustra colunt me mandatis hominum, Matt. 15. Quis hæc requisiuit de manibus vestris? Esai. 1. Et quod Paulus scribit, Coloss. 2. de cultibus electitiis. Ex Scriptura igitur petendæ sunt veræ causæ finales, propter quas cœlibatus commendatur, & in credentibus, quando personæ sunt idoneæ, Deo probatur. Item, Scriptura nullibi dicit, cœlibatus hunc debere esse finē, vt sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ coram tribunali Dei, sicut Asotus impudentissimè loquitur. Honor enim propiciationis pro peccatis, & meriti vitæ æternæ, soli obedientiæ & sanguini filij Dei redemptoris & saluatoris debetur.

Propter vtiles fines virginitatis.

Veras autem causas finales cœlibatus Paulus 1. Cor. 7. hoc ordine recenset & explicat. I. Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem. Non autem simpliciter dicit, bonū, vt opponatur malo, hoc est, vitio seu peccato, sed addit,

Veræ causæ finales cœlibatus.

Præsens necessitas.

καλὸν

Præsens ἀνάγκη.

καλὸν τῷ ἀνθρώπῳ, quod ipse mox explicat per συμφέρον, hoc est, commodum & vtile est homini. Nec verò loquitur Paulus de ocio Epicuræo, quòd delitias huius mundi sectatur, & fugit molestias, quæ vel ob confessionem Euangelij, vel in secunda tabula charitati imponũtur, vel in societate vitæ cõmunis obiiciũtur, quasi ideò cœlibatus Deo placeat, & cõiugio præstantior sit, sicut Augustinus & Clemens rectè disputant: Sed præsentem necessitatẽ intelligit, pericula persecutionũ, propter Euangeliũ, principaliter, deinde etiam reliquas aduersitates, quę in vitæ communis negotiis obiiciuntur. Hebræum enim צרה quod hostilem coarctationem & oppugnationẽ significat, Græci reddiderũt per ἀνάγκην. Tunc igitur in tanto & Ethnicorum & Iudæorum odio contra Euangelion, Christianorũ ceruicibus, singulis momentis, quasi imminebãt, eiectio, proscriptio, direptio facultatũ, vincula, infamiæ, & omnia generis persecutiones. Nec illorum tantùm temporũ, talis fuit cõditio: sed quia Euangelion est verbum crucis, omnibus temporibus crucẽ & persecutionem secum trahit, non tantùm quò ad Doctores, sed & omnes, qui viuere volunt, persecutionẽ patientur, 1. Tim. 3. In tali igitur necessitate Paulus dicit. Cœlibatum esse expeditiorẽ, ad perferenda onera & calamitates exilij, vinculorũ, persecutionis &c. Sæpe enim in persecutionib. animi frãguntur cõspectu & recordatione vxoris, liberorũ, & integras familias in exilio circũducere, aspicere spoliatas, notatas infamia, expositas periculis, &c. sæpe in infirmioribus animum remissiorẽ facit ad confessionem. Quidam præsentem necessitatem sic intelligunt, quia, in exordio nascentis Ecclesiæ nõ inueniebantur tot Christiani, cum quibus matrimonium contrahere possent, cogebantur sæpe infidelibus nubere, vt propter illam eius tẽporis necessitatẽ potius suadeat cœlibatum. Sed Paulus nõ de illo tãtùm tempore loquitur, sed complectitur totum cursum vitæ omnium piorum, omnibus tẽporibus in hoc mundo. Militia enim vita hominis super terrã, quia præter persecutionẽ à piis cum variis calamitatibus & aduersitatibus in hac vita cõflictãdum est. Et communes etiam calamitates seu tribulationes, Græci interpretes reddiderũt ἀνάγκας, Psal. 31. quas Saulus vocat ἐπηρείας, quod semper quasi immineant ceruicibus piorum in hac vita. Quia vero in ferenda cruce sæpe plus excruciantur animi cogitatione de vxore & carissimis liberis, quã ipsa calamitate, vnde patientia & obediẽtia in cruce sæpe languidior fit. Dicit igitur Paulus, propter talẽ necessitatem, cui prę cęteris hominibus pij expositi sunt, cœlibatum in personis idoneis expeditiorem & commodiorem esse. Et qui donum illud habet, & hoc fine cœlibatum eligit, rectè facit. Qui vero donũ continentiæ non habet, vel iam alligatus est vxori, non debet propterea vel vri, vel quærere solutionem ab vxore. Sed sit tanquã non habens vxorem, tanquã non flens, inquit Paulus, hoc est, non ita addictus sit, vel vxori vel liberis, vt propterea, vel confessionẽ in persecutione, vel patientiam in cruce abiiciat. Ac sciat etiã in coniugio sibi non defuturum auxilium Dei, ad tolerandas persecutiones & alias calamitates, cũ quidem, sicut Paulus inquit, habeat vocationem Dei ad coniugium Et quo magis arduum & difficile hoc opus est in coniugatis, eo etiam illustrior est ipsorũ confessio in persecutione, & patiẽtia in cruce, sicut multorum coniugatorum exempla hoc ostendunt.

Secundam causam finalem cœlibatus, Paulus his verbis constituit: Coniugati tribulationem carnis habebũt, ego autem vobis parco. Item, Velim vos esse sine solicitudine. Intelligo autem hoc loco tribulationem, quod in ipso coniugio multæ obiiciuntur molestiæ & difficultates in cohabitatione cum coniuge (ita enim Petrus totã conuersationẽ vocat) in educatione liberorum, in gubernatione familiæ, &c. in re familiari, vel paranda vel conseruanda, in tanta negociationum deprauatione, &c. Ab his solicitudinibus liberiores sunt cœlibes. Coniugati vero si sint infirmiores, sæpe illis difficultatibus succumbunt, ita, vt lapsu aliquo præoccupentur, sicut Paulus inquit. Cogitat quæ sunt mũdi, vt coniugi placeat. Et cum non omniũ eadem sit fortitudo & robur, dicit Paulus: Ego parco vobis, velim vos esse sine solicitudine: Nõ autem vult Christianos esse ita delicatos, vt communia onera huius vitæ fugiant, vel tanquam Epicurei de grege porci, tantũ cutem suam, sine honesta aliqua solicitudine vocationis, curent, sed vocat ἀμερίμνους, qui illis difficultatibus, quę mentẽ distrahũt, & multis sunt occasio ruinæ, nõ sunt expositi. Qui igitur habet donũ cõtinentię, si in eligendo cœlibatu, hũc finẽ sibi proponat recte facit. Reliquis vero, qui donum à Deo habent ad coniugiũ & vocationem ad difficultates illas, quæ coniugiũ comitantur, subeũdas, proposita est doctrina: Vt qui habẽt vxores sint tanquã nõ habentes, qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Proposita etiam est consolatio, Deum inter difficultates coniugales, sua gratia & auxilio non defuturũ petentibus. Ideo enim Paulus donũ Dei vocat, nõ tantum continentiã in cœlibatu, verum etiam vt coniuges maneant in fide, dilectione, & sanctificatione cũ castitate, 1. Tim. 2. Et hoc loco inquit, quisq; habet suum donũ, vnus sic, alius autem sic. Item, sicut cuiq; Deus distribuit, sicut quemq; vocauit Dominus, ita ambulet. Et sicut difficilior est pugna, ita victoriã etiam inter coniugij molestias illustriorem esse præ cœlibatu, Clemens pulchre disputat. l. 7. Strom. Vere enim coniugium schola est progymnasmatũ patientiæ, consolationis, fidei, spei, charitatis, &c. Loquitur autẽ Paulus principaliter de impari, moroso, & difficili cõiugio. Neq; enim oblitus erat, quibus verbis Scriptura, dulcissimã mediocriter commodi coniugii, cohabitationẽ describat, Gen. 2. Faciamus ei adiutoriũ, quod sit coram ipso. Prou. 12. Mulier diligens corona est viro. 18 Qui mulierem inuenit, bonum inuenit & hauriet iucunditatem à Domino. Et quæ prolixe describuntur, Prouer. 31. & Eccl. 9. Perfruere vita cum vxore, quam diligis cunctis diebus vanitatis tuę. hęc enim est pars in vita & in labore tuo. Prouerb. 5. Lætare cum vxore adolescentiæ tuę, &c.

Vita ἀμέριμνος.

Tertiam causam finalem, Paulus his verbis põnit: Continens curat ea, quæ mundi sunt, vt viro placeat. Cœlebs vero curat ea quæ sunt Domini, vt Deo placeat, vt sit sancta corpore & spiritu. Item, vt indiuulse adhæreatis Domino, &c. Coniugium enim valde multa habet auocamenta Et sicut Lutherus inquit: In multa aliena à verbo negocia diuiditur, non potest semper intendere lectioni, interesse publicis congressibus, precibus &c. Sæpe à cogitationibus primę tabulæ distrahitur ad curas rei familiaris. Cœlibes vero expeditius & liberius instare possunt verbo Dei & orationi, die ac nocte. Hæc sunt Lutheri verba. Item, ad Apostolatũ, cuius vocatio generalis, ad omnia loca extendebatur, ex-

Vt sint ad pietatis exercitia expeditiores.

peditior erat cœlibatus, præcipuè verò de impari coniugio Paulus loquitur. Si enim contingat coniunx, vel infidelis, vel non studiosus pietatis, multa sæpe dissimulantur, omittuntur, vel designantur in gratiam coniugis, ne offensiones oriantur: vellet autem Paulus Christianos esse ἀμερίμνους, hoc est, non diuersis cogitationibus & studiis distrahi à cultibus primæ tabulæ: vult igitur Paulus finem cœlibatus hunc constitui, vt qui habet donum illud, omnes cogitationes, curas, studia & actiones, Domino, & exercitiis pietatis, sine auocamentis huius seculi, addicere possit. Quos verò Deus ad coniugium vocauit, cogitent ne curis huius seculi tanquam spinis præfocentur, sed primum quærant regnum Dei, & iustitiam eius, deinde sciant se etiam operibus secundæ tabulæ Deo cultum præstare, quia secundum mandatum simile est primo. Nullo modo autẽ hæc est Pauli sententia, quasi nemo in coniugio possit curare quæ sunt Dei, Domino adhærere, & sanctitatem corporis, & spiritus habere, sed loquitur de iis, quæ plerunq; accidunt, sæplus enim & cœlibes, negotiis seculi implicãtur.

Etiã coniuges curant quæ sunt Domini.

Quòd verò piæ etiam coniuges sint sanctæ, & curent quæ sunt Domini, Scriptura manifeste tradit, 1. Pet. 3. 1. Tim. 2. Quodq; maritos lucrifacere possint Domino, 1. Cor. 7. 1. Petri 3. Et Clemens 3. Strom. dicit: Etiam nupta, & de iis quæ sunt mariti, & de iis quæ sunt Domini, solicita est in Domino vt sit sancta & corpore & spiritu. Nazianzenus de funere sororis suæ: Carni conglutinari, neqoaqnam separat à spiritu. Item, nupta parumper mundo ministrat & naturæ, seu illi potius, qui naturæ legem hanc tulit, Deo, &c. Et in corporis quidẽ sanctitate discrimen est, commixtio enim coniugum non fit sine ardore libidinis: Sed tamen etiam vasis tribuitur sanctificatio in coniugio, 1. Thess. 4. Et Origenes vellet quidem locum in principio, Rom. 12. ad virginitatem solã contorquere, sed addit correctionẽ, quia videmus nonnullos Sanctorum, aliquos etiam Apostolorũ habuisse coniugia, nõ vsquequaque possumus de sola virginitate sentire. Et addit, Coniuges pios posse etiam corpora sua exhibere hostiam sanctam Deò placentem. Et ecõtrà, Virgines vitiis mentis maculatas, non ea sola virginitate corporis offerre hostiam sanctam, Deo placentem.

Etiam coniuges sancti sunt corpore.

Hoc ergo modo Paulus & recenset & describit causas finales cœlibatus, qui in Scriptura commẽdatur & Deo in personis idoneis probatur. Christus verò hæc omnia complectitur vno fere verbo cùm inquit: Qui se castrant propter regnum cœlorum. Quia verò vocabulo regni cœlorum intelligitur lo Scriptura, vel æterna beatitudo, vel ministeriũ Euangelij, & exercitia fidei, pœnitentiæ, pietatis, inuocationis. Matth. 13. Rom. 14. Pontificij ita interpretantur illã sententiam, quòd cœlibatus sit meritum vitæ æternæ, quam sententiam falsam & blasphemã esse antea ostẽdimus. Sed quia Scriptura nõ est priuatæ interpretationis, habemus interpretem omni exceptione maiorẽ Paulus enim absque dubio, illa Christi verba interpretari voluit, quando finẽ cœlibatus statuit. 1. Cor. 7. Curare quę sunt Domini, & sine distractione adhærere Domino. Hæc enim ad regnum cœlorum pertinent. Manifestum igitur est ex Pauli explicatione, quid in illis verbis, Matth. 19. Regnum cœlorum significet. Castrant se igitur propter regnum cœlorum, vt in cœlibatu expeditiores sint curare quæ sunt Domini, siue in ministerio verbi, siue in aliis exercitiis pietatis. Sicut autem credentes totius pietatis & omnium actionum finẽ non constituunt, in hac caduca & transitoria vita, sed respiciunt ad futuram vitam. In hanc sententiam, etiam in prima significatione, Brentius existimat, non incommode dici: Castrant se propter regnum cœlorum, sicut etiam Augustinus disputat de virginitate, cap. 12. & 24. Modò nõ assumatur cœlibatum esse vel meritum vitæ æternæ, quod iudicio Dei opponi possit. (Hic enim honor soli Christo & eius merito debetur) vel esse applicationem, ea enim est fides & est communis virginibus & coniugatis.

Castratio propter regnum cœlorum.

Porrò Augustinus multa disputat de præmiis, seu de remuneratione pij cœlibatus in futura vita. Ponit autem hoc fundamentũ de virginitate, cap. 26. Vita æterna, sicut regnum cœlorum (quod vocant præmium substantiale) commune erit omnibus beatis, & tamẽ sicut stella differt à stella in claritate, ita in resurrectione mortuorũ, inter beatos discrimen erit, in pręmiis accidentalibus seu remunerationibus, sicut alia est claritas corporũ cœlestium, alia terrestrium, 1. Cor. 15. Ita liter per eandẽ fidẽ saluentur & discipuli & Doctores. Tamen Daniel. 12. scriptũ est: Discipuli fulgebunt, quasi splẽdor firmamenti, Doctores verò quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sicut ergo martyres, in vna & cõmuni salute, præmiis seu remunerationibus pręferentur confessoribus, hoc modo censet Augustinus, etiam in æterna vita, quæ gratis propter Christum datur, futuram quandã remunerationis prærogatiuam illorum, qui se propter regnum Dei castrauerunt. Respicit enim ad relationem inter donum præstantius, & inter remunerationem. Diserte autem Augustinus addit, capite quadragesimo. Etiam vos virgines gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, nõ ex operibus, ne quis extollatur. Et 49. Etiam ad virgines pertinet, si dixerimus, quia peccatũ non habemus. Item Aduocatum habemus, qui est propitiatio pro peccatis nostris. 48. Etiam virginibus orandum est: Dimitte nobis debita nostra, vt per hoc quod petũt, meminerint quid sint. Augustinus igitur meritũ salutis, & remissionis peccatorum: Item, satisfactionẽ pro peccatis, non tribuit virginitati, quãdo disputat, quòd non tantùm in hac, verùm etiam in futura vita cœlibatus amplius aliquid habeat, quàm coniugium. Sed sicut inquit, cap. 45 Diuinæ gratiæ sunt multa munera, & est aliud alio maius & melius. Et cap. 46. modestissime inquit: Quomodo verò vel coæquentur, vel distinguantur in accipiendis honoribus, quis hominum audeat iudicare? Monachi verò postea quasi de re compertissima loquẽtes, certas aureolas virginibus in cœlo fabricarunt, & quidem formas earum descripserunt. Loquitur autem Augustinus, non de cœlibatu nudo, aut per se, sed de pio eius vsu, quando ad verum illum finem, de quo, 1. Corinth. 7. refertur. Quando enim status per se considerãtur, Paulus confert vocationes statuum, 1. Corint. 7. Vt seruorum & dominorum, de quo pronunciat, Ephes. 6. Quisq; quod fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber; non enim est acceptio personarum apud Deum. Quia verò illi, qui donum continentiæ habent, possunt in cœlibatu expeditiores esse ad ministerium verbi, & ad exercitia pietatis, 1. Corinth 7. Si igitur talentum suum, rectè, diligenter & fideliter collocent, habebunt suam remunerationem, alij maiorẽ, alij minorem,

Augustinus de præmiis pij cœlibatus in vita æterna.

Præmiũ substantiale.

Præmia accidentalia.

Aureola Monachorũ virginibus debita.

Matth.

Matth.25. Et hanc existimo Augustini sententiam esse. Hæc igitur est simplex & vera declaratio, quomodo, quo sensu, & propter quas causas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

CAPVT III.

EXPLICATIO ARGVMENTORVM, QVIbus Pontificij, pro stabilienda sua de cœlibatu opinione, potissimum vtuntur.

QVIA varij quæruntur prætextus, vt superstitiosa persuasio Pontificij cœlibatus, per Euangeliũ patefacta, specie aliqua vel ornetur, saltẽ vt legatur: vtile est præcipua ipsorũ argumenta colligere, vt veræ explicationes & solidæ refutationes opponi possint. Volo autem nõ omnes rationes, quæ variè ab ipsis nectũtur afferre, sed tãtùm præcipua testimonia, quæ ex Scriptura ab ipsis allegantur recensere, & fontes explicationũ breuiter mõstrare, cùm quidẽ ex illis, quæ hactenus diximus, sine magno negotio refutatiões peti possint.

I. 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Ergo consuetudo coniugalis, res est impura & abominanda coram Deo. Impedit enim exercitia pietatis & corporalia & spiritualia, vt ieiunium & orationem. Item, obstaculo est, quominus oratio à Deo exaudiatur. Ita enim deprauat Hieronymus dictum, 1. Pet. 3. Ne impediantur orationes vestræ. Et hic infert, quia semper orandum: Ergo nunquam vtendum est matrimonio. Item, quando impleo officium mariti, non impleo Christiani. Dicit etiam Hieronymus, Spiritum sanctũ non dari in consuetudine coniugali, etiamsi Propheta quis sit. Quia Spiritus sanctus vocatur Spiritus precum. Et coniugium orare non permittens. Respondeo: Certum est Paulũ non loqui de illis Christianorum orationibus, quas vult sine intermissione quotidianas & assiduas esse, Ephes. 6. 1. Thess. 5. Luc. 18. Ita enim nullus in coniugio posset saluari. Cui enim inuocatio adimitur, ei & fides & Spiritus sanctus, & salus ipsa adimitur, Rom. 10. Quia quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit: Qui verò nomen Domini non inuocant, super illos Deus effundit iram suam. Psal. 79. Valde vsitatũ est autem in Scriptura, quando simul coniunguntur ieiunia & preces, quòd significantur solennes orationes, quæ vel publicè in magna aliqua necessitate suscipiebãtur, vel priuatim de re aliqua valdè graui instituebãtur. De istis solẽnibus orationibus, quæ sæpe per aliquot dies, veterum consuetudine durabant, Paulus dicit: Si fortè cõiuges vtrinque consenserint, vt tunc ad tempus abstineant à copula coniugali, se illud non quidem præcipere, sed permittere & consulere. Et causam ipse ostẽdit, non quòd consuetudo cõiugalis inquinet aut prophanet orationẽ ne exaudiatur, aut quòd contristet aut expellat Spiritum precũ: Sed ἵνα σχολάζητε, hoc est, vt omnibus aliis rebus & negotiis postpositis, totos vos dedatis intentioribus affectibus, qui in tali oratione requirũtur. Ergo, inquis, omninò tamen vsus coniugij impedit preces. Respondeo: Sicut cibus, potus, somnus, & quotidiana negotia vocationum, impediunt tales orationes, quæ tamẽ ideò non sunt res vitiosæ & immundæ. Veteres enim talibus temporibus, omnis generis delitias à se abdicabant, imò à necessariis etiam, vt cibo, pòtu, somno, & quotidianis negotiis sæpè abstinebant, quæ tamen per se sunt res bonæ. Eodem modo etiã de consuetudine coniugali Paulus loquitur. Pontificij verò ita interpretantur, quasi propter immũdiciem cõiugij oratio fiat abominatio coram Deo, & Spiritus precum nolit adesse, sed hæc nõ tantùm falsa, sed simpliciter blasphema sunt, in sanctã Dei ordinationem. Et dignum est obseruatione, quòd Paulus, ne in hoc quidem casu grauissimarum supplicationũ, præcepto audet vti, quasi alias non possent vacare huiusmodi orationibus, nisi abstineant à consuetudine coniugali, sed inquit: nisi fortè, &c.

Hieronymus.

Ieiunia coniuncta precibus solennes orationes denotant, publicas vel priuatas.

II. Obiiciunt etiam illud, 1. Cor. 7. Nupta curat quæ sunt mũdi, cœlebs quæ sunt Domini, vt sancti sint. Respondeo: Apostoli præscribunt coniugatis quæ sunt Domini, & affirmant cõiugatos posse curare ea quæ sunt Domini, 1. Cor. 14. 1. Tim. 2. 1. Petri 3. sicut etiam exempla Scripturæ probant, Abrahæ, Saræ, Elisabeth, Zachariæ, & Lucæ 8. Econtrà multas viduas Paulus dicit nimium curare ea quæ sunt mundi, & viuentes esse mortuas, 1. Timoth. 5. Sensus igitur Pauli non est, vel omnes, vel solos cœlibes, esse sanctos. Sunt enim multæ virgines fatuæ, & in cõiugio etiam est sanctificatio, 1. Tim. 2. 1. Pet. 3. Nec quod coniugium res sit tam impia, vt nemo qui alligatus est vxori, possit curare ea quæ sunt Domini, hoc enim manifestè falsum est. Neq; hoc dicit, illos qui non habent donum continentiæ melius posse Deo adhærere, & curare ea quæ sunt Domini, si cœlibatum elegerint, sicut neque hoc vult, omnes qui cupiũt indiuulsè Domino adhærere, debere cœlibes esse, sed pro circumstantiis & diuersitate personarum, donorum & vocationum, Paulus sua accommodat consilia. Et finem consultationis hunc ponit: Quid cuique pro ratione sui doni, & vocationis commodum & vtile sit, ad hoc, vt indiuulsè Domino possit adhærere, curare quæ sunt Domini, & sanctificationem corporis ac Spiritus obtinere. Qui igitur donum habent continentiæ, iis gratulatur expeditam eam libertatem, quam talis cœlibatus secum affert. nec tamẽ sub præcepto audet iniungere, sed consulendo monet, vt maneant cœlibes, ita enim ipsos posse expeditius & liberius, quæ Domini sunt curare, Deo adhærere & sanctificationem sectari. Qui verò donum continentiæ non habent, sed vrũtur, illis certè ad hoc, vt sancti sint, & indiuulsè Domino adhæreant, non suadet cœlibatum. Incendium enim & flammæ incontinentiæ curam diuinorum impediunt, corpus & Spiritum inquinant, & conscientiam à Deo auellunt, illis igitur melius esse dicit matrimonium cõtrahere, quàm vri. Et qui hoc modo ad coniugium vocatur, illi Paulus tradit præcepta, quomodo etiã in coniugio possit curare, quæ sunt Domini, Deo adhærere & sanctificationem sectari. Recenset autem & proponit varia auocamenta, quæ coniugibus obiiciuntur, & monstrat pericula, quòd multi coniugati per illa auocamenta sinunt se à Domino, & à cura diuinorum auelli, vt magis quæ mundi sunt curent. Illis igitur tradit hanc doctrinam qui habent vxores, sint tanquam non habentes, qui vtuntur hoc mundo, sint tanquam non vtentes. Et addit consolationem: Quemque in sua vocatione posse manere apud Dominum. Paulus igitur non sugillat nuptias, sed tradit doctrinam grauissimã, pro diuersitate donorum, vt omnes Domino adhæreant. Cœlibatum dicit expeditiorem esse, coniugatos præmonet de periculis, tradit præcepta, & proponit consolationes. Hæc vtile esset explicare, pro virginibus & coniugatis, non autem conscien-

tũt laqueos inijcere immodica & falsa celebratione cœlibatus, quasi solus ad cultũ Dei aptus & idoneus sit, cum libertate cœlibatus multi abutãtur ad delitias & curiositatẽ, 1. Tim. 5. Et inter ipsas molestias cõiugij, mulier possit manere in fide, dilectione, sãctificatiõe, 1. Tim. 2. Et hoc certe est curare quæ sũt Domini, Deo adhærere, & sanctificationẽ sectari.

III. Vtuntur & hoc argumento. 1. Reg. 21. Abimelech interrogat Dauidẽ, priusquam ministros ipsius ad vescendos panes propositionis velit admittere, an mundi sint à mulieribus, & Dauid respondet: Si de mulierib. agitur, illæ iam per triduũ à nobis separatæ fuerunt. Attexunt autem Põtificij, propter sanctitatem Dauidis nõ esse verisimile, quæstionem fuisse de scortis, quæ in Israel prohibita erant, ideò summum sacerdotem sensisse, vsum legitimi coniugij adferre talem quandam cõtaminationem, quæ à rebus diuinis coniugatos arceat.

Respõdeo. Variæ rationes cõtaminationis à mulieribus traduntur in lege Mosi, vt in puerperio, in menstruis, in fluxu sanguinis, &c. Nusquam autem Lex dicit: Vsũm legitimi cõiugij, reddidisse hominem immundũ. Locus enim, Leuit. 15. loquitur de γονοῤῥοίᾳ. Est igitur manifesta corruptela. Et vt maximè Moses dixisset, esse legalem contaminationẽ, quod probari non potest, non tamen sequeretur, rem esse per se impuram & peccatum. Nam & contactus mortui hominis contaminabat iuxta legẽ. Et tamen officium curandi funera, inter sacros ordines apud Hieronymum & Epiphaniũ, refertur.

IIII. 1. Cor. 7. Hoc dico secundum veniam, nõ secundum præceptum, sed venia non conceditur nisi rei vitiosæ. Ergo, &c. Quidam ex Augustino respondent: Commixtionem cõiugalem, quæ fit sola causa procreationis, non habere culpam, sed si fiat propter incontinentiã vitandæ fornicationis causa, habere culpam, licet venialem, sed expendatur contextus totius disputationis Paulinæ. Nã & Clemens obseruauit, coniugij finem honestum & licitum, iam post lapsum non tantũ esse procreationẽ: verùm etiam sicut Paulus dicit: vitãdæ fornicationis causa. Item, Conuenite rursus, ne vos tentet Satan, propter incontinentiã vestram. Et idem dicit ipse Augustinus: Ante lapsum, coniugium institutum fuisse tãtum ad officium, post lapsum verò etiam ad remedium. Iam quia Paulus dicit: Qui non continet, contrahat matrimonium, cumq; illum dicat nõ peccare, sed benè facere. Quis ergo audebit dicere, culpam vel peccatum esse consuetudinem coniugalem, etiam vitandæ fornicationis causa? Est enim thorus immaculatus, Ebr. 13. Sed si loquamur de incendiis libidinis, illa commixtioni coniugali adhæret, etiam quãdo fit sola causa procreationis. Nec tunc libido per se sanctificatur, sed non imputatur in coniugio. Ergo & tunc est peccatum veniale. Placet igitur illa Augustini sententia, de merit. lib. 1. cap. 29. Bonum coniugij non est feruor concupiscentiæ seu libidinis, sed quidam licitus & honestus, illo feruore vtendi, modus. Et de bono coniugali, cap. 5 & 16. dicit: Concupiscentiã, quæ per se vitiosa est, modificari in coniugio, & redigi ad legitimum vinculum. — *Clemens.* — *Augustinus.*

Sed quare Paulus tamen dicit: se loqui secundũ veniam, non secundum præceptum? Respõdeo ad totũ complexum eius, quod procedit, & de abstinendo, & de congrediendo respicit Paulus, scilicet cùm ardor libidinis in quibusdã feruentior, in quibusdam mitior sit, & Deus consuetudinem coniugalem pro remedio licito & honesto dederit, ne incontinentia in fornicationem, vel in vstionem & tentationem Satanæ naturam infirmam coniiciat. Se igitur nec illud de abstinẽtia sub præcepto proponere, quasi necessariò abstinendum esset à consuetudine coniugali, tempore ieiunij & orationis, ita vt qui secùs faceret, contra Deũ peccaret. Neq; hoc etiam secundum præceptum se dicere, vt statim rursus conueniant, etiamsi diutius possent & vellent ex cõsensu abstinere. Sed quia Deus in hac infirma natura, remedium consuetudinis coniugalis, contra incontinentiam ordinauit, & ἀταξίαν libidinis, quæ in consuetudine coniugali admixta est, subvenia coniugij velit tegere: non igitur similem & eandem rationem sub præcepto posse præscribi omnibus coniugibus, sed quemq; pro ratione doni, à Deo sibi cõcessi, in hoc casu vel abstinẽdi, vel congrediendi, eligere debere, quod naturæ suæ conueniens esse intelligat, ad hoc, vt addicere se possit orationi & ieiunio, & ne præbeat occasionem Satanæ, qui per incontinẽtiam irritatam, mirabiles insidias piis coniugibus etiam in abstinentia struere solet. Hæc sententia quam perpetua Pauli disputatio præbet, continet vtilem doctrinam. Et phrasis de indulgentia seu venia eam confirmat. Deus enim verbo suo, peccata & vitia nõ concedit: Sed quod hoc loco Paulus vocat, συγγνώμην, hoc postea simpliciter nominat γνώμην. Vtraque enim vox præcepto opponitur in Paulo. Et illa antithesis vocabulorum monstrat sententiam, quòd scilicet non omnes ad vnã & eandem rationẽ, quasi per præceptũ, velit alligatos esse. Sed cùm dona sint diuersa, & vocationes sint diuersæ, se pro circumstãtiis personarum & donorum, proponere sententiã & consiliũ, vt quisq; quod sibi bonum, hoc est, vtile & expediẽs sit, eligat, hoc enim ad id dico, quod vobis conducibile est, inquit postea. Συγγνώμην igitur Paulus vocat, vel quia flammas libidinis Deus in vero cõiugij vsu fidelibus nõ imputat, vel quia paterna indulgentia Dei est, quòd incontinentibus noluerit abstinentiam sub præcepto imponere, quodq; iis qui possunt vel breuiùs, vel lõgiùs abstinere, si ex cõsensu fiat, noluerit necessitatẽ consuetudinis cõiugalis, sub præcepto iniungere, vel quia nemo absolute sub præcepto, vel ad coniugium, vel ad cœlibatũ obligatur, sed qui vruntur ineant cõiugium. Et virgo etiã si nupserit, nõ peccat. Συγγνώμη igitur venia seu indulgentia apud Paulum non est concessio rei prohibitæ & malæ, sed opponitur præcepto, in communi etiam Græca lingua γνώμη καὶ συγγνώμη ita vsurpantur, quando non rigide, eodem modo de omnibus, sed ex æquo & bono, habita ratione circumstantiarum, in certis casibus, i. ἐπιεικῶς, rectè tamen iudicatur. Arist. Ethicorum 6. cap. 11. Hieronymus illud 1. Cor. 7. Ego autẽ parco vobis, &c. ita interpretatur: Recenseo tantùm tribulationes carnis, quia parco vobis, nolo autem explicare, quæ pœna coniugatis in futuro seculo debeatur. Sed hanc interpretationem Augustinus diserte refutat de virgin. cap. 17. & 20. eleganti inuersione. Si enim Paulus ita voluisset Corinthiis parcere tacẽdo, non pepercisset animæ suæ mentiendo, sed incurrisset illud iudicium Dei, quod describitur, Ezech. 3. & 33. Et manifestum est Paulum loqui de externis tribulationibus. — *Vox συγγνώμη.* — *Hieronymus refellit Augustinum.*

V. Monachi virginibus in comparatione coniugium accommodant illud, Sapi. 3. felix sterilis & incoinquinata, quæ nesciunt thorum in delicto, — *Monachi.*

habẽ-

habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Respondeo: Veræ sunt doctrinæ Dæmoniorũ, quæ sententias damnantes illegitimas commixtiones citant contra diuinam ordinationem coniugij, cùm Paulus illud ipsum vocabulum ἀμίαντος, quod hoc loco vsurpatur tribuat coniugio, Ebræ. cap. 13. Et hoc testimonium annotaui, non quòd requirat operosam explicationem. Locus enim si tãtum aspiciatur, manifestus est. Nam non postea nominat adulteros, & concubitum illegitimum, sed vt animaduertatur, quomodo sub specie castitatis, doctrinæ Dæmoniorum sparsæ sint.

Alphonsus Hispanus.

Alphonsus Hispanus dicit, coniuges sanctitatẽ Spiritus quidem posse habere, sed ad solos cœlibes pertinere sanctitatẽ carnis & spiritus. 1. Cor. 7. Hinc loca de inquinamentis & operibus carnis accõmodantur ab istis ad coniugium. Sed Pauli præceptum generale est, mundemus nos ab omni inquinamẽto carnis & spiritus, 2. Cor. 7. & 1. Cor. 6. omnibus redemptis dicit: Corpus vestrum est templum Spiritus habitãtis in vobis, glorificate igitur Deũ in corpore & in spiritu vestro. Et ne Origenes quidẽ audet solis virginibus generalem illam sententiam accommodare, Rom. 12. Exhibete corpora vestra hostiam sanctam Deo placentem. Nam & coniugalis thorus est ἀμίαντος sine inquinamẽto. Ebr. 13. & in ipso coniugio est sanctificatio. 1. Tim. 2. Quòd verò differentia quædam sit inter mundiciem cõiugalem & virginalem, suprà explicatum est.

Origenes.

VI. 1. Cor. 7. Bonum est, si sic permanserint, &c. Qui non elocat, meliùs facit. Item, Beatior erit si sic permanserit, &c.

Bonum eo loco nõ opponi malo culpæ seu peccato, ipso Paulo interprete manifestum est. Dicit enim, qui matrimonium contrahit, nõ peccat, imò benè facit. Sed quòd Apostoli, Matt. 19. dicunt συμφέρει, expedit, hoc Paulus bonum vocat, & in eodem capite ipse explicat per συμφέρον, cõducibile. Erudit ad quid sit conducibile. Sicut igitur Ierem. 16. propter imminens bellũ, exiliũ & captiuitatẽ, Deus dicit, ne ducas vxorẽ, nec generes liberos, nõ quòd peccatũ sit, sed quia calamitosis illis tẽporibus non erat cõmodum. Ita Paulus dicit: Bonũ est propter præsentem necessitatẽ. Et suprà dictũ est, quo modo & quo respectu sit beatiùs & meliùs in cœlibatu manere. Et quòd vocabulo (beatius) non intelligat meritũ æternæ beatitudinis inde manifestũ est, nã & Christus, propter calamitates belli Iudaici, & destructionis Ierosolymitanæ, ita loquitur, Matt. 24. Væ prægnantibus & lactantibus in illa die. Et Luc. 23. Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, ac vbera quæ nõ lactauerunt. Feliciores enim sunt in publicis calamitatibus, qui suum tãtum calicem bibunt, & non simul etiam coniugum & liberorũ miseriis excruciantur. Paulus igitur vtrumque dicit, meliùs est nubere, & meliùs facit non elocans. Item volo omnes manere, vt ego, & volo iuniores viduas nubere. Hæc nõ sunt contradictoria, ex quadã inconstantia & leuitate, sed est pro diuersitate donorũ in illis, quibus consulendum est, pia & prudens cõsiliorũ moderatio, quibus verò melius sit nubere, & quibus melius sit nõ nubere, & propter quos sine cœlibatum pronunciet meliorem & beatiorem, nõ reliquit nostris coniecturis, sed ipse diserte explicat, sicut suprà prolixe declaratum est.

Augustinus.

Huc pertinet etiam Augustini dictum de bono coniugali, cap. 8. Coniugium non in comparatione fornicationis bonũ est, alioqui duo mala essent quorum alterum peius sit, aut bonũm erit, & fornicatio, quia peius est adulterium, aut bonum erit adulterium, quia peiór est incestus. Non ergo duo mala sunt, connubium & fornicatio, quorum alterum est peius: Sed duo bona sunt, connubium & continentia, quorum alterum est melius.

VII. Matt. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerũt propter regnum cœlorum. Hic serio triumphant, cœlibatum esse meritum regni cœlorum, hoc est, vitæ æternæ, sed cùm appellatio regni cœlorũ accipiatur nõ in vna significatione in Scriptura, sed aliquando accipiatur pro regno Dei in futuro seculo, aliquãdo verò pro Ecclesia in hac vita, quã Deus Spiritu sancto gubernat, & ad hoc vtitur ministerio verbi & exercitiis pietatis, Matthæi 13. & 22. Cumq; Scriptura non sit priuatæ interpretationis. 2. Pet. 1. nemo vel potest, vel debet certior interpres esse illius sententiæ Christi, quàm Paulus, qui materiam illam ex professo tractat. Is autem cõstanter docet, vitam æternã esse donum Dei, quã solus Christus sanguine suo nobis acquisierit, quodq; illã in promissione fide accipiamus: cœlibatũ verò docet esse expeditiorẽ, in illis, qui donũ continentiæ habent, non ad Epicuræas delitias, sed ad onera ministerij, & ad exercitia pietatis, hoc est, ad regnum cœlorũ, sicut in præcedentibus declaratũ est. Habemus igitur Apostolicam interpretationem verborũ Christi, quid sit se castrare propter regnum cœlorum.

Aequiuocatio dicti regni cœlorum.

VIII. Esaiæ 56. Non dicat Eunuchus, Ego lignũ aridũ. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui elegerint quę ego volui, & tenuerint fœdus meũ, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus, nomẽ sempiternũ dabo eis, quod nõ peribit. Respõdeo: Sensus Prophetæ ex cõtextu manifestus est. Dixerat de salute & iustitia per Christum afferenda, & adiunxerat illud epiphonema: Beatus vir, qui apprehendet istud. Quia verò cõscientiæ facile perturbantur disputationibus de electione & particularitate, præsertim, quia in veteri testamento macerie quadã Deus Gẽtes separarat à populo suo, & Eunuchi habebantur quasi exclusi à benedictione Dei, Deut. 7. Non erit infœcũdus inter vos. Et Deu. 23. Eunuchi prohibebantur intrare Ecclesiã Dei. Tradit igitur Propheta, consolationẽ nominatim pro aduenis & Eunuchis, ne arbitrẽtur, se à iustitia & salute Christi exclusos, propterea, quia vel ex Ethnicis parẽtibus nati; vel quia externa seu corporali benedictione Dei, destituti sunt, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: si fœdus meũ tenuerint, habebũt melius nomẽ præ Israelitis carnalibus, qui fœdus meũ non seruãt, licet propter natiuitatẽ, externã speciẽ & professionem videãtur magnam prærogatiuã habere, quod sint filij & populus Dei. Itẽ, prę illis, qui externa benedictione, siue seminis, siue alia affluũt, & interim fœdus Dei non tenẽt, & quæ ipse vult non eligunt. Est enim antithesis inter illos, qui titulum populi Dei, & domus Domini sibi arrogant, & inter illos, qui externa specie titulum illũ non habent, & tamẽ sicut Propheta inquit: Cupiũt Domino adhærere; Ego verò iubeo, inquit, eos propterea nõ desperare. Si enim fœdus meũ tenuerint, dabo eis in domo mea nomen melius & sempiternum, præ filiis & filiabus, fœdus meũ non tenentibus, Et idẽ est, quòd Christus dicit, Matthæi 8. Multi venient ab Oriente & Occidente & accumbent cum Abraham in regno cœlorum, filij verò regni eiicientur foràs. Possunt enim aduenæ in Esaia intelligi proselyti;

De Eunuchis Esaiæ.

qui adhærebant Domino, sicut textus inquit: Eunuchi verò Gentes. Sicut enim hoc loco dicit esse lignum aridum: ita eadem metaphora proliæ describit gentium vocationem, cap. 54. Iubila sterilis quæ non parturis, desolata, confusa, &c. plures enim erunt, nisi eius, quàm maritatæ, &c.

Hæc doctrina præbet pulcherrimam, & maximè necessariam consolationē, quæ nō est deprauanda figmēto supererogationis. Disertè enim dicit, nec Ethnicismum, nec Eunuchatum, per se esse meritū nominis sempiterni, sed si in illo contempto, abiecto & quasi maledicto (sicut tunc habebatur) statu, tenuerint fœdus Domini, & elegerint quæ Deus vult, &c. dabo eis nomen sempiternū. Sicut igitur manifestū est, quòd cōditio aduenasū non est meritum vitæ æternæ, ita nec cœlibatus. Vtrosq; enim coniungit Propheta, aduenas & Eunuchos. Augustinus nomen sempiternū ita intelligit, Sicut donū virginitatis præstantius est cōiugio, ita etiā præmia in vita æterna, futura differentia, ipsam verò vitam æternam expresse dicit gratia dari propter Christū, sicut antea locum Augustini annotauimus. Hæc interpretatio, licet non reddat illam dulcissimam consolationem, quam Propheta illo loco tradit: tamen Pontificio cœlibatui nihil patrocinatur de merito vitæ æternæ per cœlibatum.

Virgines in Apocalypsi.

IX. Apocal. 14. Cantent quasi canticum nouum, quod nemo poterat discere, ij sunt, qui cū mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt, ij sequūtur agnum quocunq; ierit, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Respondeo: Si hanc sentētiam ita voluerint interpretari, vt antithesis sit, cōiugium esse coinquinationem cum mulieribus, & propter consuetudinem coniugalem inuri piis cōiugibus maculā ante thronū Dei: Non tantum falsum, sed & cōtumeliosum erit aduersus institutionem Dei, sicut supra, cū de castitate & sanctimonia coniugij tractaremus, ex Scriptura ostēdimus: Neque hoc potest dici, solos cœlibes signaculū patris cœlestis in fronte gerere. Est enim signaculum cōmune, Apoca. 7. Nec soli cœlibes, sed omnes empti sumus precio, 1. Cor. 6. & 7. Ita reliqua quæ Apoca. 14. Virginibus illis tribuuntur, pertinēt ad omnes fideles, vt quòd facti sumus primitiæ Deo, Iacobi 1. quòd sumus immaculati ante Deum, Ephes. 1. & 5. Col. 1. & in omnium eorum ore, quibus peccata tecta sunt, non est dolus, Psal. 32. & omnes oues Christi sequuntur pastorem, Ioan. 10. Nouum etiam cāticum omnes fideles cantant in nouo testamento, Psal. 40. & 96. Esaiæ 42. Apocal. 5. Non ergo de solo cœlibatu contra coniugium, sed de omnibus fidelibus contra infideles, intelligēda est illa sententia in Apocalypsi. Quòd verò virgines castas vocat, metaphorica descriptio est Ecclesiæ credētium, in tota Scriptura vsitatissima, vt Matth. 25. Regnum cœlorum comparatur virginibus, & Psal. 44. adducētur Regi virgines. Et in Prophetis crebra est illa metaphora, quòd Ecclesia vocatur virgo filia Sion. Esaiæ 37. & 47. Virgo Israel, Amos 5. Ierem. 18. & 31. Virgo filia Iuda, Tren. 1. Et ratio metaphoræ est, quòd fideles in cōscientia nō sunt maculati, vel falsa doctrina, vel impiis cultibus, vel peccatis cōscientiam inquinantibus, sed fides est sana, cultus sinceri, obedientia vera, stolæ lotæ sanguine Christi, hinc Paulus de tota Ecclesia Corinthiorum, inter quos erant cōiugati & cœlibes, imò qui ex scortationib. & adulteriis, 1. Cor. 6. conuersi erant, dicit: Despondi vos virginem castam exhibere Christo,

Virgines castas Scriptura sæpe metaphoricè vocat credentes.

Ratio huius metaphoræ.

2. Cor. 11. Et ex opposito, idololatria, falsa doctrina, auersio à Deo, vocatur scortatio, adulterium, coinquinatio cum meretricibus, non tantum in veteri testamēto verumetiā in nouo. Christus enim Pharisæos vocat generationem adulterā. Et in illo ipso capite Apoc. coinquinatio cum mulieribus, disertè exponitur de scortatione cū meretrice Babylonica. Ex manifestis igitur circūstantiis textus, ex perpetua Scripturæ phrasi, & ex analogia fidei, certum & euidēs est, locum illum, Apoc. 14. propriè nō loqui de cœlibatu carnali, sed de virginitate spirituali, quæ cōmunis est omnibus credentibus, coniugibus, virginibus & viduis. Cum Augustino verò, qui ad prærogatiuam doni virginitatis, locum illum in Apoc. modeste tamen, referre conatur, quia illud facit sine contumelia coniugij, nec fabricat inde meritum vitæ æternæ, non contendemus, modò vera sententia loci illius inde non euertatur.

Idololatriam Scriptura fornicationē vocat.

X. Syrach. 26. Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. Hoc dictum Monachi accommodant ad suas lances, quibus imponūtur satisfactiones pro peccatis, & inter illas præcipuum momentum tribuunt suo cœlibatui. Sed Syrach illam opinionem non tantum non stabilit, sed in illo loco, ne quidem de cœlibatu loquitur, sed de coniugio, inspiciatur tantū locus, præcedit enim: Gratia mulieris delectabit virum suū, & animam talis mulieris vocat πεπαιδευμένην & ἐγκρατῆ, eruditam seu bene institutam & temperantem. Ἐγκράτεια enim, quæ continentia exponitur, etiam Episcopo vnius vxoris viro, qui liberos habet, tribuitur, Tit. 1. Dicit igitur Syracides, nullam commutationem, nullam ponderationem æqualē & correspondentem posse inueniri animæ talis moderatæ & temperantis vxoris. Et hinc videt Lector, quàm anxie & nullo iudicio Monachi vndiq; conquirant cœlibatus sui encomia, ad rem prorsus nihil facientia. Hæc sunt præcipua Pontificiorum argumenta, quæ ex Scripturæ sententiis malè detortis cōsuunt. Et si qua alia habent, ea partim in præcedentibus sunt explicata, partim in sequentibus repetenda erunt.

CAPVT IIII.

DE DONO CONTINENTIAE SIVE DE *personis ad cœlibatum idoneis.*

MAgna sanè est veri cœlibatus commoditas & felicitas, non tamen omnibus, qui Deo placere & saluari cupiūt, sub præcepto proposita est. Imò Paulus disertè dicit, se ne de illis quidem, qui dono continentiæ præditi sunt, præceptum Domini habere: atque ideo non audet dicere ipsos peccare, si matrimonium contrahant. Tanta est Apostoli modestia in illis, de quibus non extat expressum mandatum Dei. Nec verò etiam coniugium indifferenter omnibus sub discrimine æternæ salutis præcipitur. Et apparet apud Corinthios diuersas fuisse disputationes, quibusdam prætextu veteris testamenti, cœlibatum quasi infamem & inutilem prorsus reiicientibus, & coniugij vinculum indifferenter omnibus iniicere conantibus: Quibusdam verò vitam cœlibem ita admirantibus, vt ad eam omnes adigere, coniugia religionis gratia dissoluere, & eos qui matrimonium contraherent, peccare contenderent. Paulus verò responsionem suam ad illas quæstiones ita moderatur, vt ostendat, vtrumque genus vitæ, & coniugalis & cœlibis, sanctum esse, & Deo placere.

Corinthiorū disputationes, de virginitate & coniugio.

Paulus de nō habentibus donum continentiæ.

cere. Non autem indifferenter quibuſuis, vel coniugiū, vel cœlibatū conuenire. Eſſe enim quoſdā, qui vrantur & continere nō poſſint, illis dicit præceptū eſſe, vt vitādæ fornicationis cauſa matrimoniū contrahant, & conſuetudine coniogali vtantur, ne ꝓpter incontinentiam à Satana tententur. Deinde dicit quoſdam eſſe, qui incendiis libidinis & flammis incontinentiæ non ita vrantur, ſed poſſint continere. Illis, ſi iam alligati ſunt coniugio, dicit: Noli quærere ſolutionē. Item, Nō fraudes alterutro, non enim poteſtatē iam habes tui corporis, ſed coniunx coniugi debitā beneuolentiā reddere tenetur. Si verò liberi & ſoluti adhuc ſint, & poſſint continere, dicit, ſe præceptū Domini non habere, vt tales vel coniugiū quærant, vel cœlibes maneant. Faciat igitur, inquit, quod vult: Si coniugium inierit, non peccat. Sed quia tribulationem carnis tales habebunt, & per coniugii onera ſæpe ab exercitiis pietatis auocantur, dicit iuxta ſuam ſententiam, tales, qui donum continentię habent, meliùs facere, ſi cœlibes manſerint, propter illas vtilitates cœlibatus, quas ſuprà ex Paulo recenſuimus. Hanc eſſe ſeriem & ſententiam Paulinæ reſponſionis, ex contextu manifeſtum eſt.

Paul. de continentia donū habentibus, qui coniugati ſunt.

De continentibus, ſeu ſolutis.

Et ex hoc fundamento pendet explicatio quęſtionis de perſonis ad cœlibatum idoneis, neq; enim ita in medio Deus poſuit coniugium & cœlibatū, vt vnuſquiſq; liberam habeat electionē ad vtrumuis. Qui enim vel natura ſunt ad coniugium inhabiles, vel ab hominibus caſtrati ſunt, illi matrimonium eligere non debent, Matt. 19. Et qui vruntur nec continere poſſunt, nō debent cœlibatum eligere: ſed ſi non continent, contrahant matrimonium. Qui verò donū continentiæ habent, illi etiamſi coniugiū elegerint, non peccant, rectiùs tamen & meliùs faciunt, ſi cœlibatū elegerint. Certiſſimum igitur eſt, non omnes eſſe ad cœlibatum idoneos, nec ꝓmiſcuè omnes eſſe ad cœlibatū inuitandos, cùm nemo etiamſi idoneus ſit, ad eum ſit cogendus. Et tamen eſſe quoſdā ad cœlibatū idoneus manifeſtè conſtat, Matt. 19. & 1. Corint. 7. Nec illos tantùm, qui vel natura, vel ab hominib. facti ſunt Eunuchi: verùm etiam alios quoſdā, qui cùm ad coniugium natura non eſſent inhabiles, tamen ſeipſos caſtrauerunt, hoc eſt, à coniugio abſtinuerunt & cœlibatum elegerunt, vt ad negotia regni cœlorū eſſent expeditiores. Non autem naturalē eſſe illam veræ continentiæ facultatem, Chriſtus eo ipſo oſtēdit, quòd eos qui natura ſunt Eunuchi, diſtinguit ab illis, quibus datum eſt, vt ſe caſtrent propter regnum cœlorum, quod Paulus manifeſtiùs explicat, cùm inquit: Vnumquemque habere proprium donum ex Deo. Quia enim continentia, non eſt tantùm abſtinere à coniugio, & interea ſcortationi, adulteriis & aliis pollutionibus indulgere, vel mentem ſordibus libidinum inquinatam gerere, ſed eſt ſanctitas corporis & ſpiritus, ſicut Paulus eam definit. Quid enim prodeſt integra caro mente corrupta, inquit Auguſtinus. Meritò itaq; continentia non naturale, ſed donum, quod ex Deo ſit, ſicut Paulus loquitur, cenſetur.

Pugnantia cum continētia.

Continentia vera quid. Auguſtinus.

Status verò controuerſiæ in eo conſiſtit, quòd Pontificij contendunt, ſicut reliqua dona ſpiritualia non ſunt naturalia, ſed diuinitùs dantur, illis autem dantur, qui petunt, Iacobi 1. Omne datum bonum, & donum perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à patre luminum. Qui igitur indiget ſapientia poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluēter. Ita cenſent continentiā tale donum eſſe, quod Deus nemini petenti & quęrenti velit denegare. Quòd verò pauci donum illud habeant, inde fieri: quod nec oratione, nec ſtudio, nec lucta cōtra carnem illud petant & quærant. Et ſicut de incredulis Chriſtus dicit: Sermo meus ὀ χωρεῖ non habet locum in vobis, ita exiſtimant eodem verbo ipſum vti de cœlibatu, Matthæi cap. 19. Non omnes capiunt verbū hoc, quia ſcilicet donū illud nō omnes velint quærere & capere. Et huic perſuaſioni ſuperſtruūt vota cœlibatus, & id genus alia. Hoc etiā vult Canon Tridentinus, quando anathema dicit illis, qui docent, omnes poſſe contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis (etiāſi eam vouerint) donū habere, cùm Deus id rectè petentib. non deneget, nec patiatur nos ſuprà id quod poſſumus tentari.

Status huius quæſtionis. Pontificiorū dogma de dono continentiæ.

Interponat autem Scriptura ſuam ſententiam, an hæc ita ſe habeant. Et res plana erit, ſi exigatur ad normam huius diſtinctionis, quæ manifeſta & certa eſt. Quædā enim dona Dei ſunt cōmunia ſeu generalia, quæ ſcilicet omnib. piis neceſſaria ſunt, & de illis loquuntur promiſſiones: Quicquid petieritis, dabitur vobis, &c. Alia verò ſunt dona peculiaria ſeu priuata, de quibus nō extat promiſſio, quòd Deus ita velit omnibus & ſingulis credentibus dare, vt Rom. 12. Habentes dona iuxta gratiam nobis datam differentia. Et 1. Corint. 12. diuiſiones ſunt donorum: Alij datur donum ſanationum, alij donum miraculorum, alij prophetia, alij donum linguarum, &c. Hæc omnia efficit vnus atq; idem Spiritus, diuidens peculiariter ſiue priuatim, vnicuiq; propria dona ſicut vult. Hæc diſtinctio donorum certa & manifeſta eſt. Videamus iam an Scriptura donum continentiæ ponat inter dona generalia, an verò inter dona peculiaria. Certum autem eſt, donum continentiæ non eſſe omnibus neceſſarium. De virginibus enim præceptum Domini non habeo. Item, ſi nupſerit virgo nō peccat. Et qui non continent, in matrimonio ſaluantur, ſi manſerint in fide, &c. Et non eſſe generale donū, Chriſtus oſtendit, cùm inquit: Non omnes capiūt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. Qui poteſt capere, capiat. Et ne quis exiſtimet Chriſtum, vel ad infideles, vel ad remiſſiores Chriſtianos reſpicere, ad ipſos Apoſtolos hæc loquitur, & quidem tunc, cùm ſignificarent ſibi magis probari cœlibatum. Dicunt enim, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit matrimonium contrahere. Chriſtus verò ipſis Apoſtolis, hoc modo admirantibus cœlibatum reſpondet: Non omnes capaces ſunt huius dicti, ſed quibus datum eſt. Ne verò ita intelligatur, ſicut inter credentes & infideles Chriſtus diſtinguit, Matthæi 13. Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris verò in parabolis, vt videntes non videant, &c. Paulus diſertè, quando cum fidelibus & ſanctificatis agit de cœlibatu, ita loquitur: Vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Et eadem prorſus phraſi, qua 1. Corinth. 12. dona priuata ſeu peculiaria deſcribit, etiam hoc loco de cœlibatu vtitur: Sicut vnicuique diuiſit Dominus, ſicut vnumquemque vocauit Deus, ita ambulet. Sicut igitur non promiſcuè omnes credentes habent, & etiamſi velint & petant, non poſſunt omnes habere donum miraculorum, ſanationum, linguarum, prophetiæ, &c. Imò cùm Deus decreuerit talia peculiaria & priuata dona, non indifferenter omnibus & ſingulis credentibus conferre, fides non re-

Refutatio è Scriptura per diſtinctionē donorū Dei.

Dona DEI omnibus piis communia & neceſſaria.

Dona Dei ſpecialia.

Accommodatio eius ad quæſtionem.

Specialia Dei dona nequeunt ab omnibus promiſſione peti.

ctè poteſt illud petere, cuius mandato & promiſſione deſtituitur. In hoc igitur genere donorum, pij non debent temeraria præſumptione & affectatione, Deo quaſi præſcribere, quibus donis velint ab ipſo ornari, ſed quiſque ſuum donum quod habet debet agnoſcere, & diligenter excolere, vt talentum ſuum à Domino ſibi concreditum, rectè, fideliter, & vtiliter collocet.

Cœlibatus eſt donum Dei ſpeciale.

Eodem prorſus modo Scriptura de cœlibatu etiã loquitur. Quando enim recenſet cõmoda & vtilitates cœlibatus, addit: Nõ omnes ſunt capaces, ſed illi tantùm quibus datũ eſt, qui ſcilicet ꝓprium, peculiare ſeu priuatũ illud donũ habẽt ex Deo. Quid verò ſi reliqui etiam, qui donum illud continentię non habent, peterent, quærerent, vellent, annitescerent, nonne Deus etiã ipſis donum illud daturus eſſet? Hic certè Scriptura, nec mandatũ tradit, nec promiſſionem addit. Sed Paulus dicit: Vellem quidem omnes ita eſſe: Non autẽ hortatur, vt omnes hoc affectent, nec omnibus hanc facultatem promittit, ſed vnuſquiſque, inquit, propriũ donum habet ex Deo, vnus quidẽ ſic, alius verò ſic. Et addit, Deum ita diſtribuiſſe vocationes, quòd quoſdam ſibi velit ſeruire in coniugio, quoſdã verò in cœlibatu. Et ſingulis donis, ad vocationẽ ſuam, ſiue in cõiugio, ſiue in cœlibatu, neceſſariis à Deo inſtrui. Monet igitur Paulus, ne Deo præſcribamus, ſed vnuſquiſq; dona ſua, quæ ex Deo habet, cõſideret, & tale genus vitæ, ſiue coniugalis, ſiue cœlibis deligat, in quo ꝓ ratione donorũ ſuorum poſſit bona conſcientia Deo ſeruire, & Domino adhærere. Et in delectu illo, expreſsè iubet accurata & matura deliberatione cõſiderare & expendere, an donum continentiæ ex Deo habeat, vel non habeat, is, de cuius cœlibatu vel cõiugio quæſtio eſt. Si quis ſtat, inquit, firmus in corde, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, &c.

Non omnes fideles cœlibatus ſunt idonei.

Certum igitur & manifeſtũ eſt, ex verbis Chriſti, & ex Pauli explicatione: Nõ omnes credentes habere donum continentiæ, quò ad cœlibatũ idonei eſſe poſſint. Et qui non continẽt, ſed vruntur, illos certè Paulus non vult cœlibatũ amplecti, eò, quòd multas & magnas commoditates id vitę genus habeat. Non enim hęc de cœlibatu, inquit, idcò dico, vt laqueum vobis iniiciam. Nec illis, qui donũ hoc non habent, proponit mandatum, conſilium ſeu exhortationẽ, vt per caſtigationes corporis & orationem, ſe idoneos reddant ad cœlibatum, multò minùs addit promiſſionẽ, Deum illis, qui donum continentiæ non habent, illud dare velle, ſi modò velint, conentur & cœlibatum accipere annitantur, ſed dicit: Qui ſe non continent, contrahant matrimonium. Meliùs enim eſt nubere quàm vri. Et propter fornicationem vitandam quiſque habeat coniugem. Ac rationem addit: Ne vos tentet Satanas, propter incontinentiam veſtram.

Nota eſt Hieronymi querela in Epiſtola ad Euſtachiũ, cùm ſe diu maceraſſet in eremo, vt membra ſqualido cœno horrerent, ora ieiuniis pallerent, & ipſe vix oſſibus hæreret, ſola tamẽ, inquit, libidinum incendia bulliebant. Item, cùm in eremo Solis ardoribus inter feras & ſcorpiones repleſus amaritudine ſederet, ſæpe tamen Romanis ſe delitiis intereſſe putabat.

Examen Canonis Tridentini contra Pauli ſententiam.

Et iuxta hanc normam inſtituatur iam examen, Paulus dicit: Satanã illis, qui donum continentiæ nõ habent, inſidiari ſuis tentationibus, ꝓpter incontinentiã. Quid verò ipſos iubet facere, ne in tẽtationẽ inferãtur? Vrantur, inquit, remedio cõiugij diuinitùs ad hoc inſtituto & cõceſſo. Et in ea vocatione cõiugij affirmat pios nõ minùs manere apud Dominũ quàm in cœlibatu. Trident. verò Canon dicit, eos qui donũ continentię nõ habent, ſed tentantur ꝓpter incontinentiã, modò voueant cœlibatum, non debere remedio matrimonij diuinitùs inſtituto & cõceſſo vti, ſed ſperare debere, Deũ nõ permiſſurũ nos ſupra id, quod poſſimus, tẽtari. At qui remedia diuinitùs ordinata negligit & abiicit, & ſine mãdato ac certa ꝓmiſſione, extra donum & vocationẽ ſuam, fiducia diuini auxilij aliquid priuata ſua pręſumptione affectat & ſuſcipit, is tẽntat Deum. Ita ergo tales cœlibes, qui donũ non habẽt, primò, à Satana tentantur, & deinde ipſi viciſſim Deum tentant. Non itaq; mirum eſt, ſi in nefandas turpitudines, & in æternũ exitium, præcipites ruant. Sed Deus, inquit Canõ, rectè petentibus nihil denegat. Benè verò eſt, quod addunt (Rectè petentibus) Nemo verò rectè poteſt petere, ſine mãdato & promiſſione Dei. Vbi verò habes mandatũ Dei? vbi ꝓmiſſionẽ? ſi donum cõtinentiæ tibi nõ ſit datum, & ſi tentaris ꝓpter incontinentiam, vt matrimonium abiutes, & interea petas tibi dari donum continentiæ? Imò directè pugnas contra ordinationem Dei, quæ illos, qui non continent, ſed vruntur, & à Satana propter incontinentiã tentantur, iubet vti matrimonio, tanquã remedio diuinitus inſtituto, ad vitandas vſtiones & fornicationes.

Deus, Deum rectè petentibus nihil denegare.

Vetuſtas opinionis, cœlibatum eſſe poſſibilem omnibus.

Et dignum eſt obſeruatione, quòd præſumptio de generali poſſibilitate cœlibatus ipſis Apoſtolorum tẽporibus exorta, & ab ipſis etiam Apoſtolis manifeſta experiẽtia refutata fuerit. Paulus enim, 1. Tim. 5. recitat exemplum iuniorũ viduarum, quæ cùm donũ continentiæ non haberẽt, & nihilominus genus vitę cœlibis amplexæ fuerant, abſq; dubio illa perſuaſione, quòd & vellent & poſſent cœlibatũ ſeruare, tẽtationes Satanæ nõ euaſerint, ſed cõuerſæ fuerint retrò poſt Satanam. Et Paulus hac experientia edoctus, nõ dicit: Volo iuniores viduas conari, anniti, carnẽ caſtigare, luctari cõtra tentationes, & orare: Ita omnibus poſſibilis erit cœlibatus, ſed dicit: Volo iuniores viduas nubere, & rationẽ addit: Ne detur occaſio aduerſario. Itẽ, ne conuertantur retrò poſt Satanam, à quo ſcilicet, ſi donum continentię non habent, tentantur, ꝓpter incontinentiam. Si itaque ſemel conſtituerimus, non noſtræ rationis concinnas ſpeculationes, vel hominũ traditiones, ſed expreſſam Spiritus ſancti ſententiam, in illis locis vbi ex profeſſo materiam hanc tractat ſequi, nullum amplius dubium eſſe debet, quàm quod donũ continentiæ non ſit cõmune omnib. fidelibus, quodq; illis, qui nõ continent ſed vruntur, remediũ coniugij propoſitũ ſit.

De iis qui donum continẽtia habeant.

Sed tamen & hoc certum eſt, aliquos poſſe ſe caſtrare propter regnum cœlorum, ſed quibus datum eſt, hoc eſt, qui proprium illud donum ex Deo habent, Matthæ. 19. 1. Corinth. 7. Cùm igitur donum illud quidam habeant, quidam non habeant, quæſtio eſt complectens totam hanc diſputationem, qui illi ſunt, qui habeant, & qui non habeãt, ſeu quod ſit κριτήριον iuxta quod examinari, inquiri, deprehendi & ſtatui poſſit, an quis donum illud habeat, vel non. Hoc enim eſt, quod Paulus dicit: Iudicandum eſſe an habeas neceſſitatem, an verò poteſtatem propriæ voluntatis. Et quia Tridentinus Canõ videtur noſtros perſtringere, quaſi ex ſenſu donum continentiæ metiantur, cùm

inquit,

inquit, qui non sentiunt se donum castitatis habere, &c. explicabimus hanc quęstionem eò diligentius. Norma igitur eius examinis seu inquisitionis traditur, Matt. 19. 1. Cor. 7. Quia enim Christus tria genera Eunuchorũ ponit, donũ ergo continentiæ non in illis tantùm est, qui vel corpore ad coniugiũ sunt inhabiles, vel qui natura ita sunt frigidi, vt nullã appetitionẽ vel inclinationem ad venerem sentiãt. Sed sicut in reliquis donis diuinis, quia caro concupiscit aduersus Spiritũ, studio, conatu, lucta aduersus carnẽ & oratione dona sunt exuscitanda, excolenda & cõseruanda. Idem etiã in dono continentiæ faciendũ est. Qui enim negligentia ita torpet, vt nulla diligentia conetur & studeat cõtinentiã colere, nulla lucta concupiscentiæ resistat, vt eam reprimat, corpus, temperantia, & honestarum occupationum exercitiis, nõ subigat, nec caueat & vitet occasiones prouocãtes libidinẽ, ideò vt ne quidem petat gratiã & auxilium Dei ad continentiam, sed delitijs se dedat, crapula seu saturitate ventrem distendat, ociũ sectetur, & incentiua (vt dici solet) libidinis aucupetur, is donum continentiæ nũ accipiet, & etiamsi ipsi datũ sit, non exuscitabit & excolet, sed suffocabit potiùs & extinguet. Studio igitur, conatu, lucta, abstinẽtia & oratione opus est, vt rectè explores, an datum tibi sit donum cœlibatus, vel an Deus illud tibi dare velit.

Vnde deprehendatur an quis continentiæ dono sit præditus.

Et ad quam normam exigẽda sit illa exploratio, hæc dicta Pauli ostendunt: Propter vitanda stupra quisque habeat coniugem. Ne vos tentet Satanas ꝓpter incontinentiam vestram. Melius est nubere quàm vri, vt sit sancta corpore & spiritu, vt adhæreatis Domino absq; distractione. Significat autẽ πύρωσιν, in tentationibus, impetũ seu vehementiam affectuũ, qui non in superficie tantùm pungũt, & leniter excuti possunt, sed qui quasi incendio quodã cor penetrãt, adurunt & depopulantur. Ita Græci interpretes eo vocabulo vtũtur, Psal. 9. & 17. Et Paulus etiã ita loquitur, 2. Cor. 11. Quis scandalizatur, & ego non vror. Hoc verò loco significat flammas & incendia libidinis, quãdo cor æstuat, & cæco rapitur igni. Rectè igitur Thomas dicit, non statim vritur, qui calorẽ sentit. Sed quãdiu in vita cœlibe, titillationes concupiscentiæ aculeis suis te pungunt, & æstum aliquẽ sentis, non statim exclames te vri, sed diligentia, conatu, lucta, temperantia & oratione fortiter repugnes, timorem Dei & amorẽ veræ pudicitiæ opponas, impuras cogitationes præcidas, turpes motus reprimas, occasiones vites, & robur resistẽdi à Domino tibi dari petas. Quod si hac diligẽtia flammæ libidinis possunt reprimi, repelli vel restingui, nondũ laboras vstione, de qua Paulus loquitur. Sed hoc ipsum est donum cõtinentiæ, quod ea diligentia in lucta à petentibus accipitur, exuscitatur, excolitur & cõseruatur. Si verò flammæ libidinis tam sunt ardentes, vt hac diligentia, vel reprimi, vel restingui, vel repelli non possint (iuxta dictum: Quò quiq; magis premitur, tantò magis æstuat ignis) sed intro penetrẽt, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totũ corpus incendant, vt eo vel pleno assensu, vel cœco & inquieto impetu libidinis, æstuet & ardeat, tunc certũ est, te non esse capacem dicti Christi, hoc est, non habere donũ continentiæ ex Deo. Et hoc est vstio seu tentatio illa Satanæ per incontinentiam, quã Paulus remedio coniugij restinguendam esse docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spiritus vstione inquinetur. Periculum enim seu præcipitium potiùs in tali vstione imminet, ne Satan naturã infirmam in fornicationẽ (sub qua hoc loco omnis generis illegitimas commixtiones & pollutiones Paulus complectitur) coniiciat. Ac etiamsi corpus impollutum seruetur, tamen si contra, sicut dictum est, vratur, non retinetur vera & pura definitio cœlibatus, quam Paulus constituit in sanctitate corporis & spiritus. Et quòd interior illa vstio, etiam si non accedat externa pollutio, sit coram Deo peccatum contra præceptum, Non mœchaberis, Christus expressis verbis pronunciat, Matt. 5. Ego dico vobis, quicũque aspexerit mulierem ad concupiscendum eam, iam adulterium commisit in corde suo. Et vstiones illæ quando adeò impotentes sunt, sicuti dictũ est, ipsam conscientiam sauciant, inuocationem turbant, exercitia pietatis interrumpunt, impediunt & maculant, vt homo nõ possit absq; distractione adhærere Domino. Qui igitur tales sunt, illi eo ipso intelligunt, se non esse capaces cœlibatus, hoc est, se non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda sunt ea, quæ suprà diximus.

Vrsio πύρωσις.

Thomas.

In quibus sit donum continentiæ.

In quibus non sit.

Interior vstio est peccatum contra sextum præceptum.

Num verò illi non possunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imò hoc ipsum Paulus agit: vt quisq; pro ratione doni & vocationis suæ, tale genus vitæ sibi deligat, in quo bona conscientia possit Deo placere, & apud Dominum manere, &c. Non autẽ præscribit, vt is, qui facta ea de qua diximus, exploratione vritur, pertinaciter eiurato coniugio quærat & affectet donum continentiæ. Nec consulit, vt in vstione maneat, sed inquit: propter vitandam fornicationem, quisq; habeat cõiugem. Item, melius est nubere quàm vri. Et ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestram. Affirmat coniugium esse proprium donum ac peculiarem vocationem ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu continere non valent, Deo bona conscientia, in iustitia & sanctitate seruire, ipsi placere, quæ eius sunt curare, & ipsi dono & beneficio diuino, adhærere possint. Quòd verò illi, qui donum continentiæ habent, cœlibatum eligere possint, & tamen non peccent, etiamsi matrimoniũ contraxerint, in sequenti explicabimus. Nunc tantùm hoc ostendendũ fuit, non omnes esse ad cœlibatum idoneos, eo, quòd donum continentiæ non sit commune, sed peculiare, & quia norma rectè exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an verò non.

Carentes continentia nomine, Scriptura iubet contrahere matrimonium.

Et positis his fundamentis, quæ certa, firma & manifesta sunt, non difficilis erit explicatio eorum, quæ de generali possibilitate cœlibatus à Pontificiis opponi solent, vt speciosè ita formatur argumentum: Propositum, vt Deo placeas, cures ea, quæ sunt Domini, & absque distractione Domino adhæreas, pium est, & ab omnibus suscipiendum, ad quod etiam Deus gratiam suam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expressis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus est suscipiendus, & Deus donum illud nemini petenti denegabit. Et Monachi in suis Legendis multa fingunt miracula, quomodo tales miraculosè ab Angelis castrati, aliis virilia exusta, & sine sensu reddita, ex aliis sensus libidinis prorsus sublatus, &c.

Sed responsio ex Pauli disputatione vera & perspicua sumitur, in personis scilicet ad cœlibatum idoneis hæc locum habere. Neque enim soli cœlibes DEO placent, quasi in pio coniugio, ne-

mo pos-

mo poßit curare quæ sunt Dei, & Domino adhærere, sicut hæc suprà sunt explicata. Si verò excipitur, quia meliùs & expeditiùs hæc in cœlibatu præstari possunt, ideò ab omnibus cœlibatũ eligendum. Respondet cõtextus Paulinæ disputationis: Deum vocationes suas ita distribuisse, quòd non omnes, sed quosdam sibi velit in cœlibatu seruire, quosdã verò nõ in cœlibatu, sed in matrimonio. Et addit: vnusquisq; ꝓprium donũ habet ex Deo, vnus scilicet, vt in cœlibatu poßit expeditiùs Deo seruire, hoc est, qui donũ continentiæ habet: alius verò, vt in pio coniugio rectiùs hoc præstare poßit, qui scilicet vritur & non continet. Et extra controuersiã est Deum omniũ optimè nosse, in quo vitæ genere quisq; ipsi cõmodißimè seruire poßit & debeat, & ad hoc gratiã & auxilium suũ nemini vult denegare. Quòd si donũ continentiæ non habeas, & tamen induas persuasionem, te in cœlibatu posse meliùs Deo seruire, atq; ideò petas tibi dari donum continentiæ à Deo, iam sapientia Dei à filijs suis iustificatur, & idem est, ac si Abiathar existimaret, se meliùs posse Deo seruire in functione militari, atque ideò petere à Deo sibi dari dona Dauidis. Et Paulus non in genere omnibus dicit, quòd in cœlibatu expeditiùs possint Deo seruire, sed de iis, qui donum continentiæ habent: de aliis verò dicit: Meliùs est nubere. Et post recitatas commoditates cœlibatus subiicit: Hæc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum iniiciam vobis. Ergo cœlibatus quibusdam, qui scilicet donũ continentiæ non habent, non tantùm non confert ad hoc, vt indiuulsè Deo adhæreant, & expeditiùs ea, quæ Domini sunt curent, sed laqueum potiùs iniicit, quo irretiti à Deo abstrahantur, & retrò post Satanam conuertantur, 1. Timoth. 5. Paulus igitur finẽ monstrat ab omnibus expetendum, vt scilicet Deo placeas, & indiuulsè Domino adhæreas. Illud verò vult exigi ad mensuram doni, quod quisque ex Deo habet, an scilicet in cœlibatu, an verò in coniugio hoc commodius & expeditiùs, pro ratione tui doni facere poßis. Sed generalis aiunt promißio est: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Et Iacob. 1. Qui indiget, petat à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c.

De eo, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Respondeo. 1. Ioan. 5. additur limitatio: Si quid petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Diximus autem suprà de differentia donorũ, quòd quædã sint generalia, omnibus fidelibus promissa: quędã verò sint singularia seu peculiaria, de quibus Paulus dicit: Distribuit ea nõ indifferẽter omnibus fidelibus, sed prout vult, vni sic, alteri verò sic.

Obiectio alia:

Ita obiiciuntur & illæ sententiæ. Phil. 3. Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo, Marc. 11. Omnia sunt poßibilia credẽti. 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis, sed Deus nos idoneos facit. Philipp. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Sed responsio plana est. Quædam enim sententiæ loquuntur de donis generalibus, quę omnibus fidelibus necessaria sunt: quædam verò loquuntur de gratia & auxilio Dei in cuiusq; vocatione. Neq; enim Paulus præsumit, se posse exercitum ducere, Rempublicam administrare, &c. quando dicit: Omnia possum in Christo, Nec petit vt ad ea, quę extra vocationẽ suam sunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit. Sed de vocatione sua & de donis ad eam necessariis loquitur. De dono verò continentiæ, quòd Deus illud non velit generale esse, sed quòd quosdam non ad cœlibatum, sed ad coniugiũ vocarit, suprà demonstratum est. Ratio igitur dissimilitudinis inter dona generalia seu vocationem communem, & inter dona singularia seu vocationem specialem, monstrat fontes applicationũ, vt quando dicunt: Resistere Satanæ, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis, tempore persecutionis vitã & fortunas in discrimen adducere, multò est difficilius, quàm à mulierculę cõplexu continere. Sed hæc licet naturę viribus impoßibilia, per gratiã facta fuerunt poßibilia, nõ viris tantùm, verùm etiã infirmis puellulis. Quidni igitur in continentia multò faciliùs illud fieret? Respondeo: Vocatio communis est omniũ piorũ, vt Diabolo, mũdo & carni resistant, & in persecutione Christũ confiteantur. Et ad hęc Deus gratiã suam omnibus petentibus promisit. Non autem cõmunis omnium piorum vocatio est ad cœlibatũ, sed Deus vni vult gratiã seu donum ad cœlibatũ, alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus rectè dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incontinentiam, Paulus dicit: Conuenite rursus in vnũ, ne vos tentet Satan. Item, volo iuniores viduas nubere, nullam occasionẽ dare aduersario, iam enim quædam conuersæ sunt retrò post Satanam.

Quod verò dicunt alia esse remedia ad reprimendam incontinentiã, quam solum coniugiũ, vt laborare, orare, corpus castigare, &c. Non igitur statim eum, qui sentit tentationes aliquas incõtinentiæ, debere ad coniugiũ prouolare. Hoc in præcedẽtibus cùm de vstione ageremus explicatũ est. Donũ enim continentię in illis, quib. datũ est, ea diligentia, de qua argumentũ loquitur exuscitatur & excolitur. Reliquis verò, qui donũ illud ex Deo non habẽt, Paulus dicit: si nõ continent contrahãt matrimonium. Meliùs est enim nubere quàm vri, &c.

Frequentißima apud Augustinum, & alios est allegatio eius sententiæ, quæ extat, Sap. 8. Vt sciui; quoniã aliter non possem esse continens, nisi Deus daret, & hoc ipsum erat sapiẽtiæ, scire cuius esset hoc donum. Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, &c. Et inde conantur probare, donum cœlibatus generaliter promissum esse omnibus petentibus. Sed profectò locus ille, si rectè inspiciatur, non ꝓbat hoc. Manifestum enim est, authorẽ ibi loqui in persona Salomonis, dicit enim: Tu elegisti me Regem populo tuo, & dixisti me ædificare Templum in monte sancto tuo, &c. Et certe Salomon nõ fuit cœlebs, cumq; prolixè describatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit: Adij Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi, &c. Prorsus nulla fit mentio cœlibatus, sed sapientiã petit sibi dari. Ipsa igitur luce clarius est, locũ illum non loqui de cœlibatu. Historia enim Salomonis, in cuius persona illa dicuntur, hoc nõ admittit. Sed inquis ponitur ibi vocabulum ἐγκρατὴς, quod continentẽs significat. Consideretur autẽ totus contextus loci, quale enim donum intelligat, cuius author sit Deus, non nobis diuinandum reliquit, sed longa precatione exposuit. Adij enim, inquit, Dominum, & deprecatus sum ipsum, & dixi, &c. Nullum autem verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cùm in præcedentibus dixisset, se à puero amasse, & sectatum fuisse sapientiam, sed intellexisse, quòd non posset eam consequi, nisi ex dono Dei, ideò inquit, Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, Da mihi sapientiam, &c. Sicut igitur in communi lingua Gręca, vox ἐγκρατὴς, sępè ita vsurpatur,

De dicto Sapientiæ 8.

Vox ἐγκρατής.

Sapientiæ 8. patur, quando aliquis compos alicuius rei fit, sic hoc etiã in loco rectè accipi potest. Cùm viderem, me non posse compotē fieri sapientiæ, quã amabã, oraui igitur Dominum. Ita totus cõtextus optimè cohæret. Ineptissimum autem esset, si de cœlibatu proponeret, & postea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorsus mentione facta cœlibatus. Sed etiamsi in vsitata significatione accipiatur, non extorquebitur inde, donum cœlibatus comune esse omnibus petentibus. Nam vocabulum ἐγκρατής, tribuitur etiã coniugibus castis, qui liberos habēt, Tit. 1. Et quia Salomon, Sap. 8. loquitur, non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulũ ἐγκρατὴς ibi intelligendum est. Nam 3. Reg. 3. Coniugiũ Salomonis ante orationem pro sapientia, describitur. Et consideretur quomodo cum toto contextu sententia illa cohæreat. Nam cap. 7. dixit: Spiritum sapientiæ esse sanctum & incoinquinatũ, ἀμόλυντον. Et cap. 8. inquit: Sapientia docet σωφροσύνην, temperantiam seu pudicitiam, quę etiam in coniugio est, 1. Tim. 2. Et postea dicit: cùm animam bonæ indolis nactus essem, dedi operã, vt corpus etiam esset ἀμίαντον, impollutum, quia scilicet sapientiæ, cuius Spiritus impollutus est, cupiebam particeps fieri. Sed vidi esse donum Dei, corpus impollutũ seruare, ideò oraui Dominũ. Quomodo verò Salomon corpus suum impollutũ seruauerit, historia ipsius ostēdit, in adolescentia siquidem illegitimas commixtiones vitauit, & posteà coniugium iniit, cuius thorus, quia immaculatus est, corpus seruat incontaminatum corã Deo. Et quidem non in cœlibatu, sed in coniugio posito Salomoni donũ sapientiæ, cuius Spiritus impollutus est, collatum fuit, 3. Reg. 3. Quid igitur ἐγκράτεια illa sit, quam Salomon & petiuit & impetrauit, cuius author & donator Deus est, ex historia Salomonis luce meridiana clarius est. Hæc de sentētia illa, Sap. 8. quæ tanto cum apparatu allegari solet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omnium certissimæ sunt, quas ipsæ textus circumstantiæ monstrant, subministrant & confirmant.

De testimonio Patrũ. Postremò non ignoro, plerosque ex patribus ita disputare, quasi videantur sentire, omnes si modò velint & petant, posse continentiam in cœlibatu præstare. Illud enim (qui potest) ita interpretãtur, quicunq; vult capere, capiat: Sed hæc explicatio manifestè pugnat cũ Paulo, sicut perspicuè in præcedentibus demonstrauimus. Et ipsi Patres etiam cum Christo & Paulo sentiunt ac loquuntur.

Ignatius. Ignatius enim ad Smyrnenses inquit: εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω, ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο. hoc est, Si quis potest in continentia manere, maneat sine gloriatione, si verò gloriatus fuerit, periit.

Hilarius. Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, si tamen possimus.

Hieronymus. Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines esse possent, nunquã & Dominus diceret. Qui potest capere, capiat, & Apostolus in suadendo non trepidaret. Et in Matt. 19. scribit: Vnde infert Dominus, qui potest capere, capiat, vt vnusquisq; consideret vires suas vtrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, quemlibet ad se alliciēs. Sed considerandæ sunt vires, vt qui potest capere, capiat.

Augustinus. Augustinus ad Pollentiũ ca. 19. inquit, ad cœlibatum consilio Apostoli, quicunque potest capere, prouocatur. Idem de virginitate ca. 40. Vnusquisque habet proprium donum. Quis ergo donat ista? Quis distribuit propria vnicuiq; sicut vult? Nempe Deus, apud quem non est iniquitas. Ac per hoc, qua æquitate ille faciat alios sic, alios autē sic, homini nosse aut impossibile aut difficile est, quin tamen æquitate faciat dubitare fas non est.

Et Gregorius de cura pastorali parte 3. cap. 30. dicit, donum cœlibatus non esse omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summum esse, quo denegauit omnium. Et capite præcedenti scribit: Cœlibes esse à pastoribus admonendos, vt si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. *Gregorius.*

Bernhardus etiam in sermone ad Clericos, de contemptu mundi: Vtinam, qui continere non valent, cœlibatum dare nomina vereantur, sumptuosa enim turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt. *Bernhardus.*

Hæ veterum sententiæ manifestè ostendunt, ipsos sensisse, quòd non omnibus detur donum illud, vt possint continere, quia verò donum continentiæ, etiam in illis, quibus datur, recipitur, exuscitatur, excolitur & conseruatur, non sine magno studio, conatu, labore & lucta à petentibus, sicut suprà ostendimus, & multi desidia illud suffocant & extinguunt. In hanc sententiã rectè accipi possunt dicta quædam patrum, vt cùm Origenes dicit: Qui vult capax esse verbi de castitate, petat, credēs dicenti, & accipiat, nõ dubitans de illo, quod dictũ est, omnis qui petit, accipit. Et quod Augustinus ad Pollentium, lib. 2. cap. 19. Non eos terreat sarcina continentiæ, leuis erit, si Christi erit, Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iusserit. Item, quod Chrysostomus dicit: Ideò non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datũ est à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta, si accipiantur eo modo, vt dictum est, nihil habent incommodi, si quis verò ea voluerit ita torquere, quòd donum continentiæ indifferenter omnibus offeratur, si modò velint, petant & conentur, is faciat patres directè pugnare contra Christum, contra Paulum, imò contra se ipsos etiam. Et si qui ex patribus maximè ita sensissent, ipsi darent nobis veniã, quòd mallemus certam & manifestam Christi & Pauli sententiam, quàm priuatas hominum cogitationes sequi.

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID PAVLUS DE PROPOSITO SUSCIPIENDI CŒLIBATUS DOCEAT.

An vouendus sit cœlibatus. CVM itaq; constet, cœlibatũ esse vitæ genus, Deo placens in his, qui donum habent: quæstio iam est, à quibus, & quomodo genus illud vitę suscipiendũ & instituendum sit. Et an voto aliquis ad cœlibatum, in perpetuum abiurato coniugio, se astringere possit aut debeat, ita vt emisso voto, nec possit nec debeat, in perpetuũ, sub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam casu, si necessitas flagitarit, remedio coniugij diuinitùs contra vstionem & vitandam fornicationem, instituto vti. Hoc enim est, quòd IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui castitatem vouerunt, non posse sub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamsi sentiant se castitatis donum non habere. Pelagus autem opinionum, & certaminum

cuiuscia

conscientiarum, est hæc quæstio, quando ex hominum præsumptis sententijs & decretis, æstimanda instituitur. Simplex verò & plana est eius explicatio, si lucerna pedibus nostris sit verbum Domini. Ex Scripturis igitur diuinitùs inspiratis (iuxta Magni Constantini Consilium) sumemus quæstionis huius solutionẽ, & apparebit quantùm conscientiæ intersit, an semitas Domini rectas in Scriptura præmonstratas, an verò anfractus seu labyrinthos potiùs viarum humanarum, ingrediatur.

Non præditi dono continẽtiæ contrahant.

Qui igitur donum continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus, nec præcipitur, nec consulitur: Sed mandatũ habet, si non continent, contrahant matrimoniũ, meliùs est nubere, quàm vri, &c. Nec benè igitur, nec rectè facit, qui sine dono continẽtię cœlibatui se astringit, sicut in pręcedenti capite ex Pauli sentẽtia ostensum est. Sed quid de illis, qui donum habent, vt adhibita ea, de qua suprà dictũ est, diligentia, flammas libidinis possint vel restringuere, vel reprimere & cohibere? Certè si non haberemus expressam Spiritus sancti determinationem de hac quæstione, nos iudicaremus eum corã DEO damnabiliter peccare, qui dono continentiæ non vteretur ad cœlibatũ. Ac sine dubio ingeniosi essemus, colligendis multis & varijs, ad confirmandã hanc sententiam, rationibus. Sed admiranda est Pauli modestia, quod conscientiis nihil vult tanquã necessarium imponere, de quo nõ habet expressum mandatum Domini. De virginibus igitur, inquit, pręceptum Domini non habeo, non autem loquitur in genere de virginibus, hoc est, de personis solutis, quæ dono continentiæ destitutæ, ad cœlibatũ nõ sunt idoneæ. De illis enim in principio dixerat se habere præceptũ Domini, vt qui se non continent, contrahant matrimoniũ. Hoc ergo loco de illis virginibus loquitur, quibus à Deo datum est, vt possent verbum de cœlibatu capere, dicit enim, si solutus es, ne quæras vxorem. Et de illis virginibus dicit, quòd si & vxorem duxeris, nõ peccasti, et si virgo nupserit, non peccauit. Afflictionem tamen in carne habebunt huiusmodi. Vbi vides, quòd Paulus hoc dicit: Eos, qui donũ continentiæ habent, & tamen contrahunt matrimonium, accersere quidem sibi afflictiones carnis, conscientiam tamen in spiritu coram DEO ipsis relinquit liberam, quòd scilicet nubendo non peccent. Et postea dicit: Etiamsi causa incontinentiæ non intercesserit, sed tantùm si pro more populi aut loci habeatur indecorũ, vltra adultam ætatem aliquã seruari virginem, faciat, inquit, quod vult, nõ peccat si nubat. Et hæc omnia sumit ex eo fundamento, quia, inquit, præceptum Domini non habeo, quòd scilicet illi, qui donum continẽtiæ habent, necessariò debeant in cœlibatu viuere, & à coniugio abstinere. Meam autem, inquit, sententiã propono, vt qui misericordiam consecutus sum à Domino, in hoc vt sim fidelis. Arbitror itaq; hoc bonum esse propter præsentem necessitatẽ, &c. Item vidua soluta nubat, cui vult, modò in Domino, Attamen beatior erit, si sic permanserit iuxta meam sententiam. Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam. Non autẽ vult Paulus verbo Dei aliquid de suo addere, aut priuatas suas cogitationes verbo Dei vel æquare vel proponere, sed γνώμην vocat, non propriè consilium (ita enim βουλὴν nominasset) sed sententiam seu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in casu, de quo in Scriptura nihil expressum extat, colligit, vt scilicet quisq; tale genus vitę sibi deligat, quod pro ratione circumstantiarũ, loci, temporis, personarũ & donorum indicat & animaduertit sibi vtile & commodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ sunt Domini, vt sanctus sit corpore & spiritu, & indiuulsè Domino adhæreat. Hac verò sua sententia, non audet cœlibatum tanquam necessarium, etiam illis, qui donũ habent iniungere, nec audet peccatũ dicere, etiãsi illi, qui donũ continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates cœlibatus, existimo (conscientia tamen manente libera) bonum esse sic manere. Item meliùs facit, & beatior erit, si habens donũ, sic permanserit iuxta meam sententiam. Paulus igitur non præcipit, sed conscientiis liberũ relinquit, tantùm suadet & consulit, vt ꝓpter vtiles fines, illi, qui donũ continentiæ habent, si voluerint, in cœlibatu maneant.

Ad cœlibatũ non sunt cogendi, etiam qui donum continentiæ habent.

Nec verò in genere tantùm consilium dat de cœlibatu, sed accuratè ostendit, quomodo sit suscipiendus. Tradit enim vtiles aliquot regulas seu cautiones, quas in deligendo seu suscipiendo cœlibatu, diligenter vult obseruari, illas, vt planior sit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemus, & ordine recensebimus.

Paulus certis regulis docet quomodo cœlibatus suscipiendus sit.

Prima autem regula seu cautio hæc est: Ne quis laudibus cœlibatus illectus, temerè viribus suis nõ satis exploratis, vitam cœlibem arripiat, sed vt diligenter consideret, quodnam donũ ex Deo habeat. Normam autẽ explorationis ita describit, vel necessitatem quis habet, vel potestatem propriæ voluntatis. Et necessitatem vocat, quando quis sicut Hieronymus explicat, videt lasciuientem carnem suam in libidinem, ita vt refrænare non possit, atq; ita agnoscit se in dupli ci necessitate positum, vt aut vratur & scortetur, aut vxorem ducat. Et in hanc sententiam vocabulum ἀσχημονεῖν, quo Paulus hoc loco vtitur, vsurpatur, Roman. 1. de pollutionibus contra naturam. Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Genes. 34. de stupratione Dinæ. Et quòd dicitur. Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ secundum carnem, hoc Græci reddiderunt ἀσχημοσύνην, imò membra pudenda ita vocant, Exo. 20. & 28. quod Paulus imitatus est. 1. Corinth. 12. Qui igitur talem ἀσχημοσύνην animaduertit, & sic oportet fieri, inquit Paulus scilicet ob restinguendam vstionem, & vitandam fornicationem, is sciat sibi non consuli multò minùs præcipi, vt committat se periculis vitæ cœlibis & tentationibus Satanæ, sed meminerit mandatum esse, si se non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui verò donũ continentiæ ex Deo habet, atque ita non necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis, ei liberum est, voluntatem applicare vel ad coniugium vel ad cœlibatum. Etsi cœlibatum eligat, benè facit, imò meliùs facit, quàm si coniugium susciperet propter rationes.

Verbũ ἀσχημονεῖν quid.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, diligi & suscipi, ea opinione, quasi necessitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quasi peccatum esset, si talis, qui donum continentię habet, matrimonium contraheret, sed libertatem conscientiæ vult conseruari.

III. In hoc delectu præcipuè vult rationem haberi vocationis seu functionis cuiusque ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatus referatur, qui suprà peculiari capite expositi sunt. Hoc inquit, ad id, quod vobis ipsis conducibile est, dico, vt scilicet, si vocationis vestræ officia commodiùs & ex-

peditiùs

peditlua obiri poſſint in cœlibatu,& ſi donum illud habetis, deligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius poſſitis curare, quæ ſunt Domini, ſanctimoniam corporis & ſpiritus ſectari, indiuulſe Domino adhærere, ab afflictionibus carnis & à ſolicitudinibus auocantibus ab exercitiis pietatis, liberiores eſſe.

Non temere cœlibatum ſuſcipiendum.

Quartò, Monet Paulus ne temere, aut leuiter aliquid conſtituatur in ſuſcipiendo cœlibatu, ſed vt diligens, grauis & matura adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionem facit cordis, qui ſtat firmus, inquit, in corde ſuo. Item, qui iudicauit hoc in corde ſuo, ne ſcilicet ipſo facto cœlibatus ſuſcipiatur, ſine certo & deliberato animi propoſito, neue animo ambigente ſeu fluctuante ſuſcipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter, aut perfunctoriè peragatur, vt quis viribus ſuis nō ſatis perpenſis, & corde ſeu animo ſuo, quomodo erga cœlibatū affectus ſit, non ſatis explorato, aliquid conſtituat, cuius nō multo poſt inconſtanti mutabilitate ipſum pœniteat. Sed omnibus circumſtantiis diligēter & rectè cōſideratis, perpenſis, & exploratis, maturo cōſilio, deliberato propoſito, & conſtanti voluntate, certi aliquid cōſtituatur. In hac autem deliberatione caput debet eſſe inuocatio ſeu oratio, vt Deus ſpiritu ſuo ſalutaria cōſilia ſuggerat, deliberationes gubernet, animū, quo velit, inclinet, & ordinaria ſubiiciat media. Sicut enim in omnibus vocationibus diuis hoc obſeruandū eſt, ita cum Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugiū & cœlibatum, eadem ratio eſſe debet in hiſce etiā deliberationibus. Magnā enim emphaſin habent verba, quibus Paulus vtitur, vt cum dicit hoc κέκρικε in corde ſuo. Significat enim κρίνειν, quando re deliberata, & argumentis tanquam in iudicio vtrinq; diſceptatis, iudicium fertur, ſententia pronunciatur, & certi aliquid definitur, determinatur, ſeu ſtatuitur. Ita Act. 15. poſt factam συζήτησιν diſquiſitionem ſeu collationem ſententiarum. Petrus his verbis pronunciat, ideo ego iudico.

Accedat deliberatio diligens.

Adhibeatur inuocatio Dei.

Et 1. Corinth. 5. Paulus laturus ſententiā excommunicationis, hoc ipſo verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde ſuo, plus eſt, quam quando, 1. Cor. 11. dicit: Iudicate apud vos ipſos, an decorum ſit, &c. Magnam etiā emphaſin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim ἑστάναι firmiter & conſtanter perſtare ſeu perſeuerare. Et ἑδραῖος ſignificat firmū ac ſtabilem: vnde ἑδραίωμα, fundamentū ſeu fulcimentum dicitur. Et 1. Cor. 15. cōiungit hęc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita ſunt obfirmati, vt nō patiantur ſe à ſententia dimoueri, ac obſeruetur antitheſis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donū continentiæ habeant, tamen cōtrahunt matrimoniū, vtitur verbo γαμίζειν. Et addit, faciat quod vult, nō peccat ſi elocat, ſed in cœlibatu ſuſcipiēdo, verbis maturæ, diligētis & grauis deliberationis, vtitur. Et ad conſilia, vt ſalutaria ſint, requiritur gubernatio Spiritus ſancti, & benedictio diuina, quę pia oratione petenda & quærenda ſunt. Atq; ideo etiā deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua conſilium, prudentia, circumſpectio, grauitas & conſtantia deſideratur, ſed parentibus vel aliis ſapientioribus, qui rectius, maturius & diligentius hęc iudicare poſſunt, eam vult deferri & communicari. Et tamen patriā poteſtatē ita limitat Paulus, nō quaſi liberi præter ſuam ſententiam, voluntatē & habilitatem, à parentibus pro imperio vel ad coniugium, vel ad cœlibatū, deſtinare poſſent, ſed patris deliberationem ſtatuit moderandam & dirigendam eſſe ſecundum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, ſiue (vt Gręci interpretes loquūtur) γνώμην καὶ ὁρμὴν filiæ. Ita enim veteres: Ambroſius, Hieronymus, Primaſius & Photius, illa verba Pauli rectè interpretantur, nō habens neceſſitatē, ſed poteſtatē propriæ volūtatis.

Non ætati iuuenili eſt hæc deliberatio.

Quinto, Præterea in hac deliberatione Paulus vult etiam ætatis rationē haberi. Nam hoc loco vocat virginem ὑπέρακμον. Et 1. Timot. 5. expreſſe nominat annū ętatis ſexageſimum. Inſinuat ergo, Primo, ætatē ante ἀκμήν. Secundo, In ipſa ἀκμῇ, hoc eſt, in integra ſeu conſiſtente ætate. Tertio, poſt ἀκμήν. Et quidē ante ἀκμήν, quādo corpora adhuc creſcūt, & qualitates caloris & humoris nondum abſolutè ſunt, nec ad ſuum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia Deo iuuante poteſt puritas retineri. Et ad hanc diligentiā exhortandi ſunt iuniores, exemplo Solomonis, Sapie. 8. ſicut in pręcedentibus dictum eſt. In illa vero immatura ætate, & ex eius circumſtantiis, ſi quis de totius reliquę vitę ſtatu conſtituere vellet, imprudenter faceret. Poſt ἀκμὴν autem in ætate prouectiori circa annū ſexageſimum iudicat Paulus, 1. Tim. 5. nō opus eſſe ſcrupuloſiori examine, ſi enim tunc vſtio vel nō ſentitur, vel reprimi & reſtingui poteſt, non eſt periculum, ne annis ſuccedentibus, creſcat & inflammetur. Ad ætatem igitur intermediā, quæ ἀκμαία, hoc eſt, conſiſtens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, ſicut & Hieronymus in cōmentariis dicit: Parentes quidem vſq; ad legitimam ętatem cuſtodire debent virginem, & docere quod melius eſt. Si autem illa tūc noluerit, fiat quod neceſſe eſt, &c. Et adſit poteſtas propriæ volūtatis, ne vel corpus ægritudine langueſactū, vel animus luctu, & aliis ſolicitudinibus deiectus ſit: Ita enim ſalleret deliberatio, ſicut exemplum viduarum, 1. Timoth. 5. indicat.

Cœlibatum nō necſtat laqueum conſcientiarum.

Sexto, His vero regulis omnibus, de ſuſpiciendo cœlibatu, Paulus addit vtilem & neceſſariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipſis cōducibile eſt, non vt laqueum vobis iniiciam. Obſeruāda autem eſt Grammatica vocabuli ſignificatio. Βρόχον enim Varinus dicit ſignificare foramen corrigiæ, per quod ferramentum traiicitur, vt pedem conſtringat. Suidas dicit ſignificare τὸ τῆς ἀγχόνης χωρίον, illam partē laquei, quæ ita parata eſt, vt conſtrictione ſua ſtrangulet. Et citat gręcam ſententiam, ἐδεῖ ἤδη μεμηχανημένον ἀγχόνην, τὸν βρόχον συνδεδεμένον. Pollux dicit: βρόχον ſignificare in aucupū ſeu venatorum retibus foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiuntur, per quæ animalcula, ſi caput exerant, quaſi elapſura, fortius conſtringuntur, & ita capiuntur. Et vſitatiſſima in Scripturis eſt ſimilitudo laquei, quando aliquis vel inſidiis & dolis circumuentus, vel non præuidens & animaduertens, incidit in periculum, quo coniici poſſet in perditionem, vel corporis vel animæ, niſi inde extricaretur. Cum igitur ipſa experientia Paulus in viduis, 1. Timot. 5. didiciſſet, qui caſus euenire poſſint & ſoleant, etiam illis, qui deliberato animi propoſito cœlibatū ſuſceperunt, non vult cœlibatum, vel ſuſcipiendum, vel ſuſceptum, cuiquam tanquā laqueum iniici, quo ita conſtrictus teneatur, vt etiamſi poſtea tentationibus Sathanæ propter incontinentiam flammis vſtionis, periculo

Βρόχος laqueus quid.

fornicationis & quæ inde consequitur, perditioni, & corporis & animæ, expositus sit, noo possit inde extricari & liberari. Declarationem autē ipse addit, quibus & qusndo cœlibatus fiat laqueus, scilicet, quibus & qnando non amplius conducibilis & vtilis est, πρὸς τὸ ἀπερισπάστως, id est (sicut antithesis, τῷ ἀπερισπάστως, cuius significatio paulo ante explicata est, ostendit) ad hóc, vt honesta castitas, sine labe sioistræ famæ, ac sine pollutione carnis & spiritus seruetur, vtq; sine auocamentis & distrsctione, Domino piè quis adhærere possit. Qui igitur vitam cœlibem agere Instituit, si postea experiatur, se à Satana propter incontinentiam periculose tētari, vstionibus pollui, in periculo fornicationis versari, inuocationem impediri, exercitia pietatis turbari, flammis libidinum, quas lucta, oratione & diligentia reprimere & restringere non potest, is si in hoc casu, ad seruandū cœlibatū. quem suscepit, adigitnr & cogitur, ei profecto cōtra voluntatem & prohibitionē Pauli, lsquens iniicitur: qui vero obstinate in tali casu cœlebs conatur manere, is sibi ipsi cōtram cntem & inbibitionem Pauli, laqueū indnit. Et metaphora laquei, periculum & perditionē indicat, nisi laqueus extricetnr, imo abiicistnr & abrumpatnr. Qui enim laqueū non vult iniici, is certe iniectum, non vult cum periculo corporis & animæ retineri, sed abiici. Et manifesta est Panli sententia, licet nec temere nec leuiter, ab eo, quod semel deliberato animi proposito, tanquā vocatio Dei susceptum est, resiliendum sit, Deum tamē nemini cœlibatum inlicere, vt ipsi laqueus sit. Imo Deū nō velle, vt quisquam hominum, etiam si spiritū Dei, sicut Paulus, habeat, vel alteri, vel sibi ipsi cœlibatū ita imponat, vt sit vel fiat ipsi laqueus. Ac quomodo & quando sit & fiat laqueus, ipse sicut ostensum est declarat. Non autē dicit, si semel deliberato proposito cœlibatū suscepisti, etiam si laqueus tibi vel sit, vel postea fiat, tamē in perpetuū, sub pœna æternæ damnationis, non potes inde liberari, sed conare, luctare, precare, &c. Hoc certe nō dicit, sed simpliciter pronunciat, Hoc dico ad id, qnod vobis ipsis condncibile est, non vt laqueum vobis iniiciam, vt scilicet necesse vobis sit, in cœlibatu manere, etiam si ille vobis ad finem illum de quo supra dictum est, non sit adinmento, sit obstaculo & impedimento, imo etiam si exponat vos periculo pollutionum, scortationis & perditionis. Relinquit igitur conscientiæ libertatem illam integram & illæsam, vt qui non continet, nubat, & si nupserit non peccet, semper enim & omnibus melius est nubere qnam vri, & oppositum vel docere vel præcipere, vel facere, laqueus est contra prohibitionem Pauli.

Quibus, & quando cœlibatus sit laqueus.

Hanc esse Pauli sententiam de suscipiendo cœlibatu, certum & manifestum est. Nihil autē babet hęc sententia perplexi vel intricati, qnod vel dubitationes parere, vel scrupulos conscientiis iniicere possit, sed est simplex, plana, conscientiis vtilis & salutaris. Tridētinum vero Concilium, seposita seu sepulta potius plana hac Pauli sententia, ita decernit, Cano. 9. Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, Anathema sit. Nō autem ignota mihi sunt illa, quæ ex Patrum scriptis, ex Cōciliorum decretis, & ex Scholasticorum disputationibus hue afferri solent. Sed quia à modesto & salutari consilio Psuli dissentiunt: Imo cum eo pugnant, & continent vastissimum pelagus quęstionum, disputationum & dubitationum, quibus conscientiæ, in periculosos illos laqueos, quos tanta sollicitudine Paulus præcauere voluit, coniiciuntur, certe sicut Apostoli dicunt, Acto. 4. Non est iustum in conspectu Dei, homines potius audire quam Deum per Paulum loqnentem.

Tridentinum Canon repugnat Paulo.

CAPVT VI.

DE VOTIS VETERIS TESTAMENTI.

HÆc quidem simplici & piæ conscientiæ sufficerent: Plenioris tamen explicationis gratia, de præcipuis Pontificiorum argumentis, quibus ad stabiliendum votum suum cœlibatus vti solent, quædam addemus. Et qui strepitu sententiarū Scripturæ de faciendis & reddendis votis conantur conscientias turbare, breuiter perstringemus doctrinam de votis veteris Testamēti, ac addemus sententiam noui Testamenti. Non autē integram huius quæstionis explicationem, de votis in genere, hoc loco instituemus, sed quæ ad soluenda Pontificiorū argumenta de voto cœlibatus vtilia & necessaria videbuntur, in compendium cōtrahemus.

Argumenta Pontificiorum, quibus votū cœlibatus defendunt.

Obiiciuntur enim, vrgentur & inculcantur generales hæc Scripturæ sententiæ. Psal. 76. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Psal. 67. Reddam tibi Vota, quæ distinxerunt labia mea. Num. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, non faciet irritum verbum suū, sed omne quod promisit implebit. Eccle. 5. Si quid vouisti Deo ne moreris reddere, sed quodcunq; voueris redde, multoq; melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere. Deut. 23. Cum votū voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri absq; peccato eris. Quod autem semel egressum est labiis tuis, obseruabis & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, &c.

Sententia generales de Voto.

Hæ sententiæ generales, quando ad votum cœlibatus accommodantur, non possunt recte explicari, nisi in genere de votis aliquid dicatur.

In veteri igitur Testamento, & facta & persoluta fuisse vota, extra controuersiam est. Considerandę autem sunt descriptiones votorum, inde enim doctrina colligi poterit. Et summa hæc est: Faciebant in veteri Testamento vota propter varias causas, præcipuè vero, quando in periculis & necessitatibus constituti, Deum pro liberatione, vel impetrādo beneficio, inuocabant. In afflictionibus enim non tantū clamabant ad Dominum, sed promittebant gratitudinem, non in genere tantū, sed in specie etiam aliquid, quod iuxta legem loco gratitudinis Deo offerrent. Vouebant, vt Gene. 28. Nu. 21. 1. Reg. 1. Ionæ 1. & 2. Psal. 22. Cum clamarem exaudiuit me, vota mea reddam, Psal. 66. Reddam vota, quæ distinxerunt labia mea, & locutum est os meum in tribulatione mea. Psal. 76. Vouete (scilicet in angustia constituti) & reddite (scilicet post exauditionē & liberationem) Vota enim in afflictionibus facta, postea in medio Ecclesię reddebāt palam coram omni populo, narrantes suas angustias, & prædicantes beneficia Dei, vt Psal. 21. Salua me ex ore leonis, Narrabo nomen tuum fratribus meis, In medio Ecclesiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum, timeat eum omne semen Israel, quia non auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me, Vota mea reddam in conspectu

De Votis Veteris Testamenti.

Varia causa votorum populi Veteris Testamenti.

spectu timentium eum, Psal. 66. Reddam vota: Venite & audite omnes qui timetis Deum, & narrabo, quanta fecit animæ meæ, Benedictus Deus, qui non amouit orationē meam, & misericordiā suam à me.

Porro vouebant in veteri Testamento etiam extra pericula, vel ad gloriam Dei, & cultum eius iuxta legem amplificandum. Ita vouebant ut sacrificia, Leuit. 7. Nu. 15. Et ad extructionem templi, 2. Para. 5. Vel ad sustentationem ministerii & pauperum. Ita vouebantur domus, agri, decimæ Leui. 27. Deut. 12. Vel ad testificandam fidem & confessionem, Ionæ 1. Acto. 21. vel ut caro subiiceretur spiritui per ieiunia & cæterarum rerum abstinentiam, Nu. 30. Vel ut esset commonefactio eius, quod Paulus tradit, Roma. 12. Exhibete vos Deo hostiam viuam. Ita se ipsos Deo vouebant. Leuit. 27. Vel ut suo exemplo alios inuitarent & excitarent ad agnitionem & glorificationem Dei, Num. 6. 1. Reg. 1.

Vota veteris Testamenti voluntaria non carebant expresso verbo Dei.

Et licet vota illa fiebant libera & spontanea voluntate, Deus tamen non reliquit vouentium arbitrio, ut quicquid ipsis videretur, aut quomodocunq; videretur, vouerent, sed tradito certo & expresso verbo declarauit, quæ & quomodo sibi vellet, vel non vellet voueri. Habebāt igitur vouentes in veteri Testamento verbum, non tantum quod illa, quæ vouebant, Deo placerent: verum etiam quod Deus illa sibi vellet voueri. Nam de iis, quæ non volebat sibi voueri, loquuntur hæc dicta, Deut. 23. Nō offeres mercedem prostibuli, nec precium canis, in quocunq; voto, quia abominatio est Deo, Leuit. 27. Primogenita & decimæ, quæ anteà Domini sunt, non debent secundario per votum Domino consecrari. Prouer. 15. Victimæ impiorum abominabiles, vota iustorum placabilia. Pro. 20. Ruina est homini deuorare sanctum, & post vota sacere. Eccl. 5. Displicet Deo stulta promissio.

Vota moralia veteris Testamenti.

Quæ vero volebat voueri, ea partim erant moralia, quæ etiam sine voto, ex mādato Dei debentur. ut Psalm. 57. Super me sunt vota tua Deus, reddam laudationes tibi. Psal. 50. Immola Deo laudē, & redde altissimo vota tua: Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me. Gen. 28 Dominus erit mihi in Deum. Ad illa vero quæ alias debentur, peculiari voto ideo se obstringebant. Solet enim humanum ingenium in afflictionibus pium propositum gratitudinis & emendationis concipere, post liberationē vero eius secure obliuisci, ac sæpe à prauis cupiditatibus abstractum retro respicere & in peius ruere. Ut igitur mutabilitas illa voluntatis humanæ, in bono peculiari & arctiori vinculo obligationis, constringeretur, & securitas, torpor ac prauæ inclinationes carnis, eo fortius excuterentur, & omnes affectati prætextus præciderentur, peculiari voto seu iuramento, se Deo ad reddēda illa, quæ alias ex mandato debētur, obligabant, ut ita perpetuam commonefactionē secum circumferrent. Ita, Psal. 119. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. 2. Par. 15. Corroborarunt fœdus, ut quærerēt Deum patrum suorum in toto corde suo iurauerunt q; Domino voce magna cum execratione in omni corde suo. 2. Esd. 10. Percutiunt fœdus & iurant cum execratione, quod velint ambulare in lege Domini, &c. Et hæc erant vota moralia.

Vota Ceremonialia.

Præterea vero erant multa ceremonialia vota in veteri Testamento, quæ tamen pro ratione pædagogiæ veteris Testamenti, vel significationes vel contestationes, vel excitationes erant moralium, pœnitentiæ scilicet, fidei, charitatis & obedientiæ. Ut in gratiarum actionibus adhibeātur peculiares votiuæ liberationes. Psal. 116. Quid retribuam Domino, pro omnibus quę retribuit mihi, calicem salutarium accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam, coram omni populo eius. Et ipsa ceremonialia vota volebat Deus referri ad moralia, imo ostendebat, se opus operatum in ceremonialibus illis non curare, si non ad moraliā referrētur, ut Ps. 50. Non in sacrificiis tuis arguam te. Nūquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorū potabo? Immola Deo laudē, & redde altissimo vota tua, & inuoca me, &c. Sacrificans laudem honorificabit me. Psal. 51. Libera me de sanguinibus, & exultabit lingua mea iustitiam tuam, quoniam, si voluisses, sacrificium dedissem. Sacrificium Domino spiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum nō despices, tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. oblationes & holocausta, &c.

Vota Ceremonialia regebātur verbo Dei.

Et ad ceremonialia illa vota, non quidē ex mandato tenebantur, erant enim libera & spontanea, Deut. 23. Eccl. 5. Sed tamen certo verbo traditum & præscriptum erat, quæ & quomodo Deus hoc genere sibi voueri vellet, ut Psal. 66. 2. Reg. 15. 2. Paral. 25. Vouentur sacrificia, Sed quæ Sacrificia vouenda sint, præscribitur, Leu. 7. 22. 23. Nu. 15. 112. Leuit. 27. Res votiuas Deus præscribit: Vouent seipsum, animalia, domū, agrū. Ita, 1. Reg. 1. Hanna vouet Domino filium. Et tale est Nazaræorum votum, Num. 6. Ita, vouendas esse primitias & decimas, præscribitur Leu. 27. & Deut. 12. Et inde decimæ vouentur, 2. Parali. 31. Aurum, argentum & similia ad structuram templi ex voto conferuntur, 1. Para. 19. 2. Parali. 5. & 15. Talia enim vouenda esse Deus præscripserat. Exod. 25. Votum affligendæ animæ per ieiuniū, & abstinentiam aliarum rerum describitur, Nu. 30. Reprehendit autem Scriptura vota, quæ contra præscriptum Dei pugnant, ut Michæ votum. Iud. 17. Et quæ Idolis fiebant. Ierem. 44. Amos. 5. Baruch. 6. Imo & illa vota improbat, quæ licet bona intentione, tamen non ex præscripto Dei fiebant, quale erat Iephthe votum, Iudicum 11. Et Dauidicum bona quidem intentione, sed sine certo verbo Dei, fecisset votum de ædificando templo, 2. Reg. 7. Psal. 131. Nathan quidem Propheta, votum illud probat & prædicat, sed Deus non vult votum illud à Dauide impleri, 2. Reg. 7. 1. Paral. 28. Adeo etiam in liberis & spontaneis votis, Deus voluit verbum suum regulam esse. Nec votum Rechabitarum, Ierem. 35. De non bibendo vino, de non ędificando domo, vinea, agro, fuit præter aut extra verbum Dei. Nam abstinentiam à vino, domum, agros, &c. potuisse voueri & liberum fuisse, vel redimere, vel non redimere, constat. Num. 6. & 30. Leuit. 27.

Postulauit autem Deus, ut vota iuxta legem facta seruarentur. Quia alias significatio esset contemptus Dei, & animi ingrati, qui obliuiscitur beneficiorum Dei. Et pugnat contra secundum præceptum. Nomen enim Domini in vanum assumitur. Cumq; peccatum sit fidem homini datam fallere, multo magis scelus esset Deo mentiri. Obseruandum tamen est in exemplis votorum veteris Testamenti, dicta Scripturæ de reddendis votis, Deut. 23. Eccles. 5. Etiam in veteri Testamento, in certis casibus exceptionem, limitationem seu dispensationem admisisse. Votum enim de re impia, illicita vel stulta Deus prohibuit fieri, & factum non voluit impleri. Deut. 23. Eccles. 5. Prou. 20. Nec voluit Deus votum reddi, cuius impletio sine peccato contra

Certi casus in faciendis & soluendis votis veteris Testamenti excepti fuerunt.

Votū de re impia, illicita & stulta.

Vota quædam quæ ſine peccato præſtari. Votum de re, quæ nō eſt in poteſtate vouentis.

mandatum Dei, non poterat fieri, vt Iephthe votum. Pulcherrimam vero ἐπιείκειαν in diſpenſandis & commutãdis votis, etiam de rebus per ſe bonis & licitis, quando impleri non poterãt, Deus in veteri Teſtamẽto ſua voce oſtẽdit, ne ea votis fierent laquei conſcientiarũ. Nam, Nu. 30. Si filia vel vxor, vel de familia aliquis vouerit quid, & votum iuramento confirmauerit, ſi pater, maritus aut herus contradixerit, vouens non tenetur reus voti, ſed Dominus ei propitius erit, inquit textus. Et Leuit. 27. Si quis animal immundum, quod imolari non poteſt, vouerit, nõ eſt propter votum contra mandatum Dei offerendum, ſed commutatur in precium, ſecundum Sacerdotis æſtimationem conſtitutum. Ibidẽ, ſi pauper eſt, vt æſtimationem voti reddere non poſſit, quærat apud ſacerdotem diſpenſationem, & ſacerdos non vrgebit vltra vires vouentis, ſed æſtimationẽ moderabitur ſecundum id, quod manus ipſius apprehendere poteſt, & dabit pauper, non quantum vouit, ſed quantum poteſt. In veteri igitur Teſtamento, in faciendis & reddendis votis, excepti fuerunt hi caſus. Primo, quando votum erat de re impia, illicita aut ſtulta. Secundo, quando votum ſine peccato non poterat ſeruari. Tertio, quando in poteſtate vouentis nõ erat votum reddere. Quarto, quando finis votorum non erat rectus, Pſalm. 50. & 51.

Diſpenſatio votorum in vet. Teſta.

Pontificij nullã ἐπιείκειαν, in votis admittunt.

Hęc exempla veteris Teſtamenti diligenter ſunt obſeruanda propter Pontificios, qui in votis nullã admittunt ἐπιείκειαν, ſed rigidiſſime vrgent, vt ſeruentur, ſub interminatione æternæ damnationis, etiamſi vel caſus impotentiæ interueniat, vel ſine ſauciatione conſcientiæ, & ſine læſione vel fidei vel charitatis ſeruari non poſſint. Tales laqueos, ne Moſaica quidem lex iniicere voluit, ſed diſerte dicit: Dominus propitius ei erit. Atque hæc fuit ratio votorum in veteri Teſtamento, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum ſufficit.

CAPVT VII.

AN TALIA VOTA SINT ETIAM in nouo Teſtamento.

In nouo Teſtamento nullũ mandatum Dei extat de faciendis votis.

IN nouo vero Teſtamento, nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplum habemus, cultum Dei in nouo Teſtamento conſiſtere in faciendis votis. Nec habemus certum aut expreſſum verbũ, de quibus rebus & quomodo vota fieri debeant. De cœlibatu quidem Paulus conſilium dat, ſed tamen non dicit peculiari voto illum eſſe vouendũ Deo. Et non poteſt aliquid ex fide ad cultum Dei fieri, ſi deſtituatur verbo Dei. Verbum Dei enim eſt, quod differentiam facit, inter verum cultum & inter ἐθελοθρησκείαν. Col. 2. & ματαιοθρησκείαν Matth. 15. Nec concludit argumentum: In veteri Teſtamento vota fuerunt pars cultus diuini, Ergo & in nouo. Quia enim cultus Leuiticus veteris Teſtamenti abrogatus eſt, requiritur itaq; certũ & peculiare verbum, vt aliquid in nouo Teſtamento ſit cultus Dei. Et quod ad vota attinet, illa ne in veteri quidem Teſtamẽto ſine certo & expreſſo verbo Dei fuerũt cultus Dei. In nouo vero Teſtamento, non tantum non extat verbum de votis faciendis: Sed præterea de rebus non mandatis ſed adiaphoris ſeu liberis ſcriptum eſt: Nemo iudicet vos, Coloſ. 2. Nolite iugo ſeruitutis ſubiici. Galat. 5. Eſca non commendat nos Deo, neq; enim ſi manducauerimus plus habebimus, neque ſi non manducauerimus, minus habebimus, 1. Colo. 8. Sunt enim infirma & egena elementa mundi, Colo. 2. Galat. 4. In quibus regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax & gaudium in Spiritu Sancto, non conſiſtit, Rom. decimo quarto. Quæ in nouo Teſtamento vera ſunt de iis obſeruationibus, quæ in veteri habuerunt verbum Dei, multo magis vera ſunt in iis, quæ nec in veteri, nec in nouo Teſtamento, verbũ aut præſcriptũ Dei habent, ſed tantum ſunt doctrinæ & mandata hominum.

Hæc fundamenta ſimplicia, plana, perſpicua, vera & firma ſunt, de votis ceremonialibus, ſeu de rebus, quæ in nouo Teſtamento non habent, vel mãdatum, vel verbum, quod Deus iis coli velit. Moralia vero, hoc eſt, quæ ad fidem & charitatem pertinent, eadem ſunt in veteri & in nouo Teſtamento. Et hæc quę ex mandato debentur, ſi interpoſita peculiari obligatione, cum obteſtatione nominis diuini Deo promittantur, ſi hoc non fiat opinione meriti, iuſtitiæ, remiſſionis peccatorũ, & vitæ æternæ, nec ea opinione, quod melior & præſtantior cultus Dei ſit, ſi fiat ex voto, quam ſi ex obedientia propter mandatum Dei fiat, ſed ideo tantum, vt inconſtantia voluntatis humanæ arctius conſtringatur, ſicut ſupra dictum eſt, non pugnat cum verbo Dei. Tale enim pactum, ſeu talis promiſſio & obligatio fit in actione Baptiſmi. Et nihil aliud eſt quã quod de fide Paulus dicit, 2. Cor. 11. Deſpondi vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. De noua vero obedientia, Rom. 12. Exhibeatis ſeu ſiſtatis corpora veſtra hoſtiã Deo, & ne conformemini huic ſeculo. Hoc ſi quis votum appellare velit, de appellatione nemo dimicabit. Lutherus enim, in 25. caput Geneſis, vocat vota moralia quæ alioqui opera neceſſaria, & mandata ſunt omnibus hominibus. Nec tamen in nouo Teſtamento præſcriptum eſt, vt peculiari aliqua ſolennitate voueãtur. Populus enim noui Teſtamenti ſpontaneus, non ſeruitutis, ſed libertatis ſpiritum accepit, Pſal. 110. Roma. 8. 2. Cor. 3. Ipſa vero moralia mandata Dei non ſunt alligata ad certũ modum ſeu præſcriptũ, ſiue ad certas circumſtantias quãtitatis, perſonarum, temporum, locorum, &c. Sed quomodo circumſtantiæ illæ ad regulam charitatis exigendæ ſint, Paulus tradit, 1. Cor. 8. Et in illis liberis circumſtantiis, quod ex hilaritate, ſeu promptitudine ſpiritus recte fit, illud ſi pio propoſito, ſine ſuperſtitioſis opinionũ appendicibus, Deo promittatur, non eſt impium, ſed ad moralia vota, ſi ita appellare libeat, pertinet. Nec eſt aliquid extra, prǽter, aut ſupra verbum Dei. De liberis enim illis circumſtantiis extat verbum Dei. 1. Corin. 8. Quæ vero vel mandatũ, vel verbum Dei in nouo Teſtamento non habent, vt ſunt pleraq; Pontificiorum vota, etiamſi ita pingantur, quod ad expeditiorem obſeruationem moralium referantur, tamen ſubſiſtere non poſſunt. Talis enim pædagogia pertinet ad vetus Teſtamentum, & iam non ſumus amplius ſub pædagogo, Gal. 3.

Lutherus vota moralia nominat.

Vota, quæ carent mandato Dei irrita ſunt.

CAPVT VIII.

DE PONTIFICIO VOTO COElibatus.

De voto cœlibatus.

VT vero tandem theſin de votis transferamus ad hypotheſin de cœlibatu, quia & coniugium & cœlibatus in nouo Teſtamento habent verbum Dei, certis conditionibus circumſcriptum. Si quis iuxta illud verbum, conſi-

deratis

deratis circumstantiis doni sui & vocationis suę, deliberato animi proposito, eligat statum coniugalē, & quasi sistens se in conspectum Dei, constituat, decernat seu promittat, se in illo vitę genere Deo iuxta verbū seruiturū, is rectè facit. Et hoc, si quis votum appellare voluerit, de vocabulis non rixabimur, si res ipsa verbo Dei sit consentanea. Eodem modo, si quis donum continentiæ ex Deo habet, & pro ratione vocationis firmo ac constanti animi proposito, quasi sistens se Deo, constituat, se in vita cœlibe, ad quam donū habet, iuxta verbum curaturum quæ sunt Domini, iuxta sententiam Pauli bene facit, si nō opinione iustificationis, quæ solius Christi meritū & beneficium est, hoc faciat: ne tali proposito aut decreto iniiciat sibi laqueum, abiurato in perpetuum, quicunq; etiam casus inciderit, matrimonio. Non leuiter sane aut temere, sine necessitate, aut graui causa, propositum illud, q interposita quasi testificatione Dei, decretum est, mutari debet, sed tamen non debet esse laqueus (sicut iam de Pauli sententia dictū est) si rectè seruari nō possit, aut si seruatum pugnet cum fine cœlibatus, quē Paulus præscribit, 1. Corin. 7. Sicut qui coniugium eligit, non perpetuo voto se obligat, vt nō liceat si possit, ex vtriusq; cōsensu ad tempus abstinere, vel postea in viduitate permanere. Hoc propositū aut decretum, si quis cum veteribus, votum cœlibatus vocare velit, si res ipsa cū præscripto Pauli congruat, & conscientiæ illa libertas, de qua in præcedentibus ex Pauli sententia diximus, seruetur de vocabulo nō litigabo, ita enim erit votum & coniugij & cœlibatus. Sicut Augustinus in Psal. 75. dicit: Præter vota cōmunia esse vota propria singulorum. Alius inquit, vouet Deo castitatem coniugalem, vt præter vxorem suam non nouerit aliam. Alij etiam vouent etsi experti coniugiū, vltra nihil tale pati, in viduitate scilicet, & ipsi vouerūt aliquid maius quā illi. Alij virginitatē ipsam ab ineunte ætate vouent, & isti vouerunt plurimi, &c. Nec tale votum includit abiurationem coniugii in perpetuum. Vsitata enim exceptio seu limitatio (in quantum humana fragilitas permittit) videtur vetus formula esse, ostendens votum cœlibatus primum non fuisse absolutum, sed conditionale, & quæ conditio adiecta fuerit, non sicut nunc flagitiose à Pontificiis intelligitur, scilicet voueo cœlibatum, sed ita vt si humana fragilitas eum caste seruari nō permitit, possim fornicationibus & aliis libidinum pollutionibus impune & libere indulgere, si modo legitimum coniugium non contraham. Sed hic verus est sensus: Constituo seu voueo me in cœlibatu caste victurum, sed hac conditione, exceptione & limitatione, si humana fragilitas hoc non permittat, vt liberum mihi sit, remedio coniugij, contra vstionē & scortationem diuinitus illis, qui continere non possunt, ordinato, vti. Hæc vere pia fuit conditio vtiliter præcauens, ne vota fierent laquei.

Augustinus.

De appendice voti, quantum humana fragilitas patitur.

Quod igitur ad vocabulum attinet, per se sane non multum refert, si votum cœlibatus appelletur propositū illud, quod Paulus suis verbis describit. 1. Corinth. 7. Qui statuit in corde suo firmus, & hoc iudicauit in corde suo, &c. Quanquam propriè loquendo aliud est propositum cordis, quod quis apud se in corde suo (sicut Paulus loquitur) statuit & decreuit, & aliud est votum, ad quod dicunt requiri voluntatis intentionē, rationis deliberationem, cordis promissionem, oris expressionem, promissionis testificationem, seu confirmationē Deo factam, interposita obtestatione nominis diuini, & audita siue explicite, siue implicite execratione, si non seruetur. Sed quia vota in regno Pontificio ita sunt cōtaminata, vt ipsum etiam vocabulum, sicut Pontificiis vsitatū est, deprauationem rerum secū trahere videatur, & per illud veritati insidias struere non cessent Pontificij, cum quidem notum sit, quomodo ex vocabulo voti apud veteres in hoc negotio vsitato tandem facti sint miserrimi illi laquei conscientiarū. Tutius igitur & rectius est planis & simplicibus verbis, sententiam Pauli tradere & explicare, à quibus scilicet, quo modo, quo fine, & qua conditione cœlibatus eligendus seu suscipiendus sit.

Aliud est propositū cordis aliud votum. Essentialia voti Pontificij.

His vero ita declaratis, manifestum iam erit ingens esse discrimen inter has duas quæstiones.

Primo, An is, qui donum continentiæ habet, rectè & pie possit in corde suo proponere & statuere, se mansurum in cœlibatu. Quæ enim sit Pauli de hac quæstione sententia prolixè declaratum est.

Secundo, An votū cœlibatus ita, sicut in Pōtificia Ecclesia vsitatū est, vel fieri, vel factum seruari, bona & pia conscientia possit & debeat. Vt vero manifestum fiat quid secundū analogiam fidei ad hāc posteriorē quæstionem respondendū sit, breuiter recensebo præcipua capita de voto cœlibatus, sicut illud fieri solet, & seruari postulatur in Ecclesia Pontificia.

Et quia non constitui totam doctrinam de votis Pontificiis hoc loco tractare, non refutabo iam, q docent, illos cultus, qui habent mandatum & præscriptum in verbo Dei, non esse vouendos, sed eos tantum, qui sine mandato Dei ab hominibus instituti sunt. Neque hoc exagitabo, quod pleraq; vota sanctis facienda docent, cum Longobardus definiat, votum esse testificationem promissionis spontaneæ, quę Deo, & de his, quæ proprie sunt Dei, fieri debeat, sed tantum de voto cœlibatus annotabo præcipua capita breuissime.

Quæ vota vouenda esse Pontificij docent.

Primo, Religiosis suis proponunt cœlibatum, non ea libertate assumendum & seruandum, sicut Paulus inquit: Præceptum Domini non habeo cōsilium autem do. Sed ideo addunt laqueos votorū, iuxta consiliorum decreta & Pontificum statuta, ne sit consilium, sed fiat rigidissimum præceptum. Non autem Domini præceptum est, 1. Corin. 7. ergo mandatum hominum est. Atq; ita Pontificium votum cœlibatus pertinet ad ἐθελοθρησκείας, Col. 2. & quia fit iuxta doctrinas & mandata hominum, pertinet ad ματαιοθρησκείας Math. 15.

Præcipua capita de voto cœlibatus.

Secundo, Sicut sentiunt cultus illos, qui ex voto fiunt, licet nec mandatum, vel pręscriptum verbi Dei habeant, sed ab hominibus instituti sint, multo esse meliores & præstantiores iis, qui sine voto fiūt, licet à Deo mandati sint, & testimonium Scripturæ habeant. Ita docent etiam cœlibatū, qui iuxta Scripturæ sententiam sine voto libere assumitur & seruatur, multo esse inferiorē eo, qui ex voto iuxta hominum statuta assumitur & seruatur. Ita vero hominum statuta, non tantum æquantur, sed prorsus præferuntur mandatis & præscripto verbo Dei.

Tertio, Ea opinione, intentione, persuasione, fiducia, & hoc fine vouent cœlibatum, vt sit satisfactio, & propiciatio pro peccatis, meritum gratię, iustitiæ, salutis & vitæ æternæ, sicut supra hoc ipsorum verbis demonstratum est. Ea vero insignis est blasphemia, in meritum Filij Dei, euertens & abolens totum Euangelium: sicut in Confessione Au-

gustana, & eius Apologia copiose ex Scriptura ostenditur. Cumq; in prioribus capitibus, pontificiã vota ad doctrinas hominum iuste relegentur in hoc capite, etiam inter doctrinas Dæmoniorum merito proscribuntur.

Quartò, Etiã illis, qui donum continentiæ ex Deo non habent, suadent vouendum cœlibatum, facta ipsis promissione, sed sine verbo Dei, de gratia & auxilio diuino, & de facilitate continentiæ si modo velimus. Sed persuasioni de facilitate continentiæ quatuor maxime obstãt. Primo, Inclinatio sexus ad sexum, naturæ in ipsa creatione insita. Secũdo, Flãmæ libidinũ, quæ post lapsum accesserunt. Tertiò, Quia posse continere donum Dei est, non cõmune, sed singulare. Quartò, Quod iam in hac effœta mũdi senecta, natura imbecillior minus potens est ad resistendum libidini, nisi per coniugium. Et quomodo hæc persuasio pugnet cum Scripturæ sententia, paulò antè, cum de dono continentiæ tractaremus, ostensum est. Idem enim est, ac si quis qui donum non habet, voueat se linguis locuturũ, vaticinaturũ, miracula editurũ, &c. Aut qui vocationem non habet, si voueat se hostes profligaturum, &c.

Quinto, Illis qui donũ continentiæ habent, non relinquunt eam libertatem, quam Deus ipsis concessit. 1. Cor. 7. sed per vota iniiciũt ipsis laqueos abiurationis cõiugii in perpetuũ. Hoc enim sensu voueni cœlibatũ, quod in perpetuũ, quicunq; etiam casus incidant, nõ velint remedio matrimonii vti, hoc est, etiamsi vel vstio ipsis sustinẽda, vel in scortationes, aut alias obscœnas pollutiones prolabendum sit. Et quidem si is, qui donũ continentiæ habet, studio, lucta & oratione, donũ illud potest cõseruare & excolere, vt per totam vitam castitatem in cœlibatu præstare possit, is rectè & benè facit, si in perpetua continentia Deo seruiat, iuxta Pauli sententiam. Sed experientia docet id, quod etiam Paulus de viduis quibusdam sui temporis annotauit, quosdam aliquando esse ad cœlibatum idoneos, ita vt eum deliberato proposito suscipere nõ defugiant, qui tamen postea incontinentia ita tentantur, & vstionibus ita æstuant, vt flammas libidinis nullo conatu, nulla lucta, nec oratione reprimere aut restringere possint. Illis certè in tali casu, quando Deus donum continentiæ subtrahit, Paulus dicit (generaliter enim loquitur) si non continent, nubant. Semper enim melius est nubere, quam vri. Item, si nupserit, non peccat, ad vitandam fornicationem habeat coniugem: Et 1. Tim. 5. de viduis illi adicit: Volo iuniores viduas nubere, & nullã occasionem dare Diabolo. Si ergo per votum cœlibatus coniugium in perpetuum, in quocunq; etiam casu, abiuras, certe ipsi Domino directe contradicis. Dominus enim dicit: Si non continent, nubant, tu vero vouendo iuras; etiamsi continere nõ potero, tamẽ in perpetuum non nubam. Dominus dicit: Melius est nubere quam vri. Tu vero vouendo cõtradicis, etiam si futurum esset, vt vrerer, volo tamen vt melius mihi sit vri, quam nubere. Dominus per Paulũ dicit, virgo si nupserit, non peccat: Pontificii vero laqueos votorum ideo iniiciunt, vt etiamsi postea quis viderit (vtar enim verbis Hieronymi) lasciuientem & ebullientem carnem suam in libidinem, ita vt refrenari non possit, ideoq; agnoscat se in duplici necessitate constitutum, vt aut scortetur, aut vxorem ducat: tamen non liceat, sed peccatum sit matrimonium contrahere. Et quæ flagitia hæc vouendi ratio secum trahat, infamia, inquinati apud Pontificios cœlibatus, sonora voce in toto orbe clamitat. Necessaria igitur in voto cœlibatus esset illa exceptio seu conditio, Si humana fragilitas permiserit, & si Deus donum continentiæ dederit & cõseruauerit, volo cœlebs manere. Paulus enim vtrumq; ponit εἶναι καὶ μένειν, & inquit, vt esse & manere possint, sicut ego, peculiare donũ ex Deo est.

Et consideretur diabolica peruersitas, scortationes & reliquas illegitimas pollutiones Deus pronunciat talia esse peccata, quę excludant ab hęreditate regni Dei, vsum vero matrimonii pronunciat esse castum, impollutũ & sanctum in omnibus. Isti vero in suis votariis, si continere non possint, iudicant pollutiones & scortationes esse lanicula peccatula. Coniugium vero clamitant maximam esse abominationem, adulterio & incestu teteriorẽ, vnde Coloniensis quidam Scriptor, turpissimã Campegii & Pighii vocem, rhetoricè amplificare voluit: melius scilicet esse, si votarius continere nõ valens, centum habeat concubinas, ex ordine tamen, inquit, & successiue, quam si vnam legitimam vxorem ducat: ita ergo Pontificij, per talia vota cœlibatus, induunt conscientiis laqueos, quibus si continere nõ possint, per inquinamenta carnis & spiritus, demerguntur tandem in interitum & perditionem. Abiurato enim cõiugio, homines plerumq; ad cœlibatum non idoneos, collocant in eum vitæ statũ, in quo est iners otium, abundãtia & saturitas panis. Et cum ex istis radicibus Ezechiel dicat olim Sodomiticos fructus prodiisse, non mirum est, nunc etiam Pontificium cœlibatum, omnis generis fœdissimis pollutionibus contaminatissimum esse.

Vota cœlibatus Pontificiorum è diametro cum Scriptura pugnant.

Albertus Pighius.

Lutherus antithesin illam votorum Monasticorum erudite & venuste ducit per totum Decalogũ, ostendens quomodo contra singula præcepta pugnent. Nam contra *Primum præceptum*, Ex cœlibatu faciunt meritum iustitiæ & vitæ æternæ, in quo fiduciam collocant.

Lutherus de Votis Monasticis.

Contra *Secundum*, In vanum assumunt nomẽ Dei in vouendo. Et cum solius Christi nomen nobis datum sit, in quo oporteat nos saluari. ipsi hoc nomen votis suis blasphemè imponunt.

Contra *Tertium*, Peculiarem cultũ ab hominibus sine mandato Dei institutum ex votis suis faciunt.

Contra *Quartum*, Docent sine consensu & contra voluntatem parentum, tale genus vitæ suscipi posse, in quo ab officiis, parentibus iuxta mandatum Dei debitis, absoluuntur. Percalcatum, aiunt, pergę patrem. Sola in hoc genere pietas est, esse crudelem.

Contra *Quintum*, Quia vitam communem fugiunt, peccant ergo contra charitatem proximi.

Contra *Sextum*, Totam Sodomam & Gomorrham ex cineribus resuscitant.

Contra *Septimum*, Viuunt sine labore, in ocio, abundantia & saturitate, sicut Sodomitæ, quibus etiam fructibus suis respondent, Ezech. 16.

Contra *Octauum*, Dicunt falsum testimonium de meritis cœlibatus, & contra castitatem ac sanctitatem coniugij.

Contra *Nonum & Decimum*, Docent vstionem non esse peccatum. Sicut Pighius non veretur scribere: Flammas & incendia libidinis esse conditiones, quas nobis indiderit creatrix omnium omnipotens illa bonitas & sapientia (hæc enim sunt eius verba) sicut famem & sitim, cõtra Christum, Matt. 5. & Paulum 1. Corin. 7.

Sed hæc prolixius tractare, non est nostri instituti,

tuti, cum ex solidis fundamentis explicata extent in libro Lutheri, de votis Monasticis, ac in confessione & Apologia Augustana sub eodem titulo.

CAPVT IX.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM de voto cœlibatus.

Nemo bona conscientia more Pontificiorum cœlibatum vouere potest.

IAm verò plana & expedita erit responsio ad argumenta de faciendo aut seruando voto cœlibatus, sicut apud Pontificios vsitatum est. In votis enim non tantum materia voti consideranda est, hoc est, an id, quod vouetur, per se & in suo genere sit licitum, bonum & pium, sed & hoc cõsiderandum est, an is, qui vouet, donum habeat, quo possit votum implere. præcipue verò, quæ sit intentio seu opinio, & quis finis fouendi. Respondeo igitur, neminem bona cõscientiâ posse facere votum cœlibatus, eo modo, sicut in Põtificia Ecclesia fit. Qui enim donum continentiæ non habet, non debet Deum tentare vouendo, sicut supra multis ostensum est. Qui verò donum habet, non debet abiuratione perpetua coniugij, laqueum contra Paulum sibi iniicere. Opiniones verò huic voto annexæ (quia aduersantur & Decalogo & Euangelio) simpliciter sunt fugiendæ & detestandæ, quasi scilicet ratio & solennitas voti ab hominibus instituta, faciat cultum præstantiorẽ, quam sit obedientia verbo Dei mandata, & præcipue, quod finis præsumitur esse satisfactio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ. Quando igitur obiicitur: Scriptum est, Vouete. Respondeo: Primũ ex distinctione V. & noui Testamenti, vt supra dixi: Deinde dico non omnia, nec à quibusuis, nec quouis modo esse vouenda, si vel cum Scriptura pugnent, vel impingant in fidem Euangelij, sicut ostensum est de votis Pontificiis.

Non omnium votorum impletio necessaria est.

Sed si votum iam emissum est, certe peccatũ est illud non seruare, Deuter. 23. Eccles. 5. Respondeo: Antea ostensum est, Deum non omnium votorum sicut etiam non omnium iuramentorum, qualiacunq; sint, & quocunq; vergant, impletionẽ sub interminatione æternæ damnationis exigere, vt de iuramento Saulis, 1. Reg. 14. Dauidis, 1. Regum 25. Herodis, Mat. 14 Cum igitur opiniones annexæ votis, sicut monstratum est, sint impiæ & blasphemæ, nequaquam cum huiusmodi impiis opinionibus seruanda sunt vota.

De votis à quibus impiæ opiniones absunt.

Sed quid si impiæ istæ opiniones remoueantur? Respondeo: Non leuiter sane aut temere ab eo, quod interiurãdo promisisti, discedendum est. Adhibeas igitur diligentiam, conatum, luctam, & addas preces, quod si Deo iuuante ita potes vstionem reprimere & restringere bene est, serues cœlibatum, iuxta Pauli consilium & præscriptum. Si verò non potes continere, sed vreris, & versaris in periculo fornicationis, tunc Deus ipse te absoluit, non enim vult tibi laqueum iniici, vt supra dictum est. Et si in genere vouisti castitatem, nõ sequitur, te abiurasse cõiugium. Nam & iuxta Chrysostomi sententiam: Primus gradus castitatis est sincera virginitas. Secundus autem fidele cõiugium. Qui igitur castitatem in cœlibatu seruare non potest, si ideo ducat vxorem, vt in coniugio seruet castitatem, non dici potest peccare contra votum castitatis: sed si facta fuit expressa abiuratio coniugij in perpetuum, & non potest continere, cumq; in voto interposita sit contestatio per nomẽ Domini, erit ergo peccatum contra secundum præceptum. Agnoscas igitur te peccasse assumendo nomẽ Dei in vanum, agas pœnitẽtiam, & petas tibi hoc propter Christum ignosci, cum videas te sine peccato illud, quod vouisti, seruare non posse, sicut plenius hæc explicari possunt ex fundamentis illis, quę hactenus de votis annotauimus. Atque hoc est primum principale argumentum Pontificiorum, ex sententiis Scripturæ, de faciendis & seruandis votis.

Gradus castitatis iuxta Chrysost.

De Viduarũ apud Paul. prima fide.

Alterum principale argumentũ est, quod texunt in loco, 1. Tim. 5. Viduæ cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidẽ irritam fecerũt. Hæc enim verba ita interpretãtur: quòd tempore Pauli, viduæ quædam solenniter vouerint perpetuũ cœlibatum, abiurato in perpetuum coniugio. Illas verò postea, eo, quod lasciuia, seu vstione tentarentur, voluisse coniugij remedio cõtra vstionem vti, ex priuilegio cõmuni, Melius est nubere, quàm vri, sed Paul. pronunciare hoc ipsis propter factũ votum nequaquam licuisse, sed ipsum velle nubere, etiamsi vstione tentẽtur, & continere non possint, habere in ipsis iudiciũ æternæ damnationis, eo, quod primam fidẽ, qua Christo per votum cœlibatus se desponsarint, irritam fecerint. Ita illi, & huius interpretationis astipulatores habent quosdam ex Patribus. Quia verò res magna est, de qua agitur, pertinens ad conscientiarum, vel salutem, vel damnationem, diligenter cõsiderandum est, non quid vel hic, vel ille interpretetur: sed quam sententiã fidei analogam, Rom. 12. verba & circumstantiæ textus præbeant. Non enim vllus certior, quam scriptura sui ipsius interpres est, vtq; eò simplicius & rectius hoc fieri possit, ordine hæc capita in textu Pauli expendemus.

1. An viduæ Paulinæ allectæ fuerint hac opinione, vt talis votiua viduitas esset peculiaris & præstãtior cultus Dei, & meritum vitæ æternæ, sicut Pontificij de suo cœlibatu docent.

2. An viduæ Paulinæ, emisso solenni aut expresso voto, coniugium in perpetuum eiurarint.

3. Quodnam fuerit peccatum illarum viduarum, propter quod damnationem incurrerunt, & Satanæ traditæ fuerunt.

4. Quam primam fidem Paulus intelligat.

5. An Pauli sententia fuerit, allectas illas viduas, etiamsi non possent continere, tamen nullo modo potuisse nubere, siue reatu æternæ damnationis. In his enim capitib. tota disputatio de sententia Pauli consistit.

Conditio viduarum tempore Apostolorum.

Et primò, quæ fuerit ratio collegij viduarũ tempore Apostolorũ, non opus est, per coniecturas exquirere, aut ea patrum Scriptis discere. Extãt enim manifestæ descriptiones, Acto. 6 & 1. Tim. 5. Quod scilicet viduas pauperculas, quæ nec parentes, nec liberos, nec amicos, nec rem familiarẽ habebãt, nec operas facere poterãt, vnde sustentari possent, Ecclesia in suam curam recipiebat, vt eleemosynis Ecclesiæ sustentarentur, & in quotidiana eleemosynarum erogatione ipsarũ à Diaconis ratio haberetur. Non quod sentirẽt viduitatem per se esse peculiarem cultum Dei, sed quia inter reliquos pauperes, viduarũ præcipue rationem habẽdam esse verbum Dei præcipit. Et quia in collegium illud viduarum multæ se ingerebãt, quæ filios aut nepotes, aut alios cognatos habebant, qui merito ipsis alimenta suppeditare debebant, aut quæ per ætatem adhuc rem domesticam administrare, atq; ita victum sibi parare poterant, Paulus hoc per Timoth. vult corrigi, vt scilicet tales ab Ecclesiastico collegio viduarum

aecerentur, (quod certe facere non debuisset, nec fecisset, si peculiarem cultum & meritum in tali viduitate posuisset, sed eas potius ad hoc inuitaste, & volentes omnes in hoc collegium recipere debuisset) & tantum illæ, quæ omni subsidio destitutæ erant, susciperentur. Ideo enim allegabantur, vt Ecclesiæ eleemosynis alerentur. Hæc manifeste patét, 1. Timot. 5. Actor. 6. Et quod pro illa sustentatione Ecclesia vicissim ipsarum opera, ad curam pauperum, peregrinorum, afflictorum, & ægrotorum, vsa fuerit (sicut ministerium Diaconissarum in historia Ecclesiastica describitur) inde colligi potest, quod talem Paulus vult deligi, quæ antea hospitalitatem erga peregrinos, & officia humanitatis erga afflictos exercuit. Videtur etiam viduarum officium fuisse, funera lauare & inuoluere, Actor. c. 9. Et institutionem puellarum, iuuencularum Paulus tribuit presbyterissis, Titum cap. 1. qui tamen locus in genere de omnibus matronis prouectioris ætatis intelligi potest. Ex illa descriptione manifestum est, longe diuersissimam esse rationem viduarum Paulinarum, & cœlibatus Pōtificij. Nec cœlibatum igitur suum, nec vota sui cœlibatus, recte inde conantur probare Pontificij, cum res longe sit alia.

2. Viduas Paulinas, non vouisse votum, quale apud Pontificios vsitatum est, ex loco definitionis probari potest. Definiunt enim votū esse propositi supererogantis promissionem, seu de bono meliori, quod sit magis meritorium. Iam verò erant tunc in Ecclesia, qui suis laborib. victitabant, & de suo eleemosynas contribuebant. Hæ autem viduæ propter inopiam ex eleemosynis viuere cogebantur. Num igitur opus supererogationis, melius bonū, magis meritorium est, & dignum solenni voto est propter inopiam accipere. Eleemosynas, quam vel labores manuum suarum manducare, vel de suo impertiri egenis? Certe Paulus ex sententia Christi pronunciat: Beatius esse dare, quam accipere.

An decreuerint perpetuo viduitatem seruare.

Alia verò quæstio est, an viduæ illæ habuerint propositum, seu decreuerint in viduitate manere: Quia enim in collegium illud viduarum ideo recipiebantur, quod neminem haberent, à quo sustineretur, ergo si cogitassent, per matrimonium sibi asciscere maritum, cuius laboribus alerentur, non petiissent in collegium illud cooptari. Constituisse itaque illas viduas, cum in collegium hoc reciperētur, in viduitate permanere, ac negociis œconomicis se abdicare, etiam contextus Pauli, indicare videtur, cum inquit: Postea volunt nubere. Itē, volo iuniores nubere, domum administrare, &c. Nō autem opus est, ex veterum quorundam disputationibus conquirere, an expresso seu solenni voto, viduitati se astrinxerint, cum abiuratione matrimonij in perpetuum, sub conditione æternæ damnationis, cum extet disertis verbis descriptio, quale fuerit propositum seu decretū cœlibatus tempore Apostolorū, 1. Cor. 7. Qui stat firmus in corde suo, &c. vbi expresse additur illa cōditio: Non vt laqueū vobis iniiciā, &c. Et cum habeamus ipsius Pauli descriptionem, quale fuerit propositū seu decretum cœlibatus suo tēpore, nō debemus vllas alias explicationes, vel qrere, vel ab iis excogitatas admittere.

Ob quod peccatum viduarum damnationem contraxerunt.

3. Cum Paul. dicat viduas illas lapsas habere damnationē, & cōuersas esse retro post Satanam, quæstio est, quod fuerit tam atrox ipsarum peccatum, quod ipsas Christo aduersarias Satanæ mancipia, & reas condemnationis fecerit. Pontificij dicūt, post votum velle nubere, esse tam grande peccatū. Sed videamus, an Paul. hoc dicat. Quod enim ex veteri translatione vrgent (in Christo velle nubere) hoc est, quia per votum Christo fuerint desponsatæ, ideo damnabile esse, velle marito mortali nubere, nihil est. Quomodo enim tam atrox peccatum esset in Christo nubere, cum 1. Corin. 7. Paulus dicat: Vidua nubat, cui vult, modo in Domino. Et vnus est Dominus Iesus Christus, 1. Cor. 8. Paulus verò non dicit in Christo, sed contra Christum, & particula illa non potest referri ad verbum nubere, sicut etiam pueri, qui elementa Græcæ linguæ intelligunt, videre possunt, dicit enim καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ. Et despōsationem spiritualem cum Christo, communem esse omnibus fidelibus, ac fieri per fidem, non per votum cœlibatus, supra ostensum est. Et ineptum profecto est, quod Chrysostomus desponsationem illarū viduarum cum Christo inde probat, quia scilicet in Scriptura Christus vocatur προστάτης viduarum & pater orphanorū, quasi verò hoc non pertineat ad reliquas etiam viduas, quas Paulus in collegium illud nō admittit. Audiamus itaq; ipsum Paul. caussam damnationis harum viduarum, multis valde significantibus verbis describentem. Non autē simpliciter dicit, quod voluerint nubere, sed cum aduersus Christum luxuriatæ fuerint, nubere volunt. Significat autem στρηνιᾶν, non simpliciter luxuriari & lasciuire, sed cum immani quadam insolentia & petulantia, quasi ruptis & abiectis habenis ferocire. Ita etiam Græci interpretes, 4. Reg. 19. στρῆνος reddiderunt שאנן, quod significat obscuritatem & tranquillitatem insolenter & superbe tumultuari. Quod vocabulum, Esai. 32. tribuitur mulieribus, propter affluentiam insolentib. & petulantibus. Et Apocal. 18. tribuitur libidinib. meretricis Babylonicæ ac vltra scortationem ponitur. In hoc verò loco, apposite tribuitur viduis, quæ curis domesticis liberatæ, ex publicis eleemosynis alebātur. Et quidem contra Christum insolenter & petulanter lasciuiebant, inquit Paul. Eo ergo lasciuiæ & petulantiæ progressæ erant, quod iugum Christi, hoc est, timorem Dei, fidem & pietatem erga Christum excusserant & abiecerāt. Et antithesis aliquid addet lucis, 1. Cor. 7. docet pias viduas posse nubere, cui velint, modo in Domino, hoc est, in timore & inuocatione Domini, vel nō nubere cum abnegatione fidei & religionis. Hæ verò viduæ non in Domino, sed petulanter & insolenter lasciuiendo cōtra Christū volunt nubere. Atrox profecto est descriptio atrocis peccati. Non igitur velle nubere simpliciter & per se, sed ita velle nubere, sicut Paulus hoc loco describit, damnabile est. Quatuor autem peccata ordine recitat. I. Petulanter lasciuiebant contra Christū. II. Cum deberent ministrare, pauperibus, peregrinis, afflictis & ægrotis, ipsæ neglectis & abiectis ministerij sui officiis, ociosæ circuibant domos, nugaces, curiosæ, loquentes quæ non decent. Et quia Christus dicit, Math. 25. Quicquid vni ex minimis meis fratribus non fecistis, mihi nō fecistis. Ideo Paulus dicit: Viduas illas, non contra pauperes tantum, sed contra ipsum Christum petulantiam exercuisse. III. Dicit ipsas ea petulantia occasionem dedisse aduersariis maledicēdi & blasphemandi sanam Euangelij doctrinam. IIII. Dicit nonnullas ex ipsis tandem conuersas esse retro post Satanam. Et verbis vtitur valde atrocibus: dicit enim ἐξετράπησαν, quod significat à via prorsus deflectere. Ebreor. 12. discrimen ponitur inter eum, qui in via Domini remissior est, & quasi claudicat, & qui

Caussam damnationis harum viduarum Paulus reddit.

Quatuor peccata earum viduarum.

qui prorsus ab ea defecit. Et ὀπίσω τοῦ σατανᾶ, significat manifestam defectionem à Christo. Sicut enim credentes & pij dicuntur, venire & sequi post Christum, sicut discipuli præceptorem sectari dicuntur, Luc. 9. & 14. Mat. 10. Ita Apostatæ dicuntur abire εἰς τὰ ὀπίσω. Ioan. 6. dicuntur defecisse, excidisse à fide, quæ in ipsis subuersa sit, 1. Tim. 4. & 6. 2. Timo. 2. Significatur itaq; tandem secuta omnimoda apostasia, seu defectio harum viduarum à fide & religione Christi. Cum enim primum, contra Christum petulanter lasciuirent, secuta fuit tandem prorsus defectio à Christo, & affectatio Satanæ, siue iudaismū, siue paganismum, siue Pseudoapostolos, qui captiuas ducebant mulierculas, 2. Timo. 3. sectari cœperint, siue dederint se flagitiosa vita laqueis Satanæ, iuxta ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. Non igitur opus est viduis hisce, ex incertis veterū commentis, peccata de votis fabricare, cum atrocissima ipsarū peccata, damnationem secū trahentia, Paulus expressis verbis commemoret. Non ergo simpliciter nubere, sed hoc modo velle nubere, vere damnabile est. Et potuissent quidem illæ, alia ratione, id quod cupiebant, in Domino consequi. Sed siue notam leuitatis & inconstantiæ, tanquam publicam infamiam inter Christianos, quod collegium viduarum desererent, veritæ, siue per lasciuiam & petulātiam à Satana prorsus captiuatæ fuerint, certe vna cum ministerio viduarum, ipsam etiam Christianismi professionem tandem abiecerunt, & ita fidem abnegarunt, sicut iam dicemus.

Quam fidem primam irritam fecerint.

4. Paul. dicit viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint. Magnis igitur contentionibus disputatur, quam fidem hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli declarationem quærimus, res non est obscura. Non enim opus est, ex aliis scripturæ locis exempla adducere, sed in eadem illa priori Epistola ad Timoth. extant exempla huius phraseos, aliquoties repetita, vt c. 1. Nonnulli repulsa bona conscientia circa fidem naufragium fecerunt, c. 2. Si permanserit in fide, c. 4. Quidam deficient à fide attendentes doctrinis Dæmoniorum. Et c. 5. paulò ante sententiam illam, de qua nunc agimus: Qui suis domesticis non prouidet, fidem abnegauit, & infideli deterior est, c. 6. Quidam dum auaritiam appetunt, à fide aberrauerunt. Item quidam profitentes falso nominatam scientiam circa fidem exciderunt. Et 2. Timo. 2. Circa veritatem aberrarunt, & subuerterūt quorundam fidem. Vbi idem ferme verbum ponitur, ac cum dicit: Conuersæ sunt post Satanam. Et c. 3. Mente corrupti, reprobi circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur de vera, viua, & iustificante fide, quam docent excuti, abiici & amitti, duobus modis, vel per peccata contra conscientiam. Fides enim non manet in illis, qui indulgent prauis cupiditatibus contra conscientiam, 1. Tim. 1. & 2. c. 5. & 6. Vel admisso errore in fundamento, aut fundamento religionis subuerso, 1. Tim. 4. & 6. 2. Tim. 2. & 3. Iam vero in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadem extat phrasis, de abiecta fide, & res etiam congruunt. Officia enim ministerij sui fraudulenter facere, & contra Christum petulanter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidem. Et deserta via Domini Satanam sectari, subuersio est fundamenti, fidei & religionis, sicut ostensum est. Dicit igitur Paul. viduas istas non debere sibi blandiri, quasi in tali vitæ petulantia & apostasia, nihilominus possint Deo placere, & hæredes vitæ esse, sed pronunciat eas habere damnationem inde & ideo, quia veram & viuam fidem, quæ sola iustificat & saluat, non amplius habeant, sed eam abiecerint & excusserint: Idq; probat factum esse ab aliquibus per peccata contra conscientiam, à nonnullis verò defectione à fundamento. Hæc sententia plana est, conueniens contextui, & consentanea doctrinæ Pauli, quod ad phrasin, & quo ad sensum seu res ipsas. Quod verò primam fidem vocat, variæ & veræ possent reddi rationes. Est enim fides fundamentum omnium virtutum, & totius pietatis principium antequam nihil in homine boni est, hæc prima suscipitur in baptismo, & est virtus primæ tabulæ, quam deinde sequitur fidelitas in officiis secundæ tabulæ, quæ Galat. 5. etiam fides appellatur. Hæc vera sunt, sed simplicius est, si iuxta phrasin scripturæ vsitatam, intelligamus Paulum hoc dicere. Viduas illas fidem, quam antea habuerāt, & qua prius Deo placuerunt, abiecisse & amisisse. Quando enim Scriptura mutationem aliquam factam describit, vel collationem facit inter id, quod antea seu prius fuerat, & inter id, quod secutum est, tunc hoc modo vtitur vocabulo πρῶτα, vt Mat. 12. Luc. 11. 2. Pet. 2. Posteriora hominis illius fiunt peiora τῶν πρώτων, quam prius aut antea fuerāt. Et locus extat apertissimus, continens & explicans illam phrasin Pauli de prima fide, Apocal. 2. Vbi Ioan. iubetur scribere ministro ecclesiæ Ephesinæ: Habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti, memor esto itaq; vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Hic locus manifestissime ostendit, quo sensu Paulus primam fidem appellet, vt non opus sit, vel prolixiori disputatione, vel aliunde petita explicatione. Nam & de spirituali desponsatione Christi & Ecclesiæ, quæ fide fit, Scriptura ita loquitur, vt post lapsum, ad primum spiritualis coniugij fœdus reuertantur. Ezech. 16. Ierem. 31. Oseæ cap. 2. Vt prima fides dicatur respectu eius, qua illi, qui lapsi fuerant, postea in conuersione rursus Deo reconciliabantur, quæ tamen, quasi secundaria fides, nihil aliud est, quam reuersio ad primā fidem, quæ signaculo Baptismi obsignata erat, vna enim est fides, Ephes. c. 4.

Cur vocet primam fidem.

Testimonia Patrum de prima fide.

Athanasius. Hieronymus. Vincentius. Lyrinensis.

Et ex patribus etiam quidam, per primam fidem intelligunt eam, quam in Baptismo amplexi & professi sumus, quam irritam reddi sentiunt, per doctrinas hæreticas, vt Athanasius, lib. 6. de Trinitate. Hieronymus in præfatione Epistolæ ad Titum. Et Vincentius Lyrinensis contra prophanas hæreseōn nouitates. Hæc sententia simplex, vera & plana est, analoga Scripturæ, & consentanea contextui loci Paulini. Cumq; vota cœlibatus, qualia apud Pontificios fieri solent, tempore Apostolorum non fuerint, sicut paulò ante ostensum est, & vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vsurpetur, quæ esset analogia fidei, fidem pro voto cœlibatus interpretari? Si enim votum viduitatis dicatur prima fides, respectu eius fidei, qua secundis nuptiis se obligare volebant: certe non recte dicetur prima, quia ante votum viduitatis, fidem priori marito dederant, & ante hanc Christo in baptismo fidem dederant. Hoc igitur modo non prima, sed secunda, aut etiam tertia potius fides esset votum viduitatis. Quæ igitur esset plerophoria, sententiam certam deserere, & interpretationem incertam amplecti, etiamsi quosdam ex Patribus habeant autores?

Fides in Scriptura nusquam accipitur pro voto.

An hæ viduæ sub damnatæ.

5. Quia verò viduæ illæ, proposito seruādæ viduitatis, sicut supra dictū est, in collegiū illud Ecclesiasticum

nis porta nubere inter dictum fuerit.

sticum se recipi petierant, & si nō peculiaribus, aut expressis verbis, ipso tamen facto Ecclesiæ, cuius sumptib. alebantur, fidem dederant, quod ministerio suo erga pauperes, diligenter & fideliter fungi vellent. Atq; hōc modo etiā in secunda tabula Scriptura dicit, fidem datam esse seruandam, 1. Mac. 10. 2. Mach. 11. Num igitur sine peccato & rectè fecerūt illæ viduæ, quod propositum illud viduitatis, & temere susceperunt: & petulanter postea ab eo recesserunt, præcipue verò, quod curam ministerij erga pauperes, negligenter, male & fraudulēter administrarunt, atq; ita datam Ecclesiæ fidem fefellerunt?

Quæstiones duæ.
De quæstione posteriori.

Respondeo. Primum de posteriori membro. Scriptum est: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, Iere. 48. Nequaquam igitur sine peccato fuit, quod eleemosynis Ecclesiæ abusæ, ministeriū erga afflictos neglexerunt. Sed grauitatem peccati Paul. indicat, cum inquit, contra Christum, cuius eleemosynas comedebant, & afflictos eius negligebant, ipsas petulanter lasciuisse & habere damnationem. Damnatio verò eorū, qui ita Ecclesiæ eleemosynis abutuntur, describitur, 2. Petr. 2. & in Epistola Iudæ. Et verbum καταστρηνιάω, Petr. videtur reddere voluisse, cum inquit: Luxuriantes & oculos habentes plenos adulterij. Iudas verò reliquam partē descriptionis Paulinæ videtur reddidisse, cum inquit: Maculæ sunt in agapis vestris de eleemosynis cōuiuantes ἀφόβως, hoc est, secure & sine vlla, vel Dei, vel Ecclesiæ reuerētia. Non enim solæ viduæ, sed & alij cœperunt eleemosynis Ecclesiæ abuti. Et quia tali petulantia aduersariis occasionem dederūt blasphemandi sanam doctrinam, certe quantum peccatum sit scandalum, Christus declarat, Matt. 18. Hæc igitur pars descriptionis extra cōtrouersiam est, quod sit peccatū grauissimum. Sed restat altera quæstio, de proposito viduitatis, quod statuerūt, se cœlibes velle afflictis ministrare, & postea ab illo proposito lasciuientes defecerunt, & voluerunt nubere, an rectè hoc & sine peccato fecerint. Responsio autem plana est, quod temeritas in suscipiēdo, & leuitas in abiiciendo eo proposito, quod non priuatum iam erat, sed receptione in collegium viduarū, publice contestatum, & notorium factū erat, merito reprehenditur & culpatur. Si enim Paulus, notam inconstātiæ & leuitatis, eo quòd promiserat se venturum ad Corinth. tam solicite amolitur, 2. Corin. 1. Facile inde colligi potest, quid de temeritate, inconstātia & leuitate harum viduarum, in re grauiori, indicādum sit. Et Paulus non dissimulat aduersarios inde sumpsisse occasionem obtrectandi & cōuiciandi. In Ecclesia etiam leuitatem illam infamem fuisse, hoc indicat, quod ex viduis illis, quædam ideo prorsus defecerint à religione Christiana, vt sine exprobratione leuitatis, nubere possent vel Iudæis, vel Gentibus. Atq; in hanc sententiam Epiphan. discrimen facit inter κρίμα & κατάκριμα: qui inquit, ne cōfundantur apud homines (& hoc intelligit κρίμα) occulte scortantur, atq; ita Deum offendunt, & condemnationem æternā sibi attrahunt (& hoc appellat κατάκριμα) Sicut & 1. Tim. 3. Paul. dicit Neophytum Episcopū facile cadere εἰς κρίμα, hoc est, in criminationem & conuiciationem aduersariorum. Et Matt. 7. eodē modo distinguitur inter κρίμα & κατάκριμα: Nolite iudicare, nolite condemnare. Et quod 1. Tim. 5. vocat κρίμα, mox appellat λοιδορίαν. Quia verò in hisce viduis non sola leuis & incōstans mutatio propositi fuit, sed hæc traxit secum multa atrocia peccata, in prima & secūda tabula, sicut ex verbis Pauli

De quæstione priori, quod viduitatem elegerunt, sed postea sententiam mutauerunt.

Id cur viduis reprehendatur propter leuitatem & inconstantiā. Pauli exemplum.

Epiphanius κρίμα κατάκριμα.

ostendimus, ideo κρίμα rectè intelligitur de reatu æternæ damnationis. Aliud igitur est loqui de temeraria susceptione, & de inconstanti mutatione propositi in hisce viduis, si per se cōsideretur. Vbi Epiphan. rectè distinguit inter κρίμα & κατάκριμα. Aliud verò est loqui, de atrocibus illis peccatis, quæ lasciuiam, contra Christum secuta sunt, vbi κρίμα rectè pro æterna condemnatione accipitur. Et quia Paul. ab experientia animaduertit, quam perniciosus sit laqueus ad multa atrocissima peccata, publica testificatio propositi cœlibatus, à quo sine nota leuitatis non facile discedi potest, ideo solicite non tantū canet, sed serio mandat & præcipit, ne in ætate florenti & lubrica, cuiquam tales laquei iniiciantur. Neq; hoc tantum dicit, vt præter voluntatē aliqua ad cœlibatum suscipiēdum cogatur, sed quià multæ iuniores viduæ, ob recētem ex maritorum obitu luctum, & ob mœstitiam ac deiectionē animi, propter summam inopiā cum omni subsidio destitutæ essent, certo proposito constituerent, se in cœlibatu manere velle, ac ideo peterēt se in collegium viduarum, quæ publicis Ecclesiæ eleemosynis sustentabantur, recipi: Paulus experientia edoctus, quam facile mutatio illius propositi incidat, & quæ inde pericula nascantur, si continere non possint, serio mandat, etiamsi iuniores viduæ, cum tali proposito se offerant, ne recipiantur sed reiiciātur, nec aliqua deligatur, nisi sit annorum 60. in qua ætate flammæ libidinum mediocri diligentia reprimi & restingui possunt. Quam horribiliter itaq;, ô bone Iesu, regnum Pontificium contra Canonem, quē per electum tuum organum promulgasti, peccat & communicat nefandis aliorum peccatis, quod votum cœlibatus, non expectato anno 60. in iuuenili lubrica ætate con∫cientiis vel imponit, vel voluntarie oblatum non tantùm recipit, sed fieri consulit, suadet, hortatur, & hoc laqueo innumera animarum millia, in barathrum æternæ perditionis præcipitat. Certe hic vnicus locus Pauli, potētissimum fulmen est, vno ictu prosternens omnia Pontificiorum vota. Quot enim reperias, qui post annum 60. demum vouerint cœlibatum? Qua igitur fronte, qua specie, quo colore vel defendere, vel excusare possunt, quod à præscripto Pauli magis magisque recesserunt? Leo enim primus consecrationi monialium statuit annum 40. Pius primus statuit annum 25. Alius Canon vetat ante annum 18. fieri votum, plerique verò Canones annum 15. nominant. Nec valet exceptio, quod Paulus de viduis, non de virginibus loquatur. Ratio enim Pauli generalis est: In iuuenili & lubrica ætate, neminem ad cœlibatus professionem astringendum, propter pericula, quæ inde oriri experientia docuit.

Paulus non vult laqueos cœlibatus iniici quam ætati florenti.

Sexagenaria eligi debere.

Papa contra Paulum laqueum cœlibatus ætati iuuenili inicit.

Qua ætate votum cœlibatus fieri Pontifices statuerunt. Leo. Pius I.

Chrysostomus hoc loco dicit: Viduæ illæ ἁπλῶς ὡς ἔτυχεν οὐ κρίσει εἵλοντο, ea simplicitate, non rectè, nec vero iudicio elegerunt viduitatem. Et addit: Lapsus qui inde acciderunt, præbuerunt occasionem ταύτης νομοθεσίας, ferendæ huius legis, vt scilicet iuniores viduæ reiicerentur, & nulla assumeretur, nisi annorum sexaginta. Et Ambrosius hoc loco rectè dicit (cuius tamen postea in velandis suis virginibus obliuiscitur) Paul. prohibet iuniores in hac suscipi professione. Lubricæ enim ætati fides facile adhiberi non debet, quippe cum quarundam exempla præcedāt. Item, ostendit damnationem tales manere, ne facile audeant, quod implere difficile est, aut si animus est huic deuotioni deditus, apud se interim teneat, quia temerarium

Chrysostomus de viduis.

Ambrosius.

dicit

dicit esse profiteri, quod adhuc iuuenili ætati credi non debet. Item, quantum laudabile est, si impleat, quod vltra vires eius creditur, tanto magis puniendus erit, si hoc sibi audeat imponere, præsumptione temeritatis, quod ferre non possit, &c. Iuniores igitur viduas, Paulus, propter pericula quæ recenset, non vult porro astringi ad cœlibatum, sed nubere.

De viduis iunioribus cœlibatum professis adhuc in collegio viduarum degentibus.

Sed quid de illis iunioribus Paulus vult fieri, quæ ipso facto professæ iam erãt cœlibatum, vtpote receptæ in collegium viduarum? Certe si lasciuia vrãtur, non vult eas in peccatis, quæ inde sequi videt, perseuerare, & in damnatione manere. Quia verò cum proposito seruandæ viduitatis receptæ erant, num ideo coniugium sub pœna æternæ damnationis in perpetuum ipsis prohibet, etiamsi continere non possint, propositis interim aliis contra incontinentiam remediis? Hoc certe non facit. Meminerat enim, quod paulò ante c. 4. scripserat, doctrinam Dæmoniorum esse, prohibere coniugium illis, qui non continent. Sed illas etiam viduas, quæ viduitatem professæ erant (si ita loqui liceat) cum postea lasciuirent, & non continent, illas, inquam, Paulus vult nubere, idq; ideo, ne vllã occasionem præbeãt Diabolo, & ne tandem, sicut nonnullis acciderat, prorsus retro post Satanam conuertantur, si præter vires & voluntatẽ, in cœlibatu manere cogerentur, & aditus ad legitimas nuptias ipsis prohiberetur. Si igitur temerariæ, imprudentes, & incautæ promiserunt cœlibatum, si propositum illud in ipsis mutatum est, & continere nõ possunt, si inde in peccata, quæ Paul. recẽset, prolapsæ sunt, agant pœnitẽtiam, petant remissionẽ. Ne verò in damnatione maneãt, & tandem prorsus post Satanam subuertãtur, Paul. vult ipsas nubere, non antẽ lasciuiendo cõtra Christum, sed in Domino, idq; ideo ne in posterum præbeant occasionem Diabolo. Velle itaq; nubere, in huiusmodi viduis, si continere non possunt, non simpliciter damnat, sed lasciuiendo contra Christum, & abiecta fide velle nubere, hoc verò damnat.

Qua non continent post viduitatem etiam professionem vult nubere.

Quod eas his viduas damnabile vocet Paulus. Chrysostomus.

Hanc sententiam contextus Pauli manifeste ostendit, atq; ita expresse eum interpretatur Chrysost. Quoniam, inquit ipse, volunt nubere, volo & ego iuniores nubere, liberos gignere, domũ administrare. Longe enim præstat hæc facere, quam illa (quæ scilicet de damnatis viduis recenset) Oportebat quidem curare, quæ Dei sunt, oportebat fidem seruare, quando verò illa non fiunt, melius est hæc fieri, quã illa, quippe viduitas illa nihil parit boni, ἀπὸ τοῦ γάμου τούτου, ex hisce verò nuptiis (earũ scilicet, quæ viduitatem professæ erant, cum cõtinere non possent) multa bona. Et Theophylact. illa duo (iuniores nubere volunt, & volo iuniores nubere) ita connectit. Volo & ego indulgens & concedens earum votis, ne Diabolus illudat ipsis, quod cũ Christi sponsæ essent, factæ sint adulteræ, ideo sub matrimonium eas doco. Ambrosius etiam illud, Volo iuniores nubere, ita explicat. Quoniam quæ supra dixit de huiusmodi, quod contraria & illicita perducant eas ad mortem, idcirco consiliũ dat, & præcipit ea fieri, quæ licita sunt. Et multũ expedit nubere, quam sub bona & pia professione notabiliter incedere. Sic enim inuenit occasionẽ Satanas, quomodo subuertat animas inconsultas, cum pia profitentes iniuste versantur. Hæc Ambrosius. Locus igitur ille Pauli de viduis prorsus nihil patrocinatur Pontificiorum sententiæ, de votis cœlibatus, vel faciendis, vel factis, sicut quidem illa in Pontificia Ecclesia vsitata sunt. Iuniores enim viduas nõ vult recipi, & receptas seu, vt loquuntur, professas, si cõtinere vel non possint, vel non velint, vult nubere, quarum vtrunq; cõtra Pontificiæ Ecclesiæ doctrinam & praxin pugnat. Et hæc de loco illo Pauli aliquanto prolixius annotare volui, vt perspiceretur, quanto rectius, certius, firmius, & iucundius interpretatio Scripturæ ex ipsis fontibus quam ex cisternis humanarum commentationum petatur. Atque hoc est secundum principale argumentum pro voto cœlibatus.

Theophylact.

Ambrosius.

Tertium argumentum ex Scriptura ita confingunt: Quia Maria, Luc. 1. non in præterito, sed in præsenti loquitur, virũ non cognosco. Fingunt igitur Mariam habuisse propositũ, & fecisse solenne votum seruandæ perpetuæ virginitatis. Et mox addũt rhetoricas amplificationes. Deum in sanctissima Deipara virgine, votũ perpetui cœlibatus in nouo Testamento, voluisse dedicare. Sumpta autẽ hæc sunt ex Apocryphis traditionibus. Extat enim Protoeuangelium Iacobi, vbi narratur Mariam anno ætatis tertio, accensis lampadibus, per puellas solenniter ductam fuisse in templum, ac luata votum consecratam, in sancta sanctorum ipsam de manu Angeli cibum accepisse. Anno verò ætatis 12. Angelum apparuisse Pontifici & iussisse, vt alicui ex maritis viduis traderetur in custodiam, virgo seruanda. Hæ Apocryphæ fabulæ, specioso titulo traditionum, sæpe etiam patribus imposuerunt, sicut Epiphanio spelunca Bethleemitica, & Augustino commentitium hoc votum Mariæ, quod diserte contra Scripturam pugnat. In templo enim, & sub sacerdotibus veteris Testamenti, votum perpetui cœlibatus prorsus ignotum fuit, nec mandatũ, nec exemplum habens. Historia verò noui Testamenti diserte dicit, Mariam desponsatam fuisse Iosepho, ita vt aliquando conuenirent. Et notũ est, quid in Scriptura significet συνελθεῖν. Nec Maria, nec Ioseph, aliter sciuerunt, priusquam ab Angelo de summo mysterio incarnationis filij Dei edocerentur. Falsum igitur est, & Euangelio contrarium, quod Apocrypha fabula fingit de voto Mariæ. Sed qualia sunt vota Pontificia, talis est etiam prima eorum dedicatio, fabulosa scilicet. Quod autem non in præterito loquitur Maria, sed inquit, virum non agnosco, ratio manifesta est. Quia enim nondum erat in domum sponsi deducta, nec breui adeo hoc futurum erat. Nam post tres menses & amplius, Ioseph demum de deductione cogitare cœpit, Matth. 1. Postquam scilicet ex ædibus Elisabeth Maria reuersa esset Nazareth, Luc. 1. Dicit igitur, quomodo fiet istud, cum nondum cognoscam virum, hoc est, cum nondum verser in cubili coniugali, aut nondum vtar consuetudine coniugali. Non enim sequitur, si in præterito dicatur, illa cognouit virum, ergo concipiet.

An Maria fecerit votum virginitatis.

Protoeuangelium Iacobi.

Fabula Apocrypha vendirata Apostolicis traditionibus:

Quartò, ex illo loco, Rom. 7. Viuente viro, adultera vocabitur, si nupserit alteri viro, veteres multa argumenta formant, in quibus præcipuum robur obligationis voti cœlibatus constituunt. Basilius dicit, nulla desponsata, viuente sponso, potest alium sine crimine adulterij ducere: Sed Deo dicatæ virgines sunt desponsatæ Christo. Ergo post votum nubere, adulterij crimen est coram Deo. Ambrosius inquit: Quæ se spopondit Christo, iam nupsit, iam immortali iuncta est viro, & si iam nubere voluerit, adulterium perpetrat. Chrysostomus dicit: Quæ seipsam semel Domino desponsauit, iam non est libera, vt, cui velit, nubere possit, non enim mortuus est vir eius, sed si viuente viro

IIII. Argumentum ex loco, Rom. 7.

Basilius.

Ambrosius.

Chrysostomus.

immuta-

immortali, mortalem in Domini thalamum superinduxerit, ooo adulterinmtantum, ſed inceſtum perpetrabit.

Solutio.

Sed reſponſio manifeſta eſt, Scriptura enim docet, non ſolos cœlibes deſponſari Christo, ſed totam Eccleſiam eſſe ſponſam Christi, & deſpõſationem illam fieri nõ cœlibatu, ſed vera fide iuata verbum, Oſe 2. 2. Corinth. 11. Manifeſta igitur fallacia eſt, à ſpirituali deſponſatione hominis interioris argumentari, contra legitimum coniugium hominis exterioris. Eadem enim ratione ſequeretur, etiam nulli prorſus fidelium liberum eſſe cõiugium, omnes enim fideles deſponſati ſunt Christo.

Obiectio ex 1. Corinth. 11.

Quod verò, 1. Corin. 11. nominat virginem copulatam Chriſto, nõ intelligit externum cœlibatum, ſed loquitur de tota Eccleſia Corinthiorum, in qua præter virgines & viduas, non tantum coniugati erãt, verum etiam, qui à ſcortatione, adulterio, imo ab inceſtu conuerſi erant, 1. Corinth. 6. Multi enim coniugati, imo quæ meretrices fuerunt, fidẽ Chriſti babent, quam fatuæ virgines non habent, Matt. 25. Et illam ipſam argumentationem veterum Auguſti. de bono viduitatis, c. 10. expreſſe reiicit & refutat, recitatis multis abſurdis, quæ inde ſequantur & vocat opinionem minus conſideratam. Si verò certo ſcire cupis, quod verum ſit adulterium oppoſitum deſponſationi ſpirituali, ſeu qui ſint illi, qui fornicantur à Domino, aut quæ ſit generatio adultera, interroga Scripturam, & illa monſtrabit tibi, quæ & vbi ſint ſpiritualia proſtibula & propudia.

Auguſtin. veterum argumentationem reiicit.

Scortatio ſpiritualis.

Scriptura enim Scortationem ſeu adulterium ſpiritnale, ita deſcribit, quando anima, quæ Chriſto fide deſponſata eſt, à verbo ipſius diſcedit, & electitios cultus inſtituit extra & cõtra verbum Dei, aut ab eius ſubiectione & obedientia ſe auertit, Iere. 3. Ezech. 16. Oſe. 4. 2. Cor. 11. Iſti igitur, qui contra verbum Dei, malunt vri quam nubere, & ex cœlibatu faciunt ſatisfactionẽ pro peccatis, ac meritum vitæ æternæ, vere ſunt ſpiritualia proſtibula in regno Dei, & adulteri Chriſti, non autem illæ virgines, quæ cum donũ continentiæ non babeant, iuxta mandatum Dei nubunt in Domino, & vocem ſponſi ſui ſequuntur, melius eſt nubere, quam vri.

V. Argumentum, vouentes cœlibatum iuri ſuo contrahendi matrimonium renunciant.

Quintò, illi qui vouent cœlibatum iuri communi (ſcilicet ſi nõ continent, nubant. Item, ſi nupſerit, non peccat) volentes renunciant, & vnicuique certe licet iuri ſuo renunciare, ac ſi fiat hoc propter cultum Dei, gratum eſt Deo, &c. Reſpondeo in politicis rebus alia ratio eſt, ſed in ſpirituali libertate N. Teſtamenti Paul. dicit, non eſſe faciendum, vel admittendum iugũ ſeruitutis, Gal. 5. Et in hoc caſu Paul. præbet planã reſponſionem.

De habentib. donum continentia.

Qui enim dono continentiæ præditus eſt, atq; ita babet poteſtatem propriæ voluntatis, vt ſi nubat, bene faciat, ſi nõ nubat melius faciat, is ſi iuri nubendi renunciet, & ſe propter regnum cœlorum eo fine, ſicut hactenus dictũ eſt, caſtret, bene facit. Et tamen, ne is quidem debet ſibi laqueum iniicere, vt ſi amplius continere non poſſit, remedio coniugij vti non liceat.

De non habẽtibus donum continentia.

Qui verò donum cœlibatus non habet, ei ius illud (ſi non continent, nubant) non eſt liberum in vtranq; partem, ſed eſt neceſſarium remedium, diuinitus mandatũ non continentibus, cui ſi renunciat, peccat, & tentat Deum, ſicut ſuperius oſtendimus, & contra mandatum Pauli iniicit ſibi laqueum.

VI. Argumentum, Razia exemplum.

Sextò, citatur etiam pro voto cœlibatus locus, 2. Macha. 14. Razias multis temporibus continentiæ propoſitum tenuit in Iudaiſmo, corpus & animam tradere contentus pro perſeuerantia. Et hinc forſan Ambroſius ſumpſit illud, quod ſcripſit, iuſtam eſſe cauſam ſacerdoti, ob quam martyrio ſe exponat, ne virgo Deo ſacrata tradatur nuptui.

Ambroſius.

Machabæorum liber non Canonicus.

Ad banc ex Machab. ſententiam multa poſſent reſponderi, quod liber non ſit Canonicus, quod idem Razias exemplo non probando ſeipſum contra quintum præceptum interſecerit, quodq; votum perpetuæ continentiæ in veteri Teſtamento non fuerit. Sed expeditiſſima reſponſio eſt, quod ſit fallacia figuræ dictionis: hæc enim ſunt Græca verba: ἦν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς ἀμιξίας, κρίσιν εἰσενηνεγμένος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ παραβεβλημένος, hoc eſt, ſuperioribus temporibus ſeceſſionis (ſcilicet à prophano cum Gentibus commercio) cum actiones iudiciales propter Iudaiſmum intentarentur, corpus & vitam pro Iudaiſmo Razias obiecerat. Nullum itaque verbum in hac ſententia eſt de voto perpetui cœlibatus.

Fallacia figuræ dictionis.

VII. Argumentum.

Septimò, illud etiam argumentum, quod Auguſtinus tractat de adulterinis coniugiis, accommodant ad voti perpetui cœlibatus, nempe, ſi vxor occupetur tali ægritudine, vt non poſſit ferre maritum, aut ſi maritus iuuenculæ captiuus teneatur. In tali certe caſu & marito & vxori alia remedia vitandæ fornicationis proponenda & quærenda ſunt, quam noua nuptiæ.

Idem ergo dicunt facere debere, & poſſe eum etiam, qui cœlibatum vouit, etiamſi donum non habet. Reſpondeo: Aliud eſt, quãdo vel Deus immittit calamitates tales in cõiugio, vel quando propter vocationem & confeſſionem relinquenda eſt vxor & liberi, Mat. 19. Et aliud eſt, quando homo nõ habens donum cõtinentiæ ſibi ipſi ſine vocatione diuina, per votum contra verbum Dei, probibet cõiugiũ. Hoc enim pertinet ad doctrinas Dæmoniorum, 1. Timo. 4. Quando enim Deus aliquem vocat ad crucem, ſimul promittit gratiam, quod nõ velit pati, vt ſupra id, quod poſſumus, tentemur, 1. Cori. 10. Quando verò nos ipſi, ſine mandato & promiſſione Dei, aliquid ſuſcipimus, ibi, quia Deum tentamus, nõ poſſumus nobis polliceri auxilium diuinum. Nec debemus ſpe diuini auxilij aliquid ſuſcipere, quod ſit vel præter, vel cõtra verbũ Dei, ſicut eſt votũ cœlibatus in illis, qui non habent donum.

Teſtimonia patrum pro aſſerendo voto cœlibatus.

Poſtremò ex patrum Scriptis multa & varia conquirunt ſubſidia, pro ſtabiliendis votis ſuis, quæ hoc loco omnia recenſere non eſt noſtri inſtituti. Et hiſtoriam quidem antiquitatis de cœlibatu, poſtea in loco de cœlibatu ſacerdotum contexemus. Nunc verò breuiter tantum annotabimus, quid ad obiectiones ex patribus vere reſponderi poſſet. Non autem ignoramus, quod patres vota perpetui cœlibatus probent, quodque illa obligatoria etiam agnoſcant. Sed ad omnes ſentẽtias, quæ ex patribus ſubiiciuntur, reſpondemus.

Generalis reſponſio ad ſententias patrum.

I. Quod ipſi patres non cupiunt ſua Scripta tanquam Canonica recipi, ſed volunt ea ex Canonicis conſiderari, vt ſi quid in illis cum Canonicis congruit, cum laude eorum accipiamus: ſi quid diſſentit, bona ipſorum venia libere reſpuamus, ſicut in prima parte, tales ipſorum patrum ſententias multas annotauimus.

Argumenta veterum ab ipſis patribus ſubinde refutata ſunt.

II. Argumenta veterum, quibus vota illa, & perpetuam eorum obligationem probare conantur, talia ſunt, quæ vel ipſi inter ſe, alter alterius argumenta reiicit & refutat, vel certe infirmis fundamentis nituntur. In præcedentibus enim oſtendimus, quomodo celebre illud omnium

ferme

fermè veterum argumentum, de desponsatione sanctimonialium cum Christo, ab Augustino, vt opinio minus considerata, reiiciatur & refutetur. Et vicissim, quomodo argumentum de prima fide viduarum, quod Augustinus censet fortissimum esse, à Chrysostomo, Ambrosio & Theophylacto, in explicatione illius loci Paulini infringatur, etiam ostendimus. Ita argumentū de voto Mariæ esse apocryphum monstrauimus. Cumq; reliqui sententiā suam de votis ex Scriptura probare conentur, Epiphanius diserte dicit, ex Scriptura hoc non posse haberi. Allegat igitur traditionē qua conatur probare Apostolos cōstituisse, peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Sed librū illum Clementis de constitutionibus seu ordinationibus Apostolorum, sexta Synodus dicit apocryphum & adulteratū esse. Cum itaq; nō ex Scriptura, sed ex traditione eaq; non authentica, doctrinam suam de votis habeant veteres, non obscurum est, quantum authoritati patrum hac in re sit tribuendum. Nō enim numerandi sunt, quot sunt, qui fortiter aliquid asseuerent, sed ponderandum est, quā firmiter, & ex quibus fundamentis, id quod dicunt, probent & confirment. Accedit & hoc, quod non sine contradictione vota illa à Patribus in Ecclesiā introducta sunt. Basilio enim hac in re contradixit clerus Neocæsariensis. Hieronymi votatis, quam acriter Romæ cōtradictum fuerit, ipse non scriptis tantum, sed discessione etiam sua, testatum fecit. Et Ambrosius, quot & quam acres habuerit hac de re in Ecclesia sua contradictores, ipse multis conqueritur, libro tertio, de virginibus. Nouum igitur hoc fuit tempore Basilij in Græca, tempore Hieronymi in Romana, tempore Ambrosij in Mediolanēsi Ecclesia, III. Veteres illi multo verecundius, mitius & modestius materiam votorū in praxi Ecclesiæ tractarunt, quam Pontificij. Non enim illis, qui donū continentiæ non habebāt, vota imponi volebant, sicut Epiphanius inquit cōtra Montanistas: Exhortamur eum, qui potest, non autē necessitatem imponimus ei, qui non potest, neq; reiicimus ipsum à vita. Et Hesychius in 20. cap. Leui. dicit: Non super virtutē discipulis ingeramus, sed quæ eis sunt possibilia, id est virginitatē ei, cui possibilis est. Ita post pactum cœlibatus, si non continent, melius esse vt nubant. Chrysostomus ex Paulo probat, 1. Timo. 5. sicut dictum est. Et nota est celebris illa Cypriani sententia, de virginib. Deo dicatis, li. 1. Epistola 11. Quod si se ex fide Christo dicauerunt, pudicæ & castæ sine vlla fabula perseuerent, & ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt aut non possunt, melius est vt nubant, quā vt in ignē delitijs suis cadant. Certe nullū fratribus aut sororibus scandalum faciant, manifesta est sententia, virginibus etiam quæ Deo dicatæ sunt, si postea ita perseuerare non possint, imo etiam si nolint perseuerare, melius esse nubere, quam vel vri, vel scandalum dare lasciuiendo.

Vota cœlibatus è Scripturis probare nequeunt.
Epiphanius traditiones allegat.
Constitutiones Apostolicæ Clementis, apocrypha.
Patrum doctrina de votis semper est contradictū in Ecclesia.
Basilius.
Hieronymus.
Ambrosius.
Tertia responsio ad testimonia veterum de votis.
Epiphanius.
Hesychius.
Chrysostom.
Cyprianus.

Hanc Cypriani sententiam Pontificij, quia eius luce premi se sentiunt, varijs modis conātur eludere. Osius inquit, forsan Cyprianus hoc dixit de illo tempore quando nondum erant Deo consecratæ. Sed ita Epistolam illam ordiur Cyprianus: postulas quid nobis videatur de virginibus, quæ cum semel statum suum continenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ sunt postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus vnū Diaconum esse dicis. Item si se ex fide in Christo dicauerunt. Pighius conatur elabi per distinctionem de voto simplici & solenni: Sed vera antiquitas distinctionem illam ignorat, & ipse Pighius nō multū tribuit huic rationi, Dicit enim hoc magis pendere ex interdicto Ecclesiæ, quā ex solennitate professionis. Et certe si votum perpetui cœlibatus tam stricte, sine vlla dispensatione ex mādato Deo obligat, impiū sane est in voto simplici, cōtra mandatū Dei dispensare, in solenni vero voto, tantū propter externas quasdam solennitates ab hominibus abiectas nolle dispēsare. Ita enim humanæ solennitates longe præferētur mandato Dei. Sed illa ipsa distinctione Pontificij fatentur, votū cœlibatus nō propter mandatū Dei tā stricte obligare (post simplex enim votū concedunt nuptias nō esse damnabiles) sed propter humanas solennitatum cōstitutiones.

Elusio multiplex sententiæ Cypriani.
Osius.
Pighius.

Colonienses dicunt, Cyprianum quidem permittere illis post votum nuptias, sed pronunciare coniunctiones illas incestas esse. Item, vox Christi pronūciat adulterā, si cum viro reperta fuerit: sed hoc luculentum crimen falsi est. Cyprianus enim non loquitur ita de legitimis coniugijs, post decretam virginitatē contractis, sed de cohabitatione & condormitione virginum cum clericis, in quo casu etiam per obstetricū inspectionē volebant probare se virgines esse. De eo enim casu Cyprianus expresse in Epistola illa loquitur. Postremo Osius dicit, esse priuatā vnius Cypriani opinionē. Concilium vero Chalcedonēse, Canone 12. contrariū sanxisse. Sed nota est Panormitani sentētia, quod plus credendū sit vel simplici laico Scripturā producenti, quam toti simul Concilio: & Gerson concludit, In sacris literis excellenter erudito, atq; authoritatem Catholicā proferenti, plus esse credendū, quam generali Concilio. Et tamen Epistola illa non est priuata Cypriani, subscripserunt enim etiā presbyteri. Nec solus Cyprianus ita sensit, antea enim recitauimus quomodo Ambrosius, Chrysostomus & Theophylactus locū Pauli, 1. Tim. 5. interpretētur.

Infulsa Colonienses.
Osius.
Panormitanus.
Gerson.

Hieronymus etiam in Epistola ad Demetriadem inquit: Sanctum virginum propositum, & cœlestis Angelorumq; familiæ gloriam, quarundam non bene se gerentium nomen infamat, quibus aperte dicendum est, vt aut nubant, si continere non possunt, aut contineant si nolunt nubere. Andradius vero præter suam consuetudinem hoc loco humanus & modestus est, inquit enim, Cyprianum illa Epistola innuere æquum esse, vt huiusmodi virginibus post votum, Episcopi autoritate liberum ac integrum fiat nubere, quod proprio arbitrio ipsis facere non licebat. Et addit, Cypriani tanquā Episcopi primatis erat, vota Deo facta, cum institiæ æquitatisq; ratio postularet, irrita facere, seu vt dici solet, dispensare. Atq; hoc Lector diligenter notet.

Hieronymus.
Andradius.

Obseruetur autē quomodo sensim & subinde maior accesserit asperitas, Epiphanius enim traditionem profert, peccatū esse, post decretā virginitatē ad nuptias conuerti, atq; ideo multi temporis pœnitentiam imponit nubentibus post votum, vt sic tandem ad Ecclesiam inducantur, & hoc vocat κρίμα. Sed tamē dicit: Melius est habere κρίμα, quàm παράκριμα. Melius enim, inquit, est, vnum peccatum habere quam plura, melius est lapsum à cursu, palam sibi vxorem accipere iuxta legem, & non quotidie occultis iaculis sauciari ab improbitate, quæ ipsi à Diabolo infertur. Et hoc vocat παράκριμα, quando malit occultè scortari, quam apud homines confundi. August. vero adhuc durior est, dam-

Processu temporis rigor & asperitas votorum creuit.
Epiphanius.
Augustinus.

nationi aliquando subiicena nubente post votū; sed tamen alibi coniugia illorum non vult distrahi; aut adulteria appellari. Et ca. 9. de bono viduitatis inquit. Paulus significat, eas quas nubere voluit, melius potuisse continere, quā nubere, sed melius nubere, quam retro post Satanam ire.

Canon Ancyranus Concilij.

Ante Augustinum vero Canon 18. Ancyranæ Synodi multo fuit mitior, dicit enim: Quotquot virginitatem pollicitam præuaricati sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierūt, haberi debebunt.

Canon Chalcedonensis.

Canon verò Chalcedonensis 15. dicit, maneant excommunicati. Et tamen addit, posse eis fieri humanitatem, si Episcopus loci ita probauerit.

Pelagius.

Ita Pelagius 27.q.1. de viduis, humaniter conatur cōsulere conscientiis, Inquit enim: Quæ si propria voluntate professam pristini cōiugii castitatē mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum satisfactione placare debeant. Nos autem talibus nullū laqueum debemus iniicere, &c.

Innocentius.

Innocentius vero 27.q.1. quæ Christo: Ne quidem ad pœnitentiam admitti vult illas, quæ post votum nupserunt, sed licentiam agendæ pœnitentiæ ipsis prorsus præcidit, nisi coniugia separata fuerint.

Pontificij nostri temporis.

Et nostri temporis Pontificii, tales non tantum excommunicant, sed crudelissime excarnificant & occidunt, cum tamen in suis votariis, scortationes, adulteria, incestus & totam Sodomiam bene ferre possint, modo non legitimum contrahant matrimonium. Adeo ne cum Patribus quidem, quorum tamen autoritatem tanquam orci galeam obiicere

Scholastici de non vouendo aut post votū non seruādis.

solent, Pontificiis nostris conuenit, cum tamen ipsorum etiam Scholasticorū disputationes, in votis mitigationes quasdam monstrent, dicunt enim quinque esse, quæ voueri non possunt. I. Mala seu peccata. II. Necessaria, vt si quis voueat se aliquando moriturum, vel se non esse volaturum. III. Casualia seu fortuita, quorum euentus ambiguus est, & ad bonum & ad malum, quale fuit votum Iepthe. IIII. Stulta, vt si quis voueat se velle leuare festucam à terra. V. Indiscreta, vt si quis voueat nimiam macerationem corporis, quia corpori parcendum est, Rom. 13. Col. 2.

Mala. Necessaria. Fortuita. Stulta. Indiscreta.

De dispensatione, cōmutatione vel redemptione voti.

Votum cœlibatus non simpliciter dispensatione caret.

Multa etiā Scholastici disputant de dispensatione, commutatione & redemptione voti. Nō itaq; simpliciter indispensabile est votum cœlibatus, cū ipsi etiam Pontifices sæpius legantur dispensasse, ne familiarum successio intercideret, cur non multo magis, ne conscientiæ illaqueatę intereant? Nam & 22.q.4. multi citantur Canones, non esse seruanda promissa, vota, vel iuramenta, quibus vel temere & incaute malum turpe aut stultum promissum fuit, vel quod seruatum in peiorem vergeret exitum.

Isidorus.

Isidori verba sunt: In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vouisti, ne facias: Impia est promissio quæ scelere adimpletur.

Beda.

Bedæ sentētia est, si aliquid forte nos incautius iurare contigerit, quod obseruatū in peiorem vergat exitum, libere illud salubriori consilio mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum, quam pro vitando periurio, in aliud crimen grandius esse diuertendum.

Elibertanus Canon.

Elibertanus Canon dicit: Definitio incauta laudabiliter soluenda est, nec est præuaricatio, sed temeritatis emendatio. In quem vero exitum vota eorum, qui continere non possunt, vergant, toti mundo manifestū est. Et tamen Tridentinum Concilium, nec Pauli, 1. Tim. 5. nec veteris Ecclesiæ humanitatem imitari voluit, sed simpliciter statuit: Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui nō sentiunt se castitatis, etiamsi eam vouerint, habere donum; anathema sit.

DE COELIBATV SACERDOTVM.

QVæstio hæc est ἰσοσκελής sicut Græci loquuntur. Sed quia pleraque quæ huc pertinent in præcedentibus explicata sunt, breuitati, quantum quidem fieri poterit, operā dabimus. Non autem repetam publicas totius Christiani orbis querelas de notoria infamia inquinati apud Pōtificios cœlibatus, nec illorum rationem imitabor, qui ipsa causæ æquitate existimarunt se à Prælatis Ecclesiæ impetrare posse, vt legem de cœlibatu Sacerdotum, quæ occasio fuit, vt vniuersus ordo Ecclesiasticus fœde contaminaretur, Ecclesia sequens pastorum exempla, obscœnis libidinibus impleretur & vniuersa religio ludibrio exponeretur, tollerent. Nec lamentabiliter deplorabo, quam turpiter piorum Principum expectationem fefellerint Tridentini patres. Erudite enim, copiose, & facunde factum hoc est à multis. Quid vero argumentis, querelis, petitionibus & lamentationibus hactenus effectum sit, intelliges, si libuerit nonum Canonem octauæ sessionis audire, qui sic habet.

CANON IX.

SI quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solenniter professos posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nil aliud esse quam damnare matrimonū, posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam vouerint) habere donum, anathema sit, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

Tridentini Patres neruos Pontificij regni retinere studeant.

Rationes decreto reticentur.

Vides, Patres illos, adeo esse inhumanos, vt nec filiorum suorum tristi imbecillitate, certo periculo, & manifesta pernicie, nec totius Ecclesię offendiculis & querelis moueantur. Hoc enim semel sibi proposuerunt, neruos regni Pontificii defendere & stabilire, etiamsi fracta collabatur Ecclesia. Prudenter autem sibi cauerunt ne rationes decreti exponerent, sed cum multos in hac arena infeliciter pugnasse viderent, compendium victoriæ esse iudicarunt, si solo anathematis fulmine, argumenta, quę soluere non possent, prosternerēt.

Tertullianus de legibus.

Nos vero merito cogitamus illud Tertulliani: Lex quæ probari se non vult, merito suspecta est, & si non discussa & probata dominetur, improba est, cum nulla lex sibi soli conscientiam suę iustitiæ debeat, sed eis à quibus obsequium expectat: Præcipua igitur capita in quibus controuersia hæc consistit, ordine examinabimus, & simplici breuitate explicabimus.

CAPVT I.

QVAE SIT SCRIPTVRAE sententia & definitio de hac quæstione.

Pontificij lege diuina superiores videri volunt.

IVreconsulti recte dicunt: Lata lege, quicunque vult sapientior esse lege, fatuus est: Cum vero extet in Scriptura certa & manifesta determinatio huius quæstionis de coniugio sacerdotum, non in

genere

genere tantum, sed expresse seu in specie: Pontificij tamē conquisitis vndiq; argumentis & rationibus, ita disputant, quasi vel nihil de hac quæstione in Scriptura definitum extaret, vel quasi ipsi contra id vellent & possent esse lege diuina. Ita Andradius prolixe & splendide rhetoricatur de dignitate & salutari vtilitate ministerij, quod requirat homines, qui sancti sunt & immaculati, in quibus Spiritus sanctus habitare possit, qui aliarū rerum curis abiectis, totos se addicāt Domino, vt diuinis rebus perpetuo vacare, altissimis fidei & religionis mysterijs intenti esse possint. Atq; inde pronunciat, sacerdotibus minime conuenire statum coniugij, quod hominem in contraria sæpe studia distrahit, animū importunis & inanibus curis excruciat, & temporalibus rebus immergit. Ac mox declamatoriè addit, Satanam, qui olim vxoris Heuę opera vsus est, vt vniuersum genus humanum ab altissimo iustitiæ gradu deiectū, in extremas miserias conijceret, nūc omnium sibi fœminarum veluti auxilia adiungere, magnoq; impetu in Ecclesiasticum ordinē inuadere, vt illi pudicitiæ sanctimoniæq; splendorem eripiat, atq; ita Sacramenta, in quibus potissima salutis nostræ præsidia posita sunt, euertat & demolistur. Quorsum vero hæc tam grandia, nisi vt probet se esse sapientiorem Paulo, qui quasi ex imperitia dixisset: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse. Andradius ex penetralibus Tridentini Concilij pronunciat, multo conuenientiorem & sapientiorem legem esse, qua sacerdotibus omni ratione interdicitur ne vxores habeant.

Andradij de coniugio sacerdotum cōtumelia.

Hic si nos præterita Scripturæ determinatione, rationes contrarias colligere, & cōiugium sacerdotibus rectius conuenire, nostris argumētationibus ostendere conaremur, mare disputationum ingrederemur, & infinitæ essent ingeniorum concertationes, & rationū conflictationes. Sicut igitur Iureconsulti, quando habent certam & expressam legē, non de ea, sed secundum eam iudicari volunt. Ita disputatio hæc omnium rectissime ita instituitur, vt inquiratur quid Scriptura de hac quæstione pronunciarit & definierit, in illis præcipuè locis, vbi ex professo materiā hanc tractat. Sicut enim quæuis dogmata, ita hæc etiā quęstio in Scriptura certam & propriam suam sedem habet. Quis vero rectius & melius constituere posset, (an coniugiū conueniat in ministerio Ecclesiastico) quam ipse Spiritus sanctus, qui est autor & gubernator ministerij? Quod si in Scriptura, nihil de hac quęstione definitum extaret, imitanda tamen nobis esset Pauli modestia, vt etiā si nobis videretur cœlibatus melius conuenire sacerdotio, non tamen leges ferre, sed modeste dicere deberemus: Præceptum Domini non habeo consiliū autem do, ita tamen, vt nemini laqueum iniiciam. Iam vero cum quæstio hęc ex professo extet in Scriptura determinata, quid aliud est in diuersam & contrariā partē, non tantum disputare, sed rigidissimas leges ferre, & eas inclementer defendere, quā os in cœlum ponere, & sapientiam Dei iustificare, Matt. 11. Deum consilijs nostris velle instruere & adiuuare? Isaiæ 14. Ea aduerso respondere Deo? Rom. 7. Imo contradicere factori suo? Esaiæ 45. Cum igitur habeamus Scripturæ decisionem, non patiamur nos ab illa abduci in campū vel Dialecticarū ratiocinationū, vel Rhetoricarum declamationum, vel immēsum illud pelagus humanarū constitutionū, sed iuxta pium Constantini consilium ex Scriptura diuinitus inspirata, quæramus & sumamus quæstionis huius solutionem.

Status huius controuersiæ.

Constantini consilium de controuersijs in Ecclesia.

Omnes igitur qui decorem domus Dei, Psal. 26. diligunt, summis votis merito exoptant, vt ministerio verbi & Sacramentorum in nouo Testamento, sua dignitas, & grauitas, authoritas, & sanctitas constituatur, constet & conseruetur. Et quidem Pontificij Clericis suis ideo prohibent coniugium; quia existimant, illud nō decere, non ornare, non adiuuare, sed dedecere, magis impedire, obfuscare; polluere & inquinare dignitatem & sanctitatē vitę sacerdotalis. Sed nos sumimus illud axioma, quod nemo nisi atheos negare potest, Illū scilicet solum optime nosse, quid dignitatem & sanctitatem ministerij Euangelij, vel deceat, vel adiuuet, vel dedeceat & impediat, qui autor, gubernator, & Dominus est ministerij, imo cuius sacerdotes sunt συνεργοὶ. 1. Cor. 3. hoc est, Tales administri, quos Deus tanquā consortes & cooperarios ad communionē seu participationem sui operis, quo ipse colit & exædificat Ecclesiam, admittit & assumit, vt ipsorū ministerio vtatur, & per illud efficax sit, hoc enim significat συνεργός. Et quia ille in Scriptura ex professo, quæstionem hanc de sacerdotum noui Testamenti sanctitate & virtutibus explicauit, certe non stultū tantum, sed prorsus impium esset, præterita imo quasi abrogata & conculcata illa Spiritus sancti determinatione, aliud diuersum imo contrarium, vel ex nostris cogitationibus, vel ex hominum constitutionibus statuere velle.

Axioma in hac quæstione certissimum.

Συνεργοὶ quid.

Spiritus sanctus igitur per Paulum electum suū organon, multis & accurate describit illas virtutes quas Deus in Episcopo, ad retinendā, ordinandam, & adiuuandam dignitatē, grauitatem & sanctitatē ministerij requirit. Primo, quod ad doctrinā attinet, vt Episcopus sit διδακτικός: hoc est, sicut ipse explicat, vt teneat mysterium fidei, 1. Tim. 3. & amplectatur sanam doctrinā, Tit. 1. sit assuefactus & enutritus in verbis fidei & bonæ doctrinæ, 1. Tim. 4. sit idoneus, vt alios quoq; doceat, prophanas verborum pugnas & inanitates fugiat, sermonem veritatis recte secet, 2. Tim. 2. potens sit exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes arguere, Tit. 1. instet oportune, importune, arguat, increpet, exhortetur in omni patientia & doctrina, 2. Timo. 4. persistat in his, quæ didicit, 2. Tim. 3. formā habeat sanorum verborum, 2. Tim. 1. depositum custodiat, & mandatum sine macula irreprehensibile seruet, 1. Timo. 6. attendat lectioni, donum suum non negligat, sed exsuscitet meditando & exercendo, vt profectus ipsius manifestus sit in omnibus, 1. Tim. 4. Oret pro se & pro Ecclesia, 1. Tim. 2. Ita enim Paulus explicat quid sit διδακτικός.

Virtutes quas Deus in Episcopo requirit.

Διδακτικός.

Secundo requirit in Episcopo donum gubernationis Ecclesiæ, & describit quomodo debeat versari in domo Dei, quæ est Ecclesia, hoc est, quomodo debeat Ecclesiā curare seu gubernare, 1. Tim. 3. Quomodo ministeria debeat constituere, & eorū inspectionem habere, 1. Tim. 5. Tit. 1. quem processum debeat seruare contra aduersarios doctrinæ, 1. Ti. 1. 2. Tim. 2. Tit. 3. quomodo iudicia Ecclesiastica erga peccantes, lapsos seu accusatos, sint instituenda & exercenda, 1. Tim. 5. 1. Tim. 3 quomodo supplicationes seu preces publicæ sint instituendæ, 1. Tim. 2. quomodo singulis ordinibus, seu statibus in Ecclesia pia officia sint præscribenda, & quæ in illis desiderantur, corrigenda, 1. Tim. 2. 5 & 6. Tit. 2. & 3. quomodo pauperum cura sit habenda. Hæc enim ad gubernationem Episcopi Paulus refert.

Donum gubernationis.

Mores ſeu cō-uerſatio.

Tertio, quia ad miniſterium recte peragendū omnino neceſſaria eſt Spiritus ſancti præſentia, gubernatio & cōfirmatio, requirit igitur Paulus in Epiſcopo talē ſanctitatem, ne Spiritum ſanctum per peccata contra conſcientiā excutiat. Ideo, inquit, myſteriū fidei teneat in conſcientia pura, 1. Tim. 5. Milites in prophetiis bonā militiam, habens fidē & bonam conſcientiā, quam quidam repellentes circa fidem naufragium fecerunt, 1. Tim. 1. Exerce teipſum in pietate, charitate, fide, caſtitate, 1. Timo. 4. Fuge auaritiā, quæ multos in exitium demergit, ſectare iuſtitiā, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinē, certa bonum certamen, apprehende vitā æternam, 1. Tim. 6. Labora vt bonus miles Chriſti, nemo vero militans implicat ſe negotiis ſecularibus, ſed vt ei, qui ſe in militiā delegit, placeat. Stude te probatū exhibere Deo, operarium non erubeſcendū. Qui ſe emondarit ab iſtis, erit vas in honorē ſanctificatū, accommodum vſibus Domini, ad omne opus paratū. Iuueniles cōcupiſcentias fuge, ſectare vero pacē cum iis, qui inuocant Dominum, 2. Tim. 2. Deuita vitia, quæ faciunt reprobos circa fidem, 2. Tim. 3. Aſſectare inſtitutionē meam, propoſitum, fidem, longanimitatē, dilectionem, patientiā, perſecutiones, afflictiones, 2. Tim. 3. Vigila, obdura in afflictionibus, miniſterium tuum imple, 2. Tim. 4. Teipſum caſtum cuſtodi, 1. Tim. 5.

Quarto, requirit Paulus in Epiſcopo talem vitæ ſanctitatem, morū probitatem, & conuerſationis grauitatē, vt & typus ſit gregis ſeu fidelium, 1. Pet. 5. in verbo, in conſuetudine, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in caſtitate, 1. Timo. 4. Per omnia teipſum præbens formam bonorum operū, in doctrina, in integritate, in grauitate, Tit. 2. Et vt aduerſarii pudore ſuffundantur, nihil habentes, quod de vobis dicāt mali: ſed vt nemo vos poſſit criminari, 1. Tim. 3. Sicut illas virtutes recitat ac deſcribit, Tit. 1. 1. Timo. 3.

Hæ ſunt virtutes, quas Spiritus ſanctus in miniſtro verbi requirit, quibus oſtendit, conſtitui, ordinari & adiuuari dignitatem, grauitatem, reuerentiā & ſanctitatem miniſterii verbi & Sacramentorum in nouo Teſtamēto. Illas hoc loco recenſere volui, vt planū facerem, nos nihil aliud cupere, & quærere, quam vt miniſterio vera illa dignitas, reuerentia & ſanctitas, quam ipſe Spiritus ſanctus præſcribit & requirit, reſtituatur, conſeruetur, & excolatur. Pōtificii vero his ſepultis, interea contra caſtitatem & ſanctitatē legitimi coniugii, diſputāt & laqueos faciunt. Et modo quis coniugiū abiiciat & deteſtetur, etiamſi reliquis virtutibus epiſcopalibus ſit deſtitutus, imo contrariis vitiis contaminatus, is demū capax & habilis iudicatur. Si quis vero reliquis virtutibus à Deo ſit ornatus, tantum autem vnius legitimæ vxoris maritus ſit, is contumelioſe miniſterio repellitur, reiicitur, remouetur, excommunicatur, proſcribitur, occiditur.

An cœlibatū in ſacerdote Spiritus ſan. requirat.

Sed videamus, an Spiritus ſanctus ad illas Epiſcopi virtutes tenēdas, conſeruandas & excolendas, cœlibatū faciat neceſſarium, & coniugium, tanquam obſtaculum & maculā illarum virtutū, inde excludat & remoueat. Certe in prolixo & accurato illo virtutum Epiſcopalium catalogo, nec virginitatis, nec viduitatis facit mentionē ſed de cœlibatu tacens, nō tantum mentionem facit matrimonii, ſed in dotibus & virtutibus, quas in Epiſcopo & cæteris miniſtris requirit. Primo loco ponit hoc, vt Epiſcopus ſit vnius vxoris maritus, frugi paterfamilias, & bonus liberorum ſuorū formator. Nec tamē cœlibes, ſi certa dona ad miniſteriū neceſſaria habeāt, excludit, ipſe enim Paulus cœlebs fuit, & vellet omnes ita eſſe, 1. Cor. 7. Et Chriſtus laudat illos, qui ſe caſtrāt propter regnum cœlorum, ſed addit, non omnes capiūt verbum hoc. Et Paulus inquit, vnuſquiſq; habet propriū donum ex Deo, caſtitatē igitur in miniſterio requirit Paulus, 1. Timo. 4. & 5. ſed eam eſſe duplicē, in cœlibatu ſcilicet & in coniugio, & antea demonſtratū eſt, & hoc loco Paulus oſtendit, cum inquit, ſit vnius vxoris vir. Qui igitur cæteris virtutibus ad miniſteriū neceſſariis præditus eſt, & præterea habet donum cœlibatus, is, quia abſq; vlla diſtractione aliorū ſolicitudinū poteſt Domino adhærere, & quæ Domini ſunt curare, recte poteſt in Epiſcopū eligi. Quod vero Paulus hoc loco cœlibatus expreſſe nō facit mentionē, hoc procul dubio ideo factum eſt, ne propter admirationem cœlibatus aliquis, qui cæteris virtutibus ad ædificationem Eccleſię neceſſariis caret, eligatur, aut ne in electione cœlebs propter cœlibatū pręferatur coniugato, ſi is pluribus & præſtantioribus virtutibus ad Eccleſiæ ædificationem vtilibus & neceſſariis, à Deo ornatus ſit. Ne igitur inter ſolos cœlibes idonei quærantur eligendi ad miniſteriū, neue omnes cœlibes exiſtimentur ad miniſterium idonei, vtq; oſtendat, nō tot vere cœlibes ad miniſteriū idoneos reperiri, quot Eccleſia miniſtris opus habet, & vt maxime tot reperiri poſſent, nō tamen eos, qui donum continentiæ non habent, ſed malunt nubere, quam vri, ac ad vitandam fornicationē contrahunt matrimonium, à miniſterio arcendos eſſe, ſi cæteris virtutibus præditi ſint. Ideo cum de cœlibatu taceat, expreſſe dicit: Oportet Epiſcopū irreprehēſibilem eſſe vnius vxoris maritū, 1. Tim. 3. Item, presbyteri cōſtituantur, ſi quis ſine crimine, eſt vnius vxoris vir, Tit. 1. Manifeſtū igitur eſt ex hoc loco Pauli, virtutes ad miniſterium neceſſarias & donū continentiæ non ſemper eſſe coniuncta, imo adeo raro eſſe coniuncta, vt Paulus ideo inter virtutes Epiſcopi cœlibatus prorſus non meminerit ſed coniugii. Ad ea enim, quæ frequenter & facile eueniunt, potius debet accommodari ius, quā ad ea, quę rarius & difficilius contingunt, dicunt Iureconſulti.

Celibes à miniſterio non excluduntur.

Caſtitas duplex.

Quare Paulus non dicat, ſit cœlebs, ſed maritus.

Manifeſtum etiam hoc eſt, ex textu Pauli, Deum illis etiā qui donum continentię non habent, ſed ideo, quia ſe non continent, contrahunt matrimoniū, conferre eas dotes, quæ in miniſterio ad ædificationem Eccleſię neceſſariæ ſunt.

Deum matrimonio iunctis confert dotes miniſterio neceſſarias.

Cum igitur Spiritus ſanctus velit eos eligi, & conſtitui Epiſcopos ſeu presbyteros & diaconos, qui prędīti ſunt virtutibus ad miniſteriū neceſſariis, & virtutes illę ſint dona Dei, quæ confert, quibus ipſe vult, & ipſe hoc loco diſerte declaret, ſe non illis vel tantū, vel ſemper ea conferre vel dare, qui donū continentiæ habēt, ſed & illis, & quidem frequētius illis, qui propter vitandam fornicationem vnius vxoris mariti ſunt, atq; ideo diſerte præſcribat, eum eligēdum & conſtituendū Epiſcopum, qui ſine crimine vnius vxoris maritus eſt, ſi reliquis virtutibus ornatus ſit. Quid quęſo amplius requirimus aut vlterius deſideramus, ſi ex ipſius Spiritus ſancti ore veritatē haurire & diſcere ſatis eſſe putamus. Quod enim obiicitur ex loco, 1. Cor. 7. ſolicitudines & diſtractiones cōiugales, obſtaculo & impedimēto eſſe operibus, curis & exercitiis miniſterij. Certe extra omnē controuerſiā, Deus omnium optime nouit, quid miniſterio impedimento ſit vel non ſit. Is vero per electum ſuum Organon, dona ad miniſterium neceſſaria,

Obiectio, ex 1. Corinth. 7.

...ia, & verum vsum eorum, attribuit etiam marito vnius vxoris, qui liberos & curam rei familiaris habet. Contradicit igitur Spiritui sancto qui disputat & clamitat, coniugium per se esse impedimento iis, quæ ad ministerium pertinent.

Coniugiū est adiumentū ministerij.

Nec vero hoc tantum dixit Paulus, quod Mantuanus de Hilario Episcopo canit, (Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor, Legitimo coniuncta toro) sed nominatim affirmat, coniugium, quasi scholam progymnasmatum esse. Vbi Episcopus in minoribus discit, exercet, & specimen edit, quomodo curanda & gubernāda sit Ecclesia Dei. Vulgare enim prouerbium fuit, sicut Chrysostomus annotat: Bonus œconomicus, cito fit bonus politicus, ὁ οἰκονομικὸς, καὶ πολιτικὸς ἂν γένοιτο ταχέως. Expendit etiā hoc Chrysostomus, cum Episcopi officium sit in Ecclesia, officii sui admonere coniuges, patresfamilias, mulieres, liberos, seruos, &c. Eum hoc rectissime posse facere, qui in œconomia borū ordinum & virtutes didicit, & vitia obseruauit. Nec verbis tantum, sed exemplo etiā ordinibus illis potest prælucere is, qui pius maritus est. Ita doctrinam de dilectione Christi erga Ecclesiam, ille rectius intelligit, qui in coniugio, quod exemplar eius est, eam aspicere didicit. Tyrocinia etiam patientiæ, spei, & consolationis in tribulationibus & afflictionibus, Episcopus vxoratus domi exercet, quæ postea in causis Ecclesiæ, vt iam nō rudis miles, in aciem educere potest. Et curā domesticam rei familiaris, Episcopus vxoratus, potest tuto in fidelē suam matrē familias reiicere, vt ipse expeditius ea, quæ ministerii sunt curare possit. Ita, Prou. 31. Vxor virū in politia versantem, curis domesticis pulcherrime subleuat. Et Nazianzenus matrem suā inde laudat, quod marito suo non tantum non impedimēto, sed adiumento fuerit in ministerio, imo vt ministerium contra calumniatores ornetur, & occasio criminādi aduersariis præcidatur. Ad hoc vtile esse coniugiū, Paulus diserte affirmat, vt scilicet sine crimine, irreprehensibilis sit Episcopus, vnius vxoris maritus. Quod vero dicitur copulam coniugalem habere aliquid immundi, quod sanctitatem ministerii contaminet, hoc & antea refutatum est, & Paulus hoc ipso loco refutat. cum Episcopo, vnius vxoris marito, tribuit σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν, pudicitiam, temperantiam, seu continentiam. Tit. 1. Sicut mox cap. 2. castitatem tribuit etiam vxoribus in coniugio. Potest ergo etiam vxoratus presbyter, exemplar fidelium esse, non tantum in pietate, charitate & fide, verum etiam in castitate, 1. Tim. 4.

Chrysostom. de Episcopo coniugato.

Nazianzenus de matre sua.

Hæc certe ex contextu Pauli plana & manifesta sunt, quæ ideo etiam maius momentum & pondus apud omnes pios habere debent, quia eo loco Paulus materiā illam ex professo tractat. Et consentiunt reliquæ etiam Scripturæ sententiæ. In veteri enim Testamento, cum Deus varias legales pollutiones sacerdotibus prohibuisset, vt mundi & sancti essent, coniugiū tamen ipsis nō prohibuit, sed certis cōditionibus circumscriptum permisit, Leu. 21. Ezech. 44. Et ne quis in nouo Testamento hoc vel mutatum vel abrogatū putaret, propterea quia in veteri sacerdotio erat successio secundum carnem, Paulus in nouo Testamento dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritū. Et quod, 1. Cor. 7. scriptum est, eum, qui non continet, si contrahat matrimonium non peccare, sed bene facere, ad vniuersam Ecclesiam pertinet, cum quidem in illa Epistola Paulus multa ex professo de ministris Euangelii disputet. Si quis enim cum Pōtificiis dicere velit, Paulū reliquis quidem Christianis coniugiū liberum reliquisse, sacerdotibus vero propter sanctitatem ministerij prohibuisse, ei Paulus grauissime contradicit, affirmans doctrinā dæmoniorum esse, propter hypocrisin, seu externā speciē sanctitatis, prohibere nuptias, 1. Tim. 4. Honorabile enim coniugium est in omnibus, hoc est, inter cuiusuis ordinis homines, ad Ebræ. 13. Quod vero Paulus cœlebs fuit, hoc non fecit ex necessitate legis: dicit enim se potestatem habere circūducendi vxorē, sicut ex reliquis Apostolis quidam fecerunt, 1. Cor. 9. Quod enim locum illum Pauli, veteres quidam interpretantur, quod Apostoli opulentas quasdam matronas secum circumduxerint, in suis per orbem peregrinationibus, quę de suis facultatibus sumptus præbuerint Apostolis, sicut Luc. 8. Christum multæ mulierculæ sequuntur, ministrantes ei de suis facultatibus, illud loco Pauli nō bene conuenit. Christū enim matronæ illæ in sola Iudæa sequebantur. Quæ vero species fuisset, Petrū propriam suam vxorem relinquere, & interea aliorum opulētas vxores inter Gentes, per varios populos, in longinquis peregrinationibus circumducere? Et argumento Pauli hoc prorsus contrarium est. Hoc enim Paulus ibi agit, se habuisse potestatē grauandi Ecclesiam Corinthiacā sumptibus pro se & suis, sicut inquit Petrus, & alii sumptus ab Ecclesiis, quibus ministrant, accipiūt, non pro se tantū, sed & pro vxoribus suis, quas secum circumducūt. Ea vero potestate dicit Paulus, se non esse vsum, ne grauaretur Ecclesia apud Corinthios. Atqui non fuisset grauata, sed subleuata Ecclesia, si huiusmodi opulētas matronas Paulus circumduxisset, quarū sumptibus sustentatus fuisset. Nec loquitur in plurali, sicut Luc. c. 8. sed dicit, γυναῖκα, quam sororē nominat, fidelem enim vxorē intelligit, quia Ethnica non sequeretur maritū fidelem in huiusmodi peregrinationibus. Et qualem sororem intelligat, ipse explicat, cum vocat γυναῖκα. Non autem opus fuisset tali Epexegesi, si simpliciter, aut in genere mulierē intelligi voluisset. Nulla enim soror masculus est, sed quia talem sororem fidelem intelligit, quę vxor sit, & verbū περιάγειν, indicat ius mariti, quem vxor tenetur sequi. Apostoli autē nequaquā hoc ius sibi sumpserunt, vt aliorum vxores ex potestate cogerent se in peregrinationibus sequi. De maritali igitur potestate circūducendi proprias vxores, Paulū loqui manifestum est. Atq; hoc modo de vxoribus Apostolorum locū hunc intellexit Clemens, cuius sententiam Eusebius sua citatione confirmat, li. 3. cap. 35. Sed ne opus sit vel obscuris, vel controuersis locis niti, clarissima est Pauli de sacerdotum coniugio sententia: constitue presbyteros, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir.

Sententia Vet. testamenti de coniugio sacerdotum.

Ebræis de circumducendis fœminis, 1. Corinth. 9.

Mirari vero quis posset, quid contra manifestā hanc lucem, humana præsumptio vel auderet vel posset. Sed videbis, quomodo in omnes formas se vertant humanæ interpretationes, quando Lector, sicut Hilarius inquit, non vult intelligentiam ex verbis referre, sed conatur cogere hoc videri scriptum, quod ante lectionem præsumpserat intelligendum. Ita cum admiratio cœlibatus præsumpsisset, sacerdotes non debere maritos esse, non inquisiuerunt in Paulo an sententia illa vera esset. Sed in hoc laborarunt, vt Pauli verba, ad suam præsumptam opinionem, quoquo modo detorquerent. Quidam enim (vt Calixtus) per vxorem intelligi

Paulina sententia deprauata per Pontifices.

Hilarius de interpretationibus.

Calixtus.

 volunt

Vxor pro Ecclesia.

volunt Ecclesiam, vt Episcopus non pluribus, sed vni præfectus sit Ecclesiæ, nec transeat ab vna Ecclesia ad aliã, sed alligatus sit vni Ecclesiæ, sicut vir vxori. Sed vt de trãslatione Episcoporum iam non dicam, certe manifesta est falsatio textus. Paulus enim loquitur de tali vxore, ea qua Episcopus liberos suscepetit, & curam domus, hoc est liberorũ ac familiæ, diserte Paulus distinguit à gubernatione Ecclesiæ. Alii dicunt, Paulũ non loqui affirmatiuè, quasi velit admittere ad Episcopatũ eum, qui maritus sit, sed negatiuè hoc tantum velle, ne quis admittatur ad Episcopatũ, qui plures vxores habuerit. Sed hæc glossa manifeste pugnat contra textũ, qui affirmatiue dicit, cõstituas presbyteros, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir. Eum igitur qui vnius vxoris vir est, dicit posse constitui Episcopum. Et Ambrosius inquit, qui sine crimine vxoris vir est, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi.

Negatiuè loqui Paulum.

Hierony. pro præsenti præteritum subſtituit.

Hieronymus vero textũ ita depiauat, qui vnius vxoris maritus nõ amplius sit, sed fuerit. Sed ea dẽ ratione interpretãda essent etiã sequẽtia, qui nõ amplius sit, sed fuerit sobrius, prudens, pudicus, aptus ad docendũ, &c. Sed Tit. 1. expresse ponitur verbũ (est) si quis sine crimine, est vnius vxoris vir. Aliter vero Paulus loquitur, quando id, quod præteritum est, vult intelligi, vt 1. Tim. 5. vidua γεγονυῖα, quæ fuit vnius viri vxor. Et in illo ipso 3. c. de Diaconis loquens, ita verba ponit, vt nulla ratione possint eludi, dicit enim Diaconi ἔστωσαν, sint vnius vxoris viri. Et quod ibidem interponit de mulieribus, recte intelligitur esse descriptio, quales debeant esse Episcoporũ & Diaconorũ vxores, quia enim de mulierum officio in genere dixerat, c. 2. & de viduis ac diaconissis dicturus erat, c. 5. Hoc ergo loco Episcoporũ & Diaconorũ vxores, quales debeant esse, describit. Atq; ideo descriptione Diaconorum quasi interrupta, in medio ponit hanc particulam de mulieribus. Et posteà pertexit descriptionẽ, Diaconi inquit, sint vnius vxoris viri. talis scilicet, qualẽ in parenthesi descripsit, ergo nõ mortuæ, sed viuentis vxoris, maritum intelligit, & Pauli regula est, quando mortua est vxor, virum liberatũ esse à lege vxoris, vt mortuæ vxoris maritus amplius esse & dici non possit, Rom. 7. Cor. 7. Ita Chrys. Tit. 1. quærit, quare Paulus talem Episcopũ in mediũ producat, qui sit vnius vxoris vir? Et respondet, obturat ora hæreticorũ, qui nuptias διαβάλλουσι, cauillãtur seu criminãtur, ostẽdẽs, quod τὸ πρᾶγμα, negociũ illud nõ sit ἐναγές, impurũ seu detestandũ sed adeo τίμιον, honorabile seu preciosum, vt cum eo possit quis etiã sacrũ Episcopatus thronũ ascendere. Et 1. Timo. 3. dicit Chryso. Paulũ non ferre legẽ necessariam, vt nemo sine vxore posset fieri Episcopus, sed prohibere ἀμετρίαν, ne (vt Iudæi) duas κατὰ ταυτὸν, simul eodẽ tempore, habeat vxores, is qui constituendus est Episcopus.

Paulus describit quales debeant esse sacerdotum vxores.

Chrysostom.

Theophylact.

Theophylactus hoc ita repetit, si duxerit vxorẽ Episcopus, vnius sit, nõ multarũ maritus. Chrys. vero attingit quidem alterã etiã interpretationem. Quidam inquit, dicũt Paulũ intellexisse τὸν ἀπὸ γυναικός, qui ab vxore scilicet liberatus sit, mox vero addit, etiamsi hoc nõ sit, licet eum, qui vxorem habet, esse quasi non habeat, 1. Cor. 7. Licet enim αὐτὸ πρᾶγμα μεταχειρίσασθαι καλῶς, rem illã, seu negotiũ illud, scilicet consuetudinẽ coniugalẽ, recte & honeste tractare seu vsurpare, sicut in diuitiis fit. Hæc Chryso.

Chrysostom.

Elusio alia de discrimine dissimulatum præceptorum

Postremo alii, quia animaduertunt elusiones commemoratas nõ posse ferre lucem clarissimam textus Paulini, fatentur igitur & concedunt, hanc esse sententiam, sicut ostendimus. Sed dicunt primitiuam Ecclesiam, dum adhuc rudis ex Gentibus cõstituebatur, leuiora dedisse præcepta, & propter conuersorũ paucitatẽ sacerdotibus permisisse coniugium: Roborata vero Ecclesia, hominibusq; ad potiora prouocatis, additũ esse Ecclesiastico ordini cœlibatum. Hęc sunt verba Bunderi cuiusdã. Sed Chrysost. recte dicit: Paulum illo loco non de persona Timothei, sed in genere loqui de omnibus ad ministeriũ asciscendis, & quod Timotheo pręscribit, hoc velle seruari ab omnibus. Quis vero nisi Dæmon ille, qui in hypocrisi prohibet nubere, 1. Tim. 4. Pontificiis rea clauit, textũ ita esse mutandũ vt tempore Pauli quidem textus hic fuerit, Episcopus sit vnius vxoris vir. Posteris vero temporibus textus ita sonet, Episcopus nullius legitimæ vxoris vir sit, aut comburatur. Et quanta blasphemia est, Ecclesiã Apostolicam hac cõtumelia afficere, quod constitutiones & ordinationes ipsius, fuerint rudis indigestaq; moles. Paulus enim in illo loco, nõ describit, primam tumultuariã constitutionem Ecclesiarum inter Gentes, sed inquit ideo reliqui te in Creta, vt residua, quæ desiderãtur, pergas corrigere. Et vtitur vocabulo valde significanti ἐπιδιορθώσῃ. Significat enim διορθόω, corrigo, emẽdo, recte dispono, curuũ erigo, vt in rectum dirigatur, quod vsitate dicimus reformare. Præpositio vero ἐπὶ, significat continuationẽ & absolutionẽ reformationis. Paulus igitur, quædã præsens reformauit, reliqua, quæ adhuc deesse videbantur iuxta suum præscriptum, per Titum voluit absolui. Et partem illius absolutæ Apostolicæ correctionis seu reformationis, affirmat hanc esse, vt constituantur presbyteri, si quis sine crimine, est vnius vxoris vir. Hegesippus certe apud Eusebiũ, li. 3. c. 32. nõ dicit, Ecclesiam post Apostolorũ demum tempora adoleuisse, & factam virginẽ immaculatam permansisse ad illa vsq; tempora, quando Simeõ successor Iacobi crucifixus est, & addit tristem hãc querelam: Vt vero & Apostolorum chorus, & omnis illa ætas, quę à Domino susceperat viuæ vocis auditũ, de hac luce decessit, tum velut in vacuam domum falsæ doctrinę impius se error immersit. Ita Hegesippus. Põtificij vero ex illis posterioribus corruptis temporibus, non verentur Pauli ἐπιδιόρθωσιν, Tit. 1. corrigere ac mutare, & quidem eo titulo, quod meliora ac potiora sint habenda: quæ posterioribus temporibus contra Paulum irrepserũt, quam quæ ipse per Spiritum sanctum constituenda & corrigenda ordinauit, sicut inquit, Tit. 1. Pius Lector candide hæc consideret, res enim manifesta est.

primitiua, & post. verũ temporum Ecclesia.

Bunderus.

Chrysostom.

ἐπιδιόρθωσις.

Hegesippus.

CAPVT II.

QVOMODO CONTRA HVNC SPIritus sancti Canonem, Pontificij pugnent.

Antithesis Canonis Pauli & dogmatis Pontificij de cœlibatu.

CHrysostomus dicit: Paulũ ideo nuptias tanquam rem honorabilem, preciosam & sanctam collocare in ipsum Episcopatus thronum, vt extet in Ecclesia illustre testimonium ipso facto refutans hæreticos, qui nuptias, vt prophanas & impuras criminantur. Pontificij vero coniugium in ordine Ecclesiastico simpliciter nec admittere, nec ferre volunt, sed illud, vt rem prophanam & immundam, quę dignitatem & sanctitatem ministerij dedecoret, impediat, & inquinet, suspẽsionibus, depositionibus, excommunicationibus, diuortiis, vinculis, proscriptionibus, ferro & flãma in sacerdotibus suis persequuntur. Paulus dicit:

Constitue

Cõstitue presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Pontificij verò, neminem in ordinem sacerdotum admittunt, nisi vouerit, se in perpetuum nullius legitimæ vxoris maritũ fore, hoc est, nisi cõiugium in perpetuũ abiurarit. Et si vnius legitimæ vxoris vir sit, cum ignominia & contomelia à sacerdotio reiicitur. Paul. dicit: Dona quæ ad ministeriũ necessaria sunt, etiã coniugatis à Deo conferri, atq; ideò vnius vxoris virum, si reliquis donis & virtutibus ad Ecclesiæ ædificationem necessariis à Deo ornatus sit, disponit, ordinat, imperat & edicit (hæc enim est vis verbi διατάξομαι) in honorem coniugij eligendum esse in Episcopum. Pontificij verò coniugatum, quantumuis ea vitæ sanctitate, illis donis & virtutibus, quas Paul. requirit, à Deo instructus sit, ad ministerium non admittunt, nec in eo tolerant, sed in contumeliam & ignominiam coniugij, ob ordine Ecclesiastico reiiciũt & eiiciunt, nisi vxorem abiecerit & coniugium abiurarit.

Pontificij Ecclesiam libidinibus fœdis replent.

Atq; ita Ecclesiam scelerate defraudant multorum opera, qui donis suis vtiliter possent Ecclesiã ædificare. Econtra verò Ecclesiam replẽt eiusmodi hominibus, qui nec donis, nec virtutib. necessariis ad ministerium instructi sunt, quiq; nec vitæ sanctitate, nec morũ grauitate, ministerium ornare, & Ecclesiam ædificare possunt. Manifestum enim est, nõ omnes cœlibes habere reliqua dona ad ministeriũ necessaria. Nec tot posse vere cœlibes ad ministeriũ idoneos reperiri, quot ministris Ecclesia opus habet. Qui verò in sacris ordinib. constituti sunt, & donũ continentiæ non habent, nec tamen propter interdictum Ecclesiæ Pontificiæ matrimonium cõtrahere possunt, illi vstionibus & obscœnis pollutionibus, non tantum priuatim conscientiam suam sauciant & maculant, Spiritum sanctum excutiunt, orationem abominabilem faciunt, sed publice etiam totam Ecclesiam, quæ pastorũ exempla sequitur, fœdis libidinib. replent, ministerij dignitatem & sanctitatem, turpiter prostituunt & maculant. Nihil horum negari potest. Præterea laqueum votorum perpetui cœlibatus, seu potius abiurationis coniugij in perpetuum iniiciunt omnibus, quos in ordinem Ecclesiasticũ admittunt, siue habeant donum continentiæ, siue non habeant, id quod directe pugnat contra Paulum, qui nemini laqueũ vult iniici. Quod enim fingunt, Deum omnib. velle dare donum cœlibatus, atq; ideo omnes posse coniugium abiurare, supra refutatum est.

Chrysostomus de vstione.

Et Chrysosto. explicans illud, melius est nubere, quã vri, dicit hanc esse sententiam, quia magna est tyrannis ἐνθυμίας, concupiscentiæ. Si igitur multũ sustineas βίαν καὶ πύρωσιν, vim & vstionem, ἀπαλλάχθητι πόνων καὶ ἱδρώτων, μήποτε καὶ περιτραπῇς, desiste à laboribus & sudoribus, ne forte subuertaris.

Opima beneficia & spe honorum castrat Pontificios.

Plerique verò in regno Pontificio, non propter regnum cœlorũ, sed propter pinguia beneficia, & spe amplissimarum dignitatum se castrant, hoc est, coniugium abiurant & omnis generis fœdis libidinibus se polluunt. Sicut Erasmus inquit: Vereor ne census Ecclesiastici, castrent hodie Clericos verius, quam pietas.

Cumq; Paul. cœlibatum illis etiam, qui donum continentiæ habent, nõ ausus fuerit præcipere, nec coniugium prohibere: Pontificij lege seuerissima, omnibus suis clericis cœlibatum tanquam necessarium ad sacerdotium, præcipiunt & coniugium in perpetuum prohibent, siue donũ continentiæ habeant, siue non habeant: Et eo ipso prodũt cuius spiritus sint. Paul. enim expresse dicit: Prohibitionem coniugij esse Spiritum erroris & doctrinã Dæmoniorum, 1. Tim. 4.

Locus 1. Tim. 4. de prohibitione nuptiarum.

Nec elabi inde possunt, quod fingunt Paulum respexisse ad solos Tatianos & Manichæos, qui nuptias in vniuersum omnib. prohibuerunt, eo, quod abominabiles & damnabiles illas iudicarent. Non enim de vna aliqua secta, nec de certo aliquo puncto temporis, mox post Apostolorum seculum loquitur: Sed in plurali vocat spiritus erroris & doctrinas Dæmoniorum, & quidem in nouissimis temporib. prædicit hoc maxime euenturum. Nec releuat Pontificios quod dicũt, se non in vniuersum damnare nuptias, nec omnibus eas prohibere, sed tantum certo ordini, Clericis scilicet, propter dignitatem, sanctitatem & mundiciem sacerdotij. Nam & Manichæi non in vniuersum omnibus coniugium prohibuerunt, sed tantum electis suis, propter maiorem sanctitatem & perfectionem. Auditoribus enim suis, quos ita vocabant, vt imperfectioribus, coniugium permittebant. Num igitur propterea Manichæos à Spiritibus illis erroris & à doctrinis Dæmoniorum apud Paulum, eximemus? Imò Paulus ostendit, se de illis maxime loqui, qui nõ in vniuersum damnant, sed propter hypocrisin, hoc est, propter externam speciem sanctitatis & perfectionis prohibẽt nubere. Et certe, propter illam ipsam rationem Pontificij clericis & regularibus suis prohibent nuptias, quia scilicet scriptum sit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Item, mundamini qui fertis vasa Domini.

Thomas Aquinas.

Et Thomas Aquinas dicit: Ad perfectionem tendentibus maxime vitandum est vinculum coniugale. Quod verò Paul. addit, spiritus illos impostores sub hypocrisi habere conscientiam pollutam & contaminatam tanquam inustis cauterij stigmatis notatam, eo ipso, fœditatem Pontificij cœlibatus, toti iam orbi notissimam, quasi intento digito demonstrat.

Excusatio Pontificiorum neminem se ad ordinum susceptionem cogi.

Nec valet exceptio, quod dicunt, se neminem cogere ad suscipiendos ordines, & ad emittendum votũ cœlibatus. Neminem enim ad beneficia Ecclesiastica admittũt, nisi votum perpetui cœlibatus, quod nihil aliud est, quam abiuratio & prohibitio coniugij in perpetuum, susceperit. Et certe constitutis in sacris ordinibus, coniugium sub pœna anathematis & diminutionis capitis, seuerissime prohibent. Et verbum quidem prohibendi, quidam non libenter vsurpãt, sed quid refert alia vocabula quærere, cum re ipsa & de facto clericis suis seuerissime prohibeãt τὸ γαμεῖν. Et ne à vocabulo quidem prohibendi seu interdicendi sibi temperant, vt non re ipsa tantum, sed in verbis etiam extent notæ, cuius Spiritus doctrina illa sit. Nam 26. q. 2. extant hæc verba: Copula sacerdotalis nec legali, nec Euangelica, nec Apostolica authoritate prohibetur: Ecclesiastica tamen lege, penitus interdicitur. Habes testimonium ex ipsorum decreto manifestum, quod Spiritus veteris & noui Testamẽti, qui est Spiritus veritatis, non prohibeat copulam sacerdotalem. Alius igitur Spiritus est, qui eam lege Ecclesiastica penitus interdicit. Et quis ille Spiritus sit, Paulus diserte exprimit 1. Tim. 4. Spiritus scilicet erroris, proferens in hypocrisi doctrinas Dæmoniorum prohibẽtium nubere. Ita Calixti decretũ habet, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis & Monachis concubinas habere seu matrimonia contrahere penitus interdicimus. Eliberino Concilio Canone 33. placuit in totũ prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis ac Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à coniugibus, &c. Et hoc certe est ad verbũ reddere id, quod Paul.

ſcribit ἀπολύθων γαμεῖν, interdicentium ſeu prohibentium contrahere matrimonia.

CAPVT III.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM PRO lege cœlibatus ſacerdotum.

Argumenta Pontificiorũ pro cœlibatu aſſerendo. Status cauſæ transpoſitio in hac quaſtione, cœlibatum ſacerdotum eſſe iuris diuini.

ET hæc cum manifeſte pugnent contra Canonem Spiritus ſancti per Paulum promulgatũ, tamen ea Scriptura argumenta conquirunt ad ſtabiliendam prohibitionem cõiugij in ordine Eccleſiaſtico, quaſi Scripturam per Scripturam euerſuri. Et obſeruetur mutatio ſtatus controuerſiæ: quidam enim olim contenderunt, & nunc etiam diſputant, prohibitionem copulæ ſacerdotalis eſſe iuris diuini, duplici ratione. Primò, quia fingunt eſſe traditionem Apoſtolicam. Secundò, quia argumentis ea Scriptura eam probant. Et in Concilio Tridentino magna contentione hoc diſputatum fuit. Sed alij, quia vident hoc figmẽtum nimis eſſe impudens, cum præter Paulum, etiam veteris Eccleſiæ hiſtoria, ſicut nos oſtendemus, & ipſe etiam Gratianus, (in capitulo Sors) reclament. Ac Scholaſtici etiam ſaniores diſputant, Ordinem annexum habere votum continentiæ, non per ſe, aut ex iure diuino, ſed impedire cõiugium ratione ſtatuti Eccleſiaſtici. Atq; in hanc ſententiam tandem videtur etiam Concilium Tridentinum deſcendiſſe, cum Canone 9. inquit: Nõ obſtante lege Eccleſiaſtica. Ita verò, cum concedant, non iure diuino, ſed Eccleſiaſtica lege ſacerdotib. prohiberi coniugium, quæſtio plana erit. Primo, an ſeruus ea de re poſſit legẽ ferre, de qua nihil præcipere voluit ipſe Dominus, ſicut Theodoretus loquitur. Secundò, an coniugium, quod Deus illis, qui donum continentiæ habent, liberum permiſit, illis verò, qui non continent, mandauit, Eccleſia poſſit lege ſub pœna anathematis prohibere. Tertiò, an coniugium, quod Deus honorabile prõnunciauit eſſe in omnibus, Eccleſia ſua lege poſſit abominandum & deteſtandum facere in ſacerdotibus. Quarto, an prohibitionem coniugij, quam Paulus pronunciat eſſe Dæmoniorum doctrinam, Eccleſia ſua lege poſſit canonizare. De his ſane quæſtionibus, non opus eſt prolixe diſputare, analogia enim fidei oſtendit etiam Idiotis, quid reſpondendum ſit. Cumq; fateantur legem de cœlibatu ſacerdotum non eſſe, nec diuini iuris, nec naturalis, ſed poſitiui, certe ipſi in decretis ſuis tradunt, quando ſtatutum aliquod non amplius ædificat, ſed deſtruit, non eſſe rigide, & inclementer defendendum, ſed pro ratione ædificationis Eccleſiæ mutandum. Debebãt igitur eandem humanitatem præſtare, etiam in lege cœlibatus relaxanda, quam vident calamitatem Eccleſiæ eſſe, & publice & priuatim. Sed dicũt obſtare multa grauiſſima Scripturæ dicta, quæ legem illam cœlibatus confirment. Atqui ita prohibitio coniugij in ſacerdotib. eſſet iuris diuini, ſi Scriptura eam traderet & confirmaret, quod tamen ipſi negant.

Gratianus. Scholaſtici. Concilium Tridentinum. Status cauſæ.

Principium firmiſſ.

Ex omnibus quidem illis argumentis recte opponi poteſt vnum illud axioma, quod verum, certum, ſolidum, & firmum eſt: Nempe, quando de re aliqua in Scriptura habemus expreſſum & determinatum textũ (vt de Epiſcopo, Presbytero & Diacono, vnius vxoris marito) non admittenda eſſe vlla alia argumenta, ex quibuſcunq; Scripturæ locis formentur. Quacunque enim ſpecie pingantur, recte reſpondetur, Paulus illud, quod opponitur, non ignorauit, & tamen hoc non obſtante, dicit: Cõſtitue Presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ordine tamen videbimus, quæ illa argumenta ſint, & quantum habeant momenti. Quia verò pleraque omnia, quæ ad explicationem illorum argumentorum pertinent, in ſuperiorib. ſunt expoſita, hoc loco breuiores erimus, & ordine tantum præcipua argumenta, quæ ex Scripturæ locis formare ſolent, mõſtratis fontibus ſolutionum recenſebimus. Nec verò ignoro, Patres etiam aliquãdo talia argumenta formare, & tales rationes nectere cœpiſſe. Sed illi ſuis ratiocinationibus non ferebant leges, nec conſcientiis laqueos iniiciebant, ſed tantum oſtendebant videri ſibi, cœlibatum ad officia miniſterij Eccleſiaſtici magis commodum eſſe, quam coniugium. Quomodo verò illis argumentationib. ſenſim progreſſum ſit, & ex eo, quod Origenes dicit (mihi videtur) item ex eo, quod Euſebius dicit (decet) factum ſit (debet & oportet) collatio hiſtoriarum & argumentorum apud Patres oſtendit, ſed recitentur argumenta.

Argumenta Pontificiorũ e Scriptura ſalla.

Primò, multa argumenta formantur ex loco, 1. Corin. 7. vt vacetis ieiunio & orationi. Nec mirum eſt Põtificios conari legem cœlibatus ſacerdotum, ex illo potiſſimum capite confirmare. Chryſoſtomus enim ſcribit, fuiſſe quoſdam, qui totam illam diſputationem Pauli de virginitate ſeu cœlibatu, voluerint ad ſolos ſacerdotes & doctores in Eccleſia reſtringere, quos Chryſoſtomus ex ipſo textu refutat. Ita Origenes tractans illum locum, dicit. Certum eſt impediri ſacrificium iuge aut indefinẽs iis, qui neceſſitatibus coniugalibus inſeruiunt. Vnde mihi videtur, quod illius ſolius eſt offerre ſacrificium indefinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe caſtitati deuouerit. Ambroſius ita argumentatur: Si plebeia hominib. orationis cauſa, ad tempus abſtinere præcipit Apoſtolus, vt vacẽt orationi, quanto magis Leuitis & Sacerdotibus, quos die noctuque pro plebe ſibi commiſſa, orare oportet? Mundiores ergo eſſe debent cæteris, quia actores Dei ſunt. Hieronymus ita inquit: Si laicus & quicunque fidelis digne orare non poteſt, niſi abſtineat officio coniugali: Sacerdoti, cui ſemper pro officio offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendũm matrimonio.

Chryſoſtomus de 7 capitis ad Corint. Origenes. Ambroſius. Hieronymus.

Reſpondeo, locus ille Pauli in ſuperioribus explicatus eſt. Ad conſequentiam igitur, quam Patres inde formant, ſimpliciter reſpondeo: Paulus bene nouerat ſacerdotũ officium, & quod ſemper ipſis ſit pro Eccleſia orandum, & tamen dicit: Oportere Epiſcopum eſſe irreprehẽſibilem, vnius vxoris virum. Item Diaconi ſint vnius vxoris. Interpretationem igitur & conſequentias Origenis, Ambroſii & Hieronymi, Paulus ipſe reiicit & refutat. Et hæc ſolutio omnium firmiſſima eſt. Aliqua tamen modeſtia eſt Origenis, qui opinionem ſuam, non prętoria authoritate proponit, ſed inquit: Mihi videtur. Conſtat enim Origenem nimium fuiſſe admiratorem cœlibatus, qui dicitur ideo ſibi virilia exſecuiſſe, vt poſſet continens eſſe, quod exemplum multi tunc alii ſecuti ſunt, vt Eccleſia coacta fuerit ſeueriter hoc prohibere, vt non mirum ſit, Origenem primum ſere eſſe inter Patres, qui ita diſputare cœpit, quod diligenter obſeruetur: Et tamen Origenicum illud VIDETVR, Eccleſia illius temporis, non tantum non recepit, ſed non multo poſt diſerte damnauit in Gangrenſi ſynodo, quaſi ſoli cœlibes, & nõ coniugati, poſſent offerre & pro Eccleſia

Origenes ſeipſum caſtrauit.

Gangrenſe Concilium.

Paphnutius. clesia orare. Sicut Paphnutius in Nicęna synodo argumētationes, quę postea à Hieronymo & Ambrosio repetitæ sunt, refutauit, sicut mox in historia *Hieronymus.* cœlibatus ostendemus. Quod vero Hieronymus dicit, ideo debere à cōiugio abstinere, vt digne possint orare, hoc est, sicut Carthaginensis secunda Synodus dicit, quo possint simpliciter, quod à Domino postulant, impetrare, blasphemia est, faciens coniugium rem tam impuram, vt orationem faciat fœtere coram Deo, vt non possit exaudiri. Sed hæc in superioribus refutata sunt, vbi ad hoc monstratū est, de quibus orationibus Paulus in illa sententia, *Chrysostom.* 1. Cor. 7. loquatur. Tantū igitur Chrysostomi interpretationem adscribam, cuius hæc sunt verba, quæ Hieronymi argumentationem infringunt & refutant. Intelligit orationem τὴν μετὰ πλείονος σπουδῆς, quæ sit maiori intentione. Si enim diceret συνεῖναι ἀλλήλοις, eos qui coniugali consuetudine vtuntur, non debere vel posse orare, quomodo locū & tempus haberet quod alibi præcipit indesinēter orandū? Licet igitur (καὶ ὁμιλεῖν γυναικὶ, καὶ εὐχῇ προσέχειν) & cum vxore consuetudinem habere, & precibus intentum esse, sed continentia illę fiunt exactiores, ἀκριβέστεραι. Nō enim simpliciter dicit, vt oretis, sed vt vacetis orationi, vt qui intelligat, consuetudinē coniugalē inducere ἀσχολίαν, non autem ἀκαθαρσίαν.

Argumentū secundum. Secundo: Ex illa etiam Pauli sententia varia texūt argumenta. Coniunx curat ea quæ mūdi sunt, Cœlebs vero quæ sunt Domini, vt sine distractione Domino adhæreat. Inde enim inferunt, Coniugiū nulla ratione conuenire ministerio Ecclesiastico, quod sine aliis solicitudinibus & distractionibus debet curare quæ sunt Domini. Sed de sententia illa Pauli in superioribus satis dictum est, quæ hoc loco non repetam, inde enim peti possunt. Et sane si quis donum continentiæ habeat, & reliquis virtutibus ad ministerium necessariis à Deo ornatus sit, is proculdubio potest expeditius obire officia ministerij. Consequētiam vero generalem, quæ inde texitur, quasi nemo coniugatus, etiamsi cæteras virtutes Episcopales habeat, possit in ministerio ea, quæ Domini sunt, recte curare, aut quasi ideo coniugatus ad ministeriū nō sit admittendus, Paulus negat & refutat. Qui enim hæc scribit 1. Cor. 7. & qui dicit. Nemo militans implicat se negotiis secularibus. Idem quando ex eodem spiritu præscribit formā Episcopi, & quidem talis Episcopi, quem vult esse fidelem dispensatorem Dei, dicit: Sit vnius vxoris vir, nec curam domus & familiæ per se impedire officia Episcopi, Paulus ostendit: Inquit enim, domui suæ bene præsit, liberos habeat subiectos. Cumq; Deus vxorem appellet adiutorium viri, & Paulus mulieribus attribuat οἰκοδεσποτεῖν, gubernationem seu administrationē domus, sicut & Solomon inquit: Sapiens mulier ædificat domum. Cōiugatus igitur Episcopus, multis negotiis & curis domesticis subleuatur ab vxore pia, vt possit ministerio suo expeditius vacare, sicut paulo ante etiam ostendimus. Et quid ineptius est, quā nostros Episcopos, (qui cum deberent Deo militare, toti immersi sunt politicis, secularibus & aulicis negotiis) disputare περὶ ἀπραγμοσύνης cœlibatus, quam Chrysosto. ex Paulo recte celebrat, cū ipsi propter negotia secularia petant dignitates Ecclesiasticas.

Argumentū tertium. Tertio, Sursum & deorsum versant argumentū, *Hieronymus* quod ex historia de vicibus sacerdotalibus 1. Par. 24. formant. Hieron. lib. 1. contra Iouinianum inquit: Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus ab vxoribus. Ambrosius *Ambrosius.* 1. Tim. 3. Veteribus ideo concessum est vxores ad vsum habere, quia multo tempore vacabant à ministerio. Dauid enim 24. constituit classes, vt vicibus deseruirent: At vbi tempus imminebat ministerij, purificati aliquantis diebus accedebant ad templū offerre Domino: Nūc vero paucos quotidie necesse est in Ecclesia præsto esse, nec habent dilationē, vt post conuentum legitime purificentur sicut veteres. Ac per hoc omnes à conuentu fœminę abstinere debent. Innocen. ad Exuperium Episcop. To- *Innocentius.* letanum ita scribit: Nam cum & veteribus sacerdotibus, durante ministerii sui tempore, necesse fuerit se continere etiam ab vxoribus propriis, tametsi ad sacerdotii successionem necessario vterentur coniugio, nec satis mundos dignosque habuit lex etiam illa carnalior, ad obeundi diuini cultus & sacri altaris, quamuis vmbratica ministeria, qui non abstinuissent etiam vxoribus propriis, quanto magis decet nostros sacerdotes, pudicitia ex ordinationis die seruare, &c.

Respondeo: Hęc argumentatio sumit principia, partim incerta, partim falsa. Nulla ergo vel vera, vel necessaria consequentia inde conficitur. Fingit enim vices sacerdotales ideo institutas, ne immūdicies consuetudinis coniugalis, qua propter successionē carere non poterant, pollutione quadam, indignos redderet sacerdotes ad obeunda officia ministerij. Historia enim vbi institutio illa de vicib. sacerdotalibus accurate describitur, huius rei prorsus nullā facit mentionē, sed alia ratio illius distributionis ibi redditur. Et manifestum est, vices illas, quadringentis plus minus post Mosen annis à Dauide institutas. Et interea sacerdotes semper fuerunt coniugati, ac liberis operam dederunt. Imo ipse Pontifex, singulis diebus mane ac vesperi iubebatur sacrificium offerre Domino, Exo. 29. Et tamen generabat liberos. Quomodo igitur post concubitum cum vxore, per aliquot demū dies purificatus, ad sacrificium accedere potuisset? Animaduertit hoc etiam Augu- *Augustinus.* stinus, qui cum legat Leu. 15. Vir à coitu pollutus sit vsq; ad vesperam, misere se torquet, quomodo Pōtifex ante illas vices, singulis diebus potuerit sufficit facere, & tamen simul etiam liberis operam dare, quæst. in Leu. 82. Et in 2. Retractionū. Deinde neq; hoc ex Scriptura probari potest, extare vllū expressum mandatum, interdicens sacerdotibus consuetudinem coniugalem, & iubens eos abesse propria domo toto tempore vicis suæ, quasi inde immundi & indigni redderentur, ad obeūda altaris ministeria. Quod enim Zacharias tempore vicis suę domo abest, habitans in exedris templi, inde factū fuit, quia habitationem suam nō habebat Hierosolymis, sed in ciuitate Iuda. Nec scio extare legem, quod sacerdotes ex domibus suis venientes, per aliquot dies purificandi essent, priusquam templum ingrederētur. Purificatio enim, quæ Nu. 8. describitur, longe alia est. Et tamen argumentatio illa tanta contentione à tam multis vrgetur, vt sacerdotibus noui testamenti laquei iniiciantur; cum tamen principia eius dubia prorsus & incerta sint. Sumit enim hoc pro confesso, Consuetudinem coniugalem reddidisse hominem immundum in veteri Testamento, cum tamen in toto veteri Testamento non extet expressis verbis talis lex. Nam Leuitic. 15. vnde hoc conantur probare, quia vulgaris translatio habet: Vir à quo egreditur semen

coitus,

coitus, immundus erit vſque ad veſperam. Textus originalis aliud habet & agit, nempe περὶ γονοῤῥοίας, ſicut manifeſtius ex 22.c. Leuitici colligitur. Nec ex hiſtoria Abimelech hoc poteſt liquidò & certò probari, ſicut ſupra oſtendimus. Et vt maxime in veteri Teſtamento, conſuetudo coniugalis attuliſſet legalem & Moſaicam quandam pollutionem, qua conſequentia iugum illud ſacerdotibus N. Teſtamenti imponeretur, à quo Chriſtus totam Eccleſiam liberauit? Num igitur Leuiticas pollutiones in nouum Teſtamentum reducemus, & quidem arctius, quam ſub lege fuerunt, aſtringemus? Lex enim ſeruitutis ſacerdotibus permittebat coniugiũ: Pontificij verò penitus interdicunt, idque ſub lege libertatis. Certe Paulus ſimpliciter dicit, ſit vnius vxoris vir. Et ſi maxime Leuitica aliqua pollutio in conſuetudine cõiugali fuiſſet, Paulus expreſſe eam abrogat, cum loquit: Honorabile eſſe coniugium in omnibus, & cubile ſeu cõcubitum impollutum, κοίτην enim vocat. Nulla igitur prorſus eſt conſequentia in illa argumentatione, quam tamen magna confidentia, non recentiores tantum, ſed & veteres ad euertendum manifeſtum textum (ſit vnius vxoris vir) vſurpant.

Quartum argumentum. Quartò, ex illo etiam loco 1. Cor. 7. Si quis iudicauit, in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit, &c. formant argumenta pro perpetuo cœlibatu ſacerdotibus indicendo, hoc modo: Eccleſia non minus iuris habet in ſuos miniſtros, quam pater in filiam. Sed patriæ poteſtati Paul. hoc tribuit, quod poſſit filiam ſeruare virginẽ. Et addit: Patrem hoc modo non tantum bene, ſed etiam melius facere, quam ſi filiam elocaret. Eccleſia igitur non tantum bene fecit, prohibendo miniſtris ſuis coniugium, ſed melius facit, quam ſi coniugium ipſis conceſſiſſet. Reſpondeo: Paulus non tribuit parentibus tyrannicam poteſtatem, vt liberis ſuis matrimonium prohibere, & contra naturam ac voluntatem ipſorum, ad cœlibatum ipſos adigere poſſint, ſiue habeant donum continentiæ, ſiue non habeant, ſed patriæ poteſtati certos circumdat limites, cum inquit: Nõ habens neceſſitatem, ſed poteſtatem propriæ voluntatis, ſcilicet. ſi filia habet donum continentiæ, & ὁρμὴν (ſicut OEcumenius loquitur) ad *Oecumenius.* cœlibatum, tunc pater habet poteſtatem propriæ voluntatis, & bene facit, ſi ſeruet virginem, modo tamen ipſi laqueum nõ iniiciat. Si verò filia donum continentiæ non habeat, nec ὁρμὴν ad cœlibatum, tunc pater non habet deliberationem conſilij, ſed neceſſitatem præcepti: propter vitandam fornicationem, quiſque habeat coniugem. Si ſe non continent, nubant. Melius eſt nubere, quam vri, ſicut in ſuperioribus illa Pauli ſententia latius explicata eſt. Inde verò hoc ſequitur, Eccleſiã poſſe quidem pro diuerſitate donorum, ex miniſtris quibuſdam cœlibatum ſuadere, ſed ſine laqueo, quibuſdam verò debere coniugium concedere. Sicut autem non pater ſed tyrannus eſſet, qui filiam non habentem donum continentiæ, ad cœlibatum cogeret: Ita iniqua & tyrannica lex eſt, ſine diſcrimine prohibens coniugium omnib. miniſtris Eccleſiæ, ſiue donum continentiæ habeant, ſiue non habeant.

Eiuſdem generis eſt & hoc argumentum, ſicut paterfamilias habet liberam poteſtatem, vel eligẽdi, vel reiiciendi miniſtros in ſua œconomia, prout ipſi videtur: Ita Eccleſia poteſt tale decretum facere, quod velit coniugatos à miniſterio repellere, & non alios miniſtros admittere, aut tolerare, quam cœlibes. Reſpondeo: S. S. Eccleſiæ præſcripſit certam formam, ſecundum quam debet miniſtros eligere. Et in illa forma inter cætera expreſſe præſcribitur: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Non itaque licet Eccleſiæ contrarium decretum facere: Non enim ſui iuris eſt Eccleſia, ſed Chriſto tanquam capiti debet eſſe ſubiecta.

Quintum genus argumentorum ab hæreticis damnatis mutuatur Pontificij. Quintò, Pontifices Romani, pro ſtabiliẽda prohibitione coniugij in ordine Eccleſiaſtico, tales afferũt rationes, quæ à veterib. hæreticis mutuo ſumptæ ſunt, & manifeſte cõtumelioſæ ſunt in ſanctam inſtitutionem coniugij, adeo, vt illarum inter ipſos etiã Pontificios, ſi qui aliquid adhuc frontis habẽt, pudeat. *Syricius & Innocentius.* Syricius enim & Innoce. ſacerdotes ex proprijs coniugib. generantes ſobolem, contumelioſe appellant ſectatores libidinũ, & præceptores vitiorum. Has autem reddunt rationes, quia ſcriptũ ſit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Item, ſi ſacerdos cõtaminatus fuerit carnali concupiſcentia (de vſu autẽ legitimi coniugij loquuntur) quo pudore vel ſacrificabit, vel qua cõſcientia, quóve merito exaudiri ſe credit, cum dictũ ſit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelib. nihil mũdum, & qui in carne ſunt Deo placere non poſſunt. Sit igitur munditię puritate ſecurus, qui offerre aut baptizare debet. Alij allegãt illud Eſai. 52. Pollutum nolite tangere: Mundamini, qui fertis vaſa Domini. Et Epheſ. 5. Sponſa Chriſti debet eſſe glorioſa, ſine macula & ruga. Item, Rom. 13. Non in cubilibus, ſed induamini Dominum Ieſum Chriſtum. Hæ rationes nõ requirunt operoſam explicationẽ vel refutationem, manifeſte enim oſtendunt, prohibitionem cõiugij in regno pontificio, eſſe ipſam doctrinam Dæmoniorum. Nã & veteres hæretici, iiſdem prorſus & ſimilib. argumentis olim damnarunt cõiugium, ſicut in ſuperiorib. oſtenſum eſt. Ac ſupra cum de ſanctimonia & caſtitate cõiugij ageremus, fundamenta ſolutionum monſtrata ſunt. Sententiæ enim pleræq; ſunt generales, pertinentes ad omnes fideles, & loquuntur de peccatis inquinantibus conſcientiam, & excludentibus à regno Dei, quibus legitimum cõiugium accenſere, Dæmoniorum doctrina eſt. Quædam verò ſententię diriguntur ad ſacerdotes veteris Teſtamenti, quibus vſus coniugij expreſſe conceſſus fuit, & tamen fuerunt ſancti, mundi & impolluti, etiam ſecundum legem.

Argumenta ex dictis Scripturæ de votis. Sextò, multa texunt argumenta ex locis Scripturæ de votis, & quod omnes, qui volunt & petunt, poſſint donum continentiæ à Deo impetrare, quia ſcriptum ſit: Quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Sed hæc in præcedentibus prolixe ſunt explicata.

Allegant etiam illum locum, qui vxores habent, ſint quaſi non habentes, ergo ſacerdotes non debent conſuetudinem habere cum vxorib. proprijs. Sed Chryſoſtomus oſtendit, Paulum ibi in genere loqui, de omnibus fidelibus, non in ſpecie de ſacerdotibus. Nec Paulus illis verbis prohibet congreſſum coniugum, expreſſe enim dicit: Ne fraudetis vos, ſed vult, he ita addicti ſint vxoribus, vt ea, quæ Dei ſunt, vel violent, vel negligant.

Andradius. Andradius præterea ex loco. Eſa. 56. de Eunuchis ita argumentatur. Præcipuus locus in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, eſt ordinis Eccleſiaſtici. Sed Propheta vaticinatur Deum in nouo Teſtamẽto principem illum locum Eunuchis daturum. Ergo Clerici, qui principem in Eccleſia locum obtinent, debent cœlibes eſſe. Sed ſententia illa Eſaiæ in ſuperiori-

tioribus est perspicue explicata. Hoc igitur loco nihil aliud addam, quam quod Christus ipso facto ostendit, falsam esse illam interpretationem & argumentationem ex loco Esaiæ. Inter Apostolos enim plerosq; fuisse coniugatos, testantur vetustissimi Patres, vt Ignatius ad Philadelphienses. Clemens 3. Strom. Euseb. lib. 3. histor. Eccles. Ambros. 2. Cor. 11. & Matth. 19. cum Christus de cœlibatu ab ipsis Apostolis interrogaretur, respondit: Non omnes capiunt verbum hoc, sed qui potest capere, capiat. Paul. etiam illam argumentationem disertis verbis refutat: Instituens enim reformationem, de cōstituendo principe illo in Ecclesia loco, expresse dicit, constitue presbyteros, si quis est sine crimine vnius vxoris vir. Itē Diaconi sint vnius vxoris viri;

Apostolorum plerique coniugati fuerunt.

Argumentatur etiam Andradius ex loco Deut. 33. Qui dixit patri suo & matri suæ nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodiunt iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel, ponent holocausta super altare tuū. Ergo multo magis in nouo Testamento, Clerici ita debent diuinis rebus addicti esse, vt vxores nec ducant, nec habeant. Respondeo: Deus illa lege non flagitat à Leuitis, vt non habeant parentes & fratres, vel ne generent filios. Erant enim in veteri Testamento coniugati, sed ne illos plus ament, quā Deum, Mat. 10. Luc. 14. Et si in ministerio scandalizauerint Leuitas, vt possint illis renunciare, Mat. 18. Luc. 14. sicut fecerunt Leuitæ, Exod. 32. Imò si ratio & fidelitas ministerij flagitauerit, vt possint relinquere parentes, domum, vxorem, liberos propter nomen Christi, Matt. 19. Quod autem inde non sequatur, coniugium interdicendum esse sacerdotibus, Deus ipse in veteri Testamento ostendit, Leuit. 21. Et in nouo Testamento Christus habuit Apostolos coniugatos, Paul. etiam dicit: Oportet Episcopum esse irreprehensibilem vnius vxoris virum.

Andradij argumentum.

Hæc sunt præcipua argumenta. quæ Pontificij pro stabilienda lege cœlibatus sacerdotum, ex Scripturæ quibusdam sententiis formant, quæ hoc nullo modo efficiunt, quod lex cœlibatus continet: Nullum scilicet coniugatum, etiamsi reliquis virtutib. ad ædificationem Ecclesiæ necessariis instructus sit, ad ministerium admittendum, vel consuetudinem coniugalem in ministerio nō esse tolerandam, vel solos cœlibes ad ministeriū esse idoneos, vel iugum cœlibatus omnib. sacerdotibus esse imponendum, siue donum continentiæ habeant, siue non habeant. Hic enim est status, ad quē argumentationes diriguntur. Nam cœlibes, qui donum cōtinentiæ habent, si cæteris etiam virtutibus, quas Paulus describit, polleant, posse expeditius ministerium curare, de eo nulla est controuersia.

Summa legis Pontificiorum de cœlibatu.

Septimò, multas nectunt ratiocinationes, ideo retinendam & defendendam legē cœlibatus, quia dignitatem ministerij Ecclesiastici deceat, ornet, promoueat, vt in maiori apud populum authoritate & existimatione sit. Econtra colligunt multa incommoda, quæ ex coniugio presbyterorum oriantur, vt quod reditus Ecclesiastici imminuātur, quodque vxores & liberi presbyterorum, si illi moriantur, cogantur in egestate viuere, quare ministerium, cuius authoritatem apud omnes expedit maximam esse, in contemptum adducatur. Hæ politicæ rationes speciose possunt amplificari, sed responsio simplex & vera est, Spiritum sanctum omnium optime nouisse, quid dignitatem & sanctitatem ministerij in regno Dei vere possit ornare & adiuuare, is autem diserte dicit, sint vnius vxoris viri. Nec dignitas & authoritas ministerij Ecclesiastici metienda est ex politicis opibus, dignitatibus & splendoribus. Regnum enim Christi non est de hoc mundo, & qualis fuerit Apostolorum conditio ex historia ipsorum manifestum est. Dignitas enim & authoritas ministerij consistit in testimonio bonæ conscientiæ, 2. Cor. 1. & in fidelitate dispensationis, 1. Cor. 4. quodque Deus suo Spiritu, gratia, benedictione & efficacia ministerio adest, 1. Cor. 2. 2. Cor. 10. quæ virtus Dei in infirmitate secundum carnem perficitur, 1. Cor. 2. 2. Cor. 4. & 12. De reditibus verò Ecclesiasticis posset iniri certa ratio, & viduis ac orphanis sacerdotum posset ac deberet honesta ratione prospici, vt propterea non opus esset contra Paulum decreta facere, conscientiis laqueos iniicere, & omnia fœdis libidinibus replere.

An cœlibatus Pontificiorum ornet dignitatem ministerij Ecclesiastici.

In quibus vere consistat dignitas ministerij Ecclesiastici.

Postremò, potissimam victoriæ partem collocant in testimoniis patrum & antiquitatis, in Conciliorum decretis, in præscriptione longæ consuetudinis, & in exemplis multorum, qui aliis remediis ad reprimendos & restinguendos æstus libidinis vsi sunt, quam coniugio. Et sane strepitu illo patrum, antiquitatis, Canonum & exemplorum, posset aliquis, si non moueri, at saltem perturbari, ideo contexemus ordine historiam cœlibatus ab initio, ab ipsis Apostolorum temporibus ad nostra vsque secula. Inde enim manifestum erit, legem cœlibatus nō esse antiquissimam, sed defensionem & vsurpationem coniugij sacerdotum longe esse antiquiorem. Ostendet etiam illa historia, quomodo melioribus Ecclesiæ temporibus, sæpius quidem tentata, sed semper repulsam passa fuerit lex illa cœlibatus, & quomodo postea inclinata virginitate Ecclesiæ, sicut Hegesippus loquitur, cœperit sensim sub hypocrisi sanctitatis irrepere, donec tādem manifeste operante mysterio iniquitatis Antichristianismi, stabilita est, non tamen sine magnis contentionibus, & piorum contradictionib. Nunc igitur in genere tantum respondeo, quia patrum opiniones, & præscriptio antiquitatis opponuntur manifestæ sententiæ Pauli, dicimus cum Iustino, Paulus est pater patrum, cuius ea est authoritas, vt si vel Angelus è cœlo aliquid annunciaret, præter id, quod a Paulo annunciatum est, anathema sit habendus. Ad obiectionem de antiquitate Ignatius respondet, elegante sententia in Epistola ad Philadelphum, τοῖς τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃ παρακούειν προφανὴς ὄλεθρος. Illis qui antiquitatem obiiciunt, ego dico, quia mihi antiquitas est Iesus Christus, quem nolle audire manifestus interitus est. Et Cyprianus recte dicit: Non quærendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum iusserit. Item Christus non dicit: Ego sum consuetudo, sed sum veritas. Ad conciliorum decreta, quæ pro lege cœlibatus afferuntur, hoc in genere respondeo. Cum in Nicæna celeberrima synodo lex cœlibatus sacerdotum repulsam sit passa, sicut mox ostendemus, licet igitur posteriora quædam concilia, legem illam admiserint & stabiliuerint, hoc nihil præiudicat veritati. Nam decretum distinct. 50. inquit. Quando in aliquibus gestis conciliorum discors sententia inuenitur, illius concilij magis debet teneri sententia, cuius antiquior & potior extat authoritas: Et in omni lege obseruandum est, vt malum prohibeatur, & bonum præcipiatur. Iam verò lex cœlibatus prohibet coniugium, quod bonum

Testimonia patrum, &c.

Vtilitas historiæ cœlibatus.

Generalis responsio ad patrum testimonia.

Iustinus.

Ad obiectionem antiquitatis.

Ignatius.

Cyprianus.

Decreta conciliorum.

bonum eſt, & à Paulo ordini Eccleſiaſtico permiſſum, præcipit autem, vt illi, qui donum continentiæ non habent, in uſtione potius & periculo fornicationis maneant, quam matrimonium cõtrahant, quod malum & perniciosum eſt. Remedium etiam diuinitus illis, qui non continent, conceſſum & ordinatum prohibet. Ac cauſas prohibitionis eas reddit, quæ manifeſte blaſphemæ ſunt in ſanctitatem & caſtitatem coniugij, ſicut oſtenſum eſt. Finis certe conſtitutionum Eccleſiaſticarum in ordinibus ſacris hic eſſe debet, vt militare poſſint bonam militiam, retinentes fidem & bonam conſcientiam, ne Spiritum gratiæ & precum excutiant, vtque ſint typi gregis. Sed lex cœlibatus, quia ſine diſcrimine imponitur etiam illis, qui donum cõtinentiæ non habent, facit conſcientias cauteriatas, & flagitioſis ſacerdotũ exemplis, omnem pudicitiam ex populo profligauit. Quæ igitur æquior eſt petitio, quam vt iniqua & pernicioſa illa lex, quæ manifeſta & flagitioſa turpitudine Eccleſiaſticorum, iamdudum antiquata eſt, tollatur. Quod enim fingunt aliis remediis, quam conceſſione coniugij, libidines poſſe in ordine Eccleſiaſtico caueri & extirpari, manifeſta experientia tot annorũ refutatur. Variis enim modis, toties hoc fuit tentatum, ſed fruſtra. Et præmium erroris in ſeipſis receperunt, quod Paul. deſcribit Rom. 1. Et accidit hoc ideo, quia ſpreto remedio diuinitus contra incontinentiam ordinato, homines Deo volunt eſſe ſapientiores, ſed accedamus ad hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum.

HISTORIA DE COELIBATV SACERDOTVM, A TEMPORIBVS *Apoſtolorum ad noſtra vſque ſecula, deducta.*

MVltum lucis accedet explicationi huius controuerſiæ ex hiſtorica conſideratione, quando, à quibus, quomodo, ex quibus rationibus & fundamentis, lex cœlibatus ſacerdotum primum tentata, ſed repulſa: poſtea inuecta, ſed exploſa, tandem verò mera vi & manifeſta tyrannide, contra multorum piorum contradictiones, ſtabilita ſit. Non autem iſtorum hæreticorum hiſtorias repetemus, qui coniugium in vniuerſum damnarunt, de quibus in principio diximus: Sed hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum, quantum ad noſtrum inſtitutum ſufficere videbitur, breuiſſime contexemus. Quia autem ſit ſtatus controuerſiæ de cœlibatu, inter nos & Pontificios, ex præcedentibus notum & manifeſtum eſt. Ad eum itaque ſtatum hiſtoricas obſeruationes dirigemus.

Ethnicorum cœlibatus.

Et de Ethnicorum exemplis ideo in principio pauca quædam annotanda ſunt. Inde enim veteres hæreticos ſumpſiſſe occaſionẽ damnandi coniugium, Clemens refert lib. 3. Strom. Imo Hieronymus etiam lib. 2. contra Iouinianum, inde cœlibatum & monogamiam ſacerdotũm probat, Antequam, inquit, religio noſtra fulgeret in mundo, vnicubas ſemper habuiſſe inter matronas decuit: Per illos fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitum, nullum ſacerdotem bigamũ, nullum flaminem bimaritũ leges. Hierophantas quoq; Athenienſium vſq; hodie cicutæ ſorbitione caſtrari, & poſtquam in Pontificatum fuerint electi, viros eſſe deſinere. Hæc Hieronymus. Immundus enim Spiritus cùm nefandis libidinibus omnia miſceret, ſolum legitimum coniugium à ſacris ſuis idololatricis prætextu puritatis repulit. Et de reliquis quidem hoc tantum ſanciuit: Abſiſtat ab aris, Cui tulit heſterna gaudia, nocte, Venus. Sacerdotib. vero primariis tractantib. ſacra ſua idololatrica, prorſus interdixit coniugio, ſicut de Hierophantis Athenienſibus iam dictum eſt. Ita etiam ſacerdotes matris Deorum Samia teſta ſolitos ſibi virilia amputare, vt caſti in religione manerent, ſcribit Alexander ab Alexandro, lib. 4. cap. 17. Idem lib. 5. cap. 12. prolixe deſcribit, virgines veſtales non tantum apud Romanos, verumetiam in Mineruę templo, & apud Delphos, ignem peruigilem cuſtodiuiſſe, & apud Aſſyrius Dianam Ecbatanam non alios, quam ſacerdotes perpetuæ virginitatis voluiſſe. Et Chæremon Stoicus apud Hieronymũ contra Iouinianum, libr. 2. de vita antiquorum ſacerdotum Ægypti narrat, quod nunquam mulieribus ſe miſcuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, ex eo tempore, quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire, à carnibus & vino ſemper abſtinuerint, maxime propter appetitus libidinis reſtinguendos.

Hieronymus cœlibatum ſacerdotum ab Ethnicis ſumit.

Hierophantæ.

Sacerdotes cœlibes.

Alexander ab Alexandro.

Veſtales Romanorum.

Sacerdotes Dianæ.

Sacerdotes Ægypti.

Iudæorum cœlibatus.

Et memorabile eſt, cum tempore veteris Teſtamenti cœlibatus non eſſet in magna admiratione, quod collapſa poſt Machabæorum tempora religione, Ioſephus ſcribit li. 15. ca. 13. Eſſęos ſectæ ſuæ rationem mutuatos ab illa viuendi ratione, quã Pythagoras Græcis monſtrarit. Et primarium caput illius ſectæ fuiſſe ἀπέχθειαν γάμου, contemptum coniugii, de bello iudaico li. 2. ca. 12. Quod ſcilicet vxores non admittebant, ſed ſicut Philo loquitur auerſabantur. Antiq. li. 18. c. 2. Et Euſebius li. 8. de pręparat. ex Philone recitat multas Eſſęorum contumelias contra coniugiũ, & contra ſexum muliebrem nõ abſimiles illis, quas Hieronymus ex Theophraſto colligit, & Ioh. Faber repetit, quod Lector diligenter obſeruet. Cumq; propter hanc ſpeciẽ Eſſęi in magna eſſent authoritate & admiratione, inſtituerunt etiam Scribæ & Phariſæi tanquam Doctores populi, peculiaria exercitia continentiæ à cõiugibus, aliqui quadriennium, aliqui octennium, aliqui decennium, & illo tempore gerebãt peculiares purpuræ fimbrias, vt hominibus continentiæ ſuæ profeſſionem oſtentarent. Ita enim Epiphan. inter hæreſes apud Iudæos ante Chriſtum, deſcribit Phariſæos & Scribas, lib. 1. Tom. 1. vtq; ſolet ſuperſtitio tanquam Gangrena ſerpere, in ipſam etiam Eccleſiam Eſſęorum inſtitutũ irrepſit. Quod enim Philo peculiari libello (de vita contemplatiua) deſcribit & celebrat peculiare inſtitutum, τῶν θεραπευτῶν, in Ægypto, & præcipue circa Alexandriam, prorſus ſimile Monachatui, in eo etiam fuit primarium caput, imò fundamentum, ἐγκράτεια, cõtinentia. Nam in eo conuentu, præter viros cœlibes, fuerunt etiam mulieres, γεγηραιαὶ παρθένοι, iam vetulæ virgines caſtitatem ſeruantes. Licet Philo addat mulieres illas τὴν ἀγαμίαν ἀσκοῦσας, cœlibatum exercere, non (ſicut apud Græcos in quibuſdã ſacris fit) ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας, non ex neceſſitate, ſed ſecundum ſpontaneam, ſeu voluntariam ſententiam, propter zelum, & deſiderium ſapientiæ. Et ex illa Philonis hiſtoria Hieronymus quidem, & Pontificij ad vnum omnes conantur probare, Monachatum de mandato, & ex præſcripto Apoſtolorum inſtitutum eſſe, cum Marcus à Petro in Ægyptum miſſus, Alexandriæ Eccleſiam conſtituiſſe ſcribatur: ſed Sozomenus libro 1. cap. 12. oſtendit, quos deſcriptio illa Philonis intelligi

Eſſei de cœlibatu. Pythagorei.

Scribarum cœlibatum.

Epiphanius.

Philonis locus de Monachis.

Hieronymus.

Sozomenus de Philonis cultoribus.

ligi voluerit, nempe τοὺς κατ' αὐτὸν ἐξ Ἑβραίων χριστιανίζοντας, ὅτι ἰουδαϊκώτερον ἐχόντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἔθη φυλάττοντας, hoc est, illos, qui suis tẽporibus ex Ebræis Christianismum amplexi, adhuc nimium Iudaicè conuersabantur, & mores seo ritus illorum retinebant. Illam explicationem repetit etiam Nicephorus. Et Sophronius in vita Marci ita scribit. Philo disertissimus Iudæorum, videns primam Ecclesiam Alexandriæ Iudaizantem, quasi in laudem Gentis suæ, super eorum conuersatione scripsit. &c. Et hęc cùm ita se habeant, ex illa tamẽ origine, Monachatus cum despectu cõiugij, in Ægypto primum disseminatus, & inde postea per totum orbẽ, sub specie & prætextu Apostolicæ traditionis propagatus fuit. Cum verò tempore Christi celebre inter Iudæos Essæorum illud institutum esset, mirũ videri posset, quod Christus eorũ nominatim nullã facit mentionem, sed Apostoli videntur eò respexisse, quando audita disputatione Christi de diuortio dicunt. Si ita se habet causa hominis cum vxore, nõ ergo expedit matrimonium contrahere, quasi dicerent: Essæi ergo rectè faciunt, τὸν γάμον παραιτήσαντες, coniugium auersantes. (his enim verbis Philo apud Eusebium lib. 8. de præpar. Essæorum cœlibatum describit) Christus verò ita responder, vt ostendat; donum veri cœlibatus non esse omnium; & quibus datum est, ipsos debere hoc ad verum finem referre, vt scilicet propter regnũ cœlorum se castrent, vtq; ipso facto Essæorum superstitionem de cœlibatu refutaret, ideò quosdam coniugatos ad Apostolatum vocauit, & in comitatu suo habuit mulieres adhuc coniugatas.

Ex Essæorum etiam instituto videntur disputationes illæ apud Corinthios, de cõiugio & cœlibatu, 1. Cor. 7. ortæ fuisse, nam & Gentibus Essæorum cœlibatus admirationi fuit, sicut meminerunt Plinius & Solinus, & quæ fuerint disputationes apud Cor. inde colligi potest, quod Paulus dicit: Non omniũ esse cœlibatum. Item, de virginibus pręceptũ Domini non habeo, non vt cuiquam laqueum iniiciam. Qui non continent, nubant: melius est nubere, quàm vri, &c. Sed vndecunq; occasionẽ sumpserint quæstiones illæ Corinthiorum, hoc cõstat, Diabolũ hostem legitimi coniugij, tentasse zizania superstitiosi cœlibatus spargere in Ecclesia, ipsis Apostolis adhuc viuentibus & docentibus, sed vigilantia Apostolorum illa repressa fuerunt, sicut ex accurata illa disputatione Pauli, 1. Cor. 7. nõ obscurè colligitur, id quod etiam Iuniorum viduarũ temerè susceptus cœlibatus, 1. Timoth. 5. testatur, vbi Paulus inter cętera docet, ad cõllegiũ viduarũ, quibus ratione eleemosynarum in viduitate manendũ erat, nullã admitti debere, ante annũ ætatis 60. Iunioribus vero docet propter ἄσκησιν, hoc est, propter exercitia pietatis, sicut Philonis mulierculæ prætendebant, nõ necessarium esse cœlibatum, sed posse ipsas in coniugio etiam pietatem exercere: Cumq; Philonis ἱεροφάνται, propter zelum philosophandi (sicut Sozomenus Philonis verba recitat) nuptias auersentur, Paulus Tito præscribit, constitue presbyteros, si quis est vnius vxoris vir. Imò 1. Tim. 4. dicit, doctrinam Dęmoniorum esse, prohibere nuptias. Ita ergo tempore Pauli tẽtata fuit superstitio & lex cœlibatus, sed à Paulo grauiter est repressa, mõstrata vera rationè pij cœlibatus. Memorabile verò exemplum est Nicolaitarũ, quod non tantum ipsis Apostolorũ temporibus contigit, sed ortum fuit à Nicolao, qui ex septem primis Diaconis vnus fuit. Historiã enim ita describit Epiphanius Tomo 2. lib. 1. hæres. 25. Quod Nicolaus ille cũ haberet pulchrã vxorem, & videret alios esse in admiratione propter cœlibatum, vt non videretur vxorius, & inferior esse aliis, cõstituerit ad exemplũ & imitationẽ cœlibum, consuetudini coniugali in perpetuum renunciare. Et illud quidem Nicolaũ aliquãdiu tolerasse, scribit Epiphanius, sed cum in finem non posset vstionem incõtinentiæ reprimere, ne tamen inconstantiæ seu leuitatis argueretur, si à proposito videretur resiliisse, maluit se conuertere ad promiscuam Venerẽ, & ad vagas libidines, imò ad Venerem cõtra naturam, sicut Epiphanius dicit, quàm legitimo coniugio vti. Atque inde orta fuit secta Nicolaitarum, quam in Asia latè disseminatam fuisse, Apocalypsis testatur, qui senserunt, si modò à legitimo coniugio abstinerent, se aliis fœdis, imò nefandis libidinibus nõ peccare. Hanc sectam Iohannes Apoc. 2. magno zelo refutat. Principaliter verò in illa historia hoc obseruandũ est, quod Nicolaus ille, cum post administratum Hierosolymis Diaconatũ, in aliis orbis partibus, (In Asia enim Nicolaitas fuisse Apocalypsis testatur) Euangelium exemplo Stephani & aliorum, Actorũ 8. annũciaret, ex immodica admiratione cœlibatus, propter quẽ videbat alios quosdam magnifieri, in eam opinionẽ deuenerit, quasi coniugiũ & consuetudo coniugalis non conueniret ministerij dignitati. Ita quibusdã Apostolis adhuc viuentibus tentata fuit, discessit à Canone illo Pauli (Episcopus seu Presbyter, sit vnius vxoris vir, similiter & Diaconus) idq; ea opinione, quasi melius & rectius esset, vt nullius legitimæ vxoris vir sit presbyter, etiamsi donum continentiæ ex Deo non habeat. Euentus verò tristis & obscœnus ostendit, Deũ non velle omnes in ministerio esse cœlibes, & cœlibatũ velle in ministerio omnibus imponere, nihil aliud esse, quàm obiicere scãdalum seu occasionem fornicationis, sicut Iohannes loquitur Apocalip. 2. Et hæc historia Nicolai est ipsissima imago cœlibatus Sacerdotum in Ecclesia Pontificia.

Vide autem, quanta contentione, quibus artibus & insidiis hostis cõiugij superstitiosam opinionem cœlibatus, laborarit primis tẽporibus in Ecclesiam inuehere. Cùm enim viuentibus Apostolis id, quod aliquoties tentarat, non posset obtinere, obseruauit illã occasionẽ, cum Paulus & cæteri Apostoli ex hoc mundo euocati, & Iohãnes in Pathmon esset relegatus, tũc enim existimauit se in Ecclesiam tanquam in domum vacuam, posse per hypocrisin irrepere. Excitauit igitur in Asia Presbyterum quendam, sectatorem seu συνέκδημον, sicut se iactabat, Pauli, qui sparsit historiam quandam, præferentem titulum, de Periodo Pauli & Teclæ, siue vt Gelasius dist. 15. titulum citat de actis Pauli & Teclæ. Summa autem fabulæ hæc erat: Teclam nobilem virginem Iconiensem, voluntate & consensu parentũ desponsatam fuisse Thamiro cuidã: Paulum verò cùm venisset Iconium, de virginitate eo modo fuisse concionatum, quòd Tecla repudiato sponso, contra voluntatem & sponsi & parentum, cœlibatum vouerit. Et Paulum per multos annos Teclam illam secum circumduxisse, ac tandem eã sacro velo consecrasse, tradita ipsi potestate docẽdi, baptizandi, & virgines voto perpetui cœlibatus velandi & consecrandi. Hæc fermè fuit summa cõmenti, sicut ex Tertulliano de Baptismo, ex Ambrosio de virginitate, & ex legenda Teclæ colligitur.

Nicephorus. *Sophronius.*

Sententia Christi de Essæorum instituto.

Disputationes Corinthiorum de cœlibatu.

Tẽpore Pauli tentata lex cœlibatus.

Nicolaitæ tẽpore Iohãnis.

Quibus artibus Satan cœlibatum in Ecclesiã inuehere studuerit.

Cœlibatus ex suppositicio scripto.

Periodus seu actus Pauli & Teclæ.

tur. Quia verò magna erat in Ecclesia authoritas Pauli, multi exemplum illud opponebāt & præferebant scriptis Pauli, & reliquorum Apostolorum.

Iohannes fabulam de Tecla refutauit.

Iohannes verò cum ab exilio Ecclesię restitutus esset, videns fabulam illam non esse consentaneam perpetuæ doctrinæ & sententiæ Pauli, qui sicut mulierē non permittit publice in Ecclesia docere: Ita desponsatam, contra sponsi & parentum voluntatem, suscipere cœlibatum prohibet, 1. Cor. 7. Spōsa enim censetur loco vxoris, Deut. 22. Presbyterum igitur illum Iohannes publice coram Ecclesia conuicit, quòd falsum & supposititiū librū, sub nomine & titulo Pauli sparsisset. Et Presbyter ille publice cōfessus fuit, se hoc Pauli amore fecisse. Iohānes verò ipsum à ministerio remouit, vt propter posteritatem, publica nota commentū illud de Tecla, vt suppositititium & adulterinū, reiiceretur. Ita historiam describit Tertullianus de Baptismo, & Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Repetitū est commentū de Tecla.

Sed tamen postea tēpore Tertulliani, mulierculæ quædā, ministerium verbi & Sacramentorum, in Ecclesia sibi vēdicare conabātur, authoritate Teclæ illius, quas Tertullianus historia illa de Iohanne Apostolo repellit.

Ambrosius fabulā Teclæ rursus producit in scenam.

Sed post illud etiā tempus, Ambrosius institutum suum velandi sacras virgines, quod in Mediolanensi Ecclesia tunc vt nouū & peregrinū reprehendebatur, conatur ea fabula illa Teclæ, tanquā traditionem Apostolicā probare & tueri. Epiphanius etiā & Hieronymus ad Geruntiā testimonio illius Teclæ vtuntur.

Gelasius rursus abiecit. Monachi reducūt in theatrum.

Imò cum circa annū Domini 500. Gelasius narrationē illā de actis Pauli & Teclæ, inter Apocrypha reiecisset: Monachi tamē, postea fabulā illā Teclæ aliquoties explosam, rursus in theatrū, peculiari Legenda, vt vocant, reduxerunt, vt hominib. persuaderēt votum cœlibatus, & ordinem sanctimonialium esse institutum & traditionem Apostolorum, vtq; manifestissimas Pauli sententias, commentitia illa de Tecla fabula eluderent & obruerent. Et hanc historiam obseruatione Lector diligenter notet, monstrat enim originem Monachatus & superstitiosi cœlibatus: ostēdit etiā veram solutionem ad omnia, quæ in hoc genere à Pontificiis, de Apostolicis traditionibus, & de exēplis Apostolicæ Ecclesiæ, extra Scripturā proferri solent. Et dignum est admiratione, cum Deus publico Iohannis Apostoli testimonio, commentum illud de Tecla reprobasset, tantam tamen, antiquis etiam temporibus, fuisse humani ingenij, siue leuitatem, siue curiositatem, siue temeritatē, quòd voluerint commentitiam illam fabulam potius, quā manifestā Scripturę sententiā sequi, sicut tempore Tertulliani, Ambrosij, Epiphanij, & Hieronymi, hoc factum fuisse ostendimus. Non moueamur itaq; quādo legimus, commentitium illum prætextum Apostolicæ antiquitatis & traditionis, multis postea imposuisse. Nos verò discamus, omnia hæc, quacunq; specie producantur, referre ad primam hanc, quam iam ostendimus, originem.

Cœlibatus ex Apocryphis scriptis.

Ita ergo Apostolorum temporibus lex & superstitio cœlibatus aliquoties tentata, & quasi rogata; sed intercessione Apostolorum grauiter repulsa & abrogata fuit. Post mortem verò Apostolorum, zizania illa, quæ viuentibus Apostolis, in ipso germine repressa & suffocata fuerant, liberius cœperunt erumpere. Cumq; hostis cōiugij animaduerteret, scripta Apostolica sibi obstare, varia Apocrypha scripta, quasi ab Apostolis vel edita, vel tradita, Ecclesię obtrusit. Clemens enim libro tertio Stromat. narrat, hæreticos veteres, cum sexum muliebrem deformare & legitimam cōsuetudinē coniugalem damnare vellent, vsos esse testimoniis ex Apocrypho quodā Euangelio, secundū Ægyptios, vbi Salomę interroganti: Quò ad vsque vigebit mors? Dominus respondisse fingitur, Quò ad vsque vos mulieres pariitis. Dominum etiā dixisse: Veni ad dissoluendum opera fœminæ.

Euangelium secundum Ægyptios.

Cumq; e apud Ægyptios Christiani quidam iuxta Essæorū Institutum (cuius primariū caput fuit ἀγαμία) iudaizare cœperint, nō mirum est inde prodiisse tale apocryphum Euangelium.

Protoeuangelium Iacobi.

Eodem modo aliud apocryphum scriptum, specioso titulo Protoeuangelij Iacobi, quasi basis & fundamentum esset Euangelicæ narrationis, sparsum fuit. Vbi Maria narratur votū perpetui cœlibatus emisisse, quod vere Apocryphū scriptū, etiam Augustino hac in parte imposuit. Similiter etiam varia Apocrypha scripta promittentia actus singulorum Apostolorum, prodierunt, quale nuper, postquam vulgares Legendæ fœtere cœperūt, sub titulo Abdiæ Babylonici in theatrum reductū est.

Abdias Babylonius. Drusiana.

Ibi fingitur Drusiana, postquā à Iohanne fuisset conuersa, propter cultū Dei noluisse amplius marito suo commisceri. Et quidem marito insistente ipsam mori potius elegisse, quam consuetudinem repetere cōiugij. Quod ex professo & quasi aduersa fronte pugnat cū manifestissima doctrina Pauli, 1. Cor. 7.

Iohannis moriturs fictus.

Ibidem Iohānes moriturus fingitur ita orare: Tu Domine, qui seruum tuum mundum à coniunctione fœminea præstitisti, qui festinanti mihi ad nuptias in iuuentute demōstrasti te, & dixisti: Mihi necessarius es Ioannes, opetam tuā quęro: Sed cum iuuentutis ardore visus essem non seruare pręceptum, & diffisus, quòd Integritatem seruara via possem, animum ad nuptias appulissem, tu ægritudinē corporis mihi intulisti. Tertiò quoque studentem nuptiis, impedimento leuiore reuocasti. Tu mihi Domine in mari dignatus es dicere: Iohannes nisi meus esses, permitterem tibi, vt vxorem duceres. Hac commentitia narratione apocryphus ille Iohannes fingit, legitimam coniunctionem cum vxore reddere immundum, virginitatem esse præceptū. Et Christum illis, quorū opera in ministerio Ecclesiastico vti velit, non permittere vxores. Quæ omnia cum Scriptura expresse pugnant. Ebræ. 13. 1. Cor. 7. 1. Tim. 3.

Figmentū de sponso in nuptiis Canæ.

Atque hinc sumpta est fabula, quòd Iohannes fuerit spōsus ille in Cana, quòdq; Christus ad nuptias illas propterea venerit, vt sponsum à nuptiis auelleret, & ad cœlibatum traduceret, quod non cum Scriptura tantum, sed cum tota antiquitate pugnat, quæ docet Christum nuptiis illis ideo interfuisse, vt coniugium sibi probari ostenderet.

Iphigenia. Vita Bartholomæi.

Item Abdias, Iphigeniam voto perpetuæ virginitatis, cum multis aliis, à Matthæo sacro velo consecratam fabulatur. Et ita in vita Bartholomæi scribit de Maria: Hæc virgo cum execraretur omnem virum, seruandæ virginitatis votum prima Deo omnipotenti vouit. Quod cum desponsatione Mariæ expresse pugnat.

Vita Thomæ.

Idem in vita Thomæ fingit: Dominum apparuisse sponso & sponsæ, deductis iam in cubile, & dissuasisse consuetudinem coniugalem, his verbis: Thomas vos mihi commendauit, vt custodiam vos ab omni malo. Et ibidem Abdias fingit: Mulieres conuersas, ex concionibus Thomæ didicisse, vt non amplius dormirent cum maritis suis. Et quidem cum Rex peteret à Thoma, quia separasti animos vxo-

rum à consortio coniugij nostri, age igitur vt redeant, & sint coniuges nostræ, sicut antè fuerunt. Thomas fingitur respõdere. Errat iussio Regis, si enim hoc facerem, Deus corpus & animam mitteret in æternum ignẽ. Quod certè palpabiliter pugnat cõtra Paulum, 1. Cor. 7. Hæc pauca ex Abdia, quem fingunt contemporaneum & comitem fuisse Apostolorum, recitare volui, vt ostenderẽ, quales sint traditiones, quas pro defendenda lege cœlibatus, Pontificij Apostolorum titulo venditant. Et quia *ἀντίθετα* manifesta sunt (ex diametro enim pugnãt cum scriptis Apostolicis) vetus Ecclesia talia scripta de actibus Apostolorum, non tantum inter Apocrypha, sed inter supposititia, adulterina, commentitia, absurda & impia reiecit, sicut Eusebius loquitur lib. 3. cap. 25. Et idem repetitur dist. 15.

Ignatius piè docet de coniugio & cœlibatu.

Ignatius verò, auditor Iohannis, in Epistola ad Philadelphienses de cœlibatu & coniugio more prorsus Apostolico loquitur: Gratulor, inquit, vobis virgines sanctimoniam, vt Eliæ, Iosuæ, Melchisedech, Elisæi, Ieremiæ, Baptistæ, Iohannis, Timothei, Titi, Euodij, Clementis, qui cœlibes vixerũt. Mox verò addit Ignatius, horum, inquit, mentionẽ feci, non vituperans reliquos sanctos, *διότι γάμοις προσωμίλησαν*, eò quòd in consuetudine coniugali vixerunt. Opto enim Deo dignus in ipsorũ vestigiis inueniri in regno Dei, vt Abrahami, Isaaci, Iacobi, Iosephi, Isaiæ & aliorum Prophetarum. Item, vt Petri & Pauli, vt aliorũ Apostolorum, qui in matrimonio fuerunt, seu vt significantius loquitur Ignatius, *τῶν γάμοις προσομιλησάντων*, quod significat & matrimoniũ contrahere, & cõsuetudine coniugali vti. Loquitur autem Ignatius principaliter de Doctoribus Ecclesiæ. Et memorabile est, cùm Timotheus & Titus fuerint cœlibes, sicut Ignatius hoc loco refert, quòd Paulus ipsis præscribit vt nõ cœlibes tãtùm constituant Presbyteros, sed nominatim vnius vxoris mariti meminit. Porrò in eadem Epistola Ignatius dicit: Si quis Deum & Christum confitetur, *φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν*, corruptionem verò seu labem & coinquinationem vocat *τὴν νόμιμον μίξιν*, legitimam cõiugum commixtionem & liberorum procreationem, aut cibos quosdam abominabiles, talis habet *ἔνοικον* inhabitatorem Draconẽ illum Apostatam. Hic Ignatij Canon, qui etiam Apostolorum coniugia complectitur, disertis verbis ostendit Siritij & Innocentij decreta, quæ consuetudini coniugali Sacerdotum mundiciem & puritatem adimunt, pollutionem verò & contaminationem tribuunt, nõ es Spiritu sancto, sed ea inhabitãte in ipsis Dracone illo apostata, profecta esse.

Canones Apostolorũ de cœlibatu.

Porrò citant Canones, qui præferunt titulum Apostolorum, quibus ipsum Decretum dist. 16. Canonicam & Apostolicam autoritatem adimit, & inter Apocrypha ponit, quamuis quædam vtilia in eis inueniantur, hæc enim sunt Isidori verba, in illorum quinto ita sancitum legitur: Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, *τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας*, propriam suam vxorem ne eiicito aut repudiato, prætextu aut causa religionis seu pietatis: si abiecerit, *ἀφοριζέσθω*, si perseuerauerit, *καθαιρείσθω*. Quia verò ex prauis opinionibus, & malis moribus bonæ leges nascuntur, apparet eam fuisse occasionem huius Canonis, quòd postquam (sicut iam ex Ignatio ostendimus) illi explosi erant, qui fingebant, coniugium in vniuersum omnibus fidelibus esse inquinationem, alij in solo ordine sacerdotali hoc locum habere contenderunt: Religionem scilicet, pietatem, innocentiam, reuerentiã & cautionẽ (hæc enim omnia significat *εὐλάβεια*, quæ in sacro ministerio requiruntur) nõ posse ferre consuetudinẽ coniugalem, tanquam rem minus puram. Hoc enim Canon 50. non obscurè indicat, cum inquit: Si quis ex sacerdotali ordine, nuptiis, carnib. & vino abstinuerit *οὐ δι᾽ ἄσκησιν*, non propter meditationem & exercitationem in rebus diuinis, sed propter abominationem, diffamationem & calumniã nuptiarum & creaturarum, aut corrigitur, aut deponitur, & ex Ecclesia eiicitur. Canones igitur illi rectè concedunt & probant: Si quis habenda

Isidorus.

dunũ continentiæ à coniugio ideo abstineat, vt expeditior sit ad officia ministerij. Sed *γάμον*, hoc est, coniugiũ, nuptias & consuetudinẽ coniugalẽ, religioni, pietati, & reuerentiæ sacri ministerij prorsus non cõuenire, hoc Canones illi, non tantũ negant, sed sub pœna depositionis & excõmunicationis dãnãt. Sacerdotibus itaq;, qui cõtinere non possunt, vsum legitimi coniugij, non tantum vt rem licitã, bonam, & piam concedunt: Sed & eos, qui in sacris ordinibus, copulã coniugalẽ, prætextu religionis, vel prohibent, vel ab ea abstinent, ab officio remouent, & excõmunicationi subiiciũt. Hæc historica obseruatio valdè vtilis est. Monstrat enim, tùm Satan non posset coniugiũ in omnib. fidelibus dãnare, quòd ordini sacerdotali tentarit cœlibatum tãquã necessariũ imponere, quasi religio esset, sacerdotẽ, qui præ reliquis mundior esse debet, tũ vxore etiã legitima consuetudinẽ habere. Sed qua seueritate, lex cœlibatus sacerdotum, cum argumentis & rationibus de religione seu pietate, nõ tantum explosa, sed damnata tunc fuerit, Canones illi clarissimè ostendunt. Et Põtificij quidẽ, quia vident legẽ suam de cœlibatu sacerdotũ, cum omnibus argumentis & rationibus Syricij & Innocentij, discretè Apostolico hoc Canone iugulari & dãnari, varias quæsierũt rimas, vt ex vinculis illius Canonis, quib. se cõstrictus sentiunt, elaberentur. Fingũt enim dist. 31. & 81. Canonem illum Apostolorũ loqui non de cõsuetudine coniugali, sed tantũ de necessariis ad victum & vestitum, vxori à sacerdote coniuge subministrandis: Sed manifesta est deprauatio Canonis, sicut verba & circumstantiæ ostendũt. Et sexta Synodus expressè dicit, hanc esse sententiam Apostolici huius Canonis: Sacerdotibus non esse prohibendam copulam seu consuetudinem coniugalem, sicut postea Canonem illum sextæ Synodi adscribemus. Sed pergamus iam in ordine historiæ.

Pontificia deprauationes Apostolici canonis.

Dionysius Corinthius cõtra legem cœlibatus.

Tempore igitur Dionysij Corinthiorum Episcopi, circa annũ Domini 170. (Nam ad Sotherem scripsisse dicitur) iterum cœpit lex de cœlibatu caput exerere, & quidem apud Gnosios in Creta Insula, vbi Paulus ipse per Titum *ἐπιδιορθῶσαι* illam præscripserat. Constitue Presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Eusebius enim lib. 4. cap. 23. narrat Dionysium Corinthiacum scripsisse Epistolam ad Gnosios, in qua Pinytum Parœciæ illius Episcopum adhortatur, *μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες, τὸ περὶ ἁγνείας, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας*. hoc est, Ne graue illud onus de continentia seu cœlibatu, fratribus tanquam necessarium imponat, sed infirmitatis potius multorum rationem habeat. Non autem existimo Pinytum voluisse in genere omnibus credentibus coniugium prohibere, sed fratribus præcipuè, hoc est, collegis ministerij (quos Paulus solet fratres vocare) voluit legem cœliba-

Pinytus in Creta cœlibatum, &c.

tus imponere. ἐπάναγκες enim vox est, quæ in legibus siue edictis poni solet. Et obseruatu dignũ est, quid Pinytum mouerit ad imponendam fratribus legem cœlibatus, cùm doctrina, exẽpla & Canones Apostolicæ Ecclesiæ diuersum traderẽt. Illud verò non obscure colligitur ea responsione Pinyti, quia ostendit se recipere quidem Dionysij sententiã, sed tamẽ monet vt in posterum πλειοτέροις, perfectioribus liberis cibum firmiorem impertiri velit Dionysius, ne semper immorantes (λόγοις γαλακτώδεσι) huiusmodi doctrinis, quæ tanquã lactis cibus sunt, (παιδικῇ ἀγωγῇ) in puerili institutione cõsenescãt. Sensit igitur Pinytus, coniugium Sacerdotũ ab Apostolis & viris Apostolicis approbatum, temporis tantum gratia, tãquam lactis cibum, & puerilẽ imperfectamq; institutionẽ concessum fuisse. Posteros verò debere de doctrina firmiore & de perfectiore institutione cogitare, vt scilicet Sacerdotib. cõiugiũ prohibeatur, & lex cœlibatus imponatur. Hoc diligenter obseruetur, argumentũ enim illud à Hieronymo etiam, & à multis Pontificiis vsurpatur, contra sententias Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. Sed tũc Dionysius Corinthiorũ Episcopus, vir magnæ authoritatis, legem cœlibatus, nõ obstante plausibili illa Pinyti argumentatione, ex Ecclesia explosit.

Sub specie perfectionis cœlibatus irrepsit.

Leuitarum apud Hæreticos castitas.

Hæretici verò interea coniugium insectabantur in vniuersum, præcipue vero in Leuitis suis, Epiphanius enim scribit, apud Gnosticos Leuitas laudatissimos non vti fœminis, sed seipsis, hoc est, Venere παρὰ φύσιν, sicut Paulus Rom. 1. loquitur. Ita legitimus amor mulierum sub specie sanctitatis fastidiri cœpit, iuxta vaticiniũ Danielis 11. quod postea in ipsam Pontificiam Ecclesiam irrepsit. Sed in Ecclesia coniugium Sacerdotum post Dionysium illum, honestas suæ à manifestis insectationibus ferias habuit. Quod inde colligitur. I. quia multi in historia illorum temporum, & postea Episcopi & Presbyteri, leguntur coniugati fuisse. Et ne de historiarum fide dubitent Pontificij, Vicelius cõductitius ipsorum rhetor, recenset hos Episcopos & Presbyteros vxoratos, Dionysium, Faustinianum, Syluerium, Sergium, Hormisdam, Talatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Hilarium, Seuerum Nazianzeni patrem, Restitutum, &c. Huic Catalogo rectè additur Chæremon, Spiridion, Basilij pater, Nissenus, Philogonius, Apollinaris, Synesius, &c. II. Honorificum tunc temporis habitum fuit in Ecclesia, ea Episcoporum linea (vt ita dicam) ortum fuisse. Sicut Polycrates apud Eusebium, lib. 5. cap. 25. contra Victorem disputans, gloriatur, septem suorum συγγενῶν, cognatorum ordine fuisse Ephesi Episcopos, & se in successione esse octauũ, sicut similia exempla postea etiam annotabimus. III. Cõiugij dignitas, castitas & sanctitas, illis tẽporibus, à Clemẽte Alexandrino, li. 3. Strom. hoc nõ postremo argumẽto dafendebatur, quòd Apostoli, in sacratissimo Ecclesiæ ministerio constituti, fuissent coniugati.

Sacerdotes primitiua Ecclesia coniugati.

Ecce autem nouum artificium hostis coniugij. Cùm enim lex cœlibatus aliquoties turpem passa fuisset repulsam, Paracletus Montani, per Tertullianum circiter annum Domini 230. cum secundas nuptias in vniuersum dãnare vellet, in ordine Ecclesiastico potissimum substitit. Nam Monogamiã sacerdotibus præ cæteris lege quadam præscripsit. Dicit enim de exhortatione castitatis: Apud nos plenius & strictius præscribitur, vnius matrimonij esse oportere, quos allegit in ordinem sacerdotalem vsus, ac memini quosdam Digamos loco deiectos. Hæc Tertullianus.

Montanum cõtra secundas nuptias.

In vera autem Ecclesia, legem illam non fuisse seruatam, ipse Tertullianus, cum ab Ecclesia ad Montanistas transiisset, fatetur, cum in libro de Monogamia inquit: Cur ergo non erubescunt, quotquot ex digamis præsident apud vos, &c. Hoc Nouatiani seu Cathari postea cupide arripuerunt, nullũ enim & ipsi digamũ ad clerum admiserunt, sicut Socrates refert. Illa verò Montanica præscriptio de Monogamia Sacerdotum, postea in ipsam Ecclesiam magno impetu irrupit, sicut postea dicemus. Cæterum licet Tertullianus coniugiũ Sacerdotũ primo non damnaret, tamen postea cum esset Montanista factus, de coniugio & de sexu muliebri valde contumeliose scripsit: Et inde Cyprianus (magistrum enim suum vocabat Tertullianũ) hausit non tam contemptum, quam odium aduersus sexum muliebrem. Atq; ea occasione, cum Mõtani Paracletus sub hypocrisi perfectioris sanctitatis, coniugium non parum deformasset, & tamen prohibitionẽ coniugij in vniuersum nõ posset obtinere, cœpit Origenes disputare de necessitate cœlibatus in ordine sacerdotali, quem alij quidam secuti sunt. Et Manichæi sub specie sanctitatis & puritatis, electis suis, tanquam perfectioribus, coniugium prohibuerunt. Atque ita sensim iterum reuocari cœpit lex de cœlibatu Sacerdotum, donec in Nicæna Synodo, machinationes illæ in neruum cœperũt erumpere, sed tamen grauiter ibi publica authoritate repressæ & repulsæ fuerunt. Quæ historica obseruatio, quia valde vtilis est, & multum lucis affert huic controuersiæ, aliquantò diligentiùs, sed tamen breuiter eam explicabimus ex actis Nicæni Synodi, & ex illis disputationibus & actionibus, quæ Synodum eam antecesserunt.

Nouatiani verò monogamia.

Ex Montanismo Tertullianus coniugia insequitur.

Cyprianus aduersus sexum fœmineum.

Origenes de cœlibatu Sacerdotum.

Scribunt itaque Socrates lib. 1. ca. 11. & Sozomenus lib. 1. ca. 23. Cum Nicæna Synodus post conscriptam formulam fidei, vellet ad reformandam vitã Ecclesiasticorum Canones facere, visum fuisse Episcopis, νόμον νεαρὸν, nouitiã legem, in Ecclesiã inferre, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, μὴ συγκαθεύδειν, nõ concumberẽt cum vxoribus, quas ante ordinationem duxerãt. Cum vero quæstio illa in solenni συλλόγῳ cõsultanda proposita esset, Paphnutius Confessor in medio Episcoporum surgens contradixit, & βοῇ μακρᾷ, magna voce exclamans, ne graue iugum imponerẽt viris sacratis, asseuerans τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην, καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον, honorabilem esse concubitũ coniugalẽ, & ipsum coniugiũ esse impollutum. Ne igitur exquisita exactione Ecclesiæ plus nocerẽt, difficile enim esse, nec omnes posse ferre hoc. Ne igitur ipsis Sacerdotibus & eorũ vxorib. lex causa fieret, τοῦ μὴ σωφρονεῖν, castitatem & pudicitiam nõ seruandi, suasit Synodo, ne talem legem ponerent, vocãs σωφροσύνην pudicitiam seu castitatem, etiam συνέλευσιν καὶ συνουσίαν, consuetudinem, congressum seu cõcubitum cum propria legitima vxore. Et reliquas quidẽ partes huius historiæ mox attexemus, prius enim disquirendũ est, quibus rationib. & argumentis Episcopi in Nicæna Synodo moti fuerint, ad legem illam rogandã. Et optandum sane esset, hæc diligẽtius in actis Synodi annotata esse, inde enim nõ parum lucis accederet. Sed ex disputationibus, quæ præcesserunt tempus Nicænæ Synodi, hæc rectè colligi possunt, sicut breuissime ostendemus.

Nicæna Synodo historia de cœlibatu.

Paphnutius.

Rationes, quibus adducta Nicæna Synodus legẽ cœlibatus Sacerdotum ferre voluit.

De Montanistis igitur supra quædam attigimus.

Origenis rationes, ob quas cœlibatum sacerdotum asserit, sed valde timidè.

mus. Ex illa verò persuasione perfectioris instituti, Origenes cœpit quædam disputare de necessitate cœlibatus Sacerdotū, sed tamen valde timide, vt de re noua, & propter Montani Paracletum tunc suscepta, ita enim scribit Homilia 23. in Num. De iugi sacrificio: Vereor aliud dicere, quòd ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos offendere. Si enim oratio est sacrificiū & incensum, & Paulus dicit: Nolite frandare, &c. Certū est, quia impeditur sacrificium indesinens in iis, qui coniugalibus necessitatibus seruiūt, vnde videtur mihi, quod illius est, solius offerre sacrificium indesinēs, qui perpetuę se deuouerit castitati. Hæc Origenes.

Euseb. de cœlibatu Sacerdotum.

Post hunc paulò ante Nicænam Synodum, Eusebius lib. 1. demonst. cap. 9. prolixam habet disputationem, cur nunc in nouo Testamento, non tam studiose sit opera danda generationi liberorum, sicut tempore veteris Testamenti. Tandem verò deflectit ad ordinem sacerdotalem, quare ipsis à coniugio abstinendum sit, vt scilicet multitudini, ex Gentibus ad Ecclesiam cōcurrenti, vacare possint. Attexit autem Eusebius argumenta mirifica suo.

Fabula de Enoch.

Dicit enim, Enoch non ante, sed post generatum Mathusala, placuisse Deo, & postquā Deo placuit, non amplius generasse liberos.

De Noe. De Isaac.

Ita Noe post saluationem ex aquis, non operam dedisse liberis. Addit famam esse Isaacum post generationem gemellorum non amplius consuetudinem habuisse cum vxore sua.

De Mose & Aaron.

Mosen etiam, & Aaronem, post appariciones & accepta oracula Dei, abstinuisse ab vxoribus. Et tandem concludit, in nouo Testamento nō prorsus prohibitum esse coniugiū, quia scriptū sit: Oportet Episcopum γεγονέναι, fuisse vnius vxoris virum, sed postquā sacrati sunt, & in Dei ministerio occupati, προσήκει, conuenit seu decet sese deinceps abstinere γαμικῆς ὁμιλίας, à consuetudine coniugali. Reliquis verò extra ordinem Ecclesiasticum, Scriptura diserte omnibus dicit, honorabile coniugiū, & cubile impollutum. Hęc Eusebij disputatio ideo diligenter est obseruanda, Paphnutius enim, quasi ex professo videtur orationem suam eò dirigere, vt contra Eusebij argumentationes ostendat, non in reliquis tantum, sed in ipso etiam sacerdotali ordine, honorabile esse coniugium & cubile impollutum.

Disputatio Nicæna de loco Pauli 1. Timoth. 3. Tit. 1.

Et obseruet Lector, inter disputationes Nicænas etiam hoc fuisse, quomodo intelligendus & interpretandus sit locus Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. An Episcopum oporteat vel esse vel fuisse vnius vxoris maritum. Et Eusebius quidem, vbi Paulus habet εἶναι, supponit γεγονέναι, hoc est, pro esse, supponit fuisse. Sed Paphnutius sonora voce contradicit, cōfirmans Episcopum fuisse etiam esse vnius vxoris virum. Idq; non ita, sicut Hieronymus postea finxit, vt desinat vir esse, sed consuetudinem Sacerdotis cum propria sua vxore, Paphnutius pronunciat esse σωφροσύνην, castitatem & pudicitiam. Atque hæc ipsa sententia refutat Origenis disputationes; qui castitatem Sacerdotum in solo cœlibatu constituebat, quodq; postea Hieronymus περὶ σωφροσύνης philosophatus est.

Hæ obseruationes illustrāt historiam, monstrāt enim argumenta & rationes, quibus legem de cœlibatu Sacerdotum, postea ex Patribus quidam, & Pontificij adhuc hodie defendere conantur, agitatas fuisse tempore Nicænæ Synodi, & à Paphnutio grauiter refutatas esse.

Et magna quidem est Paphnutij authoritas, prestitit enim constantiam cōfessionis in persecutione, effosso sibi altero oculo, & miraculis etiam clarus fuit. Nec libidinis gratia hanc sententiam defendit. Fuit enim cœlebs & continentiæ laude celebris.

Authoritas sententiæ Paphnutij.

Præcipua verò authoritas sententiæ eius hęc est, quòd nititur fundamentis Scripturæ, quodq; vniuersa Synodus sententiam eius approbauit. Ita enim in historia sequitur. Synodus igitur laudauit consilium Paphnutij, & in ipsius sententiam concessit vniuersus ille Sacerdotum cœtus. Atq; ideo nullam legem hac de re posuerunt, sed in sententia & voluntate cuiusq; sine lege aut opinione necessitatis relictum hoc fuit, an velit quis abstinere à cōsuetudine coniugali, an vero non? Ita enim describunt historiam Socrates & Sozomenus.

De axiomate Pontificio, posse omnes continentiā præstare.

Et quod Pontificij tanquam fundamentum & fulcrum legis suæ ponunt, posse scilicet omnes, modò velint continentiam veri cœlibatus præstare, hoc diserte à Nicæna Synodo refutatum est. Paphnutius enim dicit, non tantum esse χαλεπὸν, difficile, sed non omnes posse ferre hoc.

Publica igitur autoritate in Synodo celeberrima non tantum Orientalis Ecclesię, sed œcumenicæ, & quidē ipsius etiam Romanæ, reprobata fuit lex de cœlibatu Sacerdotum, & quidē ea hoc fundamento, quòd lex illa plus detrimenti, quàm cōmodi allatura esset Ecclesiæ, eò quòd αἰτία causa esset futura, impuritatis & impudicitię ordinis Ecclēsiastici, id quod vere a Paphnutio prædictū fuisse, impurus & obscœnus euentus legis illius in regno Pontificio toti mundo manifestauit.

Paphnutij vaticiniū de lege cœlibatus vatecinium.

Atq; ita cōsideratio huius historiæ ostendit, omnia argumēta, quibus etiam postea Pontificij pro stabilienda lege cœlibatus vsi sunt, refutata esse publica authoritate in Nicæna Synodo. Nam & hoc, quod Origenes suo exēplo vel introduxisse vel cōfirmasse dicitur, vt qui donum cōtinentiæ a Deo non haberent, se excinderent, peculiari Canone ibi damnatum est.

Pontificij conātur constitutionē hanc Concilij Nicæni abolere.

Obseruetur autem artificium Pōtificiorum qui vt aliquid derogent huic Nicænæ constitutioni, fingūt mox postea in Hispaniis & in Galliis, in Elibertina & Arelatensi Synodis contrariū constitutū esse, sed Chronologia ostēdit prouinciales illas synodos, sub Syluestro celebratas, præcessisse Nicænam, cuius exitum attigisse tēpora Iulij, præter historiam tripartitam etiam Decretum distinct. 16. confirmat.

Cœlibatus sacerdotum leges subinde rogata in synodis etiam.

Et hæc ipsa obseruatio illustrat Nicænā historiam. Ostendit enim disputationes de cœlibatu Sacerdotum, paulò ante Nicænam Synodum eò progressas, quòd leges de eo cœperunt ferri.

Concilium Elibertinum.

In Hispaniis enim celebratū fuit Concilium Elibertinū 19. Episcoporū, qui Canone 33. ita decreuerūt. Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios. Quòd quicunque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Concilium Arelatense.

Similiter in Galliis sub Syluestro celebrata est Arelatēsis secunda, cui ex aliis etiam Prouinciis per multos Episcopos interfuisse scribunt. Ibi in 2. Canone statutum fuit. Neminem in vinculo coniugij cōstitutum ad sacerdotium assumi, nisi fuerit promissa conuersio, quasi scilicet scelus & piaculum esset legitimum coniugium.

Causa ferendæ legem cœlibatus Sacerdotum in Nicæna synodo.

Et hæc obseruatio præter ea, quæ supra ex Origene & Eusebio annotauimus, ostendit, quæ fuerint occasiones, quòd Episcopi in Nicæna Synodo, voluerunt legem vniuersalem ferre, de cœlibatu Sacerdotum. Cum enim lex illa primum per disputationes fuisset rogata, & postea prouincia-

libus quibusdam Decretis cœpisset ferri, petitum fuit in Nicæna Synodo, vt perferretur, hoc est, vt vniuersali authoritate cõfirmaretur, & ab omnibus vbiq; Ecclesiis reciperetur, sed ibi authoritate vniuersali Cõcilij œcumenici, lex illa, quæ in Hispaniis & Galliis iã ferri cœperat, nõ est perlata, sed repulsa & abrogata, id quod inde etiã constat. Osius enim Cordubẽsis prouinciæ Hispaniæ Episcopus, Nicænæ Synodo interfuit, cõsensit & subscripsit. Et post Arelatensem illam Galliæ Synodum, Hilarius celebris Ecclesiæ Pictauiensis in Gallia Episcopus, cõiugatus fuit, vnde certò colligitur, Arelatẽse illud decretũ, tunc abrogatum fuisse per Nicænã Synodum.

Mantuanus de coniugio Hilarij.

Non possum autem prætermittere, quin elegãtes Mantuani versiculos, de Episcopali coniugio Hilarij adscribam, qui ita inquit lib. 1. Fastorum:

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cælestium, tutela inopum diadema pedumq;
Pictauense tibi, dum vel mortalia curas,
Dum venis tibi sorte tua contentus, & omnis
Ambitione procul, populo applaudente, fulcerunt
Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio, quæ nunc incognita, virtus
Sordet, & attrita venit cum plebe cucullo.

Attexit autem Mantuanus multos plus, suo etiam tempore reprehendisse legem cœlibatus, quos versus postea adscribemus.

Hasce obseruationes de Nicæna Synodo, quia plurimum habent vtilitatis, & multum etiam lucis adferunt ad illustrandam totam hanc controuersiam breuiter hoc loco annotare volui.

De ijs, qui sacerdotium susceperunt cœlibes.

Sed quid dicemus de appendice, quam addit Paphnutius de illis, qui cœlibes in ordinẽ sacerdotalem cooptati fuerunt, nihil dissimulabo. Sunt enim hæc Paphnutij verba: Sufficere, vt qui clericatu ante nuptias vel cœlibes potiti essent, iuxta antiquam Ecclesiæ traditionem ad nuptias amplius nõ accederent. Veteri antẽ Prouerbio dicitur: calumniare audacter, semper enim aliquid hæret: ita ex Satanæ calumniis cõtra coniugiũ, licet repellerẽtur, tamen aliquid adhæsit in Ecclesia. Digamię enim dãnatio cum non posset vniuersaliter obtineri, cœpit ordini Ecclesiastico adhærere, sicut superius dictũ est. Atq; ita etiam cum prohibitio cõiugij in sacris ordinib. non posset in vniuersum obtineri, aliquid tamen adhæsit.

De consuetudine, qua cœlibes ad sacerdotiũ admissi matrimoniũ cõtrahere prohibebantur.

Consuetudo enim facta fuit sine aliqua lege, quòd illi, qui cœlibes ad sacerdotiũ assumpti erant, postea non contrahebant matrimonium. Et Paphnutius quidẽ suadet, consuetudinẽ illã retinendã, sed tamen nõ dicit esse vel præcepti diuini, vel consilij & traditionis Apostolicę, sed vocat Ecclesiæ, nõ legem, sed παράδοσιν, hoc est, traditionẽ. Cumq; in priori parte asserat Scripturę testimonia, de altera illa clausula tantum Ecclesię consuetudinem allegat, quam tamen nõ fuisse vniuersalem, nec legis necessitate, sine dispensatione impositã, manifestè ostendi potest, ex 10. Cano.

Canon Concilij Ancyrani.

Concil. Ancyr. quod aliquot annis præcessit Nicæn. synodũ. Canon autẽ sic habet: Diaconi si in ipsa ordinatione protestati fuerint, velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneãt in ministerio, propterea, quia his Episcopus licentiã dederit.

Dispensationes veteris Ecclesiæ.

Dederunt itaq; & potuerũt Episcopi dare licentiam cõtrahendi matrimoniũ, iis etiã, qui in ministerio constituti fuerunt. Consuetudo ergo & non legis necessitas fuit. Nam prohibere cõtrahere matrimonium doctrina Dæmoniorum est, 1. Tim. 4. Scriptura etiam veteris Testamenti Sacerdotibus expresse permittit, vt possint contrahere matrimonium, Leui. 21. Ezech. 44. Et in nouo Testamento non excipit Sacerdotes à cõmuni illa regula, si se non continent, contrahant matrimoniũ, imò hoc fundamẽto Ancyranus Canon vtitur. Quãdo enim Diaconi protestantur in ordinatione, se non posse continere, tunc Episcopus dat ipsis potestatẽ, vt iuxta Pauli regulam possint liberè etiam postea contrahere matrimoniũ. Si verò in ordinatione professi fuerint cõtinentiam, & postea ad nuptias venerint, non prohibet quidẽ hoc Canõ, & nuptias illas nec dirimit, nec damnat, sed inter eos, qui ad secundas nuptias transierunt (quod prorsus non esse peccatum Paulus affirmat, 1. Cor. 7.) ipsos habendos statuit Canone 19. & eodem iure, quo digamos, hos etiam à ministerio debere cessare sancit Canone 10. Ac consuetudinem non similẽ fuisse vbique, facile ostendi potest.

Consuetudo dissimiliter seruata fuit.

Paphnutius enim notat Ægyptiacam cõsuetudinem de omnibus, qui ante nuptias in Clerum assumpti erant. Canõ verò 25. qui Apostolorum titulũ præfert, dicit: Qui in Clerum peruenerunt (ἄγαμοι) cœlibes (κελεύομεν) iubemus, Lectores & Cantores solum, si volunt, matrimonium contrahere. Ancyranus verò Canon, etiã Diaconis hanc licentiam cõcedit.

Consuetudo tempore Hieronymi.

Tempore Hieronymi, sicut ipse testatur in libro contra Vigilantium, consuetudo fuit, quòd Diaconi, priusquam ordinarentur, ducebant vxores, vt ita coniugati, postea possent à Diaconatu ad superiores ordines promoueri. Posteris verò temporibus, ex dissimili & libera illa consuetudine, facta est lex rigidissima, sicut ex 6. Synodo generali patet.

Iustinianus Vororum cœlibatum sancit.

Iustinianus etiam in authẽtica de sanctis. collatione 9. dicit: Episcopum non posse Diacono tempore ordinationis permittere, vt post ordinationẽ ducat vxorem; quod cũ Ancyrano Canone ex diametro pugnat. ita fit, quando non veritatẽ, sed cõsuetudinem extra verbum Dei sequimur. Sed de hac quæstione, postea etiã quædam dicenda erunt. Nunc verò pergemus in contexenda historia.

Coniugia sacerdotum post Nicænã synodum. Hilarius. Pater Basilij Magni. Nazianzenus.

Post Nicænam igitur Synodum, multi celebres Episcopi fuerunt vxorati, vt de Hilario dictum est, & de patre Basilij Magni historiæ diserte testantur. Nazianzenus verò etiam in laude ponit, quod pater suus in ipso Episcopatu fuerit vxoratus. Et Mãtuanus de eo canit:

Præsule patre satus, nam tunc id rara fiebant,
Pastorale pedum gessit, post funera patris.

Grego. Nyssenus. Spiridon.

De Nysseno Episcopo fratre Basilij Magni dicit Nicephorus, quamuis is Episcopus coniugem haberet, tamẽ rebus illis fratri minime cessit. De Spiridone verò celebri illo Episcopo Sozomenus dicit, li. 1. ca. 11. Vxorẽ & liberos habuit, sed propterea nõ fuit τὰ θεῖα χείρων, in rebus aut exercitiis diuinis inferior aut deterior.

Athanasius.

Et Athanasius ad Dracontiũ dicit: Multi ex Episcopis matrimonia non inierũt, Monachi contra parentes liberorum facti sunt, & vicissim etiam Episcopi filiorum patres.

Synodus Gangrens. Eustachium Episcopum cõiugium sacerdotibus interdixisse in Armenia, &c.

Maxime verò illustre exemplũ extat in synodo Gangrensi, quomodo constitutio Nicæna, contra legem de cœlibatu Sacerdotum, in actum fuerit deducta. Eustachium enim Episcopũ narrat Sozomenus, lib. 3. cap. 14. in Armeniam, Paphlagoniam & reliqua circa Pontum loca primum introduxisse Monachatum, pręscripta peculiari regula, de cibis, de vestitu, & de aliis rebus, & dicit, quosdam confirmare, librum Asceticum, qui Basilij titulo fertur,

tur, huius Eustachij esse. Is igitur inter cætera, quæ dissentanea à Canonibus, & typis Ecclesiasticis instituit, γαμεῖν κωλύει, sicut Socrates inquit, prohibuit cõtrahere matrimoniũ. Et multis mulieribus coniugatis persuasit à consuetudine coniugali abstinere, quas Sozomenus dicit, postea cùm cõtinere nõ possent in adulteria incidisse. Præcipuè verò Sacerdotũ cõiugio iniquus fuit, quod Socrates ita describit, εὐλογίαν καὶ κοινωνίαν, hoc est, preces & sacramenta presbyteri vxorẽ habentis iussit fugere, ὡς μύσος, tanquã pollutionẽ & piaculum. Sozomenus dicit discipulos hui' Eustachij καταμεμφομένους, hoc est, vituperasse seu reprebendisse coniugiũ, & presbyteros vxoratos contempsisse. Significat autem ὑπερφρονεῖν, quo verbo Sozomenus vtitur, aliquẽ præ se contemnere, & quasi ex alto despicere. Cœpit autẽ institutum illud Eustachij paulò ante tẽpus Nicæni Concilij. Meletius enim, qui primus Arrium protraxit, substitutus fuit huic Eustacbio, cùm à proprio suo parente Episcopatu deiectus fuisset, post quam deiectionem Monachatũ illum instituit. Et hæc obseruatio de tempore historiæ Eustachij ostendit, ante tempus Nicænæ Synodi, sicut in Hispaniis & Galliis, ita etiam in Armenia, Paphlagonia, & circa Pontũ, legẽ de cœlibatu Sacerdotũ magno supercilio caput cœpisse exerere. Et quia magnũ institutum boc babebat speciẽ sanctitatis, castitatis & puritatis, primò nõ ausi fuerũt Episcopi illius loci se opponere, sed cùm Nicææ, publica authoritate lex illa esset repulsa, abrogata & antiquata, cui Synodo etiã Armeniç, Paphlagoniæ & Põti Episcopi interfuerãt, renet si igitur domũ, cum authoritate Nicænç Synodi armati essẽt, nõ longè pòst, Gangris Concilium celebrarunt, in quo Monachatũ Eustachij damnarunt, & nominatim contra legẽ de cœlibatu Sacerdotum posuerunt, 4. Canonẽ. Si quis discernit inter presbyterũ coniugatũ, tanquã occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, quodq; non oporteat, eo ministrante de oblatione percipere, & ab eius oblatione ideò se abstinet, Anathema sit. Quæ verò huius Canonis sententia sit, ex historia Eustachij, quã ex Socrate & Sozomeno recitauim', intelligi potest.

Gangrense Concilium contra legem cœlibatus.

Repetita lex cœlibatus Sacerdotum in Ecclesia Latina.

Hactenus igitur, magna, graui & publica autoritate, lex de cœlibatu Sacerdotũ ex Ecclesia repulsa & explosa fuit, vt cogitari potuisset, bostẽ coniugij nunquam deinceps ausurũ cantilenam illam repetere. Sed vix 40. annis interiectis maiori impetu legem illã non iam rogare, sed stabilire & promulgare cœpit. Cum enim Iouinianus virginitatem nimis abiectè haberet, nacti Hieronymus & Ambrosius campũ latissimũ, cœlibatum depresso cõiugio Sacerdotum iniquissimi fuerunt. Fit enim in huiusmodi cõtrouersijs, quod Basilius venusta similitudine pingit, sicut institores, quãdo incuruum tenellę arboris statũ corrigere student, plerumq; nimia inflexione in alteram partem peccant. Qualia verò fuerint argumenta Ambrosij & Hieronymi, nempe, quæ in vera antiquitate antea explosa & refutata fuerant, in præcedentibus declaratũ est.

Iouinianus.

Basilius de institoribus.

Epiphanius in Græca Ecclesia defendit legem cœlibatus.

Idem, apud Græcos eodem tempore magno conatu egit Epipbanius, prætextu traditionum, quarum peculiaris admirator fuit. Scribit igitur, lib. 2. Tom. 1. hæres. 59. contra Catharos. Sancta Dei Ecclesia nõ suscipit ad sacerdotiũ adhuc τεκνογονοῦντα, liberos gignentẽ, vnius vxoris virum, sed qui se ab vna cõtinet, aut in viduitate viuit, maximè vbi synceri, seu vt significãtiùs loquitur Epiphanius, ἀκριβεῖς, hoc est, exactè exquisiti sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, inquit, omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, sed hoc non est iuxta Canonẽ, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elãguit, & propter multitudinẽ, cum non inuenirẽtur, qui ministrarent. Ita Epiphanius. Sed ab hoc vno exẽplo discere possumus, quantum tribuẽdum sit patribus, quando sine Scripturis loquuntur. Vt enim pace Epiphanij & salua ipsius honorificentia, id quod res est dicam, cũ vniuersa historia totius antiquitatis manifeste & exactè pugnat, quod ipse asserit, sicut ex iis, quę hactenus demõstrauimus, luce meridiana clarius est. Et in re manifesta nihil addã amplius. Possem enim quærere, quem Canonem, & vnde habeat Epiphanius de lege cœlibatus Sacerdotũ? Possem quærere, num Epiphanio non synceri sint Canones Pauli, Apostolorũ, Ignatij, Dionysij, Ancyranæ, Nicænæ & Gangrensis Synodorum? Positas quidẽ imò tentatas verius fuisse aliquoties leges seu Canones de cœlibatu Sacerdotũ ostendimus, sed illas vera, graui & publica authoritate repulsas & reiectas fuisse, ex certis historiis demonstrauimus. Epiphanius verò cõtra iudicium totius veræ antiquitatis, reiectitios illos Canones iudicat esse ἀκριβεῖς, & quidem eo ipso vocabulo vtitur, quo Paphnutius, vbi contra legẽ cœlibatus Niceę disserens, dicit ὑπερβολὴν ἀκριβείας, magis nocere Ecclesię. Hæc & alia possem vere contra Epiphanij temerariam assertionem adferre, sed pudenda patrũ præstat tegere, quam denudare, nisi aduersariorũ impudentis veritatẽ inde oppugnãtium aliud cogat. Certe Epiphanij illã narrationẽ, non tantũ præcedentes Scriptores, verum etiã sequentes in Ecclesia Orientali, & pręcipue 6. Synodus manifeste redarguunt & refellunt, sicut series historiæ ostendet.

Epiphanius cum tota antiquitate de cœlibatu Sacerdotum pugnãtia docet.

Epiphan. sententiam sequentes Ecclesiæ refutarũt.

Cum enim Ambrosius & Hieronymus suis disputationibus apud Latinos tumultuarentur cõtra coniugium Sacerdotum: Ecclesia tamen hac in re veterem suam libertatem, illis temporibus adhuc retinuit, sicut ipse Hieronymus testatur. Nam li. 1. contra Iouinianum ita inquit: Si autẽ Samuel duxit vxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium virginitatis, quasi non hodie quoque plurimi Sacerdotes habeant matrimonia. Idem cũ indignatione quadam refert, frequenter in ordinatione sacerdotali cœlibem ab Ecclesia negligi, & maritum assumi. Apud Græcos verò cum Epiphanius reiectos Canones pro sinceris vẽditaret, Chrysostomus patrociniũ coniugij Sacerdotũ suscepit, affirmat enim cõiugium rem tam sanctam & bonã esse, vt cum eo quis possit ascendere sactũ Episcopatus thronum, sicut supra sententias ipsius annotauimus. Nec tamen nihil damni dedit narratio illa Epiphanij, quantumuis reuera totius antiquitatis historiæ repugnet. Externa enim species sanctitatis, facile oculos hominum perstringit, vbi à norma verbi Dei discessum fuerit. Ita Socrates, libro 5. capite 22. narrat, se in Thessalia cognouisse hanc consuetudinem, quòd qui vxorem suam post adeptum clericatum cognouisset, ordine abdicabatur. Et illam consuetudinem dicit, inde fuisse ortam, quòd Theodorus quidam Clericus amatoria quædam poemata edidisset. Et addit quidem consuetudinem illam irrepsisse etiam in Thessalonicam, Macedoniam, & Hellada. Sed diserte dicit, consuetudinem illam esse ἕτερον, hoc est, diuersam & dissentientem à reliquis Ecclesiis. Nam inquit,

Ambrosij & Hierony. sententiam, Ecclesia præsia illis tẽporibus non recepit.

Chrys. contra Epiphanium coniugium Sacerdotum defendit.

Mos Thessalorum de cœlibatu.

Orientales Ecclesiæ de cœlibatu & coniugio Sacerdotum.

in Oriente omnes, qui γνώσιμοι, celebres sunt, etiã Episcopi, εἰ καὶ βούλοιντο, οὐκ ἀνάγκῃ νόμου, hoc est, si ipsis ita visum fuerit, ꝓprio arbitrio, seu spontanea voluntate, non autem legis aliqua necessitate abstinent. Multi verò illorum, inquit, ipso tempore Episcopatus & (sicut Nicephorus addit) ipso Episcopali munere fungentes, in Episcopalib. ædibus, liberos multos ex legitimis coniugibus susceperũt. Sed cùm per certamen Iouiniani, in Latina Ecclesia doctrina de cõiugio, præsertim quod ad Sacerdotes attinet, valdè esset perturbata, sicut ex Ambrosij & Hieronymi scriptis apparet, & in quibusdam etiam locis Græciæ, Nicenæ constitutio inciperet labascere, sicut ex Socrate ostendimus: Hanc occasionem hostis coniugij ratus fuit, sibi non esse negligendam. Cumq; antea, sicut ex historiis ostẽdimus, legem de cœlibatu Sacerdotum aliquoties per Doctorum disputationes, per priuata vi Eustachij instituta, per Concilia quædam prouincialia, vt Elibertanum, Arelatense, & in generali etiã Synodo Nicæna, magno, sed irrito conatu tentasset: Alia via, potẽtia scilicet, & vi negotium sibi aggrediendũ existimauit, quã ad rem, eam sedem sibi vtilem operã nauare posse intellexit, in qua eum sessurum sciebat, qui amorem mulierum nõ curaturus esset, Dan. 11. In cuius manu pingitur calix plenus immunditia libidinis, Apoc. 17. Pontifices igitur Romanos, qui iam in alias etiam Ecclesias imperiũ sibi vsurpare cœperant, delegit. Syriciũ enim primũ fuisse, qui Sacerdotibus in Occidentali Ecclesia coniugia nõ dissuasit, sed prohibuit & interdixit, ipsorum historiæ & decreta testantur. Et ægrè sanè adducor, vt credam Syricium, cui veræ historiæ meliora tribuunt testimonia, tam contumeliosè contra Scripturam, & contra synceræ antiquitatis manifesta indicia, repetitis ipsissimis veterum hæreticorum argumentis, de legitimo coniugio ita scripsisse, sicut Epistolæ decretales, quæ ipsi tribuuntur, loquuntur. Scio enim vetustioribus etiã Romanæ Ecclesiæ Episcopis, multas Epistolas suppositicias tribui. Possem etiam ostẽdere, Canones multò recentiores prohibentes Sacerdotibus cõsuetudinem coniugalem, falsò tribui vetustioribus, vt dist. 32. Vrbano primo, dist. 81. Lucio primo, dist. 27. Calixto primo, vt falso prætextu antiquitatis imperitioribus imponant. Ita forsan Syricio, cuius aliqua fuit authoritas, ea, quæ multò pòst fabricata sunt, tribuere voluerunt, vt speciem aliquã doctrinis Dæmoniorum circundarent, sed nõ pugnabo. Sit igitur, quoniam Gratianus cum glossatore suo ita volunt, primus author prohibitionis coniugij in Sacerdotibus Syricius. Si enim vel Angelus è cœlo aliquid annũciauerit præter id, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepimus (sicut Augustinus inquit) anathema sit.

Nicæna constitutio incipit labascere.

Per Pontifices Romanos redintegratur lex de cœlibatu Sacerdotum.

Syricius legẽ de cœlibatu vrget.

Primus autor prohibitionis coniugij sacerdotum in Occidente.

Operæprecium autem est audire rationes & fundamẽta, ex quibus post annos à nato Christo 400. prohibitio coniugij & lex de cœlibatu Sacerdotũ in Pontificia Ecclesia rogata, lata, perlata, & aliis etiam Ecclesiis manifesta vi obtrusa est. Inde enim colligi poterit, an ex Scriptura, an ex vera & probata antiquitate, an verò ex doctrinis Dæmoniorũ sit. Nihil enim est medium. Syricius igitur Epistola 4. & eum secutus Innocentius Epistola 3. expressè dicunt, se Sacerdotibus coniugatis ideò interdicere consuetudinẽ cum propriis suis vxoribus, vt mundiciæ & pudicitiæ puritate, securi possint orare, baptizare, & sacrificiũ offerre. Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, hoc est, coniugali consortio, quo pudore, qua mente sacrificare vsurpabit? qua conscientia, quo merito exaudiri se credit? cùm dictum sit, mũda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sequitur, sed forsasse hoc licere credit, quia scriptum est, vnius vxoris virũ. Non permanenti in cõcupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neq; enim integros non admisit, qui ait: Vellem omnes esse sic, sicut & ego. Quod & apertiùs declarat, dicẽs: Qui autem in carne sunt, Deo placere nõ possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu. Et habentem filios, non generantem dixit, Hæc sunt ipsorum verba. Syricius verò dist. 82. addit alias cõtumeliosas voces contra Sacerdotes, legitima sua coniugia defendentes: Dicat mihi, inquit, quisquis ille est sectator libidinũ, præceptor vitiorũ, &c. Item, Nouerint se nunquam posse veneranda tractare mysteria, à quibus seipsi, dũ obscœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Loquitur autẽ, non de fornicatione, sed de coniugali cõsuetudine Sacerdotũ cum propriis suis vxoribus. Nec verò opus est hoc loco, accurata disputatione. In præcedentibus enim prolixè explicatum est, & per se patet, imò luce meridiana clarius est. I. Hæc decreta Syricij & Innocẽtij expressè, directè, & prorsus aduersa fronte pugnant cum manifestis Scripturæ sententiis, quæ affirmant, in cõsuetudine coniugali esse sanctimoniã, pudicitiam, castitatem & cubile impollutũ, quæ testimonia in præcedentibus sunt exposita. II. Decreta ista ex diametro contraria esse ipsis Apostolorũ Canonibus, sentẽtiæ Ignatij, iudicio Dionysij, Nicænæ Synodo, Concilio Gangrensi, & probatis veræ antiquitatis exẽplis, sicut collatio horũ Decretorum ad illa, quæ ex veris historiis hactenus annotauimus, liquidè ostẽdit. III. Manifestum est & hoc, eadem prorsus argumenta, & easdem Scripturæ sententias, quæ in Decretis Syricij & Innocentij repetuntur, veteres hæreticos contra coniugiũ vsurpasse, sicut in principio huius tractatus ostendimus, & negari non potest. Quia itaq; non ex Scriptura, nec ex iudiciis veræ & ꝓbatæ antiquitatis, sed ex veterum hæreticorum lacunis, deprompta sunt illa Pontificia decreta, possemus rectè & verè iudicare, quòd profecta sint ex spiritibus erroris, & ex doctrinis Dæmoniorũ, 1. Tim. 4. Sed ne nostrum iudicium suspectũ sit, pronunciet sententiam Ignatius in Epistola ad Philadelphienses: Quicunq; inquit, dixerit, consuetudinem coniugalem esse labem, & inquinationem, hic inhabitatorem habet Draconem illum Apostatam. Nec valet exceptio, quòd non in vniuersum de omnibus fidelibus, sed tãtùm de Sacerdotibus loquantur Pontificia decreta. Paphnutius enim in Nicæna Synodo, magna ac sonora voce asseuerat, etiam in Sacerdotibus cubile coniugale esse honorabile & impollutum. Et Manichæi non in vniuersum omnibus suis auditoribus, sed tãtùm electis tanquam perfectioribus & sanctioribus, coniugium prohibuerunt, & tamen fuit doctrina Dæmoniorum. Quòd verò Syricius præfatur, præcepta illa sua esse Apostolica, & Patrum constitutione instituta, falsum testimonium est, sicut 6. Synodus ostendit. Quòd verò addit, propter Gentes, Sacerdotibus Ecclesiæ imponendum esse cœlibatum, in eo veram legis suæ originem ostendit, sicut in principio huius historiæ monstrauimus. Sed hæc in præcedentibus diligenter sunt explicata.

Rationes, cur cœlibatus Sacerdotum in Ecclesia Romana decretus.

Ne sint in carne.

Syricij voces contumeliosæ.

Decreta Syricij & Innocentij, Scripturæ repugnant.

Repugnant Canonibus Apostolorũ, sententijs Episcoporum & Concilijs.

Sunt ex scholis hæreticorũ repetita.

Refutantur ab Ignatio.

Perga-

Comminationes Syricij.

Pergamus igitur nũc in ordine historiæ. Non autem iuxta Apostolicam Pauli modestiam, tanquã consilium Decreta sua Pontifices isti ꝓposuerunt, sed Syricius, quasi in cacumine montis Sinai sederet, fulminat: Si quis ab hac Canonis ratione voluerit euageri, sciat se & à nostra cõmunione seclusum, & gehennę pœnas habiturũ. Epist. 4. & distin. 82. inquit: Si quis Episcopus, Presbyter aut Diaconus fuerit in coniugali consuetudine inuentus, omnem sibi per nos indulgentiæ aditũ intelligat obseratũ, quia ferro necesse est vt abscindantur vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam.

Quanta cum difficultate cœlibatus Sacerdotum Ecclesiis per Romanos Pontifices obtrusus.

Sed ordo historiæ exigit, vt cũsideretur, quomodo Romani Pontifices legem suam de cœlibatu aliis Ecclesiis obtruserint, & quanta multorum annorũ difficultate, multis vndiq; contradicentibus, violenter tandem iugum hoc Ecclesiis Occidentalibus imposuerint. Vt enim breuitatis gratia non singula cõmemoremus, satis indicij hoc est, quòd post Syricium omnes fermè Pontifices, vna illia lege cœlibatus perferenda occupatissimi fuerunt: Quodq; ab illo tempore in tot prouincialibus synodis, longo tempore lex illa, variis subinde modis repetita est, quibus nihil opus fuisset, si Syricij decretũ cũ approbatione Ecclesię receptũ fuisset.

Quibus primum cœlibatus obtrusus.

Obseruendus autem est actus Pontificum, quòd illis primũ prouinciis legem cœlibatus Sacerdotũ obtruserunt, in quibus intellexerunt sparsa esse quædã eius seminaria. Quia enim in Hispaniis & Galliis antea per Elibertanum & Arelatense Concilia tentata fuerat lex ista, licet per Nicænã synodum esset inducta & abrogata, tamen quædam seminaria ibi adhęsisse, nõ est dubium. Quomodo etiam in Thessaliam & Macedoniam cœperit superstitio illa irrepere, antea ex Socrate ostendimus. Et ex Monachatu Essæorũ apud Aegyptios, in Aphricam cõtagium quoddã transiisse verisimile est. Syricius igitur ad Hispanos & Aphricanos. Innocentius ad Italos, Gallos & Macedonicos, Leo ad Thessalonicenses & Affricanos, decreteles suas Epistolas de lege cœlibatus potissimum miserunt. Indicarunt enim illis prouinciis primũ occupatis, facilem patere aditum ad expugnandas reliquas.

Hispani. Galli. Thessalo. Macedones. Aphricani. Syricius. Innocentius. Leo.

Carthaginẽse Concilium de cœlibatu.

Et Carthaginense quidẽ Concilium secundum, Can. 2. ex præscripto Syricij dicit: Omnibus placet vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & qui Sacramẽta cõtrectant, pudicitię custodes, etiã ab vxoribus ꝓpriis se abstineant. Rationis verò loco additur manifestũ & luculentũ mẽdacium, his verbis: vt quod Apostoli docuerũt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Vnde iudiciũ potest fieri, quãtum decretis illis tribuendũ sit. Animaduertit hoc Gratianus, atq; ideo inseruit voculã (Apostoli docuerunt exẽplo) Et glossa ridiculè inquit: A tempore Syricij hic vocat antiquitatẽ, cùm ipso tempore Syricij Conciliũ illud celebratum fuerit. Et tamẽ Sacerdotes Africanos decretum illud nõ statim recepisse, inde colligitur, quòd in quinto Cõcilio Carthag. adhoc repetẽdum fuit. Ita in Galliis Episcopi quidam, forsan quia antiquitùs castrati matris Deûm Sacerdotes, Galli fuerant, & quia nõ multò antè etiam in Arelatensi synodo hoc tentarant, sed per Nicęnam synodum impediti fuerant, cupidè conati fuerunt tunc Romanis Pontificibus gratificari. Sed Sacerdotibus repugnantibus, tot difficultates ipsis obiectæ fuerunt, q annis ampliùs 200. continuis, multis & variis synodis prouincialibus, vt Agatensi, Arausicana, Auernensi, aliquot Aurelianensibus, Turonensibus, Matiscõnensibus & Antisiodoriensibus, hoc saxum ipsis voluẽdum fuit. Et tamẽ in Turonensi secunda, Can. 8. & 15. annis post Syricium 170. Galliæ Episcopi, Archipresbyteri, Diaconi, & Subdiaconi adhuc vxorati fuerunt. Imò in Antisiodoriẽsi 2. annis post Syriciũ ducentis & amplius, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, in Galliis adhuc vxores habuerũt, quę Presbyteræ nominatæ fuerũt, Can. 21. & 22. Imò in mediis turbis, tùm Gallici Episcopi in prouincialibus suis synodis legẽ cœlibatus vrgerẽt, Saluianus Massiliensis Episcopus, vir doctissimus, circa annũ 480. legem de cœlibatu expreisè reprehendit, li. 5. de prouidẽtia Dei. Nouũ prorsus, inquit, est conuersionis genus: Licita non faciunt, illicita committunt: Temperant à coniugio, & non temperãt à rapina. Quid agis stulta persuasio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Item, non est conuersio, sed auersio. Qui iam pridem, vt fama est, opus honesti matrimonij relinquitis, tandem à scelere cessate. Alludit autem Saluianus ad Canonem illum: Nõ assumendum cõiugatum ad Sacerdotium, nisi ꝓmissa fuerit conuersio, quasi à labe & scelere.

Difficultas perferendi hanc legem in Gallia.

Hispania repugnat legi cœlibatus.

In Hispaniis verò, Tarracõnẽsis Episcopus scribit Syricio, Sacerdotes non posse adduci, vt legẽ cœlibatus recipiãt. Et in Toletana prima, tẽpore Syricij, Patronus Episcopus ita præfatur: Mihi placet primitùs cõstituta Nicæni Concilij perpetuò esse seruãda, nec ab eis recedẽdũ. Et vniuersi Episcopi mox referũt se ad gesta Nicæni Cõcilij, in quo quid de Sacerdotũ coniugio statutum sit, suprà ostendimus. Ac Presbyteros, Diaconos & reliquos Clericos habuisse tunc vxores, patet ex Can. 4. & 7. Imò etiam post ordinationẽ generasse, primus Canon ostendit. Dicit enim, Presbyteros & Diaconos, si post ordinationẽ filios genuerint, ad altiorem gradum nõ ascendant. Posteà verò in multis Hispanicis synodis, vt Gerundensibus, Hispalẽsibus & Toletanis, contumeliosè tractatũ fuit coniugium Sacerdotum. Accessit etiam brachium seculare, per vim stabiliens legem cœlibatus: Et tamen post annos à Syricio ducentos, Isidorus, Hispalensis Episcopus, edidit regulam de vita Clericorum, in qua inter cętera dicit, dist. 23. Clerici castimoniam non violati corporis perpetuò obseruare studeant, aut certè vnius matrimonij vinculo fœderentur.

Isidorus de coniugio eliṫ vxorum.

Sicilia tentata lege cœlibatus.

Galliis igitur tandem & Hispaniis sub iugũ cœlibatus fermè missis, sensim alias etiam Prouincias aggredi cœperunt Põtifices. Nam circa annũ 585. Ecclesia Syracusana elegerat Episcopum, habentẽ superstitem vxorem & liberos. Pelagius verò confirmationem integro penè annò distulit. Sed Syracusani in ꝓposito suo irreuocabiliter perstiterunt, vt Pelagius ipsis, ne ampliùs insanirẽt (sicut loquitur) cedere fuerit coactus, dist. 28. vbi Pelagius nõ dissimulat, principalem causam legis de cœlibatu Sacerdotum, esse opes Ecclesiasticas. Et distinct. 31. Gregorius narrat ante triennium, hoc est, circiter annum Domini 600. ducentis post Syricium annis, Subdiaconis Siciliæ prohibitum fuisse, vt more Romanæ Ecclesiæ, suis vxoribus nullatenus miscerentur. Addit autem Gregorius: Vsum talis cõtinentiæ, in Ecclesiis Siciliæ antea non fuisse, atq; ideò istis Subdiaconis concedit vsum coniugum, sed in posterum neminem vult ordinari, nisi continentiam promiserit.

Memorabile autem est, quod Epistola Vlrici refert, Gregorium cùm ex piscina quadam allata

plus

Memorabilis fructus legis de cœlibatu Sacerdotum.

plus quàm sexies mille infantū capita vidisset, ingemuisse, & decretū de cœlibatu tantæ cædis causam confessus, condigno illud pœnitentiæ fructu purgasse. Decreto enim illo protinus dānato, Apostolicū illud laudasse consilium, Melius est nubere, quā vri. Imò addidisse ex sui parte: Melius esse nubere, quā mortis occasionē præbere. Hæc Vlricus.

Gregorius de cœlibatu.

Pontifices Romani nati patribus Sacerdotibus.

Et quidē ipsi sedi Romanę præfuerūt Pontifices, ex sacerdotū cōiugiis nati, dist. 56. Bonifacius I. Felix III. Gelasius I. Agapetus primus, Syluerius Deusdedit, Theodorus, Hadrianus secūdus, Agapetus secundus, ab A. D. 413. vsq; ad annū 950. Et ne de Gratiani palea dubitetur, idem confirmat etiā Platina & Volaterranus. Nec valet exceptio, quasi illi vel ex fornicatione, vel ante susceptos sacros ordines ex Sacerdotib. nati fuerint. Gratian. enim cap. Cenomanense, expressè dicit: Non sunt intelligēdi de fornicatione, sed de legitimis cōiugiis nati, quæ Sacerdotibus ante prohibitionē vbiq; licita erāt, & in Orientali Ecclesia vsq; hodie eis licere probātur.

Cùm verò in Occidentali Ecclesia lex cœlibatus ita tumultuaretur tentatę quidē fuerunt etiā Græcæ Ecclesiæ in Thessalia præcipuè & in Macedonia, sicut de Innocētij & Leonis decretalibus suprà diximus. Sed Orientales Ecclesię iugū illud sibi imponi passę non sunt, retinuerūt verò & defenderunt veterē libertatem. Licet ex Occidentali lege cœlibatus etiā in Oriente quędā adhæserunt. Circa annū igitur 530. Iustinianus in authen. de sanctis. coll. 9. talē fecit constitutionē: Clericos nō aliter ordinari cōcedimus, nisi literas sciāt, & recta fide ac honesta vita sint, & neq; cōcubinā, neq; naturales habuerint aut habeāt liberos, sed qui vel cœlibē vitā agunt, vel vxorē habuerunt, aut habent legitimā, & eam vnā & primam, neq; viduam neq; repudiatam, &c. Et in Nouellis cōstit. 8 Laudat Epiphanius Episcopū Constantinopolitanū, quòd ex Sacerdotibus & genus & originē ducat. Romani tamen per Iustinianū tentarūt legē cœlibatus. Dicit enim, col. 6. se illos præferri qui habentes vxores cū illis nō cohabitāt, sed cœlibatū eligunt. Et col. 9 sancit Diaconos nō ordinādos nisi professi fuerint cœlibatū, sed hęc Græci in 6. vniuersali synodo retractarunt.

Ecclesia Orientales legem cœlibatus auersata sunt. Iustinianus constitutio.

Postea enim circa A. D. 690. Græci seu Orientales videntes iugū cœlibatus, Occidentalib. quibusdam Ecclesiis per vim iniectū, & legem illā subinde ad alias etiā Prouincias progredi, cùm quidem antea etiam in parte quadam Hellados, hypocrisis illa puritatis irrepere cœpisset, sicut Socrates narrat, & Iustinianus etiā ab Episcopis quibusdā persuasus, eo inclinasse videretur, circa A. D. 530. in Authentica Quomodo oporteat, vbi inquit: Nihil sic in sacris ordinibus diligimus, quàm eum castitate viuentes, aut cum vxoribus nō cohabitantes, aut vnius vxoris virū, qui siue fuerit, siue adhuc sit, & ipse castitatē eligat, &c. Ne igitur in Orientalibus Ecclesiis, ex huiusmodi principiis quasi seminariis, idem accideret, quod in Occidentalib., iudicatūr legi cœlibatus instar Gangrenæ serpenti, maturè occurrendum, idq; non priuatis Doctorū disputationibus, sed publica authoritate, & generali vniuersalis synodi constitutione. Mox igitur post sextam generalem Synodum, conuenerunt in Trullo Regii palatii 227. patres, & inter reliquos Canones, decimumtertium hac de re posuerunt, qui etiam repetitur, distinct. 31. Canon. Quoniam.

Orientales Ecclesiæ seruata lege cœlibatus.

Orientalium Episcoporum Canon pro coniugio Sacerdotum.

Primò autem Canonem illum, sicut apud Gratianum extat, recitabimus, deinde ex Græco subiungemus versionem. Ita igitur Gratianus Canonem hunc refert: Quoniam in Romani ordine Canonis esse cognouimus traditum, eos qui ordinati sunt Diaconi vel Presbyteri, confiteri, quod non suis iam copulentur vxoribus, antiquum sequentes Canonem Apostolicæ diligentiæ, & constitutiones sacrorum virorum, legales nuptias amodo valere volumus nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes, aut priuantes eos familiaritate ad inuicem, in tempore opportuno. Quicunque ergo dignus inuentus fuerit subdiaconali ordinatione, aut diaconali aut sacerdotali, hi nullo modo prohibeantur, ad talem ascendere gradū, quo vxoris suę cohabitatione, nec etiā tempore ordinationis suę profiteri astricti cogantur, quòd abstinere debeant à legalis vxoris familiaritate. Item, oportet eos qui altari ministrāt, in tempore oblationis sanctorū, cōtinentes esse in omnibus, vt à Deo possint consequi quæ suppliciter postulant. Si quis igitur præsumpserit, cōtra Apostolicos Canones, aliquos presbyterorum & diaconorū priuare à cōtactu & commonione legalis vxoris suæ, deponatur. Similiter & Presbyter aut Diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excommunicetur, si verò in hoc permanserit, deponatur. Multis modis obscurè & incommodè redditus est hic Canon, quod arbitror nō tam a Gratiano factum, quàm ab aliis Pontificiis postea, quibus Canon ille fuit tanquam sudes in oculo. Ideò studiosè verba eius, quasi per ludibrium diuexarunt, vt Canon dicere videretur: Sacerdotes Romanæ Ecclesiæ profiteri, quod copulentur vxoribus nō suis, Nam & in Tomis Conciliorum prorsus expunxerunt & omiserunt illum Canonem. Cromerus verò disputat non esse genuinum.

Canon sicut extat apud Gratianum.

Sed in Græco Nomocanone extat, citatur a Nilo Thessalonicensi, interpretantur eum Gentianus, Heruetus & Perionius etiam. Ego simplicem versionem ponam, additis alicubi Græcis vocabulis, vt emphasis rectius expendi possit. In hanc igitur sententiam Græcus Canon loquitur. Quoniā in Romana Ecclesia (ἐν τάξει κανόνος) loco Canonis seu decreti, traditum esse cognouimus (μέλλοντας ἀξιοῦσθαι) vt ii, qui digni habendi sunt ordinatione Diaconi vel Presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, se deinceps cum vxoribus suis non congressuros seu cōcubituros (συνάπτωνται) Nos sequentes (ἀρχαῖον) veterē Canonem (ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως) Apostolicæ, sinceræ, exquisitæ & ordinatæ cōstitutionis, legitimas sacrorū virorū (συνοικέσια) cohabitationes coniugales etiā ex hodierno die in posterum (καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν) valere ratas & firmas esse, (ἐῤῥῶσθαι) volumus. Nullo modo eorum cum vxoribus proprijs (συνάφειαν) coniunctionem seu copulationem dissoluentes, aut (ἀποστεροῦντας) fraudantes eos (κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας) consuetudine coniugali, quæ conuenienti tempore fiat. Itaque si quis dignus inueniatur Hypodiaconi, Diaconi aut Presbyteri ordinatione, is minimè prohibendus est ad hunc gradum ascendere, ideò quod cum legitima vxore (συνοικεῖν) cohabitet. Nec tempore ordinationis suæ (ἀπαιτεῖσθαι) postuletur ab eo seu cogatur, vt profiteatur (ὡς ἀποστήσεται) quò abstinere velit aut debeat legitimo congressu cum propria vxore, non autem indiscriminatim cum vxoribus suis coniunctionem habebunt, sed vicis suæ tempore abstinebunt. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones,

Canon Græcus.

Diaco-

Diaconos & Sacerdotes post ordinationem, consuetudine cum legitimis suis vxorib. priuare deponatur: Similiter & qui ordinantur, si vxores suas prætextu pietatis abiiciant, excommunicentur.

Expenduntur verba Græci Canonis.

Multa in hoc Canone sunt consideranda. Non enim hoc tantùm dicunt Orientales, quòd constitutiones & Canones Romanæ Ecclesiæ de lege & voto cœlibatus Sacerdotū non velint recipere, sed rationem addunt grauissimã, quia scilicet Romanę illæ constitutiones, pugnent contra veterẽ Canonem Apostolicæ constitutionis, vbi disertè cautū est: Ne prætextu religionis consuetudo coniugalis Sacerdotib. prohibeatur, Canone Apostol. 5. Et eo ipso, quòd Canonẽ illum, de consuetudine coniugali Sacerdotib. licita, vocant ἀρχαῖον, ex antithesi notant Romanū Canonẽ de lege & voto cœlibatus esse καινὴν nouitiū, sicut Socrates etiã eum appellat. Similiter etiam eo ipso, quòd hunc Canonẽ de coniugio Sacerdotū affirmant esse Apostolicã constitutionem, negant Romanæ Ecclesiæ constitutiones de cœlibatu Sacerdotū esse Apostolicas. Ac ideò meritò dicunt, se repudiato Romanæ Ecclesiæ decreto, veteri Canoni Apostolicæ cõstitutionis velle obsequi, hoc enim significat ἐξακολουθεῖν.

Epiphanius sententiam synodo refellit.

Et quia Epiphanius ausus fuerat disputare: Canonem illū de consuetudine coniugali Sacerdotibus permissa, non esse ἀκριβῆ, hoc est, minus sincerum (sicut interpres reddidit) seu minus exactū & exquisitum. Patres illi confirmant, in eo Canone esse Apostolicã ἀκρίβειαν, hoc est, Apostolicã sinceritatem exactã & exquisitam. Ac diligenter obseruetur, Epiphanii disputationẽ de Canone cœlibatus Sacerdotū, in generali synodo, publica authoritate esse reiectã & explosam. Quòd verò Latini contenderunt, Apostolos temporis tantùm gratia Canonem illum posuisse, vt progressu temporis emendaretur, hoc Patres illi negant. Dicunt enim, Apostolicã illam constitutionem esse sinceram & exquisitam, & in posterum etiam debere valere. Et tandem ex hoc fundamento, decretum faciunt: Coniugium nequaquã debere impedimento esse, quo minus is, qui idoneus est, ad sacros ordines assumatur & euehatur, & à nemine tempore ordinationis exigendum esse votum cœlibatus: Imò depositioni & excommunicationi subiiciunt, si quis vel legem cœlibatus Sacerdotibus imponat, vel si quis in sacris ordinibus constitutus, prætextu pietatis & religionis consuetudinem coniugalem abiiciat. Quòd dicũt de conuenienti tempore consuetudinis coniugalis, respiciunt ad locum Pauli, 1. Cor. 7. qui in præcedentibus explicatus est. Nam & Paulino verbo (ἀποστεροῦντες,) vtuntur. Gratianus verò eo loco peregrina verba ex secunda synodo Carthaginensi infarsit: Qui altari ministrant, debent in omnibus esse continentes, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare.

Aliquid de cœlibatu in Orientales Ecclesias irrepsit.

Porrò licet hoc modo Orientalis Ecclesia libertatem coniugij Sacerdotū, contra Occidẽtales rectè defenderet, aliquantulū tamen etiam in Oriẽte, tunc à priorib. institutis recessum, & Occidentalibus aliquid cõcessum fuit. Nam in eadẽ synodo, Can. III. dicunt: Quia Romana sedes, quod ad Sacerdotū coniugiū attinet, summū ius, Constãtinopolitana verò ἐπιείκειαν seruauit, nos ex duobus illis medium componamus, &c. Atq; inde factum est, quòd eos qui vel ad secundas nuptias transierunt, vel qui viduã, repudiatã, ancillã, meretricem duxerunt, noluerint in posterū ad sacerdotium admittere, Can. 3. Et quod 13. Canone Sacerdotibus concedunt, hoc Episcopis negant. Nam in 12. Canone Episcopū iubent à propria vxore secedere post ordinationem. Et Can. 48. vxor Episcopi in monasterium detruditur. Quod cum Nicæna synodo, & cū Apostolico, Can. 5. expressè pugnat, vbi tam Episcopis, quàm reliquis Sacerdotibus vsus coniugij non tantùm permittitur, sed Episcopus prætextu religionis vxorem abiiciens, deponitur & excommunicatur. Ex eadem etiam mixtura in 6. Canone Constãtinopolitano decernũt, vt DEINCEPS, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, post ordinationẽ nõ liceat coniugiū contrahere. Quia enim dicunt (deinceps,) ergo antea licuit. Ne tamẽ laqueū videantur cuiquã iniicere, permittũt & suadent, vt qui continere nõ possunt, vxores ducant priusquã ordinẽtur, quã cautionem etiã hodie Græci vsurpare dicuntur. Et inde Sigismundus Baro scribit, apud Moscouitas sæpè eodẽ die vnū & eundẽ vxorẽ ducere, & mox postea ad gradū diaconatus ordinari.

Episcopū à coniugio interdictum.

In Occidentalibus Ecclesiis lex cœlibatus vrgetur.

Cùm itaq; hoc modo (accedẽte etiam Imperatorū authoritate, sicut in Can. 3. patet, qui in Oriẽte tunc sedẽ Imperij habebãt) lex cœlibatus ex Oriẽtalib. Ecclesijs exclusa esset, & Iustiniani Authenticæ correctę, Romani Põtifices abiecta omni spe, quod Orientẽ etiã lege illa sua occupare possent, constituerunt, in reliquis Occidentis Ecclesijs, cõiugio Sacerdotū proscripto, legẽ cœlibatus strennè vrget. Et astutè Canonẽ Cõstantinopolitanū ita interpretari cœperũt, quasi Oriẽte tantùm excepto, totus Occidens legi cœlibatus subiectus esset. Ita enim Stephanus II. dist. 31. Aliter se Orientaliū traditio habet Ecclesiarū, aliter huius sanctę Romanę Ecclesiæ. Nam eorū Sacerdotes, Diaconi aut Subdiaconi, matrimonio copulantur. Istius autẽ Ecclesiæ, vel Occidentaliū, nullus Sacerdotū à Subdiacono vsq; ad Episcopum, licentiã habet coniugiū sortiẽdi. Quasi verò aliud esset Euangeliū in Oriẽte & aliud in Occidente. Atq; Orientaliū traditionem cõstat esse Apostolicã, Scripturæ scilicet, verę etiam & potioris antiquitatis. Qualis verò & vnde sit Occidentalis traditio, prohibens coniugium, Paulus nominatim explicat. 1. Tim. 4. & Ignatius in Epist. ad Philadelphienses, sicut suprà dictū est.

Stephanus secundus.

Exigeret autem ordo historiæ, vt porrò ostenderemus, quibus artificiis, & quantis difficultatibus lex de cœlibatu Sacerdotum, reliquis etiã Occidentis Ecclesiis obtrusa sit. Sed quia instituti nostri non est integras historias contexere, breuiter tantùm quædam annotabimus, quãdo & quomodo, lex ista Angliæ, Hyberniæ, Germaniæ, Polonię, Bohemiæ, Danię, Sueciæ Ecclesias, magnis turbis, & diuturnis difficultatibus inuaserit.

Et in singulis hoc obseruetur, quòd Euangelium, quando primò in istis locis plantatum fuit, nõ attulerit secum legem de cœlibatu Sacerdotum, sed quod multò pòst. Sacerdotibus in illis prouinciis, ab initio Euangelij habentibus vsum coniugij, lex ista imposita & superseminata fuerit, tanquam zizania inter triticum. Iure enim hic etiam illud Tertulliani valebit. Quod primum verum, adulterinum autem quod posterius.

Britannia conuersa quando.

Britanniam igitur seu Angliam omnium prouinciarum primã Christi nomen recepisse, Sabellicus author est. Doctores enim Ecclesiarum Britannicarū numerantur, inde ab anno Domini 17 n. & vlterius, & tamen per multas annorum centurias, Britannia legem cœlibatus Sacerdotum ignorauit:

tauit:

Tentata lex cœlibatus in Anglia. Augustinus Monachus.

rauit. Circa annum verò Domini 600. Augustinus Monachus Romanus, à Pontifice Gregorio missus fuit in Angliam, vt Romanas traditiones Ecclesiis Britannicis inferret, sed huic Episcopi & doctores Britanniæ fortiter primò se opposuerunt, atq; ideò, licet cœlibatus Sacerdotum pars nõ postrema esset Romanarum traditionum: Augustinus tamẽ ille cùm videret, coniugium Sacerdotibus Britanniæ vsitatum esse, non statim prohibitionem coniugij ipsis obtrusit. Sed orsus ab aliis pompaticis ceremoniis, homines primum in admirationem Romanæ sedis adduxit, posteà sensim & ipse & successores eius fundamenta legis de cœlibatu Sacerdotum, variis artificiis cœperunt substruere, partim mirificis encomiis castitatis, quam in solo cœlibatu cõstituebant, partim in introducta in Angliam hypocrisi Monachorum Benedictinorum.

Britualdus Lundensis Episcopus. Beda.

Circa annũ vero Domini 714. Britualdus Lundensis Archiepiscopus, in Synodo tentauit Sacerdotibus coniugium prohibere, sed non potuit hoc obtinere. Interea Beda contra coniugiũ Sacerdotum disputabat (mortuus enim est an. 734.) vt dist. 31. Sacerdotibus vt semper valeant altari assistere, semper ab vxoribus est abstinendum. Post Bedam verò Monachorum declamationibus & hypocrisi, Clericorũ coniugium in magnum contemptum apud vulgus adductum fuit.

Odo Cantuariensis.

Odo igitur Cantuariensis Episcopus, circa annum Domini 950. magno tumultu Sacerdotũ nuptias hæreticas iudicandas decernebat. Sed quia vna erat, sine verbo Dei & sine viribus, insania,

Dunstanus.

Dunstanus successor Odonis, alia via rem aggrediendã indicauit. Et operæ precium est obseruare, cum disputationibus, declamationibus & hypocrisi, non possent legẽ cœlibatus, & phibitionem coniugij inuehere, quibus tandẽ rationibus hoc perfecerint.

Fabula de 12. articulis Gabrielis Archangeli. Missa Pontificis ad Anglos.

Monachi sparserãt fabulam, Gabrielem Angelũ in charta quadam 12. articulos figuratos detulisse, quòd coniugiũ Sacerdotum non esset tolerandum, mox Dunstanus Romã ad Põtificem proficiscitur, & inde redit in Angliã, anno 960. horribili bulla Iohannis 13. ornatus, qua ipsi dabatur summa authoritas, vt Sacerdotes Britannici vel vxores abijcerẽt, & votũ cœlibatus susciperent, vel omnibus prorsus Ecclesiasticis prouentibus exuerẽtur.

Gladius Regis Edgari.

Adiunxit verò sibi Dunstanus etiam brachium seculare Regis Edgari, vt si clanc non posset soluere, gladio nodum illum dissecaret. Cumq; Sacerdotes legitimas suas vxores nollent abiicere, Dunstanus ipsos eo titulo, quasi essent vasa fornicationũ, ab Ecclesijs cathedralib. expulit,

Sacerdotia Angliæ traduntur Monachis Benedictinis.

& Monachos Benedictinos in ipsorum locum substituit, vnde nomẽ Canonicorũ regularium ortum, ad hũc vsq; diem durat. Multis verò bonis, tyrannis illa displicebat.

Turba in Anglia propter legem cœlibatus orta.

Ortæ igitur fuerunt magnæ turbæ in regno Angliæ, circa annũ 975. ita vt causa presbyterorum electorũ, ad delectos iudices deferenda esset, qui cùm Vintoniæ in Monachorum conclaui, in frequenti consessu ea de re agerẽt, & iam maior pars decerneret, presbyteros esse restituendos ad pristinos honores. Ecce subitò vox audita est; Nõ benè sentiunt, qui presbyteris fauent.

Vox incerto authore prolata licentiam dirempsit.

Verũ quia imago Christi de cruce pendentis, quæ ibidem prostabat, visa fuit eam reddidisse vocem, ita fides habita est oraculo, vt presbyteri causa ceciderint, & turba omnis sedata sit. Hæc Polydorus, libro 6. Anglicæ historiæ, qui addidit, multos tunc existimasse, Phœbi magis quàm Dei oraculũ illud fuisse, hoc est, hominum fraude non Dei nutu editum.

Canutus Rex.

Inde Canutus rex, circa annum Domini 1020. Sacerdotes, eò quod vxorati essent, ex templo Buriensi, substitutis Monachis eiecit, idem postea Eduardus fecit in collegio Oxoniensi.

Reddita Sacerdotibus Angliæ vxores. Anshelmus cœlibatum sacerdotum propugnat. Synodus Londinensis.

Sed circa annum 1097. cùm rex Vuilhelmus, accepto annuo tributo, presbyteris cõiugatis vxores relinqueret, & reliquis potestatẽ faceret contrahẽdi matrimonium. Anshelmus Cantuariensis se opposuit, & in synodo Londinensi, anno 1102. Sacerdotib. vxores phibuit. Variæ in illa synodo disputationes fuerunt, quibusdã mundissimũ hoc visum fuit, quibusdã verò periculosum, ne dum mũdicias viribus maiores appeterent, in imũdicias horribiles, ad Christiani nominis summum dedecus, inciderẽt. Ac mox anno sequẽti, publicis querelis ad Anshelmũ delatũ fuit, loco prohibiti coniugii, cœpisse per totam Angliã regnare vitiũ Sodomiticum,

Sodomitæ partus lex cœlibatus.

& ex Clero contagium illud etiam ad Laicos serpere. Anshelmus nouis edictis hoc reprimere studuit, sed frustrà, cùm remedium diuinitùs institutũ prohiberet. Cùm verò ne hac quidem ratione prohibitio coniugij ab omnibus reciperetur, Anshelmus causam ad Romanũ Pontificem detulit, à quo missus Iohan. Cardinalis in synodo Londinensi, Pontificia authoritate, coniugium Sacerdotũ denuò prorsus damnauit, anno 1125.

Ioan. Cardinalis damnans coniugia Sacerdotũ cum scorto captus.

Sed mirabili iudicio Dei, sequẽti nocte cum scorto in lecto deprehensus, captus fuit. Cumq; Episcopi postea, an. 1129. illam Cardinalis sententiã executioni mandandã, à Rege Henrico flagitarẽt, is accepta à Clero pecunia, permisit ipsis hoc vxores, siue mulieres.

Albertus Ostiensis.

Missus igitur tandem Albertus Ostiensis ab Innocẽtio, an. 1138. coniugium Sacerdotum in perpetuũ proscribit ex Anglia. Et tamen postea etiam, multi eruditi Sacerdotes in Anglia, legitimas vxores & liberos habuerũt, quos recenset Balæus 3. Cent. 10. Reliqui, qui vxores dimittebãt, & easdẽ loco concubinarum recipiebant, tolerabantur.

Hæc ex Balæi Centuriis, qui ex certis historicis ea descripsit, collecta, pro ratione instituti nostri, hoc loco breuiter annotare volui. Et grata nobis debet esse illa historia. Manifestè enim ostendit, Christum Euangeliũ quidem suum Britanniæ intulisse, circa annum salutis ducentesimum, & illud per ministros tam coniugatos, quàm cœlibes propagasse. Post quingentos verò demum annos, prohibitionem coniugij, à Romanis Pontificibus cœpisse eò inuehi, sed maximè certabimus, per quadringentos annos continuos & amplius, verè Romanensibus artificiis fabulam illam actam, nõ gladio Spiritus quod est verbum Dei, sed Monachorũ hypocrisi, & clamoribus Pontificum bullis, Regũ gladiis, & Satanæ præstigiis. Hoc enim præcipuè in Historia Anglicani cœlibatus obseruandum est, quibus epicherematis, ista Pontificij cœlibatus, Ecclesiis Britannicis obtrusa sit. Inde enim statui potest, ex cuius Spiritus officina, talia non argumenta, sed epicheremata profecta sint.

Hyberniæ Episcopi coniugati.

De Hyberniæ Ecclesiis, Bernhardus in vita Malachiæ scribit, quod vsq; ad suam ætatem Episcopi ibi fuerint vxorati. Et nominatim dicit, in sede Archiepiscopali Hyberniæ Armachana, ante Celsum, qui Bernhardi tempore vixit, octo viros vxoratos & literatos sedisse, qui ob vitãdum laqueum voti cœlibatus, ordinationẽ à Romanis Pontificibus noluerũt petere. Et Malachias primus, legem

Malachias.

cœlibatus Sacerdotũ in Ecclesijs Hyberniæ inuexit, circa ann. Dom. 1130. sicut scribit Bernhardus.

Porrò

Bulgari.

Porrò quia Bulgaria inter Vngariam & Græciã sita est, Romani Pontifices eam Occidẽtalibus Ecclesiis adiungere conati sunt, & populum hypocrisi externa cœperant dementare. Nam circa annum Domini 860. distinct. 28. Bulgari Nicolaum primũ consuluut, vtrum presbyterum, habentem vxorẽ, debeant sustentare & honorare, an vero à se proiicere. Illis Nicolaus ita respondet, vt ostendat, se nõ re ipsa tantum, sed disertis etiam verbis Paulo contradicere. Paulus enim dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum. Nicolaus verò Bulgaris respondet, presbyteros coniugatos esse valde reprehẽsibiles, sed tamen posse tolerari, sicut Christus Iudã inter suos discipulos tolerauit, & sicut Deus solem suum facit oriri super bonos & malos. Sed sacerdotes Bulgari per Episcopos suos Guntherum & Theodogutum, Nicolao isti acriter se opposuerunt, & tyrannidem ipsi obiecerunt. Cumque Pontifex sua tonitrua, & fulgura ipsis minitaretur, ostenderunt se bullas nõ multum timere. Successor verò Nicolai, Adrianus secũdus, circa annũ Domini 870. tres Legatos, Sylnestrom, Leopardum & Dominicum misit ad Bulgaros, vt ibi in Ecclesiis omnia ad normam Pontificiã instituerent, & adduxerunt illi secũ sacerdotes Latinos, sed Bulgari expulsis Latinis sacerdotibus, Græcos retinuerunt, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ tandem se rursus adiunxerunt.

Nicolai primi responsum Bulgaris datũ de sacerdotibus vxoratis.

Adriani II. in Bulgariam legationes.

In Germania Euangelium quando.

Sed ad patriam Germaniam venio, quæ vt bario mascula, ab initio recepti Euangelij, ad Hellebrandum vsque per annos nongentos & amplius, cõiugium sacerdotũ defendit & vsurpauit, ac iugũ cœlibatus, sicut postrema recepit, ita prima proiecit. Irenæus enim, qui scripsit circa annũ Domini 180. testatur suo iam tẽpore celebres in Germania Ecclesias fuisse, & fidem earum simplicem, nihil continentem præter ea, quæ in Scripturis sacris tradita sunt, quæq; in capitibus Catecheseos habemus, describit, lib. 1. Vnde verisimile fit quod dicitur: Crescentem, quem Paulus scribit in Galliam abiisse, 2. Tim. 4. Moguntiæ docuisse fidem Christi. Hilarius etiã Episcopus vxoratus, circa annũ Domini 350. narratur scripsisse ad Episcopos Germaniæ primæ & secũdæ, & nominatim dicitur ad Vuormatiẽsem Episcopum scripsisse, de quodam Euphrate Agrippinensi Arriano. Ambrosius etiam ad quandã Germaniæ Reginam Fridgildam scripsisse dicitur. Hieronymus, lib. 2. cõtra Iouinianũ, testatur se in Treuirensi Ecclesia (vbi ante etiã Athanasius latuerat) versatum, & ibi dicitur cũ Ruffino, Bonoso & Florentio, ὁμοσχόλων magistros audiuisse. Et ex Germanica illa Schola Catecheseos, prodiit explicatio in symbolũ Apostolicum, quæ Cypriani titulo fertur, sed à Ruffino conscripta est. Vnde post Irenæũ, de doctrina & fide Ecclesiarum Germanicarũ statui potest. Ex illo etiam loco, Hieronymus epistolã scripsit ad duos illos Germaniæ sacerdotes Suniónem & Fridelum, qui cum audissent, Hieronymũ Hebraicæ linguæ peritum esse, petierãt deprauata quædam loca in Psalmis restitui. Tantopere hoc Hieronymo placuit, quòd exclamat in Epistola: Quis hoc crederet, vt Barbarus Getarũ sermo, Hebraicam quærat veritatem, & dormitantibus imò contendentibus Græcis, ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutetur? &c. Et quia sermonis Getarum meminit, quasi distinguens eum ab Idiotismo Treuirensi, hoc est, Germania Cisrhenana. In media igitur Transrhenana Germania, videntur duo illi sacerdotes fuisse. Nõ diu enim post Hieronymum, Clodoueus Rex Francorum, circa annum Domini 440. fidem Christianam publice suscepit, & in prouinciis suis eam propagauit. Et Bonifacius fidem Christi in Germania inuenit, nõ attulit. Historiæ enim manifeste testantur ab annis octoginta, ante Bonifacium, collapsam fuisse disciplinam Ecclesiasticam Frãcicis Ecclesiis. Ergo antea & veram doctrinam, & piam disciplinam habuerunt.

Irenæus.

Crescens Mogũtiæ docuit.

Hilarius ad Germaniæ Episcopos.

Ambrosius.

Hieronymus. Treuiris schola Catecheseos.

Sermo Geticus in Germania.

Clodoueus.

Bonifacius.

Cùm igitur sexcentos ferme annos Germania fidem Christi professa esset, tempore Bonifacij & lõge pòst legem cœlibatus sacerdotum adhuc ignorauit. Non enim gregarij seu plebei tantum sacerdotes, matrimonia habuerunt in Germania, sed præcipui etiam Episcopi. Nã Bonifacius, circa annum Domini 7[.]0. inuenit Gebilibum (quem alij Gerbilionem appellant) Episcopum Moguntinũ, cuius pater Geraldus ante ipsum Mogũtiacus Episcopus fuerat. Auẽtinus libro tertio, pag. 294. Hedio ex vetustissimis diplomatis ostẽdit, Paschalem Episcopum Curiæ Rhetorum, circa annum 760. in ipso Episcopatu habuisse legitimã vxorem, cuius adeo ipsum non puduit, vt voluerit nomen ipsius in principio quorsidam diplomatum addi & exprimi, & quidem honesto titulo, quod esset Antistita seu Episcopa Curiensis. Auentinus, libro 5. pagina quingentesima & septuagesima quarta, de Hellebrandi tempore scribens, inquit, circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germaniæ illa ætate publice vxores, sicut cæteri Christiani habebãt, & filios procreabant, sicut in instrumentis donationum, quæ illi templis Mystis, Monachis fecere, inuenio, vbi hæ nominatim cum coniugibus testes citantur, & honesto vocabulo presbyterissæ nuncupantur, imo Hieron. Gebuilerus Pontificius nostri temporis Scriptor fatetur, sicut etiam Balæus idem annotauit, tempore Henrici 4. circa annum Domini 1070. in Galliis & in Germania circiter 24. Episcopatus fuisse, in quorum diœcesi à superioribus ordinibus, ad infimum Clericum vsq; cõiugati fuerunt, & Nicolaus primus, circa annum Domini 865. scribens ad Ratulfum Episcopum Argentoratensem, matricidę cuidam imponit certam pœnitentiam, vt post quadriẽnium possit quidem communionis gratiam accipere, oblationes vero non offerat ante alterum septennium. Fuit ergo presbyter, quia offerendi potestatem habuit. Et tamen Nicolaus addit, à propria verò & legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat.

Primi Episcopi Germaniæ coniugati fuerũt Geraldus Moguntin.

Paschalis curiæ Rhetorum Episcopus cõiugatus.

Antistita seu Episcopa.

Presbyterissa.

Euãgelium igitur Christi, ab Apostolorum statim tempore in superioribus Germaniæ partibus susceptum, nõ iniecit sacerdotibus Germanicis laqueũ cœlibatus seu prohibitionẽ coniugij. Ab initio enim suscepti Euãgelij per annos ferme mille, coniugium sacerdotum, non tantum vsitatum, sed honorifice habitũ & defensum fuit, in Germanicis Ecclesiis, sicut ex illis, quæ iam recitauimus, patet.

Videamos iam, quando, per quos & quibus artificiis, lex cœlibatus in Germanicis Ecclesiis tentata, quantisq; non tam difficultatibus, quam totius Imperij concussionibus, tandem per vim intrusa sit. Circa annum igitur Domini 700. ob Regum negligentiam & crebra bella, magna licentia Ecclesias in Francia inuaserat, sacerdotes canes & scorta alebant, luxu & auaritia perditi, inquit Auẽtinus. Non multò post venit ex Anglia in Germaniam Vinofridus, qui perspecto statu Ecclesiarum

Quãdo & per quos lex cœlibatus in Germaniam intrusa sit.

Vinofridus Anglus in Germaniam.

in Francia, Romam pergit, rem omnē ad Gregorium secundū defert. Is Vinofridum sacræ Philosophiæ Magistrum Germaniæ gentibus designat, & Pontificio diplomate illi demandat prouinciā docendi Francos, & à malis falsisq; sacerdotibus purgandi, A. 719. idibus Maij. Qui per bienniū mandatis strennè defunctus, Romā reuertitur, & Vinofridi nomine in Bonifacium mutato, Episcopus creatur, & conceptis verbis in scita Pontificū per Germaniā propagande iurat. A. 721. pridiè calendarum Decembris. Verba Iuramēti extant apud Auentinum, pag. 288. Atq; diplomatis Pōtificiis ad Reges & Episcopos Germaniæ ablegatur. Dignū autē est obseruatione, quod Bonifacius ille, cùm tale mancipiū Pontificis factus esset, vt Nauclero teste, condiderit flagitiosum illud capitulū, dist. 40. Si Papa, nō statim primo congressu ad Romanorū Pontificum placita, sicut iurauerat, Germanos obligare ausus fuit. Multi enim se ipsi opponebant, ꝙ offerret dissentanea Apostolorum doctrinæ: vt Sydonius, Virgilius, Adelbertus, Claudius, Clemens Scotus. Ideo Gregorius scribens ad Episcopos Bauariæ, nō audet primo suas traditiones offerre, sed ille ipsa fundamente doctrinæ Christianæ repetit, quæ intelligebat in Ecclesiis Germaniæ tunc recepta & vsitata esse. Ite enim inquit apud Auentinum, pag. 290. Controuersiæ secundū Christi seruatoris nostri legem, & placita Euangelij, Pauliq; legati Christi scita, cognoscantur. Et in fine addit: Nemo se perfectum, nemo iustulum, nemo Sanctulum esse confidat. Tota vita Christiani pœnitentia est, & bellū. Imbecilles & homines sumus, omnes egemus clementia Dei. Sed contradicentibus sub alie specie expulsis, mox sub prætextu reformationis prauæ vitæ sacerdotum, doctrinæ etiam mutatio tentata est, & Pontifices suū fermentum admiscuerunt. Non enim Episcopi ad Canonū statuta alligabātur, & mandabatur ipsis, vt ex Romanæ sedis doctrina, populum informent, apud Nauclerum, pagin. 786. & sequenti. Hinc Gregorius secundus mandauit, Baptismum, extra mortis necessitatem, non esse administrandum, nisi in festo Paschatis & Pentecostes. Mox Gregorius tertius addidit. Quisque fidelis pro suis mortuis verè Christianis licitè potest offerre, debetq; presbyter eorū facere memoriam. Nauclerus, pag. 787. quod diligenter notetur, oblationes pro mortuis, in Ecclesiis Germaniæ, per annos fermè septingentos, nō fuisse, sed per Bonifacium primo introductas. Sed ad historiam cœlibatus reuertamur.

Capitulū, distin. 40. si Papa, est Bonifacij hostium.
Gregorij litera ad Bauaros.
Baptismi administratio quando.
Grego. III.
Orationes pro defunctis quando in Germania.

Inter capita igitur reformationis Ecclesiarum in Germania per Bonifacium, non postremum erat lex cœlibatus, seu prohibitio coniugij sacerdotū. Sed quia Bonifacius animaduerterat, Germanos à vagis libidinibus abhorrere, amantes verò, retinentes & tenaces esse legitimi fœderis coniugalis, sicut ipse Bonifacius apud Nauclerum, Tomo secundo, pagina prima, scribit: in antiqua Saxonia, si virgo in paterna domo stuprata, vel matrona fuerit adulterata, strangulatā cremant, & super fossam sepulturæ corruptorē suspendunt, aut cingulo tenus vestibus succisis flagellant, castæque matronæ pungunt de villa in villam, donec interimant, &c. Pontifex igitur nō ausus fuit sacerdotibus Germanis primo aditu legitimum coniugium prohibere. Sed Gregorius secundus hoc tantùm mandauit Bonifacio, Epistola 5. Ne digamos in sacerdotum ordinem cooptaret. Gregorius verò tertius de reformatione sacerdotū, quos fornicatores & adulteros esse acceperat, ita scribit ad Episcopos Bauariæ, Nemo scorta aut concubinam alat, quisq; aut caste viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non esto, Auentinus pag. 290. Sed post hunc cum Bonifacius à Zacharia Pontifice peteret cōsilium, quid agēdum sibi esset, si inuenitet sacerdotes fornicarios & adulteros. Respōdet Zacharias, Dominus dicit: Sacerdōtes mei semel nubāt, Et Apostolus vnius vxoris virum vult. Et hoc ante susceptum sacerdotium vti licitum est, tā à die suscepti sacerdotij, etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Item, quomodo plures vxores habere præsumunt, quibus nec vnam concessum est, post susceptum ministerium, attrectare? Ita quidem Zacharias. Sed dignū obseruatione est, quod illud de prohibitione coniugij sacerdotum Bonifacius vel non ausus fuit Germanis proponere, vel nō potuit obtinere. Extat enim descriptio Synodi à Carolomāno conuocatæ, Anno Domini 742. & à Bonifacio celebratæ, apud Auentinum, pag. 292. & apud Nauclerum, pagin. 791. vbi prorsus nulla fit mentio prohibitionis coniugij sacerdotum, quam Zacharias mandauerat. Et post illud etiam tempus, sacerdotes in Germania vxoratos fuisse ostēdimus. Sed hoc tunc statutum fuit. Sacrificuli adulteri, scortatores, sacris opibus nequaquam alantur. Item Sacerdos scortator, libidinisque mancipium, in carcere pane & aqua pastus, pœnas luat. Et nullus in domo sua subintroductam mulierē habitare permittat, &c. Interea verò Bonifacius ita cōcionabatur, vt oblique ad cœlibatum alliceret: Sacerdotes debere cupiditatibus imperare, libidines refrænare, voluptates spernere, &c. Et Zacharias postea cū videret lege & mandato, se non posse prohibitionem consuetudinis cōiugalis apud Germanos obtinere, scribit Ecclesiis Galliæ & Frāciæ, Anno 743. precario vel consulendo proponens, vt in posterū cœlibes ad sacerdotium assumant. Hæc enim sunt eius verba: Si Bonifacio dicto audientes eritis, & castos ab omni Venere sacerdotes vobis delegeritis, quemadmodum iure diuino præscribitur, & nostro munere functus Bonifacius frater noster prædicat, omnibus formidolosi eritis Barbaris, Auentinus, pag. 296.

Germani infensi libidinibus vagis & amantes coniugij.
Antiquorum Saxonū animaduersio seuera in scortatores & adulteros.
Digamis interdictum sacerdotium in Germania.
Zacharias prohibet coniugium sacerdotum in Germania.
Bonifacius eā prohibitionē non audet publicare.
Sacrificuli scortatores, adulteri.
Cœlibes ad sacerdotia euehendos.

Circa idem verò tempus diuus Virgilius, ex Hybernia ad Reges Franciæ venit, cū Dabda Græco sacerdote. Cumque Hybernici & Græci coniugium sacerdotum tunc probarent & defenderent, Bonifacius quæsiuit occasionem, vt Virgilium expelleret. Et quia Virgilius Philosophiæ peritus, de Antipodibus alicubi disputārat, hanc occasionem Bonifacius Philosophiæ ignarus arripuit. Et Zacharias rescripsit: Virgilium Philosophum à templo Dei & Ecclesia depellito, si illā peruersam doctrinam fuerit confessus. Ita Bonifacius quidem per annos 36. varijs modis coniugium sacerdotum in Germaniæ Ecclesiis attentauit, sed tamen prohibitionem eius, & legem cœlibatus, non potuit in Germanicas Ecclesias in vniuersum inuehere. In secundo Tomo Conciliorum referuntur sane Concilia quædam in Germania celebrata, in quibus coniugium sacerdotibus prohibitum legitur: Sed insignem & manifestam fraudē, imò inculcatum crimen falsi deprehendi in descriptione Concilij Moguntiaci, Anno 813. Ibi enim 10. Canon ita legitur: Clerici castimoniā inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant. Quod cum legerem,

Virgilius à Francia pulsus à Pontifice.
De Antipodibus.
Causa falsi prætexta, pontificum.
Crimen falsi commissum in descriptione Concilij Moguntiaci.

primò

primò videbam non poni legem necessariam, sed tradi consilium, vt studeant continentiæ Clerici. Cum verò attentius totum illum Canonem perlustrarē, vidi Concilium Moguntinū, in illo Canone nihil aliud agere, quam quod regulam Clericorum ex Isidoro (quæ repetitur distinct. 23. His igitur) ad verbum transcribunt. Sed cum regula illa Clericorum expresse ita habeat, sicut etiam in Hulderici Epistola citatur: Clerici castimoniam inuiolati corporis perpetuo cōseruare studeant, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur, Rhapsodi Cōciliorum (cū reliqua ad verbum ex cap. His igitur, describantur) illam particulā, de matrimonio clericis concesso, astute, ne dicam perfide & scelerate, luculento crimine falsi, expunxerūt & omiserunt. Atq; hinc statuatur quantum fidei Rhapsodiis illis tribuendū sit. Eadem enim fide etiam, capit. Quoniā, &c. in Tomis illis omiserunt. Ita etiam Vuormaciensi Concilio inserti sunt Canones, transcripti ex secundo & quinto Carthaginensi, de prohibitione coniugij sacerdotum, cum tamen postea, & Hellebrandi etiam tempore, sacerdotum coniugium in Germania vsitatum fuerit, sicut supra ostendimus.

Regula Clericorum Isidori.

Certamen Nicolai primi, & Hulderici Augustani, de prohibitione coniugij sacerdotum.

Memorabilis autem est historia certaminis inter Nicolaum primum & Hulderichum Episcopum Augustanum, de prohibitione cōiugij Sacerdotū, circa annum 860. Et ne quis cauilletur Epistolam Vlrici à nostris confictam esse, mentionem eius facit & argumentum exponit Aeneas Syluius in sua Germania. Et reperta est, ante mota seculi huius certamina, in Bibliotheca quadam Hollādiæ. Vide Hedionem Ecclesiastica historia, li. 8. cap. 12. Et ne nominis æquiuocatio lectorē turbet. Alius est Vdalricus Augustanus, quem Auētinus scribit mortuum esse, anno 973. Hunc verò Hulderichū Aeneas Syluius scribit mortuum, Anno Domini 900. ætatis 83. Et digna est Epistola illa Hulderici, quæ extet & legatur in Ecclesia. Melius enim quam omnes illorum temporum historici ostēdit, quibus argumentis res vtrinque acta sit, & pro coniugio & contra coniugium sacerdotum. Non autem hoc loco integram illā Epistolam, quæ alias extat, adscribemus, sed argumēta tantum in vtramq; partem excerpemus, retētis ipsius Vlrici verbis. Nicolaus igitur distin. 32. ca. de illo Clerico, reprehendēs Odonem Episcopū Vienensem in Galliis, eò quòd ipsius authoritate subdiaconus Alnericus vxorem duxerat, decretum fecit. Nulli vnquam Clericorū, exceptis Lectoribus & Cantoribus, vxorē habendi licentiam dandam esse. Et decretū illud ad Germanicas etiam Ecclesias misit, atq; executionem eius Episcopis mandauit. Huldericus verò non tātum recusat hoc facere sed ostēdit, quibus Argumentis sacerdotes Germaniæ cōiugium suū defenderint, quia scilicet, Primò, In veteri Testamēto Dominus sacerdoti coniugium constituit. Secundò, Non legitur hoc in nouo Testamēto interdixisse. Tertiò, Christus & Paulus affirmant, nō omnes posse capere consilium continentiæ. Quartò, Paulus diserte dicit, se nō habere præceptū Domini de cœlibatu. Quintò, Paulus expresse dicit, Episcopi & Diaconi sint vnius vxoris viri. Sextò, Paulus sine exceptione dicit, propter fornicationem vnusquisque habeat suam vxorem. Itē, melius est nubere quàm vri. Septimò, Citat Canonem Apostolorum: Nec clericus vxorem propriam sub obtentu religionis abiiciat. Octauò, Citat decretū Syluestri, quod statuit, vxorem Diaconi à sacerdote benedicēdam esse. Quod decretum Pontificij in suis consiliorum tomis, sicut alia quędam, expunxerunt. Nonò, Allegat regulam clericorum, quæ extat, distinct. 23. Clericos sit pudicus aut certe vnius matrimonij vinculo fœderatus. Decimò, Quia Nicæna Synodus sacerdotib. cōiugium liberum permisit. Vndecimò, Paulus dicit: Alligatus es vxori, noli quęrere solutionem. Nā & qui vxores habent possunt esse tanquam nō habentes: Et qui nubunt, possunt in Domino nubere, hoc est, sicut ipse explicat, in contrahēdo matrimonio nihil quod Dominus prohibeat attentare. Duodecimò, Dicit præceptū cœlibatus sacerdotū esse onerosum & importabile, contra Euangelicā institutionem & sancti Spiritus dictationem, contrarium tam veteri, quam nouo Testamēto. Christus enim dicit: Qui potest capere capiat. Isti verò dicunt, Qui nō potest capere feriatur anathemate. Item, dicit esse morbū, imo pestilentiam, prauitatē intentionis, fatuam & turpem suggestionem, doctrinam Pharisaicā, periculosum hæresis decretū. Imò hæresin quam cæci duces cæcorum in Ecclesiam Dei introducant, manipulum zizanię, & commentū totius insanię, imò esse spiritus illos erroris, & doctrinas Dæmoniorum prohibentium nubere.

Argumenta quib. Germaniæ Episcopi suum coniugium defenderunt.

Decimotertiò, Fructū cœlibatus Pontificij admodum graphice depingit, & allegat sententiā Augustini. Nullum tam graue facinus, quin admittendū sit, vt deuitetur peius. Multi verò assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie cōtinentiæ placere volentes, grauiora committunt. Patrum scilicet vxores subagitant, masculorum ac pecudū amplexus non abhorrent, in quouis sanctissimo ordine constituti, alienis vxoribus non dubitant abuti: Cumq; quidam Episcopi & Archidiaconi, ita præcipites sint in libidinem, vt neq; adulteris, neq; incestus, neq; masculorū (proh pudor!) turpissimos amplexus sciant abhorrere, tamen casta clericorū coniugia dicūt sibi fœtere, & ab eis iubent & cogūt clericos abstinere. Et dicunt honestius esse plurib. occulte implicari, quam aperte in hominum vultu & conscientia, cum vna ligari. Sed væ vobis Pharisæi, qui omnia facitis propter homines. Itē, Clerici dū licita vnius mulieris cōsortia (Pharisaico furore deuicti) relinquere cogūtur, fornicatores & adulteri, & aliarum prauitatum turpissimi ministri efficiuntur. Et quod flendo cernimus omnes in supradictis sæuiūt sceleribus. Inde tantum Ecclesia Dei scandalum, tantum clerus despectum patitur. Ne igitur Ecclesia, vnica Domini Sunamitis, adulterinis diutius vsa maritis, regale sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo auellatur diuortium, extirpāda est Pharisaica illa doctrina ab ouili Dei: Hæc omnia sunt Hulderici verba.

Fructus cœlibatus Pontificij.

Secundò, Argumenta aduersariorum prohibētium sacerdotibus coniugiū, recitat & refutat Hulderichus. I. Clerici debent se castrare propter regnum cælorum. Paulus dicit se de cœlibatu præceptum Domini non habere, consilium autem dare. Et Christus dicit: Nō omnes hoc consilium capere posse. II. Sine castimonia nemo videbit Deum. Respōdet: Castimonia nō est in virginali flore, sed etiā in coniugali coniunctione. III. Prætenderūt speciem externam sanctitatis & puritatis in cœlibatu coram hominibus. Respondet: Potius debere nos nobis persuadere, vt in conspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quam in conspectu hominum mundi. Nam qui hominibus placent, apud Dominum confusi sunt,

Argumenta prohibētium coniugium sacerdotum.

secundum Psalmistam. IIII. Opposuerunt eaemplum aliorum cœlibum seu continentium, & inde ipsi Episcopi clericos coniugatos in despectum deduaeruut. Ad hoc argumenrum dupliciter respõder Vlriens: Non debetis præsumere de donis vestris, nec propterea alienũ serunm iudicare. Deinde dicir, falsam esse speciem continentiæ, subqua fœdissimæ libidines lateane, &c. V. Allegsrunr eaemplum Grrgorij Magni. Sed hoc refutat opposita narratione de capiiibus sea millium infantũ, quã supra recitanimus. VI. Illud Pauli, propter fornicationem vnusquisq; vaorem suam habeat, specialiter ad laicos pertinere mentiunrur hypocritæ, inqnit Vlricus. Nã illud Apostolicũ dictum vere nullũ excipit, &c. VII. Marium vnius vaoris de Ecclesia interpretati sunt. Sed Vlricus hanc deprauationem ita refutat, quia Paulus addi, Qui suæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit.

Aliquid legis de cælibatu inter dimicationes ipsas tamen adhæsit in Germania. Iussio rogati sacerdotes sunt continentiæ studere, post iussit.

Tertiò, in illa Huldrici Epistola etiam hoc obsernandum est, quomodo inter ipsa certamins, aliquid tamen de lege cœlibatus subindeadbæserit, & ipsa sensim, quasi per cuniculos irrepserit. Nam ex verbis Vlrici manifeste colligitur, vsq; ad aliud tempus in Germania Episcopos monnisse tantum imo rogasse clericos (his enim verbis vtitur) vt si possent, studerent continentiæ, non autem iussisse, multo minus coegisse. Nicolaum vero & quosdam Episcopos, imperiosa quadam violẽria cœpisse iubere & cogere. Et illum quidem laqueum, Germania libertatis amans, mascula responsione per Huldricum tunc quidem eacussit. Sed tamẽ ex illis certaminibus duo hæc adhærescere cœperunt, sicut Vlrici verba ostendunt. Primò, Quia Episcopi cœlibes clericos coniugatos despiciebaot, & in contẽptum apud alios etiam adducebãt, multi non idonei ad cœlibatum, externam speciem continentiæ coram hominibus affectabant. Secundo, Quidam cum assumerentur ad sacerdotium, sua sponte, vel manu, vel ore, votum faciebant continentiæ. Et illi postea ad exeqnendum votum ex debito, sicut Vlricus inquit, constringebãtur, aut ab ordine deponebantur. Sed tamen liberum tunc erat ordinandis, nõ vouere. Dicit enim Epistola, sacerdotes huiua voti nescios, omnino scias non esse cogendos.

Duo mala ex his certaminibus nata. Simulatio cõtinentiæ. Votum continentiæ.

Ordinandis liberum erat, non vouere.

Has obseruationes ex Huldrici Epistola, ipsius verbis annotare volui. Totam enim historiam de coniugio sacerdotum in Germania, clarius illustrant, quam multorum historicorum, de istis temporibus proliaæ scriptiones. Tantum autem Vlricus graui, solida mascula & vere germana sua respõsione effecit, quod ex illo tempore, libertas coniugij sacerdotum in Germania, intemerata mansit, per annos ferme ducentos, vsque ad Hildebrandum. Scribit enim Balæus 2. Centuria 12. Circa illa tempora fuisse in Germania cœnobia Monialium nobilium, vnde exire & honeste nubere poterant, excepta Abbatissa. Et addit Monachos & Canonicos Huldrici Augustensis, potuisse vxores ducere vsque ad Hellebrandi tempora. Bruschius etiam annotat, circa annum Domini 950. plures Monachos cœnobij Fuldensis, sub abbate Hadamario, matrimonia contraxiße.

Monialiũ & Monachorum coniugia in Germania. Monachi Fuldenses coniugati.

Infestantur Pontifices, porro cõiugia sacerdotum Germaniæ. Bruno Augusten. Episcopus occiditur quod cælibatum suasit.

Nec tamen destiterunt Romani Pontifices, practicis Italicis cõiugium sacerdotum Germaniæ attentare. Et circa annum millesimum, Brunonem Augustensem Episcopum subornarunt, vt is Hulderici Epistolam, qua se premi sentiebant, contrario decreto cœlibatus irritam faceret. Sed is, sicut ex Bruschio Balæus secundus, Centuria 43 annotat, ideò miserabiliter cæsus fuit, amputatis pedibus, manibus & capite.

Leo 9. Germanus, cœlibatũ vrget.

Postea circa annum Domini 1050. cum haberẽt Pontificem natione Germanum, Leonẽ nonum, hominem simpliecm, illum instigarunt, vt in synodo Moguntinensi, cum quadraginta Episcopis cõiugia sacerdotum prohiberet & damnaret, existimãtes, Germanos à populari suo facilius passuros sibi laqueum cœlibatus iniici. Et tũc quidem Germania non habebat Hulderichum aliquem, qui se opponeret. Nicetas vero Abbas Græcus, edito scripto, coniugium sacerdotum contra Pontificias illas damnationes defendit. Quia vero magno conatu, Pontificia cohors contra Nicetam hũc scripsit, & hæreticum ipsum declarauit, dist. 31. ca. Omnino. Apparet Nicetam illum non in Græcia vixisse, nec pro Græcis scripsisse, quorum sacerdotibus coniugia sine aliqua Occidentalium cõtradictione, libera erant, sed si nõ in Germania, certe in aliqua Ecclesia Occidentali hæsisse, & pro coniugio sacerdotum Occidentalium scripsisse. Nam ex Auentino ostendimus, Dabdam Grecum sacerdotem in Sueuia ministerio Ecclesiastico functũ. Certe Leo nonus Nicetæ huic Latine respondit: Nec Græcus in Orientali Ecclesia existentes audebant hæreticos proclamare, propterea, quòd cõiugium sacerdotũ probarent & defenderent. Ergo occidẽtalis Ecclesiæ membrum fuisse hunc Nicetam verisimile est.

Nicetas coniugia sacerdotum tuetur, & hæreticus declaratur.

Nicolaus secundus.

Post Leonem, Nicolaus secundus, Presbyterorũ vaores primus cõcubinas iudicauit, & nuptias eorũ fornicationes. Ac quia ex Nicetæ scripto animaduerterat, homines plus moueri eruditis scriptis, quam nudis & imperiosis mandatis seu prohibitionibus, excitauit Petrum Damianum Episcopum Hostiensem, vt is publico aliquo scripto, coniugiũ sacerdotum damnaret, præserrim cum eo tempore etiam Auxentius Mediolanensis cõiugio sacerdotum patrocinaretur, sed irrita erant hęc omnia. Sacerdotes enim Germaniæ, illo tempore nihilominus publice vaores habebant, & liberos procreabant, sicut cæteri Christiani, inquit Auentinus.

Petrus Damianus infectator cõiugij sacerdotum. Auxentius Mediolanensis.

Grego. VII. Hellebrãdus fulmine anathematis sacerdotum cõiugia disiicit.

Gregorius igitur septimus (quem Germani vero & fatali nomine Hellebrandum, hoc est. Titionem infernalem appellarunt) videns sacerdotibus Germaniæ, nec disputationibus, nec Conciliis, nec mandatis, nec prohibitionibus coniugiũ posse eripi, cogitauit cœlũ terræ potius miscendũ esse, quã Germaniæ Ecclesiis hãc libertatẽ relinquẽdã. Fulmen itaq; execrationis expediuit, atq; illud primũ in aliquot imperij principes, & in ipsum denique Imperatorem vibrauit, quos cum fatali quodã successu solio deiecisset, & totum imperium perfidia, bellis, rapinis, incendiis, & cædibus turbasset, iudicauit oportunum & fatale hoc tempus esse, quo miseram turbam sacerdotum, ea possessione sancti, casti, & honorabilis coniugij, quam vsurpatione annorum ferme mille præscripserant, semel in perpetuum deturbare posset. Prauidebat enim turbatis & exterritis omnibus nullum Carolomannum, nullum Huldericum futurum, qui patrocinium coniugij sacerdotum, vel suscipere auderet, vel sustinere posset. Ac si ex historiis cõsideretur quam profligatum Diaboli organon Hellebrandus iste fuerit, quali temporum ac rerum statu, quam truculenta tyrannide, & quam funestis turbis, coniugium sacerdotibus Germaniæ extorserit, nõ opus erit disputare, an ex Deo vel ex hominibus

Hellebrãdus organon Diaboli.

bibus

nibus illud fit, manifestum enim erit simpliciter ex Diabolo esse. Sed historiã illam de virtutibus Hellebrandi, quæ alias nota est, & aliunde peti potest, hoc loco non repetemus. Tãtum igitur ea, quæ ad cœlibatus historiam pertinent, breuiter annotabimus. Et ex diligenti historiarum collatione deprehendi, tragœdiã illam hoc modo & ordine ab Hellebrando, contra coniugium sacerdotum in Germania actam, statim initio Pontificatus circa annũ 1072. antecessorum suorum Leonis & Nicolai decreta de lege cœlibatus, quorum ipse rogator & architectus fuerat, strenue cœpit vrgere, missis hûc illûc ad Episcopos Germaniæ literis, vt legem illã clericis suis persuaderent. Nam in Epistola ad Cõstantiẽses ita scribit. Misimus Episcopo vestro Othoni literas exhortatorias, per quas iniũximus illi, vt castitatem (hoc est cœlibatum) clericorũ studiose prędicandam susciperet. Episcopi verò illud, quia contra Scripturam, contra decreta veræ antiquitatis, & contra vetustissimam Germanicarũ Ecclesiarum consuetudinem erat, facere recusarunt. Præcipue vero Constantiensis Episcopus grauiter se Pontifici opposuit, sicut testatur Epistola Hellebrandi ad Constantienses, quæ extat apud Nauclerum, Tom. 2. pag. 140. Ex qua etiã colligitur, Hellebrandi decretum duo hæc capita comprehẽdisse. Primò, vt clerici, qui vxores haberent, eas dimitterent. Secundò, vt qui adhuc cœlibes essent, nullas vxores ducerent. Hæc enim sunt verba Epistolæ illius: Episcopus vester palã clericis suis iussioni nostræ contraria permisit, ita, vt qui mulierculas (intelligit autem legitimas vxores) habuerant, retinerent, & qui non habeant illicita temeritate subintroducerent (hoc enim verbum subintroducendi, quo Nicænus Canon illicita mulierum contubernia notauit, Hellebrandus iste ad legitimum coniugium detorsit) Episcopum etiam Argentoratensem huic Pontificis machinationi restitisse scribunt.

Narratio tyrannidis Hellebrandi qua sacerdotibus Germaniæ cõiugia eripuit. Epistola Hellebrandi ad Constantienses.

Summa decreti Hellebrandini.

Argentoratẽsis Episcopus Hellebrando refragatur.

Sed Hellebrandus cum videret, se hac ratione non posse Germaniam sub iugum cœlibatus mittere, manifestam vim adhibendam iudicauit. Romæ igitur Conciliũ centum & decem episcoporũ congregauit anno 1074. vbi cum prius Imperatorẽ fulmine suæ execrationis sollo deturbasset, & subditos ab obedientia absoluisset, hoc etiam decretũ fecit, quod Hirsfeldensis & Nauclerus hisce verbis describunt: Vt Presbyteri vxores non habeant, habentes aut dimittãt, aut deponantur. Nec quisquã omninò ad sacerdotiũ admittatur, qui nõ in perpetuum continentiã vitamq; cœlibẽ profiteatur. Hæc posterior clausula ideo addita fuit, quia antea (sicut ex Epistola Vlrici & ex Epistola Gregorij ad Cõstantiẽses ostensum est) in Germania Clericis, quãdo ad sacerdotiũ assumebãtur, liberũ erat, pro ratione doni cuiusq;, vel continentiã promittere, vel licentiã contrahendi & vsurpandi cõiugij retinere. Auentinus decretum illud Hellebrandi his verbis describit, pag. 603. Sacerdotem qui vxorẽ habeat, rem diuinam nõ facere, eius sacrificia summopere à populo, ne contagione polluatur, euitanda, Neq; illis vllo pacto decimas & huiuscemodi donatiua tribuenda esse. Et pag. 564. Sacerdotes coniugatos Hellebrandus Nicolaitas appellat, incestus condẽnat, curia sacerdotum mouet, &c. Vincẽtius li. 29. ca. 45. Gregorius celebrata synodo, vxoratos sacerdotes à diuino officio remouit, & laicis Missam eorũ audire interdixit. Decretũ verò illud Hellebrandi non cõmuni more publicabatur, sed scribebat ipse non Episcopis tantũ & sacerdotibus, sed mandabat laicis etiam, vt illud suum decretum strenue exequerentur, sicut Nauclerus scribit. Auentinus rem ita narrat, pag. 564. Põtifex scribit, Cæsari, Ducibus, Principibus maxime Bertoldo, Rudolpho, Vvelphoni, Alberto & vxoribus horũ, ac mulieribus, cæterisq; quoscunq; idoneos credidit. Item Episcopis, sacrificulis, & ipsi etiam populo, vt sacerdotes coniugatos, velut sceleratos & impios deuitent, eorum sacrificia, colloquia, sermones, conniuia, haud aliter quam contagionem fugitent, illos salutare, resultarẽue maximã impietatẽ esse docet, iis parere, & reditus Ecclesiasticos reddi vetat, &c. Et quia terribilis factus iam erat Pontifex, ab execratione Imperatori intentata, eodem fulmine Episcopos etiam terruit. Constantiensi enim clero & populo ita scribit apud Naucleũ: Apostolica authoritate omnibus præcipimus, vt Episcopo vestro si sedi huic rebellis extiterit, nullam obedientię reuerentiam exhibeatis, neq; id animæ vestræ perniciem esse putetis. Ab omni enim subiectionis illius iugo, beati Petri authoritate vos absoluimus, &c. Hoc epicheremate Episcopis os obturatũ fuit, sed Clericorum cœtus in Germania, aduersus hoc decretum Hellebrandi vehemẽter infremuit, clamitans hominem plane hæreticum & vesani dogmatis esse, qui oblitus sermonis Domini (quo ait, Non omnes capiũt verbũ hoc, qui potest capere capiat. Et Apostoli: Qui se non continet, nubat: Melius est enim nubere quàm vri) violenta exactione homines viuere cogeret ritu Angelorum, & dum cõsuetum cursum naturę negaret, fornicationi & immũditiæ frena laxaret. Quod si pergeret sentẽtiam cõfirmare, malle se sacerdotium quam coniugiũ deserere, & tunc visurum eum, cui homines sordẽrẽt, vnde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus, angelos comparaturus esset. Hæc sunt Hirsfeldensis verba, quæ ideo adscripsi, vt inde coniectura fiat, ex quibus fundamentis Germanici sacerdotes coniugium suum defenderint.

Promulgatio decreti Hellebrandi in Germania contra sacerdotum coniugia.

Hellebrandi in Episcopos Germaniæ tyrannis.

Indignatio cleri Germanici in Hellebrandum.

Hirsfeldensis.

Hisce argumentis Episcopi plerique Constantiensis exemplo territi, nihil mouebantur, sed Põtificis decretum, qui assiduis legationib. hoc vrgebat, additis diris suis execrationib. executioni mãdare studebant. Moguntinus verò (recito Hirsfeldensis verba) considerans non paruo constituram hanc operam, vt tanto tempore inolitam cõsuetudinem reuelleret, clericis suis in dimidiũ anni deliberandi spacium dedit, hortans eos, vt quod necessario faciendum esset, sponte facerent. Exacto deliberationis spacio, synodũ indicit Erphordiæ, cuius hæc erat propositio, vt clerici, sine omni tergiuersatione, in præsentiarũ aut coniugiũ abiurarẽt, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Illi ecõtra multas rationes afferebant, quib. ostendebant decretum illud irritum habendum, præterea addebant preces & supplicationes. Moguntinus contestatus, se præter voluntatẽ propriam à Pontifice ad hoc compulsum, non posse aliter, quam decretum illud exequi. Clerici videntes nihil argumentis, nihil supplicationibus profici, egressi tanquã ad consultandum, consilium ineunt, vt in synodum non redeant, sed iniussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli clamitabant, melius sibi videri, vt in synodum regressi ipsum Episcopum, priusquam execrabilem in eos sententiam promulgaret, cathedra Episcopali deturbatũ, merita morte mul-

Clerici Germaniæ destituuntur à clero & patrocinio Episcoporum suorum. Episcopus Moguntinus.

Discrimen Episcopi Moguntini in synodo Erphordensi ob legem cœlibatus.

ctarent, & insigne monimĕrum ad posteros transmitterĕt, ne quis deinceps successorum talĕ sacerdotali nomini calumniam struete moliretur. Episcopus hæc eos machinari animaduertens, pollicetur, se prima oportunitate Romā missurum & daturum operam, vt Pontificem, si qua posset ratione ab hac sententiæ austeritate deduceret. Hæc acta sunt anno 1074. Hæc verò à Moguntino ad Hellebrandum relata, furorem ipsius nihil mitigârunt.

Multis alijs Hellebrandi institutū displicuit.

Præter sacerdotes verò multi alij boni viri, institutū illud Hellebrandi aperte improbabant, quod nouum esset, Scripturæ & veræ antiquitatis sententiæ contrarium. Ita enim Vincentius scribit lib. 26. cap. 45. Gregorius vxoratos sacerdotes à diuino officio remouit, & Laicis missam eorum audire interdixit, nouo exemplo, & vt multis visum fuit, inconsiderato præiudicio, cōtra sanctorum patrum sententiam, sed Hellebrādus (qui, sicut Auentinus scribit pagin. 564. iactitabat se quodcunq; vt liberet, ligare, soluere posse, quique in Epistolis publice gloriabatur, etiamsi iniuria vel ipsum Cæsarem effecerit, tamen se metui oportere, vt pote, qui errare non possit, & à Christo Petroq; acceperit potestatē, vt soluat ligetq; vt cumq; lubeat.) Curiensem Episcopum anno 1075. ad Moguntinum misit cum mandatis, quibus ei sub interminatione gradus & ordinis sui præcipiebat, vt presbyteros omnes, qui intra suam diœcesin essent, cogeret, aut in præsentiarum coniugibus renūciare, aut se in perpetuum sacri altaris ministerio abdicare. Moguntinus mense Octobri synodum Moguntiæ cōgregat, vbi, cum prohibitionem coniugij sacerdotum promulgare & exequi vellet, exurgētes Clerici, ita eum verbis confutabant, ita manibus & totius corporis gestu eum debachabantur, vt se vita comite synodo excessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano Pontifici relinquendum, vt causam, quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum, quando vellet, & quomodo vellet, peroraret. Hæc Hirsfeldensis & Nauclerus.

Scelerata arrogātia & superbia Hellebrandi.

Mandatum Pontificis ad Moguntinū. Moguntinus in synodo Moguntina de vita periclitatur ob cœlibatus legem.

Concil. Vuormaciense Hellebrandum Pontificatu deponit.

Anno verò 1076. in festo Pentecostes Conciliū celebratum fuit Vuormaciæ, cui interfuere omnes Episcopi Galliæ & Germaniæ, ac propter Anathematizatum Imperatorem, Hellebrandum horrendorum scelerum accusatum & conuictū, deposuerunt. Inter cætera verò, quę in ipsius actionibus dānarunt, fuit & hoc, sicut Auētinus recitat, pag. 570. Maritos ab vxoribus separat, scorta pudicis coniugibus, stupra, adulteria, incestus, casto præfert connubio, &c. Huic decreto etiam Italiæ Episcopi, cōuentu Ticini acto, subscripserūt. Sed Pōtifice execrationem Imperatoris repetente, Episcopi plærique metu Hellebrandi, non præstiterunt constantiam, & scindebatur incertum studia in contraria vulgus. Alemanus Episcopus Passauiensis, accepta noua Hellebrandi execratione, vxoratos sacerdotes expellebat, & iis alios cœlibes substituebat. Expulsi, qui ad Imperatorem confugerant, restituebātur, sed mox Monachi restitutos cōiugatos rursus deiiciebant: Illos verò ministri Imperatoris virgis bene cæsos in exilium mittebant, ita vt Alemānus Romam profugere cogeretur. Auentinus ita scribit pag. 564. Ea interdicto sacerdotū coniugio, grauissima seditio gregem Christi perculit, nec vnquam talis lues populum Christi afflixit. Sacerdotes aduersus Pontifices, populus aduersus sacerdotes stulte, omnia diuina humana permisceri cœperunt, viri, mulierculæ, leui suspiciuncula excitati, sacerdoti suo resistebant, bona templi diripiebant, populares sacerdotulos, qui vxores habebāt, flocci faciebant, sacrosanctam hostiam à sacerdotibus, qui coniuges habebant, consecratam, in lutū abiiciebant, pedibusq; cōculcabant. Tales enim non esse sacerdotes, neq; sacrificare, Hellebrandus docebat, &c. In hoc dissidio multi eos, quos ad Ecclesiarum ministeria eligebāt, nolebant ad Episcopos, qui neminē sine abiuratione coniugij ordinabant, mittere, qui nihilominus vt laici concionabantur, & sacramenta administrabant, sicut Nauclerus inquit: Sacerdotes pro concione Hellebrando maledicebant, Antichristum esse prædicabant, qui, titulo Christi negotiū Antichristi ageret in Babylonia, in tēplo Dei sederet, super omne id, quod colitur se extolleret, quasi Deus, iactās se errare nō posse, ad occulendā suam ambitionem fabulas cōminiscatur, annales corrumpat, cœlestia oracula adulteret, diuinas literas falso interpretando suæ libidini seruire cogat, &c. Auentinus pag. 573.

Pontifex excommunicatos clerum. Alemannus Passauiensis.

Turba ex prohibitione coniugij.

Hellebrādus Antichristus.

Pontifex iterum prohibitionem coniugij sacerdotum.

Sed Anno 1080. Pontifex denuò Imperatorem execratur, & sacerdotibus iterum connubiis interdicit. Gratum, inquit Auentinus, fuit scortatoribus, quibus pro vna vxore, sexcentas iam mulierculas inire licebat. Hinc occasione accepta, multi falsi Prophetæ nebulas offundebant, fabulis, miraculis, quæ exempla vocantur, à veritate plebem Christi auertebant, sacras literas interpretando suo negotio seruire cogebant. Porrò paucissimis Veneri bellum indicentibus, quibusdam castitatis iactantiam, quæstus ergo, simulantibus, maxima pars sub honesto castimoniæ nomine stupra, incestus, adulteria, passim & impune committebant. Hæc Auentinus. Quæ ideo diligenter obseruanda sunt, quia describunt fructus Pontificij cœlibatus. Pergit autem Auentinus pag. 579. Sed plerisq; Episcopis aliis, eruditis, simplicibus, apertis atque bonis, præter coniuratos, Pontificis nouum dogma, pestifera hæresis, quæ vnquam Christianum cōturbasset regnum visa est. Quamobrem Italię, Germaniæ & Galliæ Episcopi, Anno 1080. septimo Calendas Iulij apud Brixinam Bauariæ vrbem conueniunt, Hellebrandum iterum condemnant & deponunt: Ac inter cæteras causas condemnationis fuit & hæc vna, quod inter coniuges diuortia faceret, sicut & Nauclerus scribit. Auentinus addit fuisse & hæc verba in Brixiensi illo decreto contra Hellebrandum, suauis homo, sacerdotes, qui vxores habent legitimas, sacrificos esse pernegat. Interim tamen scortatores, adulteros, incestuosos, aris admouet, &c. Post hæc Episcopi inter se scriptis aduersariis, alij pro Hellebrando, alij contra ipsum, digladiati sunt, sicut Auentinus scribit, donec in exilio ipse Salerni mortuus est.

Fructus Pontificij cœlibatus.

Conuentus Episcoporum in Bauaria ad condemnatione Pontificis.

Defensio Episcoporum.

Hellebrandus igitur, licet totum Acheronta furiis suis moueret, non tamen potuit in vniuersum sacerdotibus in Germania legitima coniugia extorquere. Vrbanus verò (merito suo Turbanus dictus) eum variis conciliis Hellebrandi acta confirmasset, & Imperatoris execrationem repetito effulminasset, sacerdotum etiam coniugia circa annum Domini 1090. denuò damnauit, atque ea principum prædæ exposuit, hoc modo, sicut extat distinct. 32. Eos qui post diaconatum vxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine remouemus, officioq; & beneficio Ecclesiæ carere

Vrbanus Hellebrādi decreta & alia contra coniugia sacerdotum confirmat.

tere decernimus, quod si ab Episcopo commoniti, non se correxerint, Principibus indulgemus licentiam, vt eorum fœminas mancipent seruituti. Post illum Paschalis idem decretũ reperit, cumq; Henricum V. in parricidium contra parentẽ Imperatorem armasset, apud parricidam istum facilè obtinuit, vt is Comitiis Northusanis, cum Episcopis & Principibus quibusdam, coniugia sacerdotũ, sub titulo hæresis Nicolaitarum, politico etiã Imperij decreto, damnaret. Atque inde factum fuit, quod postea Principes, brachio (vt loquuntur) seculári, strenuè sibi exequendũ sumpserunt decretum Calixti, factum circa annum 1120. quod reperitur dist. 27. Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis & Monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus, contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiũgi iudicamus. Atq; ita demum politica coactione, sub Henrico V. qui cùm vnicus filius esset, Pontificũ instinctu, in Patris & Imperatoris viscera gladium strinxit, sacerdotibus in Germania coniugium vi publica ademptum est. Sicut etiam Polidorus, lib. 5. de Inuent. scribit, quod circa annum Domini 1100. sacerdotibus adempta fuerint cõiugia. Ac testantur idem versiculi, eo tempore sub Calixto scripti, sicut annotat Balæus, pag. 175.

Paschalis.

Politico decreto coniugium prohibetur.

Henricus V. parricida in patrem impe. m. pontif. &c. mancipium coniugia sacerdotum furbit in Germania.

O bene Calixte, nunc omnis clerus odit te,
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti:
Hoc destruxisse postquam tu Papa fuisti,
Ergo tuum merito nomen habent odio.

Hæc est vera historia, ex certis Scriptoribus collecta, de iugo cœlibatus, quomodo illud Ecclesiis Germaniæ impositum tandem fuerit, in qua si cõsideretur, per quos, quibus artificiis, quantis certaminibus & turbis, per integros quadringentos annos, in Germania fabula illa prohibitionis coniugij acta sit, luce clarius apparebit esse ipsissimam doctrinam Dæmoniorum.

Porrò breuissimè iam addemus, quomodo & quando reliquis etiam Septentrionalibus Ecclesiis, Pontifices legem istam cœlibatus obtruserint, quod eò procliuiùs tunc ipsis erat perficere, subiugatis potentissimis prouinciis, Italia, Anglia, Gallia, Germania. Accedebat & hoc, quod forma doctrinæ Ecclesiasticæ in scholis Christianis circa annum 1140. mutari cœpit, admixto philosophiæ & humanarum traditionũ fermento, vnde scholastica Theologia non multò post prognata est. Publicè enim tunc in Scholis, Oxonij, Parisiis, & alibi, inter cętera etiam de cœlibatu, contra coniugium sacerdotum, cœptum fuit disputari, sicut ex Tritemio Balæus annotat 2. Cent. 74. Tunc etiã Pontifices Ro. impudentiùs cœperũt de coniugio sacerdotum loqui. Nam Innocentius secundus, rationẽ prohibitionis coniugij hanc reddit. Cum sacerdotes templũ Domini, & sacrariũ Spiritus sancti debeãt esse & dici, indignum est, eos cubilibus & immunditiis deseruire. Alexander tertius. Extra, de Clericis coniugatis, cùm simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac diuinis & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam indigni sunt Ecclesiasticis Sacramentis tractandis.

Septentrionales regiones.

Scholastica Theologia.

Contumeliosi sermones in coniugium sacerdotum Inno. II. Alexan. III.

Lucius Tertius, distin. 81. Ministri, statuit sacerdotes coniugatos indignos esse, qui sacramenta vel administrent, vel accipiant, imò qui vrceum ad altare suggerant. Conferat autem Lector hæc decreta, ad blasphemias veterum hæreticorum contra coniugium, & ad Canones Gangrenses, & palpare poterit, esse doctrinas Dæmoniorum.

Lucius III.

Circa annum igitur 1190. Clemens Tertius misit Petrum quendam Capuensem Cardinalem in Poloniam, quæ ante ducentos annos & amplius (scilicet Anno 965.) fidem Christi amplexa fuerat, vt inter reliquas Cleri formationes, etiam legem cœlibatus ipsi proponeret. Et post An. 20. Henricus Episcopus Gnesnensis, sacerdotes Poloniæ sub iuramento coegit legitimas vxores abiicere, sicut Polonorum Chronica narrant.

Cœlibatus Polonia sacerdotum.

Illustrissimus & reuerendissimus Princeps, Georgius Anhaltinus, ex Bohemorũ Chronicis (qui circa A.D. 930. Christiani facti fuerant) hæc verba transcribit: A.D. 1196. Petrus Cardinalis in Bohemiã veniens, dum Scholasticos voluit ordinare, à Sacerdotibus & Prælatis propè occisus fuit, ideo quod Sacerdotes iubebat vxores à se dimittere.

Bohemia sacerdotes.

Petrus Cardinalis.

Circa A. 1230. Gregorius nonus misit VVilhelmũ Cardinalem in Sueciam, vbi per A. 400. antè fides Christi prædicata fuerat. Cardinalis verò legati prima intentio & cura fuit in Concilio Scheningensi, reuocare Suecos & Gothos, schismate Græcorũ, in quod presbyteri & sacerdotes, ductis publicè vxoribus, consensisse videbantur effecitq; cooperantibus Rege Erico & Brigero duce, vt abiuratis cõiugibus, cœlibatũ amplecterentur. Trãsgressores verò huius statuti, omnibus prouẽtibus priuauit, grauibusq; cẽsuris ac iudicio seculari subiecit. Hęc Ioannes Magnus, li. 19. quę verba diligẽter notẽtur: quòd Sacerdotes publicè vxores duxerint. Et tamẽ Balęus, 4. Cent. 1. ex Saxone Grammatico annotat, quod circa idem fermè tempus, Rex Daniæ Pontificales decimas execratus, sacerdotibus coniugia decreuerit, & illorũ sacra sibi exploso Pontificia ministerio, sufficere prædicarit. Clementẽ III. etiam Saxo scribit excommunicasse Danorũ plebẽ, eò, quòd legẽ cœlibatus nollet recipere, sed sacerdotibus legitima cõiugia permitteret.

Suecia, Gothia.

Gregor. IX.

Dania Sacerdotibus coniugia Regia autoritate concessa.

Testantur itaq; etiam Septentrionales historiæ, doctrinam Euangelij & fidẽ Christi, cum primum susciperetur, non intulisse in illas prouincias legẽ cœlibatus, sed permisisse & approbasse honesta sacerdotum coniugia. Post multos verò annos demũ à Romanis Pontificibus non sine magnis turbis & certaminibus, eò inuectas doctrinas Dæmoniorum, prohibentium & soluentium nuptias.

Cùm verò Ecclesias Occidentales iam omnes sub iugum prohibitionis coniugij misissent, tandem sub Innocentio Tertio, in Lateranensi Concilio Canone 14. ita statuerunt, qui secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, illi si in fornicationes lapsi fuerint, grauius puniantur, cùm legitimo matrimonio vti possint. Sed quare decretum illud non fecerunt, seu seruarunt, priusquam prohibitione coniugij totius Occidentis Ecclesias funestis calamitatibus turbarẽt, & fœdissimis obscœnitatibus deformarant, nisi quod implendum erat 17. cap. Apocalypsis. Et tamen ex illo Canone colligitur adhuc circa annum 1200. in quibusdam regionibus copulam coniugalem sacerdotibus vsitatam fuisse. Sed non iudico operæ precium esse posteriorum etiam temporũ historiam de cœlibatu hoc loco texere, tunc enim Satan prorsus solutus fuit, Apoc. 20.

Lateranensis Concil. Can. sub Inno. III.

Illud verò prætereundum non est, quod etiam postquã vi publica lex cœlibatus iam lata, & perlata erat, vt scilicet ad sacros ordines nemo admitteretur, nisi continentiam promitteret, seu votum perpetui cœlibatus emitteret: Episcopi tamen in

Votum cœlibatus expressè ab ordinãdis in Germania non exactum.

Gregorius Anhaltinus Princeps. *Quæ ordinandis in Germania iniuncta.*

Germania ad nostra etiam vsq; tempora promissionem illam seu professionem & votum cœlibatus expresse & solenniter ab ordinandis nõ exegerũt, sicut illustrissimus & reuerendissimus Princeps Anhaltin. scribit in Episcopatu Magdenburgensi & Mersburgensi, nullam eius mentionem fieri solitam. Alicubi hoc tantùm ordinandis dictum fuit. Si vsq; nunc fuistis incesti, amodo sitis casti, vbi castitas non honesto coniugio, sed incestis libidinibus opponitur. Quibusdam in locis hæc formula

Admonitio Hypodiaconorum.

initiandis proposita fuit. Promitto me victurum secundum Canones, pro posse & nosse. In Pontificali hypodiaconi admonẽtur his verbis. Hactenus liberi estis licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire, quod si hunc ordinẽ susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire, sed Deo, cui seruire regnare est, perpetuò famulari, & castitatẽ illo adiuuante seruare oportebit, &c. Iesuitæ verò Colonienses hypodiac. ordinandis alibi hanc formã dicunt proponi. Quicunq; ad hunc ordinem accedent, voto se constringãt cœlibes & castos se mansuros, sed in Germania ordinandi solenniter & expresse hoc nõ vouerunt. Exemplũ enim expressi &

Ordinandi nec vouent, nec iurant cœlibatum. *Monia- lium votum.*

solennis voti, describitur in consecratione Monialium, vbi Episcopus Monialem consecrandam interrogat, Promittis te perpetuò virginitatem seruare? Illa verò expresse respondet, promitto. Mo-

Formula solennis voti Monachorũ.

nachus etiam expresse votum continentiæ emittit, in professione dicens: Promitto me perpetuam seruaturum continentiam, quantùm humana fragilitas permittit. Ad tale verò votum continentiæ expresse & solenniter emittendum, Episcopi Germaniæ Clericos suos, vel non potuerunt, vel non voluerunt adigere. Quod ipsum illustrat historiam cœlibatus. Et tamen sub prætextu voti conscientias illaquearunt.

DE FRVCTIBVS IMPVRI APVD PONTIFICIOS COELIBATVS.

X quo Spiritu lex cœlibatus seu prohibitio coniugij profecta sit, obscœni, impuri, horrendi & abominandi fructus tantùm non clamitant. Et sanè à cogitatione & cõmemoratione eorũ animus abhorret, ac lingua refugit, nec magnopere necessariũ esse arbitror talem narrationẽ instituere, cum impuritas & obscœnitas Pontificij

Lex cœlibatus sacerdotum fœdiss. libidines peperit. *Nicolaus.*

cœlibatus, toti iam mũdo fœteat. Pauca tamẽ quędã annotabimus, quomodo omnibus temporibus, lex cœlibatus fœdissimas libidines innexerit, atq; ita fructus semper autorẽ monstrarint: Suprà enim ex Epiphanio annotauimus, quomodo Nicolaus, cũ cœlibatum affectaret, & postea continere non posset, in promiscuas libidines, non se solum, sed multos etiã alios præcipitarit. Quos etiam fructus iuniorũ viduarũ temerè susceptus cœlibatus, tem-

Viduæ iuniores tempore Apostolorum. *Hæretici.*

pore Apostolorum attulerit. Paulus ipse describit, 1. Tim. 5. Apud hæreticos verò, qui legitima coniugia prætextu castitatis damnarunt, quã profligatis & abominandis libidinibus omnia fuerint inquinatissima, non libet commemorare. Extant autem descripta apud Irenæum, Epiphaniũ, & alios, quæ nemo plus legere potest, quin totus & corpore &

Cyprianus.

animo exhorrescat. Notum est quid Cyprianus, libr. 2. epist. 11. narret, de virginibus cœlibatũ professis, quæ cum masculis in eodem lecto manebãt, & tamen per inspectionem obstetricum virginitatem probabant. Chrysostomus etiam in oratio-

Chrysostom.

ne, quòd fœminæ regulares viris cohabitent, inquit: Duo hactenus genera commixtionis viri & fœminæ nota fuerunt, coniugium & stuprum, iam verò tertium à regularibus istis fœminis inuentum est, &c. Inde Cyprianus inquit: Peius quàm mœchari est continentiam dicere criminosam, & infamem ferre sanctimoniam. Hieronymus etiam ad

Hieronymus.

Oceanum promiscuam Venerem & Canones Clericorum nuptias perstringit. Et supra dictum est, Paphnutium in Nicæna synodo ideo dissuasisse legem cœlibatus, quia futura esset causa impuritatis & impudicitiæ in ordine Ecclesiastico. Annotauimus etiam suprà ex Socrate, quod mulier-

Paphnutius.

culæ, quas Eustachius sub specie castitatis à consuetudine coniugali abstraxerat, postea in manifesta adulteria prolapsæ fuerint. Et Saluiani querelam de sacerdotibus licitum coniugium relinquẽtibus, suprà recitauimus. Licita, inquit, non faciunt, & illicita committunt. Qui opus honesti matrimonij reliquistis, à scelere cessare. Ita suprà etiam annotauimus, quomodo tempore Gregorij

Eustachius. *Saluianus.*

Magni, lex cœlibatus paruo tempore, piscinam sex millium trucidatorum infantum capitibus impleuerit. Et quos fructus lex cœlibatus in Germania, tempore Nicolai Secundi produxerit, suprà ex Hulderici Epistola recitauimus. Patrum, inquit, vxores subagitat, masculorum & pecudum amplexus non abhorrent. Item, qui Clericorum casta coniugia sibi fœtere dicunt, neque adulteria, neq; incestus, neq; masculorum turpissimos amplexus sciunt abhorrere. Quomodo etiam in Anglia ex

Gregorius Magnus. *Fructus cœlibatus sacerdotum Germaniæ.*

prohibito sacerdotum coniugio, vitiũ Sodomiticum per totam Angliam cœperit regnare, & quomodo ex Clero ad populum lues illa transierit, suprà ostensum est. Ita in historia Hellebrandi ex Auentino recitauimus fructus legis cœlibatus. Maxima, inquit, pars sub honesto castimoniæ nomine, stupra, incestus, adulteria passim & impunè committebant. Item, grata lex illa erat, quibusdam Clericis, quibus pro vna vxore sexcentas iam mulierculas licebat inire. Cumq; quædam Concilia Clericis concessissent matrum & sororum cohabitationes, vt de quibus nulla posset esse suspicio, postea compertum fuit, cœlibatum sacerdotum tam castum esse, vt nec matres, nec sorores inire dubitarint. Ideo in aliis Conciliis illas etiam cohabitationes prohibere coacti fuerunt.

Anglia.

Sed audi Bernhardi querelam, qui in sermone de conuersione ad Clericos, capite 29. inquit, Si iuxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus vt in domo Dei videamus horrendũ, pessima forte apparebit inter parietes abominatio. Siquidem post fornicationes, adulteria, post incestus, ne ipsæ quidem apud aliquos ignominiæ passiones, & turpitudinis opera desunt. Vtinam nec Apostolũ hæc scribere, nec nos dicere oporteret, vt nec dicẽtib. crederetur, quod humanum aliquando occupauerit animum tam abominanda cupido, heu execrabili Sodomorum cinere inimicus hominum, Ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum etiam ministrorum eius nonnullos, sanè fœdissima & spurcissima respersit, &c. Et in fine inquit: Multi, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec lateri possunt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt, multi vtique libertatem in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes: Vtinam qui continere non valent, cœlibatui

Bernhardi querela.

nomina

homina dare vererentur. Esse sine dubio melius nubere, quàm vri, & saluari in humili gradu fidelis populi, quàm in Cleri sublimitate, & deterius viuere, & districtius iudicari. Et alibi inquit: Tolle de Ecclesia honorabile coniugium, & thorum immaculatum, nonne reples eam concubinariis, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum?

Monasteriorum & Collegiorum libidines in Anglia. Exempla fœda, obscœna & horrenda, quibus omnia Collegia & Monasteria scatent, nolo commemorare, quæ monstra libidinū in Collegiis & Monasteriis Angliæ visitatio Henrici VIII. inuenerit, legat cui libet in Balæo, Centuria 8. & 9.

Mantuanus. Mantuanus notoria illa suis versibus deplorat:

——— Nulla hic arcana reuelo.
Non ignota loquor, liceat vulgata referre,
Sic vrbes, populiq; ferunt, ea fama per omnem
Iam volat Europam mores extirpat honestos,
Sanctius agri scurru, venerabilis ara Cynædis
Seruit, honoranda diuum Ganymedibus ædes.

Item.

I pudor ex vrbe, vrbs est iam tota lupanar.

Nigellus. Nigellus in speculo stultorum de Monialium castitate ita canit:

Quod nunquam nisi clam nullaq; sciente sororum
Cum quocunque suo fratre manere potest.

Item.

Harum sunt quædam steriles, quædam parientes
Virgineoq; tamen nomine cuncta tegunt.

Pasquillus. Pasquillus.

Roma vale, vidi, satis est vidisse, reuertar,
Cum leno, aut meretrix, scurra, Cynædus ero.

Epitaphium Sixti. De Romanorum Pontificum castitate tantum duo Epitaphia adscribam.

Sixte iaces tandem deflent tua busta Cynædi,
Scortaq; lenones, alea, vina, Venus.

Item.

Hic iacet in tumulo Lucretia nomine, sed re
Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Et eò vsque progressa est obscœnitas Pontificij cœlibatus, quòd iniquitatem suam exemplo Sodomæ prædicare non vereantur, sicut Scriptura loquitur. Vergerius enim, Sleidanus & Balæus scribunt, Ioannem à Casa Archiepiscopum Beneuentanum, Cameræ Apostolicæ Decanum, & in Venetorum dominio nuncium Apostolicum rythmis Italicis poëma scripsisse, in quo Sodomiæ laudes celebrarit, &c. Opus dicunt excusum esse apud Troianum Nauum. *Ioannes à Casa, Sodomiam rythmis Italicis celebrauit.*

Lutherus. Lutherus scribit se Romæ vidisse, Cardinales illos quasi pro sanctis haberi, qui fornicationibus & adulteriis cum mulieribus contenti essent. Sed abrumpo narrationem: Quæ enim in occulto ab illis fiunt turpe est vel dicere, Ephe. 5. Et quod Arnobius aduersus Gentes scribit de puritate cœlibatus Sacerdotum apud Gentes, hoc ad coniugium nostrum conuenit. Sunt autem hæc verba, lib. 8. Impunitatem fecit non castitas tutior, sed impudicitia felicior: vbi autem magis à sacerdotibus, quàm inter aras & delubra conducuntur stupra? tractantur lenocinia? adulteria meditantur? frequentius denique in æditiuorum cellulis, quàm in ipsis lupanaribus flagrans libido defungitur? Hæc ille. *Arnobius.*

QVOD MVLTIS DOCTIS ET BONIS VIRIS SVB REGNO PONTIFICIO lex cœlibatus, seu prohibitio coniugij sacerdotum displicuerit.

Quod multi omnibus seculis, inde ab Apostolorum vsq; temporibus, prohibitioni coniugij fortiter contradixerint, donec per vim ea stabilita fuit, in præcedenti historia ostendimus. Nunc breuiter tantùm annotabimus, quòd etiam post stabilitam illam legem cœlibatus, in mediis captiuitatis Babylonicæ tenebris, multi præstantes viri fuerunt, qui manifesta Scripturæ sententia, & horrendis libidinum scandalis moti, suasores extiterunt, vt iniqua illa lex antiquaretur, & sacerdotibus libertas legitimi coniugij restitueretur. *Qui latam cœlibatus legem in regno Pontificio reprehenderunt.*

VValdenses. VValdenses igitur, qui circa annū Domini 1160. in Galliis exorti scribuntur, hunc etiam articulum inter cæteros habuerunt: Coniugium sacerdotum & iure, & necessariò in Ecclesia retinendum esse.

Thomas Aquinum. Thomas Aquinas, circa annum Domini 1270: in summa, quæ incipit: Commiserationes Domini, capit. 165. disputat, cœlibatum Sacerdotum esse ex statuto Ecclesiæ, atque ideo Ecclesiam in voto castitatis posse dispensare. Et addit: Si Acolytus in secreta confessione, ad discretum Sacerdotem veniat, & se nullo modo posse continere dicat, non multum peccat sacerdos, dando ei consilium, vt cum aliqua occultè matrimonium contrahat, & occultè Episcopi sui oculos fallat. Minus enim credimus esse peccatum, beneficium cum occulto coniugio retinere, quàm fornicatiam contra diuinam prohibitionem habere. Si verò postea sacros ordines à suis Prælatis, cogatur accedere, credimus minus esse peccatum vxore vti, quàm cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere. *Occultū matrimonium.*

Durandus. Durandus circa annum Domini 1310. in libro de modo celebrandi Concilij, ex multis rationib. disputat consultum fore, vt in Concilio generali, sacerdotibus libertas coniugij restituatur.

Marsilius Patauinus. Et eodem tempore etiam Marsilius Patauinus idem disputauit.

Dantes Florentinus. Petrarcha. Dantes etiam Florentinus & Petrarcha, circa idem tempus, alter falsè alter acerbè, (cùm ad Lenocinium sororis suæ Pontifici Benedicto prostituendæ sollicitatus fuisset) impuritatem Pontificij cœlibatus insectabantur.

Balæus. pag. 421. annotat, circa A. D. 1340. publicè magna fuisse certamina, quibusdam pro coniugio, aliis contra disputantibus & scribentibus.

VViclefus. Purueus. Viclefum etiam contra impurū cœlibatum sacerdotum docuisse & scripsisse. Et Purueum, qui ex ipsius schola prodiit, peculiarem librum de ministrorum coniugio edidisse, Balæus annotat, Centuria 6. & 7. Idem etiam in fine 6. Centuriæ, ex certis historicis recitat, Anno 1349. Canonicum quendam de crimine pessimo, Sodomitico scilicet, accusatum, in publico Parlamēto VVestmonasterij, atq; inde magnates publicè disputasse, quod lex continentiæ adiuncta sacerdotio, in totam Ecclesiam Sodomiam induxerit. Delicata (aiebant) cibaria virorum Ecclesiasticorū, quærunt naturalē purgationem vel peiorem. Votum cōtinentiæ (dicebant) Moniales cogit ad horribilia peccata: ve sunt interfectiones abortiuorū, destructio naturæ per medicinas, mutuæ libidines, & alia nō dicēda.

Narrat

Narrat etiam publicè tunc iactatos fuisse hos versiculos:

Plangunt Anglorum gentes crimen Sodomorum.
Surgunt ingrati Giezitæ, Simonis nati,
Qui reges estis, populis quicunque præestis,
Qualiter hi gestis gladios, prohibere potestis?

Sigismundus Imperator, sub Concilio Basiliensi. Circa annum Domini 1430. Sigismundus Imperator imminente Basiliensi Concilio, curauit formulam reformationis Cleri conscribi, in qua fuit & hoc caput. Quia plus mali quàm boni, ex Calixti decreto, in Ecclesia securum sit, meliùs & animæ tutius esse, vt iuxta ritum Ecclesiæ Orientalis, Clericis licentia concedatur contrahēdi honesta matrimonia. Formula illa reformationis Argentorati edita est, Anno 1520.

Aeneas Syluius. Et Æneas Syluius in actis Concilij Basiliensis, lib. 1. scribit: Fortasse nō esset peius, sacerdotes quamplures vxorari, quoniā multi saluarentur in sacerdotio coniugato, qui in sterili presbyteratu damnantur. Idem sicut Sabellicus & Platina referunt, etiā in Pontificatu, inter prouerbiales suas sententias & hanc habuit: Sacerdotibus magna ratione ademptū est coniugiū, sed maiore restituendū. Extat etiā Epistola ipsius 321. Romæ scripta An. 1457. *Epistola Aeneæ Syluij ad Ioannem Frundt.* ad Ioannē Frundt, vbi ita inquit: Credimus te consilio vti nō insulso, si cùm nequeas continere, vxorem quæris, quamuis id prius cogitandum fuisset, antequam sacris initiareris ordinibus. Sed non sumus Dij, qui futura prospicere valeamus: Quando huc ventū est, vt legi carnis resistere nequeas, melius est nubere quā vri. Non tamen hæc Pontificis sententia est, vt dispensandū censeat, stat in sua serenitate, nec putat vni concedendū, quod multis innoxiū vertat malum, & vnum pati pro multis non inconueniens arbitratur. Expectandus est ergo, vt tutò agas, alterius Apostolatus, qui mitior sit, Nescimus tamen an vita tam diu comes erit, &c.

Panormitanus. Panormitanus quoq; Abbas Siculus, postea Archiepiscopus, in c. cùm olim. de clericis cōiugatis, quærit: Nunquid hodie Ecclesia possit statuere, vt Clericus possit cōtrahere matrimoniū, sicut Græci? Respondet autē Credo quòd sic, & hoc indubitatū est apud me, respectu eorum, qui nō sunt obligati ex voto vel tacito, vel expresso, & hoc probo ratione: Continentia enim nō est in Clericis secularibus de substātia ordinis, sicut dicit Innocētius, nec est de iure diuino, quia aliàs Græci peccarent, nec excusaret eos consuetudo, quia illa non valet contra legē diuinam. Et non solùm credo potestatem inesse Ecclesiæ hoc cōdendi, sed credo pro bono & salute animarū, quòd esset salubre statutū, vt volentes cōtinere & magis mereri relinquerent voluntati eorū. Non valentes autem continere, possent cōtrahere: Quia experientia docente, contrarius prorsus effectus sequitur ex illa lege cōtinentiæ. Cùm hodie non viuant spiritualiter, nec sint mūdi, sed maculātur illicito coitu, cū eorū grauissimo peccato, vbi cum propria vxore esset castitas. c. Nicœna. Vnde deberet Ecclesia facere, sicut bonus Medicus, vt si medicina experiētia docente, potius officit quàm prosit, eam tollat. Et vtinam idem esset in omnibus cōstitutionibus positiuis, vt saltē obligarent, quò ad pœnā, & non quò ad culpā. Nam ita creuerunt statuta positiua, vt vix reperiātur aliqui, qui non corruperint viam suam. Hæc Siculus ille, cuius in Concilio Basiliensi magna fuit autoritas.

Canonistæ. Stephanus Aufrerius. In eandem sententiam alij etiam Canonistæ scripserunt, inter quos Stephanus Aufrerius fuit, qui aliorum etiam sentētias adducit. Inquit enim, tempore primitiuæ Ecclesiæ, licebat presbyteris & sic constitutis vxorem ducere, c. quoniam, & c. aliter. distinct. 31. dummodo die celebrationis abstinerent a coniugibus. Postea in Occidentali Ecclesia venit prohibitio, vt constituti in sacris ordinibus deberent abstinere, & d. c. aliter. Et dicit *Franciscus.* Franciscus in Rubrica q. dec. Quòd hoc præceptū det materiam illaqueandi plures animas propter fragilitatem nostram. Ideo credit, quòd sicut Ecclesia induxit hoc præceptum continentiæ, quòd quoque reuocabit, & erit conueniens dicto Apostoli reuocatio, qui dicit: De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do. Hæc ille.

Rodolphus Agricola. Et Rodolphus Agricola, qui anno 1485. obiit, inter reliquas Ecclesiæ tenebras (inquit Balæus) etiam prophanationem Missæ, & impuritatē cœlibatus deplorauit. *Ioannes de VVesalia.* Ioannes autem de VVesalia, Concionator VVormatiensis, cuius damnationē, Anno 1476. Moguntiæ factam, Ioannes Keisersbergius eximius Theologus, iniquissimè tulit, inter cætera docuit: Nullam esse causam rationabilem prohibendi Clericis coniugium.

Erasmus Roterodamus. Erasmus in declamatione de laudibus matrimonij: Mihi sanè, inquit, videtur non pessimè consulturus rebus & moribus hominum, qui Sacerdotibus & Monachis quoq;, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij. Et addit: Exaggerent quantùlibet suū institutū, Monachorū & virginum examina, Sanctissimum vitæ genus est, purè casteque seruatum coniugium. Idem in annotationibus, 1. Tim. 5. inquit: Etiam atque etiam vereor, ne census Ecclesiastici castrent hodie Clericos verius, quàm pietas. Et in Colloquijs dicit: Execramur, si quis vel insciens peierauit. At nemo detestatur sacerdotes iuramento promittentes castitatem, quam tamen nec præstant, nec præstare cogitant.

Reuerendissimus & Illustrissimus Dominus Georgius, Princeps Anhaltinus, scribit: Patruum suum Adolphum, Episcopum Mersburgensem, ante Lutheri nomen auditum, sæpius dixisse: Si *Adolphus Episcopus Mersburgensis.* Concilium futurum esset, se suasorem & autorem futurum, vt sacerdotibus ius coniugij restitueretur. Addidisse etiam, multos sacerdotes, vt conscientiæ consulerent, cum concubinis suis secreto matrimonia contraxisse.

Sed ne opus sit omnium voces seu sententias, qui ante Lutheri scripta, in medio Papatu legem cœlibatus improbarūt, colligere, adscribam *Mantuanus.* Mantuani (qui anno Domini 1516. mortuus est) versus, quibus piorum & eruditorum sui seculi iudicium de prohibitione coniugij sacerdotum complexus est. Ita enim canit, lib. 1. Fastorum, de Hilario Pictauiensi.

Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in precio quæ nunc incognita virtus
Sordet, & attrito vanis cum plebe cucullo.
Propterea leges, quæ sunt connubia contra,
Esse malas quidam perhibent: prudentia Patrum
Non satis aduertit, dicunt, quid ferre recuset,
Quid valeat natura pati. Ceruicibus, aiunt,
Hoc insuaue iugum nostris imponere Christus
Noluit: istud onus quod adhuc quamplurima monstra
Fecit, at audaces dicunt pietate repertum,
Tutius esse volunt, qua lex diuina sinebant,
Ire via, veterumq; sequi vestigia Patrum.
Quorum vita fuit mulier cum coniuge, quàm nunc
Nec casta est, exclusis thalamis & coniuge vita.

Quæ

Quę noſtro ſeculo à Luthero & aliis, contra prohibitionē illam coniugij ſcripta, dicta, facta ſunt, nihil attinet hoc loco cōmemorare. In recēti enim memoria, & quidem in conſpectu ſunt omnium.

Orator Bauaricus in Concil. Trid.

Quòd verò iudiciū de lege illa cœlibatus ſit principium etiam illorum, qui Pontificiis partibus addicti ſunt, Patres in Concilio Tridentino ex oratore Bauarico & ex aliis coram audiuerunt. Inter ipſos etiam Pontificiæ cauſæ patronos multi fatētur, notoriam & obſcœnam infamiam inquinati in Pontificia Eccleſia cœlibatus, efflagitare legis illius vel antiquationem vel ſaltem mitigationem.

Lindanus.

Et quidem Lindanus etiam, qui in aliis manifeſtis erroribus & ſuperſtitionibus defendēdis nō multum frontis habet: de hac tamen lege, licèt timidè admodum ac ſuſpenſo quaſi gradu, (ne Deum ſuū terreſtrem vere dicendo offendat) inquit, certè & hodie liceet caſtos, atq; vitæ integros maritos ad ſacerdotium aſſumere, quod meo quidem iudicio rectius, ſanctiusq; fortè fieret, per aliquot Germaniarū Prouincias, quàm impuriſſimos aliquot præficere, aut etiā diutius tolerare nebulones, Apoſtatas & ſacrilegos paſtores: Quod factum autem illi D. Paphnutij reſponſu minimè foret alienum, neq; à vero remedio fortè abhorrituri videri poſſet. Sed viderint quibus ea cura diuinitùs eſt tradita. Hæc Lindanus, qui hoc ſuo iudicio, omniū Romanorum Pontificū decreta & decretales condēnaret, niſi ꝓpuldē adderet (ſuum fortaſſis) & ipſam agnitam veritatē Pontificis arbitrio rurſus ſubiiceret. Tu verò cogita qualis ſit illa Eccleſia, quæ ad tollendam aut relaxandā iniquiſſimam illam legē, nec ſentētia Chriſti, nec Pauli doctrina, nec Apoſtolorum Canonibus nec iudicio primitiuæ Eccleſiæ, nec ſonora Paphnutij in celeberrima Nicæna Synodo, voce, nec anathematis Gangrenſibus, nec ſextæ vniuerſalis ſynodi decretis, nec tot tragicis turbis lege illa motis, nec tot obſcœnis impuritatibus inde ortis, nec conſcientiarum laqueis, nec tot piorum votis, gemitibus & flagitationibus, quicquā mouetur, ſed legem illam quæ contumelia coniugij eſt, & ipſiſſima matrix turpitudinis, non ſtrenuè tantum, ſed prorſus tyrannicè tuetur.

AN PECCATVM SIT; SI QVIS, QVI IN MINISTERIO ECCLESIAE *conſtitutus eſt, & continere non poteſt, matrimonium contrahat.*

POſtquàm Pontificij omnes Sophiſtices neruos intenderunt, vt clariſſimas Pauli ſententias, de Epiſcopo vnius vxoris viro, deprauarent, & vniuerſæ veræ antiquitatis teſtimonia eluderent, tandem veritatis luce (quæ illorum etiam oculos, qui eam obſcurare, nequicquā conantur, perſtringit) conuicti fateri coguntur, ex præſcripto Pauli, olim coniugatos rectè ad miniſterium Eccleſiæ vocatos & cōſtitutos in ſacris ordinibus, conſuetudine coniugali licitè vſos. Atque illud hodie etiam poſſe concedi. Vt verò, alio Sophiſtico artificio, veritatem etiam conceſſam rurſus peruertant, incipiunt diſputare: In nouo Teſtamento nunquā licuiſſe illis, qui iam in ordinē miniſterij Eccleſiaſtici cooptati fuerunt, matrimoniū contrahere. Quæſtio igitur eſt. An peccatum hoc ſit, cumq; peccatū ſit *ἀνομία*, 1. Ioan. 3. Et ex iis quæ diuinitus non ſunt prohibita, nemo debeat conſcientiis ſcrupulum iniicere, Col. 2. Videbimus an in verbo Dei ſit prohibitum. Hic enim principalis ſtatus eſt. Cum hac diſputatione conſcientiis laqueos iniicere conentur.

Statum quæſtionis.

Leuitis in vete. Teſtamento licuit contrahere. Leuit. 21.

Inuenio autem in veteri Teſtamento, vbi externa Leuitica puritas exactiſſimè in ſacerdotibus requirebatur, nō tantùm vſum cōſuetudinis coniugalis ſacerdotibus cōceſſum, ſed textus manifeſtè dicit, Leui. 21. Sacerdotes ducant vxorem, ſed non ſcortū, nec repudiatam. Et ne de gregariis tantùm ſacerdotibus priuſquā ad miniſterium aſſumerentur, hoc intelligatur, expreſsè de ipſo Pontifice ſeu Sacerdote magno, etiam poſtquam vnctus & conſecratus fuerat, dicit: Virginē ducet vxorem. Et in illo loco hoc ſcribitur, vbi de ſacerdotibus Deus expreſsè dicit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Nec valet Syricij eluſio, ꝓpter vices ſacerdotales, in veteri Teſtamento hoc toleratum. Annis enim amplius quadringētis, priuſquam vices illæ à Dauide inſtituerētur, Deus illo etiā tempore, quādo Pontificē quotidie manè & veſperi oportebat offerre, Exo. 29. concedit ipſi vt ducat vxorem. Et Ezechiel deſcribēs formā noui templi, tanquā ideam typicā Eccleſiæ noui Teſtamenti (neque enim Zorobabelis templū, ideam illā Ezechielis expreſſit) cap. 44. dicit: Sacerdotes nō viduā, aut repudiatam, ſed virgines Iſraelitici generis vxores ducent.

Sacerdos magnus.

Syricij eluſio.

Paulus.

Illa verò conceſſio non eſt in nouo Teſtamento contraria prohibitione abrogata, Imo Paulus expreſsè dicit: Legitimum matrimonium, & conſuetudinem coniugalem, non pugnare cum miniſterio noui Teſtamenti. Sed excipiunt, Paulū quidem hoc dicere, eum qui iam eſt vnius vxoris vir, quiq; iam liberos habeat, poſſe ad Epiſcopum aſſumi. Non autem ipſum dicere, quòd poſtquam Presbyter aliquis conſtitutus eſt, poſſit vxorem ducere. Ideo verò in iſto loco hoc non expreſſit, quia mox capite ſequēti dicturus erat: eſſe doctrinam Dæmoniorū in hypocriſi mendaciū loquentium, quicunq; prohibere velit contrahere matrimonium. Et obſerua Lector antitheſin. Pontificij fingunt Paulum, 1. Tim. 3. Coniugatos quidem admittere ad Presbyterium, ſed eo ipſo prohibere, vt qui iam Presbyteri facti ſunt, nō contrahant matrimonium. Ipſe verò Paulus capite ſequenti dicit, eſſe mendacium & doctrinam Dæmoniorū, ſi quis prohibeat contrahere matrimonium. Et omninò friuolum & ineptum eſt concedere, Epiſcopum poſſe bona conſcientia vxorem habere, & conſuetudine coniugali vti, mox autem fingere, eſſe peccātum contra conſcientiā, ſi vxorem ducat. Eadem enim ſophiſtica eſt, qua Vintonienſis Anglus locū Pauli, 1. Cor. 7. voluit eludere. Eum qui in cōiugio ad fidem Chriſti vocatus eſſet, poſſe ꝓpter vitandā fornicationem vxorem habere. Non autem ſequi eum, qui cœlebs conuerſus eſſet, ſi continere non poſſet, ad vitandam fornicationem poſſe vxorem ducere. Quod idem eſt, ac ſi quis fingeret, quando Chriſtus dicit, Marci 9. Habete ſalem in vobis. Et capite duodecimo: Habete fidem Dei: hanc eſſe ſententiam, vt qui iam habēt, teneant, & vſurpent ſalem & fidem. Qui verò non habent, nullo modo debere ſalem acquirere, aut fidem concipere: Aut ſi Anabaptiſta cōtenderet, eum qui iam in officio magiſtratus conſtitutus ſit, poſſe illud bona conſcientia adminiſtrare, ſed officium illud de nouo ſuſcipere, neminem bona conſcientia poſſe.

Deprauatio ſententiæ Pauli.

Vintonienſis;

Atqui Methodus Pauli, 1. Corint. 7. hæc eſt. Primum loquitur de coniugatis: Bonum eſſet homini

mulierem

mulierem non tangere, sed propter vitandam fornicationẽ, quisq; habeat suam cõiugem, nec fraudent se inuicem, sed reddant sibi mutuò debitã beneuolentiam, ne vos, inquit, tentet Satanas, ꝓpter incontinentiam vestrã, &c. Ex illo verò fundamẽto mox attexit de coniugatis & viduis, tanquam consequentia in casu simili. Bonũ iis esse si permanerent vt ego: Sed quia vnusquisq; ꝓprium donũ habet, si sese non continent contrahant matrimonium. Melius enim est matrimonium contrahere, quàm vri. Et, si vxorem quis duxerit nõ peccat, sed rectè facit, 1. Cor. 7. Axioma igitur Pauli est: Sicut maritum esse: ita etiã maritũ fieri, sine peccato licet: Et qui rectè sine peccato potest vxorem habere, is etiam rectè sine peccato potest vxorem ducere. Quia igitur Episcopus presbyter seu Diaconus, rectè & sine peccato potest vxorẽ habere, 1. Tim. 3. Tit. 1. Ergo eodem iure etiam rectè, & sine peccato potest vxorem ducere. Est & hoc argumentum perspicuum & firmum, Quod à Deo prohibitum non est, illud sine peccato, quò ad conscientiam liberum est. Sed Paulus expressè & in genere dicit, se non habere præceptum Domini, quo cœlibes prohibeantur matrimonium contrahere, 1. Cor. 7. imò pronunciat, Dæmoniorum doctrinam esse, prohibere, matrimonium contrahere.

Axioma immotum.

Obiectio. Esse decretũ Patrum & Conciliorum.

Sed Patres, inquiunt, & Conciliis statutum fecerunt, ne illi, qui iam sacerdotes facti essent, postea vxores ducerent. Benè ergo habet, quòd non diuina, sed humana tantùm ꝓhibitio est. Non itaq; cõscientiã potest obligare, Paulus enim pronunciat, Col. 2. Nemo vos iudicet in illis, quæ Deus libera esse voluit. Si enim mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viuentes in mundo, decretis tenemini? Quod si de illis, quæ in veteri Testamento diuinitùs prohibita fuerant, verũ est: ideo, quia in nouo Testamento à Christo in libertatem vindicata erant, multò magis in hominum prohibitionibus, quæ carent testimonio Scripturæ, locum hoc habere debebit. Neq; enim ideo à iugo Mosaico, quod diuinitùs in veteri Testamento impositum erat, Christus in nouo Testamento nos liberauit, vt hominum statutis & prohibitionibus sine verbo Dei, conscientiæ illaquearentur, precio enim empti estis, inquit Paulus, nolite fieri serui hominum.

Chrysostom.

Cùm igitur coniugium tam sit honorabile, vt cum eo quis possit Episcopatus solium ascendere, sicut Chrysostomus inquit: Quid quæso nuptiæ habent, quod tam impurum aut impium sit, vt non coniugium, sed nuptiæ prohibendæ & fugiendæ sint sacerdotibus? Certè in nuptiis, quando matrimoniũ contrahitur, Deus ipse coniuges copulat, Matt. 19. & fœdus inter spõsum & sponsam ipse, sua testificatione interposita, confirmat, Malach. 2. Et Christus ipse nuptiis, cùm matrimonium contraheretur, interesse voluit, Ioan. 2. Extra Scripturã itaq; imò contra eam dicitur, Coniugium quidem & vsum ipsius licere sacerdotibus, non autem nuptias, seu vt matrimonium contrahant. Nam Ebr. 13. vbi scribitur, coniugium honorabile esse, vsurpatur vocabulum γάμος, quod & coniugium, & ipsas etiam nuptias quando matrimonium contrahitur, significat. Ipsas igitur nuptias pronũciat esse honorabiles, & quidem in omnibus. Et 1. Corin. 7. non tantùm eum, qui matrimonio vtitur, verũ etiam eum, qui matrimonium contrahit, pronunciat non peccare, sed benè facere. Ac quod diligenter notandum est, Paulus 1. Tim. 4. dicit, doctrinas Dæmoniorum, non tam ipsum coniugij vsum prohibere, quàm τὸ γαμεῖν, hoc est, ne matrimonium contrahatur, ita enim Paulus loquitur.

Iure diuino igitur in verbo Dei: non est prohibitum, ne sacerdos contrahat matrimonium, imò talis prohibitio pugnat contra Paulum, 1. Corint. 7. & numeratur inter doctrinas Dæmoniorum, 1. Tim. 4. In hoc fundamento, conscientiæ rectè & tutò possunt acquiescere. Quia enim solum verbũ Dei dominatur conscientiis, nullum igitur contrarium statutum, nulla diuersa consuetudo potest aut debet conscientiis scrupulum inijcere. Quòd verò per Paphnutium obijcitur asserentem veterẽ Ecclesiæ traditionem, suprà explicatum est in historia Nicænæ Synodi, quòd scilicet traditio illa non sit iuris diuini, sed positiui, & quidem non vniuersalis, sed particularis, nec perpetua, omnes & semper obligans, sicut suprà ostendimus.

Paphnutium.

Canon Apostolorum 27.

Ita ad Canonem 27. Apostolorum qui tantùm Lectoribus & Cantoribus nuptias permittit, respondetur ex dist. 16. vbi Canonibus illis, non Canonica tribuitur autoritas, sed inter Apocrypha numerantur. Et Canonẽ illum non fuisse in primitiua Ecclesia, vel receptũ, vel seruatum, manifestè ostendit Canon Ancyranus decimus, qui Diaconis post ordinationẽ concedit nuptias. Et 50. Canõ ex illis, qui Apostolis tribuũtur, ita dicit: Si quis ex ordine sacerdotali nuptiis abstinuerit, δι' ἄσκησιν, id est, ideo vt pro ratione sui doni ad exercitia pietatis expeditior sit, sed propter abominationem, oblitus, quòd omnia bona valdè, quodq; masculũ & fœminam Deus creauit hominem, aut corrigitor, aut ex Ecclesia eiicitor. Hic audis hæresin esse, nuptias contrahendas sacerdotibus ꝓhibere, tanquã rem prophanam, immundam, & ministerio indignam. Atque hoc Canone sumitur responsio ad aliorum Conciliorum decreta, & Pontificum rescripta, quæ sacerdotibus nuptias prohibent.

Canon Ancyran post ordinationẽ nuptias concedit Diaconis.

Impudens Pontificiorũ mendacium. Decretorum testimonia.

Quod verò dicunt nullis historiis probari posse, sacerdotẽ iam ministerio Ecclesiæ constitutũ, vnquam matrimonium cõtraxisse, hoc nimis liberaliter fingũt. De singulis enim ordinibus ex ipsis eorum decretis testimonia possunt adduci, vt de minoribus ordinibus, Extra. de Clericis coniugatis, cap. Cùm olim. &c. Oriẽtales in minoribus ordinibus (hoc est, Cãtores, Lectores, Acolyti & Subdiaconi) In superioribus vtuntur matrimonio cõtracto. Et Subdiaconi etiã in Occidẽtali Ecclesia, publica Episcoporũ autoritate, vxores duxerũt vsque ad Nicolai II. tempora, dist. 32. De illo Clerico.

Minores ordines.

Diaconi.

De Diaconis extat expressum testimoniũ, dist. 28. ex Can. 10. Ancyrano. Diaconi quicunq; cùm ordinãtur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, velle se habere vxores, nec posse se cõtinere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneãt in ministerio, propterea quòd his Episcopus licentiam dederit. Et hoc circa annũ 500. primũ prohibitũ est in Iustiniani Auth. de sanct. col. 9 §. Clericos. De sacerdotib. seu Presbyteris loquitur, dist. 31. Aliter se Oriẽtaliũ traditio habet Ecclesiarũ, aliter huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earũ sacerdotes Diaconi aut Subdiaconi matrimonio copulantur. Istius autẽ Ecclesiæ vel Occidentalium, nullus sacerdotum à Subdiacono vsque ad Episcopum, licentiam habet coniugium sortiendi. Et glossa quidem manifesta falsatione verbum (copulantur) exponit (pro copulato vtuntur) quod etiam Caietanus reprehendit & reiicit.

Presbyteri.

& reiicit. Sed antithesis manifeste ostendit sententiam. Hæc duo enim opponuntur, copulari matrimonio, & non habere licentiam sortiendi coniugium. Et illæ ipsæ phrases, (copulari matrimonio, & sortiri vxores) de ipso contractu matrimonii expresse vsurpantur, dist. 32. c. Multorum. Item, si qui 26. quæst. 2. c. Sors. Copula sacerdotalis vel consanguineorum, nec legali, nec Euangelica, nec Apstolica autoritate prohibetur, Ecclesiastica tamen lege, penitus interdicitur, vbi notabis Canonem 27. qui Apostolis tribuitur, prohibentē Sacerdotibus nuptias, tempore Gratiani non habuisse autoritatē Apostolicam. Et de Episcopis ac sacerdotibus insinuat, cap. si quis amodo, distinc. 81. quod ante Alexandrum Secundum, circa annum Domini 1070. potuerint vxores ducere. Dicit enim, si quis amodo

Episcopi. Episcopus, Presbyter aut Diaconus fœminam acceperit aut acceptam retinuerit, &c. Ergo anteà vsitatum fuit. Et quidem vsq; ad Alexandrum Tertium circa annū Domini 1060. alicubi vsitatū fuisse Sacerdotes in ordinibus maioribus nuptias contrahere testatur ca. sane. De Clericis coniugatis, dicit enim, sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, &c. Item, clarius testatur glossa, distin. 84. cum in præterito. Dicunt quidam, quod Gregorius introduxit continentiam Subdiaconis, distin. 31. Presbyteris vero & Diaconis Syricius Introduxit, Imo dicunt, quod olim Sacerdotes poterant cōtra-

Isidorus. here ante Syricium. Hæc glossa. Isidorus etiam circa annum Domini 620. In regula Clericorū, dist. 23. c. His igitur. Clerici aut continentes sint, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur. Quæ regula, de Clericis in sacris ordinibus iam constitutis, manifeste loquitur. Et illos si continere non possunt; dicit debere & posse fœderari vnius matrimonii vinculo, hoc est, matrimoniū contrahere. Et Inno-

Innoc. III. centius Tertius, cum super Decretales scriberet, c. placet. De conuersione cōiugatorum dixit: Matrimonium de iure diuino non prohibere susceptionem sacrorū ordinum, sed tantū ex constitutione Ecclesiæ, & sic matrimoniū naturaliter non resistere promotioni ad sacros ordines. Imo etiā post cōsecrationem, sacerdotem posse contrahere matrimoniū, nisi Ecclesiæ statuto prohibitum hoc esset, &c. Et glossa in c. cum olim. de Clericis coniugatis dicit: Papam posse dispensare, vt aliquis cōtraheret in sacro ordine, quia tantū ex constitutione Eccle-

Caietanus. siæ continentia ordini annexa est. Caietanus etiam tractans quæstionem, an Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem, dicit, nec ratione, nec autoritate probatur, quod absolute loquēdo, Sacerdos peccet contrahendo matrimoniū, nec ordo, in quantū ordo, nec ordo, in quantum sacer, est impeditiuus matrimonii. Et concludit, Sacerdotiū non dirimere contractum matrimonii, siue ante, siue post seclusis omnibus legibus, stando tantū in his, quę à Christo, & ab

Cusanus. Apostolis habemus, &c. Et Cusanus Epistola 2. ad Bohemos de vsu communionis, inquit: consequēter in nouo Testamento visum est, post aliqua tempora absurdum fore, quod in sacris ordinibus existentes contraherent, similiter & solenniter vouētes, quod si facerēt, separandos esse, qui tamē antè, tanquam à Deo coniuncti separari non potuissent. Ex quibus verbis manifestissimum est, existentes in sacris ordinibus, olim potuisse matrimonium contrahere. Ita paulo ante ex Apophtegmatis, & ex Epistola Æneæ Sylnii ad Ioannem Frunde, sacerdotem,

qui enim continere non potuisset, cupiebat vxorē ducere, idē ostendimus. Imo ex ipsa Scriptura probari hoc potest. Paulus enim ponit, se siue inter viduas, siue ἀγάμοις, 1. Cor. 7. Sed ca. 9. dicit, se habere potestatem circumducendi mulierem sororē, sicut Petrus & reliqui Apostoli coniugati. Habuit igitur Paulus potestatem ducēdi vxorē in ipso ministerio. Huc pertinet etiam, quod tanquā textum Scripturæ allegant, Tertullianus & Innocentius primus, Sacerdotes mei semel nubant. Ergo vsitatum hoc tunc fuit. *Testimonia Scriptura.*

Exempla historiarū Germania ante Hellebrandū. Porro in Ecclesiis Germanicis ante Hellebrandi furias, sacerdotes habuisse libertatem contrahendi matrimonia, ex historiis illis, quas supra ea certis autoribus annotauimus, manifestum est. Extat apud Auentinum, pag. 290. Epistola Gregorii Tertij

Grego. III. ad Episcopos Buiariæ, de reformatione sacerdotū, qui fornicationibus & adulteriis inquinati erant, vbi inter cætera hæc extant verba: Nemo scorta aut concubinam alat, quisq; aut caste viuat, aut vxorē ducat, quam repudiare fas non esto. Ex illa Episto-

Vvolffgang. Lazius. la etiam Vvolffgangus Lazius ostendit, olim viris Ecclesiasticis liberum fuisse, si continere non possent, matrimoniū contrahere. Et circa annum Domini 800. Moguntiæ in Synodo, reformationem Clericorū in Germania, ea regula Clericorū ab Isidoro conscripta, institui debere decreuerunt. Illius vero regulæ caput vnū est: Clerici aut continenter viuant, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur. Quæ verba de fœdere legitimi matrimonii contrahendo loquuntur, sed rhapsodos Conciliorum ea malitiose expunxisse supra ostendimus.

Vlricus. Ex Vlrici etiam Epistola idem colligitur, vbi & hæc historia recitatur: Gregorium Magnum cum fructus prohibiti Clericis coniugii in piscina inuenisset, damnato priori suo decreto, Apostolicū illud consilium etiam sacerdotibus accommodasse, melius est nubere, quam vel vri, vel mortis occasionem præbere. Et vsque ad Hellebrandi tempora, sacerdotes Germaniæ habuisse libertatem & contrahendi & vsurpandi matrimonii, manifeste testatur Epistola ipsius ad Constantienses apud Naucleum, pagina 140. in qua dicit: Episcopus vester Clericis suis permisit, vt qui vxores habuerant, retinerent, & qui non habebant, ducerent.

Consuetudo Ecclesia Græca. De Græcæ Ecclesiæ consuetudine Erasmus id, quod nō ex aliis audiuit, sed quod ipse coram oculis suis vidit, testatur in Apologia aduersus Parisienses, se Venetiis apud Græcos vidisse: Sacerdotem post susceptum ordinem ducere vxorem, sed vnicā virginem. Et supra ex historia Ioannis Magni adscripsimus hæc verba: Vvilhelmi Cardinalis prima cura & intentio fuit reuocare Suecos & Gothos à Schismate Græcorum, in quod Presbyteri & Sacerdotes ductis publice vxoribus consensisse videbantur. Et Metropolita Russiæ apud Sigismundum Baronem scribit, maximum esse errorem & peccatum in Romana Ecclesia, quod Sacerdotes, qui secundum legem ducunt vxores reiiciant.

DE DIGAMIA SACERDOTUM.

PERVERSA prorsus ratio est: virtutes quas Paulus in Episcopo expresse requirit, quæque ad ædificationem Ecclesiæ viles & necessariæ sunt in eligendis sacerdotibus negliguntur,

finguntur vero alia, quæ à Paulo non requiruntur, & ad Ecclesiæ ædificationẽ nihil faciunt, illis conscientiæ perturbantur, & Ecclesia idoneis ministris defraudatur. Si quis enim vxore defuncta, aliam legitime duxerit, vel qui honestam viduam duxerit (quæ iuxta Scripturam non libere tantum, sed in Domino fiunt, 1. Corinth. 7.) is etiamsi reliquis donis ad Ecclesiæ ædificationem vtilibus & necessariis, ad miraculum vsque à Deo ordinatus sit, à ministerio Ecclesiastico arcetur & remouetur. Qui vero vel 100. adulteriis, vel 1000. stupris se prostituerunt, illis, si modo legitimum coniugium fugerint, etiamsi aliàs vel stipites, vel asini sint, nulla prorsus inhabilitas obstat, quo minus ad sacros ordines promoueri, imo ad apicem, non Episcopalem tantum, sed Pontificium etiam, cum solenni acclamatione, Dignus & Iustus est, euehi possint. Augustinus disputat, eum, qui ante Baptismum vnam habuerit vxorem, & ea mortua, secundam post Baptismum duxerit, non esse ad ministerium admittendum. Hieronymus vero, Tit. 1. salse hoc refutans quærit, quo priuilegio illi, qui ante Baptismum cum aliquot concubinis inquinati fuerant, postea ad ipsum Episcopatus solium ascendant, obliquè notans ipsum Augustinum, qui ante conuersionem duas concubinas habuerat. Absurda profecto hæc sunt. Et tamen hæc opinio sub hypocrisi peculiaris sanctitatis, etiam in Orientalibus Ecclesiis tandem ad hunc vsque diem inualuit, sed rem ipsam sepositis præiudiciis consideremus.

Augustinus de digamia. Hieron. contra.

Si mortua vna vxore alteram legitime duceret, tale est propter quod aliquis, licet aliis donis & virtutibus ad Ecclesiæ ædificationẽ necessariis instructus, à ministerio Ecclesiastico arceri & remoueri debeat, necesse est atrox crimẽ esse. Paulus enim dicit Episcopum debere esse ἀνέγκλητον, Tit. 1. hoc est, qui huiusmodi criminibus non sit obnoxius, propter quę publicè possit infamia notari seu in ius vocari. Atqui mortua vxore liber est vir à lege prioris vxoris, vt possit ducere aliam, Rom. 7. & 1. Corin. 7. Ac viduis in genere Paulus præscribit, bonum quidem ipsis esse, si cœlibes permanserint, sed si se non continent, contrahant matrimonium. Melius est enim, matrimonium contrahere, quam vri. Et addit à viduis secundas nuptias posse contrahi in Domino, 1. Cor. 7. Quod igitur Deus liberum esse pronunciat, quod Paulus tanquam remediũ incontinentiæ præscribit, ac tam sanctum esse testatur, vt in Domino possit fieri, certe si quis illud contendat tale crimen esse, propter quod aliquis alias idoneus, à ministerio arcendus & remouendus sit, is Spiritui sancto contradicit.

Operæ precium autẽ est considerare, vnde persuasio illa primũ sit orta, quæ temporibus cõfirmata, & consuetudine præscripta, titulum nunc habet Apostolicæ traditionis. Et à Gẽtium sacerdotibus, ζηλώσει quadã hoc acceptum esse non dissimulãt. Hieronymus enim 1. contra Iouinianũ dicit, vulcubas semper inter matronas habuisse decuit, per quas fortunæ muliebri sacra fierent, nullum sacerdotem digamum, nullum flaminem bimaritum legi. Pighius citat Seruium super illud Vergilij (huic vni forsan poteram succumbere culpæ) Etiam Ethnicos bis nuptos repulisse à sacerdotio. Accessit postea ex Montani schola Tertul. qui cum ex reuelatione paracleti Montanici secundas nuptias simpliciter & in genere damnaret, vt istis Montanicis reuelationibus, quæ suspectæ & inuidiosæ tunc erant, speciem aliquam ex Scriptura indueret, cœpit locum Pauli ita interpretari, Sacerdotes sint vnius vxoris viri, hoc est, Monogami. Omnes autẽ Christiani sunt Sacerdotes. Ergo secundę nuptiæ omnibus sunt prohibitæ. Cumq; videret sibi obstare, quod qui secundã duxit, non est mortuæ vxoris vir, sed viuentis, & ita nihilominus vnius vxoris vir. Impudenter fingit, non referre, duas quis vxores singulas habuerit, an pariter singulę duas fecerint. Eũdem enim numerũ esse coniunctorum & separatorum. quod directe pugnat contra Paulũ, qui Rom. 7. & 1. Cor. 7. pronũciat, virum ab vxore mortua liberatum & solutũ esse. Non igitur mortuæ maritus amplius est, sed viuus, quæ vtuit, licet ordine vel secunda, vel tertia sit. Quanquam autem Montanus cum suo paracleto, merito ab Ecclesia reprobatus sit, adhæsit tamen inde in quibusdam locis, etiã laicorum secundis nuptiis nota quædam ignominiæ. Neocæsariense enim Concilium, ca. 3. secundas etiam legitimas nuptias publicæ pœnitentiæ subiicit per longũ tempus, quod tempus Laodicenũ Concil. postea minuere voluit: Ca. 7. prohibet presbyterum conuiuio secundarum nuptiarum interesse, ne sua præsentia videatur illas comprobare. Alius Canon secundis nuptiis benedictionem denegat, & presbyterum benedicentem digamos, suspensum mittit ad sedem Apostolicam. Quæ si intelligantur de secundis nuptiis, post mortem prioris coniugis legitime cõtractis, simpliciter pugnant contra Paulum, Rom. 7. & 1. Cor. 7. Ideo glossa exponit de secundis nuptiis, viuente adhuc priore coniuge. Andradius vero citat & probat Constantini Porphyrogenetæ constitutionem, quæ quinquennij excommunicationem imponit ei, qui tertiam vxorẽ post mortem priorum duxerit. Et ea opere imperfecto citat secundas nuptias secundum Apostolicum præceptum licitas esse: Secundum autem veritatis rationem veram esse fornicationem.

Origo & fons peruersa huius opinionis. A Gentium Sacerdotibus in Ecclesiam translata monogamia. Hieronym. Pighius. Tertullianus monogamia Montanica.

Deprauatur dicto Pauli.

Secunda nuptia laicorũ notata.

Concil. Neocæsariense.

Benedictio negata secundis nuptiis.

Sed cum damnatio secundarũ nuptiarum non posset in vniuersum obtineri, sacerdotali ordini sub prætextu maioris sanctitatis obtrudi cœpit, vt laicis tantum tanquam imperfectioribus, secundæ nuptiæ concederentur. Ita enim inquit Tertullianus, censent Monogamiam tantũ esse sacerdotum, quia Paulus dicit: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum. Sed vera Catholica Ecclesia, tempore Tertulliani circa annum Domini 200 hoc non obseruauit, & dictum illud Pauli non hoc modo intellexit, sicut Tertullianus ipse fatetur in li. de Monogamia. Montanistæ enim se vocabant spirituales, reliquos vero, qui non erant Montanistæ, vocabãt Physicos. Inquit igitur: Cur ergo non erubescunt, quotquot ex digamia præsident apud vos, quando hæc ipsis leguntur: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse. His verbis manifeste testatur, in Ecclesia Catholica apud illos, qui non erant Montanistæ, digamos præsides Ecclesiarum fuisse, & dictum Pauli non intellexisse de Monogamia. Postea cum subinde maior fieret doctrinæ inclinatio, digamia sacerdotib. seuerius prohibita fuit. Ambrosius enim exponens locum, 1. Tim. 3. dicit, Quamuis secundã numero vxorem habere non sit prohibitum, vt tamẽ quis dignus ad Episcopatum sit, etiam licitũ debet spernere, propter sublimitatem istius ordinis. Sed Ecclesia etiam illius temporis, vbique digamos ad sacerdotium admisit, id quod Hieronymus ipse, qui tamen nec primis, nec secundis nuptiis satis æquus fuit, testatur in Epistola ad Oceanum,

Secunda nuptia interdicta sacerdotibus.

De loco Pauli, 1. Tim. 3. Vnius vxoris vir.

Ambrosius.

Digamos sacerdotes Ecclesia admisit tempore Ambrosii & Hieronymi.

num, his verbis: Cauterius Hispaniæ Episcopus, homo & ætate vetus & sacerdotio, vnã antequam baptizaretur, alteram post lauacrum priore mortua, duxit vxoré, & arbitraris eum cõtra Apostoli fecisse sententiã, qui in catalogo virtutum Episcopi, vnius vxoris virum præcepit ordinandũ? Miror autem te vnum protraxisse in medium, cum omnis mundus his ordinationibus plenus sit, non dico de presbyteris, non de inferiori gradu. Ad Episcopos venio, quos si sigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminensis synodi multitudo superetur, &c.

Et Hieronym. explicans locũ Pauli, inquit, Hoc quod dicit vnius vxoris virũ, potest & aliter disseri. Ex Iudæis erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de reliquiis Israel congregabatur. Sciebat lege cõcessum, exemplo Patriarcharum familiare populo nouerat, in multis vxoribus liberos spargere. Ipsis quoq; sacerdotibus huius licentiæ patebat arbitrium, præcepit ergo ne eandem licentiã Ecclesiæ sibi vindicent sacerdotes, ne bina pariter & trina coniugia sortiantur, sed vt singulas vno tempore habeant vxores. Apud Græcos etiam, cum à Latinis de sensu loci illius Paulini mota esset controuersia, Theodoretus circa annum Domini 430. recitat illorum interpretationem, qui sentiunt Paulũ nominando vnius vxoris virum, non prohibere secũdum matrimoniũ, quando mors vinculum prioris dissoluit, sed respicere ipsum ad hãc antithesin. Olim enim & Græci & Iudæi, inquit, cum duabus, tribus & pluribus vxoribus iungebantur lege matrimonij. Et nũc, inquit, cum leges imperatoriæ prohibeant duas simul vxores ducere, cum concubinis & scortis rem habent. Et leuitas in repudiis, tũc etiam vsitata erat. Hisce omnibus iudicant Paulum opponere vnius vxoris virum. De hac vero interpretatione pronunciat Theodoretus, videntur recte dicere. Item, his consideratis admitto eorum interpretationem.

Disputatio Græcorum & Latinorum de loco Pauli, 1. Tim. 3.

Eodem modo etiam Chrysostomus recitat quidem Latinorum interpretationẽ, sed suam, hoc est, Græcæ Ecclesiæ, prolixe explicat, quod scilicet Paulus respectu Polygamiæ & repudii nominet vnius vxoris virum. Ita enim scribit, 1. Tim. 3. dicẽs, vnius vxoris virum, ἀμετρίαν prohibet. Quoniã apud Iudæos licitum erat, (καὶ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, καὶ δύο ἔχειν κατὰ ταυτὸν γυναῖκας) & altero iungi matrimonio & eodem tempore simul duas habere vxores. Et Tit. 1. inquit, Dicens Paulus, vnius vxoris virum, voluit Hæreticis os obturare qui nuptias criminãtur, ostendens rem illã non abominabilem, sed adeo preciosam & honorabilẽ, vt cum ea, quis possit etiam sacrum Episcopatus thronum ascendere. Eo ipso vero cum dicit (vnius vxoris virum) etiã ἀσελγεῖς, libidinosos, petulantes seu procaces coherect, nec permittit, vt quis principatum hunc inrat μετὰ δευτερογάμου, e si altero matrimonio. Qui enim erga ἀπελθοῦσαν, hoc est, eam quæ repudiata discessit, nul á beneuolentiam seruauit, quomodo is bonus Ecclesiæ preses erit, quam ille non sustinebit reprehensionem? Nostis enim omnes, nustis etiam si non esset legibus prohibitum τὸ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, alteris iungi nuptiis, multas tamẽ res ipsa habet κατηγορίας, criminationes seu reprehensiones. Nullam igitur Paulus criminandi occasionẽ, Præsides, vult subiectis suis præbere, &c. Interpres reddens μετὰ δευτέρου γάμου, post secundas nuptias. Item, ἀπελθοῦσαν deiunctam vxorem, sensum Chrysostomi peruertit. Nullis enim legibus Imperatorum prohibitum vnquã fuit, ne post mortem prioris coniugis secundæ nuptiæ legitimè contraherentur. Sed hoc leges Imperatoriæ prohibuerunt, ne quis simul duas vxores duceret, sicut Theodoretus citat. Et quod hoc loco Chry. δευτερογάμον alterũ matrimonium, seu secũdas nuptias intelligat, ex cõmentariis ipsius, 1. Tim. 3. intelligitur, quæ verba paulo ante annotauimus. Et ex Theodoreto etiam, cuius verba adscripsimus, hoc declaratur, quod scilicet ad polygamiam, & ad repudium respiciat. Atq; hanc Græcorum interpretationem Hieronymus etiam, Tit. 1 adducit, & eam non reprobat, sed in Epistola ad Oceanum confirmat. Giussa etiam Canones, damnantes digamiam, exponit de secundis nuptiis, quæ contrahuntur viuente adhuc priori coniuge.

Chrysostomi interpretatio de vnius vxoris viro.

Hieronymus.

Paulus igitur, quando Episcopum nominat vnius vxoris virũ, non prohibet secundas nuptias post mortem coniugis. De hoc enim casu, 1. Cor. 7. dicit, si se non contineant, contrahant matrimonium in Domino. Sed vel polygamus est, vel qui repudiata adhuc viuente, alteram duxit, vel qui concubinarum & scortorum vir fuit, eum Paulus propter scãdalum non vult eligi in Presbyterum, sicut Theodoretus tria hæc expresse ponit, in quorum antithesin vnius vxoris vir intelligatur.

Summa sententia Pauli, 1. Tim. 3.

Quæ vero contra hanc interpretationẽ opponuntur, eam magis confirmant, quam labefactant. Speciosum videtur, quod obiicitur ex loco, 1. Tim. 5. Vidua eligatur, quæ vnius viri vxor fuit, Polygamia vero nunquam mulieribus concessa fuit. Ergo phrasis illa, videtur significare monogamiã. Sed responsio plana est. Licet enim mulier ratione polygamiæ non poterat plures maritos habere, aliis tamẽ & quidem variis modis hoc fieri poterat, vt si vel constante matrimonio adulteriũ perpetrasset, vel si extra casum fornicationis per repudiũ à priore marito discessisset, & alium duxisset, viuẽte priori, iam erat non vnius viri vxor. Matth. 5. Rom. 7. vel si in fornicatione vixisset. Nam mulier etiam in illegitimis coniunctionibus dicebatur habere virum, Ioh. 4. Talem igitur viduam, quæ notam habebat illegitimæ coniunctionis cum viris, Paulus non vult in collegium viduarum assumi, vt phrasis illa (vnius vxoris vir) sit periphrasis legitimi coniugii, iuxta dictũ Christi: Erunt duo in carnẽ vnam. Sicut etiam Paulus, 1. Cor. 7. quando dicit: Quisq; habeat suam vxorem, & quæq; suum virum, per periphrasin describit legitimam coniunctionem matrimonij.

Obiectio de Viduis monogamis.

Pighius magnis clamoribus contendit, ex nullis probatis historiis posse ostendi, aliquem tempore Apostolorum, imo trecentis annis antea, simul duas habuisse vxores. Figmentũ igitur dicit esse, Pauli phrasin de marito vnius vxoris ita interpretari, quasi opposita sit polygamiæ, quæ tunc prorsus in vsu non fuerit. Sed ipsius clamoribus opponimus Theodoretũ, Hieronymum & Chrysostomum, qui diuersum affirmant, sicut iam monstratũ est. Et testimonium clarissimum, refutans falsam illam Pighii assertionem, extat apud Iustinũ in Tryphone, vbi apertis verbis de Iudæis dicit: Magistri vestri ad hoc vsq; tempus, quatuor & quinque vxores vnũquemq; vestrum habere permittunt. Item, Quemcunq; in locum veniunt Iudæi nuptiarum nomine vxores ducunt. Hæc Iustinus. Et Theodoretus postea ab Imperatoribus Christianis, tandem polygamiam illam, quæ & apud Iudæos, & apud Græcos vsitata erat, prohibitam esse tradit, 1. Timo. 3 Concilium

Pighius.

Iustinus de polygamia.

Theodoretus. Concil. Toletanum 1.

lium etiam Toletanum primum, tempore Leonis primi, cap. 17. ostendit, tunc adhuc polygamiam vsitatam fuisse, ita enim statuit. Si quis fidelis habens vxorem, habeat concubinam, non communicet. Cæterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur, tantum, vt vnius mulieris aut vxoris aut concubinæ sit coniunctione contentus. Intelligit autem concubinas, non scorta, sed quę sine pactis dotalibus, & sine instrumentis legalibus, legitimè tamen & matrimonialiter viro coniunctæ erant, quę differentia inter vxorem & concubinam in veteri etiam Testamento vsitata fuit. Et Canon ille Toletanus loquens de polygamia, prorsus eadem phrasi vtitur, qua Paulus: Sit vnius coniunctione contentus. Falsum igitur testimoniũ est ꝙ Pighius affert.

Testimonia monogamiæ sacerdotum. Tertull. dicit, Sacerdotes legis semel tantũ nupsisse. Et Innoc. 1. dicit scriptũ esse: Sacerdotes mei semel nubant. ꝙ in tota sacra Scriptura non extat. Tertull. vero commentũ falsum est, & à Hieron. in Epist. ad Oceanũ refutatur, sicut verba supra adscripsimus. *Rationes contra digamiã sacerdotum. 3. Augustin.* Rationes vero, quæ afferũtur contra digamiã sacerdotũ, frigidæ profecto & friuolę sunt. Augustinus de bono coniugali, cap. 18. hanc rationem reddit: Sicut polygamia in veteri Testamento sacramentum fuit, significans ex omnibus populis colligendam Ecclesiam: Ita nunc Monogamiam sacerdotum esse sacramentum vnitatis Ecclesiæ. Et *Scholastici.* scholastici quærentes rationes constitutionis de Monogamia sacerdotum, dicunt Sacramenti rationem non admittere digamiam Sacerdotum. *Bonauentura.* Bonauentura in genere loquens, dicit etiam in secundis viduarum nuptiis non fieri benedictionem propter defectum sacramenti. Atqui Paulus analogiam mysterii seu sacramẽti expresse explicat hanc esse, Ephes. 5. Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carnem vnam. Quod cum fiat in viduarum etiam matrimonio, liberæ enim sunt à lege mariti defuncti, Rom. 7. cumq; viduæ in Domino nubant, 1. Cor. 7. non certe non debemus excogitare aliam rationẽ sacramenti, qua conscientias præter Scripturã constringimus. *Pighius.* Pighius allegat, ex 44. ca. Ezech. vbi vulgata translatio habet Soror Pontificis, quæ alterũ virum nõ habuit, &c. Sed textus simpliciter habet de sorore Pontificia, quæ nondũ tradita est viro, sed adhuc in paternis ædibus seruatur, illam Pontifex, si moriatur, vt partem familiæ paternæ potest lugere.

Citatur etiam illud, quod Deus in veteri Testamento, Leu. 21. viduã Pontifici ducendam prohibuerit. Sed hæc pertinere ad Leuitica veteris Testamenti statuta, inde patet, quia non ratione digamię prohibitum hoc fuit. Nam Ezech. 44. viduam à sacerdote relictam, ducere possunt sacerdotes.

Ex his omnibus manifestum est, disputatione de digamia, non debere conscientiis laqueũ iniici. Nõ enim habet certum & expressum fundamentum in Scriptura. *Canones Apostolici de monogamia sacerdotum.* Quod vero Canones illi, qui Apostolorum titulum pręferunt, tale quid statuunt, apocryphum hoc esse, historię illæ Gręcæ & Latinæ Ecclesię, quas recitauimus, conuincunt.

Hæc iudico esse præcipua capita cõtrouersiæ de cœlibatu, quę dum mediocri diligẽtia conatus sum euoluere, opinione lõgius progressa est explicatio, quam prolixitatẽ Lector, tunc boni consulet, si occasionẽ inde sumpserint, de materiis hisce diligẽtius cogitandi, quam inter scribendum mihi datam esse libenter fateor.

DECRETVM DE PVRGATORIO PVBLICATVM PRIMA DIE

Sessionis nonæ & vltimæ Tridentinæ, sub sanctissimo D. N. Pio IIII. Pont. Max. Die 3. Decembris, 1563.

CVM Catholica Ecclesia Spiritu sancto edocta, ex sacris literis, & antiqua Patrum traditione, in sacris Conciliis, & nouissimè in hac œcumenica synodo docuerit, purgatorium esse, animasq; ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio iuuari: Præcipit Synodus Episcopis, vt sanam de purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus, & sacris Conciliis traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & vbique prædicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem, difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, euulgari & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, vt fidelium viuorum suffragia: Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynæ, aliaq; pietatis opera, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus defunctis, fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta, piè & deuotè fiant: Et quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctoriè, sed à sacerdotibus, & Ecclesiæ ministris, & aliis, qui hoc præstare tenentur, diligenter & accuratè persoluantur.

STRVCTVRA PVRGATORII.

TRIDENTINI Patres in hoc decreto gloriose præfantur, se Spiritu S. edoctos ex sacris literis, & antiqua patrum traditione, in sacris Conciliis, & in hac Tridentina synodo docuisse purgatorium esse, animasq; ibi detentas fidelium suffragiis iuuari, &c. Cumq; pii & eruditi hoc seculo nõ quęrant, fabularum de purgatorio, quæ totius mundi crumenas expurgarunt, repetitiones: Sed certis ac manifestis Scripturæ testimoniis ostendi velint: An tale sit purgatorium, quale Pontificii comminiscuntur: Auidius sane expectabam, ex quibus Scripturæ testimoniis, & qua ratione, purgatorium illud suum, tanquam dogma Catholicum, & articulum fidei, liquido & certo in hac luce Euangelii probare conaturi essent. Cæterum de testimoniis scripturæ verbum nullum, inquit ille, quia scilicet, sicut Petrus à Soto fatetur, ex Scripturæ testimoniis purgatorium aperte probari non potest: Sed prius sine Scriptura hoc credendum est: Postea ad præsumptam illam opinionem, loca quædam Scripturæ quoquo modo detorquenda sunt. *Petrus à Soto fatetur purgatorium è Scriptura probari nõ posse.* Dicunt sane in sacris Conciliis sanam doctrinam de purgatorio traditam esse. Et imperiti forsan cogitare possent, in Niceno aut alio ex vetustioribus hoc factum esse: Sed Florentinum illud est Concilium, celebratum, circa annum Domini 1439. *Purgatorium Florentino Concilio primum constitutum est.* Onus igitur probationis non imprudenter in hac materia declinant, Ipsum vero purgatorium ignem, qui hactenus culinas ipsorum tam splendide

calefe-

caleſecit, nudis ſed fortibus aſſeuerationibus, ex cineribus exſufflare & redaccendere ſtrenue conantur. Præcipua enim axiomata doctrinæ Papiſticæ, vt de meritis, de ſatisfactionibus, de perfectionibus & de propria iuſtitia coram Deo: Item, totus ferme cultus in templis ipſorum, vt vigiliæ, miſſæ, pro defunctis, anniuerſaria, oblationes pro mortuis, peregrinationes, animarum balnea, indulgētiæ, opera ſupererogationis, fraternitates, memoriæ, eæque, ſuffragia, aqua luſtralis, dedicationes cœmiteriorū, & ſimilia aucupia, purgatorio tanquam ſuo fundamento ita incumbunt, vt hoc deſtructo omnia iſta à fundamento ſimul euertantur. Cœlum itaq; potius (quia iam dudum aliis illud vendiderūt) quam purgatoriū ſibi eripi paterentur. Quia vero impoſturas iſtas etiam Laici, quos cœcos vocare ſolent, videre cœperunt, temporis gratia quędam in materia purgatorii ſubindicant eſſe ſubtilia, difficilia, nō ædificantia, incerta, falſa, curioſa, ſuperſtitioſa, his enim verbis in Decreto vtuntur, ſed quę illa ſint nō exprimūt. Si enim quæ talia ſunt, omnino iude eximerentur, vno momento totum purgatoriū euacuaretur. Et tamen illa ipſa non damnant, ſed tantum prohibent, ne in popularibus concionibus euulgētur. Sed ne purgatorię iſtæ impoſturæ, vel Lethæo flumine ſubmergantur, vel ſub orci galea occultētur, materiā illā ſolita noſtra ſimplicitate breuiter euoluem⁹. Et primū ſtructurā purgatorii qualis à Pōtificiis traditur, ex ipſorū libris delineabim⁹.

Quarum abominationum papiſticarum fundamentū ſit purgatorium.

De ſtatu igitur animarū, poſtquam à corporibus ſolutæ ſunt, vſq; ad carnis reſurrectionē, ſiue ad diē iudicii, ita docent: Quoſdam, qui moriuntur, dicunt in virtutibus ſeu charitate perfectos, & ab omni peccati labe mūdos eſſe, horum animas ſtatim quando à corpore excedunt, dicunt in cœlū euolare. Quorundā vero animas, qui vel ſine fide Chriſti, vel ſine pœnitentia in peccato mortali moriuntur, dicunt recta ad infernū detrudi, vnde nulla eſt redemptio. Eſſe vero quoſdam qui ſunt baptizati & habēt fidem de Chriſto, ac charitatem Dei, de peccatis etiam mortalibus habent contritionem, ſed quando moriūtur, tunc vel in charitate non ſunt perfecti, nec à labe peccati prorſus mūdi, vel debitam ſatisfactionē de cōmiſſis & omiſſis nōdum plene expleuerunt, vel ſolum minutis quibuſdam venialibus peccatis obnoxii ſunt, illorum animas iniuſtū eſſet ad infernum detrudere, cū ſint baptizati, & habeant fidem, charitatē ac pœnitentiam. Et tamen Paradyſum nōdum poſſunt intrare, quia ſcriptum eſt de pœnitentia, diſt. 1. Non poteſt quiſquā gratiam vitæ cœleſtis accipere, niſi purgatus fuerit ab omni labe peccati. Et Apoca. 21. Nihil coinquinatum introibit in eam. Ac iuſtitia Dei requirit, vt peccata ſatisfactione purgentur & puniantur.

Triplex ſtatus animarū, corporibus ſolutarum. Beatorum.

Damnatorū.

Quod ſi in hac vita vel factū, vel impletū nō fuit, in altera vita illud fieri & compleri neceſſe eſt. Pro illis igitur animabus, fingunt mediū quendam ſtatum ſeu locū, vbi pœnali ſatiaſactione expientur, & maculæ peccati igni exoquantur & purgentur, vt exoluta pro peccatis ſatisfactione, & labe peccati expurgata, perfecti & puri, poſſint in Paradyſum trāſferri, priuſquam generale iudicium fiat. In illo vero purgatorio dicūt eſſe ignem, qui eiuſdem generis ſit cum igne gehennæ. Imo in ſubſtantia dicunt eūdem eſſe ignem purgatorii & inferni, & pœnas etiā eſſe eaſdem, niſi quod in purgatorio ſint trāſitoriæ, in inferno vero æternæ. Vnde dicunt: Minimam ſcintillam purgatorii, excedere maximam pœnam corporalē hujus vitæ. De loco etiam purgatorii diu diſputatum, ſed poſtea certi aliquid definitum eſt. Quidam enim purgatoriū conſtituerunt in loco aliquo, qui eſſet ſupra nos, ſed tamen ſub cœlo: Alij vbi quis in terra peccaſſet, ibi locū purgatorii eius poſt mortē eſſe dixerunt. Sed poſtea ex reuelationibus inuentus fuit certus & definitus purgatorii locus, duplex ſcilicet: Vnus cōmunis ſeu generalis ſub terra, quō cōmuniter vadant animę purgandę. De ſitu tamē generalis purgatorii, ſecundū omnes dimenſiones non prorſus conuenit inter omnes. Quidam enim volūt locum illū purgatorii eſſe ſuper infernum ſecundū altitudinem. Quidam apud infernū ſecundum longitudinem. Alii circa infernum iuxta circulū, ſicut quando pomū ſcinditur, domunculæ ſeminum in circulo diſtinctæ apparēt, hac enim ſimilitudine vtuntur. Ingolſtadienſes infernum, purgatorium, circulū infantum non baptizatorum, & limbum Patrum, ita diſtinguunt, vt ignis tartareus infernè in terræ meditullio exęſtuās torqueat damnatos, deinde ſupernè ſcandens, in ſecūdo circulo purget fideles, poſtea forſan fumus eius in tertio circulo infeſtet infantes, poſtremo eius calore & forſan luce limbus Patrum in quarto circulo calefiat & illuſtretur ſicut fit in vaporariis. Alia porro purgatoria vocant particularia, ad quæ aliquando animæ à Deo mittūtur, ad faciendā pœnitentiam in hoc mūdo, vel propter leuiorem punitionem, vel propter celeriorē liberationem, vel ad oſtendendā veritatem purgatorii. Ita apud Gregorium quædam animæ purgatoriū ſuum habuerunt in balneis, quædam in vmbra arborū, quædam in glacie, quædā in domibus vbi peccauerant. Porro in illo purgatorio dicunt animas tam diu igne torreri, donec vel pœnis pro menſura peccatorum ſatisfecerint, & igne ſufficiēter purgatæ fuerint, vel donec ſuffragiis viuorum inde citius liberētur. Pro certo enim habent, animas in purgatorio exiſtentes, viuorū ſuffragiis poſſe adiuuari, vt vel citius vel mitiori pœna inde liberentur. Et ne quid certitudini deſit, ſuffragia illa dicunt ad quatuor genera reduci, 14. q. 2. ca. Animæ, ſcilicet ad oblationes ſacerdotū, ad ſanctorū orationes, ad charorū eleemoſynas, ad cognatorū ieiunia, ſiue alia pietatis officia. His vero ſufficienter peractis, dicūt animas purgatas ſtatim euolare ad gloriā. Hæc eſt ſtructura purgatorii, ſicut deſcribitur in magno volumine Pantheologiæ, in compendio Theologiæ, in Roſario Bernhardi, & in Concilio Florentino. Fundamēta vero hęc ſunt. I. Reatū tantum culpæ mortalis propter Chriſtum (ſi tamen contritio ſufficiens ſit) remitti. Æternas vero pœnas peccatis mortalibus debitas, virtute clauiū mutari in temporarias, quas vnumquemq; vel per ſe, vel aliū, debita ſatisfactione exoluere neceſſe ſit, ſiue in hac ſiue in futura vita. II. Pro minutis ſeu venialibus peccatis, nos ipſos & poſſe & oportere ſatisfacere, ſiue in hac ſiue in futura vita. III. Maculas ſeu ſordes peccati in natura hęrentes, per ſatisfactiones prorſus expurgandas eſſe, quod ſi in hac vita plene & perfecte nō fiat, neceſſariā eſſe purgatorii ignis expiationem. Hæc omnia ex humanæ rationis cogitationibus, ex ignoratione Chriſti, & iuſtitiæ fidei, profecta ſunt, ſicut oſtendemus, fundamēta purgatorii pugnare cōtra ſacram Scripturā, ipſam vero purgatorii ſtructurā cōmentitiam eſſe. Sed prius hiſtoriā purgatorij cōtexemus, inde enim flammis purgatorii, quæ tenebroſæ & obſcuræ ſunt, non parum lucis accedet.

Mediorum in purgatorio.

Ignis purgatorium cuiuſmodi.

Locus purgatorij.

Purgatorium generale.

Situs purgatorij generalis.

Purgatoria particularia.

Curatio cruciatuum purgatorij.

Genera ſuffragiorū quibus ſcuti animabus in purgatorio ſubueniant.

Pantheologia. Compendiū Theologia. Roſarium Bernhardini. Concil. Flor.

Fundamentā doctrinæ de purgatorio.

HISTORIA PVRGATORII.

VM purgatorium in veteri Testamento etiam aduersariorum confessione nõ fuerit, & in nouo, nec Christus, nec Apostoli illud doceant, operæ precium est considerare, vnde primum exorta sit illa opinio; ex quibus initiis cœpta postea fuerit, quanquam cum protestatione dubitationis, in Ecclesia disputari, quomodo deinde creuerit: donec consuetudine confirmata, & apparitionibus spirituum impostorum stabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc consideratio multa vtiliter monebit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione insinuat, recte illustrabit. Historiam itaque iuxta seriem temporũ simplicissime contexemus.

Vnde nata sit fictio purgatorij.

CAPVT I.

PVRGATORIVM Ethnicorum.

Plato purgatorium primum construxit.

PRimum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Christi floruit, purgatorium Pontificium eadem prorsus sententia, & iisdem ferme verbis, sicut à Pontificiis descriptum inuenio, qui cum ex Philosophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifestũ hinc erit, vnde purgatoria opinio primum orta ac nata, & postea cum apud Ecclesiasticos doctores Platonici Philosophi in magna cœpissent admiratione esse, in Ecclesiæ disputationes immisceri cœperit. Nec est, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione sacræ Scripturæ, vt alia quædã accepisse. Vetus enim Testamentũ purgatoriũ ignorat, & ipsi Pontificii fatentur purgatoriũ in veteri Testamento non fuisse. Eusebius igitur de præparatione Euangelica, li. 11. ca. 17. prolixã disputationem Platonis transcribit, ex libro ipsius de anima, vbi fluuiis infernalibus ex Poëtarum traditione descriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinẽ, vt sunt sacrilegia, homicidia illegitima & similia (ἀνιάτως ἔχειν) insanabiles esse, illi coniiciuntur in tartarum, vnde nunquã possunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidẽ peccata, sed ἰάσιμα, quæ medicabilia seu sanabilia sunt, perpetrasse, vel si ex iracundia cædem commiserunt, aut erga parentes violenter aliquid designarunt, reliquam vero vitam (μεταμέλον βίον) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuersa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem post annum & amplius appropinquant paludi Acherusiadi, ibi vero eos, quos læserunt inclamant, & suppliciter petunt, vt permittantur egredi & recipiantur. Et si aduersariis suis hoc persuaserint, egrediuntur, & desinunt in pœnis versari. Sin minus, in ignitis istis fluuiis tandiu iactãtur, donec ab iis, quos læserunt hoc impetrent. Qui vero excellenter sancte vixerunt, supra ascendunt in purissimas habitationes, vbi sine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentẽ deueniuntur, ibi peccatorum pœnas exoluunt, & καθαιρόμενοι, hoc est, purgati, lustrati seu expiati (ἀπολύονται) absoluuntur seu redimuntur si quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c. Et li. 12. Euseb. describit alium locũ ex Gorgia Platonis, vbi repetit, Eos, qui iuste & sancte vixerunt, quando moriuntur, in beatorũ Insulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire. Qui vero impie & iniuste vixerunt, eos dicit in carcerem supplicii, quẽ Tartarũ nominant, abire. Et hæc sunt, inquit, quæ auditu ego percepi, & credo vera esse. Inde vero, inquit, ego ratiocinor, tale quid euenire: Cum quædã peccata sint curabilia, quod ex pœnis in altero seculo, quidã liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obseruet, Platonem de duobus locis, beatorũ scilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepisse, ipsum vero ex philosophicis ratiocinationibus tertiũ adiecisse. Rationes autem has affert, pro tertio seu medio statu defunctorum post hãc vitam. Sicut, inquit, in hac vita, qui puniũtur pro ratione delicti, ita puniuntur; vt vel vtilitatem emendationis ipsi inde accipiant, vel vt paradigma fiant cæteris. Ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata (ἰάσιμα) quæ curari seu sanari possunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentũ accipiunt. Non enim possunt aliter, nisi per cruciatus ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorũ ἀνίατοι sunt, illis nihil prodest, sed exempla aliis fiunt, &c. Ex Poëtis etiam sumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Sysiphum & Tityum perpetuis cruciatibus in inferno subiicit. Thersitem vero & alios prauos Idiotas non item. Altera vero Platonis ratio prorsus philosophica est, cum inquit, sicut corpora notas & stigmata etiam post mortem retinent: Ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Radamanthum igitur, quãdo animam corpore solutam videt prauis maculis fœdatam esse, iusto iudicio pronunciare, an sit ἰάσιμος, quæ iuuari & sanari possit, an vero ἀνίατος, prorsus incurabilis. Atque ideo inquit Plato, ego studeo, vt coram iudicio illo comparere possim, habens animam ὑγιεστάτην, prorsus sanam & mundam.

Purgatorium ignotum Vet. Testamento.

Plato de anima habet purgatoriũ.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Rationes, quibus Plato medium statum defunctorũ probat.

Prima ratio.

Testimonia Platonis poetica.

Secũda ratio.

Hæc in Platonis sententiis recte obseruata & diligenter considerata, ostendunt & verba & sententias Pontificii purgatorii ex Philosophorum Scholis prodiisse, vt Tertullianus non male dixerit, Philosophos esse Hæreticorum Patriarchas. Præcipue vero obseruandum est. Platonem cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis seu statibus mortuorum, quorum alter est beatorum, alter damnatorum, accepisset, ipsum postea ex philosophicis ratiocinationibus addidisse tertium statum seu locum defunctorum, dicit enim, ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι. Et quidem eadem fundamẽta habet cum Pontificiis, de maculis scilicet animæ non perfecte mundæ, purgandis seu expiandis per ignẽ. Item, de cruciatibus post mortem satisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodque ab aliis etiam ex pœnis illis liberari possint.

Purgatoriũ ex philosophorum scholis natum.

Tertullian. Philosophi hæreticorum Patriarchæ.

Tota igitur structura Pontificii purgatorii extat in Platone, annis ante Christum natum quadringentis, ex Philosophicis & Poëticis fundamẽtis delineata. Et memorabile est, cum Eusebius istas Platonis sententias adducat, vt ostendat etiam Philosophos habere quædam, quæ à doctrina Ecclesiæ non multum sint absona, quod ipse ex Scriptura de duobus tantum statibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio siue de purgatorio, sine dubio non omissurus hoc, si tunc doctrina de purgatorio in Ecclesia vel nota vel recepta fuisset.

Illud vero Philosophicum & Poëticum purgatorium, Virgilius ex Platonicorum sententia, 6. Æneid. eleganter depinxit.

Virgilius de purgatorio.

Quem

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes,
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto,
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque relinquit
Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem.

Augustinus.

Et Augustinus nō dissimulat Platonicorum dogma esse, de pœnis purgatorij post mortem, de Ciuit.21.c.13. Et c.27. recitans illum versum Virgilij:

Quique sui memores alios fecere merendo.

Mutatur etiam apud Virgilium inueniri illam sententiam, quod mortui viuentium suffragiis & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorū scholæ in Ecclesiam irrepserit.

Gentiles crediderūt mortuos sacrificiis viuorum iuuari.

Secundò in Gentilium sacrificiis publicæ & receptæ fuit persuasio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & sacrificiis releuari & adiuuari, vt ex Stygiis paludibus ad Campos Elysios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas verò animas, quæ viuentium suffragiis destituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel misere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odiss. 12. Et Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam Ethnicorum pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus describuntur, Odiss. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduersus Gentes, libro 2. scribit: Magos spondere commendatitias habere se preces, quibus emollitæ, nescio quæ potestates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus subuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium sanguine numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolstadienses scribunt, purgatorium citare apud Homerum Odys. 4 & 7. Virgilium Æneid. 6. Ouidium, 2. Fastorum. Aristotelem philosophum, libro 2. cap. 5. In Alcorano articulo decimo.

Homerus.
Virgilius.

CAPVT II.

MACHABÆORVM PVRGAtorium.

Ethnica superstitiones ad Iudæos prosorpserūt.

TErtiò, ex illis Philosophorum ratiocinationibus, & ex superstitiosis Gentium sacrificiis, quæ vbique vsitatæ erant, cum quidem, sicut de charis absentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & sollicitudo animis nostris insita sit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaismo, serpere cœpit. Quanquam enim incisio carnis, & euulsio capillorum, in luctu mortuorum, expresse prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuersatione tamen inter Gentes, Israelitis etiam Prophetarum tempore illa vsurpari cœpta fuisse, ex Ieremiæ, ca. 16. non obscure colligitur. Sicut à Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati sunt, Matth. 9. iuxta versum Poetæ:

Ritus in luctu mortuorum.

Cantabat mœstis tibia funeribus.

Eadem ratione tandem post Prophetarum tempora etiam orationes & sacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Christum, cuius exemplum extat. 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapsa doctrina, & rebus omnibus, cum in Imperio, tum in templo, perturbatissimis, Iudæi vnà cum fœderibus, etiam lingua, appellationibus, moribus, & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota historia Machabæorum ostendit. Quod enim Machabæus sacrificium pro mortuis fieri voluit, illud sine mandato Dei, & sine vllo sanctorum exemplo fecit, si tamen fecit. Nam cum sacrificia per genera, per species, ad indiuidua vsque pro singulis casibus & necessitatibus, accurate, prolixe, & quidem scrupulose descripta extent in Mose, ne vna quidem syllaba de sacrificio aliquo pro mortuis, in toto Mose extat. Nec vllum exemplum sacrificij pro mortuis, in tota Canonica Scriptura veteris Testamenti ostendi potest. Ita variæ formulæ, & multa exempla piarum precationum extant in veteri Testamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Testamenti Scriptura inuenitur. Cumque ex professo in veteri Testamento in multis locis pia funerum curatio luctus & planctus mortuorum describatur, nihil prorsus vel de sacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis soluantur, legitur. Imò etiam post Prophetarum tempora, postquam Canon veteris Testamenti iam constitutus erat, cum in Hagiographis ex professo describatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis, pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda sit, ex composito aliquot in locis describat, nec sacrificij, nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. Quod enim Tobiæ 4. scribitur, panem tuum, & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, sed propter viuorum consolationem, qui in luctu erant, sicut hæc ratio manifeste exprimitur & describitur, Ieremiæ 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuisse, & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex tricesimo primo capite Prouerbiorum. Circa postrema tantum tempora, sub inclinatione religionis Israeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque solum & vnicum, atque extra Canonem veteris Testamenti, & Scriptores etiā nec certi, nec probati, sicuti mox ostendemus. Et Iosephus cum Machabæorum historiā diligenter describat, sacrificij istius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur disputationes, regula Tertulliani etiam in hac causa præiudicet, id esse verum, quodcunque primum, id esse adulterinum, quodcunque posterius. Præstans quidem, strenuus & bonus vir fuit Machabæus: Sed in negotiis religionis, sicut Augustinus venuste dicit, non valet. Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, sed dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc fecisse putandus est, & arrisit illud factum tunc multis, licet verbo Dei destitueretur, sicut Historicus etiam indicat. Sed Deus expresse dicit, Deuteron. 12. Non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore.

Machabæus sacrificia fieri iubet pro mortuis.

Nec Mosis.

Nec Prophetæ.

Nec Hagiographa de sacrificio pro mortuis.

Sed temporē Machabæorum tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expresso mandato hoc cauit. In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere. Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis

ambulate, & iudicia mea custodite. Et notum est, quid Christus respondeat, ad argumentum illud, dictum est antiquis.

Machabæorū ætate Iudæi Gentiū ritus sunt imitati.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilium ritibus, in Iudaismum inuehere cœperunt, idq; per ipsos Sacerdotes, quib. puritas doctrinæ & rituum custodiendæ mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iasone, qui vt cōsumeretur summum sacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnasium Ethnicū, Palæstram Ephebiam, &c. Hierosolymis cōdidit, & in sacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum misit. Ipsi certe reliqui sacerdotes, neglectis sacrificiis legalibus, conformitatem cum Helenismo affectasse aperte scribuntur, 2. Machab. 4. Et ipsa etiam legalia sacrificia, ad aucupādam Gentium gratiam, sacerdotes inflexisse, historia nō obscure ostendit. Nam 1. Machab. 7. sacerdotes Nicanori ostendunt holocausta, quæ pro rege idololatrico & hoste religionis Iudaicæ offerebāt. Et 1. Machab. 12. renouaturi fœdus cum Spartanis scribunt: Nos sine intermissione in dieb. solennibus memores sumus vestri in obsecrationibus & in sacrificiis, quæ offerimus. 2. Machab. 3. Onias vt regi se purgaret, hostiam obtulit pro salute Heliodori spoliatoris templi. Et c. 13. Antiochus Eupatro permittitur Hierosolymis in templo sacrificiū offerre. Ita Philo in legationem ad Caium scribit: Augustum mandasse, suis sumptibus in templo Hierosolymitano, pro se mactari quotidianas victimas, taurū & agnos duos, quæ certe Mosaicæ legi non sunt cōsentanea.

Philo.

Imò affectatio illa Hellenismi, Machabæorum tēporibus eousq; progressa est, quod Razias vir famæ celebris, & pater Iudæorum appellatus, sibiipsi exemplo inter Gentes vsitato & laudato, mortem cōsciuit, vsus argumētis Ethnicis. Eligens scilicet nobiliter mori potius, quam impiis subditus fieri, & contra natales suos indignis iniuriis agi. Rebus igitur inter continuas bellorum turbas in Iudaica religione ita inclinatis, non mirum est etiam orationes & sacrificia pro mortuis, ex Hellenismi ἀμιξίας, sine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ, Iudam primum tentasse, & sacerdotes non abhorruisse.

Razias αὐτόχειρ.

Nobis verò in Ecclesia, ex posteriorib. inclinati, & tandem collapsi Iudaismi exempli, sine Canonicæ Scripturæ mandato & exemplo, imitatio instituenda nō est. Elegans enim est Cypriani sententia, quam Augustinus dicit sine dubitatione optimam esse, ostendens quid agendum sit, quando extra Canonicæ Scripturæ authoritatem exempla & consuetudines obiiciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui prius copiose & pure profluebat, vel deficiat vel aquas turbidas vehat, certe ad fontem pergitur, vt noscatur, an in venis seu in capite tale quid sit, an verò in medio itinere aliquid irrepserit: idem etiam in iis, quæ posterioribus temporibus in religionis negotiis acciderunt examinandis, recte, necessario, & quidem tuto etiam fit.

An imitandum Machabæi exemplū. Cypriani scitu dictum.

Porro author etiam historiæ illius de Machabæi sacrificio pro mortuis, nec Canonicus, nec probatus est. Libros enim Machabæorum non esse in Canone, in prima parte examinis ostēdimus, nec tantum veterum hoc iudicium fuit, sed & Gregorius Magnus, Moral. lib. 18. scribit: De Machabæis proferamus testimonium, de libris non Canonicis, sed ad ædificationem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum inquit: Non sunt in Canone, leguntur tamen per cōstitutionē Romanæ Ecclesiæ. Ecclesia quidem propter historias martyrū, eos legendos recepit, sed addidit, sicut Augusti. inquit, vt sobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis expresse dicit, legit hęc Ecclesia ad ędificationem plebis, nō autem ad authoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam: illorum quippe authoritas ad roboranda ea, quæ in contentionē veniunt, minus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Ecclesiis voluerunt, non tamē proferri ad authoritatem ex his fidei confirmandam. Ergo factum illud Iudæis in libris illis laudatū, cū de eo nec doctrina nec mandatum, nec promissio, nec exemplū in Scriptura Canonica extet, nec debet, nec potest nobis dogma Ecclesiasticum aut articulū fidei facere, cumq; purgatorium in cōtentionem venerit, ex Machabæorum libris, vtpote Apocryphis, illud probari nō potest.

De authoritate librorū & historia Machabæi.

Augustinus. Hieron. de Apocryphis.

Cyprianus.

Hæc ex veteris Ecclesiæ sententia de scriptis Apocryphis: Inter ipsos etiam libros Machabęorum magnū est discrimen. Primus enim liber grauiter scriptus est: Secūdus vero ex quinque libris Iasonis cuiusdam Cyrenæi ab authore incerto decurtatus est, stylo prorsus affectato. 2. Machab. 2. Atque inde cum easdem historias, quæ in primo descriptæ sunt, retexat, multa admiscet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Iosephus meminerūt. De numeris etiam interfectorum, cùm primus liber modeste loquatur, secūdus in immensum omnia exaggeret. In numeris etiam annorum, ca. 1. & in quibusdam aliis historiis, non obscura contradictio secundi libri contra primum deprehenditur. De occultatione sacri ignis & arcæ, cōmentitia quædam affert, quorū absq; dubio, vel Ieremias vel Esdras aut Nehemias mentionem fecissent, si vera essent. Et fabulam esse, inde deprehēditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conseruatā fuisse, fingit, Rabini conquerūtur in toto secundo templo defuisse. Certe de morte Antiochi non cōsentiunt, sed contraria sunt, quæ scribuntur. 1. Machab. 6. & 2. Machabæ. 1. Ac nona etiam capit. 9. diuersum de eius morte scribitur. Item, Iudas occumbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. sed 2. Machabæor. 9. Epistola Iudæ scripta dicitur anno 188. Ergo 36. anno post mortem scripsisset. Ita contra historiæ fidem, dicuntur Iudæi, 2. Macha. 2. translati in Persidem, cum in Chaldæam & Babyloniam translati fuerint. Et quid opus est Argumentis, cum ipse author secundi Machabæorum, scriptionem suam his verbis concludat. Et ego quidem si bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim, sin autem minus digne, concedendum est mihi. Atq; ideo Gelasius etiam cum septuaginta Episcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde imprudentes itaq; vel prorsus stulti essemus, si à tali Scriptore, qui etiam ipse sibi veniam, sicubi errarit, dari postulat, nouū dogma, de quo nulla testimonia in Canonicis scripturis extant, nobis obtrudi pateremur.

Discrimen in Machabæorū libris.

Postremo, ipsam etiam descriptionem historiæ, 2. Machabæor. 12. considerabimus, vt quantum roboris habeat, liquido intelligi possit. Certum autem est eandem historiam, quæ 2. Machab. 12. narratur, describi etiam, 1. Machab. 5. vbi nulla vestigia commenti illius de sacrificio pro mortuis apparent, sed duo Sacerdotes præter vocationem, & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes ex-

Circumstantia historiæ. 2. Mach. 12.

tes ex-

tes exercitum contra Iamniam, cum duobus millibus Israelitarum à Gorgia profligati & cæsi scribuntur. Illorum vero τῶν προπεπτωκότων, qui prius ceciderant, corpora, cum Machabæus post obtentam contra Gorgiam victoriã, ad sepulturam colligere statuisset, inuenta sunt (inquit autor secũdi Machabæorum) sub tunicis interfectorum, ἱερώματα, hoc est, quæ vel sacrificata vel consecrata erant idolis Iamniensium, cumq; hæc Iudæis lege interdicta essent, omnibus manifestum factũ fuit, ipsos ob hanc causam corruisse. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt se conseruarent à peccatis, cum sub oculis viderent, quæ prostratis accidissent propter peccatum. Atq; ita omnes ad preces conuersi, ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι. hoc est, rogauerunt, ne propter commissum illud à fratribus peccatum ipsi prorsus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas misit pecuniam Hierosolymas, vt offerretur ibi sacrificiũ, quod in Leuitico hostia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ consentaneè fecit, quod orauit, ne ciuium peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodq; ad auertendum ab exercitu reatum illius peccati, sacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Iosuæ septimo, & Deut. 21. Sed Machabæus extra limites verbi Dei, ex suis priuatis ratiocinationibus longius progressus, pro ipsis etiam defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν hoc est, expiationem per sacrificia etiam pro defunctorum peccatis fieri posse cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Macha. 5. prostrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille sacrificio sacrificium pro ipsis misit. Et ne existimes ex doctrina, mandato seu exemplo legis diuinæ Machabæũ hoc fecisse, audi quomodo author historię totã rem narret. Machabæus, inquit, διαλογιζόμενος de resurrectione, hoc est, ex suis quibusdam ratiocinationibus, quas ex articulo resurrectionis ipse sibi texebat, hoc instituit. Et mox vocat ἐπίνοιαν ὁσίαν, hoc est, opinionem, excogitationem seu inuẽtionem (hanc enim esse vocabuli proprietatem eruditi norũt) pietatis specie velatam. Quodq; vulgaris trãslatio legit (bene & religiose de resurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως, quod significat ciuile, festiuum, concinnum & plausibile, nouum illud Macchabæi institutum visum fuisse. Porro illæ etiam circumstantiæ in historia expendantur. Qui enim occubuerant, illi extra vocationem & contra Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni subiecti fuerant, ita vt in ipsis peccatis occiderentur, priusquam pœnitentiam agere, & à Deo remissionem peccati accipere potuerũt. Quam atrox verò peccatum illud sit, quod 2. Macha. 12. describitur, manifeste indicat historia, Iosu. c. 7. Num verò illos in tam atroci peccato cæsos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepisse, sicut Pontificij ex vulgari translatione legunt & interpretãtur? Nequaquã. Repugnaret enim hoc legi diuinæ ipsi huic historiæ, sed hæc est vera sententia, quam & ipse Græcus textus præbet. Machabæ. sciuit & credidit articulum de resurrectione mortuorum. Cõsiderabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repositum sit χαριστήριον, hoc est, donum gratiæ, quod scilicet reddet ipsis Dominus in illo die, sicut Paul. inquit. Illa verò duo millia virorum non cum pietate dormierant, sed in peccatis trucidati fuerant, & tamen sciebat illos etiam resurrecturos. Vt igitur in die iudicij & resurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, sed donum salutis etiam accipere possent, cogitauit Machabæus, cum pro viuorum peccatis instituta essent in lege sacrificia & orationes, posse forsan etiam mortuorũ peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illæ Machabæi speciem quandam pietatis (si ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid statuendum esset) eò, quod mortuis bene cupiebat, sed nec doctrinam, nec mandatum, nec promissionem, nec exemplũ, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim sine dubio Dauid, Sauli & Absoloni defunctis præstitisset, si verbi Dei authoritatem habuisset, sed luget ipsos, non autem vel orat, vel sacrificat pro ipsis, post mortem.

Ex priuatis igitur suis διαλογισμοῖς, sicut historia inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita verò non tantum præter, sed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis instituta erant, quod verò Machabæus illa etiam ad mortuos extẽdit, hoc fecit contra mandatum Dei, quod diserte dicit: Non addas quicquam, nec minuas. Quod verò illis, qui sine pœnitentia & recõciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationẽ in altero seculo promittit, hoc contra totam sacram scripturã pugnat. Et opinionem de opere operato in sacrificiis Leuiticis, quam magna contentione Epistola ad Hebr. refutat, tunc cœpisse irrepere, historia hæc ostẽdit. Neq; enim per se aut ipso opere, sacrificia Leuitica conscientiam à peccatis emundare poterant, sed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Messiæ, qua fide viui, qui lapsi erãt, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabæus verò, sacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipso opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui sine pœnitentia in peccatis mortui erãt, per sacrificia post mortẽ solui posse cogitauit, quod cum ipsis fundamentis Scripturæ pugnare certum est.

Et memorabile est, quod ex historiis probari nõ potest, post Machabæi tempora vsq; ad Christum, institutũ illud sacrificandi pro mortuis receptum, vel vsurpatum fuisse apud Iudæos. Imò diuersum exequiæ Lazari ostendunt, Ioh. 11. Rabini verò tandem post Christum excœcati & obdurati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, nõ tantum licitum, verum etiam meritorium esse seipsum interficere, si quis timeat, ne magnitudine tormentorum superatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur. Ita etiã ex Machabæi διαλογισμοῖς & ἐπινοίᾳ, sicut historicus appellat, memorias mortuorũ Rabini tandem instituerunt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis suis libellos memoriales, ex quib. nomina defunctorum singulis annis ter ex suggestũ suo publice recitant. Et à præcentore postea additur oratio, vt Deus animarum illarum memor esse, atque eas in Paradisum, cum Abraham, Isaac & Iacob, collocare velit, &c.

A Machabæi tempore vsq; ad Christum non fuit Iudæis recepta pro mortuis sacrificandi consuetudo. Rabini post Christum cœperunt pro mortuis orare.

Hæc est historia, de orationibus & sacrificiis pro mortuis, in senescentem & inclinatum Iudaismum tandem inuectis. Quæ historia, quid aut quantum Pontificio purgatorio suffragari possit, ex his, quæ diximus manifestum esse potest. Cumque diserte fateantur Pontificij, se vnicum illum locum, qui quidem apertus sit, ex Scriptura pro purgatorio

Historia Machabæi non patrocinatur purgatorio.

afferre

afferre posse, patet totam structuram purgatorij admodum ruinosam esse, cuius primum principium & fundamentum vacillet ac labascat: Imò non tantum præter, sed contra scripturam sit. Et tamen illa ipsa Machabæi historia, ne vnam quidem scintillulæ indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante resurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per sacrificia liberandæ sint, sed resurrectionis meminit, & ne tunc pœnas commeritas illi, qui in peccatis mortui fuerant, acciperent, ideò peccata defunctorũ conatus fuit sacrificiis expiare, sed sine verbo Dei. Quod verò illi, qui in peccatis sine pœnitentia mortui sunt, post mortem possint per orationes aut sacrificia à peccatis solui, quæ Machabæi opinio fuit, ne ipsi quidẽ Pontificij concedunt. Et falsum est, quod Ingolstadienses fabulãtur, textum loqui de resurrectione mystica à peccatis, circumstantiæ enim manifestę sunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant, malunt interpretationem resurrectionis ex Hymenæi & Phileti schola, 2. Tim. 2. petere. Nihil prorsus itaq; veri subsidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa historia accedere potest, quam tamen ita cupide arripuerũt, vt etiam præter Græci sermonis fidem, ipsum textum ad purgatorium suum alicubi conformare conati sint. Sicut collatio Græci textus & vulgatæ versionis ostendit. Et ne quid in illa historia ad Pontificium purgatorium necessarium deesse videretur, pro duobus millibus drachmarum, duodecim millia reposuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

Quomodo & vnde figmentum purgatorij in N. Testamento extructum sit.

QVartò, quia ostendimus, quomodo ex sacris Gentilium, & ex scholis Philosophorum, seminaria purgatorij in senescentem tandem & inclinatum Iudaismum inuecta sint: Videbimus iam porrò, quomodo & vnde in noui etiam Testamenti Ecclesiam irrepserint. Quod enim Christus & Apostoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, postea liquido ostendemus. Mox enim sublatis ex hac terra Apostolis, per Apocrypha commenta sub nomine & prætextu ipsorum, cœperunt talia, si non vt credenda obtrudi, tamen vt disputanda spargi, quæ non multo post temporibus confirmata, titulum cœperunt sibi arrogare Apostolicæ traditionis, sicut pleraque, quæ citra scripturam hoc titulo venditantur, ex apocryphis fabulis originem sumpserunt, quod facile ostendi posset. Ita extant Hermæ cuiusdam, quem Pauli discipulum fuisse fingunt, scripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod pastoris titulum præfert, propter sententias quasdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt: Feruntur præter alia Hermæ illius scripta magis fabulosa, vbi in visionibus anus quædam nouas reuelationes dictitat. Et visione tertia pingitur Ecclesia, tanquam turris, in cuius ædificatione, quidam lapides circumciduntur & aptantur, quidam verò reiiciuntur, quæ figura lapsi significantur. Hermas verò interrogat anum

Hermæ scripta.

suam, An proiectis illis lapidibus nulla restet pœnitentia? illa respondet, quasi ex Tripode: Habent quidem pœnitentiam, sed in hac turre non possunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc, cum cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, si cogitarint, hoc est, pœnitentiam egerint de peccatis, idque propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lecto obseruetur, quod purgatorium, quando sub nouo Testamento primum quasi de longe emicare cœpit, anile commentum ab anu personata profectũ fuit.

Anus profert purgatorium.

Ex simili lacuna etiam hoc scaturiit, quod viuorum orationibus mortui possint à peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actibus Andreæ Apostoli fingit, Andræam, cum pro sene quodam lenone intercederet, dixisse, Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non saluares? Huc pertinet etiam Missa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Actus Andreæ Apost.

Et Irenæus lib. 1. c. 18. scribit, quosdam sui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promisisse redemptionem.

Valde antiqua igitur est purgatorij traditio, sed qualis & vnde sit, diligenter consideretur.

CAPVT IIII.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

QVinto, circa annum Domini 200. in schola Alexandrina, alia & noua purgatorij fundamẽta, extra scripturam, ex fabulosis traditionibus substrui cœperunt. Clemens enim Alexandrinus, duo valde perniciosa mala in Ecclesiam inuexit, de quibus tamen ipse gloriatur, 1. Stromatum. Cœlestem siquidem veritatem admiscuit Philosophiæ decretis. Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, statim tanquam Apostolicam arripuit & consignauit. Nam & libro 6. ex Apocryphis Petri & Pauli contendit probare, sicut Sancti veteris Testamenti, per legem Mosaicam saluati sunt, ita Græcos per Philosophiam saluatos esse. Ex eodem fonte non tantum recitat, sed multis argumentis confirmare conatur, libro 6. Christum & Apostolos impiis apud inferos annunciasse Euangelium, vt non manerent in damnatione, sed conuerterentur post mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. Et libro 4. dicit: Siue hic, siue alibi agatur pœnitentia, nullus enim locus vacat misericordia Dei. Ita libro 6. inquit: Forsan cessabunt supplicia post hanc vitam. Ex istis initiis Origenes postea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, sicut fieri solet, quando à verbo Dei disceditur. Fingit enim varias animarum post hanc vitam purgationes, & à pœnis liberationes, sicut Augustinus de hæresibus scribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, sacrilegiis & impietatibus quamlibet maximis, hanc vitam finierant: Imò ipsum Diabolum & Angelos eius, quamuis post longissima tempora, purgatos atque liberatos, regno Dei lucique restitui. Hæc Augustinus. Ex ipsius verò Origenis scriptis quæ extant, colligitur, quod senserit, omnes quantumcunque pios, post hanc vitam igne purgandos esse. Nam Homil. 8. in Leuit. vbi de purificatione puerperarum textum allegorizat, inquit: Donec sumus in carne positi, ad liquidum, puri esse non possumus, nisi futuri seculi tempus affuerit, in quo dic, qui viriliter egerit, statim in ipso aduentu futuri seculi purgatur. Si verò non viriliter aduersus peccatum pugnauit, ille transit septimanam vnam & alteram, ac tertia demum apparente purgatur ab immunditia. Homil. 25. in Num. inquit: Requiretur diligẽter cum caeterimus:

Clemens Alexandrinus seminaria purgatorij.

Origenis paradoxa de purgatorio.

Purgatorium Origenicum omnib. mortuis commune.

rimus: quid vnusquisque deferat, si aurum, argentum, ferrum, plumbum, lignum, &c. Probantur omnia hæc, quæ per ignem, per ignem, quæ per aquã, per aquam. Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio huius vitæ, quia nemo mundus, qui de hac vita exit. Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ verò & diuersæ nos manẽt purificationes. Sed mystica hæc sunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit, quæ sint purificationes, quę parentur Petro, Paulo, & similibus, &c. In Exodum, Homil. 6. allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: Iniqui vt plumbum demergũtur. Sancti verò super aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita, sicut Christus super aquas incedit. Habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui saluus fit, per ignem saluus fit, vt si quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis excoquat, vt omnes aurum bonum efficiãtur. Veniendum est ergo omnibus ad ignem & ad conflatorium. Malach. 3. parũ plumbi paruo igni purgatur, plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homil. 12. Si post fundamentum, non solum aurum superædificaueris, verum & ligna, stipulam, quid tibi vis fieri, cũ anima seiuncta fuerit à corpore? Verum ingredi vis in sancta cum lignis & stipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter stipulas vis foris residere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi vt primum propter ligna ignis tibi detur, qui consumat stipulam. Idem in Psal. 38. Virtus animam subtilem facit, peccatum verò eam crassam & carneam efficit. Lebetes igitur vel Cacabi Ezechielis, flammis succensi, lignis & stipula inflammati, nos suscipiant. Virga ergo emenderis, vt non indigeas cacabo succenso. Idem in 11. cap ad Rom. Qui verbi Dei purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus se reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit. Verum hæc ipsa purgatio, quæ per pœnã ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisve seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam suam, vt pro ea se humiliarit. Philipp. 3. Sed huiusmodi sensus, velut mysterium Dei silentio tegantur, nec passim proferantur. Has sententias ex Origene ideò adscripsi, vt Lector consideret, quorsum Apocryphæ traditiones apud Clementẽ & mixtura Theologiæ cum decretis Philosophiæ à Clemente institutæ, tandem euaserint.

Nota. Purgatorium non fuit publicum dogma.

Porrò Origenicum purgatorium, nullas admittit leuationes, mitigationes aut liberationes, per orationes aut opera viuentium, sed vnumquemq; pro se pœnis expiare, cruciatibus exoluere, & flammis expurgare peccata sua in purgatorio Origenico necesse est. Et quando expiatio & solutio, & expurgatio illa per pœnas perfecta est, tunc purgati restituuntur luci & regno Dei. Obseruet autem Lector, cum Clemens, li. 6. ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam transponere tentasset, & disputandi gratia dubitatiue dixisset, forsan cessabunt supplicia post hanc vitam: Successor ipsius Origenes, mox inde dogmata & articulos fidei fecit, & perizomata in Scriptura quæsiuit. Adeò periculosum est, sine verbo Dei, ex priuatis cogitationib. aliquid in Ecclesia, vel dubitando spargere. Ita cum Lactantius de purgatoriis Virgilij versibus, 6. Æneid. dixisset. Hæc propemodum vera sunt, posteri mox addiderũt. Hęc prorsus vera sunt.

Purgatorium Origenis nulla admittit pro defunctis suffragia.

Atq; hoc est Origenicum purgatorium, ex Platonicis principiis, de exurendis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in Clemente titulum traditionũ habent, citra & contra Scripturam conflatum. Sunt autem hæc Origenici purgatorij αἰτήματα. Primò, post hanc vitam esse locum pœnitẽtiæ, seu reconciliationis cũ Deo. Secundò, peccata non remissione deleri in hac vita, siue ex gratia condonari: sed pœnis siue in hac vita elui, siue post hanc vitam cruciatus igni expiari, expurgari, & quasi excoqui. Tertiò, pœnas in futuro seculo esse expiatorias & purgatorias. Quartò, esse liberationẽ ex pœnis futuri seculi. Quintò, cũ nemo in hac vita mundus sit à sordib. peccati, ideò omnes etiam sanctissimos post hanc vitam flammis purgatorij ignis expiandos & expurgandos esse, priusquam in regnum Dei admittantur. Sextò, etiam impiissimos, imò ipsum Diabolum, longissimi temporis cruciatibus purgari, & à pœnis liberari posse. Hæc Origenica αἰτήματα, diu in Ecclesiis iactata, & varie disputata sunt. Et Græci quidem scriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludant, rarò tamen & valde leuiter, Origenicas illas scintillas suis disputationib. ventilant, sicut Gregorius Nissenus alicubi facit. Tandem verò in Græca Ecclesia in 5. generali Synodo Origenicum illud purgatoriũ (sicut Græci in Apologia sua de purgatorio, quã Basiliensi Concilio obtulerũt, recitant) circa annum 550. interposita publica autoritate, prorsus explosum & restinctũ fuit, ita vt post illud tẽpus in Græca Ecclesia non potuerit rursus accendi. Testantur autem Græci in illa Apologia, non tantũ illam Origenis opinionem tunc damnatam, qua impiis & ipsis etiam Diabolis liberationem tandem ex pœnis gehennæ promisit, sed & hoc fundamentum in 5. illa Synodo explosum & subuersum fuisse, quasi peccata non remissione ex gratia condonentur, sed per pœnas & cruciatus ignis expientur seu expurgentur post hanc vitam. Sed in nostris Tomis conciliorum hæc omnia sepulta sunt, quia nec pro aris, nec pro focis Papisticis esset, purgatorium ignem extingui.

Capita purgatorij Origenici.

Græca Ecclesia purgatorium Origenis explosit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

SExtò, in Latinis verò Ecclesiis Origenicum illud de purgatorio commentum, plurib. arrisit, & maiori etiam contentione disputatum fuit. Historica enim obseruatio ostendit, quod Origenis phantasia Latinis causam & occasionem dederit fingendi purgatorium. Licet enim euidentia veritatis & pietatis cogeret, ex purgatoriis illis Origenis commentis, quia nimis crassa erant, multa resecare: aliquid tamen ex illa agitatione disputationum & opinionum de pœnis purgatoriis post hanc vitam, in Latinis Ecclesiis hæsit, partim in vulgi superstitionibus partim in Doctorum disputationibus, quod paulatim consuetudine roboratum, & spectris stabilitum, tandem in dogma & articulum fidei euasit. Considerandum verò est, quomodo ex Origenicis purgationibus apud Latinos alij aliud probent, alij improbent, alij dubitantes disputent, atque inter se alij aliorum disputationes reprehendant. Lactantius enim de diuino præmio, capite 21. dicit, non post mortem protinus iudicari homines, sed omnes in vna communi custodia detineri, do-

Orig. commentum de purgatorio in Latina Ecclesia hæsit.

Lactantij purgatorium post extremum iudicium.

ri, donec tempus adueniat, quo iudex meritorum faciat examen. Et addit: Sed & iustos cum iudicauerit Deus, igni eos examinabit. Tum quorũ peccata vel pondere, vel numero præualuerint, perstringentur igni atque amburentur.

Ambrosius Origenis assecla.

Ambrosius verò, qui in commentariis suis pleraque ex Origene transcribere solet, purgatorij etiam opinionem ipsis Origenis verbis in scripta sua retulit, præsertim in Psal. 118. in multis locis, vt Sermo. 20. Omnes oportet transire per flammas, etiamsi Ioannes Euangelista sit, de cuius sane morte sunt, qui dubitent, de transitu verò eius per ignem, dubitare non possumus, quis in Paradiso iam est, &c. Item, donec plumbum in me tabescat, ardebo: Si nihil argenti in me inuentum fuerit, in vltima inferni detrudar, aut vt stipula totus exurar, &c. ILē, quia Dominus dicit: Intrate in requiem meam, vnusquisque nostrûm vstus romphæa illa flammea non exustus purificabitur, vt ingressus in illam Paradisi amœnitatem, gratias agat Domino suo, dicens: Induxisti nos in refrigerium. Et in Psalm. 36. Omnes igni examinabimur. Etsi autem per ignem examinabuntur, dicent tamen: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Alij in igne manebũt, alij salui fient, sed per ignem, etsi enim omnino non exuremur, tamen vremur. Et 2. Timot. 2. de vasis ignominiæ in magna domo Domini loquens, inquit: Hos contumelia dignos ostendit, non tamen perituros, sed purgandos per ignem, quia domui Dei ex aliqua parte necessarij sunt, &c.

Hieronymus Origenis cõmentum retinet.

Hieronymus etiã diligens Origenis Lector, sententias eius de purgatorio sæpius recitat, vt Ezech. 1. Ex quo ostenditur, post pœnas supplicia & purgationem peccatorum, futuram misericordiam, duntaxat in his, qui Deum videre meruerunt regnantem. Et Esa. 10. Quidam intelligunt pœnas & tormenta in hoc adhiberi peccatoribus, vt diuino igne purgentur. Et Ezech. 46. Omnis creatura immunda est, & diuino igne purgãda ad diem Sabbathi, vbi æterna erit requies. Et in vltimum cap. Esa. manifeste recitat Origenis sententiam de finiendis aliquando suppliciis. Quæ omnia, inquit, replicare asseuerare cupientes, post cruciatus & tormenta, futura refrigeria, quæ nunc abscondenda sint ab his, quibus timor vtilis est, vt dum supplicia reformidant, peccare desistãt. Quod nos solius Dei debemus scientiæ derelinquere, cuius non solum misericordia, sed & tormenta in pondere sunt, & nouit quem, quomodo aut quamdiu debeat iudicare, solumq; dicamus, quod humanæ conuenit fragilitati. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et sicut Diaboli & omnium negatorum atq; impiorum, qui dixerũt in corde suo; non est Deus, credimus æterna tormenta, sic peccatorum atq; impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera igne probanda sunt atq; purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ sententiam Iudicis. Hæc ibi. Idem in c. 9. Ecclesiastici. Mortui nihil valent ad id adiicere, quod semel secum tulere de vita, nec iuste quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia, licet quidam huic expositioni contraria dicant, afferentes etiam post interitum accrescere nos posse & decrescere. & quod Salomon ait (pars non erit eis adhuc in seculo) ita intelligunt, vt dicant eos in hoc seculo, nullam habere communionem, habere verò sub alio seculo, & non excludi opinionem, quæ contendit, postquam de hoc seculo migrauerimus, & offendere posse creaturas rationales & promereri, &c. Eandem etiam Origenicam purgationem, Prudentius versibus suis expressit:

Prudentius.

Esto cavernoso (quia sic pro labe necesse est
Corporea) tristis me sorbeat ignis averno,
Saltem mitificos incendia lenta vapores
Exhalent, æstuq; calor languente tepescat.
Lux immensa alios & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Quæ de purgatorio Origenis recenta, quæq; improbata sint à scriptoribus Latinis.

Quæ improbata.

Has sententias Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ex Origene trãsumptas esse, manifestũ est. Ideo autem illas hoc loco adscripsi, vt Lector sibi inde seriem historiæ informare possit, quod Latini illi Scriptores, in Origenico purgatorio reprobarint, quid verò illo adhuc tempore disputarint. De liberatione Diaboli & infideliũ extra Ecclesiam, Ambrosius tacet. Hieronymus verò tormenta ipsorum credit æterna. Hoc igitur in Origenis purgatorio improbarunt. Reliquas verò purgatorias Origenis opiniones, alij assertiue, alij dubitatiue disputarũt, scilicet peccata non gratia dimitti, sed igne expurgari, atque ideo omnes etiam electos, post hanc vitam igne illo purgatorio esse amburẽdos, licet non exurendos, priusquam saluentur.

Quæ retenta.

Secundò, tormẽta in futuro seculo habere vim & propriciatẽ purgatoriam. Tertiò, locum pœnitentiæ & meriti, etiam post hanc vitam in altero seculo restare, quam opinionem licet Hieronymus non prorsus probet, tamen eam vt non improbabilem in medio relinquit.

Hieronymus disputat.

Quartò, illis, qui professione Christiani fuerunt, licet in peccatis & impietate moriantur, Hieronymus purgationem per ignem restare arbitratur, sed Dei scientiæ relinquẽdum existimat, quando & quamdiu in tormentis vnumquemq; iudicare debeat. Ambrosius verò opinatur, si modo aliquid argẽti inueniatur, etiamsi maxima pars plumbum sit, tamen per ignem purgatos, aliquando liberari & saluari.

Ambrosius asserit.

Quintò, purgationes illas fieri igni gehennæ, & plerunque post iudicium. Hæc Origenica *αἰνίγματα*, Ambrosius & Hieronymus, ex tropicis & allegoricis scripturę locis, pingere & ornare quidem conantur. Augustinus verò sicut iam ostẽdimus, illa ex certis, claris & apertis scripturæ testimoniis, ex professo reprobauit & refutauit.

Augustinus improbat.

Põtificiorum perfidia in allegãdis Patrum testimoniis, pro purgatorio stabiliendo.

Atq; hoc singulari diligentia obseruandum est, quod Pontificij, quando strepitu testimoniorum antiquitatis simplicium oculos perstringere volũt, purgatorium esse antiquam Patrum traditionem, istas Origenis, Ambrosij & Hieronymi sententias, de longe alio purgatorio, quam Pontificiorum est, loquentes, licet ex scriptura ab Augustino reprobatæ & refutatæ sunt, tamen allegare non verentur, vt lectoribus, quib. historia ea nota non est, fucum faciant. Pontificij enim nec electos omnes, nec eos, qui in impietate moriuntur, licet professione sint Christiani, in purgatorium admittũt, quod tamen veterum illæ sententiæ faciunt. Et est hæc obseruatio, in serie huius historiæ nõ prætereunda. Si enim longa temporis præscriptio, antiqua patrum traditio, & Ecclesiæ obseruatio, sine apertis Scripturæ testimoniis purgatorium posset stabilire, tunc Augustinus male fecisset, quod purgatorias illas veterum opiniones, ad scripturæ examen reuocatas, reiecit & refutauit, cum ferme omnes tunc in Ecclesia & docti & indocti, opiniones illas amplecterentur, & Scripturæ allegoricas sententias suis rhetoricationibus cõ detorquerent. Sed audiamus Augustinum, purgatorias illas opiniones, ex antiqua pa-

trum traditione, & ex peruulgatis in Ecclesia opinionibus protractas, ad Scripturæ lucem & normam exigentem.

Augustinus de purgatorio dissimiliter loquitur.

Augustinus igitur, quando obiter in huius disputationis mentionem incidit, recitat, vt celiqui vulgatas illius temporis opiniones, vt de Genesi contra Manichæos libro secundo, capite decimo, disputans de spinis suffocantibus verbum Dei, inquit: Si quis fortè agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ in omnibus operibus suis, & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Ita in Psalm. 37. de igne emendatorio declamitans dicit, Quosdam in altera vita igne illo, Matth. 25. argui & non emendari. Quosdam verò argui & emendari. Et de ciuit. Dei, lib. decimo, cap. 25. ex conflatorio Malachiæ 3. inquit, videri apparere, in extremo iudicio quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras, vt igne, qui in peccatis sunt mundati, deinceps Domino placeant. Sed quando ex professo iusta disputatione quæstionem illam tractat, aliter & sentit & loquitur, vt de ciuit. Dei, lib. 21. cap. 13. dicit Platonicos quidem sentire, omnes pœnas, etiam diuinas, esse emendatorias seu purgatorias, atq; ita temporarias, non æternas. Infligi autem illas aliis in hac vita tantùm, aliis post mortem, aliis & nunc & tunc. Ex illis Platonicis principiis, & ex Origenicis disputationibus, postea cap. 17. & sequentibus narrat, suo tempore passim in Ecclesia varias fuisse opiniones. Sunt autē illæ ipsæ, quas iam ex Origene, Lactantio, Ambrosio & Hieronymo recitauimus. Quosdam enim disputasse, omnes homines etiam malos & infideles, quos inde a gehennę supplicio dignos iudicabit, post grauia & diuturna pro meritis supplicia, ex

Diuersæ de purgatorio sententiæ Augustini tempore.

2 illis cruciatibus eruendos. Deum enim misericordem, donaturum eos precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Alios verò, ab æterno supplicio liberationem non omnibus quidem hominibus promisisse, sed baptisatis tantùm & qui participes fuerint Sacramēti corporis Christi, in quacunq; aliàs hæresi vel impietate vixerint. Alios item, nec omnibus baptisatis, sed tantùm in Ecclesia Catholica perseuerantibus, quā nis in ea male viuentibus, promittere salutem per ignem merito fundamenti, 1. Cor. 3. Quosdam verò sensisse, nec omnibus Catholicis, sed iis tantummodò, qui in vita nefaria, eleemosynas pro peccatis suis fecerunt, iudicium cum misericordia futurum, vt post aliquod tempus, siue paruum, siue prolixum ab illa damnatione liberentur. Purgationem verò senserunt in eodem igne fieri, quo igne malè in æternum ardebunt. In fine narrat, quosdam fructum trigesimum, sexagesimum & centesimum ita intellexisse, vt sancti pro suorum diuersitate meritorum in die iudicij, alij tricenos, alij sexagenos, alij centenos homines, à damnatione suis intercessionibus liberent. Quendam verò cùm videret homines ex illa opinione impunitatem sibi polliceri, faceté respondisse: Bene potius esse viuendum, ne si fortè tam pauci sint intercessures, vt citò ad numerum suum vel tricenum, vel sexagenum, vel centenum, vnoquoq; eorum perueniente, multi remaneant, qui erui de pœnis, aliorum intercessione non possint.

Atq; hæ disputationes titulo & specie misericordiæ & clementiæ Dei, quæ superat iudicium, doctos & indoctos, longo tunc tempore fascinauerant, sicut ex sententiis Origenis, Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ostendimus, sed August. remoto antiquitatis prætextu ad normam verbi Dei hæc reuocat, atq; inde reprobat & refutat. Inquit enim: Si hæc sententia propterea bona & vera, quia misericors est, tantò erit melior & verior, quantò misericordior fuerit. Extendatur ergo fons huius misericordiæ vsq; ad Diabolos, sed si quis hoc audeat, tantò inuenietur contra recta Dei verba errare peruersius, quantò sibi videtur sentire clementiùs. Et postea inquit, qui Origenis sententiam de saluatione Diabolorum damnârunt, non inuiderunt eis mundationem & beatitudinem, sed potiùs viderunt diuinam euacuari non posse sententiam. Matt. 25. Apoca. 20. Quia enim in vna eademq; sententia, & pœna & vita dicitur æterna, aut vtrumq; cum fine diuturnum, aut vtrumq; sine fine perpetuum debet intelligi. Quamobrem prorsus nec alia causa, nec iustior, nec manifestior inueniri potest: Cur diaboli nullum habeant regressum ad vitam sanctorum, nisi quia Scriptura, quæ neminem fallit, hoc dicit. Ita de infidelibus damnatis inquit: Eadem Dei sententia est, quæ in malos, & Angelos & homines proferetur, discedite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo. Quòd si ab huius æternitate pœnæ, vel vniuersi, vel quidam homines damnati subtrahentur, statim eneruabitur fides, qua creditur, sempiternum Dæmonum futurum esse supplicium. Neque enim vna & eadem Dei sententia, in Angelos vera erit, in homines falsa. Eodem modo de Christianis baptisatis, qui in impietate mortui sunt, inquit, si tales post quantalibet tempora ab igne liberati regnum Dei possidebunt, falsa erit Apostolica sententia, quæ sine ambiguitate manifesta est: Qui talia agunt regnum Dei non possidebunt, Sed quoniam hæc falsa non est, ergo nisi in sempiterno supplicio non erunt, quia in regno Dei esse non poterunt. Fundamentum igitur Augustini contra Origenicas disputationes hoc est, sine Scriptura, & contra Scripturam, nullas admittendas esse argumentationes, quācunquam specie proponantur. Inquit enim, frustra homo positus in hoc corpore, occultorum iudiciorum Dei sibi notitiā arrogare præsumit. Item, non quod homines suspicantur, sed quod Deus dixit, valebit. Non ergo aduersus Deum argumentari, sed diuino potiùs dum tempus est, debent parere præcepto, qui sempiterno cupiunt carere supplicio. In hac enim vita tempus est pœnitentiæ fructuosæ, postquam verò dictum fuerit à iudice viuorum & mortuorum, venite, discedite, nimiæ præsumptionis est dicere, cuiquā eorum non futurum supplicium æternum, quos Deus ituros in supplicium dixit æternum. Ex his fundamentis August. plerasq; Origenicas sententias de pœnis purgatoriis, quas etiam Ambros. & Hieron. comprobant & asseuerant, reprobat & refutat.

Augustin. reprobat veterum de purgatorio disputationes.

Fundamentū August. contra disputationes Origenis de pœnis purgatorij.

Quia verò difficile est, inueteratas opiniones animis hominum vel penitus, vel statim euellere, & vnum multorum opinioni refragari: Consideranda est August. prudentia & modestia, quomodo quædam ex veterum purgatorio tan-

Prudentia Augustini in purgatorij doctrina tractanda.

quam falsa, vt quæ apertis Scripturæ testimoniis nimis crassè repugnabant disertè reprobarit. Quædam verò satis putarit dubia & incerta facere, ne liberè & apertè omnia semel reiiciendo, eos, quorum animi purgatoriis illis opinionibus præoccupati erant, in totum abalienaret. Ex loco igitur Pauli, 1. Cor. 3. (Saluus erit quasi per ignem) veteres suas pœnas purgatorias, quorumcunque peccatorum etiam post iudicium, tanquam dogma certum extruere conati fuerāt ante Augustinum, Ambrosius enim, 1. Cor. 3 falsos doctores siue hæreticos in Ecclesia intelligit per eos, qui fundamento superædificant fœnum & stipulas. Et peruersas ipsorum assertationes dicit perituras. Ipsos verò malos doctores dicit saluos quidem futuros, sed pœnas ignis passuros, vt per ignem purgati, fiant salui & non sicut infideles æterno igne torqueantur, vt ea aliqua parte operæprecium sit credidisse in Christum. Hæc Ambros. Sed hanc sententiam August. expressè, licet suppresso autoris nomine refutat de ciuit. Dei, lib. 21. cap. 25. Hieron. verò, sicut ante ipsum etiam Origenes & Ambrosius, fœnum & stipulas supra fundamentum interpretantur eos, qui fidem Christi professione quidem habent, sed in impietatis sceleribus viuunt & moriuntur, hoc est, qui aliquid argenti, sed plurimum plumbi habent, eos per pœnas quasdam ignis arbitrantur posse excoqui & purgari, ad salutem percipiendam, merito fundamenti. Sed hanc opinionem August. ex testimoniis Scripturæ, 1. Cor. 6. Gal. 5. Iac. 2. 1. Cor. 13. &c. vt falsam refutat, idq́; in aliquot locis, vt de ciuit. Dei, lib. 21. cap. 26. De fide & operibus, cap. 14. in Enchiridio, cap. 27. & sequentibus. Et de 8. Dulcitij quæstionibus, cap. 1.

Quomodo veteres ante August. locum, 1. Cor. 3 intellexerunt.

Quia verò tandem quæstio restabat de sensu loci illius Paulini, qui scilicet sint, cum hæretici & impij non sint, qui salui fiant, sed per ignem, qualis ignis ille sit, vbi & quando purgatio illa per ignem fiat, Hic Augustinus non ignorabat, veteres quosdam ante se, audacter & constanter ex loco illo Pauli asseuerasse: Omnes apios etiam Apostolos quia nemo mundus ex hac vita discedat, necesse habere per ignem purgatorium post hanc vitam, imò post iudicium, sicut Lactantius tradit, transire. Videbat autem inuidiosum futurum, si explosis prioribus veterum expositionibus de hæreticis scilicet & impiis, alias etiam interpretationes ipsorum simpliciter & apertè damnaret, ideò satis putauit, si monstrata sententia loci Paulini, quæ vera & certa est, alteram explicationem, licet veteribus pro certo dogmate fuerat, dubiam & incertam facere, ita enim per se postea collapsuram existimauit. Dicit igitur sententiam illam Pauli ad intelligendū difficilem esse, & deputandum in his, quæ Petrus dicit in scriptis Pauli, esse difficilia intellectu, quæ homines non debeant peruertere ad proprium suum interitum. Item dicit, quia illud de ædificantibus super fundamentum stipulas obscurè dictum est. Ita ergo intelligendum est, ne aliis manifestis Scripturæ locis inueniatur contrarium, quæ obscuritatem ambiguitatemq́ue nō habent. Quod si quæratur de ipsa Pauli sententia, quomodo intelligenda sit, fateor, inquit Augustinus, malle me hic audire intelligentiores, doctiores & meliores, &c. Item, si subtilius differere coner, quid sit ædificare aurum, & stipulas, vereor ne ad intelligendum difficilior sit ipsa expositio. Fundamentum igitur interpretatur Christum, qui per fidem habitat in cordibus nostris, superædificia intelligit nō hæreses, nec peccata, sed bona terrena & temporalia, licita tamen & concessa, vt sunt diuitiæ, vxor, liberi, deliciæ, &c. Ob quæ vel adipiscenda vel retinenda, quicunque peccata committit, is amisso fundamento, igne æterno torquebitur. Qui verò ea ita habet, vt sine carnali aliquo erga ea affectu tantùm cogitet, quomodo placeat Domino, is aurum, argentum, gemmas superædificat. Qui verò terrena illa, carnali aut seculari aliquo affectu diligit, non tamen ita vt Christo ea vel præponat, vel præponere velit, eum sentit superædificare lignum, fœnum, stipulam. Iam inquit, ignis talis debet intelligi, vt ambo per eum transeant, & qui aurum, & qui stipulam ædificat. Ergo ignis gehennæ esse non potest, ab illo enim igne nemo saluabitur, quia combustio eius æterna est, atque ideo nemo saluandorum in illum ignem veniet. Vsitatum autem in Scriptura esse, ostendit, ignem vocare tentationem seu tribulationem in hac vita, vt vasa figuli probat fornax, & homines iniustos tentatio tribulationis. Et ille inquit, ignis tentationis seu tribulationis in hac vita, variè probat cuiusque opus. Et probationē ita declarat. Quod si res in hunc articulum tentationis deducatur, vt vel Christus defendendus, vel temporalia illa amittenda sint, ibi eius opus non exuritur, qui ea non dilexit, quorum amissione crucietur. Alterius autem opus exuritur, quoniam sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. Quod enim quis sine illiciente amore non habuit, sine vrente dolore nō perdit. Qui tamen timore amittendi talia, non deserit Christum, quamuis doleat dum amittit, saluus est quidem, sic tamen quasi per ignem, quia ea eorū amissione tantum vrit dolor, quantum hæserat amor, &c. Hæc Augustinus in locis suprà citatis.

August. de loco, 1. Cor. 3.

Ignis phrasi scriptura tribulationem significat.

Duo igitur axiomata Augustin. ponit, quæ ex Scriptura certa, firma, & fixa habet. Primum, in hac mortali vita esse pœnas quasdam purgatorias illis, qui eis coerciti corriguntur. Et tales vstiones purgatorias in hac vita multas ac varias esse, cùm ipsa vita mortalium tota sit pœna, & accidant omnes tribulationes carnis, persecutiones etiam, & ipsa denique mors carnis. Et de tali vstione seu purgatione in hac vita, locum 1. Cor. 3. rectè, verè & certò intelligi posse asserit. II. Ponit & hoc axioma contra veteres: post extremum iudicium nullas fore pœnas purgatorias. De intermedio verò tempore, post mortem corporis vsque ad diem iudicij, quia Origenis sectatores pœnas purgatorias iustorum, magna cum asseueratione ibi posuerant: Augustinus, quia illud manifestè improbare nō audet, satis habet ostendisse, non esse certum & firmum dogma, sed disputationem obscuram, ambiguam, dubiam & incertam. Ita enim inquit de ciuit. lib. 21. cap. 26. Si hoc temporis interuallo, post mortem corporis vsque ad diem iudicij, Spiritus defunctorum eiusmodi ignem DICVNTVR perpeti, siue ibi tantùm, siue hic & ibi, siue ideò hic & non ibi ignem transitoriæ tribulationis concremantem secularia venialia inueniant, non redarguo, quia FORSITAN VERVM est. Idem de fide & operibus,

August. verò medium tempus in dubio relinquit.

operibus. cap. 14. sine in hac tantum vita homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non abhorret (QVANTVM ARBITROR) à ratione veritatis, iste intellectus sententiæ Pauli, scilicet de igne tentationis seu tribulationis. Et in Enchiridio, cap. 69. in hac vita ignis tribulationis probat iustos, sicut Scriptura dicit. Tale verò aliquid etiam post hanc vitam fieri, incredibile non est. Et vtrum ita sit, quæri potest, & aut inueniri, aut latere, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quantò magis minusue bona pereuntia dilexerunt, tantò tardius citiusq; saluari. Eadem repetit etiam ad Dulcitium, vbi de his & cognatis quæstionibus dicit. Hæc descripsimus, vt tamen in eis NVLLA veluti CANONICA CONSTITVATVR AVTORITAS. Ita ego Augustinus Origenis opiniones de pœnis purgatoriis post hanc vitam, quæ inter Latinos apud doctos etiam, vt Ambrosium & Hieronymum, fuerant in admiratione, cùm ex obscuris ambiguis, tropicis & allegoricis dictis, ad normam & examen testimoniorum Scripturæ, quæ aperta, clara & manifesta sunt, deduxisset, partim reprobauit, partim dubias & incertas reddidit. Græca verò Ecclesia ignem purgatorij post hanc vitam, in quinta generali Synodo, simpliciter reprobauit & extinxit, sicut Apologia Græcorum testatur.

Candor Pontificiorum in allegādis Augustini testimoniis ad stabiliendū purgatorium.

Ex hac historica obseruatione intelligi potest, qua fide & quo candore, Pontificij veterum & ipsius etiam Augustini sententias, pro stabiliendo suo purgatorio allegent. Augustinus certè materialem seu corporeum ignem (sicut Scholastici loquuntur) ne per dubitationem quidem in purgatorio arbitratur, multò minus ignem, qui eiusdem generis sit cum igne gehennæ, sicuti Pontificiorum traditio habet. Id enim expressè negat; sed loquitur tantùm de igne tentationis seu tribulationis, sicut in hac vita accidere solet, & tale aliquid etiam post hanc vitam fieri, posse quæri, & posse vel inueniri, vel etiam latere. Quàm periculosum verò sit, vel dubitationes de huiusmodi rebus in Ecclesia spargere, hæc ipsa etiam historia ostendit. Quæstio enim serit quæstionem, & dato vno inconuenienti sequuntur plura. Ita August. de ciuit. 21. cap. 24. Si dicatur post hanc vitam purgatorium, quærit, si dies iudicij deprehenderit aliquos viuos tales, qui si ante iudicium mortui fuissent, per pœnas purgatorij potuissent saluari, num illi tunc simpliciter sint damnandi. Arbitratur autem ibi sine Scriptura, etiam facta resurrectione non defuturos, quibus post pœnas, quas patiuntur Spiritus mortuorū, impertiatur misericordia, vt in ignem non mittantur æternum. Sicut & lib. 20. cap. 15. opinionem habet in ipso extremo iudicio, priusquam vltima sententia proferatur, quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras. Alij deinde post resurrectionem, de carne, quæ magis & requirat & mereatur purgationem, quàm anima, ita disputârunt. Sed ad Dulcitium quæstio. 3. ex articulo fidei concludit, in aduentu Domini, mox sine interposito spacio temporis, aut intercedente alia actione futurum iudicium. Sicut illud describitur, Matth. 25. Ex illis verò Augustini dubitationibus, posteri asseuerationes, imò articulos fidei fecerunt, sicut postea ostendemus. Prius enim de aliis quibusdam, quibus Pontificij ex historia antiquitatis ad stabiliendum suum purgatorium abutuntur, dicendum erit vt ordo historiæ purgatorij continuetur.

QVOMODO EX RITIBVS SATISFACTIONVM VETERIS Ecclesiæ, conentur purgatorium probare.

Satisfactiones Pontificiæ.

Septimò, ex ritibus satisfactionum veteris Ecclesiæ, Pontificij ligna, fœnum & stipulas, ad succendendum suum purgatorium, magno conatu colligere student. Fingunt enim credentibus tantùm reatum culpæ propter Christum remitti, pœnam verò æternam mutari in temporalem, eamq; sacerdotibus virtute clauium à Christo arbitrandam datam esse, quo genere mulctæ, & quanto tempore, persoluenda sit. Cùm verò lapsi sæpius moriantur, priusquam pœnitentiam seu satisfactionem illam expleuerint, dicunt cōsequens esse, vt quod reliquum mansit satisfactionis, post hanc vitam in purgatorio exoluatur. Atq; hoc est vnum ex præcipuis fundamentis Pontificij purgatorij. Non autem totam doctrinam de satisfactionibus Ecclesiasticis hoc loco repetemus, quam in secunda parte huius examinis explicauimus, sed ea tantum, quæ ad purgatorij historiam facere videbuntur, breuiter perstringemus. De appellatione igitur satisfactionum apud veteres, & quo consilio ac fine vsurpatæ fuerint, in secunda parte diximus, vt scilicet ita pœnitentes publico testimonio comprobarent, se non simulate, sed seriò agere pœnitentiam. Multi enim qui postea Eceboli nominati sunt, leuitate repetitionis abnegationum & pœnitentiæ in persecutionibus offendebant & turbabant Ecclesiam. Vt igitur lapsi in posterum cautiores redditi, maiori cura lapsus vitarent, & reliqui etiam à facilitate lapsuum deterrerentur, publicè illæ pœnitentium satisfactiones, vehementer illis persecutionum temporibus auctæ, & duriter exasperatæ fuerunt, sicut in Tertulliano, Cypriano & Eusebio. Item in Canonibus pœnitentialibus Ancyranis, Nicænis, & qui titulo Gregorij Neocæsariensis feruntur, videre est. Ac propter illam ipsam causam videntur Clemens, Tertullianus & Origenes tam duriter loqui, quasi vnam tantùm pœnitentiam post baptismum lapsis concedant. Cyprianus etiam disputat, absolutionem non valere, priusquam Canonica illa satisfactio expleta esset. Alij dixerunt solius Dei scientiæ relinquendum, an, quomodo & quando lapsi agentes pœnitentiam, in gratiam à Deo recipiantur. Origenes verò homilia 15. in Ieremiam, videtur absolutionem seu expiationem lapsorum, in purgatorium suum reijcere. Ex illis disputationibus & ritibus, Nouatiani hæresin suam, quæ lapsis pœnitentibus, spem veniæ in hac vita, vel negabat, vel certè in dubium vocabat, extruxerunt. Coacti itaq; fuerunt Episcopi in Synodis, asperitatem istius disciplinæ, & duritiem illarum disputationum, mitigare, sicut colligitur ex Cypriano libro quarto, Epistola secunda. Et sanè ante expletum tempus impositæ satisfactionis Canonicæ, non facilè quenquam

Appellatio, causa & finis satisfactionū Ecclesiæ veteris.

Leuitate Ecebolorum satisfactiones publicæ pœnitentium auctæ sunt.

Duriores locutiones nonnullorum ex patribus de lapsis post baptismum.

Cyprianus.

Occasio hæreseos Nouatianorum.

ad absolutionem & communionem admitti volebant, propter causas suprà recitatas. Cyprianus lib. 3. epistol. 8. & sermone quinto, de lapsis, Sed tamen imminente periculo mortis, lapsis pœnitentibus, etiam ante expletum tempus Canonicæ satisfactionis, pacem, remissionem seu absolutionem, & communionem dabant, lib. 3. epist. 17. & lib. 4. epist. 4. Euseb. lib. 6. cap. 34.

Nullibi patres dicunt ante expletum satisfactionis tempus, mortuos in purgatorio eam exsoluere.

Nullibi verò dicunt (cùm quidem 26 q. 6. huius generis sententiæ multæ refutantur) quod tales post hanc vitam, etiam post acceptam pacē (sicut loquuntur) cruciatibus ignis reliquum Canon. satisfactionis persoluere cogantur. Imò disertè dicunt, lapsis pœnitentibus, in periculo mortis ideo dandam absolutionem & communionem, etiam ante expletam satisfactionem, vt morientes cum pace ad Dominum veniant, inquit Cyprianus, siue vt absoluti, deleto peccato (εὐέλπιδες) bona cum spe ex hac vita migrent. Sicut Dionysius apud Eusebium loquitur. Hoc quidem addunt, si tales conualuerint, explendū ipsis in Ecclesia esse ritum satisfactionis. Quòd verò in altero seculo illud etiam faciendum sit, non dicunt. Imò Cyprianus expressè dicit lib. quarto, epist. 2. Ideo sacrificatis agentibus pœnitentiam; in exitu etiam ante expletam satisfactionem, absolutione subueniendum esse, quoniam exomologesis apud Inferos nec esse, nec fieri potest. Complectitur autē vox exomologesis, secundum Tertullianum, totum actum Canonicæ satisfactionis. Lindanus ex illa epistola pro stabiliendo purgatorio, excerpit hanc sententiā.

ἐξομολόγησις.

De loco Cypriani contra Lindanum.

Aliud est ad veniā stare, aliud ad gloriam peruenire, aliud missum in carcere, non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem, aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse, &c. Sed ne vnico quidem verbo Lindanus probare potest, Cyprianum ibi loqui de tempore post hanc vitam ante iudicium, sed disertè per totam epistolam agit de satisfactionibus, quæ in Ecclesia ante exitū vitæ fiunt, Cùm enim obiiceretur, virtutem confessorum in Ecclesia minui, & martyria deficere, si lapsis pœnitentibus spes pacis offeratur. Respondet: Hoc ideo timendum nō esse, quia magnum sit discrimen. Lapsos enim opus habere, vt ad veniam stent in Ecclesia, & satisfactionum doloribus crucientur, ac tanquam igni purgentur, donec impositam mulctam vsq; ad extremum quadrantem exsoluant. Stantes verò habere gloriam & mercedem constantiæ suæ in Ecclesia, & in die iudicij etiam maiorem habere fiduciam coronæ, hoc enim est quod in fine addit. Deniq; aliud est pendere in die iudicij ad sententiam Domini, aliud statim à Domino coronari. Hanc esse Cypriani in illo loco sententiam ex circumstantiis manifestè patet. Quòd verò post hanc vitam satisfactio possit expleri aut exolui, non tantùm non dicit, sed disertè negat in illa Epistola, cùm inquit: Ideo ante exitum pœnitentibus dandam pacem, quia apud inferos exomologesis fieri nō possit. Ex historia igitur satisfactionum veteris Ecclesię certè considerata, labascit atque corruit etiam hoc fundamentum Pontificij purgatorij, quod ex ritibus satisfactionis veteris Ecclesiæ substruunt. Imò ipsi Pontificij reipsa ostendunt, ficulneum, arenosum, imò commentitium hoc esse fundamentum. Ritus enim illi veterum satisfactionum ab annis amplius mille non fuerūt in vsu. Quomodo igitur possent materiam purgatorij præbere in altera vita? Sed asperas & diuturnas illas veterum satisfactiones, didicerunt in præscriptum numerum eleemosynarum, precularum & ieiuniorum, cum fictione iuris, sicut loquūtur, commutare. Et has ipsas etiam commutationes, pecunia docuerunt posse redimi, sicut postea de Indulgentiis dicemus. Inde fit, quod absolutionem & communionem dant suis confitentibus, & postea verbi gratia, leuicula quædā ipsis titulo satisfactionum implenda iniungunt, quæ si implere noluerint, data pecunia redimere possunt. Atq; hæc cum in Pontificia Ecclesia ludo & ioco ita agantur, quis credere posset, hoc esse fundamentum purgatorij, etiamsi aliquod esse constaret? sed quale est ædificium purgatorij, talia etiam habet fundamenta. De pœnis verò, quę post remissionem peccati in hac vita aliquando piis imponuntur, postea dicemus.

Ritus satisfactionum Ecclesiastica à mille annis desijt.

Commutatio satisfactionū apud Pontificios.

QVOMODO EX PRECIBVS PRO DEFVNCTIS PVRGATOrium accendere conentur.

Octauò, Quia in historia antiquitatis, in orationibus habita fuit memoria etiam defunctorum, quorum animas piis suis precibus Deo commendabant: Pontificij existimant, inde locum & ignem purgatorij, non tam Dialecticè probari, quàm Geometricè demonstrari. Pro animabus enim in Paradysi gaudio iam existentibus, tales orationes essent superuacaneæ: Pro illis autem animabus, quæ iam ad infernum damnatæ sunt, inutiles essent. Ergo arbitrantur, necessariò medium locum constituendum, vbi animæ igne excarnificentur, vnde orationibus liberandæ sint. Et huic argumento tantùm tribuit Lindanus, quod scribere non veretur: Lutheranos si sibi constare velint, non posse effugere, quin purgatorium concedere cogantur, eò, quod Apologia nostra dicat, nos non prohibere orationem pro mortuis, quodq; Lutherus etiam in confessione sua illam admittat. Vident autem omnes sani nulla necessitate consequi. Si Ecclesia orat pro mortuis. Ergo animæ defunctorum cruciantur igne purgatorij. Multæ enim aliæ causæ, & longè alij fines huius orationis esse possunt. Sed vt tota res planior fiat, cùm quidem historiarum imperitos, hoc argumento turbare, & fallere conentur Pontificij, inspiciamus historiam veræ antiquitatis, de oratione pro mortuis, an inde certò & firmiter demonstretur Pontificium purgatorium. Sumous autem sine probatione duo αἰτήματα. I. Apostolos non tantùm exemplo monstrasse, sed doctrina instituisse, imò mādato præcepisse, vt in precibus, quas sacerdos ad altare in diuinis mysteriis Deo fundit, locum suum habeat, etiam memoria & commendatio mortuorum. II. Veterem Ecclesiam hoc semper præsupposuisse in orationibus pro mortuis, quod animæ defunctorum nondum sint in requie, sed hæreant in pœnis, suppliciis & cruciatibus ignis purgatorij,

Lindani triumphus.

Ecclesia orat pro defunctis. Ergo est purgatorium.

Præsupposita Pōtificiorum in hac quæstione.

vnde

vnde orationibus sint liberandæ. Quæ duo si vera essent, aliquid sequeretur, non quidem præcisè & certò, quòd in igne aliquo cruciarentur animæ iustorum, sed quod vel in pœnis quibusdam, vel certè in periculo cruciatuum essent. Sed inspiciamus historiam.

An oratio pro mortuis sit traditio Apostolica.

Scriptura sacra nihil docet de orationib. pro mortuis.

Non ignoro sanè Chrysostomum affirmare, Apostolos tradidisse & præscripsisse, vt in tremendis mysteriis fiat commemoratio & commendatio defunctorũ, sed in tota sacra Canonica Scriptura, non Apostolica tantùm, sed & Prophetica veteris & noui Testamenti, nulla extat litera, nulla syllaba, nulla dictio, nulla oratio, continens vel doctrinam, vel mandatum, vel promissionem, vel exemplum de oratione pro mortuis. Quia igitur ex Canonica Scriptura ostendi non potest Chrysostomi illa assertio, eadem facilitate, iuxta Hieron. contemnitur, qua probatur. Aut legat hoc nobis, sicut inquit Augustin. ex Lege, ex Prophetis, ex Psalmis, ex Euangelio, ex Apostolicis literis, & credemus. Vbi verò de re obscurissima disputatur, inquit idem Augustinus, non adiuuantibus diuinarum Scripturarũ certis clarísque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando. Imò si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, tanquam certum & necessarium dogma, seu articulum fidei annunciarit, præterquam quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit, inquit Augustin. contra literas Petiliani. Et non tantũ ex Scripturis Canonicis assertio illa Chrysostomi probari non potest, sed historiæ antiquitatis diuersum prorsus ostendunt. Hieronymus enim, Gregorius & alij scribunt, Apostolos ad solam orationem Dominicam celebrasse actionem mysteriorum diuinorum, quod profectò cum assertione illa Chrysostomi manifestè pugnat. Imò Tertullianus de corona militis expressè dicit: Oblationes pro defunctis non ex Scriptura, sed ex consuetudine fluxisse. Et numerat eas inter tales obseruationes, quales sunt de trina mersione, de prægustatione lactis & mellis, de oblationibus pro natalitiis, de prohibitione geniculationis die Dominica. Et ne virgo coronã gestet in capite, &c. Et addit: Harum & aliarum disciplinarum, si legem expostules, Scripturarũ nulla legis traditio tibi prætendetur. Sed has obseruationes sine vllius Scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio dicit vindicari. Item, obseruationem consuetudo roborauit, quæ sine dubio de traditione manauit, Quomodo enim vsurpari quid poterit, si traditum non est? Num verò ab Apostolis illa tradita esse Tertullianus affirmat? Nequaquam, Subiungit enim: An non putas omni fideli licere, concipere & constituere quod Deo congruat, disciplinæ conducat, & saluti proficiat? Item, saluo traditionis respectu, quocunque traditore censeatur, &c. Cùm igitur oratio & oblatio pro mortuis sit incertæ traditionis consuetudo: Cumque reliquæ obseruationes, inter quas hæc etiam à Tertulliano numeratur, iam dudum obsoletæ interciderint: Nullo ergo modo dogma necessarium aut articulus fidei est, oratio & oblatio pro mortuis, multò verò minus purgatoriũ pro articulo fidei inde potest probari. Effectus enim non potest melior aut præstantior esse sua causa. Nec statim simpliciter assentiri debemus assertioni Chrysostomi, qua extra Scripturam, & sine certis documentis, nuda asseueratione dicit: Traditionem & præscriptionem Apostolicam esse orationem pro mortuis. Quomodo enim Patres quidam, multas aliquãto vetustiores consuetudines ad Apostolorum traditiones, propter maiorem autoritatẽ retulerint, quas tamen longè aliam habuisse originem, liquidò probari potest, in prima parte aliquot exemplis ostendimus. Et de oblationibus pro defunctis, manifestè hoc iam ex Tertulliano probauimus. Accedit quod ea, quæ in Apocryphis scriptis sub Apostolorum titulo ac nomine sparsa fuerant, licet in primitiua Ecclesia pro suppositiitiis & reiectitiis habebantur, postea tamen cõsuetudine roborata, cœperunt paulatim titulũ Apostolicarum traditionum vsurpare. Ita cùm in Apocryphis scriptis Clementis & Abdiæ, mentio fiat orationis pro mortuis, cœpit Chrysostomus dicere esse Apostolicam traditionem.

Tota historia antiquitatis Chrysostomi sententiã refellit, de oratione pro mortuis.

Oratio & oblatio pro mortuis, est incerta traditionis consuetudo.

Oratio pro mortuis ex Apocryphis.

Orationes pro mortuis vnde?

Non ergo ex scripturæ Canonicæ præscripto, mandato, promissione aut exemplo, originem habent orationes pro mortuis, sed ex naturali quadam humanæ mentis affectione. Cura enim sicut pro absentibus ita etiam pro mortuis, qua ipsis bene esse vellemus, naturaliter, atq; vt Augustinus loquitur: Familiarius tangit nostrum affectum, quem habemus circa eos, qui nobis vel sanguine, vel familiaritate, vel religionis cõmunione iuncti sunt. Ex illa naturali humanæ mentis affectione, apud Gentes orationes & oblationes pro mortuis vbique institutæ, receptæ, & vsurpatæ fuerunt, sicut suprà ostendimus. Valde notabile autem hoc est, quod Sancti veteris & noui Testamenti, licèt naturalem illam affectionem in morte suorum non minùs sentirent, quàm Gentes, nec minùs ipsis bene cuperent, tamen non ausi fuerunt peculiarem cultum pro mortuis, ex propria inuentione instituere, cùm verbo & mandato Dei destituerentur. Machabæus hoc ausus fuit, inclinata iam Iudaisma religione. Sed sicut in veteri Testamento nullum habuit præcedentem, ita in nouo nullum habuit sequentem, nullum enim vel verbum, vel exemplum orationis aut oblationis pro mortuis extat in nouo Testamento. Cumque in Scripturis Propheticis exequiæ & memoriæ mortuorũ celebratæ legantur, prorsus tamen nulla fit mentio vel orationis, vel oblationis pro mortuis. Dauid orat pro filiolo ex adulterio nato, qui ob pœnam peccati in extremis admodum afflictim habebat, sed postquam audisset ipsum mortuũ, statim resurrexit. Et scribitur quidem, ingressus domum Domini adorasse, non autem pro anima defuncti pueri orasse vel sacrificasse. Quod sine dubio pro Absolone interfecto etiam fecisset, si absque verbo Dei ausus fuisset ex sua affectione, quam acerrimam tunc 2. Reg. 18. sentiebat, aliquid vel facere, vel instituere. Tanta tunc erat religio, ne ex humanis affectionibus etiam quod bonum videbatur, facerent, sed vt hoc tantum, quod Dominus præcipiebat, ita facerent, ne quid vel adderent, vel minuerent, Deuteronom. 12.

Sancti in scriptura nullum cultum pro mortuis instituerunt.

Machabæi.

Dauid orat pro puero decumbente nõ pro mortuo.

Post Apostolorum verò tempora, humana illa erga mortuos affectio, sensim cœpit orationes & oblationes pro mortuis, in Ecclesiã inuehere.

Orationes & oblationes pro mortuis post

Apostolorum tempora superunt.

Cùm enim apud Gentes, magna pars religionis orationibus & oblationibus pro mortuis seruiret, & pleriq; Christiani ex Paganismo conuersi essent, ac existimarent Christianam religionem non debere facere homines inhumaniores: illam consuetudinem orandi pro mortuis, sicut alias multas aliquantulum vt videbatur ad pietatem Christianam inflexas, retinuerunt. Cumque Scripturæ testimoniis & exemplis destituerentur, apocrypha quædam, sicut dixi, sparsa sunt, vt non omninò à pietate videretur abhorrere. Ita

Epula ad mortuorum sepulchra.

cùm Ethnici statis & præcipuè anniuersariis diebus, quando pro mortuis suis orabāt, etiam epulas ad sepulchra deferrent, vnde mortuis solatium quoddam accedere putabant, irrepsit hoc etiam in Ecclesiam, sicut Augustinus conqueritur Epistola 64. Alibi verò hoc ita reformatum erat, vt in memoriam defunctorum, amici cibos, & alia donaria in vsum pauperum & Clericorum conferrēt, sicut colligitur ex Origene libro tertio in Iob, & qui conferebant, vocabantur Sportulantes. Cyprianus lib. 1. Epistolar. 9. Postea tales Sportularū collationes fieri cœperunt, quando celebrabatur Eucharistia, & vocabantur oblationes. Memoriæ defunctorum, & orationes pro mortuis, primùm priuatim fiebant ab amicis, sicut apud Tertullianum maritus pro vxore mortua orat, postea aduocari cœperunt sacerdotes, apud Originem lib. 3. in Iob. Apud Dionysium oratio pro defuncto fit in templo, sed sine celebratione Eucharistiæ. Tandem sicut omnes orationes Ecclesiæ, in actione mysteriorum Eucharistiæ recitari solebant, ita etiam commemoratio & commendatio defunctorum, in actionem illam translata est. Ita vt in traditione humana & in consuetudine adiaphora, variæ & dissimiles fuerint obseruationes.

Sportula. Sportulantes. Sportula in Eucharistia celebratione oblationes. Memoria defunctorum & orationes pro mortuis primò priuata. Sacerdotes adhibiti. Translata orationes pro mortuis in templa in actione Eucharistia.

Oratio pro mortuis est humana tantum traditio.

Ex his omnibus planum & manifestum est, orationem pro mortuis non esse Apostolicā doctrinam, aut diuinum mandatum seu articulum fidei aut dogma necessarium, sed humanā traditionem, libera & varia consuetudine introductam, & tandem superstitiosa obseruatione roboratam. Ergo nec inde Purgatoriū Pontificiorum igni sine Scriptura Canonica, authoritas potest conciliari, multò minùs verò expiationes, propiciationes & satisfactiones per viuorum opera, pro peccatis defunctorum, contra Scripturam, inde confirmari possunt.

Orationes veterum pro mortuis non patrocinātur purgatorio. Falsum axioma Pontificiorum. Oblationes & orationes pro mortuis leguntur primū apud Tertul.

Ostendemus iam porrò, ne veterum quidem orationes pro mortuis, Pōtificio purgatorio patrocinari. Falsum enim est quod dicunt, primitiuam Ecclesiam in orationibus pro mortuis semper præsupposuisse purgatorium, & quæ ipsi annexa esse volunt. Tertullianus primus est (non enim de Apocryphis iam loquimur) apud quem cōsuetudo oblationum & orationum pro mortuis legitur, qui tamen disertè & expressè asserit eam non esse ex Scriptura. Is igitur in libro de Monogamia inquit: Enimuero vxor pro anima scilicet defuncti mariti orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione cōsortium, & offert annuis diebus dormitionis eius. Et de exhortatione castitatis ad maritum defunctæ vxoris inquit: Et iam repete apud Deū pro cuius Spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ante Deum, cum tot vxoribus, quot illa oratione cōmemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas. His verbis Tertullianus ostendit, duo fuisse in illa consuetudine sine Scriptura recepta, oblationes scilicet & orationes pro mortuis. Ne verò intelligatur de sacrificio aliquo propiciatorio, per sacerdotem pro mortuis oblato, Tertullianus dicit, vxorem offerre, & maritū reddere annuas oblationes. Et sportulas, quæ in vsum pauperū conferebantur, vocari & intelligi oblationes, manifestissimum est ex Canone Carthaginensi & Vasensi, 13. q. 2. Qui oblationes defunctorum, aut negant Ecclesiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores, qui pauperes consolatione alimoniæ & necessaria sustentatione fraudant, habendi sunt. Sed quia in oratione pro mortuis dicit animabus refrigerium postulatum, Pontificij inferunt inde insinuari, animas defunctorum nondum esse in loco refrigerij, sed in medio aliquo loco pœnarum. Tertullianus verò lib. 4. contra Marcionem. & de anima, tantùm duo constituit loca excipiendis animabus exutis corporibus, vbi sequestrētur in diem Domini, inferos scilicet, pro reprobis, pro animabus verò iustorum sinum Abrahæ, quem dicit esse regionem non cœlestem, sublimiorem tamen Inferis, præstantem refrigerium animabus iustorū, donec consummatio rerum, resurrectionem omniū plenitudine mercedis expungat. Et hoc tantùm dicit Tertullianus, pios animabus defunctorum suorum optasse hoc refrigerium, ac in resurrectione consortium. Non autem dicit animas iustorum in loco aliquo pœnarum esse. Imò cōtra Marcionem disertè dicit, eas interim à morte scilicet vsque ad resurrectionem, esse in refrigerio. Sed excipiunt Pontificij, absurdum & ineptum esse, postulare eis refrigerium, si iam in refrigerio essent. Audiamus igitur Dionysium, quæstionem illam de oratione pro mortuis ex professo explicantem, quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit, & quomodo orationes illas intellexerit. In hoc enim cardine tota hæc controuersia vertitur.

Consequētia Papistica pro assertione purgatorij, ex Tertulliano. Refutatio Pōtificiorum ex Tertul.

Tertull. non dicit animas pro quib. orantur, esse in loco pœnarum.

Quo sensu vet. Ecclesia pro mortuis orarit.

Dionysius. Ritus circa mortuos apud Dionys.

Dionysius igitur, qui Areopagitæ titulū præfert, describens ritus sui temporis circa eos qui obdormierunt, cap. 7. Ecclesiasticæ Hierarchiæ. non statas aut anniuersarias habet orationes pro mortuis, non addit Sportularum oblationes, nec mysteriorum celebrationem, sed tantùm funus in templum defert, atque ibi ante sepulturam Pontifex semel sacram precem super mortuum facit, deinde osculo salutat defunctū, quod reliqui præsentes etiam faciunt, postea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipsa rituum dissimilitudo & varietas ostendit, nō esse diuinas sanctiones, sed humanas, liberas & Indifferentes consuetudines seu obseruationes. Dionysius enim oblationes, anniuersaria, & mysteriorum celebrationem, quæ alibi in exequiis vsitata fuerunt, non habet. Osculum verò defuncti, vt cuius etiam cadauer suaue & preciosum debeat esse, & infusionem olei habet, quæ alibi non fuerunt vsitata, quæque ne hodie quidem Pontificij obseruant. Orationis verò supra mortuum dicit, hoc fuisse argumentum, vt diuina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiserit, eumque collocet in luce & regione viuentium, in sinum Abrahæ, Isaac & Iacob, in locum vnde aufugit

Osculum defunctorum. Oleum.

Argumentum orationis supra mortuum.

fugit dolor, tristitia & gemitus. Ex tali vero orationis forma, Pontificii statim solēt inferre, animas defunctorum nondum esse in regione viuentium, sed in loco tenebrarum, doloris, tristitiæ & gemitus, vnde orationibus sint liberandæ, hoc est, in purgatorio. Sed consequentiam hanc Dionysius diserte negat, & expresse contrarium astruit. Non enim tres, sed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita discedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιέρων, Sanctorum & Prophanorum. Prophanos autem vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui Sacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiscentias transfugerunt. Eos, quando ad finem huius vitæ perueniunt, dicit miserabiliter & inuitos ex hac vita auelli, nulla bona spe subnixos propter pessimam vitam. Alterum vero ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, sed tamen pro remissione peccatorum orant. Eos dicit cum firma & certa spe in diuina (εὐφροσύνῃ) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non possint ad deteriora conuerti & corpora beatam expectent resurrectionē. Propter hæc inquit, obdormitio Sanctorum est in lætitia & spe immobili, quia peruenerunt ad finem certaminum. Item nouerit se totos percepturos (χριστοειδῆ λῆξιν) Christiformem requiem, quando ad terminum huius vitæ peruenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum suorum certaminum venit, sacra impletur lætitia, magnaque cum (ἡδονῇ) iucunditate seu voluptate viam felicissimæ regenerationis ingreditur. Propinqui vero defuncti (μακαρίζουσι) beatum illum prædicant, sicut & est, vt qui ad optatum victoriæ finem peruenerit (πρὸς τὸ νικηφόρον ἐυκταῖον ἀφικόμενον τέλος) & authori victoriæ persoluunt hymnos gratulatorios (χαριστηρίους) seipsos quoq; orantes ad similem requiem admitti. Sumentes autem defunctum ad Pontificem ducunt, quasi sacris donandum coronis. Is coacto sacro cœtu peragit precem (εὐχαριστίαν) complectentem gratiarum actionem pro illa Dei pietate, qua destructum est, iniustum & tyrannicum illud contra nos omnes imperium, quodq; non tantum, qui ad summum sanctitatis peruenerunt, sed & alij, qui summos illos gradus attingere non potuerunt ad remunerationem admittantur. Deinde ministri promissiones Scripturæ de resurrectione recitant, & Psalmos idem sonantes decantant. Et rationem huius reddit Dionysius, quia inquit, promissionum illarum Lectiones & Cantiones, declarant & explicant beatam illam requiem, in quam æternaliter subuehūtur, qui diuinum exitum consequuti sunt. Illæ ipsæ vero Lectiones & Cantiones (ἀποδεκτικῶς) defunctum quasi amplectuntur & suscipiunt. Viuentibus vero sunt exhortationes ad consimilem exitum. Postea præcipuus ex ministris, dimissis Catechumenis, Sanctos iam defunctos (ἀνακηρύττει) honorifica celebratione celebrat. Et cum illis etiam nuper defunctum, pari prædicatione prosequitur. Et hanc commemorationem dicit ideo fieri, vt audientes Sanctorum præmia ex Scripturis celebrata, & pie defunctū iam vere consortem seu socium existere (κοινωνὸν ὄντα) Sanctorum, qui à seculo sunt, in ipsis etiam simile desiderium excitetur, cum audiant quam vere beatum sit in Christo mori.

Dionys. duos ordines defunctorum constituit.

Prophani quomodo moriantur.

Sacri quomodo moriātur.

Exequiæ Dionysii.

Hæc prolixius aliquanto recitaui ex Dionysio, vt ostenderem falsum esse, quod Pontificij dicunt, veterum orationes pro mortuis præsupposuisse purgatorium, hoc est, quod defunctorum animæ, pro quibus oratur, non sint in requie, sed in doloribus, gemitibus & cruciatibus ignis. Dionysius enim prolixa oratione & multis verbis diuersum & contrarium præsupponit, sicut manifestum est. Consequentiam etiam illam (si defunctis postulatur refrigerium, ergo nondum habent illud, sed sunt in cruciatibus) Dionysius ex professo refutat, ponit enim quæstionem: quare præsul oret, vt mortuus dimissis peccatis, collocetur in luce & in regione viuorum? Si enim illic quisq; recipiet remunerationem, prout in hac vita gessit, defunctus vero suas operationes huius vitæ iam consummauit, quomodo per præsulis orationem ad aliam requiem, quam vita ipsius dignum est, transferetur? Et hic sane locus fuisset dicendi de pœnis purgatorij, de suffragiis & satisfactionibus viuorum pro mortuis, si tunc temporis Ecclesia orans pro mortuis, talia agnouisset. Sed Dionysius nihil horum dicit, tātum in genere respondet, iustorum preces efficaces esse in hac vita, nedum post mortem pro iis tantum, qui digni sunt, & hoc exemplis de viuis ostendit. Orationis vero super mortuum dicit, hunc esse sensum: Pontifex didicit ex Scripturis diuinitus traditis, quod illis, qui pie vixerunt, reddetur secundum opera ipsorum, sed tamen ita, vt diuina bonitas per summam clementiam (παρορῶσα) non respiciat, recordetur aut imputet maculas, quæ ipsis ex humana infirmitate adhæserunt. Nemo enim mundus est à sorde, inquit Scriptura. Et notabit Lector, Dionysium propter maculas peccati non conijcere defunctum in ignem purgatorij, sicut Pontificij faciunt, vt ibi cruciatibus ignis excoquantur, sed dicit φιλανθρωπίᾳ Dei ex clementia ea condonare. Pergit autem quærere, si hæc certo promissa sunt, & dantur defunctis in Christo, quare Pontifex petit ea pro mortuis? Tres autem assignat rationes. I. Pontifex ad imitationem bonitatis Dei aliorum dona, tanquam proprias expetit gratias. II. Quia ipse Pontifex nouit ea, quæ diuinitus promissa sunt, certo donari pie defunctis, vt igitur præsentibus etiam manifestet & confirmet, quę bona certo donanda sint pie obdormientibus, ideo ea in forma precationis proponit, quia quę iuxta Deum petit, Pontifex consequitur. Et in illa sua oratione nihil aliud petit, quam quæ in Scripturis expresse promissa sunt, donanda pie defunctis. Hæc enim est sententia verborū Dionysij. III. Pontifex a Christo accepit potestatem clauium. (Quorum remiseritis sunt remissa, quorum retinueritis, &c. Quodcunque ligaueritis aut solueritis super terram, &c.) vt iudicium Dei iuxta verbum ipsius patefaciat & manifestet, Deo charos admittendo, & impios excindendo. Ita ergo in Christo defunctos (διαπορθμευτικῶς) quasi transmittens & transuehens eos in æternam requiem, per absolutionem forma precationis, eos in lucem & regionem viuorum transferri ostendit. Et ostendunt veteres historiæ, primum vsum orationis pro mortuis fuisse in ipsis sepulturis. Fidelium enim funera

Dionysius refutat Pontificiorum argumenta.

Dionysius nō mittit mortuos ob maculas peccati in purgatorium.

Causæ Dionysio cur pro mortuis oret Pontifex.

Prima.

Secunda.

Tertia.

faustis comprecationibus ad sepulturam deducebantur, sicut ostēdit Chrysostomus in sermone quodam super verba 1. Thes. 4. Deinde in ipsa sepultura corpora fidelium defunctorum oratione presbyteri componebantur, sicut testatur Tertullianus libro de anima. Deinde cum in cœmiteriis cōuentus Ecclesiasticos celebrarēt, preces illæ etiam post sepulturam repeti cœperunt, facta inde sunt anniuersaria. Et tandem Purgatorium inde extructum est.

Hæc descriptio Dionysij manifeste & quasi ex professo refutat ea, quę Pontificij ex ritu orationis veterum pro mortuis, ad stabiliendum purgatorium suum, exsculpere moliūtur. Et ostendit qua de causa ac quo sensu veteres pro mortuis orarint, non quod senserint eos esse in cruciatibus, vnde nostris suffragiis sint redimendi: Sed propter superstitum institutionem, exhortationem & consolationē. Licet enim credant & sciant, credentes defunctos iam venisse ad requiem: Tamē quia in spectaculo mortis magna est animi humani consternatio & perturbatio, cum quidem cōspectus iræ diuinæ, & terror diuini iudicij, propius tunc nos attingat, afficiat & quasi ob oculos versetur. Confugimus igitur ad Deum, quærentes cōsolationem in verbo & sacramentis, legendo, audiendo, meditādo, orando, credendo & sperando. Vsitatum autem est in grauioribus tentationibus, orationem sæpius repetere, etiam quādo ex verbo scimus priorem orationem exauditam esse, & ipsa talis oratio est fidei confirmatio, sicut in Psalmis talia exempla multa sunt. Et Iob inquit cap. 9. Cum inuocantem me exaudierit, non tamen credo quod audierit vocem meam. Ita si quis post acceptā absolutionem & cōmunionem in graui casu mox rursus oret pro remissione peccatorū: Non ideo dubitat de veritate absolutionis & cōmunionis, sed conscientię infirmitas quęrit ita cōfirmationem, & ipsa talis oratio, quia nititur promissione absolutionis & cōmunionis, cōfirmat fidem acceptæ reconciliationis. Ita Christiani lugētes sciunt quidem promissiones diuinas de iis, qui in Domino moriuntur, quando tamen in perturbationibus cōsiderant infirmitates suorum, & quia coram non cernunt requiem & felicitatem eorū, confugiunt ad Deum, & precibus eos misericordiæ Dei commendant, vt ita ipsis orationibus se confirment, de beatitudine defunctorum. Nituntur enim orationes tales, quales vetustissimæ fuerunt, illis promissionibus: Qui credit in me, non videbit mortem, transibit per mortem in vitam, etiamsi mortuus fuerit viuet: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, &c.

Fundamenta orationū veterum pro defunctis.

Fuerūt itaq; veterum orationes pro mortuis, non satisfactiones pro peccatis mortuorum, nō redemptiones animarum ex igne purgatorij: Sed publicæ celebrationes, applicationes & obsignationes promissionum diuinarum, de remissione peccatorū, requie & salute pie defunctorum, fuerunt institutiones & exhortationes viuentium, fuerunt consolationes & confirmationes lugentiom, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. Bestialis enim ἀπάθεια esset, nihil affici morte suorum memoriam amicorum defunctorum statim ex animo delere, nō ipsis bene velle & bene precari, quæ tamen omnia iuxta verbum moderanda sunt. Hoc modo & in hanc sententiam etiam Apologia confessionis dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et Lutherus in confessione sua dicit: Pro mortuis, quia Scriptura nihil meminit, existimo non esse peccatum, ex libera deuotione, ita vel similiter orare, vt Deus animę, si in tali statu sit, misereatur, vtq; satis sit, quādo semel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Missæ pro animabus, & anniuersaria in Papatu prorsus inutilia sunt, imo sunt Diaboli nundinationes. Ita Lutherus. Sed tamen quorsum tandem euadant illa, quæ sine Scriptura licet nō mala pietatis specie, instituūtur & suscipiuntur, hæc ipsa purgatorij historia ostendit.

Quid fuerint consilio & fine orationes veterum.

Apologia cōfessionis Augustanæ, de oratione pro mortuis.

Hæc igitur historica obseruatio de oratione pro mortuis, adimit Pontificiis illum purgatorij prætextum, cui plurimum nūc tribuunt, & quo solo sperant, se mundum rursus fascinare posse. Nec vero solius Dionysij Hierarchia, memorias mortuorum ita interpretatus, sed & reliqui antiquiores ita senserūt. Origenes quidem Platonicum purgatorium alias strenue vrget. Sed ritum Ecclesiarū suarum describens, lib. 3. in Iob, inquit: Non celebramus diem natiuitatis, cum sit dolorum & tentationū introitus, sed diē mortis, vtpote omnium dolorum depositionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, sed perpetuo viuent, hi qui mori videntur. Propterea & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum vel amicorum in fide morientium, deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantes. Item, Celebramus memoriam defunctorū, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero inuitantes, adhæc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturātes, vt fiat festiuitas nostra in memoriā requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis Christianos celebrasse diem mortis suorum, eleemosynis, & orationibus, nō quod existimarint eos doloribus cruciari, vnde exequiis illis liberandi essent, sed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depositionem, ad omnium tentationum effugationem, & ad requiem peruenissent. Quæ certe enim Pontificiorum purgatorio ex diametro pugnant.

Origenes de memoria mortuorum.

Cyprianus quidem nouo & peculiari modo loquitur: Offerte pro defunctis & sacrificium pro dormitione eorum celebrare, lib. 1. Epist. 9. Quas phrases interpretantur Pontificij de sacrificio propiciatorio, & de suffragiis pro expiandis & redimēdis animabus defunctorum. Sed ipse Cyprianus, & quidem in eadem Epistola interpretatur se, quod oblationes pro dormitione alicuius, intelligat sportularum contributiones: sacrificiū vero pro dormitione celebrare, interpretatur ibidem, nomen alicuius in prece sacerdotum, quæ in administratione Eucharistiæ fiebat, nominare: Et pro aliquo sacrificare, ibidem aperte ita interpretatur: Deprecationem aliquā nomine eius in Ecclesia frequentare, quod lib. 3. Epistola 14. vocat nomen alicuius offerre. Quod autem non senserit Cyprianus, illa quæ appellabat sacrificia pro defunctis, esse propiciationes aut satisfactiones pro peccatis ipsorū, ex ipsius explicationibus constat. Nam lib. 3. Epistola 6.

Cypriano sacrificium & oblatio pro defunctis quid sit.

Oblationes & sacrificia pro Martyribus.

Oblationes & sacrificia pro Martyribus celebrari dicuntur, quando commemorationes certaminum, & memoria gloriosae mortis ipsorum celebratur. Cum tamen, sicut Augustinus inquit: Iniuriam martyri faciat, qui pro martyre orat. Ita lib. 4. Epistola 5. de martyribus ex Celerini familia loquens: Quos certe non in cruciatibus ignis, sed in gloria coelesti esse sentis, dicit: Sacrificia pro eis semper, vt meministis offerimus, quoties martyrū passiones & dies anniuersaria cōmemoratione celebramus. Atque ideo lib. 1. Epistola 9. non vult pro eius dormitione offerri, & nomen eius ad altare nominari, qui presbyterum actorem seu tutorem nominauerat, non quod sentiret ipsum ideo in aeternum damnatum esse, sed ne Ecclesiastica celebratione post mortem honoraretur, qui contra statutum politicum, presbyterum tutorem fecerat.

Oblationes & sacrificia pro viuis.

Ita etiam pro viuis dicit Cyprianus offerri seu sacrificari, quando in precibus, quae fiebant in administratione Eucharistiae, gratiae pro iis agebantur, vel aliquid orabatur, vt lib. 3. Epistola 1. ad Lucium ab exilio cum suis reuersum, inquit: Hic quoque in sacrificiis atque in orationibus nostris, non cessamus Deo gratias agere, & orare pariter ac petere, vt qui perfectus est & perficiens custodiat & perficiat in vobis cōfessionis vestrae coronam. Ita lib. 3. Epistola 15. & 16. pro lapsis offerre, est pro ipsis Eucharistiam parare, & preces pro ipsis facere. Cyprianum vero nullos, qui in Domino moriuntur, cruciatibus purgatorij terrere, sed promissione beatitudinis magnis ascensuationibus consolari, pulcherrimus eius sermo de mortalitate satis ostēdit. Eius est, inquit, mortem timere, qui ad Christum nolit ire. Eius est ad Christum nolle ire, qui se nō credit cum Christo incipere regnare. Simeon dicens: Nunc dimittis seruum tuum in pace, contestatur tūc esse seruis Dei pacem, tunc liberam & tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis aeternae portum petimus. Ad refrigerium iusti vocātur, ad supplicium rapiuntur iniusti, &c.

Oblatio pro lapsis. Purgatorij cruciatum Cyprianus non asserit. Sermo Cypriani de mortalitate.

Nazianzenus quomodo orat pro mortuis.

Ita Nazianzenus oration. 7. praesupponit: Caesarium iam adeptum esse salutem, & animam ipsius dignum sacrificare honorem. Postea vero addit: Nunc ô vitae & mortis Domine Caesarium suscipe, hunc enim tuis συγχωρήμασι λόγοις εἰς τὸ πᾶν φέρουσι, tuis rationibus, quibus totum vniuersum gubernas committimus, cui & nostras animas, & qui ante nos discesserunt παρακαταθέμενοι, tanquam depositum commendantes.

Ambrosius orat pro iis, quos credit iam aeterna vita beatitudine frui.

Ambrosius de obitu Valentiniani: Non dubitemus de meritis Valentiniani, credamus vel Angelorum testimoniis, quod detersa labe peccati ablutus ascendit, quam sua fides lauit, credamus, quia ascendit à deserto, hoc est, arido & inculto loco, ad illas florentes delectationes, vbi cum fratre coniunctus, aeternae vitae fruitur voluptate. Beati ambo, si quid meae orationes valebunt, nulla in honoratos vos mea trāsibit oratio. Omnibus vos oblationibus frequentabo. Quis prohibebit vos innoxios nominare? &c. Vides Ambrosium praesupponere, illos iam detersa labe peccati ablutos esse, & aeternae vitae delectationibus iam frui, pro quibus oraturum se dicit. Et certe in Valentiniano, qui Catechumenus mortuus erat, propter quod etiā sorores ipsius superstites valde cōtristabantur, locum habuisset id, quod Pontificij de purgatorio dicunt, per orationes & oblationes posse animas post mortem, à peccatis & à poenis solui. Sed Ambrosius dicit: Ipsum iam peccatis ablutum & innoxium, aeternae vitae frui voluptate. Quare vero oraturus est pro ipso, si haec iam habet? Respōdet, Dolor plerumque solatium est dolentis. Item, Est in piis affectibus quaedā etiam flendi voluptas. Et in cōmemoratione eius, quē amissum dolemus, acquiescimus. Item, Non transibo vos inhonoratos, &c. Ita de obitu Theodosij, ea fide ipsius probat, animā eius iam conuersam in requiem. Et addit: Absolutus dubio iam certamine, fruitur nunc Theodosius luce perpetua, tranquillitate diuturna, &c. His praesuppositis addit orationem: Da requiem seruo tuo Theodosio, illo conuertatur anima eius, vbi mortis aculeū sentire nō possit. Dilexi virū, & ideo prosequar eū, vsque ad regionem viuorum, nec deseram, donec fletu & precibus inducam virum, quo sua merita eum vocant, in montem Domini, vbi perēnis vita, nullus gemitus, nullus dolor, &c. Vides Ambrosium quidem orare pro Theodosio, sed praesupponere, quod anima iam sit conuersa in requiem, ac fruatur iam luce & tranquillitate. Statim etiā post orationem illā dicit: Manet ergo in lumine Theodosius, & sanctorū coetibus gloriatur, illic cōplectitur Gratianū, & in regno Christi cōsiderat templum eius, &c. Ita lib. 2. epist. 8. de Faustini sorore: Meliorem illic vitam exigit, itaque non tam deplorādam, quam prosequendā orationibus reor, nec maestificandā lachrymis, sed magis oblationibus animam eius Domino cōmendādam arbitror. Audi vero quid subiungit: Securus inquit de meritis eius & fide. Item, Quid est, quod ingemiscamus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi facta sit apud patrem per Christum, quoniam ergo beneficia Christi tenemus, cum apud omnes, tūm apud te, legatione pro Christo fungimur, vt noueris irreuocabilia esse dona Dei, vt credas quod semper credidisti, nec nouo moerore tuā in dubium adducas sententiam, quia ideo peccatū factus est Dominus, vt tolleret peccatum mundi, vt essemus in illo omnes iustitia Dei, non iā culpae obnoxij, sed iustitiae remuneratione securi. Haec Ambrosius orans pro mortuis. Ex hisce testimoniis manifestissimum est, falsum esse quod Pōtificij fingunt, praesuppositum veterū in orationibus pro mortuis hoc fuisse, quod crediderint, piorū animas post mortem esse in peccatis, & in cruciatibus ignis, vnde nostris orationibus & suffragiis, tanquam expiationibus & satisfactionibus, sint liberandae & redimendae. Imo hoc praesupponūt veteres, piorum animas pro quibus orāt, detersa labe peccati, iam esse ablutas & innoxias, esse saluas, in luce perpetua: Frui illic vita meliore, imo tranquillitate & delectatione vitae aeternae, in sanctorum coetibus, &c. Caussas igitur orationum habuerūt, nō quas Pontificij fingunt, sed quas ex Dionysio iam explicauimus.

Cur igitur pro beatis orarit Ambrosius.

De obitu Theodosij.

De sorore Faustini.

Concidit figmentum Pontificium, de purgatorio extruendo, ex Vet. oration. pro mortuis.

Epiphanij sententia de orationibus pro mortuis. Aerij certamen.

Sed transeamus ad Epiphanium. Quod enim non omnes in vulgo tunc vsitatas orationes pro mortuis, ex fidei analogia intellexerint, sicut de vetustissimis iam dictum est, inde colligitur, quod Aerius quidam certamen hac de re mouit.

monuit. Disputationem autem Aerij Epiphanius ita describit, (τίνι τῷ λόγῳ) qua ratione aut qua de causa, siue quo sensu, post mortem nomina defunctorum recitantur. Oret enim viuus aut œconomiam fecerit (quod vel de administratione Eucharistiæ, vel erogatione eleemosynarum intelligi potest) sed quid mortuus inde vtilitatis consequetur? Si autem (ὅλως) omnino oratio eorum qui hîc sunt, eos qui (ἐκεῖσε) illic sunt, (ὀνῆσαι) iuuare potuerit, nemo ergo (εὐσεβείτω) religionē colat, nemo benefaciat, sed amicos aliquos paret, quocunq; velit modo, vel pecunia conducens, vel in morte amicos rogans, vt orent pro eo, ne quid ibi patiatur, nec quæ ab eo admissa sunt (ἀνομιῶν) vel grauissima scelera (ἐκζητηθῇ) exquirantur. Hæc verba ostendunt Aerium disputasse, τίνι λόγῳ, quo sensu, qua ratione, & ob quam causam, defunctorum nomina in precibus recitarentur. Videntur autem illa Aerij verba, quæ tanquam responsio sunt ad propositam quæstionem, ex vulgi tunc opinionibus & sermonibus sumpta esse, quando dicit: Preces eorum, qui in hac vita sunt, omnino iuuare eos, qui ex hac vita excesserunt. Inde vero Aerius texuit consequentiam falsæ & impiæ sententiæ. Nempe, si quis in hac vita, nec religionem ad Deum, nec charitatem ad homines coleret (hoc enim volunt duo verba εὐσεβεῖν καὶ ἀγαθοποιεῖν) sed vel grauissima scelera committeret, & sine remissione eorū in impœnitentia hinc discederet, modo post mortē precatores aliquos haberet, non daturum ipsum in altera vita scelerum pœnas. Et hanc impiam sententiam, Aerius falso & per calumniam Ecclesiæ tribuit, quasi ipsa hoc sensu, hac ratione, & hac de causa, pro mortuis oraret. Vide autem, quid Epiphanius respondeat: Quod si fuisset in Pontificiorum sententia, respondendū ipsi fuisset orationibus illis omnino iuuari mortuos, & quidem ita. I. Vt peccata quæ ipsis in hac vita remissa non essent, postea in altero seculo, propter orationes & suffragia viuorum, tanquam expiationes & propitiationes, remitterentur. II. Vt satisfactiones pro peccatis debitæ, sed in hac vita nō plene expensæ post mortem à viuentibus loco & nomine defunctorum exoluerentur. III. Vt à pœnis & cruciatibus ignis purgatorij, per orationes & suffragia viuentium liberarentur & redimerentur. Sed horum nihil Epiphanius respōdet, imo in responsione hoc præsupponit, eos defunctos, pro quibus superstites orant, esse & viuere apud Dominum, quod sumptum est ex 2. Cor. 5. Phil. 1. Luc. 23. Quæ hypothesis responsionis, simpliciter totum purgatorium Pontificium euertit, ὅτι ἀπελθόντες εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ δεσπότῃ, quod scilicet illi, qui ex hac vita excedunt, sint & viuant apud Dominum nostrum Iesum Christum.

Aerij consequentia.

Responsio Epiphanij.

Axioma Epiphanij.

Hoc vero cum Epiphanius tanquam certum, firmum & fixum principium fidei præsupponit, audi quas alias rationes & causas recitet, quo sensu Ecclesia tunc pro mortuis orarit. Sumpserat Aerius ex vulgi sermonibus & opinionibus: Quia orationes illę pro mortuis fiunt, ergo omnino etiam ipsis mortuis prosunt. Epiphanius vero primo recitat causas & rationes illarum orationum, quæ ad viuentes seu superstites pertinent, quod iterum diligēter notetur. Ita enim, inquit, reddens primam causam commemorationis nominum defunctorum, τί δ᾽ ἂν εἴη τούτου προγματικώτερον, τί τούτου καιριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, παρόντας πιστεύειν, &c. Quid potest vtilius, quid opportunius, quid admirabilius esse, quam quod superstites, qui in præsenti vita sunt, in ea fide & sententia sint, vt credant eos, qui hinc migrant, viuere, & non prorsus interisse seu desiisse (ἀνυπαρξίας enim vocat) sed esse & viuere apud Dominum. Primam igitur vtilitatem commemorationis defunctorum hanc ponit, quod superstites illo ritu commonefiant, de hoc articulo fidei, quod qui in fide moriantur, non intereant, sed quando hinc discedunt, quod sint & viuant apud Dominum, ideo scilicet in precibus, quæ fiebant in administratione cœnæ Domini, ipsorum facta fuit mentio, vt esset talis publica confessio apud superstites.

Causa orandi pro mortuis tempore Epiphanij.

Prima causa.

Secundam causam & rationem hanc tradit, ὅπως ἂν τὸ σεμνότατον κήρυγμα διηγέοιτο (quibus verbis respicit ad τὸ ἀνακηρύττειν Dionysij) ὡς ἐλπίδα ἔχειν ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένους ὡς ἐν ἀποδημίᾳ τυγχανόντων, vt preclarum illud encomium enarretur, quod illi, qui pro fratribus orant, spem habeāt, tanquā de illis, qui in peregrinatione sunt. Hoc loco Lindanus ἀποδημίαν interpretatur lugendā peregrinationem à Domino, transigendam in carcere purgatorij, vbi in igne luendum sit supplicium pro peccatis, vnde orationibus viuorū sint liberandi. sed scelerata est hæc peruersio & verbi & sensus. Paulus enim 2. Cor. 5. diserte dicit, Pios quando à corpore peregrinantur, præsentes adesse apud Dominum. Et idem diuerso respectu esse ἐκδημίαν & ἐνδημίαν. Quando enim in hac vita sumus, tunc domi sumus in corpore, sed peregre absumus à Domino, quādo vero tabernaculum corporis deponimus, tunc peregrinamur à corpore, sed præsentes sumus apud Dominum. Ita etiam Phil. 1. dicit: Mortem esse ἀνάλυσιν, discessionem scilicet ex hoc mundo sed ita, vt pie mortuus, eo ipsoque quo ab hoc mūdo discedit, sit cum Christo. Epiphanius igitur pie mortuos dicit esse ἐν ἀποδημίᾳ, in peregrinatione. Sed cuius respectu? Paulus dicit: Respectu carnis & mundi huius, mortem esse peregrinationem, sed illa peregrinatione pie defunctos domi & præsentes esse apud Dominum seu cum Christo. Lindanus vero aduersa fronte contradicit Paulo, pios scilicet quando per mortem tabernaculum huius corporis deponunt, tunc demum incidere in lugendam peregrinationem à Domino, in quo exilio, tāquam in carcere, cruciatibus ignis excarnificentur, vt lamentabiliter eiulare cogantur: Miseremini mei saltem vos amici mei. Quod si Paulum Lindanus pro sui ordinis professione nō curaret, at saltem cum Patribus plus tribuat, cogitasset, quod Nazianzenus, vbi Cæsarium mortuum vocat primitias ἀποδημίας peregrinationis suæ, addat explicationem, quod intelligat peregrinationem non à Domino, sed ab hoc mundo ad Dominum. Dicit enim animas illorum peregrinantium deponi apud Dominum, & à Domino suscipi, imo saltem inspexisset, quod in proximo versu Epipha. præcepit, Ecclesiā quando orat pro mortuis, credere eos, qui pie ex hac vita excedunt, esse & viuere apud Dominum. Et tanta tamen Episcopi impudentia est, quod in proximo sequenti versu audet fingere, pie defunctorum lugendam

Secunda causa.

Lindani comicorta depravatio Epiphanij.

ἀποδημία mortuorum iuxta Epiphanium.

Linda. Paulo contrarius.

Nazian. de ἀποδημίᾳ pie mortuorum.

Lindanus impudentia sola digna Episcopo.

peregri-

peregrinationem à Domino in suppliciis & cruciatibus. Vere Pontificia est hæc falsatio, digna non mitra tantum, sed si sutura gregem suppleuerit, galero etiam. Sed talis est Pontificij purgatorij veritas, vt nisi mendaciis defendi non possit. Sensus autem Epiphanij manifestus est: Superstitibus spē esse de defunctis fratribus, qualis est de peregrinantibus, non certe vt illi ad nos in hoc exilium redeant, sed vt nos ex hac miseriarum valle, ad ipsos in patriam accersamur, 2. Reg. 12. Sicut Cyprianus mortem piorum recte vocat accersionem Dominicam, qua morientes non amittuntur, sed præmittuntur, recedentes præcedunt tanquam proficiscentes & migrantes ad patriam. Sicut spem illam Cyprianus sermone de mortalitate pulcherrime explicat. Quis non ad suos, inquit, nauigare festinet? patriam nostram Paradysum computamus: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra incolumitate sollicita, ad horum conspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis lætitia, vbi summa & perpetua felicitas? &c. Huius igitur beatæ spei commonefactionem, testimonium & confessionem, Epiphanius dicit fuisse ritum cōmemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis. Sicut igitur prima, ita etiam secunda hæc Epiphanij ratio & causa orationis pro mortuis, publicum & sonorum testimonium dicit contra Pontificiorum purgatorium, sicut manifestum est, atq; etiam ideo Lindanus sua falsatione sensum deprauare conatus fuit.

Sententia Epiphanij

Cyprianus. Mors est accersio Dominica.

Tertia causa.

Tertiam causam his verbis obscure sane ponit Epiphanius, ὠφελεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν γινομένη εὐχή, εἰ καὶ τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτει, ἀλλ' οὖν γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι, ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ, &c. Prodest autem, quæ pro defunctis fit oratio, licet totam culpam seu tota abscindat seu tollat, verum enimuero propterea quia nos dum in hoc mundo sumus, sæpe & sponte, & non spōte erramus seu offendimus, vt id quod perfectius est significetur. Nam & iustorum & peccatorum commemorationem facimus: Pro peccatoribus quidem, misericordiam Dei deprecantes; pro iustis vero Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, &c. vt Christū ab hominum ordine discernamus, per honorem, quē ipsi exhibemus, vtq; cultum ei reddamus. Lindanus hoc etiam loco crimen falsi committit: Nam pro ἐντελέστερον legit, ἀντελέστερον, & interpretatur (vt quod lenissimum est, dicam) cum verba perspicua & nota sint, & tota sequens periodus efflagitet illum sensum, quem Petronius etiam reddidit (vt id, quod perfectius est, significetur) hoc est, vt Epiphanius ipse subiungit, vt Christum à reliquorum hominum ordine separemus, nullus enim hominum, etiamsi milles & vltra in iustitia degat, potest Christo comparari seu adæquari. Lindanus etiam αἰτιάματα libenter vellet interpretari pœnas seu supplicia luendorum peccatorum, vt Epiphanium ita obtorto collo in Pontificiorum purgatorium pertraheret, sed crimina, ob quæ quis accusatur, hoc vocabulo significari, vel ex 25. cap. Acto. notum est, quodque in obiectione Aerius vocarat ἁμαρτήματα, hoc in responsione Epiphanius vocat αἰτιάματα.

Lindanus in Epiphanio crimen falsi committit.

Sententia Epiphanij ex contexta & causis decenda.

Et ex collatione obiectionis Aerij, & responsionis Epiphanij intelligi potest, quis sit sensus quando dicit, orationem pro mortuis non abscindere τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων, tota peccata: Aerius enim obiecerat, si quis vel grauissima scelera committat, & in impœnitentia sine remissione eorum hinc discedat, posse ipsum post mortem orationibus ita iuuari, vt Deus peccata ab ipso non exquirat, vt pro ipsis aliquid pati cogatur. Ad hanc obiectionem Epiphanius respondet, orationem pro mortuis nequaquam posse tollere tota peccata, hoc est, mortuis, qui in impœnitentia prorsus sine remissione peccatorum hinc discesserunt, non posse per orationes veniam in altero seculo impetrari, & nominat τὰ ὅλα, quia Aerius in sua obiectione quæsierat: An mortui ὅλως iuuentur orationibus viuentium. Dicit igitur Epiphanius ὅλα tota peccata non posse tolli per orationes pro mortuis. Hoc enim axioma ponit extra controuersiam. Num vero Epiphanius sentit, si non tota peccata, at saltē quædam seu partem eorum posse per orationes pro mortuis, post hāc vitam remitti? Hoc quidem Pontificij inde nectunt, sed Epipha. hoc prorsus non dicit, sicut verba ipsius ostendunt. Et quæstio est, quid Epiphanius ipse dicat, non quid Pontificij ipsi affingant. Requirebat autem omnino series orationis & sententiæ, vt si ita sensisset, subiungeret: Et si non tota peccata, tamen quia in hoc mundo sæpe & voluntarie & inuoluntarie peccamus, illa saltem peccata, etiamsi in hac vita remissa non fuerint, post mortem posse remitti per viuorum orationes pro mortuis. Sed quicquid disputetur de anacoluthis Epiphanij: Certum est, Epiphanium hoc non dicere, sed in suspenso hoc relinquit. Et ne Scholastici quidem Scriptores audent affirmare aliquam peccatorū seu culparum remissionem, post mortem in altero seculo fieri, sed de pœnis tantum disputant. Obseruet autem Lector quam caute verba ponat Epiphanius. Aerius quæsierat, an omnino ipsis mortuis aliquid prosint preces, quæ pro ipsis fiunt? Epiphan. vero respōdens, non dicit, omnino ipsis mortuis prosunt, sed simpliciter inquit: Illa oratio quæ pro mortuis fit, prodest. Quomodo vero? Quia inquit, dum in hoc mūdo sumus, in multis offendimus omnes. Num igitur qui in vita, illorum peccatorum remissionē, nec quæsiuit, nec accepit post mortem, per aliorū orationes veniam potest consequi? Hoc certe Epiphanius non dicit, sed inquit, in eadem prece, qua misericordiam Dei imploramus, & peccatorū mentionem facimus, & Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, &c. vt scilicet illud, quod perfectius est, significetur, vt scilicet Christus ab omnium hominum ordine, quantumlibet iustorū discernatur, hoc est, neminem quantumuis iustum, ita saluum esse, sicut Christus, propria scilicet iustitia, sanctitate seu munditie, propriis virtutibus & meritis; sed omnibus vt saluentur, misericordia Dei & remissione peccatorum propter Christum opus esse, & eos qui salui sunt, nō propria iustitia, sicut Christus, sed ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluos esse. Et prorsus idem hoc est, quod etiam Dionysius, sicut ostendimus de oratione pro mortuis, dicit,

Occupationis dilutio.

Aerij quæstio. Epiphanij responsio.

Summa verborum Epiphanij.

quod

quod scilicet veterum ritus commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis, fuerit publica & solennis commonefactio infirmitatis & corruptionis naturæ humanæ, in omnibus etiam sanctissimis, & item præclara confessio: Neminem sua iustitia, sed omnes etiã sanctissimos, ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluari. Atq; ita hoc ritu, Christo suus honor (inquit Epiphanius) deferebatur, vt qui solus sine peccato fuit, imo qui solus sua nos iustitia, à peccato & ita Dei liberat. Ex Epiphanio igitur purgatorium Pontificium nequaquam potest stabiliri. Eius enim præsuppositum est, eos, qui pro mortuis orant, iam esse & viuere apud Dominum. Græca ergo Ecclesia, nec Epiphanii tempore, sicut nec postea vnquã credidit, piorum animas in cruciatus ignis purgatorii post mortem cõiici. Orauit quidem pro mortuis, sed alio sensu, & aliis de causis sicut mõstratum est. Atq; hic est status cõtrouersiæ inter nos & Pontificios, quando de veterum ritu orationis pro mortuis disputatur.

Purgatorium ex Epiphan. astrui nequit. Ratio.

De Epiphanio vero dissimulandum non est, ipsum in hac disputatione, nõ aperte & libere ea quæ facies disputationis postulabat, explicare. Aerius enim offensus vulgi opinionibus & sermonibus quæsiuit, an omnino ipsis mortuis prosint orationes, quæ pro ipsis fiãt, & an à peccatis per illas orationes post mortem liberentur? Ad has obiectiones cum Epiphanius respõdere debebat, hoc quidẽ dicit, tota peccata, aut totam culpam nõ posse post mortem, per aliorum orationes abscindi. Ad residuam vero partem quæstionis: An ergo quædam peccata, post mortem demum, per aliorum orationes remittantur, nihil respondet, sed propter vulgi opiniones, quas reprehendere non audet, & tamen confirmare non potest, in suspẽso hoc relinquit, & de industria obscuritatibus (sicut textum legenti patet) inuoluit. Sicut etiam ad illã Aerij obiectionem (an omnino ipsis mortuis orationes, quæ pro ipsis fiunt, prosint? Item quid & quantum) aperte non respõdet. Dicit quidem orationes, quæ pro mortuis fiunt, vtiles esse, non autem addit (ipsis mortuis) sed ad alias causas & rationes propter quas vtiles sint tales orationes, confugit. Ita homines fuerunt Patres, qui consuetudinibus & opinionibus suorum temporum sæpe cesserunt, præsumptiones vulgi nõ semper, sicut Augustin. inquit, libere ausi fuerunt reprehendere. Hæc nos libere fatemur, qui patrũ literas non vt Canonicas habemus, sed ex Canonicis consideramus. Quod enim Epiphanius non affirmat, sed propter vulgi opiniones in suspenso relinquit, illud ipsi Scholastici diserte & prorsus negãt, vllam scilicet culpã post mortem remitti. Sentiũt enim & recte quidem, omnem culpæ remissionem non nisi in hac vita fieri. Nos vero in hac serie historiæ de oratione pro mortuis, hãc obseruationẽ considerabimus, quomodo progressu tẽporis sensim facta fuerit doctrinæ inclinatio. Vetustissimi enim rationes orationis pro mortuis, recte sicut mõstrauimus, explicarunt. Epiphanius vero propter vulgi persuasiones, primũ in suspenso reliquit illa, quæ diximus. Non multo vero post Augustin. affirmatiue ea cœpit disputare, vnde tandem tota Camarina purgatorij extructa est. Sicut iam ordine ostendimus.

Epiphanius non totã quæstionem Aerij explicat.

Epiphanius cessit opinionibus vulgi sui temporis.

Autoritas Patrum.

Scholasticorũ principium, remiss culpa in hac vita fieri.

Et Augustinus quidem orans pro matre sua defuncta, veterum vestigia sequitur, lib. confess. 9. cap. 13. Inquit enim: Quanquam illa sic vixit, vt laudetur nomen tuum, in fide moribusq; eius, non tamẽ audeo dicere, nullum verbum exiisse ab ore eius cõtra præceptum tuum. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia vero nõ exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus, aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Nunc itaq; pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum tuorum, quæ pependit in cruce, & sedens ad dextram tuam te interpellat pro nobis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudiciũ. Et credo quod iam feceris, quod te rogo, sed volũtaria oris mei approba Domine, &c. Audis Augustinũ orare pro matre sua, non quod existimet eam in cruciatibus purgatorij hærere, aut adhuc in iudicio Dei peccatis obnoxiam teneri. Credit enim eam iam assecutam esse quod rogat, causam vero orationis assignat, quod sit bene affectæ voluntatis erga matrem desiderium. Ex eadem etiam confessione colligi potest, quo sensu & qua ratione, in actione administrationis Eucharistiæ, facta fuerit commemoratio defunctorum, non vt opus illud esset satisfactio aut propiciatio pro peccatis mortuorum: (Neq; enim pro mortuis instituta est Eucharistia) sed vt esset testimonium & cõfessio de illo articulo fidei, quo credimus cõmunionem seu societatem Sanctorum, eorum scilicet, qui iam in altera vita cum Christo regnant, & fidelium qui adhuc sub cruce, in hac miseriarum valle militant. Quia enim nexus communionis membrorum huius corporis, est caput Christus, licet igitur illi deposito peccato iam sint in æterna beatitudine, nos vero corpus peccati & mortis adhuc circumferamus, tamen credimus nos esse conciues & cohæredes regni & salutis ipsorũ. Eius enim corpore & sanguine communicamus, & salui sumus spe, cuius meritis & communione, ipsi æternam beatitudinem iam possident. Ita de ciuitate Dei lib. 20. cap. 9. dicit: Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi, alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria, in cõmunione corporis Christi, &c. Item, vt amici defunctorum, considerantes humanæ vitæ imbecillitatem, certam sibi consolationem propositam haberẽt, eos, qui in Christo obdormiunt, licet multis & magnis infirmitatibus circumdati fuerint, nõ tamen ideo ex regno Dei excludi, aut in æternam damnationem abiici, sed propter victimam filium Dei, cuius in Eucharistia dum viuerent, participes facti essent, in æternam beatitudinem recipi, ideo voluerunt commemorationem nominum defunctorum, in ipsa actione Eucharistiæ fieri. Ita Augustinus de matre sua moritura inquit: Memoriam sui ad altare fieri voluit, cui nullius diei intermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obiiciat, & nihil inueniens in illo, in quo vincimus. Quis ei restituet precium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius precij nostri Sacramentum, ligauit ancilla tua animam suam

August. pro matre Monica orans.

August. non statuit matrẽ suam in purgatorio cruciari, etsi pro ea orat.

Quo sensu defunctorum commemoratio facta in actione Eucharistia.

vinculo

vinculo fidei: Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat, nec vi, nec insidiis Leo & Draco. Neque enim respondebit illa nihil se debere, sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Hæc profecto præclara cõfessio est, qua fide Monica in Christo sit mortua, & qua spe Augustinus confidat, eam habere remissionem peccatorum, & esse hæredem vitæ æternæ.

Veteres sine mandato & exemplo Scriptura orationes pro mortuis & commemorationes eorum in actione Eucharistia instituerunt.

Hæc quæ veteres hoc modo explicant, Scripturæ non aduersantur, & sane æquum est, veteris Ecclesiæ ritus hoc modo ad analogiam fidei candide interpretari: Negari tamen non potest, cum talis doctrina, confessio & consolatio, de iis qui in Christo moriuntur, exemplo Scripturæ, alia forma, simplicius, clarius & commodius potuisset proponi & declarari, periculose fecisse veteres, quod sine mandato & exemplo Scripturæ, in forma orationis pro mortuis, & quidē in ipsa actione Eucharistiæ, quæ pro viuis instituta est, hoc fecerunt, cum & ritus & ipsa forma verborum in oratione pro mortuis, aliud videatur animis & sensibus ingerere, quam veterum declarationes interpretentur. Satius certe fuisset cum Scriptura loqui, (Lucerna enim pedibus nostris est verbum Domini, & qui loquitur, loquatur eloquia Dei) quam sine Scripturæ Canonicæ exemplo, alia & periculosa forma, quæ facile alium sensum recipere posset, sententiam per se non impiam, publice in Ecclesia proponere. Quas enim opiniones & persuasiones vulgus inde conceperit, quibus etiam Episcopi tandē cedere cœperunt, donec purgatorium Pontificium inde conflatum est, hæc ipsa historia ostendit. De Epiphanio enim iam diximus, quomodo tales vulgi opiniones, cum cõfirmare non possit, tamē refutare etiam non ausit. August. vero & Chrysost. tēpori, cõsuetudini, & receptis vulgi opinionib. plus concedere, & orationes pro mortuis aliter, quã veteres fecerant, sine Scriptura interpretari cœperunt. Cum enim vulgo multi cõtenderent, orationes pro mortuis, quas nõ inanes esse præsumebant, adeo esse efficaces, vt per eas etiã illi, qui sine pœnitentia in peccatis contra conscientiam mortui essent, Deo post mortē reconciliarentur & saluarentur: Alij vero ex Scriptura & ex veterũ sententia contra disputarent, vnumquenq; post hanc vitam ita iudicari, prout in hac vita se gessit & orationes pro mortuis, esse viuorum cõmonefactiones, confessiones & consolationes: August. satisfacturus vtrisque, mediam quandam viam excogitauit, etsi modo persuasionem illam de impœnitentibus posset tollere, aliquid putauit vulgi opinionib. de efficacia orationis pro mortuis, concedendum esse. Fuisse autem quæstionē illam Augustini temporibus ἀμφισβητουμένην, & ex vulgi opinionibus varie in vtramq; partem disputatam, ostendunt loca Augustini, de cura pro mortuis ad Paulinum Nolanum, cap. 1. & 4. & 18. Et ad Dulcitium, quæst. 2. Item, de ciuitate libro 21. capit. 13. & 14. In Enchiridio cap. 10. de verbis Apostoli sermone 32.

Augustinus tres defunctorum ordines excogitat constituere, valde bonos, valde malos, medios.

Summa autem disputationis Augustini hæc est, quod tres facit ordines defunctorũ. Primos dicit esse valde bonos, qui suffragiis & opitulationibus post mortem non indigeant. Secundos dicit esse valde malos, quos nullis viuorum suffragiis dicit liberari posse. Tertios facit medios, qui nec adeo boni sint, vt suffragia illa post mortem non requirant, nec adeo mali, vt eis illa post mortem non prosint, sed cum viuerent, dicit ipsos meruisse, vt hæc sibi postea possent prodesse. Iam cum in genere pro omnib. defunctis eadem forma oretur, putat orationes illas pro valde bonis esse gratiarum actiones, pro valde malis, etiã si nulla sint adiumenta mortuorum, esse tamen qualescunq; viuorum consolationes: Aut certe ad hoc prodesse, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. De mediis vero dicit: Neq; negandum est defunctorum animas pietate suorum viuentiũ releuari & adiuuari, cum pro ipsis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosinæ in Ecclesia fiunt. Nam pro non valde malis sunt propitiationes, vt plena sit ipsorum remissio, & pro talibus dicit exaudiri piorum orationem, vt misericordius cum ipsis agatur à Domino, quam eorum peccata meruerunt, siue vt ante diē iudicij, spiritus ipsorum per pœnas temporales purgati, nõ tradantur æternis suppliciis. Ita Augustinus in locis commemoratis, quę noua sunt & veteribus ignota.

Orationes pro defunctis Valde bonis. Pro valde malis. Pro mediis.

Quantum in his sine Scriptura Augustini autoritas valeat.

Num vero statim sine vlla inquisitione, pro articulis fidei hęc accipienda sunt, ideo, quia Augustinus ita sensit? Hoc certe August. nunquam voluit. Dicit enim ad Hieronymum: Alios scriptores præter Canonicos ita esse legendos, vt nõ verum putemus, quia ipsi ita senserunt, quãtalibet etiam sanctitate doctrinaue polleãt, sed quia vel per alios autores Canonicos, vel probabili ratione quod à vero nõ abhorreat, persuadere potuerint. Item Epist. 3. Nullorum disputationes quamuis Catholicorum & laudatorũ hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt non liceat nobis aliquid in eorũ scriptis improbare & respuere, si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet. Talis, inquit, ego sum, in scriptis aliorum, quales ego volo esse intellectores meorum. Et ad Vincētium inquit: Negare nõ possum nec debeo, multa esse, in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nulla temeritate culpari. Sicut igitur inquit contra Cresconium, Cypriani literas nõ vt Canonicas habeo, sed ex Canonicis considero, & quid in eis diuinarum scripturarum authoritati congruit, cum laude eius accipio, quod aũt non congruit, cum pace eius respuo. Ita salua honorificentia, quæ Augustino, vt viro docto, sancto & de Ecclesia optime merito debetur, illam eius disputationem, non cum credendi necessitate, sed cum iudicandi libertate cõsiderabimus, quæ scilicet & qualia habeat fundamenta, idq; breuiter per capita quædam ostendemus. Primo igitur ad Paulinum cap. 1. fatetur, se nullum hac de re Scripturę testimonium habere, excepto vnico loco Machabæorum, ex quo libro dogmata Ecclesiastica nõ posse confirmari, nec ea quæ in cõtentionē veniunt roborari, ipsi veteres, sicut supra ostendimus, confirmant. II. Fundamentum totius disputationis, dicit se collocare in cõsuetudine orandi & offerendi pro mortuis. Atqui Tertullianus expresse dicit, consuetudinē illam non esse ex scriptura. Et Epiphanius etiam dicit non esse præceptum patris, hoc est, Dei, sed institutionem matris, hoc est, Ecclesiæ & traditionē Patrum, quod ipse etiam Augustinus dicit. Num vero ex tali fundamento, sine certis expressis &

Fundamenta opinionis Augustini de tribus defunctorum ordinib. I. Historia Machabae. II. Consuetudo orandi pro defunctis.

Impia opiniones vulgi ex orationibus pro mortuis, quibus etiam Episcopi cesserunt. Epiphanius. Augustinus. Chrysostom.

perſpicuis Scripturæ teſtimoniis, aliquis nouum articulum fidei condere poteſt, aut Eccleſiæ obtrudere debet? III. Senſum & vſum orationis pro mortuis, Auguſtinus multo aliter interpretatur & intelligit, quam antiquitas ante ipſum fecit, ſicut ex præcedentibus manifeſtum eſt. IIII. Nouæ ſuæ diſtributionis, nec in ſcriptura, nec in ipſis etiam veteribus teſtimonia habet. Quantum igitur valeat, manifeſtum eſt. V. Ipſe Auguſtinus de hac ſua ſententia non eſt certus. In hac enim diſputatione, dicit animas defunctorum pietate viuentium liberari ea purgatorio. Sed alibi dicit dubium & incertum eſſe, an ſit purgatorium, in quo animæ poſt mortē temporalibus pœnis purgentur, ſicut ſupra oſtendimus. Quomodo vero certum eſſe poteſt, aliquos ex purgatorio liberari, cum iuxta ipſum Auguſtin. poſſit quæri, poſſit & latere, an omnino aliquæ animæ purgentur? Poteſt igitur etiam quæri, poteſt & latere, an animæ ab illa purgatione, pietate viuentium releuētur vel liberentur? Sicut fruſtra nec ſatis prudenter, operoſam aliquis vel deliberationem vel expeditionem inſtitueret, vt captiuos ea carcere aliquo liberaret, ſi dubium & incertum eſſet; an omnino vel talis aliquis carcer eſſet, vel captiuus aliquis in carcere illo detineretur. Ita quod Auguſtinus in hac diſputatione dicit: Preces pro defunctis valde malis ſeu damnatis ad hoc prodeſſe, vt damnatio fiat tolerabilior. De hac ipſa ſententia ita inquit, de Ciuitate lib. 21. cap. 24. Quod quidem non ideo confirmo, quoniam non reſiſto. vnde colligitur, ipſum vulgi opinionibus in hac materia, non libere auſum reſiſtere, licet à conceſſione non vellet eas confirmare. Et cap. 27. ſcribit, Quis ſit ille modus vitæ, & quæ ſint illa peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen ſanctorum amicorū meritis, poſt mortem impetrent indulgentiam, difficilimum eſt inuenire, periculoſiſſimum definire. Ego certe vſq; ad hoc tempus, cum inde ſatagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Vides quomodo Auguſtinus, cum temporibus & receptis opinionibus aliquid concedat, mox tamen dubia & incerta illa reddat. Quomodo igitur ea his dubitationibus articulos fidei faciamus? VI. Hanc vnicam maximam Auguſtinus habet & vrget in tota hac diſputatione, fruſtraneas ſcilicet inutiles & inanes, imo ludibria, & ſicut Chryſoſtom. loquitur, [illegible], fore orationes pro mortuis, ſicut tum in Eccleſia frequentabātur, ſi non id, quod ſonant, & ſicut ſonant, mortuis impetrarent, propiciationem ſcilicet, remiſſionem, mitigationem, liberationem & peruentionem ad regnum Dei. Sed antiquitas alium ſenſum, alios fines, & alios vſus orationis pro mortuis tradidit ſicut oſtendimus. Et certe illi argumentationi Auguſtini recte opponi poteſt hæc inſtantia. Cum eadē forma orationis fuerit pro omnibus defunctis, tamen ipſe Auguſtinus dicit, pro valde bonis verba habere ſenſum gratiarum actionis, cum tamen hoc non ſonent. Pro valde malis vero, eſſe non mortuorum adiumenta, ſed qualeſcunq; viuorum conſolationes, licet verba aliud ſonent. Et hoc certe iuxta Chryſoſtom. vere etiam [illegible]. Quod ſi Auguſtinus iudicat, orationes pro valde bonis & pro valde malis, non propterea eſſe inania ludibria, etiamſi non intelligantur id, quod ſonant, & ſicut ſonant, impetrare (iniuriā enim facit martyri, qui orat pro martyre.) Et in inferno nulla eſt redemptio. Manifeſtum igitur eſt, connexionem argumentationis Auguſtini, non eſſe firmam aut neceſſariam, quæ poſſit articulum fidei condere. Poſtremo, cum ſanguis Chriſti ſit propiciatio pro peccatis totius mundi, & remiſſio peccatorum ſit ſolius Chriſti meritum: Ergo non tantum ſine Scriptura, ſed contra Scripturam dicitur viuentium opera eſſe propiciationes pro peccatis defunctorum, & pietatem viuentium poſſe mortuis mereri remiſſionē peccatorum. Pugnat & hoc cōtra Scripturam, quod diſputatio illa Auguſti. ponit, partem remiſſionis peccatorum nos propter Chriſti meritum in hac vita: partem vero poſt hanc vitam propter hominum viuentium merita conſequi, vt ita ex vtriſque fit & fiat plena remiſſio, cum iuxta Scripturam remiſſio peccatorum plene, & propter ſolius Chriſti meritum, & in hac vita detur credentibus, Actor. 10. & 13. Item valde bonos propriis meritis, mediocriter bonos partim propriis, partim aliorum hominum meritis, coram Deo, & quidem poſt mortem, reconciliari, cum ſolius Chriſti meritis iuſtificemur & ſaluemur. Et vbi quæſo etiam hæc opinio fundamentum habet? Viuus mereor, vt mihi defuncto, poſt mortem aliorū viuentium pietas ſuccurrat? Recte certe, ſicut Dulcitius refert, tēpore Auguſtini quidā dixerunt: Si aliquis talis beneficij locus poſſet eſſe poſt mortem, ipſi defuncti animam, refrigeria ſua ſibi rectius ferre poſſe per ſe, illic confitendo peccata, quam ſi in eorū refrigerium ab aliis oblatio procuretur. Et ipſi etiam Scholaſtici hæc Auguſtini αἰτήματα improbant & negant, quod ſcilicet poſt mortē poſſit fieri remiſſio culpæ, quodq; damnatis ſupplicia poſſint mitiora ſeu leuiora reddi, per ſuffragia viuorum. Imo ipſe Auguſtinus, remiſſionem peccatorum ſolius Chriſti meritis tribuit, & in hac vita, ſalutem vel acquiri vel amitti docet, ſicut poſtea oſtendemus. Hæc capita recte conſiderata euincunt, Auguſtini illam diſputationem talem eſſe, vt modeſtiſſime, & quidem ipſius verbis, de ea pronunciemus, in qua nulla velut Canonica authoritas conſtitui vel poſſit vel debeat. Et tamen quantum ſuperſtitionum ſecum poſtea traxerit, teſtis eſt Pontificia Eccleſia.

Circa idem ferme tempus, apud Græcos Chryſoſtomus eandem quæſtionem diſputauit, ſed non eodem modo, ſicut Auguſtinus, quod ipſum oſtendit in tota illa diſputatione, quæ extra & præter ſcripturam, hominum conſuetudinibus, præſumptionibus & argumentationibus nititur, nutantibus & variantibus ſententiis, nihil eſſe certi, firmi aut ſolidi. Cumq; Pontificij multas ſententias ex Chryſoſtomo cumulent, pro ſtabiliendo ſuo purgatorio (quod tamen Græca Eccleſia, exceptis Origeniſtis, nūquam agnouit) hæc conſideratio oſtendet, qua illud fide faciant, & quantum Chryſoſtomus ipſorum purgatorio patrocinetur. Facit autem Chryſoſtomus defunctorum non tres ordines ſicut Auguſtinus, ſed tantum duos, Sermo: 3. ad Philip. 4. ad Heb. Homi. 69. 70. ad Antiochenos: Primum Chriſtianorum, qui in vera fide hinc diſcedunt: Alterum, qui vel ſine ſacramentis in infidelitate moriuntur,

III. Diſſidet à ſententia antiquorum veterum pro mortuis.

IIII. Sine Scriptura tres ordines mortuorum facit.

V. Vt rē dubiam in medio relinquit.

De orationib. pro valde malis.

Læditur gloria Chriſti.

Depravatio articuli de remiſſione peccatorum.

Abſurditas.

Scholaſtici Auguſtini ſententiam improbant.

Chryſoſtomus in oratione pro mortuis.

Ordines defunctorum apud Chryſoſtomum Chriſtiani, infideles.

tur, vel qui baptizati quidem sunt, sed in peccatis moriuntur. Iam dicit in genere pro omnibus defunctis preces faciendas, & eleemosynas erogandas, licet ad altare pro fidelibus tantum. Et optimus est qui asserit, sed sine vllo documento, ab Apostolis hoc sancitum esse, cum Tertul. Epiph. atq; etiam Augustinus, traditioni Patrum & consuetudini Ecclesiæ hoc adscribant. Inde vero extruit hoc axioma. Non esse μάταιον aut ἀνόνητον, quæ Ecclesia pro mortuis, orationib. & oblationibus agit, sed multum habere emolumenti, vtilitatis. Hoc vero iuxta duos illos quos constituit defunctorũ ordines, ita distribuit, De fidelibus defunctis seu iustis inquit, Hom. 23. in Matt. Cur post mortem iterũ pauperes cõuocas? Cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Nõ ignoro te responsurũ vt defunctus requiem adipiscatur, vt propitium iudicem inueniat. Audis Chrysostomum, vulgi opiniones & sermones recitare, quibus ipse etiam accedit. Non vero sentit, eos qui in fide hinc discedunt, pro quibus orat, esse in lugenda peregrinatione à Domino, & in cruciatibus ignis, sicut Lindanus inquit: Hoc certe Chrysostomus non dicit, sed contrarium affirmat. Inquit enim Serm. 3. ad Philip. (οἱ μὲν πιστοὶ τελευτήσαντες) fideles postquam hinc discesserunt, & illuc migrauerunt, beatos esse, quia ad Christum abierunt, & ibi (ἐγγύτερον) propius esse cũ rege Christo, non per speculum, nec per fidem, sed facie ad faciem. Et Ser. 4. ad Hebræos: Dic mihi quid sibi volunt in funere Lampades istæ (λαμπάδες) illustres? Nonne quod defunctos tanquam athletas (προπέμπομεν) deducimus? Quid vero Hymni? Nonne quia Deum glorificamus, & gratias agimus, quod iam coronauit (ἐστεφάνωσε) eum qui hinc discessit (ὅτι τὸν ἀπελθόντα ἀπήλλαξε) eo quod à laboribus seu doloritb. ipsum manumissum liberauit seu absoluit? (ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν, ἔχει παρ' ἑαυτῷ) quod ex omni angustia & metu mortis scilicet, Hebræor. 2. eductum, iam ipsum apud se habet. Nonne propter hoc Psalmi & Hymni? Hęc enim omnia gaudentium sunt. Cogita quid psallas illo tempore: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus bene fecit tibi. Et rursus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es, &c. Hæc eadem repetit, Homilia 76. ad Antiochenos. Et Homilia 32. in Matthæum addit: Ad requiem proficiscitur qui hinc migrat, turbar lorum enim omnium tranquillus quidam portus in morte est. In hoc mundo habemus tribulationem. Hic impletur quod Scriptura dicit: In sudore, in dolore, &c. De futuris nihil huiusmodi scribitur, sed oppositum. Esaiæ 35. Effugit dolor, tristitia & gemitus, &c. Homilia 61. in Ioannem: Si iustus moritur, lætandum est, quia liberatus à futura formidine, in tuto collocatur. Ille moriens cum Angelis euolabit, etiamsi nemo exequiis interueniat. Hęc certe Pontificium purgatorium non tantum pernegant, sed simpliciter euertunt. Quamcunque igitur causam orationis pro fidelibus defunctis reddat Chrysostomus, purgatorium certe non est. Dicit autem: Quare presbyteros & psallentes vocas? Nonne vt te consolentur & defunctum honorent? Nos venimus de resurrectione Philosophantes, instituentes omnes, etiam qui morte suorum nondum sunt perculsi, vt si quid tale acciderit, generose perferrent. Sermo. 4. ad Hebræ. Et Hom. 70. ad Antiochenos. Ita ergo Chrysostomi oratio pro iis, qui in fide moriuntur, prorsus nihil patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Sed illud negat, tollit & euertit.

An mos orandi pro defunctis sit traditio Apostolica.

Orationes pro fidelibus mortuis.

Chrysost. contra Pontificiũ purgatorium.

Lampades.

Hymni in exequiis.

Porro pro illis etiam, qui vel sine fide & sacramentis, vel in peccatis moriuntur, Chrysostom. dicit: Vel preces vel eleemosynas offerendas, & disputat tales etiam mortuos inde aliquid emolumenti & solatij accipere. Hoc vero ita explicat: Peccatores vbicunq; sunt, procul sunt à rege. Illi igitur si moriantur, lætandum quidem hoc nomine, quod malitia ipsorum interrupta est, ne possint vitia cumulare, sed ipsi digni sunt lachrymis, luctu & eiulationibus. Quæ enim spes est iis qui cum peccatis hinc discedunt? Ibi enim peccata non possunt caui aut deponi. Quamdiu in hoc mundo sunt, spes est posse eos mutari: Si vero hinc migrarint in infernum, ibi ex pœnitẽtia nihil ipsis emolumenti potest accedere. In inferno enim quis confitebitur tibi? Sunt igitur extra regnum Dei cum damnatis, &c. Et tamen affirmat etiã illos, orationibus & eleemosynis post mortem aliquantulum iuuari. Excogitemus, inquit, aliquod ipsis auxilium (μικρὰν μὲν) modicum quidem & exiguum, per preces & eleemosynas. Facit enim hæc res ipsis (τινὰ παραμυθίαν καὶ παραψυχὴν) aliquam consolationem, & aliquod refrigerium. Quomodo vero? vt (συγγνώμη) indulgentia ipsis impetretur, inquit. Num vero vt ex damnatione liberentur? Hoc enim dicit, sed ipse interpretatur hoc, vt pœna damnationis ipsis leuior reddatur, Hæc Chrysost. Serm. 3. ad Philip. Hom. 69. ad Antiochenos. Serm. 41. ad Corinth. Homil. 61. in Ioannẽ. Hom. 21. in Acta. Theophylactus etiam, Luc. 12. illam Chrysostomi opinionem recitat, inquit enim: Oblationes, quæ fiunt pro defunctis, prodesse etiam illis, qui in grauib. peccatis mortui sunt. Deum enim habere quidẽ potestatem mittendi tales animas in gehennam, nõ semper autem ea potestate vti, sed sępe remittere postea peccata. Hanc vero Chrysostomi sententiam de damnatis, ipsi Pontificij non possunt probare. Docent enim damnatis in inferno, orationes & suffragia nihil prodesse, quia in inferno nulla est redemptio. Et Gregorius pro infidelibus & impiis defunctis non vult orari, libro 4. Dialogo cap. 44. Scholastici etiam prorsus negãt, damnatos in inferno posse iuuari per suffragia viuorum, nec quo ad totalem liberationem, nec quo ad pœnæ diminutionem seu mitigationem, nec quo ad temporis suspẽsionem, nec quo ad fortificationem ad leuius tolerandum. Ita Bonauentura 4. sententiarum, dist. 46. Quod vero Chrysost. Homil. 21. in Acta dicit: Eos qui in peccatis mortui sunt, per eleemosynas posse ab æterna morte eripi, tale est, quod nemo, ne quidem Pontificij, probare possunt.

Orationes pro infidelibus defunctis apud Chrysost.

Pontificij à Chrysostomo dissentiunt.

Gregorius.

Scholastici.

Bonauentura.

Ex his igitur pius Lector iam videt, quã fide & quo candore, Pontificij mutilas & imperfectas Chrysostomi sententias allegent, pro stabiliendo suo purgatorio, quæ si integræ in suis locis considerentur, partim tales sunt (vt de iis, qui in peccatis moriuntur) quæ ne ab ipsis quidem Pontificiis probari & recipi possunt: Partim vero, vt de fidelibus defunctis, Pontificium purgatorium prorsus euertunt.

Fides & candor Pontificiorum in citãdis testimoniis Chrysostomi pro purgatorio.

Quia igitur vetustissimi, orationes pro mortuis ita vsurparunt & interpretati sunt, vt principia,

cipia, Pontificij purgatorio ex diametro prorsus contraria, præsupposuerint, sicut ostendimus. Licet ergo postea, facta doctrinæ ad vulgi opiniones & sermones inclinatione August. & Chrys. cœperint ea disputare, quæ Epiphanius præteritione quadam in suspenso reliquerat, quia tamē sine expressis Scripturæ documentis disputant, nec inter se conueniunt, sed variant & dissentiunt, Augustinus etiam de sua disputatione dubitat, Chrysostomus vero hoc asseuerat, quod ipsi Pontificij improbant, & Scholastici negant, sicut hæc omnia demonstrata sunt: Nulla igitur certitudine seu plerophoria, qualis in dogmatibus fidei requiritur, ex veterum orationibus pro mortuis, probari, aut pro articulo fidei stabiliri potest Pontificium purgatorium, licet verum sit, Augustinum & Chrysostomum eo ipso, quod de orationibus pro mortuis, in alium sensum, quam antiquitas ante ipsos fecerat, cœperunt disputare, seminaria & occasionem subministrasse posteris, ad camerinam purgatorij comminiscendam & stabiliendam, ea fundamento humanæ traditionis & consuetudinis orandi pro mortuis sine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ. In Germanicas certe Ecclesias, orationes & oblationes pro mortuis, per Bonifacium tandem introductæ sunt, (cum per aliquot annorū centurias antea, fidem Christianam Germania habuisset) sicut Epistolæ Decretales ad Bonifacium expresse ostendunt, in tomis Conciliorum, & apud Nauclerum & Auentinum.

Purgatoriū probare nequit ex orationibus veterum pro defunctis.

Ex Augu. & Chrysost. seminaria purgatorij sunt nata.

Orationes & oblationes pro mortuis in Germania.

QVOMODO GREGORIVS EX SPECTRIS MORtuorum purgatorium confirmarit.

ONO, Hactenus ostendimus multas & varias purgatorio quæsitas fuisse substructiones, quibus tamen non potuit fulciri & stabiliri. Tandem igitur cum aliter non posset, mortuorum spectris confirmatum est. Gregorius enim 4. Dialog. cap. 39. duas Scripturæ sententias, Machab. 12. 1. Corinth. 3. pro purgatorio citat. Sed illis, quia videt alias manifestiores opponi, non multum fidit, sicut de loco 1. Cor. 3. (Saluus erit sic tamen quasi per ignem) expresse dicit: Quamuis hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito possit intelligi: tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicite est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs, plumbum, ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atq; tūc iam insolubilia, sed lignum, ferrum, stipulam, id est, peccata minuta & leuissima, quæ ignis facile consumat, &c. Aliam igitur & nouam topicam, probandi & confirmandi dogmata fidei, Gregorius in Ecclesiam introduxit, à mortuis scilicet veritatem quærere, quod tamē diserte, & expresse Deus in Scriptura prohibuit, Deuter. 18. Esa. 8. Et quia Ecclesia ante ipsum, hoc genere argumētorum, probationum & confirmationum, in disputationibus Ecclesiasticis non fuerat vsa, cum quidē de statu mortuorum multa fuissent quæsita & disputata: Imo Augustinus in libro de cura pro mortuis, prolixe disputat & probat, animas mortuorum non interesse rebus viuentium. Gregorius igitur, vt spectris suis speciem aliquā circumdet, cap. 41. ponit hanc quæstionem: Qui fiat, quod illis temporibus, tam multa de animabus per reuelationes & ostensiones clarescant, quæ antea latuerunt? Et notet Lector in hac quæstione, ea, quę Pontificij docent, de statu animarum in purgatorio, non esse antiqua, sed tempore Gregorij primum reuelata. Respondet autem, sicut cum nox finiri, & dies incipit oriri, ante solis ortum, simul aliquo modo tenebræ cum luce commistæ sunt, ita dicit mundi finē (quem suo tempore instare arbitrabatur) cum futuri seculi exordio permisceri, ita vt res spirituales futuri seculi, signis manifestioribus transluceant. Sed à Gregorij tempore iam anni 970. transierunt, prorsus nihil itaque similitudo illa probat. Præstruit autem spectris suis fidem eo, quod ex apparitionibus, multa primum de beatorum gaudiis, & de damnatorum pœnis recitat. Tandem ad ignem purgatorij accedit. Sentit enim capite vigesimo quinto quorundam iustorum animas, à cœlesti regno quibusdam mansionibus differri, in quo dilationis damno nihil aliud innuatur, nisi quod de perfecta iustitia aliquid minus habuerint. Hoc vero ex mortuorum spectris probat, vt capite quadragesimo narrat, animam Paschasij Diaconi, post multum temporis à morte, apparuisse Germano Episcopo Capuano in thermis angularis: Cumq; Germanus vidisset Paschasium in caloribus thermarum stantem & obsequentem, quæsiuisse, quid illic tantus vir ageret? Illum vero respondisse, se ideo in loco illo pœnali deputatum esse, quia in schismate Pontificum, in parte Laurentij contra Symmachum sensisset, addidisse autem: Quæso tu pro me Dominum deprecare. Atque in hoc cognosce quod exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Quod ita factum esse, Gregorius ab aliis audiuit, qui capite 41. dicit: hoc ideo Paschasio, viro alias iam sancto, vt post mortem in sepultura etiam miracula ediderit, accidisse, ut culpa illa sine vltione laxaretur, quam ipse culpam esse non crediderit, atque ideo tam fletibus non extinxit. Capite 45. dicit: plerumque de minimis culpis, ipsum solum pauorem egredientes iustorum animas purgare. Capite 55. dicit: Si culpæ post mortem insolubiles non sunt, multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur. Et hoc modo ex spectris suis probat. Narrat enim Presbyterum quendam, in loco vbi aquæ calidæ vapores nimios faciunt, solitum lauare, atque ibi inuenisse virum quendam incognitum, ad suum obsequium præparatum, calciamenta abstrahendo, vestimenta suscipiendo, &c. Cumq; hoc sæpius faceret, Presbyterum illum cogitasse, se velle ipsi aliquid pro munere afferre, atque duas coronas oblationum, hoc est, rotundas placentas, quales in oblationibus solebant vsurpare, secum detulisse, quas cum famulo isti pro munere offerret ipsum respondisse: Hic panis sanctus est, quem ego manducare non possum. Ego enim huius loci Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi aliquid præstare vis,

Fundamētis ex scriptura pro purgatorio non fidit Gregorius.

Fundamenta purgatorij ex apparitionib. spectrorum.

Augustin. de animarū defunctorū apparitionibus.

Causa crebrarū apparitionū spectrorū tempore Gregorij.

Anima Paschasij Diaconi.

Fabula de balneatore.

Alia de Monacho possidē te propriam.

vis, omnipotenti Deo per me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, &c. Ibidem narrat aliam spectri fabulam de Monacho quodam, qui tres aureos possederat, & licet in agone vehementer ingemuisset de hoc suo peccato, tamen in sterquilinio sepultus, post mortem diu in igne cruciatus fuit. Gregorius verò cogitauit vt ipsum eriperet, mandauit igitur, vt triginta continuis diebus pro absolutione illius, sacrificium offerretur. Tricesima autem die, mortuus ille fratri suo apparuit, dicens: Hucusq; malè fui, sed iam modo benè sum, quia hodie cōmunionē recepi. Huic fabulæ, in qua etiam defuncti post mortē communionē sacramenti recipiunt, Gregorius addit hoc Epiphonema: Concordāte simul visione & sacrificio, res apertè claruit, quia defunctus per sacrificium euasit supplicium. Et hæc quidem spectra, Gregorius nō ipse vel vidit vel audiuit, sed ab aliis narrata credidit, & nimis temeraria credulitate Ecclesiæ obtrusit (si tamē Dialogi illi, Italicis prodigiis pleni, à Gregorio scripti sunt, de quo, cùm nec in genere orationis, nec rebus ipsis, reliquis Gregorij scriptis conueniant, eruditi non immerito dubitant) Et tamen in fine Dialogorum, cap. 58. ita concludit: Inter hæc autem pensandum est, quod tutior sit via, vt bonum, quod quisq; post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum viuit per se. Quantum vero Topica illa Gregorij ex spectrorum apparitionibus valeat, postea in refutatione ostendemus. Nunc tantùm historiam exædificati purgatorij contexímus vbi hoc obseruetur, quàm facetè spiritus impostores, purgatoriis præsumptionibus illuserint. Si enim purgatio fieri deberet, in thermis siue in balneis ea rectiùs, quàm in igne fieret: Et tamen ex illis illusoriis thermarum spectris, balnea animarum postea instituta sunt.

Balnea animarum.

QVOMODO SVB DAMASCENI NOMINE, SPECTRORVM illud dogma de purgatorio, tanquam ex authoritate etiam Græcæ Ecclesiæ, propositum sit.

DECIMO, Abductis semel animis à lege & à testimonio Scripturæ, ad apparitiones & reuelationes spectrorum seu mortuorum, non difficile postea fuit, sub illo prætextu, per quasuis fabulas structuram purgatorij absoluere. Duo tantùm obstare videbantur. I. Quod vetustiores dogma illud de purgatorio vel ignorassent, vel certè non constanter illud asseruissent. II. Quod Græca Ecclesia purgatorium ignem simpliciter non agnosceret: imò in quinta generali Synodo expressè damnasset Origenicas purgationes, sicut Græcorum Apologia testatur. Iudicarunt igitur duo illa obstacula quoquo modo esse amolienda Et contra primum ψευδεπίγραφα καὶ ὑποβολιμαῖα sub vetustiorum nomine imperitioribus obtruserunt. Ac alias veterum sententias de oratione pro mortuis, contra mentem ipsorum, ad purgatorium suum contorserunt, sicut partim ostēdimus, Ita sub nomine Augustini, citatur à Gra-

Ψευδεπίγραφα & supposititia scripta veterum.

tiano & Lombardo, liber de vera & falsa pœnitentia, cuius autor, capi. 71. ipsum Augustinum nominatim allegat. Et cap. 18. inquit: Conuersus in fine vitæ, vita quidem viuet, non tamen promittimus, quod euadat omnem pœnā. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, excellit tamen omnem pœnam, quam vnquā passus est aliquis in hac vita. Ita titulo Augustini feruntur sermones de festo commemorationis omniū animarum, vbi purgatorium strenuè defenditur. Cùm festum illud longè post Augustinum institutum sit. Allegant etiam Pontificij sententiam quandam, tanquam Theodoreti exponentis dictum, 1. Corint. 3. de igne purgatorij. Sed in commentariis Theodoreti, in Epistolas Pauli prorsus cōtrarium extat: Ideò Græci in sua Apologia tales citationes rectè vocant διαφθορὰς καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων. Ex quæstionibus etiam Athanasij titulum præferentibus, quas tamen constat ipsius non esse, quædam allegat Damascenus. Item, ex quadā alia oratione sub titulo Athanasij, quæ nunc non extat, recitat oleum & ceram debere ad sepulchrum accendi, & reliqua consueta cō afferri (εἰς τὸ λύτρον) vt sint precium redemptionis defuncti. Quòd Athanasius proculdubio nunquam vel sensit vel dixit, cùm contra Scripturam pugnet, & sit blasphemum in filium Dei. Λύτρον enim nostrum nō est cera vel oleum, imò nec aurum nec argentum, sed solius immaculati agni filij Dei sanguis, 1. Petri 1. Et Canon Elibertinus 34. prohibet accensionem cereorum in cœmiteriis.

Lib. de vera & falsa pœnitentia non est August.

[illegible] Theodoret.

Quia vero quinta vniuersalis Synodus, circa annū 550. purgatorias opiniones Origenis damnauerat, sicut Græcorum Apologia testatur, cōtra hoc purgatorij præiudicium, Damasceni quandam orationem de defunctis extruserunt. Nec operosè disputabo, an oratio illa γνήσιος sit Damasceni, cùm in locis suis communibus de orthodoxa fide, nullam purgatorij mentionem faciat. Græca certè Ecclesia sententiam, quā Damascenus in illa oratione defendit, nunquā probauit. Autor est recentior, & à superstitionibus de imaginum adoratione non alienus. Autoritas itaq; ipsius non est tanta. Sed ex re ipsa orationem illam æstimemus. Ostēdit autem hæc continuatio historiæ de purgatorio, quomodo spectris semel in cathedrā Ecclesiæ admissis, fabulæ apparitionū & visionum, sine fine modoq; cumulatæ sint. Narrat igitur Damascenus fabulas adeò fabulosas, vt ne Pōtificij quidē illas omnes approbare possint. Dicit Protomartyrem quandam precibus suis saluam fecisse Falconillā post mortem, quæ Gentilis fuerat, & in Idololatria, aliena à Christo mortua fuerat. Narrat etiam fabulam de Macario, qui cùm solitus esset pro defunctis preces fundere, & valdè desideraret cognoscere (εἰ ἄρα πρὸς ὄνησιν γίνονται) an etiam ad aliquam vtilitatem fierent, quomodo ex arido cranio sciscitando de defunctis omnia didicerit. Dicit enim Deum amatorem animarum, voluisse Macario (ἐνδείξασθαι καὶ πληροφορῆσαι) certis argumentis hoc ostendere & confirmare, atque ideò cranio hominis mortui quod prorsus exaruerat, inspirasse verbum veritatis (scilicet Deut. 18. Esa. 8.) vt diceret ad Maca-

Synodus vniuersalis 5.

Oratio Damasceni supposititia pro defunctis.

Fabula fictitia Damasceni. Falconilla.

Craniū loquitur.

rium: Quando pro mortuis preces offers, tantæ consulationes (μικρὰς) exiguas sentimus. Citat autem Durandus ex vitis Patrum, quòd cranium illud fuerit Sacerdotis gentilia, qui in Idololatria mortuus fuerat. Commentum etiam de Gregorio non simpliciter, sed magna asseueratione recitat, quod scilicet Gregorius per forum Traianum iter faciens, validam orationem ad Deum effuderit, vt Traiano Imperatori veniam seu indulgentiam peccatorum donaret. Et cōfestim diuinitùs vocem auditā: Orationem tuam exaudiui, & Traiano do veniam, tu verò pro impiis defunctis preces mihi non offeras. Hæ Damasceni fabellæ, multum negotij etiam Scholasticis fecerunt, vt crassam eorum impudentiam, colore aliquo incrustarent. Et vtile est considerare sarcasmos Diaboli in istis spectrorum illusionibus, id quod ex interpretationibus illarum fabularum colligi potest. Quidam enim putant Traianum ad illam Gregorij orationem ad vitam reuocatum, & fecisse pœnitentiam, qua veniam & gloriam meruerit. Alij existimant animam Traiani non simpliciter à reatu pœnæ æternæ absolutam, sed eius pœnam vsque ad diem iudicij fuisse suspensam. Sunt qui dicunt animam Traiani non fuisse ab inferno liberatā, sed ab inferni cruciatibus exemptam, vt in inferno quidem maneret, sed inferni pœnas non sentiret. Bernhardinus verò existimat hanc opinionem veriorem esse, quod Traianus non definitiuè, sed conditionaliter tantùm fuerit damnatus, diuinam enim sapientiam præuidentem Gregoriaturum pro Traiano, singulari dispensatione distulisse sententiam diffinitiuam damnationis ipsius. Ita pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt, misit eis Deus efficaciam erroris, vt mendaciis credant, 2. Thess. 2. Eodem modo de Macarij cranio Durandus ridiculè inquit, ex orationibus Macarij damnatos, pro quibus orabat, hoc consecutos, vt mutuo se viderent in tormentis, & hanc fuisse exiguam illam consolationem, iuxta dictum: Gaudium seu solatium est miseris socios habere in pœnis. Si quis non agnoscit has esse illusiones Diaboli prorsus excæcatus est. De purgatorio verò eandem prorsus cantilenam canit Damascenus, quæ in Pontificia Ecclesia resonat, & ad eius confirmationē inter cæteras fabulas intexuit & hanc. Quod sancti cuiusdam patris discipulus, qui in vita dissolutiore mortuus fuerat, seni cum lachrymis oranti, post mortem à Deo monstratus fuerit, in flamma ceruice tenus ardens, sicut diues ille epulo. Cùm verò sanctus ille magis se affligeret, ostensus fuerit ei vsq; ad zonam ardens. Cùm verò afflictionem afflictioni adderet, in visione mōstratum seni, discipulum omnino ab igne liberatū. Tam euidentem visionē de purgatorio, nē Gregorius quidem habuit, sed eiusdem classis est hæc visio, cuius est illa de Falconilla, de Macario, & de Traiano. Tales certè fabulas quinta Synodus non tam risisset, quàm anathemate damnasset. Et tamen tanquam ex autoritate Græcæ Ecclesiæ, oratio illa Damasceni, pro stabiliendo purgatorio circumfertur.

Mox verò obiicit sibi Damascenus quo scriptum est, in inferno nulla redemptio, & responsionem versibus ludit, quod eos, qui sine vera agnitione Dei, & tamen præclaris virtutibus præditi, mortui fuerant, Christus descensione sua ad infernos illuminarit & saluarit, quia misericordia Dei superat iudicium eius. Disputat etiam de lancibus, in quibus sub emissionem extremi halitus, cuiusque opera appendantur, & prout sinistra lanx momentum fecerit, dextram orationibus, eleemosynis & suffragiis pro defunctis implendam esse, in qua etiam panem, quem Petrus quidam Telonarius, pro lapide aliquando in faciem mendici iracundus proiecerat, locum habere, & momentum afferre docet. Refutationem suo loco tractabimus, nunc tantùm historiam contexímus, vt obseruetur, quomodo subinde maior facta fuerit doctrinæ inclinatio, vtque fucus detrabatur Pontificiis, qui existimant se illa Damasceni oratione, tanquam Græcæ Ecclesiæ testimonio, nos valde posse premere, cùm tam crassè sentiat & loquatur, vt ne ipsi quidem Pontificij omnia possint recipere. Et sine dubio diuinitus factum est, quòd talia crassa mendacia interspersa sunt, vt cuiuis dacina sit, proderetur, sicut poeti dicunt: Satanam etiam, quando se in Angelum transformauit, tamen vngulis prominentibus prodi. Ipse certè Damascenus, de redemptione in inferno dicit, τοῦτο ὡς ἀποφαντικῶς ἀλλὰ συλλογιστικῶς διὰ τὸ φιλάδελφον, id est, hæc non definitiuè, asseueratiuè, aut demonstratiuè, sed ratiocinādo fratrum studio & amore disputamus. Et hæc sunt, quæ sub Damasceni titulo, post Gregorium ex spectris mortuorum, ad dilatandos & confirmādos purgatorij terminos proferuntur, quæ quantum valeant, cordato Lectori obscurum esse nō potest, sicut postea in refutatione ostendemus.

QVOMODO INITIA ILLA PVRGATORII, IN ECCLESIA

Pontificia, aliis & nouis subinde visionibus, reuelationibus, & spectris, aucta & confirmata sint, donec tandem inter articulos fidei non postremum locum purgatorium habere cœperit.

HACTENVS ostendimus, purgatoriū ex Philosophicis humanæ rationis principiis, primam suam originem habuisse, & variis quidem modis tentatum fuisse, vrascitido aliquo ex Scriptura fuco Ecclesiæ obtruderetur, sed nec ex scriptura, nec ex aliis argumentationibus potuit vllas firmas vices aut solidum robur acquirere, cùm disputatores inter se, sicut hactenus ostendimus, dissentirent, & alter alterius opiniones conuelleret, quod difficile non fuit, cùm in arena fundatæ, & ex arena, sicut Irenæus loquitur, connexæ essent. Postquam verò semel hoc receptum fuerat, citra & extra Scripturam posse ex visionibus & ex spectris mortuorum, dogmata seu articulos fidei constitui, nullo deinceps negocio, in Pontificia Ecclesia, purgatorii exædificatio absoluta fuit. Et tamen, quod benè notandum est, nullius ex veteribus opinionem de purgationibus, per omnia sequi vel volunt vel possunt Pontificij, sicut collatio ostendit. Adeò incerta, inconstans, & mutabilis est opinio purgatorij. Tot verò ac talia de visionib. & reuelationibus, vel ab hominibus conti-

Marginalia: *Durandus.* — *De Gregorio orāte pro Traiano mortuo.* — *Scholasticorū figmenta, quibus fabulas fictitias Damasceni incrustant.* — *Bernhardin.* — *De cranio mortui.* — *Damasceni de purgatorio commentum.* — *De Scholastico Vita dissoluta.* — *Lances Damasceni.* — *Trid. Synodus de purgatorio.*

conficta, vel à Satanæ illusionibus in Pontificia Ecclesia oblectasunt, vt ipsa Tridentina synodus fateri cogatur, multa in illis esse incerta, curiosa, superstitiosa, specie falsi laborantia, & turpe lucrum redolentia. Quæ verò illæ sint non explicant, si enim talia essent remouenda, tunc in tota purgatorij structura, nihil salui aut residui maneret. Ex iis igitur, quæ apud ipsos authentica habentur, quædam quæ ad continuandam purgatorij historiam facere videbuntur, annotabimus.

Noua reuelationes post Gregorium, ad purgatorij comprobationem.

Colligitur autem ex consideratione & serie historiarum, Gregorij topicam ex spectris mortuorum, multis in Ecclesia non satisfecisse, cùm Scriptura expressè prohibeat à mortuis veritaté quærere, Deut. 18. Esa. 8. Obseruetur itaq; in ordine historiæ, quomodo ex aliis reuelationibus & visionibus, subsidia & supplementa spectris mortuorũ, ad stabiliendum purgatoriũ succenturiarunt, Ita de mortuis quibusdam resuscitatis cõfinxerũt reuelationes, in suppositiria & prorsus commentitia quadam epistola, sub nomine Cyrilli Episcopi Hierosolymitani, vbi homo Græcus latinè scribit de miraculis Hieronymi defuncti, cùm Hieronymus viuens Cyrilli istius vitã descripserit. Causam autem figmenti, actores fabulæ non dissimulant, fuisse scilicet sectam inter Græcos, quæ inter cætera asseruerit, nullũ fore purgatorij locum, in quo animæ, quæ nondum de suis peccatis in mundo plenam egissent pœnitentiam, purgarentur. Et sectam illam etiam ad Latinos vsq; venisse. Fictitius igitur ille Cyrillus, scribit hac de re ad commentitium Augustinum. Notabit autem Lector, quia Augustinus de purgatorio dubitarat, & Græci illud prorsus negabant, ideò commentum illud excogitatum fuisse, vt duo illi scrupuli hominibus eximerentur, & simul contra Augustini dubitationem, & contra Græcorum negationem, purgatorium stabiliretur. Fingit itaque personatus iste Cyrillus, Hieronymum pòst mortem apparuisse Eusebio cuidam, & mandasse, vt saccum suum tribus defunctorũ cadaueribus imponeret, fore enim vt tres illi à mortuis resuscitati, hæresin istam negantem purgatorium, suis narrationibus radicitùs extirparẽt. Et tres illos, sacco Hieronymi resuscitatos, per viginti dies inter homines rursus versatos, & narrasse se post mortem ad præsentiam Iudicis deportatos, cumque post accusationẽ sententia damnationis iam publicanda esset, interuenisse Hieronymum, ac propter reuerentiam ac deuotioné à tribus illis sibi exhibitam obtinuisse, vt sententia suspenderetur, & reuersi ad corpora, pœnitentiam de perpetratis peccatis agerent, ac errorem negantem purgatorium, destruerent, vtq; eò efficaciùs illud facere possent, Hieronymũ deduxisse ipsos ad purgatorium, & ad infernum, vt non tantùm viderent, sed experientiam pœnarum probarent, ac de illis testificarentur apud superstites. Ab illis igitur Cyrillus, qui fatetur se antea incertum fuisse de pœnis purgatorij, narrat se multa de altero seculo didicisse. Et vnum ex illis dixisse, si omnes, quæ in hoc mundo excogitari possunt pœnæ, comparentur minimo tormento purgatorij, solatia esse. Debere enim quenq; potiùs omnibus illis pœnis, quas vniuersi homines ab Adam hucusque singulatim pertule-

Cyrillus Hierosolymitanus supposititius.

Hieronymus post mortem apparẽs purgatorio probando studet. Miraculum trium resuscitatorum ab Eusebio.

runt, simul ad finem mundi vsque, sine vllo remedio velle cruciari, quam vno die in purgatorio, minima, quæ ibi habetur pœna, torqueri. Narrat etiam Cyrillus, se interrogasse ex resuscitatis illis vnum, in quo differant tormenta purgatorij & inferni? Et respondisse illum: Easdem esse magnitudine pœnas purgatorij & inferni, in hoc tantùm differre, quod infernales pœnæ non finem expectent, sed augmentum, in die vniuersalis iudicij, purgatorij verò pœnæ fine cum fine. Nam post expletam pœnitentiam, inde exempti, gaudiis beatissimis perfruentur. Ita Apologus ille. Et in Scriptura quidem multi leguntur ex mortuis resuscitati, nullus tamen nouum articulum fidei attulisse, aut de purgatorio oracula protulisse legitur. Similes fabulas Pontificij multas habent, de iis, qui ex purgatorio post mortem ad corpus reuersi finguntur.

Differentia tormentorum inferni & purgatorij.

Secundò finxerunt viuentes quosdam in extasin raptos, vidisse pœnas purgatorij, vt in speculo exemplorum, distin. 3. exemplo 3. Presbyter quidam in extasi, apertis oculis vidit animas variis subditas pœnis, discursu reciproco longè lateq; vagari, hinc inde in mundo, & quasdam ex illis ocyus, quasdã verò tardius liberãdas. Vidit etiam animam Constantini iudicis Turritani, quæ per nouẽ annos in stillicidio domus suæ, ventis, pluuiis & algoribus exposita, excessuum suorum pœnas luerat, per columnam quandam fulgidam, porrectam, de cœlo vsq; ad terram, ad cœlum scandere. Ibidẽ exemplo 60. Monachus quidam in extasi vidit in purgatorio animas, verubus & contis acuminatis infixas, ad rogum maximum torreri & assari in modum anserum, vbi ex tortoribus quidam ignem flabellis exsufflabant: alij adipem ex ardentibus defluentem, & eundem rursus bullientem refundebãt. Postea vidit locum refrigerij, vbi animæ quasi post graues labores quiescebant. Et quis iam dubitare audebit de purgatorio, cum eodem prorsus modo probetur, sicut Virgilius Platonis purgatorium confirmaturus, Aeneam viuum ad loca illa pœnarum deducit.

Extasis visionum.

Constantinus Turritanus.

Monachi visio.

Tertiò finxerunt viuos quosdam, sine extasi vidisse & audiuisse pœnas purgatorij, & liberationem ex illis. Ita in Lombardica aurea legenda, de commemoratione defunctorum, cùm Episcopus Theobaldus magnum frustum glaciei propter refrigerium pedibus supposuisset, audiuit ex glacie illa vocem hominis dicentem. Sum quædam anima, quæ in hoc gelicidio pro peccatis meis affligor, & liberari possem, si triginta Missas sine interuallo triginta diebus continuis pro me diceres. Ibidem legenda 185. Couradus & Vdalricus apud castrum Louffen viderunt in ipso turbine aquæ, procellis hinc inde spumantibus, duas aues introeuntes & exeuntes mergi. Intellexerunt igitur in Spiritu duas animas fore sub specie illarũ auium, quæ ibidem ob scelerum multitudinem purgatorium suum sustinerent. Ambo igitur Missam pro defunctis celebrarunt, & illarum auium species ampliùs ibi non viderunt. Est ergo purgatorium nõ in igne tantùm, sed & in thermis, in balneis, in vmbra arborum apud Gregorium, in vagis discursionibus, in ventis, algoribus, pluuiis, stillicidiis, fluctibus, glacie, &c. Si quis igitur infirmus in fide, non posset credere ignem purgatorium, nõ sta-

Episcopus Theobaldus.

Couradus & Vdalricus.

Purgatoriũ nõ tantùm in igne.

tim eſſet hæreticus, ſi modo crederet, thermas eſſe purgatorias, balneum eſſe purgatorium, pluuias purgatorias, aquam purgatoriam, ventos purgatorios, glaciem purgatoriam, &c.

Patritius. Purgatorium in puteo Hybernia.

Quartò, in Lombardica hiſtoria 49. Patritio reuelatum fuit, in puteo quodam maximo & profundiſſimo in Hybernia eſſe locum quendã purgatorij, in quem quiſquis viuus deſcendere vellet, alia ſibi pœnitentia non reſtaret nec aliud pro peccatis purgatorium ſentiret, ſed poſt vnius diei naturalis moram inde rediret in vitam. Et ne quis de fide fabulæ dubitet, clauis ad purgatorium illud Patritij, in Abbatia quadam aſſeruata fuit. Et nobilis quidam, Nicolaus nomine, cùm pro peccatis ſuis in hac vita vellet Patricij purgatorium ſuſtinere, clauem poſtulauit, & aperto oſtio in puteum illum deſcẽdit. Mox verò in puteo ſub terra inuenit oratorium quoddam, vbi Monachi albis induti officium celebrabant, & ab illis inſtructus, vt conſtans eſſet, à Dæmonibus arreptus, varias purgatorij pœnas non tantùm vidit, ſed expertus etiam eſt diuerſarum ſcilicet ferarum terribiles voces, ignem maximum, vbi viui cremabantur, & laminis ferreis candentibus vſq; ad viſcera flagellabantur. Vidit etiam ſerpẽtes & bufones ignitis aculeis, quorundam viſcera extrahentes, quoſdam vidit in ſartagine frigeri, quoſdã in rota vncinis ignitis, ſuſpenſos circumuolui, vidit & foueas metallis bullientibus plenas, in quibus alij vnum pedem, alij duos habebant, alij ibi erant vſq; ad genua, alij vſq; ad ventrem, alij vſq; ad pectus, alij vſque ad collum, alij vſq; ad oculos. Et reliqua ad imitationem Æneidos Virgilij non infeliciter conficta, quæ Tridentini Patres reijcere nõ poſſunt. Eſt enim legenda authentica, imò aurea, & feſtum Patricij quotãnis apud ipſos celebratur. Tantùm igitur decreuerunt Tridentini, talia in popularibus concionibus non eſſe euulganda & tractanda, ne homines exiſtiment ſe Homeri Odiſſæam, vel Virgilij Æneida, vel veras narrationes Luciani audire. Atq; hæc ſunt fulcra & firmamenta, quibus tota purgatorij domus inclinata recumbit, quorum ipſos Pontificios iam pudere aliquantulum incipit.

Angelorum reuelationes.

Quintò, ex Angelorum etiam reuelationibus purgatorium ſtabilitum eſſe fabulantur in Aurea legenda de omnibus Sanctis. 157. Romæ enim cuſtos Eccleſiæ ſancti Petri, in extaſi ab Angelo ductus fuit ad locũ purgatorij, vbi vidit vtriuſq; ſexus homines alios in ſtratis aureis, alios in menſis gaudentes diuerſis delitijs, alios nudos & inopes auxilium mendicantes. Angelus verò dixit, hunc locum eſſe purgatorium, & abundantes animas illas eſſe, quibus ab amicis per multa ſuffragia copioſè ſubuenitur, egentes verò eſſe, quarũ cura nulla habebatur. Iuſſit igitur Angelus omnia illa ſummo Pontifici ſignificari, vt poſt feſtum omnium Sanctorum, inſtitueret diem animarum, &c. Hoc verò bonum eſt purgatorium, vbi animæ non igni torrentur, ſed in lectis aureis quieſcunt, & in menſis eburneis, omnibus delitijs affluunt. Sed quia additur, hæc illis contingere, quorum amici copioſè præbent ſacerdotibus, quæ ad ſuffragia requiruntur, poſſet quis cogitare, ſicut Bernhardinus inquit, presbyteros feciſſe hanc adinuentionem vt captent eleemoſynas, niſi æditiuo Romano ab Angelo hoc eſſet reuelatum. Quis verò nunc dubitet de illo, niſi totus mundus? Brigitta verò in ſuis reuelationibus, cap. 34. fingit, Chriſtum ipſum ſibi & pœnas purgatorij, & modum liberationis inde per orationes, per eleemoſynas, & per ſacrificium miſſæ reuelaſſe.

Diabolorum teſtimonia.

Sextò, vt omnis generis teſtibus, ex loco à ſufficienti enumeratione, purgatorij veritas comprobaretur, ipſi etiam Diaboli, teſtes ſcilicet omni exceptione maiores, ſuum addiderunt calculum. Ait enim Petrus Damiani in Lombardica hiſtoria 158. quòd S. Odilo comperiens, quòd apud Vulcaniam Siciliæ, crebro voces & vlulatus Dæmonum audirentur plangentium; quòd animæ defunctorum per eleemoſynas & orationes de manibus ipſorum eriperentur, ordinauerit feſtum commemorationis defunctorum. Et quid iam requiritur amplius, niſi vt fidem noſtram, & ſenſum Scripturæ captiuemus in obſequium Spirituum erroris, in hypocriſi loquentium mendacium, ſi non à mortuis tantùm, ſed ab ipſis etiam Diabolis quærenda eſt veritas. Et hoc loco venit mihi in mentem, quod Bernhardinus, ſerm. 13. de Indulgentiis ſcribit: Ibi enim Monachus quidam ad ipſum dicit: Ego non credo, quòd per iſtas indulgentias, homo euadat pœnas purgatorij. Bernhardinus verò reſpondet: Tibi non proderunt, quia in eis non habes fidem, ſed bene mihi, quia firmiter hoc credo. Et addit: in ſignum huius dicitur, ſicut credidiſti, fiat tibi. Item, ô mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Hæc ille.

S. Odilo.

Bernhardin.

Soror Damiani.

Poſtremò, omnia quæ ad purgatorium pertinent, vt peccata promerentia purgatorium, locum, ignem, pœnas, durationem, liberationes, &c. Ex talibus reuelationibus certa prorſus & definita habent Pontificij: ita ſoror Damiani, quia aliquando fiſtulam dulce canentem cum delectatione quadã audierat, propterea per 15. dies in purgatorio tormentis ſubiecta fuit, id quod ipſa poſt mortem fratri ſuo Damiano retulit in ſermonibus diſcipuli 110. Et Monachus quidã, qui ob conciliandum ſomnum aliquãdo vinum non mixtum biberat, in purgatorio miſerabiliter cruciatus fuerat, apud eundem ſerm. 160. O beatos igitur caupones, qui dum vinum aqua adulterant, multas animas à purgatorio præſeruant. Ibidem Monachus quidam in purgatoriũ conſitetur ideò, quòd in agone amicos laicos ad ſe admiſerit. In ſpeculo exemplorum, diſtinctione 8. exemp. 65. Magiſter quidẽ ſcholarem ſuum rogauit, vt poſt mortem ad ſe rediret, & ſtatum ſuum renunciaret. Is igitur apparuit ei cum Cappa ex Pergameno intus flamma ignis contecta, & dixit: Hæc Cappa plus me premit, quàm ſi vnam turrim ſuper me haberem. Et cùm Magiſter pœnam illam facilem iudicaret, dixit ei defunctus, vt manum extenderet. Ibi ille guttam vnam ſui ſudoris dimiſit, quæ magiſtri manum ſtatim, vt ſagitta perforauit, vnde cruciatum mirabilem ſenſit, diſtinct. 5. exemplo 115. Quidam vno die fuerat in purgatorio, & propter ineffabilem torturam, putabat ſe multis annorum circulis ibi fuiſſe, diſtinctio. 9. exemplo 183. Quidam Monachus abſente Abbate, ſine abſolutione & ſine iniuncta pœnitentia mortuus fuerat. Orante autẽ poſtea Abbate, defunctus apparuit petens abſolutionem. Ab-

Monachus vinum non dilutũ aqua bibens.

Speculum exemplorum.

De ſcholari.

De Monacho quodam.

bas

bas vero nesciens, quæ pœnitentia iniungenda esset defuncto, dixit, vt pro pœnitentia saltem tamdiu staret in purgatorio, donec corpus eius esset sepultum. Ibi defunctus horribiliter exclamauit, quod tamdiu in purgatorio morari deberet.

Bernhardinus de tribus Marchionib.

Bernhardinus in suo Rosario fabulatur, tres Marchiones post mortem, Mantuæ in quodam pulchro palatio fecisse pœnitentiam, qui Sutori dixerunt, si promitteret ire pro eis quibusdam vicibus ad quandam Ecclesiam sanctæ Mariæ campestrem, & hoc nudis pedibus, quod statim intrarent gloriam Paradysi. Item, alius quidam mortuus apparuit, & dixit, vt curaretur fieri anniuersarium pro anima, quæ eo indigeret.

De spectro tumultuante.

Alibi cum spectrum quoddam valde tumultuaretur, dixerunt præsentes, noli amplius huc reuerti, & cras curabimus fieri missas pro te, & eleemosynas dari, vt à pœnis eruaris. Et tunc spectrum illud amplius non rediit.

De marito apparente post obitū coniugi.

Apparuit etiam maritus quidam defunctus vxori suæ, gestans candelam in manu, cumque vxor interrogaret, respondit ille: Hæc est candela, quam posuisti ante imaginem Mariæ pro anima mea, fac aliquid boni pro me. Sum enim in purgatorio. Et quia non faciebam eleemosynas pro patre meo, Deus omnia bona, quæ feceram pro me reputauit pro anima patris mei, ideo ille est iam liberatus: Ego vero remaneo in purgatorio. Dicas ergo filiis meis, vt benefaciant pro me, alias Deus faciet eis, sicut mihi fecit.

De mortuo surgente e sepulchro.

Item, mortuus quidam surgens ex sepulchro, pulsauit ad ianuam sacerdotis, dicens: O domine, surgite, & præparate vos ad faciendum meum trigesimum, & dicite vxori meæ, vt faciat eleemosynas pro anima mea. Monachus etiam quidam, cum in die mortuorum missam celebraret pro eis, vidit quasi infinitas animas de purgatorio exeuntes, & in Paradysum euolantes, tanquam scintillas de ardenti fornaci exeuntes, & in aere transuolantes. Et concludit tandem Bernhardinus. Si quis poneret aurem ad foramen purgatorij, quales ille lamentationes audiret! Miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et inter ipsos Monachorum ordines de hac re fuerunt mirificæ contentiones. Franciscani enim concionabantur Franciscum quotannis descendere in purgatorium, & cultorum suorum animas inde liberare. Dominicum dicebant, singulis mensibus hoc facere: Prædicatores clamabant, Mariam cultores suos non tamdiu relinquere in tormentis purgatorij, sed singulis Sabbathis eo descendere, & deuotos suos inde liberare. Illis omnibus Augustinianus contradixit, monstrans ex scriptura eos, qui in Christum credunt, non venire in iudicium, sed à morte transire ad vitam, sicut latroni Christus dicit: Hodie mecum eris in Paradyso.

Tales fabulæ infinitæ extant in istorum libris, ex quibus aliquas breuiter excerpere volui, quæ ostendunt, ex qualibus illusionibus, constitutū, stabilitum & confirmatum sit purgatorium apud Pontificios. Nō enim ex verbo Dei, sed ex huiusmodi spectrorum illusionibus habēt, quæcunq; in tota doctrina de purgatorio tradunt. Et quanquam frons meretricis Babylonicæ, iuxta Prophetæ dictum, perfricta, imo plus quam ænea est, vnde cōfusione non cōfunduntur & erubescere nesciunt: Singulari tamen iudicio Dei impletum iam est aliud Prophetæ dictum: Ostendam Gentibus turpitudinem tuam, & regnis ignominiam tuam. Et ne ficulneis perizomatis illam rursus, quod strenue conantur, obuelare possint, ad hoc prodest talis repetitio fabularum purgatorij.

Ex hisce vero spectris, & non ex Scriptura, constituerunt Pontificij totam structuram sui purgatorij, quam in principio huius loci ex ipsorum verbis delineauimus.

De suffragiis.

Præcipue vero quod viuorum suffragiis animæ defunctorum in purgatorio possint adiuuari, releuari & liberari, & quomodo hoc fiat, definite & determinate prorsus sciunt ex spectrorum narrationibus. Ex illis postquam omnia hæc iam constituerunt, deinde honoris (quod dicitur) gratia, quæritur prætextus quidam ex Scriptura.

Multi sumus vnū corpus.

Quia scilicet multi vnum corpus simus; & alter alterius membra. vbi vnum membrum solicitum est de altero, Rom. 12. 1. Corinth. 10. & 12. Sicut igitur cibus aut medicina sumpta pro vno membro, adiuuat aliquo modo omnia mēbra, & prodest toti corpori: Ita, quia suffragia Ecclesiæ sunt cibaria & medicamina spiritualia, prosunt omnibus membris, & viuis & defunctis, qui etiam post mortem sunt & manent membra eius corporis, cuius caput Christus est: Ita illi.

Refutatio.

Sed Paulus hanc similitudinem, de iis, qui in hac vita, siue in hoc seculo sunt, expresse intelligit & explicat. In hac vero controuersia, ex Scriptura probandum erat, viuentes suis suffragiis posse satisfacere pro peccatis defunctorum, & quæ viuentes in hoc seculo agunt, ea prodesse defunctis in altero seculo, vt per ea à pœnis liberentur. His ex scriptura liquido probatis, tunc postea similitudo illa recte accommodaretur. Ex solis vero similitudinibus sine manifestis & expressis Scripturæ testimoniis, non possunt dogmata constitui. Sed quid opus est de locis Scripturæ multa disputare, cum ipsi non diffiteantur, totam nundinationem suffragiorum pro mortuis, ex spectrorum reuelationibus ortam, auctam, confirmatam & stabilitam esse, ad quam præsumptionem scriptura postea detorta fuit.

Duæ quæstiones Pontificiorum de suffragiis, quæ fiunt defunctis.

Duæ vero quæstiones sunt, quas magna contentione, & quidem operose disputant Scholastici, quia faciunt περὶ τὰ ἄλφιτα, vt scilicet sacerdotes suffragia sua vendibiliora facere, & eo carius extrudere possint.

Prima quæstio.

Vna quæstio hæc est: An suffragia tantum valeant si fiant pro pluribus, ac si pro vno fierent? Item, an suffragia facta specialiter pro vno, prosint æqualiter omnibus in purgatorio existentibus? Et Præpositiuus quidē disputauit, quod sic: sumpta similitudine à candela, quæ accensa pro vno, reddit lumen omnibus existentibus in illo conclaui. Item, Sicut lectio pro vno, prodest omnibus cum illo existentibus, quia vox vna omnibus communicatur. Sed quia hac ratione, tota nundinatio suffragiorum, septimi, trigesimi, anniuersariorum, & memoriarum perpetuarum, magno cum detrimento culinarum, mox prorsus concideret: Tota igitur factio Scholasticorum & Monachorum, cōtra Præpositiui sententiam insurgit, & contrarium defendit, quod scilicet ille citius exibit de purgatorio, pro quo fiunt plura suffragia in specie, vt si duo æqualibus pœnis obligati, simul intrent purgatorium, vt maneant ibi per centum

tum annos, possunt pro vno tot suffragia specialia fieri, vt intra horam à pœnis illis liberetur, cum alteri, pro quo nulla particularia suffragia fiunt, per multos annos in pœnis illis permanendum fit. Et hoc Berohardinus in suo Rosario concludit hoc Epiphonemate. Valde itaque vtile est habere hęredes deuotos, qui scilicet magnis impensis multas & sumptuosas exerceant nundinationes suffragiorum cum sacerdotibus. Et quis neget multum hoc prodesse, si non animabus defunctorum, at certe sacrificulis, qui Curios simulant & Bachanalia viuunt: Si non ad purgatorij ignem refrigerandum, at certe ad hoc, vt in sacrificulorum culinis, assiduo luceat igne focus.

Bernhardini Epiphonema.

Secūda quaestio.

Altera quæstio est, vtrum suffragia facta pro defunctis, ab illis, qui sunt in peccato mortali, prosint eis? De hac vero quæstione postquam in vtranq; partem disputarunt, tandem inclinant in hanc sententiam. Cum pauci sine crimine viuant, tutius & melius esse, vt suffragia pro defunctis per sacerdotes fiant, quam per priuatos. Quia Sacerdos, aiunt, est quasi syndicus Ecclesiæ, & minister generalis, cuius opera Sacramentalia non æstimantur ex ipsius dignitate, sed ex merito vniuersalis Ecclesiæ. Atque hæ disputationes admodum felicem & copiosam fecerunt Pontificiorum nundinationem, confluentibus totius ferme mundi opibus, in baratrum purgatorij, cuius ignis siue sub terra luceat, siue non, Pontificiorum certe culinas laute & opipare illustrauit.

Contentio Canonistarum & Scholasticorum de virtute suffragiorum.

Est etiam contentio inter Canonistas & Scholasticos. Illi enim, 12. q. 2. cap. Tempus autem, &c. faciunt ex Augustino quadrimembrem diuisionem. I. Quosdam esse valde bonos in Paradyso, qui suffragiis non indigeant. II. Quosdam esse valde malos in inferno, quib. suffragia nihil prosint. III. Quosdam mediocriter esse bonos, qui ea purgatorio per suffragia liberētur. IIII. Quosdam in inferno esse non extreme malos, illi licet per suffragia non possint à damnatione liberari, tamen damnationem eorum per suffragia vel mitiorem & tolerabiliorem reddi, vel vsque ad iudicium suspendi posse. Sed hoc quartum membrum Scholastici prorsus negant. Contendunt enim nemini in inferno prodesse suffragia nec quoad liberationem, nec quoad mitigationem, nec quoad suspensionem pœnæ, nec quoad fortificationem tolerantiæ.

Scholastici dissident ab Augustino & Gregorio.

Illud etiam quod Augustinus & Gregorius disputant, per suffragia viuorum posse defunctis impetrari remissionem culpæ venialis, Scholastici non concedunt, qui volunt omnem culpæ remissionem in hac vita fieri, & suffragia valere tantum ad pœnę vel diminutionem, vel solutionem. Ita ergo tantum ex dissentientibus opinionibus constat purgatorium.

Purgatorium contradictionibus constat.

Vigiliæ mortuorum non meminerunt purgatorij.

Illud etiam obseruatione dignum est, quod in vsitatis vigiliis mortuorum, nulla prorsus mentio fit, vel purgatorij vel ignis ipsius. Et lectiones cum Psalmis, ex scriptura sumptæ, nullum prorsus verbū habent, quod vel doceat, vel mandet, vel promittat, vel oret, vel quod vllam mentionem faciat, animas defunctorum post hanc vitam, suffragiis viuentium vel releuari, vel liberari ex purgatorio. Sed loquuntur de miseriis huius vitæ, de pœnitentia & reconciliatione cum Deo in hac vita, de beatitudine fideliū, post hanc vitam in Christo, & de resurrectione mortuorum, quæ viuorum instructiones & consolationes fuerunt. Et quia antiquitus statim post emissum defuncti spiritum presbyteri aduocabātur, qui cum amicis defuncti pernoctabant, ex verbo Dei philosophantes, sicut Chrysostomus inquit, Vnde appellatio vigiliarum, quæ in media die iam celebrantur, reliqua est. Antiphonæ igitur, versiculi & responsoria in vigiliis illis, animam defuncti recens emissam Deo commendant, vt dimissis peccatis, ab inferno & à morte æterna custodiatur & liberetur, ne in die extremi iudicij, secundum peccata iudicetur & condemnetur, sed vt in resurrectionis gloria inter electos respiret. Nulla igitur ne in vigiliis quidem mentio fit purgatorij, adeo vt Ingolstadienses cogantur precationes illas in vigiliis per auxesin & catachresin eludere, nisi velint purgatorium amittere. Posteriores vero quidam Pontifices, orationes quasdam de tormentis purgatorij addiderunt vigiliis.

De Ecclesia Græca.

Porro Græca Ecclesia hac in re semper à Latinis dissentit, nec purgatorium vnquam recipere voluit. Tandem vero circa annum Domini 1430. cum à Turcis Gręci infestarentur, spe consequēdi auxilij, Palęologus Constantinopolitanus Imperator, tentauit facere vnionem cum Latinis. Et in Basiliensi quidem Concilio Græci, scripta Apologia, quę extat, purgatorium Romanorum improbarunt & reiecerunt. Postea vero, cum Eugenius schismaticus Basiliense Concilium dissipasset, Ferrarię & Florentię diu multumq; cum Græcis actum fuit. Et controuersia quidem de processione Spiritus sancti rite fuit declarata & composita. Pontifex vero vehementer vrsit, vt in reliquis etiam controuersis articulis, de purgatorio scilicet igne, de Romani Pontificis primatu seu principatu, de pane azymo, & diuina panis transmotatione in Eucharistia, Græci ad Latinorum sententiam accederent. Græci vero responderunt, se tantum in mandatis habere, vt de processione Spiritus sancti tractent. De reliquis igitur quæstionibus non posse se ex Orientalis Ecclesiæ autoritate, aliquid constituere. Cum vero Pontifex vrgeret, & Palæologus Imperator spe auxilij concedendum aliquid existimaret, cœperunt Gręci, excepto Ephesino, de illis quæstionibus generaliter & ambigue respondere, & tamen cū protestatione, ne in literis vnionis illorum articulorum mētio fieret. Extorsit tamen Eugenius & hoc à Palæologo, cum Bessarionem & alios Gręcos variis artificiis sibi obnoxios fecisset (acriter tamen contradicente Ephesino) vt in literis vnionis purgatorium etiam, quasi à Græcis receptum & approbatum, poneretur. Factum hoc fuit, anno 1439. sed via anni 14. ab illa vnione exierāt. Cum Mahometus Turcarum Imperator, capta Constantinopoli, totum Orientis Imperium abstulit anno scilicet 1453. quod multi Græci interpretati fuerunt propter simulatam illam cum Latinis vnionem factum esse. Atque ideo vnionem illam resciderunt, & purgatorium Latinorum, sicut antea, ad hunc vsque diem constanter improbarunt & negarunt.

Basiliense Concilium.

In quibus Græca Ecclesia à Romana dissideat.

Vualdenses etiam cum aliis circa annum 1200. purgatorium Pontificium negarunt. Docuerunt

Vualdēses de purgatorio.

funt autem verum purgatorium esse in hac vita, iuxta hæc Scripturæ dicta Ebræ. 1. Facta purgatione peccatorum, &c. 1. Ioannis 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. 2. Timoth. 2. Si quis se expurgarit ab istis, erit vas in honorem. *Wesselus.* VVesselus circa annum 1480. disputauit, animas solutas à corporibus, non supplicio aliquo purgari, sed quia imperfectæ in agnitione & in charitate hinc discedunt. Dicit igitur in altero seculo, ante iudicium, illas crescere & perfici, sub disciplina Dei patris, & sub doctore Iesu, & illo profectu sentit eas purgari. Et dicit Augustinum de verbis Domini, appellare hoc intellectualem disciplinæ ignem. Allegat etiam Nazianzenum, qui duplicem ignem fecit, purgatorium, de quo Christus dicit: Veni ignem mittere in terram, & quam velim illum iam ardere. Punitorium vero qui paratus est Diabolo & angelis eius.

Inter posteriores etiam Græcos quidam disputare cœperunt, posse fieri, vt animæ quædam post hanc vitam purgentur, nõ quidem igni, sed vel carcere, vel tenebris, vel turbine. *Lutherus.* Et ab hac sententia Lutherus in principio in suis articulis non abhorruit, scilicet turbationem, pauorem, horrorem esse purgatorium. Alij vero Græci, sine intermedia pœnali purgatione, sentiunt credentium animas transire ad Paradysum, Deo ex φιλανθρωπίᾳ condonante ipsis peccata. Et quomodo Lutherus postea, re diligentius ad normã Scripturæ examinata, purgatorium gladio Spiritus subuerterit, & ignem illum extinxerit, historia recens est, & plagam illam totum regnum pontificium sentit & dolet, ac omnis generis flabella ad resuscitandum illum ignem conquirit, sed nequicquam.

Hanc purgatorij historiam mediocri diligentia collectam, in principio huius loci ponere volui, monstrat enim fontes & fundamenta explicationum & refutationum in tota hac cõtrouersia, atque ideo reliqua capita huius loci, breuius iam expediri poterunt.

COMMENTVM PONTIFICIORVM DE PVRGATORIO, *alienum esse à Scriptura & cum Scriptura pugnare.*

HACTENVS de structura purgatorij diximus, quomodo ex Philosophorum rationibus, ex Poëtarum fabulis, ex Iudaicis præsumptionibus, ex Apocryphorũ commentis, ex Origenicis allegoriis, ex humanis traditionibus & consuetudinibus, atque ex dubitabundis disputationibus fuerit sensim coagmentata, & subinde accedentibus nouis architectis variata & mutata, iuxta dictum: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis, donec tandem ex spectris mortuorum, & ex illusoriis visionibus ac reuelationibus, in Pontificia Ecclesia inter articulos fidei locum meruit. *Usus Canonicæ scripturæ.* Iam vero opiniones illas Pontificij purgatorij, ad regulam seu Canonem verbi Dei exigemus, an illi consentaneæ sint vel repugnantes. Ideo enim constituta est Canon librorum Canonicorum, inquit Augustinus cõtra Cresconium, vt secundum illos de cæteris libris & disputationibus, vel fidelium, vel infidelium libere iudicemus, & quod in eis diuinarum Scripturarũ autoritati congruit, accipiamus, quod non congruit, ex libertate, ad quam nos vocauit Dominus, respuamus. Sacra enim Scriptura doctrinæ nostræ regulam figit, inquit idem: Ne audeamus sapere plus quam oportet, vt docere in Ecclesia nihil aliud sit, quam vocem doctoris Spiritus Sancti ex Scriptura repetere & recitare. *Basilius.* Nam iuxta Basilium, manifesta ἔκπτωσις est à fide, aut reprobare quid ex his quæ scripta sunt, aut superinducere quid ex non scriptis. Quicquid autem attulerint, & vndecunque recitauerint, audiamus nos potius, si oues eius sumus, vocem pastoris nostri. *Augustinus.* Ergo in Scripturis sanctis Canonicis, sicut Augustinus Ecclesiam, ita nos purgatorium requiramus. *Origenes.* Hoc enim quod de sacris voluminibus sumitur, inquit Origenes, firmum & solidum est, quod qui sequitur securus ingreditur. *Chrysostom.* Quando vero absque Scriptura aliquid dicitur, auditorum cogitatio, inquit Chrysostomus, claudicat. *Gerson.* Suspecta igitur secundum Gersonis consilium debet esse omnis reuelatio, quam non confirmat lex & Prophetæ cum Euangelio. Sensus quippe nostri & enarrationes, sine sacris Scripturis testibus non habent fidem, inquit Orig. Sequamur itaq; hoc etiam loco Chrysost. consiliũ, vt non multorũ opiniones habeamus, nec respiciamos quid huic vel illi videatur, sed hæc omnia in Scripturis inquiramus. Non enim humanis documentis, sed diuinis oraculis dogmata demonstranda sunt, inquit Augustinus. Legant itaq; Pontificij nobis, *Augustinus.* vt Augustini verbis vtar, purgatorium suum ex Lege, ex Prophetis, ex Psalmis, legant ex Euangelio, & Apostolicis literis, & credemus. Sin minus, dicemus cum Tertullia. *Tertullianus.* Adoramus Scripturæ plenitudinem: Aut Scriptum doceat purgatorij officina, aut si scriptũ nõ est, timeat væ illud adiicientibus aut detrahentibus destinatum. Et quod Augustinus contra Petilianum de Ecclesia, idem nos rectissime de purgatorio dicimus. Purgatorium suum, si possunt, demonstrent non in sermonib. & rumoribus Latinorũ, non in Conciliis Episcoporũ suorum, non in literis quorumlibet disputatorum, nõ in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra ista verbo Domini præparati & cauti redditi sumus, sed in præscripto legis, in Prophetarum prædictis, in Psalmorũ cantibus, in ipsius pastoris vocib. in Euangelistarum prędicationib. & laborib. hoc est, in omnib. Canonicis sanctorum librorum autoritatibus. Hæc sunt causæ nostræ documenta, hęc fundamenta, hæc firmamenta, inquit August. Item, non dicat ideo verum est, quia illa & illa mirabilia fecit, vel iste, vel ille, aut quia illa, & illa ibi contingunt, aut quia ille vel illa, tale visum, vel vigilans vidit, vel dormiens somniauit, remoueãtur ista, vel figmenta mendacium hominũ, vel portenta fallacium spirituum. Exigite ab istis, vt ostendant aliqua manifesta, de Canonicis libris testimonia: Memento quod Domini dictum sit, habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Hæc Augustinus.

Nos equidem non sumus tam feri, barbari, aut inhumaniter stupidi, quin fratres nostros ex hac vita discedẽtes, charitatis vinculo, tanquam membra corporis Christi complectamur, eorum memoriam fraterna beneuolentia retineamus,

da

de ipsorum statu cogitemus, felicitati eorum faueamus, & beatissima quæq; ipsis optemus. Singuli certe in timore Domini de fine nostro cogitamus, precantes cum Dauide: Notum mihi fac Domine finem meum, & numerum dierũ meorum. Quod enim viuimus in carne, In fide viuimus filij Dei, qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, Gal. 3. Vt siue viuamus siue moriamur, Domini simus. Roman. 14. Qui mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum ipso viuamus. 1. Thessa. 5. Vnice enim optamus singuli in hoc elogium includi, Beati mortui qui in Domino moriuntur, Apoc. 14. Ita enim cupimus dissolui, vt non veniamus in locũ tormentorum. Luc. 16. Sed vt simus & viuamus cum Christo, Phil. 1. 1. Thes. 5. Si itaq; ea solidis & manifestis Scripturæ Canonicæ fundamentis liquido constaret, doctrinam de purgatorio, sicut à Pontificiis traditur, veram, certam & firmã esse, omnino suffragia illa, quæ animas ex tormentis purgatorij possent liberare, pro defunctis nostris, à sacerdotibus quantiscunq; impensis licitaremur, & viui curaremus, vt post mortẽ nostram liberaliter illa redimerentur. Quis enim sibi ipsi & suis non optaret, post mortem refrigerium, requiem & beatitudinem æternam? Sed frustra hæc omnia vel crederentur, vel timerentur, vel sperarentur, vel susciperentur, si non Deus ipse in verbo suo hæc patefecisset, instituisset, & promissionibus suis confirmasset? Ex Dei enim ordinatione & voluntate, non ex hominum imaginationibus & præsumptionibus, talia æstimanda sunt, quia solus Deus potestatem animarum habet, Matth. decimo. Quod si scriptura Canonica Pontificiorum purgatorium non crediderit, iniuste pro articulo fidei credẽdum nobis obtruditur. Fides enim ea qua iustus viuit, & per quam sine dubitatione ambulamus, ex Scripturis Canonicis nata August. concipitur.

Purgatorij dogma dissidet totum à Scriptura.

Quod si præterea à Scriptura dissentire dogma purgatorij, & cum ea pugnare monstratum fuerit, recte, merito, & quidem necessario illud nobis improbandum & abiiciendum erit.

Quæ complectatur doctrina Pontificij purgatorij.

Quando autem purgatorium nominamus, intelligimus hæc omnia, quæ supra in structura & historia purgatorij explicata sunt.

Primum cap.

I. Quod præter locum damnatorũ & beatorum, tertius quidam locus medius post hanc vitam constituitur.

Secundum.

II. Quod animæ quorũdam, qui in vera fide, qua membra Christi & hæredes Dei sunt, hinc excedunt, ea Christo & regno eius aliquandiu exclusæ, igni post hanc vitam excrucientur & torqueantur, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur.

Tertium.

III. Opera pietatis viuentium, loco satisfactionum suffragari defunctis, vt per ea & propter ea, post mortem à tormentis purgatorij liberentur.

Quartum.

IIII. Quod post hanc vitam defunctis restet locus aliquis veniæ, indulgentiæ, remissionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, quam, dum viuerent, non acceperunt.

Quintum.

V. Fide propter Christum tantum culpã peccati remitti, pœnam vero æternam ea gratia, potestate clauium, mutari in temporariam, pro qua nobis ipsis sit satisfaciendum, siue in hac, siue in futura vita, vel per nos, vel per alios. Durandus addit, etiam sacerdotibus errorem, si non sufficientem satisfactionẽ imposuerint confitentibus, in purgatorio luendum esse.

Sextum.

VI. Nisi quis inhærentem iustitiam perfectam, & sine omni macula, integram & prorsus mundam habuerit, non posse ingredi regnum Dei, sed tam diu igne torrendum, donec maculæ peccati excoquantur.

Septimum.

VII. Peccata venalia, hoc est, vt ipsi interpretantur, quæ nõ sunt contra legem Dei, tam atrocibus suppliciis post hanc vitam expiari in credentibus. Hæc igitur in Scriptura Canonica quæramus, an ibi ita tradantur, an vero à perpetua Scripturæ sententia dissentiant, & cum ea pugnent.

Et in Scriptura quidem extant descriptiones, qua fide & qua spe, credentes mortui sint. De statu etiam seu conditione defunctorum, post hanc vitam ante iudicium, Scriptura loquitur. Viuentium etiam pietas erga mortuos, in Scriptura Canonica celebratur & describitur: Sed nullibi vlla fit mentio, vel ignis purgatorij post hanc vitam, vel suffragiorum pro mortuis.

Scriptura nihil habet de purgatorio.

Iacob moriturus testamentũ suum condit. Ioseph quid post mortem suam fieri velit mandat.

Patriarchæ.

Patriarchæ defunctorum exequias diligenter & religiose celebrarunt, sed nulla prorsus mentio fit eorum quę ad purgatorij camerinam pertinent.

Moses.

Per Mosen Deus varia sacrificia pro omnis generis necessitatibus instituit, sed de sacrificio pro mortuis verbum nullum.

Prophetæ.

Nec Prophetæ qui sunt interpretes legis diuinæ, quicquam de purgatorio habent. Variæ extant in Scriptura comminationes, multæ promissiones, mysteria etiam non pauca diuinitus reuelata, de iis, quæ rationi ignora sunt, sed de purgatorio vbiq; silentium. Res petendæ, quæ sunt secundum voluntatem Dei, in Scriptura explicantur. Formulæ etiam piarum precationum multæ & variæ descriptæ extant, sed de oratione pro mortuis in purgatorio nihil. Officia charitatis proximo exhibenda diligenter in specie describuntur, sed inter hæc suffragia pro mortuis non leguntur.

Paulus.

Et quidem cum Paulus ea professo præscribat cõsulationem proponendam viuis in luctu mortuorum, 1. Thessalon. 4. nulla syllaba ad purgatorij opiniones alludit, cum quidem antithesis hoc postulasset, vbi dicit: Ne contristemini sicut reliqui. Gentes enim de mortuis suis soliciti erant, non simpliciter, quod eos prorsus interiisse existimarent: Hæc enim quorundam tantum opinio fuit: sed quod iuxta Philosophorum & Poëtarum figmenta, eos purgatoriis quibusdam pœnis torqueri putabant, sicut ex Platone & Virgilio, supra ostendimus. Hic certe locus postulasset, de purgatorio & de suffragiis pro mortuis dicere, si Apostolica hæc esset traditio, alias enim Paulus & viuos fefellisset in Ecclesia Thessalonicẽsium, & mortuos defraudasset, dicens: Consolemini vos mutuo sermonibus istis: Tacens vero de tormẽtis piorum in purgatorio, ex quibus per viuorum suffragia potuissent liberari, si dogma Pontificiorum de purgatorio esset Apostolicum. Paulus vero simpliciter dicit: Mortuos in Christo, dormire per Christum, & expectare beatã spem resurrectionis.

Ioannis Apocalypsis.

Cumq; Ioanni in Apocalypsi fidelium status seu conditio post hanc vitam, non tantum qualis post extremum iudicium futurus est: Sed qualis etiam nunc sit post mortem ante carnis resurrectionem, multis & variis visionibus & reuelationibus ostendatur, ibi certe & tempus & locus fuisset reuelationis purgatorij, sed nulla prorsus ibi, vel oratio, vel dictio, vel syllaba, vel

litera

litera extat, vel de purgatoriis pœnis, vel de suffragiis satisfactoriis & ithetatoriis post hanc vitam. Eodem modo doctrina pœnitentiæ, iustificationis, remissionis peccatorum, reconciliationis cum Deo, & saluationis, in Scriptura crebris tepetitionibus inculcatur, per dogmata, per pmissiones, exhortationes, exempla & consolationes. Et in hac vita esse tempus acceptabile, quo per Dei gratiam possimus salutarem pœnitentiam agere, iustificari, redemptionem, salutē, & vitam æternam consequi, Scriptura manifestè tradit. Post mortem verò hæc, si neglecta fuerint, vel ex parte, vel in solidum effici & præstari posse, & quidem per aliorum vicariam pietatem, à Scriptura prorsus alienum est. Ita Scriptura etiam ignorat, quòd animæ post exitum ex hac vita, tormentis igneis & possint & cogantur pro peccatis in hac vita non expiatis, satisfacere. Sicut & hoc Scripturæ igootum est, quòd peccata non remittantur per gratuitam condonationem misericordiæ & bonitatis Dei, pptet Christum, sed quòd ignitis tormentis, post hanc vitam, per modum satisfactionis & solutionis, eluantur & excoquantur, quodq; credentes purificentur & emundentur à peccatis, non sanguine Christi in hac vita, sed flammis purgatorii post mortem. Hæc in scriptura non tradi, & inde ostendi & probari non posse, adeò manifestum est, vt ipsi Pontificii hoc fateri & concedere cogantur. Ideò enim visiones & reuelationes spectrorum in subsidium aduocarunt, quia viderunt ex Scriptura Canonica illa probari non posse. Quæ verò audacia est, pro articulo fidei obtrudere, & quæ temeritas esset, pro articulo fidei accipere, de quo nulla certa & manifesta vel documenta, vel testimonia in scriptura extant? Dicamus itaque cum Augustino: Si quis de quacunq; re, quæ pertinet ad fidem vitamq; nostram, non dicam, si nos, sed quod Paulus adiecit, si Angelus de cœlo vobis annunciauerit, pręterquam quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit, aut legat mihi hoc in Scripturis sanctis, & non sit anathema. Ita enim Augustinus loquitur.

Doctrina de pœnitentia non admittit dogma de purgatorio.

Augustinus.

Neq; verò hoc tantùm in Pontificiorum purgatorio desideratur, quod Scripturæ Canonicæ fundamentis, testimoniis & documentis destituitur, quod tamen solum sufficeret, ne pro dogmate Ecclesiastico, aut pro articulo fidei reciperetur: Sed præter ea, contra perpetuam Scripturæ sententiam pugnat, & præcipuos doctrinæ cœlestis articulos labefactat; deprauat & euertit. Quod vt in re plana paucis, & liquido ostendi potest, facta tantum antithesi sententiarum Scripturæ, & opinionum purgatorii, quae paulò antè ideo per capita assignauimus, vt antithesis eò faciliùs & certiùs institui possit. Quod igitur attinet ad medium illum ordinem, statum seu locum, Scriptura tantùm duos facit ordines seu status hominum post hanc vitam. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur. Marc. decimo sexto. Qui credit in filium, non iudicatur, qui verò non credit, iam iudicatus est. Item, qui credit in filium, habet vitam æternam, qui verò nō credit Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum, Iohan. 3. Ita Luc. 16. animabus à corpore exeuntibus, ante extremum iudicium, duo tantùm loca assignantur, locus consolationis & locus tormentorum. Et quidem Chasma ita confirmatur statim post mortem, vt ex loco tormentorum nemo possit, ad locum consolationis transferri. Dauid etiam bimembrem tantùm facit distinctionem, mortem scilicet Sanctorum preciosam, & mortem peccatoris pessimam, Psalm. 34. & 116. Et vsitata est in Scriptura Immediata illa diuisio, vel vita, vel mors, vel benedictio, vel maledictio. Deut. 30. vel saluus vel condemnatus, Marc. 16. vel perire vel habere vitam æternam, Iohan. 3. vel habere hæreditatem regni Dei, vel non habere, Rom. 8. Galat. 5. vel esse in regno Dei, vel extra, Matth. 8. vel habere sortem Sanctorum in lumine, Colos. 1. vel esse in tenebris exterioribus. Contra has verò Scripturæ sententias, Pontificiorum purgatorium fingit medium statum, vbi animæ nec in luce sint, nec in tenebris exterioribus, nec vitam, nec mortem habeant, nec benedictæ sint, nec maledictæ, nec damnatę, nec saluæ, nec cum Christo, nec cum Diabolo. Quòd verò docent, animas post mortem, ex loco tormentorum posse transire ad locum refrigerii, hoc disertè & expressè pugnat contra manifestam Christi sententiam, Luc. 16.

Dogma de purgatorio, pugnat cum perpetua sententia Scriptura.

Antithesis sententiarum Scriptura & opinionum purgatorii, I. De medio loco inter beatos & damnatos.

Dauid.

Eodem modo instituatur antithesis istius opinionis purgatorij, quæ fingit, quorundam fidelium animas, post hanc vitam cruciatibus ignis torqueri, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur: Christus certè, Ioan. 5. affirmat: Amen, Amen dico vobis, qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transibit à morte in vitam. Purgatorium verò contradicit: Transibit non à morte in vitam, sed in tormenta ignis purgatorij, & ibi horribiliter iudicabitur, ac postea demum vitam habebit, cùm Christus dicat, non iudicatur, sed habet vitam æternam, Ioan. 3. Iudicari enim & saluari in Ioanne opponuntur. Eodem modo, si tantùm annotentur reliquæ Scripturæ sententiæ, primo intuitu sine prolixa & operosa explicatione manifestum erit, quòd purgatorii opinio de tormētis fidelium post hanc vitam, quasi aduersa fronte illis repugnet, Rom. 4. Quorum peccata sunt remissa, beati sunt, Ezechielis 18. iniquitatum eius non recordabor. Rom. 8. Nihil condemnationis his, qui in Christo sunt. Colos. 2. Chirographum sublatum est, Rom. 5. Iustificati habemus pacem cum Deo. Roman. 8. Quis accusabit, &c. Ioan. 8. Non gustabit mortem. Ezech. 18. vita viuet, non morietur. Ioan. 11. Etiamsi mortuus fuerit, viuet. Quod non de duratione vitali, qualis etiam in damnatis in æternum erit, sed de vita beata intelligitur. 1. Thes. 5. vt siue vigilemus, siue dormiamus simul cum Christo viuamus. Et Esai. 57. Iustus moriens venit in pacem, & requiescit in cubili suo. Luc. 2. Nunc dimittis seruum tuum Domine in pace. Genes. 15. Ibis ad patres tuos in pace, Psal. 5. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Apocalypsi decimoquarto. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit, Spiritus vt requiescant à laboribus suis. Manifesta certè hæc sententia est eos, qui in Domino moriuntur, non tormentis ignis primum subiici, sed statim venire ad requiem.

II. De eo, quod dictitant, animas quasdam torqueri igne purgat. antequam ad requiem perueniant.

K Signifi-

Significat autem *ἀπ' ἄρτι* deinceps, iam inde confestim, iam iam ab hac hora omnino planè. Et græcus textus particulam illam *ἀπ' ἄρτι*, refert ad præcedentia, vt sensus sit, mortui qui in Domino moriuntur, confestim ab illa hora omnino beati sunt. Et Spiritus respōdens, vtitur particula asseueratiua, *ναὶ*, ita prorsus. Et additur ratio, Ita modo beati sunt, vt requiescant à laboribus suis. Nec de illis loquitur, qui propria satisfactione & mundicie ad cœlum euolāt, sicut inquit, cap. 7. qui lauerunt & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, illos postquam hinc excesserunt, nullus æstus tanget, sed absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et Esa. 35. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Quod dictum etiam Chrysostomus de fidelibus defunctis in futuro seculo interpretatur. Ita Christus in cruce traditurus Spiritum patri, vtitur verbis, non peculiariter suis, sed quæ Dauid antea vsurpauerat. Psalm 31. In manus tuas Domine, commendo spiritum meum. vt ostendat, propter capitis consummationem, etiam membra illam cōsolationem habere in ipsa morte, quod Spiritus emissus, tanquā depositum, suscipiatur à Deo. Sicuti & Stephanus, Act. 7. hac fiducia obdormit: Domine Iesu suscipe Spiritū meum. Et ne excipiatur, Martyrū tantùm hoc priuilegium esse, Petrus dicit: Omnes iustos, qui in hac vita affliguntur, animas suas tanquam apud fidelem creatorē deponere. 1. Pet. 4. Iustorū enim animæ in manu Dei sunt. Sapien. 3. hoc est, sicut Christus interpretatur. Ioannis 10. Oues, quæ audiunt vocem meam, in manu mea sunt. Non verò ita, sicut omnia sunt in manu Dei, potentiæ ipsius subiecta, sed quia redemisti me, Domine Deus veritatis. Psalm. 31. quia non tangit eos tormentum. Sapien. 3. & quia nemo eos de manu mea rapiet, sed vitam æternam do ouibus meis, Ioannis 10. Ita Paulus hac fiducia dicit, mortem sibi lucrum esse, quia cupio, inquit, dissolui & esse cum Christo, Phil. 1. Et ne quis contendat peculiare hoc Apostolorum priuilegium esse, 2. Cor. 5. in genere loquitur, quando per depositionem terreni tabernaculi peregrinamur à corpore, tūc præsentes adsumus apud Dominum, atq; ideo confidimus, & bonam voluntatem habemus deponendi hoc tabernaculum. Ita 2. Timoth. 4. cùm de se Paulus dixisset, tempus resolutionis meæ instat, in reliquo reposita mihi est (non tortura purgatorij) sed corona iustitiæ. Addit, non mihi tantùm, sed & omnibus qui diligunt aduentum ipsius. Et quidem Rom. 14. expressè de infirmis in fide dicit, siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Non sicut ratione creationis omnia sunt Domini, sed peculium eius sumus, acquisiti sanguine ipsius, vt det nobis vitam æternam, & de manu eius nemo nos rapiet. Ioannis 10. Id quod Christus illustri exemplo in latrone, qui in ipso vitæ exitu conuersus est, probauit. Huuc enim Pontificij simpliciter tormentis purgatorij acerbis & diuturnis subiecissent, sed Christus inquit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradyso. Quod exemplum cùm sit valde illustre, Pontificij varijs modis conantur eludere. Quidam ex latrone conantur Martyrem facere: Alij dicunt, Priuilegium hoc singulare fuisse, quod disertè Athanasius negat. Monachus verò quidam hac deprauatione sibi multum placet: Amen, hodie dico tibi, eris mecum in Paradyso, scilicet post expleta tormenta purgatorij. Vsque adeò ergo cum Scriptura Canonica pugnat Pontificium purgatorium, vt consistere non possit, nisi sceleratè distorqueantur & deprauentur clarissima Scripturæ dicta. Eò magis verò detestanda nobis sunt cōmenta istius purgatorii, quia, & cum Scriptura, sicut manifestum est, pugnant, & dulcissimam atque adeò necessariam consolationem, in media morte nobis eripiunt.

Chrysostomus.

Exemplum latronis.

Deprauatio Papistica exempli latronis.

Similiter etiam contra Scripturam pugnat, quod fingunt, post hanc vitam impetrari posse indulgentiam seu remissionem peccatorum, & reconciliationem cum Deo, vel per propria tormenta, vel per aliorum viuentium opera. Et ea, quæ viui pro mortuis faciunt, in rationem venire apud Deum, corā iudicio ipsius. Paulus enim 2. Corint. 5. docens quomodo Deus nos sibi reconciliet per Christum, nō imputans nobis peccata vt efficiamur iustitia Dei in ipso, dicit Deū ad hinc instituisse ministerium reconciliationis, tanquam ordinarium organon. Et Apostolus nomine Christi exhortatur & obsecrat, reconciliemini Deo. Num verò in altero etiam seculo erit ministerium verbi & Sacramentorum? Paulus certè mox capite sequenti addit admonitionem, ne gratiam illam in vacuum acceperitis, Nunc enim est tempus acceptum, nunc est dies salutis. Sententia manifesta est, tempus reconciliationis cum Deo & iustificationis, esse nunc in hac vita, & qui in hac vita non iustificantur, seu Deo reconciliantur, eos in vacuum recepisse gratiam. Per mortem enim Chasma confirmatur, vt non pateat amplius aditus ad pœnitentiam, reconciliationem cum Deo, & saluationē, Luc. 16. Et Heb. 3. & 4. Si volumus ingredi requiem Domini, festinemus ne quis frustretur. Adhortemur igitur nos inuicem per singulos dies, donec dies appellatur hodie, qui enim hodie obdurant corda, illis iurauit in ira sua, non ingressuros in requiem suam: Qui verò credunt, illi ingrediuntur, non in tormenta, sed in requiem. Quid posset manifestius contra purgatorium dici? Claues etiam regni cœlorum Christus ita instituit, quòd disertè affirmat, quæ in terris soluuntur, ea soluta esse in cœlo. Ergo, quæ in terris non soluuntur, sed ligata manent, ea postea non soluuntur, Matth. 16. & 18. Sicut enim in libris, secundum ea, quæ dum in corpore fuimus, acta sunt, inuenitur, ita iudicabimur, 2. Corinth. 5. Apocalypsis 20. Huc pertinent omnes Scripturæ sententiæ, vt vsq; in finē custodiamur & perseueremus. Matth. 13. 1. Corinth. 1. Hebræorum 3. Apocalyp. 2. Ideo etiā Dauid petit, Psalm. 39. Notum fac mihi finem meum. Et Moyses Psal. 90. Doce nos de fine nostro, vt adducamus cor in sapientiam. Et tota Scriptura ad pœnitentiam & reconciliationem cum Deo in hac vita nos exhortatur. Venit nox quando nemo poterit operari, Ioan. 9. Dum tempus habetis, Galat. 6. Quod reliquum est in carne temporis, 1. Petri 4. Incolatus vestri tempore, 1. Pet. 1. Redimentes tempus, Ephes. 5. Tempus breue est, 1. Corinth. 7. Piè viuamus in hoc seculo, Tit. 2. Scientes tempus, quia iam hora est à somno surgere, Rom. 13. Qui enim hoc tempus negligunt, illi postea frustra cum fatuis virginibus

III. Deus, quod post hanc vitam remiss. pecc. possit impetrari.

Clauiū vsus.

pul-

pulsabunt ianuam clausam. Matthæi 25. Quærite Dominum dum inueniri potest. Esaiæ 55. Nec mortui laudabunt te Domine, sed nos qui viuimus. Psal. 115. Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo, quamdiu superstes ero. Psal. 146. Syrach. 5. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim venit ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te, Syr. 18. Iustificationem non differas vsq; ad mortem. Eccles. 9. Mortui non habent vltra mercedem, nec habent partem in hoc seculo, & in opere, quod sub sole geritur. 11. In quemcunq; locum ceciderit arbor, in eo permanebit. cap. 9. Instanter operare, quia nec opus, nec ratio erunt apud inferos quò properas. Syr. 14. Ante obitũ operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum. Has sententias Pontificii ita eludunt, initium oportere in hac vita fieri, & ita nos dum viuimus promereri, vt si quid desit, illud post mortem suppleri possit, vel à nobis ipsis per cruciatus purgatorij, vel à superstitibus per opera pietatis, & hæc simul venire in rationem coram iudicio Dei. Sed hæc dicuntur non tantùm sine Scriptura, sed & contra Scripturam. Nam 2. Corinth. 5. Paulus dicit, coram tribunali DEI vnusquisq; referet, prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Galat. 6. Vnusquisque propriam sarcinam portabit. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Itaq; dum tempus habemus operemur bonum. Apocal. 14. Opera eorum sequuntur eos. Et Matth. 25. In iudicio recensentur, non quæ post mortem vel ipsi in purgatorio passi sunt, vel alij viuentes pro ipsis satisfactionis loco fecerunt, sed quæ ipsi in hac vita fecerunt. Quomodo verò contra has Scripturæ sententias, opiniones illæ de remissione & satisfactione post mortem, ac de suffragiis viuorum pro mortuis, pugnent, manifestum est. Statutũ enim hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, secundum ea scilicet, quæ in corpore quisq; gessit. Hebr. 9. 2. Corinth. 5. Augustini verò effugia seu elusiones potius, de quibus suprà diximus, prorsus nulla in Scripturæ fundamenta habent.

Elusiones quibus Pontificij hæc dicta deprauant.

IV. De satisfactionibus Pontificiis in purgatorio pro peccatis.

Quod attinet ad plenam persolutionem satisfactionum pro peccatis exoluendam, vel in hac vita, vel post mortem, per tormenta purgatorij, aut per viuorum suffragia, quæ sunt propitiationes & redemptiones: Illa non tantum sine Scriptura dicuntur, sed articulum iustificationis nostræ coram Deo, quæ est summa & finis totius Scripturæ, simpliciter à fundamẽtis euertunt, & contumeliosa sunt in satisfactionem filij Dei. Omnino enim peccatum non dimittitur sine satisfactione, qua plenariè, integrè, perfectè & absolutè, legi Dei satisfiat. Sed talis satisfactio, quia nobis impossibilis est, ideo Deus filium suum misit in similitudine carnis peccati, vt factus hostia pro peccato, damnaret peccatum, vt iustificatio legis impleretur, non à nobis, sed in nobis, qui sumus in Christo Iesu. Roman. 8. Is enim factus est nobis à Deo iustitia. 1. Corint. 1. & per fidem nobis illud imputatur, quòd Christus traditus est propter peccata nostra. Rom. 4. vt obedientia ipsius iusti constituamur. Rom. 5. factus enim est pro nobis peccatũ, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso, 2. Corinth. 5. Et hæc iustitia Christi nobis imputata, perfecta, integra, absoluta, & vndiq; sine macula, pura & munda est. Nosq; in ipso sumus consummati. Col. 1. Et quia in sanguine Agni dealbamus stolas nostras, puri & mundi sumus in ipso. Apocalyp. 7. Sanguis enim filij Dei emundat nos ab omni peccato. 1. Ioan. 1. & Roman. 3. Iustificati per redemptionem, quæ est in Christo, quem proposuit Deus propitiatorium in sanguine ipsius, &c. Alias igitur propiciationes & redemptiones in purgatorio fingere, per eleemosynas, & alia suffragia viuentium, vel per passiones purgandorum, contumelia est in sanguinem Christi. Nam 1. Pet. 1. expressè scriptum est: Non corruptibilibus, velut auro & argento, redempti sumus, sed precioso sanguine Christi. Et applicationem fieri fide, tota Scriptura clamitat. Falsum ergo impium & absurdum est, quod Ingolstadienses disputant, virtutem meriti Christi post hanc vitam in purgatorio cõmunicari & applicari credentibus per cruciatus, & tormenta ignis. Purgatorij igitur opinio, assuens nostras, & aliorum etiam redemptiones, propiciationes & satisfactiones pro peccatis, & propriam mundiciem, ac perfectionem, per chymicam quandam sublimationem & depurgationem, in purgatorio instituens, iustitiam fidei euertit, & in absolutissimam Christi satisfactionem, fide nobis imputatam, blasphema est, quasi qui eius fide viuit & moritur, postea cogatur acerbissimos cruciatus purgatorij subire, propterea quod non habeat plenam pro peccatis satisfactionem, sed eius supplementum cogatur quærere, vel in proprijs suis cruciatibus, vel in aliorũ suffragiis. Si enim alia post mortem quærenda est propiciatio & redemptio ex purgatorio: Ergo Christi propiciatio & redemptio non est plena. Si alia purgatione post mortem opus est per ignem, vt saluemur: Ergo sanguis Christi non ad plenum purificat credentes: Frustra ergo Christus mortuus est, si aliis propiciationibus, satisfactionibus & purificationibus saluamur, Gal 3.

Non minus illa etiam purgatorij opinio, ita partiens remissionem peccati, vt Christi merito tantùm remissio culpæ tribuatur, pœnæ verò pro peccatis debitæ remissio, à nostris exolutionibus & satisfactionibus pendeat, Christi redemptionis officio & merito derogat & detrahit, quasi culpam tantùm, & non pœnam etiam peccatorum nostrorum in se suscepisset, & non pro vtroq; satisfecisset, cum Scriptura manifestè affirmet factum ipsum pro nobis esse & peccatum. 2. Corinth. 5. & maledictum. Gal. 3. vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra, mulcta pacis nostræ super eum, & propter transgressionem populi plaga illi. Esaiæ 53. Et Scriptura testatur simul fieri remissionem culpæ & pœnæ. Matt. 18. & debitum remittitur, & debitor dimittitur, ne venundetur, aut in carcerem conijciatur. Luc. 15. Acolastus reuersus non torturæ subiicitur, sed statim cum gaudio recipitur. Ouis inuenta non mulctatur, sed humeris imponitur. De pœnis verò temporariis, quæ aliquando in hac vita cõuersis imponuntur, item de remissione peccatorum venialium dicemus in refutatione. Cumque actio Cœnæ Dominicæ instituta sit pro viuentibus, qui in vnum conueniunt, manducant & bibunt, & mortem Domini annunciant, &

V. Deo, quod dicant, Christum satisfecisse pro culpa peccati, & non pro pœnis æternis.

VI. De Missa pro mortuis.

hoc faciunt in commemorationem Christi. Horribilis certè prophanatio Cœnæ Dominicæ est, ex opere illo viuentium, facere propiciationem pro mortuis in purgatorio, sicut in loco de Missa hæc plenius explicata sunt.

Cauda purgatorij.

Ex hac igitur antithesi sententiarum Scripturæ & opinionum purgatorij, manifestum est, commentum purgatorij Pontificij, non tantùm destitui documentis & testimoniis Scripturæ, sed tale esse, quod perpetuæ Scripturæ sententiæ, & præcipuis eius locis, ex diametro repugnet, articulum iustificationis euertat, salutis scopum transferat, Verbum, Sacramēta & Claues regni cœlorum deprauet, veram pœnitentiam labefactet, obedientiam, mortem & satisfactionem Christi irritam reddat, falsam iustitiam & satisfactionem supponat, bonitati Dei deroget, somnum & quietem in Christo obdormientium, in acerbissima tormenta peruertat, conscientiis certam consolationem eripiat, impœnitentiam & securitatē in illis, qui post mortem larga suffragia coemere possunt, alat & cōfirmet. Et breuiter purgatorium mater, fons & origo est omnium imposturarum totius Papatus. Hac enim quasi basi nituntur satisfactiones, merita, opera supererogationis, indulgentiæ, prophanatio Cœnæ Dominicæ, vigiliæ, oblationes, missæ, suffragia, orationes, peregrinationes, balnea pro defunctis, & quæ huiusmodi sunt innumera: Præcipuè verò fraternitates. Scribunt enim in speculo Rosariorum, quod puella quædam, quæ iuxta sententiam iudicis, septingentis annis in purgatorio cruciari debuisset, post quindecim dies liberata fuerit meritis participationis fraternitatis Rosarij Mariæ. Eadem puella ex purgatorio liberata, habuerat legationem à reliquis animabus, quæ adhuc detinebantur in purgatorio, vt amici ipsorum viuentes curarent se inscribi in fraternitatem illam, vt participatione meritorum fraternitatis illius, defuncti ex purgatorio liberentur, &c.

Rosarium de fraternitatibus.

Quo igitur loco habendum sit Pontificium purgatorium, amantibus simplicem & solidam veritatem manifestum est. Doctrina verò, quæ purgatorio illi opponitur, certa & māifesta habet Scripturæ testimonia, tradit verum vsum Verbi, Sacramentorum & clauium cœlestium, obedientiæ, morti, redemptioni, propiciationi, & satisfactioni Christi debitum & solidum tribuit honorem, misericordiam Dei iuxta Scripturam celebrat, veram iustificationem & saluationem monstrat, firmas & dulces consolationes in ipsa morte præbet, mortem fidelium ostendit, somnum, dormitionem & quietem esse, pœnitentiam excitat, fidem confirmat, & pietatis exercitia in hac vita accendit. Vera igitur vtilis & salutaris est.

Porrò cum manifestissimis hisce Scripturæ sententiis, quas recitauimus, etiam patrum dicta consentiunt, quæ adiicimus, non quod patrum sententiis tanquam Canonica autoritate nitamur, sed sicut August. inquit, vt admoneantur ij, qui putant sanctos patres aliquid dicere, quomodo, ante & extra præsumptiones purgatorias, iuxta diuina eloquia his de rebus & senserint & locuti sint. Ipsius verò sententiæ clarissima & plenissima autoritas, non in Patrum scriptis, sed in sanctis Canonicis libris viget. Ita enim Augustinus loquitur.

Patres igitur cum Scriptura & ex Scriptura, duo constituunt loca post hanc vitam, regnum scilicet cœlorum & gehennam. Et quædam sanè Patrum dicta Pontificij ita eludunt, quòd loquatur de tempore post resurrectionem & extremū iudiciū, vbi & ipsi concedunt tantùm duo loca esse. Sed extant quædam Patrum dicta, quę manifestè testantur, ipsis animabus separatis seu corpore solutis, etiam ante resurrectionē, duo tantùm loca iuxta Scripturam assignari. Augustinus enim disputans contra Pelagianos constituentes ꝓ paruulis, qui sine baptismo moriuntur, tertium & medium quendam locum inter gehennam & regnum cœlorum, sumit generale illud axioma, quòd Scriptura tantùm duo loca animabus separatis post hanc vitam tribuat. Ita generaliter loquitur de peccatorū meritis, lib. 1, cap. 28. Nec est vllus vlli medius locus, vt possit esse nisi cum Diabolo, qui non est cum Christo. Hinc & ipse Dominus volēs auferre de cordibus malè credentium, istam nescio quam medietatem, definitiuam protulit ad hæc ora obstruenda, sententiam, vbi ait: Qui mecum non est, contra me est. Et hoc generale axioma Augustinus accommodat ad paruulos, qui sine baptismo moriuntur. Quod similiter etiam hypognosticon, lib. 5. facit. Primum inquit, locum, fides Catholicorum diuina autoritate regnum credit esse cœlorum, secundum gehennam, tertium penitus ignoramus, imò nec esse in Scripturis sanctis inuenimus. Et hoc generale axioma, accommodat ad disputationem de infantibus non baptizatis. At de animabus separatis, ante resurrectionem carnis, manifestissimè loquitur de Ciuit. Dei, lib. 13. cap. 8. In requie sunt animæ piorum à corpore separatæ, impiorum autem pœnas luunt, donec illarum ad æternam vitam, illarum verò ad æternam mortem, quæ secunda dicitur, corpora reuiuiscant. In variis quæstionibus quæ Athanasij titulo feruntur, q. 19. Animæ à nobis profectæ, vbi aut quomodo sint, aliena & horribilis quæstio est, & hominibus abscondita, non enim permisit Deus redire quenquam inde, qui annunciaret: tamen ex Scriptura discimus, quòd peccatorum animæ inferius omni terra & mari existunt, vbi non est videre, neq; lumen, neq; vitam hominum. Animæ autem iustorum post Christi aduentum & mortem, in Paradyso sunt: Non enim propter solam latronis animam, Christus Deus noster Paradysum aperuit, sed etiā ob reliquas omnes sanctorum animas, &c. Et in præcedentibus cùm historiam purgatorij contexeremus, plura testimonia veterum annotauimus, quod duos tantùm defunctorum ordines faciant, quodque iustorum animæ statim post mortem veniant ad requiem & refrigerium. Ita Hieronym. in Epitaphio Paulæ: Quicquid ad Dominum reuertitur, in familiæ numero computatur, illius amissio cœlestis domus habitatio est, quæ quamdiu in corpore fuit, peregrinata est à Domino, questa, heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, &c. Idem super obitu Blesillæ ad Paulam: Postquam anima sarcina carnis abiecta, ad suum reuolauit autorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit. Item, lugeatur

Testimonia Patrum contraria opinionibus purgatorij.

I. De locis defunctorum post hanc vitam.

Augustinus.

Athanasius.

Hieronymus.

mortuus,

mortuus, sed ille quem gehenna suscipit, nos quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus obuiam Christus occurrit, grauemur, magis si diutius in tabernaculo illo mortis habitemus. Idem in Epitaphio Lucinij non mors sed dormitio & somnus appellatur. Et hoc pulchrè

Chrysostomus. explicat Chrysostomus Sermo. 17. ad Hebr. Illa tenera mors est, quando is qui moritur, nō permittitur ad vitam transire, sed post mortem viuere, & quidem ζωὴν βελτίονα, vitam meliorem, ὁ θάνατος τοῦτο ἐστιν, ἀλλὰ κοίμησις, non mors est illa sed dormitio: Similia extant in Epitaphiis Basilij & Nazianzeni.

In hac tantū vita locum esse pœnitentiæ & remissionis peccatorū. Constanter etiam docent Patres cum Scriptura: In hac tantùm vita locum esse pœnitentiæ & reconciliationis cum Deo, post hanc vitam vero vnumquemq; iudicari secundum ea, quæ gessit

Iustinus. in corpore, vt Iustinus in Tryphone dicit: Sententiam doctrinæ Christi esse ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλάβω, ἐν τούτοις καὶ κρινῶ, in quibus vos deprehen-

Cyprianus. dero, in illis & iudicabo. Quam sententiam Cyp. sermone de mortalitate ita reddidit: Qualem te inuenit Deus, cùm de hoc mundo te euocat & accersit, talem pariter & iudicat. Idem contra Demetrianum: Respicite dum tēpus est ad æternam salutem, securitati & vitæ, dum licèt prouidere, hortamur dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere. Non celamus beneficia diuina pro odiis vestris, salutis iter vobis demonstramus. Quando istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenatur, hic saluti æternæ, cultu Dei & fructu fidei prouidetur. Nec quisq; aut peccatis retardetur, aut annis quo minus veniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti, nulla pœnitentia sera est, patet ad indulgentiam aditus, & quærentibus atq; intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licèt exitu, & vitæ temporalis occasu pro delictis roges Deū, confessionem & fidem eius agnitionis implores, venia confitēti datur, & credenti indulgentia salutaris, de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hanc gratiam Christus impartit, redimendo credentem preciò sanguinis sui, &c. Talem certè Pontificij simpliciter in purgatorium detruderent, ob nō persolutam pro peccatis satisfactionem. Sed Cyprianus dicit: Hanc gratiam esse redemptionis per sanguinem Christi.

Ambrosius. Ambrosius de bono mortis, cap 2. David ideo tanquam peregrinus, ad illam Sanctorum communem omnium patriam festinabat, petés pro huius commorationis inquinamento, remitti sibi peccata, priusquam discederet de vita. Qui enim hic non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit: Non erit autem, quia ad vitam æternam non poterit peruenire, quia vita æterna remissio peccatorum est, Ideóque dicit: Remitte mihi vt refrigerer priusquam eam, &

Hieronymus. amplius non ero. Hier. in 6. cap. ad Galatas super illa verba, vnusquisque onus suum portabit, inquit: In hac vita nos sustentemus, & in præsenti seculo alterutrum auxilio simus. Et mox: Per hanc Apostoli sententiā docemur, dum in præsenti seculo simus, siue orationibus, siue cōsiliis inuicem posse adiuuari, cùm autem ad tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel, non Noe, rogare posse ꝓ quoquā, sed vnumquemq; portare suum onus. Ibidem: Tempus sementis tempus præsens est, & vita quam currimus. In hac licet nobis quod volumus seminare, cū ista vita transierit, operandi tempus aufertur. Idem in 9. Eccles. repetit Salomon, donec viuunt homines, eos posse fieri iustos, post mortem verò nullam boni operis occasionem dari. Item mortui nihil valent ad id adiicere, quod semel secum tulerunt de vita, nec iustè quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia. Et in 11. cap. Mortis tempestate subuersus, quasi lignū, vbicūq; cecideris, ibi iugiter manebis, siue te rigidum & trucem, siue clementem & misericordem, vltimū inuenerit tempus. Idem in Psal. 106. Dum estis in hoc seculo, hortor vos agere pœnitentiam. Confitemini ergo Domino, quoniam in isto tantùm seculo misericors est. Hic misereri potest pœnitentis, quia illic iudex est, non misericors, hic misericors, illic iudex est. Idē in Psal. 65. Ignosce mihi vt refrigerer priusquā abeam, & vltra non subsistā. Qui enim dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorum non fuerit consecutus, & sic de vita excesserit, Deo perit & esse desistit, licèt sibi subsistat in pœnis.

Iustinus, quęst. 75. Post animæ à corpore excessum, statim fit bonorum & malorum distinctio. *Iustinus.* Ducuntur enim ad loca quæ eis digna sunt ab Angelis, bonorum quidem in Paradysum: Improborum verò ad inferorum loca, vbi custodiuntur vsq; ad resurrectionem. In libello qui Augustino asscribitur de vanitate Seculi: Scitote *Augustinus.* quia cum anima à corpore auellitur, statim aut in Paradyso pro meritis bonis collocatur, aut certè pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite modo quod vultis, & hoc iam in vita vestra disponite, aut perpetualiter gaudere cum Sanctis, aut sine fine cruciari cum impiis.

Augustinus de fide ad Petrum, cap. 3. Tempus acquirendi vitam æternam, in ista tantùm vita Deus hominibus dedit, vbi voluit pœnitentiam etiam esse fructuosam, quod qui in hac vita nō fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgentiā in conspectu Dei non inueniet. Idem Epist. 54. Post hanc vitam quisque id habebit, quod in hac sibi non conquisierit. Serm. 66. In hoc seculo pœnitentiā facientibus misericordia Dei subuenit: In futuro autem pœnitentia non proficit, sed rationem nostrorum operum reddituri sumus, Lib. 2. quę. Euan. cap. 38. Quòd apud Lucam Abraham diuiti dicit, ad ea loca, in quibus torquentur impij, iustos, etiāsi velint non posse transire, quid aliud significat, nisi post hanc vitam ita receptos in carcere, vt inde non exeant donec reddant nouissimum quadrantem, propter incommutabilitatem diuinæ sententiæ, nullum auxilium misericordiæ posse præberi à iustis, etiamsi velint præbere? quod admonet, scilicet, vt in hac vita homines subueniant quibus possunt, ne postea etiamsi optimè recepti fuerint, eis, quos diligunt, opitulari non valeant.

Chrysost. Homil. 55. in Ioan. Donec dies est, *Chrysostomus.* dum licet hominibus in me credere, dum hæc durat vita, laborandum est, venit nox, hoc est, futurum tempus, quando nemo operari potest. Noctem enim futurum tempus appellat, quando peccatores nihil operari poterūt. Ita & Orig. *Origenes.*

in Psal. 35. dictum illud Iohan. 9. exponit de illo tempore, quod erit post hoc seculum, tunc dicit noctem illam futuram, cùm iam nemo potest operari aliquid, sed vnusquisq; tunc pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est.

Chrysost. de Lazaro concione 2. Omnia hic dissolue, vt citra molestiã illuc videas tribunal: Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras, simulac verò discesserimus illuc, non est postea in nobis situm pœnitere, neque commissa diluere. Idem Homilia 22. ad populum Antiochenum: Post finem vitæ nec meritorũ sunt occasiones, sicut nec athletis post transacta certamina, coronas adipiscendi. Idem alibi: Neq; enim qui in præsenti vita peccata non abluerit, postea consolationem aliquam inuenturus est. Item: Neq; putemus nobis cùm illuc venerimus, misericordiam tribuendam esse, qui non agimus vt veniam mereamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noe, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur tempus est in manibus, plurimam apud Deum fiduciam nobis præparemus.

De deprauationibus Papisticis, quibus hæc Patrum dicta eludunt.

Hæc patrum dicta Pontificij ita eludunt, quòd propriç pœnitentiæ & propriis meritis post hãc vitam non sit locus, interim tamen viuentium operibus, meritis, satisfactionibus & suffragiis, mortuos in altera vita posse iuuari. Sed quæ Scriptura hoc dicit? Imo quę Scriptura nõ contradicit? quando docet iustum sua fide victurũ, iustitiam iusti super ipsum futuram. De alieno oleo nihil posse communicari. Dicunt igitur, sed sine Scriptura, quia Deus videat, quòd animæ in purgatorio grauiter puniantur, quodq; tempus iam præterierit, vt se iuuare non possint, ideo ipsum viuorum suffragia, tanquam satisfactiones & propiciationes ꝓ mortuis acceptare. Sed quare non potius Christi satisfactionem & propiciationem pro ipsis acceptat, si omnino post hanc vitam reconciliatio fieri potest? Aut si in altero seculo, animæ defunctorũ aliorum orationibus & suffragiis possunt iuuari & expiari: rectius certè & efficacius illud fieret, per animas sanctorum, qui sunt in Paradiso. Sed hoc Abraham disertè negat. Luc. 16. Ita Scholastici obiiciunt sibi ex patribus quòd mortui in altero seculo nõ sint in statu merendi. Respondent autem: Esse tamen ipsos in statu soluendi quod debent, & ideo quamuis ab aliis non possint iuuari in merito, posse tamen iuuari in solutione. Christi ergo solutio pro nobis, quantũ audio, non sufficit, sed solutio debiti nostri vbiuis potius, quàm apud Christum quærenda docetur. Atqui Scriptura docet: Si debita propter Christum in hac vita non fuerint remissa, tunc vnumquenq; suũ onus portaturum. Gal. 6. Filius enim non portabit iniquitatem patris, sed anima quæ peccauerit, ipsa luet. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super ipsum. Ezech. 18. Et vnusquisq; nostrum pro se rationem reddet Deo, Rom. 14.

Scholastici.

Perspicuè itaq; ostendimus opiniones Pontificij purgatorij & Scripturæ, & Catholicis antiquitatis sententiis repugnare. Quod si Pontificij obiecerint, Veteres aliquando in aliis locis aliter sensisse & locutos esse, non nego hoc, sed semper videndum est, quæ Patrum sententiæ Scripturæ Canonicæ sint consentaneæ. Quando verò, vt in hisce disputationibus, & Scripturæ & sibi ipsis repugnãt & contradicunt Patres, manifestum est, quanta hac in re complectente animarum salutem, ipsorum debeat esse autoritas in ecclesia, quæ non debet audire: Hæc dicit ille vel ille, sed hæc dicit Dominus.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM, *QVIBVS PVRGATORIVM suum stabilire conantur, explicata & refutata.*

SIcut nullum vnquam falsum dogma in Ecclesia sparsum fuit, quòd nõ specie aliqua plausibili propositum fuit: Vestimenta enim ouium, species sunt simulatæ religioni, inquit Chrysostomus: Imò quàmagis languida & ruinosa causa est, eò pluribus argumentis, vndecunq; & quomodocunq; conquisitis, tanquam coloribus, quibus incrustetur, & quasi medicamẽtis, quibus obligetur, indiget. Nam ἐνόρμῳ ἐν δίκλῳ τρία ἄντα διαφαίνειν, inquit Pindarus: Ita ad stabiliendum purgatorium, varia & valde multa argumenta congerunt Pontificij. In Rhetorum enim scholis didicerunt, argumẽta quæ per se imbecillia sunt, mutuo auxilio fulcienda esse, vt si non possint valere, quia magna sunt, valeant quia multa sunt. In tres verò classes seu ordines, multitudo & varietas illa argumentorum, cõmodioris explicationis gratia distribui potest. Præcipua enim quæ habent argumẽta, ex spectris mortuorum, ex eorum visionibus & reuelationibus sumpta sunt. Secundò, ex Patrum traditionibus seu sententiis, & ex longa consuetudine ac obseruatione, multa ad purgatorium suum conducunt argumenta. Tertiò, postquã ex spectris mortuorum, & ex humanis consuetudinis purgatorium construxerunt, tũc demum ex Scriptura quædam loca conquirunt, vt vel speciem saltem & prætextum aliquem, ex verbo Dei purgatorium habeat. De singulis igitur breuiter quædam annotabimus, pleraque enim in præcedentibus explicata sunt.

Chrysostomus.

Genera argumentorum, quibus purgatorium defenditur.
I Ex visionibus.
II Ex traditionibus & consuetudinibus.
III Ex Scriptura.

Certum est, Pontificios non ex Patribus, multò minus verò ex Scriptura, sed ex spectris mortuorum, ex visionibus & reuelationibus asseuerationem illam habere, quod certò sit locus aliquis punitorius fideliũ post hanc vitam, vbi sit, qualis ignis ibi sit, quę pœnę, quãta duratio purgationis, quomodo animæ per suffragia & satisfactiones viuorum inde liberẽtur, & ex quibus visionibus ac reuelationibus illa extructa sint, suprà ostendimus. Iam quæstio est, quantùm Pythonica illa Topica, in Ecclesiis valeat, hoc est, an ex mortuorum spectris, visionibus & reuelationibus, citra & contra Scripturam, dogmata facienda, & noui articuli fidei recipiẽdi sint. Et plerasq; sanè tales fabellas, veris narrationibus Luciani nõ dissimiles, à Monachis confictas esse nõ est dubium, sicut de Cyrilli Epistola constat. Sed fingamus illa sicut à Monachis describuntur ita facta esse: Scriptura certè expressè cõsequentiã quam Pontificij inde texunt negat, imò prohibet & damnat. Leui. 20. & Deut. 18. Non inueniatur in te qui Pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Abominatur enim Dominus quicunq; ista facit, Esa. 8. Quod si dixerint: Quærite à Pythonibus & diuinis, nũquid non populus à Deo suo requiret? Num pro viuis ad mor-

Primum genus argumentorum ex spectris mortuorum, visionibus & reuelationibus.

Scriptura de mortuorum responsis.

ad mortuos? Ad legē magis & ad testimonium, quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Cumq; hæc sententia sit manifestissima, Pontificios tamen non pudet eam depravare, & ad purgatoriū suum detorquere. Ingolstadienses enim in publica disputatione inter argumenta pro purgatorio hanc Esaiæ sententiam, sed manifesto crimine falsi, ita citāt: Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Item Luc. 16. Rogāte Epulone, vt anima Lazari mitteretur in domum patris ipsius. Abraham respondet: Habent Mosen & Prophetas, audiāt illos. Cumq; diues exciperet: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiā agent. Abraham cōcludit: si Mosen & Prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. 1. Ioh. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus an ex Deo sint, quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum. Gal. 1. Si vel Angelus de cœlo Euangelizauerit vobis præter id, quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.

Ita Augustinus de vnitate Ecclesiæ, c. 16. Non dicant, ideo verum est, quia ille vel illa tale visum, vel vigilans vidit vel dormiens somniauit. Remoueātur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. De visis fallacibus legant, quia Sathanas transfigurat se in Angelū lucis. Audiant quæ Pagani narrant de Diis suis, mirabiliter vel facta vel visa, & tamen Dii Gentium Dæmonia. Et in præcedentibus: Ecclesiam suam si possunt demonstrent, non in sermonibus & rumoribus Afrorum, non in conciliis Episcoporum suorum, non in literis quorumlibet disputatorum, nō in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam cōtra ista verbo Domini præparati & cauti redditi sumus (scilicet Deut. 13. Matth. 24. 2. Thess. 2.) sed demonstrent in Canonicis Sanctorū librorum autoritatibus.

Athanasius. Athanasius quæst. 11. quærit, quare Deus non permiserit animas defunctorum redire, & enarrare quis status apud inferos, & qualis ibi necessitas? Respondet autem: Multi inde errores orirentur, Dæmones enim formas humanas induere possent, & dicere à mortuis se resurrexisse, & inde multas res ementitas, & falsa dogmata de iis, quę ibi fiunt, spargere, idque ad seducendum nos & perdendum: Videt Lector in illa responsione, imposturas Papisticas viuis coloribus depictas esse.

Chrysostomus. Chrysostomus Homilia 29. in Matth. disputans contra illos qui fingebant, defunctorū animas Dæmones fieri, refutationem sumit ex generali axiomate, Clamant: Anima talis ego sum: Verùm hæc oratio à fraude & deceptione Diabolica est, vetularum hæc verba, imò desipientium dicenda sunt, & puerorum ludibria. Nec enim potest anima à corpore separata, apud nos hic errare. Item multis è locis Scripturæ comprobari potest, non errare hic post mortem hominum animas, nec iustorum, nec peccatorum. Idem concione 4. de Lazaro: Si nouisset Deus, quòd mortui excitati viuentibus essent profuturi, nequaquam omisisset. Adhæc si assiduè essent excitandi mortui, nobisque quæ illic geruntur, renunciaturi, Diabolus facile peruersa dogmata inuexisset. Potuisset enim frequenter ostendere simulachra, & per illa quæcunque vellet, persuadere delusis. Item, Innumerabiles sceleratus ille Dæmon dolos texuisset, multamque fraudem in vitam hominum induxisset. Eoque Deus occlusit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reuersum narrare, quid illic fiat, ne illa accepta occasione technas suas omnes inuehat. Item, Deus Diabolo præclusit viam ad has insidias, nobisque parcens non permisit, vt quisquam vnquā illinc huc reuersus, de iis, quæ ibi sunt, narraret viuentibus hominibus, docens nos, vt Scripturis potius credendum existimemus, quàm cæteris omnibus.

Gerson. Gerson de examine doctrinarum citat Glossam super illud: Apparuit Moses & Helias cum ipso: Suspecta est omnis reuelatio, quā non confirmat Lex & Prophetæ cum Euangelio.

Hæc Scripturæ testimonia, & antiquitatis sententiæ fundamentum purgatorij Pontificij, quod in mortuorum visionibus & reuelationibus cōsistit, simpliciter prosternunt & euertunt.

De Samuele per Pythonissam excitato. Quòd enim de Samuele per Pythonissam excitato, 1. Reg. 28. scriptū est, non cōfirmat Deum velle veritatē quæri à mortuis, vel mortuos apparere, & homines docere. Saul enim expressè fatetur: Dominus recessit à me, nec vltra respondet mihi, nec per Prophetas, nec per somnia, ideo ad Diabolum per mortuorum spectra respondentem se conuertit. Cumque contra expressam prohibitionem diuinam Saul Pythonissam cōsulat, quis dixerit sanctam Samuelis animam, impio Sauli contra Dei mandatum obsequi? Et si verus fuisset Samuel, sequeretur iustorum animas non in manu Domini, sed in potestate diaboli esse, & ne in Abrahæ quidem sinu à magicis artibus tutas esse. Accedit quod Samuel ante illud tempus, plus minus biennio mortuus fuerat, corpus itaque ipsius in terram reuersum fuerat. Nec diabolus ex terra potest corpora resuscitare, quod solius Dei est. *Augustinus.* Rectè igitur Hebræi & Augustinus sentiunt, spectrum diabolicum fuisse, Dæmone simulachrum Samuelis effingente. Quod & illa verba ostendunt, cùm inquit: Cras mecum eris. Saul enim qui ex desperatione seipsum interfecit, non collectus est ad populum electorū, nec delatus in sinum Abrahæ, vbi Samuelis anima fuit. Quis igitur personatus ille Samuel à Pythonissa excitatus fuerit, non obscurum est. Quòd verò ex circumstantiis futura prædicit, hoc diabolo familiare est, sicut & illud, quod prætextu nominis & verbi diuini abutitur. Quod verò Syracides cap. 46. videtur vero Samueli hæc tribuere, nihil probat: liber enim est Apocryphus. Moses quidē & Elias apparuerunt in clarificatione Christi, Luc 9. Sed specialis hæc visio fuit, & peculiaris dispensatio Dei, vnde nequaquam regula generalis faciēda est. Ideo enim Eliam igneo curru abstulerat, & Mosen Deus ipse sepeliuit, ita vt sepulchrū eius nemo cognouerit, significans se ipsorū corporibus & spiritibus, ad peculiarem aliquando dispensationem vsurum. Nec noui aliquid duo illi, extra aut præter Scripturam attulerunt, sed locuti sunt de excessu Christi complendo in Ierusalem. Et duos illos ideo Deus ad peculiarem illam dispensationem sumpsit, vt ostēderet, veritatem omnē es Lege & Prophetis, & ex doctrina Christi petendam esse. Illa igitur visio prorsus nihil patrocinatur Pontificiis spectris, purgato-

rium citra & contra Scripturam extruentibus.

Secundũ genus argumentorum, quæ texuntur ex dictis patrũ, & consuetudine orandi pro mortuis.

Secundò, Argumenta quæ pro stabiliendo purgatorio, ex patrum quibusdam sententiis, & ex consuetudine Ecclesiæ orandi pro mortuis, à Pontificiis formantur, supra in historia purgatorij cõmemorata sunt, & monstrati fontes explicationum, quarum hæc summa est. I. Patrum opiniones & disputationes, sine expressa & manifesta Scripturæ Canonicæ autoritate, non faciunt articulos fidei, sicut in prima parte huius examinis, multis ipsorum patrum sententiis ostensum est, quarum quædam etiam recitantur, distinct. 9. Et ad argumenta de consuetudine, respõdet Gratianus distinct. 8. Christus non dixit, Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas. Qnælibet igitur cõsuetudo quantumuis vetusta & vulgata, veritati omnino est postponenda, cumq; Christus veritas sit, magis veritatẽ, quàm cõsuetudinem sequi debemus. Consuetudinem enim ratio & veritas semper excludunt. Et consuetudo sine veritate vetustas erroris est. Nõ igitur hominum cõsuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Et quæ præterea aliæ sententiæ, distin. 8. extant. II. Ostendimus suprà quosdam veterum, ex Apocryphis fabulis, cœpisse ad purgatorium alludere. III. Origenes suum peculiare purgatorium excogitauit, cuius sententias alicubi Ambrosius & Hieron. transscripserunt, sicut ostendimus. Sed Origenicum illud purgatorium in quinta Synodo publicè damnatũ est. Et tamen illas sententias Pontificij pro suo purgatorio allegare non verentur. IIII. Augustinus cœpit quidem de alio purgatorio disputare, nihil autem vel affirmauit vel asseuerauit, sed vt opinionem dubiam & incertam in medio reliquit. V. Veteres longè alio sensu & fine pro mortuis orarunt, quàm Pontificij, sicut monstrauimus. VI. Græca Ecclesia commentum de igne purgatorij nunquam recepit. VII. Precipua fundamenta, quæ Pontificij purgatorio suo præstruunt à patribus disertè reijciuntur. VIII. Quæ Monachi in purgatorio suo ex spectris mortuorum effinxerunt, vetustioribus ignota sunt. Hęc omnia in præcedentibus liquidò sunt explicata & demonstrata, vt superuacuum esset ea hoc loco repetere. Inde verò manifestum est, Pontificium purgatorium ex vetustioribus patribus probari nequaquam posse.

DE SCRIPTVRAE SENTENTIIS, QVAE A PONTIFICIIS ad stabiliendum purgatorium detorquentur.

Pontificij fatentur purgatoriũ ex Scriptura probari non posse.

ANtea aliquoties diximus, Pontificios opinionẽ purgatorij ad Scripturam adferre, non inde referre, sed cogere hoc videri in Scriptura dictum, quod ante lectionem præsumpserunt credendum, vt Hilarij verbis vtar.

Perionius.

Perionius dicit, se solum illum locum, qui extat in Apocrypho libro Macchabæorum, depromere posse ex Scripturis diuinis, qui apertè doceat preces & sacrificia prodesse mortuis.

Roffensis.

Roffensis disertè ponit hæc verba: Tametsi ex Scripturis non possit probari purgatorium, veritas eius nihilominus Christianis cunctis credenda est. Et postea addit: Quanquam fortassis vnam aliquam Scripturam, quæ proteruientem adigat, vtitem velit, nolit, confiteatur, in promptu non sit adducere, potest esse nihilominus illic aliqua, tametsi diligentissimos hactenus inquisitores ipsa latuerit.

Pet. à Soto.

Petrus à Soto, inquit, licet in Scriptura sacra nihil perspicuè de purgatorio tradatur, tamen multa credenda esse, quæ scripta non sunt, ideo in quibusdam locis Scripturæ purgatorium non quidem demonstrari, sed insinuari. Hæ confessiones aduersariorum ideo diligenter sunt notandæ: Ostẽdũt enim ipsos sine Scriptura purgatorium credere. Quod verò multas solent Scripturæ sententias pro purgatorio allegare, illud pro forma tantùm, quod aiunt, ab ipsis fieri. Operæprecium autem est considerare, quàm alienæ, peregrinæ, ineptæ, & frigidæ sint probationes: Nam iuxta versiculum:

Causa patrocinio non bona, peior erit.

Orig. argumentum.

Origenes igitur & post ipsum Pontificij, vbicunq; in Scriptura inueniũt metaphoras plumbi, argenti, ignis, purificationis, lebetum, cõflatorij, &c. Inde statim per allegoriam purgatorium extruunt, sicut de Origenis sententiis suprà quædam annotauimus: sed regula certa & Catholica est, quam Hieronymus ita tradit.

Regula Hieronymi.

Ex locis Scripturæ obscuris, dubiis, ænigmaticis & allegoricis, non posse constitui dogmata. In illis enim, quę in Scripturis apertè posita sunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresq; viuendi, inquit Augustinus.

Augustinus.

Idem contra Petiliani literas cap. 5. inquit: Illa interim seponẽda sunt, quæ obscurè sunt posita & figurarum velaminibus inuoluta, deligamus aperta & manifesta, quæ si in sacris Scripturis nõ inuenirentur, nullo modo esset, vnde illustrarentur obscura. Et cap. 16. inquit, proferte aliquid, quod non egeat interprete, non quod alium sensum probare potest.

Argumentũ Monachorũ post Orige.

Vsitatissimum Monachis post Origenem fuit illud testimonium ex Psal. 66. Transiuimus per aquam & ignem, & eduxisti nos in refrigerium. Addunt autem sententiam Iob 24. Ad nimium calorem transeunt ab aquis niuium. Hinc fingunt in purgatorio esse, & ignem & aquam, & animas ex igne feruentissimo proijci in aquam gelidissimam, & econtrà. Sunt verò qui existimant imprudenter fecisse eos, qui igni purgatorij aquam, licet per interstitiũ adiunxerunt. Putant enim interstitium illud ab igne progressu temporis exustum & destructum iam esse, & aquas illas quasi diluuio quodam in purgatorium effusas ignem ibi iam fermè extinxisse. Sed Iob hoc tantùm dicit in sua lingua, sicut calor & terra horrida absumit aquas niuales, ita infernum eos, qui peccauerunt. Dauid verò loquitur non de futuris cruciatibus purgatorij, sed de afflictionibus & liberationibus præteritis, pro quibus gratias agit, sicut in contextu Psalmi manifestissimum est.

Aqua & ignis metaphoricè significãt tribulationes huius vitæ.

Et hoc ad spem liberationis ex calamitatibus, vel præsentibus, vel futuris in hac vita rectè accommodatur. Vsitata enim in tota sacra Scriptura est metaphora aquæ & ignis pro tribulationibus in hac vita. Augustinus in eo loco per ignem intelligit infelicitates in hoc mundo, per aquam res prosperas, & nullibi in hac vita verum esse refrigerium, sed tantùm in altero seculo.

Eccij argumentum.

Eccius ad purgatorium ineptissimè torsit illud Eccl. 4. De carcere catenisq; interdum quis egreditur ad regnum, &c. Sed Salomon vices & fluctus rerum, in vanitate huius seculi considerandas proponit, quòd qui rex est, aliquando ex throno deijcitur, & ex seruo & captiuo sæpè fit Rex, sicut Iosepho contigit. Egregia verò hæc est purgatorij probatio.

Stapulensis argumentū.

Stapulensis ad stabiliendum purgatoriū, torquet locum Zach. 9. In sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Si enim vincti sunt, & in lacu, & tamen emittuntur inde, quod in inferno non fit. Ergo de purgatorio existimat intelligendum esse. Sed Spiritus sanctus, Matth. 21. locum illum explicat de primo aduentu Christi, & de redemptione, quæ fit per sanguinem Christi, de qua Paulus ex Osæa concionatur 1. Cor. 15. Roman. 3. Ephes. 1. Colos. 1.

Hieronymus.

Et Hieronymus lacum illum interpretatur de inferno, vbi nulla est misericordia, qui cùm nobis omnibus præparatus esset, merito sanguinis Christi ex eo redempti sumus. Quidam de limbo patrum locum illum exponere conati fuerunt, sed de purgatorio ex veteribus nemo illum intellexit. Nec potest eum purgatorio Pontificiorum conuenire, aliàs enim non propriis satisfactionibus, nec aliorum suffragiis, sed solius Christi sanguine animæ ex purgatorio liberarentur.

Mart. Eisingreinius Vn. de purgatorio nouum affirmat. Mich. 7.

Recens Martinus quidam Eisingreinius conatus fuit ostentare, se, vltra omnes, purgatoriū posse ex veteri Testamento probare. Audiamus igitur quodnam palmarium nouus ille logodædalus inuenerit. Dicit Mich. 7. extare manifestam purgatorij probationem in his verbis: Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, resurgam cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, &c.

Hieronymus.

Sed Hieronymus dicit id, quod contextus ipse ostēdit, iuxta literam esse querelam τῆς Hierusalem contra Babylonem, & cæteras Gentes. Per anagogen verò illud (cecidi resurgam) posse intelligi de cōuersione, iuxta dictum, Nolo mortem peccatoris, &c. Reliqua rectè intelligi de afflictionibus huius vitæ. Omnis enim correptio ad præsens non videtur gaudij, vt sensus sit, si me despicis, quia tormenta sustineo, disce ab Ezechiele, pœnas primum sanctioribus irrogari. Et addit idem esse quod Esa. inquit cap. 9. habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Quem locum Matthæus non de purgatorio in altero seculo, sed de cōuersione & illuminatione peccatorum in hac vita exponit ca. 4. Et metaphora de tenebris, vmbra mortis & luce, vsitatissima est in Scriptura, sicut Luc. 1. beneficium redemptionis Christi hac metaphora describitur, illucescere his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedēt. Quod si ita potest purgatorium suum probare Eisingreinius, quiduis ex quouis potest facere. Nihil igitur obstat, quò minus purgatorium suum dicat creatum esse, quando Gen. 1. scribitur: Et tenebræ erāt super faciem abyssi, & dixit Dominus, fiat lux.

Aliud argumentum Eisingreinij pro purgatorio.

Idem eodem acumine purgatorium inuenit in Psal. 48. Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me. Quem locum Augustinus rectè, iuxta vsitatam Scripturæ metaphoram, exponit de laboribus, tribulationibus, pressuris & tentationibus in hoc mundo. *Psal. 48. Augustinus.*

Aliud eiusdē argumentum ex Psal. 106.

Acutius verò est, quòd conductitius ille Rhetor ex Psalm. 106. probat purgatorium: Clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Manifestissimum est, esse gratiarum actionem, pro beneficiis & liberationibus populo Israel exhibitis, quæq; quotidie in hac vita mortalibus à Deo exhibentur. Et tamen impudens illa bestia non veretur purgatorium suū inde effingere. Quòd si illo loco fundati essent nerui purgatorij Pontificij, simpliciter incisi essent. Dicit enim, Nec fuit qui adiuuaret, & peccata mortalia purgatorio post hanc vitam eluerentur. Dicit enim: Exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium altissimi irritauerunt. Ingolstadienses addunt hæc argumenta pro purgatorio, Matth. 3. Christus baptizabit Spiritu sancto & igni. Acto. 2. Quem Deus suscitauit solutum doloribus inferni, 1. Reg. 2. Deus deducit ad inferos & reducit, Iob. 4. In inferno protegas me, 1. Corinth. 15. Baptizantur pro mortuis. Afflictiones enim significantur vocabulo Baptismi. Lucæ 12. Item qui in Scriptura à mortuis excitati leguntur, non sunt reuocati nec ex Paradyso, nec ex inferno. Ergo fuerunt in purgatorio. Num verò existimas hominibus istis aliquid, non dico conscientiæ, sed frontis esse, qui nec alia, nec certiora causæ suæ habent, & tamen proferre audent documenta.

Argumentū ex Malach. 3.

Quidam de purgatorio interpretātur locum Malach. 3. Erit quasi ignis conflans, & sedebit conflans, colans, emundans, purgans, &c. Quæ sententia loquitur de beneficio Christi vocantis, illuminantis, conuertentis, purgantis & emundantis Ecclesiam suam per verbum & crucem in hac vita. De primo enim eius aduentu loquitur. Erunt offerentes Domino sacrificia iustitiæ, sicut Hieronymus & Theodoretus etiam exponunt.

Alia argumenta. Iob 18. Esa 54.

Alij vt multitudine allegatorum, causam purgatorij, si non probent, at saltem obruant adducunt hæc dicta, vt quod Iob. cap. 19. de ærumnis in hac vita dicit: Miseremini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et Esa. 54. In momento indignationis abscondi faciem meam à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Quod de cruce Ecclesiæ in hac vita dicitur, Leuit. 12. quod de puerpera statuitur, hoc Pontificij ad purgatorium suum detorquent. Non ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suæ. *Leuit. 12.*

Ex nuda hac recitatione sententiarum, quas ex veteri Testamento Pontificij pro purgatorio suo adducunt, manifestum est, quale dogma sit. Nihil enim aliud inductione taliū argumentorum efficiunt, quàm quòd rem per sese incertam argumentando prorsus dubiam faciunt, vt Lector verè dicere possit, incertior iam sum multò, quàm dudum. imò dicat potius, si nō alia habetis fundamēta & documēta purgatorij vestri, prorsus illud non credo. Atque ideo prudentius faciunt illi, qui absq; probationibus & testimoniis scripturę, postulant simpliciter credi purgatorium fide implicita. Vnus verò locus ex veteri Testamēto, speciem aliquam habet. 2. Mach. 12. *2. Mach. 12.*

Sed liber iste non est Canonicus. Et de loco illo prolixam & solidam osteodimus explicationem in bistoria purgatorij.

Argumenta & confirmationes noui Testamenti, pro purgatorio Pontificio.

Pottò cùm nounm Testamentum lux sit veteris, audiamus qualia, quàm certa, quàm firma, & perspicua, pro purgatorio suo, ex nono Testamento testimonia proferant Pontificij. Peculiari enim iudicio Dei fieri oon dubito, quòd Pôtificia Synagoga pro purgatorio suo, ex Scriptura corradit, qualiacunque dicta, modò multa sint, & ea quomodocuuque in purgatorium suum pertrahere possint. Nam eo ipso suo se indicio produnt, quod dogma purgatorij cômentitium & falsum sit, cùm pattooi eius etiam qui doctissimi videri volunt, ex Scriptura onlla, nisi obscura, allegorica, incerta, aliena, frigida, & inepta testimonia proferre possint. Veritas enim, certitudo, & firmitas dogmatum, ex qualitate testimoniorum Scripturæ, quibus probantur, æstimanda est.

Primarium argumentum ex epistola ad Phil. 2.

Producunt igitur in primis locum Phil. cap. 2. Io oomine Iesu omne genu flectetur, cœlestiú, terrestrium, & iofernorú seu subterraneorum. Iam damnati apud inferos noo exbibent Christo cultum adorationis seu pietatis, quin potius ipsum extremè oderunt, & blaspbemant. Ergo præter beatos in cœlo seu Paracyso, & prætet damnatos in inferoo, necesse erit sub terra esse tertium quendam locum, vbi animæ quędá laudent & colant Christum, hoc est, in purgatorio.

Responsio.

Respôdeo: Expendamus, an locus ille Pauli certò perspicuè & firmiter, reddat & côfirmet Pontificiorum dogma de purgstorio. Ante Bedam & Aquinatem certè non fuernot certi, an purgatorium esset sub terra, supra terram, aut io aere.

Beda. Aquinas.

Nam Gregorius animas purgat in thermis, in glacie, in vmbre arborum. Alcuinus collocat purgatorium io aere, inter cœlum & terram. Apud Bedam postea spectrum quoddam retulit, purgatorium sub terra esse, & confine inferno. Quomodo ergo ex subterraneis Pauli, probari poterit, vel Gregorij vel Alcuini purgatorium, quod oon sub terra, sed supra terram fuit? Et geniculatiooem Paulus in illo loco intelligit, non tantùm cultú pietatis: Sed in genere subiectionem omnium, sub summa illa potestate, quæ Christo super omnia data est. Expooit enim gloriam, in quam Christus post humiliationem exaltatus est, vt sit Dominus & iudex vniuersorum. Rom. 14. Non autem piorum seu electorú tantùm Dominus & index est, sed omnia, quæcunque sunt, siue in cœlo, siue in terra, siue sub terra, Christo vt Domino subiecta sunt, Psal. 8. Cuius maiestatē seu gloriá agnoscere & vereri coguntur ipsi etiá damnati in inferoo, imò Diaboli ipsi. Lucæ 8. Omnes enim iudicabit & pios & impios, & ipsos etiam Diabolos. Atq; hoc modo geniculationem de subiectiooe & iudicio explicat Paulus Roma. 14. Et quia Esaiæ cap. 45. dicit omne genu ipsi flectendum, si geniculatio simpliciter tantùm de cultu pietatis intelligéda esset, sequeretur, illud ipsos Diabolos & damnatos etiam aliquando facturos. Manifestissima verò refutatio est, quod Paulus Roma. 14. illam genuflexionem disertè exponit de extremo iudicio, tunc enim manifestè ostendetur, omnia Christo esse subiecta. Falsò ergo ad purgatoriú detorquetur.

Gregorius. Alcuinus. Beda.

Geniculatio Pauli est omnium subiectio, data Christo.

Absurditas.

Sed excipiunt Apoc. 5. scriptum esse, Omnem creaturam, quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt, audiui dicentes, Agno honor, benedictio & gloria & imperium.

Obiectio ex Apoc. 5.

Responsio.

Responsio autem manifesta est, quod pro more Scripturæ per Prosopopeiam, omnes creaturas etiá irrationabiles, faciat suo modo Deum celebrare, sicut montes, colles, ligna, Dracones, bestiæ, volucres, ignis, grando, Sol, Luna, & stellæ dicuntur Deum laudare, Psal. 145. Et quomodo hoc intelligendum sit, exponit, cùm ioquit: Quia ipse mandauit & creata sunt. Præceptum posuit, quod non prætereunt, sed faciût verbum eius. Celebratio igitur Dei est, quod creaturæ etiam inanimatæ & irrationales, manent io sua statione. Atque ita intelligendum esse locum in Apocalypsi, inde manifestum est, quòd annumerat etiam creaturas in mari. Et si maximè vterque locus de rationali cultu pietatis & celebrationis intelligeretur, quomodo quæso inde consequeretur, Sub terra sunt, qui colunt & celebrant Deum. Ergo necesse est ipsos ignibus excruciari, flámis torqueri, & per satisfactiones viuorum inde redimi? Cultus certè & celebratio Dei, non definitur flammarum torturis, & alienis, præter Christi redemptionem, satisfactiooibus pro peccatis. Si itaque dogma purgatorij Pontificij oó est certius, quàm ex illis locis probatur, necesse est ficticium atque adeò nullum adesse.

Secundum argumentum Apoc. 21.

II. Ex loco Apocal. 21. ita extruunt purgatorium: In cœlestem ciuitatem oon iotrabit aliquid coinquinatum. Sed multæ animæ ex hoc seculo migrant, non vsq; adeò puræ, vt in cœlum recipi mereantur, neq; adeò immundæ, vt in gehenná sint coniiciendæ. Ergo oecesse est locum medium esse, vbi ignibus purgentur, vt possint aliquando intrare Paradysum.

Solutio.

Hæc argumentatio simpliciter procedit ex ignorátia iustitiæ Euangelij, & ex iudicio rationis de iustificatione, quam constituunt in propria, seu inhærente in oobis iustitia, puritate & perfectione. Sed Scriptura clamat, inter omoes Sanctos oemioem in hac vita posse dicere. Prouerb. 20. Purum est cor meum, & mundus sum à peccato. & communis omnium Sanctorum in hac vita querela est. Esa. 64. Facti sumus velut immundum omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Ideo Deus dedit oobis Pontificem impollutum, Ebr. 7. sanctum sanctorum. Daniel. 9. qui per semetipsum fecit purgationem peccatorum oostrorum, Ebræ. 1. Sanguis enim Christi purgat conscientiam ab operibus mortuis, Ebræ. 9. & emundat à peccatis. 1. Ioh. 1. qui dedit semetipsum, vt mundaret sibi populum peculiarem, Tit. 2. Et Ecclesiam emundat lauacro aquæ in verbo, Ephe. 5. Mundi estis propter verbum meum, Ioh. 15. Fide purificás corda eorum, Actor. 15. Ita credentes habent mundiciē coram Deo, qua Paradysum ingredi possunt, sed illa nô consistit in propria inhærête mundicie. illa quidem in hac vita per Spiritum sanctum inchoatur. 1. Cor. 5. 2. Cor. 7. 2. Timo. 2. Sed non est sine macula & perfecta: Nam si dixerimus, nos peccatum non habere, veritas in nobis non est, sed si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt emúdet nos ab omni peccato. Quomodo verò? Remittés nobis peccata: Quia sanguis Christi emundat oos ab omni peccato, 1. Ioh. 1.

Hinc

Hinc sancti in altero seculo nitent, quia stolas suas lauerunt in sanguine agni, Apocal. 7. & 22. Verè igitur nihil immundi intrat in cœlestem illam ciuitatem, sed credentes, licet cum Esaia fateantur se immundos, tamen in Christo habent perfectissimam munditiem. Pontificij verò eos, qui emundationem illam Christi fide habent, flammis torrentibus subijciunt, quasi non verè, rectè, aut satis in Christo purgatos. Et aliam tanquam præstantiorem purgationem, per proprias scilicet satisfactiones, vel per aliorum suffragia, comminiscuntur, quod in perfectissimam Christi purgationem contumeliosum est, & homines seducit, ac Paradyso excludit. Qui enim dicunt, mundi sumus, hoc est, peccatum non habemus, seducunt seipsos, & veritas non est in eis. Prouerb. 20. 1. Ioh. 1. Et locus Apoca. 21. dicit, Eos, qui mendacium faciunt non intrare ad cœlestem ciuitatem. Ex dicto igitur illo Iohannis, nihil minus quàm Pontificiorum purgatorium probatur. Idem enim Ioannes, cùm in Apocalypsi sua videret, & gloriam beatorum, & pœnas damnatorũ, de tertio loco seu statu purgatorij, nihil vel vidit, vel audiuit, vel somniauit. Et Phrasis ipsa Apocalyp. 21. ostendit, quòd non de venialibus peccatis, quæ Pontificij igne purgari fingunt, loquatur. Inquit enim *πᾶν κοινοῦν*, quicquid coinquinat, non intrabit in eam: Quæ verò sint, quæ hominem coinquinent, Christus explicat Matth. 15. Et Ioannes ipse addit explicationem: Quod abominationem facit & mendacium. Loquitur ergo de peccatis, quæ à regno Dei excludunt. Quæ verò Scriptura tradit, per tormenta ignis purgandos esse eos, qui cupiunt ingredi Paradysum?

Tertium. Luc. 16. III. Ex tormentis diuitis Epulonis, Lucæ 16. quidam contendunt probare purgatorij pœnas, sed singulis partibus dogmatis Pontificij de purgatorio, historia illa repugnat. Ex legatione enim, quam cupit ad fratres mitti, colligitur ipsum absq; pœnitentia decessisse. Et Abraham dicit, Chaos ita confirmatum esse, vt ex loco illo tormentorum, nemo possit transire ad locum solatij. Omne etiam refrigerium loco illi denegat. Quod si Epuloni isti nota fuissent Pontificiorum spectra & suffragia, petiisset ipse mitti ad fratres, vt missas, vigilias, anniuersaria, memorias, balnea, peregrinationes, indulgentias, & quæ prætereà ad suffragiorum nundinationem pertinent, sibi procurarent, multam enim substantiam reliquerat. Adeo igitur ex illa historia Pontificiorum purgatorium non probatur, vt ad refutationem eius vel sola sufficeret.

Quartum. Matth. 3. IIII. Nec verentur quidam etiam Ioanni Baptistæ affingere purgatoriũ, in illis verbis, Matt. 3. In cuius manu ventilabrum est, & permundabit aream suam, congregabitq; triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Fingunt enim ventilabrum significare mortem, aream Purgatorium, horreum Paradysum. Sed Baptista concionatur de pœnitentia, & de purgatione peccatorum, quæ fit in hac vita, sicut & veteres aream interpretantur, de Ecclesia in hac vita, in qua simul mixta sunt, & triticum & paleæ.

Quintum. Marc. 13. V. Faceta prorsus probatio purgatorij est, quam confingunt ex cap. 13. Marci, Homo peregrè profectus, significat animam, quæ per mortem ex hoc mundo migrat, Ille seruis reliquit suam potestatem, hoc est, testamentariis suis mandauit, vt ex relictis bonis redimant suffragia, quibus ex purgatorio liberetur. Ianitori verò præcepit, vt vigilet, hoc est, pastori suo legauit partem bonorum, vt vigilanter pro ipso sacrificet. Et post tam prægnantem probationem, quis amplius dubitabit de purgatorio, nisi totus mundus? Nam & ex Psalmo 8. egregiam & verè magistralem habent purgatorij probationem: Omnia subiecisti sub pedibus eius, volucres cœli, hoc est, Angelos & Sanctos in cœlo, pecora campi, hoc est, pios in hac vita, pisces maris, hoc est, animas in purgatorio. Ex huiusmodi certè non argumentis, sed nugis, æstimari potest, quale dogma sit purgatorium Pontificiorum. *Psal. 8.*

VI. Matth. 5. Conijcieris in carcerem, Amen dico tibi, non exibis inde donec persolueris extremum quadrantem. Hic dicunt Purgatorium apertè probari, quia fit mentio carceris, vnde vincti possunt aliquando exire, quod de inferno non potest intelligi: Inde enim nulla redemptio est. Et persolutionem debiti vsque ad extremum quadrantem, posse fieri in altero seculo, ex particula (donec) putant probari. Videndum autem nobis est, an certò, euidenter & firmiter ex hoc dicto Christi, Pontificiorum purgatorium probetur. Si enim Christus purgatorium docuit, necessariò illud credere tenemur, ad huius enim vocem cœlitus alligati sumus: Hunc audite. Primus autem Origenes fuit, qui locum illum de purgatorio exposuit. Nam Homilia 35. in Lucam illud (Mitteris in carcerem) ita explicat: Exigeris debitum per labores & opera, siue per pœnas & supplicia, & non inde exibis, nisi reddideris. Ex Origene Ambrosius interpretationem suam, sicut plerumque solet, Lucæ 12. mutuatus est. Et magnus quidem vir fuit Ambrosius, sed considera quæso, quàm pueriliter ineptiat, extructurus ex illo loco purgatorium. Hæc enim sunt ipsius verba: Quia olim quadrans in Balneis solebat dari, cuius oblatione quisque accipiebat facultatem illic lauandi; Ideo dicit in purgatorio solutione quadrantis eius peccata, si tam diu noxius exerceatur pœnis, vt commissi supplicia erroris expendat. Sed quia Origenicum purgatorium meritò reiectum fuit, suspecta igitur est Ambrosij interpretatio, quam Origenicam esse inde constat. Quod enim reus traditur iudici, & à iudice exactori, à quo in carcerem conijcitur, hoc Ambrosius aliquoties repetit fieri in extremo iudicio. Purgatorium igitur suum Ambrosius cum Origene ponit post extremum iudicium. Atque ita ne Ambrosij quidem interpretatio patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Contextus autem illius loci ad literam, manifestè loquitur de studio concordiæ, vt is, qui fratrem offendit, petat veniam, & qui lapsus est, non sit nimium durus ad reconciliationem. Ac à studio litigãdi in foro deterret, à periculis, incommodis & damnis, quæ sequi solent. Et hanc esse simplicem & genuinam huius loci sententiam, Chrysostomus expressè affirmat, quam sententiam etiam Hieronymus probat. Atque hoc diligenter notetur, simplicem, propriam, genuinam & literalem (vt dicitur) sententiam huius loci, prorsus nihil de purgatorio loqui.

Sextum. Matth. 5. *Donec.* *Solutio.* *Origenes.* *Ambrosius.* *Solutio ex cõtextu orationis petita.* *Chrysostomus* *Hieronymus.*

Quod

Quod verò per allegoriam eò detorquetur, notum est, dogmata ex locis Scripturæ propriis, non autem ex allegoricis detorsionibus, extruenda & probanda esse. Sequitur itaque locum Matth. 5. non posse fundamentum, documentum aut firmamentum purgatorij esse. Et de allegoria illius loci inter interpretes non convenit. Ambrosius enim per adversariū allegoricè intelligit Diabolum, sed hoc & Hieronymus & Chrysostomus disertè reprobant. Hilarius & Hieronymus illorū etiam allegoriam reijciunt, qui locum illum interpretantur de concordia vel carnis & animæ, vel animæ & spiritus. Chrysostomus in opere imperfecto dicit: Per carcerem intelligi posse angustias & tribulationes huius mundi. Augustinus per carcerem intelligit infernum seu gehennam. Qua verò παῤῥησίᾳ, ex allegoria tam incertū dogma purgatorij, quòd alias nulla manifesta in Scriptura testimonia habet, constitui aut confirmari poterit? Nec particula (donec) euincit, eos qui sine condonatione fraterna hinc excedunt, vel exituros aliquando ex carcere, vel in altero seculo persoluere posse debitum. Est enim peccatum mortale, excludens à regno Dei in ipsam gehennam. Notum etiam est, particulam donec non semper significare terminum, sed sæpius continuationem & perpetuitatem: vt, non cognouit eam donec peperit, Matth. 1. Et Beda ex Augustino dicit, donec, Matth. 5. ponit pro infinito, sicut alibi: Donec ponam inimicos. Et Luc. 12. hanc Augustini interpretationē adducit. Quia semper soluere pœnas patiendo, sed nunquam persoluere veniam cōsequendo poteris, neq; enim ibi veniæ locus erit: Nunquam exibis inde, vbi perpetuas peccatorum pœnas lues. Et quidem de 8. quæstionib. Dulcitij, vbi ex professo quæstionem purgatorij tractat, non audet ex isto loco purgatoriū stabilire, sed dicit. Locum illum (Non exibis inde donec, &c.) intelligendum esse sicut illud: Non cognouit eam donec peperit. Theophylactus etiam Luc. 12. tractans allegoriā huius loci, inquit: Punit nos donec mensuram pœnæ impleamus. Nunquam autem impletur mensura pœnæ, semper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus donec extremū minutum reddamus, & nunquam reddituri sumus, manifestum est, quòd æternum futurum sit supplicium: Ita etiam Hieronymus in Threnis Ieremiæ exponit sentētiam illam Christi de pœnis æterni ignis. Et quid opus est Patrum interpretationes solicitè conquirere, cùm habeamus ipsius Christi interpretationem? Quod enim Matth. 6. dicit: Si non remiseritis hominibus, nec pater vester remittet vobis peccata vestra. Illud Matth. 18. in parabola ita dicit: Tradidit eū tortoribus, quoad vsq; redderet vniuersum debitum. Atqui paulò antè dixerat: Seruum illum non potuisse dimitti, nisi gratuita condonatione debitum remitteretur, quæ remissio illi in carcere negata est. Manifestum igitur est, ex illo loco Matthæi purgatorium non posse probari, sed sententiam eius Pontificiorum purgatorio prorsus repugnare. Literalis enim sensus loquitur de iudicijs forensibus in hac vita. Allegoria verò, iuxta Christi & veterum etiam interpretationem, ad fraternam reconciliationem, dum in hac vita sumus, hortatur, similitudine petita à ciuilibus iudicijs, ostendens, sine spe salutis in æternum damnandos illos, qui vel reconciliationem petere nolunt, vel offensam remittere negant, sed in inimicitiis moriuntur.

Allegoria loci Matth. 5.
Ambrosius.
Aduersarius quis.
Hilarius & Hieronymus.
Chrysostomus.
Carcer.
Augustinus.
De particula, Donec.
Beda.
Augustinus.
Theophyl.
Hieronymus.
Solutio ex Christi interpretatione.
Literalis sensus loci Matt. 5.
Allegoria eius loci.

VII. Multos mouit locus Matth. 12. vbi Christus de peccato in Spiritū sanctum inquit: Non remittetur, nec in præsenti seculo, nec in futuro. August. enim de Ciuitat. libro 21. cap. 24. ita ex hoc loco argumentatur: Neq; enim veraciter de quibusdam diceretur, quod non eis remittatur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, nisi essēt, quibus etsi nō in isto, tamen remitteretur in futuro. Gregorius etiam cùm loco Pauli 1. Cor. 3. non multum fidat: dicit enim de tribulationibus huius vitæ intelligi posse: ex illa Matth. sententia sola, conatur purgatorium probare. Ita enim inquit 4. Dialog. cap. 39. de quibusdam leuibus culpis, esse ante iudiciū purgatorius ignis, credendus est, pro eo, quod veritas dicit: Si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo dimittetur, neque in futuro, in qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro relaxari, quod enim de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Et Bernhardus super Cantica, Serm. 67. cōtra eos, qui suo tempore purgatorium negabāt, hoc solum Scripturæ testimonium profert. Quærant, inquit, ab eo, qui dixit, quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio, purgatione peccati? Sed cogitetur quis sit status controuersiæ de purgatorio, An scilicet animæ fidelium à corporib. solutæ, igne corporali torqueantur, vt acerbissimis supplicijs pro peccatis non remissis satisfaciant, aut viuorum suffragijs ex igne illo liberentur. Num verò ex dicto illo Matth. etiamsi iuxta Augustini interpretationem accipiatur, illud probari poterit? Certè remissio peccatorum non definitur tormentis flammarum, & suppliciorum satisfactionibus. Neq; enim sensus est quando Scriptura dicit: Christum meruisse nobis remissionem peccatorum, quod promeruit nobis tormēta flammarum, & acerbissima supplicia, quibus nobis ipsis pro peccatis satisfaciendum sit, sed ex misericordia Dei propter satisfactionem Christi, scriptura tradit peccata remitti, hoc est, gratuito condonari & tegi, ne imputentur & exquirantur. Etiamsi igitur Augustin. concederetur, quædam peccata in altero seculo remitti, purgatorium tamen Pontificiorum inde probari & stabiliri prorsus non posset. Cum remissione enim peccatorum (sicut Scriptura de ea loquitur) ex diametro prorsus pugnant ea, quæ Pontificij de pœnis purgatorij tradunt. Et hoc Lector diligenter cōsideret, quod ex illo dicto, quo præcipuè nituntur, purgatoriū nullo prorsus modo probetur. Vt autem de vero sensu huius dicti aliquid dicamus, magna & ardua quæstio est, vbi fiat remissio peccati, in hoc ne, an verò etiam in futuro seculo? Origenem enim certum est ex hoc fundamento, quod statuebat tempus pœnitentiæ, reconciliationis & remissionis, etiam in altero seculo esse, finem pœnarum etiam damnatis, imò ipsis quoq; Diabolis promisisse. Extant autem in Scriptura multa clarissima dicta, quæ paulò antè recitata sunt,

Septimum.
Matth. 12.
Augustinus.
Gregorius.
Bernhardus.
Responsio ad locum Matth. 12.
De vera sententia huius dicti Matt. 12.
Origenis lapsus ex huius loci abusu.

quòd

In hac vita locus est pœnitentiæ, & remissionis peccatorum.

quod in hac tantùm vita sit tempus fructuosæ pœnitētiæ, reconciliationis & remissionis. Hoc enim in cœlo solutum erit, quicquid in terra solutum fuerit. Quicquid verò in terra ligatum fuerit, erit etiam in cœlo ligatum. Nec medium fingi debet inter peccatum ligatū, & inter peccatum quod solutum non est. Contra illa clarissima Scripturæ dicta, alicui, qui sine remissione peccatorum moritur, promittere remissionem in altero seculo, nemo sine expresso verbi Dei testimonio, vel debet vel potest. Nullibi autem Scriptura manifestè & expressè hoc dicit, sed per modum consequētiæ ex dicto illo Matthæi, opinio ea texitur. Nec verò res tanta contra clarissima Scripturæ dicta, nudis aut solis consequentiis, sine aperto verbi Dei testimonio committenda est. Nam & Augustinus cōtra eos disputat, qui ex illo loco consequens esse contendebant, excepta vna illa sola specie peccati in Spiritum sanctum, reliqua peccata omnia in altero seculo remitti posse. Et certè si solis consequentiis credendum esset, Augustinus non posset elabi. Nam reliqua peccata omnia, vni illi speciei in dicto Christi opponuntur, Marci 3. Sed Augustinus videns, consequentiam illam repugnare aliis manifestis Scripturę dictis, rectè eam reiicit & refutat. Et ipse cōstituere non audet, quod aut quale peccatum illud sit, quod in altero seculo remitti dicendum sit, cùm nullum habeat manifestum Scripturæ testimonium.

Augustinus locum hunc in medio relinquit.

Rectiùs igitur, tutiùs & certiùs est, iuxta clarissima Scripturæ dicta hortari homines, vt in hac vita quærant & accipiant remissionem peccatorum, proposita dulcissima illa promissione: Qui credit in filium non venit in iudicium, sed à morte transit in vitam: Non autem lactare aut potius seducere homines, dubia, vana & falsa spe, acquirendæ remissionis peccatorum post hanc vitam. Qui enim sine fide & sine remissione peccatorum hinc discedunt, illos Scriptura pronunciat condemnatos esse, & iram Dei manere super ipsos. Et ante Augustinum, talis interpretatio dicti Christi non fuit in Ecclesia, vel nota vel vsitata. Nam nec Hilarius, nec Hieronymus, nec Chrysostomus, nec Theophylactus, dictum illud ita exposuerunt. Athanasius etiam, qui peculiarem tractatum de dicto illo conscripsit, nihil tale vel dicit, vel inde extruit.

Veteribus ignota fuit huius dicti interpretatio, quam ei posteriores affinxerunt. Athanasius.

Et quid opus est de interpretatione & sensu illius phraseos apud Matthæum, multis disputare, cùm habeamus interpretem certissimum, & omni exceptione maiorem. Marcus enim, qui est quasi interpres Matthæi, phrasin illam (Neq; in hoc seculo, neque in futuro remittetur) non ita interpretatur, quasi quorundam peccatorū remissio post hanc vitam impetrari possit: Sed partitionē illam de præsenti & de futuro seculo simpliciter ita interpretatur, quòd blasphemia in Spiritum sanctum non habeat remissionem in æternum, sed rea sit æterni iudicij, Marc. 3. Partitione verò illa Matthæus ideo vtitur, vt ostendat tam horribile esse peccatum in Spiritū sanctum, vt iudicium iræ diuinæ, & in hac vita exagitationibus conscientiæ, illi qui peccati huius rei sunt, sentiant, & fore, vt in altero seculo grauiùs eò premantur & exagitentur, quando in resurrectione mortuorū, iudicium de peccatis palàm fateretur. Et hoc est, non remitti nec in hoc seculo, nec in futuro, id est, reatum iudicij diuini, & in hoc seculo & futuro sustinere, Marc. 3. Beatitudo enim hominis est, cui remissa sunt peccata, Roman. 4. & iustificati fide, pacem habent cum Deo, Rom. 5.

Vera huius dicti interpretatio è Marco 3.

Cur talis loquendi forma Mat. vsus sit.

Ita Chrysosto. hanc partitionem Matthæi explicat: Vniuersorum (inquit) hominum, alij & hic & ibi supplicia dabunt, vt Sodomitæ: Alij in præsenti solummodo vita, vt fornicator Corinthiacus: Alij in futura tantùm vita, vt diues ille Epulo: Alij nec in præsenti, nec in futura, vt Prophetæ & Apostoli. Sensum igitur dicit esse, cùm peccatū illud vobis non sit veniale, pœnas tam in præsenti vita quàm in futura luetis ingentes. Ita Chrysostomus. Præterea tempus futuri seculi, de tempore post resurrectionem mortuorum in Scriptura accipitur. Aduentus enim Christi ad iudicium, faciet finem huic seculo. Matth. 13. & 24. Et quando qui bona egerunt, ibunt post resurrectionem in vitam æternam, Iohan. 6. Illud tempus vocatur futurum seculum, Marc. 10. Et Luc. 20. Tempus resurrectionis expressè vocatur tempus futuri seculi. Quando igitur Matthæus nominat futurum seculum, intelligit extremum iudicium post resurrectionem mortuorū. Malè ergo de intermedio tēpore inter mortem & resurrectionē exponitur. Sed Matthæus sua partitione coniungit iudicium Dei aduersus peccatum, quod in hoc seculo ex verbo Dei pronunciatur, quodq; in futuro seculo ipse iudex Christus pronunciaturus est. Quia enim impij non curant, quando peccatū ipsorum in hoc seculo ex verbo arguitur ligatur & condemnatur, & multos habent prætextus, quos etiam in die iudicij proferent, Matth. 7. Dicit igitur Christus: Sicut peccatū in Spiritum sanctum, in hoc seculo non remittitur, sed ligatur: ita in futuro etiam seculo in die iudicii, illi, qui Spiritū blasphemarunt, non pronunciabuntur iusti, sed ligati & condemnati, hoc enim est peccatum non remitti, nec in hoc nec in futuro seculo. Porrò ipsi etiā Scholastici sentiunt, nullā culpam post hanc vitam remitti, sed eius remissionem in hac tantummodo vita fieri. Cumq; Pontificij de satisfactione pœnæ in purgatorio agant, sententia verò Matth. de remissione peccati seu culpæ loquatur, manifestum est alienum prorsus & peregrinum esse, locum illum ad purgatoriū velle detorquere. Et cùm aliàs doceant, venialia peccata tam leuiter dimitti, aspersione scilicet aquę benedictæ, benedictione Episcopali, tunsione pectoris, recitatione orationis Dominicæ, &c. cur in purgatorio illa tam inclementer & acerbè torquerent, etiam in illis, quibus in agone, aquam suam execratam largiter cum multis indulgentiis aspergunt, nisi esset de pane lucrādo?

Tempus futuri seculi significat iudicium extremum.

Scholasticorū sententia de hac quæstione.

IIX. Inter præcipua purgatorij documenta Pontificij censent locum Pauli, 1. Corinth. 3. Si quis superædificat super fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusq; opus manifestum fiet: Dies enī declarabit, quia in igne reuelatur, & cuiusq; opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus mā serit quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Octauum 1. Cor. 3.

Et quia in hac sententia Pauli mentio fit ignis non dānantis, sed per quem salui fiunt illi, quo-

rum opera exuruntur. Existimant igitur, ignem purgatorium inde satis manifestè, certò & firmiter probari. Sed videamus, an res ita se habeat. Omnino enim probationes & confirmationes dogmatum, oportet non dubias, obscuras & incertas, sed manifestas, certas & firmas esse. Extra controuersiam autem est, quod negari à nemine potest, totam illam Pauli orationē, & singula eius vocabula esse tropica seu metaphorica, vt sunt fundamentum, architectus, superædificare, aurum, argentum, gemmæ, ligna, fœnum, stipulæ, opus seu ædificium. Et in oratione, quæ tota est metaphorica, vocabulum ignis materialiter accipere, nihil aliud esset, quàm humano capiti ceruicem pictor equinam addere si velet. Qualia enim sunt aurum, argentum, gēmæ, fœnum, ligna, stipulæ, talem oportet etiam esse ignem. Et metaphora vocabuli ignis, multo frequentior & vsitatior in Scriptura est, quam auri, argenti, ligni, gemmarum, &c. Imò Paulus ipse quasi præuidens deprauationem istam suæ sententiæ, cùm reliquis vocabulis nihil addat, quādo ad vocabulum ignis venit, adiicit talem circumscriptionem, quæ quasi intento digito, metaphoram in vocabulo ignis monstret. Dicit enim: Ipse saluus erit, sed sic tamē quasi per ignē. Hoc manifestissimum est, quod etiam à pueris intelligi potest. Ignis igitur Pontificij purgatorij, ex illo loco Pauli, probari nequaquā potest.

Solutio argumenti.

Ignis metaphora.

Augustinus. Secundò, Ipse etiam Augustinus, Academicus seu scepticus purgatorij disputator, aduertit, verba Pauli ita posita esse, vt necesse sit talem ignem intelligi, per quem vtrique transeant, & qui aurum, & qui lignum superædificant. Hinc Origenes omnes etiam Sanctissimos, postquam ex hac vita discessissent, in ignem purgatorij cruciandos coniecit. Quæ opinio meritò damnata est. Alij eum nodum illum aliter soluere non possent, ignem purgatorij in aëre collocarunt, per quem omnibus sanctis, quando ad cœlum euolant, transeundum sit. Et eos, qui aurum superædificauerunt, Alcuinus dicit, magna facilitate ignem illum peruolare: Reliquos cum ligno, fœno, & stipula diutiùs in illo hærere: sed Pontificij hoc non concedunt. Fingunt enim multos hinc excedere, adeò vel mundos & perfectos, vel plenariis Pontificiis indulgentiis ita munitos, vt à flammis purgatorij prorsus immunes, è vestigio in cœlum euolent. Ignem igitur sui purgatorij, Pontificij ex illo loco Pauli ꝓbare non possunt: Quia ignis de quo Paulus loquitur, communis est omnibus fidelibus, tam qui aurum, quam qui stipulam superædificant. Pontificiorum verò ignis tantùm illos purgat, qui ligna, fœnum & stipulas superædificarunt. Et Pauli ignis probat opera ædificantium. Pontificiorum verò ignis punit, torquet, cruciat & excarnificat animas fidelium. Non idem itaque ignis est Paulinus & Pontificius.

Origenis somnium de suo purgatorio.

Alcuinus.

Augustinus locum obscurum esse fatetur. Tertiò, Cùm loca illa Scripturę, in quibus articuli fidei, suam quasi propriam sedem habent, necesse sit, aperta, plana & manifesta esse: Augustinus disertè fatetur, locum illum Pauli obscurum & difficilem esse. Et ponit eum inter illa, de quibus Petrus dicit: In Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu, quę indocti & instabiles deprauent, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem, id quod diuersę huius loci explicationes à veteribus traditæ ostendunt. Chrysostomus enim interpretatur de igne gehennæ, & de pœnis æternis. Et quod Paulus dicit: Ipse saluabitur per ignem, hoc Chrysostomus ita exponit: Non in nihilū redigetur flāmis inferni, sed quò ad substantiam, in ęternum perdurabit, & ad pœnam seruabitur. Quæ explicatio, licet Pauli sententiæ non conueniat, à Theophyl. tamen, & in Græcorū scholiis repetitur. Theodoretus, & Oecumenius intelligunt locū illum Pauli de aduentu Domini, de igni quo mundus conflagrabit, & de die extremi iudicij. Et interpretationem sumunt ex alio loco Pauli, 2. Thessalon. 1. Quia in die iudicij Iesus reuelabitur in flammis ignis, daturus vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & non obedierunt Euangelio, 2. Thess. 1. Theodoretus dicit: Auditores esse opus doctorum, quod si auditorum vita præceptorū doctrinæ in die iudicij non responderit, comburentur illi in aduentu Domini, doctor verò saluabitur, examinatus per ignem illum, qui in die iudicij præcedet faciem iudicis, si vita doctrinæ responderit. Ignis enim ille tunc in die iudicij, iustos non comburet, inquit, sed reddet splendidiores. Alcuinus etiā de Trinitate lib. 3. cap. 21. dicit eos, qui ligna, fœnum, stipulas superędificarūt, ardore illius ignis, quo Christus in extremo iudicio veniet, purgādos, & completo illo extremi iudicij die, statuendos ad dextrā. Illis verò qui aurum, argentum, & gemmas superædificarūt, ignem illum diei iudicij fore, sicut tribus pueris in Caminis Babylonicæ fornacis fuerat. Et Glossa ordinaria, 1. Co. 3. duos ignes futuros legimus, vnum æternum, quo puniētur reprobi: alterū, quo exuretur facies huius mundi, qui emundabit eos, qui superædificarunt fœnum, lignum, stipulam. Et sanè si vocabulum ignis, in illa Pauli sententia, 1. Cor. 3. propriè accipi vel deberet, vel posset, nō posset alia cōuenientior interpretatio esse, quàm quę ex alio loco, 2. Thessal. 1. sumitur: Sed illa cum Pontificiorum purgatorio prorsus nihil haberet commune, id quod manifestum est. Ambrosius ex Origene suo interpretatur de igne post iudicium, in quo opinatur prauos doctores, qui malam doctrinam professi sunt, pœnas quidem daturos, non autem in perpetuū igne æterno, sicut infideles puniendos, sed saluos aliquando futuros. Et rationem addit, vt ex aliqua parte operæ precium sit credidisse in Christum. Augustin. verò, quando hunc locū ex professo tractat, in Enchiridio, cap. 69. De fide & operibus, cap. 15. De ciuitate, li. 3. De 8. quæstion. ad Dulcitium, quæst. 1. Origenicas explicationes reiicit, & vbiq; eandem fermè repetit interpretationem. Ignem scilicet illum Pauli, intelligendum esse de tribulationibus huius vitæ, & exterioribus & interioribus. Et metaphoram illam ex scriptura probat: vas figuli probat fornax, at animas iustorum tentatio tribulationis. An verò post hanc vitam talis aliquis ignis sit, dubitat, & in medio relinquit, sicut in præcedentibus ostensum est. Ipse etiam Gregorius architectus purgatorij, 4. Dialog. capite 39. non audet locum illum Pauli simpliciter, propriè & certò de igne purgatorij interpretari. Inquit enim, quamuis de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito, possit intelligi, tamen si quis de igne futuræ purgationis accipiat,

Diuersæ & dissidentes interpretationes huius loci Chrysostomi.

Theophyl.

Theodoret.

Oecumenius.

Alcuinus.

Ambrosius.

Augustinus.

Gregorius.

accipiat pensandum est, &c. Sunt etiam, qui ignem & diem Pauli interpretantur de examine particularis iudicij, quod statim in morte cuiusque exercetur, vt anima à corpore separata deportetur vel in Paradisum, vel ad infernum. Hęc recitaui, vt ostenderem Pontificiorum purgatorium, ex illo loco Pauli, cum obscurus & allegoricus sit, ac varias interpretationes recipere possit, probari & demonstrari non posse.

De vera sententia huius loci Pauli.

Quæ verò sit simplex vera & genuina sententia in illo loco Pauli, nō potest certiùs, quàm ex contextu totius loci colligi & constitui. Loquitur enim de Doctoribus in Ecclesia, & de dogmatis. Et fundamentum quidem dicit esse veram doctrinam de persona, de officio, & beneficiis Christi, opus verò seu ædificium esse reliqua dogmata. Iam q vel aliud fundamentū ponunt, vel fundamentum illud peruertunt & euertunt, vel qui falsa, praua & impia dogmata, à fundamento aliena, vel pugnantia contra fundamentum ædificant, eos postea dicit, prophanare templū Domini. Et addit, disperdet illum Deus. Qui verò fundamentum saluum retinent, & super fundamentum illud ædificant, eos dicit in duplici esse differentia. Quosdam enim solidum, purum & preciosum opus seu ædificium superædificare, dogmata scilicet, quæ sunt analoga fidei, hoc est, quę habent perspicua, certa & firma Scripturæ testimonia, quæ conscientiis necessaria, vtilia & necessaria sunt. Illa comparat auro, argento & gemmis, metaphora Scripturis familiari & vsitata. Mandata enim Domini desiderabilia sunt super aurum, argentum & lapidem preciosum multum, Psalm. 19. & Psalm. 119. Et sapientia diuina inquit, Prouerbior. octauo: Melior est fructus meus auro & lapide precioso, & prouentus meus argento electo. Prou. 16. Posside sapientiam, quia auro melior est, & acquire intelligentiam, quia preciosior est argento. Alios verò dicit retinere quidem Christum fundamentum, sed ad superædificium congerere materiam infirmam, superuacantem, ociosam, & inutilem, vt sunt ligna, fœnum, stipulæ, hoc est, opiniones bonæ intentionis, quæ speciē aliquā habent, sed non sunt expresse & solidè in Scriptura fundatæ vel sunt superuacaneæ, ociosæ & inutiles disputationes, quæ ad verā pœnitentiæ, fidei & charitatis ædificationem, nō sunt vel necessariæ vel vtiles. Talia si non opponantur fundamento, sed si fiducia iustitiæ, gratiæ & salutis soli Christo inhæreat, dicuntur fundamento superstrui, tanquam ligna, fœnum & stipulæ: Scriptura enim ea, quæ coram mundo speciē quandam habent, sed non nituntur verbo Dei, vocat fœnum, Esaiæ 40. Vbi fœnum verbo Dei opponitur. Omnis caro fœnum, exiccatum est fœnū, quia Spiritus Domini sufflauit in eo. Verbum autem Domini manet in æternum. Ita Esaiæ 1. Opiniones populi extra verbum Dei, quibus plurimum tribuebant, vocantur stipulæ: Erit fortitudo vestra vt stuppa, & ea, quæ non vtiles fructus ferunt, vocantur ligna arida, Esaię 58. Sicut & vasa lignea in domo Domini opponuntur aureis & argenteis, 2. Tim. 2. Hæc ideò obseruanda sunt, quia ostendunt Paulum non nouis aut insolitis vti metaphoris, sed eas sumptas esse ex Scripturis, & Scripturam ipsam ostendere earum interpretationem.

Fundamentum.

Aedificium seu opus.

Aurum, argentum & gemma.

Lignum, fœnum, stipula.

Secundaria huius loci interpretatio de operibus hominum.

Ita de doctoribus & de dogmatis propriè & simpliciter locus ille Pauli intelligitur. Quia verò ex doctrina & secundum doctrinam sequuntur opera, de iis etiam secundario potest exponi. Non autem de prauis operibus, quæ verbo Dei prohibita & damnata sunt: ea enim non superstruuntur fundamento Christo. Nam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt, sed quæ habent verbum & mandatum Dei: illa quia Deo placent, si in fide fiant, intelliguntur per aurum, argentum & gemmas. Quæ verò non habent verbum & mandatum Dei, sed vel cordis humani aut bonæ intentionis cogitationes, vel Patrū traditiones sunt, & propter prætextum vetustatis, longinquitatem consuetudinis, præscriptionem temporis, multitudinem adhærentium, & externam speciem pietatis, arrident, ita vt infirmiores in fide non possint ex illis se expedire: illa dicuntur ligna, fœnum, stipulæ. Et si fiducia in solo Christo hæreat, dicuntur super fundamentum superædificari. Si verò vel præferantur mādatis Dei, vel fiduciam sibi vendicent, non amplius sunt in fundamento, sed succendentur, & non erit, qui extinguat, Esa. 1.

Aurum, argentum & gemma.

Lignum fœnum, stipula.

De particulis dicti, dies declarabit, ignis probabit.

Porrò, dogmata vera & cultus veri, sæpius quasi in obscuro latent, ac non magnifiunt, sed oppugnantur, improbantur & dānantur, etiam à multis. E contra verò opiniones & cultus lignei, plerumq; magnam speciem coram mundo habent, laudantur, probantur, amantur, defenduntur. Deus igitur ad examen salutare probationis suæ, adducit, & dogmata & cultus, quod vt salutare sit, in hac vita fieri necesse est. Illam verò probationem examinis diuini, afferentem illustrem, stabilem, & solidam cognitionem, Scriptura describit, primùm metaphora diei seu lucis. Tenebris enim, hoc est, quando in errore & ignorantia aliquid defendimus, opponitur dies seu lux, hoc est, illustris cognitio, & verum iudicium. Ita 1. Cor. 4. nolim iudicari ab humano die. Et Iere. 17. Diem hominis non desideraui. Significat autem dies hominis, cognitionem, seu iudiciū mundi, seu rationis de rebus sacris. Ita Ioan. 3. Qui veritatem facit, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius. Ephes. 5. Omnia, dum aguntur, à luce manifesta fiunt, nam quod omnia manifestat, lux est. Idem etiam metaphora ignis significari vsitatum est, vt Psalm. 12. Eloquia Domini, eloquia munda, vt argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum. Ipse enim quasi ignis conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, vt offerant Domino sacrificia in iustitia. Malach. 3. Syr. 27. Sap. 3. Quasi vasa figuli, & tanquam aurum, in fornace probantur. Quodq; Esaias dicit, cap. 28. Vexatio dat intellectum. Et Ierem. 31. Castigasti me & eruditus sum. Illud metaphoricè ita dicitur, Threnorum 1. Misit ignem in ossa mea, & erudiuit, 1. Petri 1. Per ignem probatur, 1. Pet. 3. Per ignem exploramini. Hæc verò omnia Scriptura in hac vita fieri affirmat. Manifestum igitur est, quando Paulus dicit, dies declarabit, ignis probabit & reuelabit, non esse nouas metaphoras, sed Scripturæ familiares, ex Scriptura sumptas, & inde etiam sicut exempla ostendimus, interpretandas.

Immittit autem Deus diem illum declara-

tionis, & ignem probationis, vel per tribulationes exteriores, vel per tentationes conscientiæ,

Dies declarationis & ignis probationis.

vel per clariorem manifestationem veritatis ex verbo, ne in tenebris errorũ & ignorantiæ maneant, qui fundamentum retinent, sed vt expurgetur, si quid talium opinionum, quæ fundamẽto non satis congruunt, adhæserit. Ita Ambrosius in Psalm. 118. Sermo. 13. veniat verbum Dei, intret in Ecclesiam, fiat ignis consumens, vt exurat fœnũ & stipulam, & quicquid est seculare, consumat, graue plumbũ iniquitatis et impleritisque, liquefiat igne diuino, meliorentur vasa aurea, argentea, vt sensus & sermo passionum calore recoctus incipiat esse preciosior. Ita Ambrosius. Illud verò vt salutare sit, necesse est fieri, vel in hac vita, vel in hora mortis. Ita ergo iuxta Paulum, opus seu ædificium cuiusq; quale sit, manifestum fit. Si enim solido Scripturæ fundamento nititur, tunc sicut aurum igne non absumitur, ita siue tribulationibus, siue tentationibus, siue collatione, seu examine ad Scripturã, talia dogmata seu cultus non euertũtur, sed magis illustrantur & confirmantur, 1. Pett. 1. Audiens enim & faciens verbum Dei fundatus est supra petram, Matth. 7. Et illorum labores habebunt præmia in resurrectione iustorum. Quæ verò extra aut præter verbum Dei præsumuntur, possunt quidem plausibilem prætextum & magnam speciem habere, sed quando in ignem tribulationis seu tentationis coniiciuntur, aut quando ad lucem verbi Dei protrahuntur, tunc sunt sicut ligna, fœnũ & stipulæ, quæ nõ possunt consistere, sed exuruntur. Fœnum enim exiccatur, solum autem verbum Domini, iuxta Esaiam manet. Quando verò ita agnoscit quis, vel opiniones, quas multum amauit, & acriter defendit, vel cultus in quibus valde laborauit, ita exuri, tunc damnum patitur, videns se frustra in iis laborasse, & cũ pudore dolet: Sicut si quis parietem cùm fundamento non rectè coagmẽtet, si paries concidat, architectus mercedẽ non accipit, sed cum pudore & dolore damnum impensæ operæ patitur. Si verò talis Doctor fundamentum teneat, licèt in præmiis accidentalibus, vt vocant, damnum patiatur, saluus tamen erit ratione fundamenti, sed non sine igne tentationis in hac vita. Hoc ergo modo Paulus docet, ignem illum tribulationis seu tentationis vtilem & salutarem esse, ne lignis, fœno, aut stipulis addicti maneamus, sed vt purgati, possimus offerre sacrificia iustitiæ, Malach. tertio. Et quos Deus amat, qui scilicet in fundamẽto sunt, illos per ignem ita examinat, vt si quid vel præsumptionis vel fiduciæ prauæ adhæserit, exuratur & expurgetur, vt iudicium ita rectificetur. Sicut autem exiguus ignis stipulas exurit, ad ligna verò maiori igne opus est: Ita diuersorum diuersæ sunt tentationes. Reliqui verò extra fundamentum, sunt tales stipulæ, quæ cum accenderint, nemo erit, qui extinguat. Esa. 1. Hæc plurimis veterum exemplis declarari possunt. Multas enim & suas & aliorum opiniones retractarunt, vel tentationibus, vel planiori Scripturæ intelligentia edocti, sicut Augustinus inquit, de Spiritu & litera, capite 36. In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus placere, vel non displicere quod facimus, & posteà per Scripturam eius, siue certa & per-

De eo, damnum patitur.

Exempla veterum, qui hanc interpretationem comprobant Augustinus.

spicua ratione cõmoniti, cum didicerimus quod nõ placeat, pœnitẽdo deprecamur, vt ignoscat: Plena humana vita est documentis talibus. Hæc Augustinus, qui alibi dicit, Cypriani errorem de rebaptisatione, igne Martyrii expurgatum esse. Ita Bernhardus de operum meritis & fiducia multa disputat: sed quando in tentationibus ad tribunal seu examen diuini iudicii sistitur, agnoscit stipulas esse. Vitam, inquit, meam perdidi, perditè vixi, sufficit mihi ad omnem iustitiam te solum habere propiciũ, cui soli peccaui. Imò in ipso Paulo extat exemplum maximè illustre, Phil. 3. Vbi & metaphoras loci, 1. Cor. 3. explicare videtur, certè verbum ζημιῶσαι expressè ponit. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum, veruntamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentũ feci, &c. Et quot sunt veterum opiniones, quas ipsi acriter defenderunt, quæ postea veritate reuelata ignem sustinuerunt. Architecti verò, si fundamentum tenuerunt salui facti sunt: quia disertè professi sunt, se nolle suis disputationibus Canonicam authoritatem tribui. Hæc sententia contextui orationis Paulinæ congruit, est analoga fidei, & reliquæ Scripturæ consentanea. Imo Scriptura ipsa, metaphoras illas, quibus Paulus vtitur, ita interpretatur, sicut ostendimus. Nihil minus ergò, quàm Pontificiorum Purgatorium ex loco illo Pauli probatur.

Cyprianus.

Bernhardus.

Postremò, ex doctrina sua de satisfactionibus præcipuum habent argumentum. Quia enim in hac vita post remissum peccatum, credentibus aliquando temporales pœnæ imponuntur: fingunt Pontificii, in conuersione per fidem propter Christum tantùm culpam peccati dimitti, pœnam verò æternam virtute clauium commutari in temporalem seu transitoriam, quam vnumquemq; tanquam satisfactionem pro se exoluere necesse sit. Et quia multi ante exolutam illam satisfactionem moriuntur, fentiunt residuum pœnarum, vt iustitiæ Dei satisfiat, post hanc vitam in purgatorio, acerbioribus suppliciis esse vel persoluendum, vel redimẽdum. Sed in 2. parte examinis, in titulo de satisfactionibus, fundamenta huius argumenti excussa sunt, & monstratum est, Christum & pro culpa & pro pœna peccatorum satisfecisse, credentes etiam fide propter Christum simul remissionem culpæ & pœnæ accipere. Quòd verò post reconciliationem aliquando pœnæ temporales credentibus imponuntur, illud non fieri propter satisfactionem, sed vt reliquiæ peccati in carne hærentes, ita mortificentur, & pii in futurum, quasi fræno quodam coerceantur, ne acceptam gratiam vel securitate amittãt, vel petulantia excutiant, & ad vomitum reuertantur: Sicut in loco allegato pleniùs illa explicata sunt. Inde verò planissima sumitur solutio & explicatio huius argumenti. Quia enim reliquiæ peccati hærent in carne credentium, quæ ideò in hac vita pœnitentia & cruce mortificatur, crucifigitur, & destruuntur, Romanos 6. 7. & 8. Galat. 5. Col. 3. Caro autem per mortem deponitur. Carne ergo peccati deposita, non amplius opus est pœnis illis mortificatoriis & emendatoriis. Corpus enim mortuum est propter peccatum: Spiritus verò

Argumentũ & fundamentum purgatorij, explicata Pontificiorũ doctrina de satisfactionibus.

verò vita est propter iustitiam, Roma. 8. Et quod caput est, Scriptura de pœnis temporalibus, quę propter peccatum in carne habitans, credentibus in hac vita imponuntur, multa & expresse loquitur. Quòd verò spiritibus eorum, qui in Christo moriuntur, pœnę & quidem atrociores post hanc vitam, quam quæ carni peccatrici in hac vita imponuntur, infligendæ sint, Scriptura prorsus nihil dicit, imò contrarium disertè affirmat: Eos, qui in Domino moriuntur amodo requiescere à laboribus suis, Apocal. 14. Venite in pacem, Esa. 57. Luc. 2. Esse cum Christo in Paradyso, Luc. 23. Philip. 1. 2. Corinth. 5. Vbi nullum tormentum eos tangat. Sapient. 3. Ex fictitio igitur fundamento, extra & contra Scripturam, argumentum illud conatur purgatorium construere.

Hæc sunt præcipua argumenta, quę tanquam fulcra labascenti purgatorio supponuntur. Quòd autem causam purgatorij prorsus nihil vel probent, vel adiuuent, ex his, quæ diximus, manifestum est.

DECRETVM, DE INVOCATIONE ET VENERATIONE SANCTORUM, *publicatum eadem die prima, Sessionis nona & vltima Tridentina.*

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamq; sustinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vsum, à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq; Patrum consensionem, & sacrorum Conciliorum decreta, imprimis de Sanctorum intercessione, inuocatione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant, docentes eos Sanctos vnà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque vtile esse suppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo, per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Saluator est, ad eorum orationes, opem auxiliumq; confugere. Illos verò, qui negant sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes, inuocandos esse, aut qui asserunt vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduersariq; honori vnius mediatoris Dei & hominum, Iesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus, voce vel mente supplicare, impiè sentire.

DE VENERATIONE SANCTORVM.

QVOD in alijs controuersijs, vbi malæ causæ patrocinia, quæ speciem aliquam honestatis præferant quæruntur, fieri solet, idem Pontificij in hoc loco faciunt: vt scilicet à vero negotij statu, & ab eo, quod in controuersia positum est, homines ad alia quædam, quæ aliquantò magis speciosa & plausibilia sunt, abducere conentur. Cùm enim de inuocatione Sanctorum, sicut eam publica & priuata praxis Pontificiæ Ecclesiæ hactenus vsurpauit, controuersia sit, multi inter Patronos regni Pontificij, dissimulatis crassis & pudendis istis superstitionibus, varia quærunt ad occultandam illam turpitudinem diuerticula. Andradius fingit nos cum Aetianis & Eunomianis docere nephariam contemptionem & sacrilegam despicientiam Sanctorum, quorum Spiritus apud Deum viuunt, quasi scilicet negemus Sanctos esse honorandos, aut doceamus memoriam ipsorum nulla celebratione aut veneratione esse cohonestandam. Colonienses calumniantur nostros, quando distinguunt inter Sanctos, qui adhuc in terris viuunt, & qui iam vita defuncti seu mortui sunt, quasi sentiant, Sanctos, qui ex hac vita migrarunt, non esse cum Christo, nec viuere apud Deum, sed esse mortuos, hoc est, prorsus extinctos. Vicelius & alij operosè disputant, Sanctos, qui iam in patria cum Christo sunt, esse nobiscum membra vnius illius corporis, cuius caput Christus est, eumq; illi non ignorent, in terris semper colligi filio Dei Ecclesiam, sub cruce & varijs persecutionibus, vsq; ad finem mundi, non esse dubium, ipsos cum apud Deum viuant, Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce militare, à Deo optare omnia bona, quasi à nobis hoc vel negetur, vel damnetur. Hæc igitur, quibus vera momenta huius controuersiæ, vel occultantur, vel inuoluuntur, & obruuntur, priùs breuiter explicanda sunt. Ita enim rectè constitui poterit, quis sit verus status eius, quod in hoc loco inter nos & Pontificios controuertitur, & quò dirigenda ac referenda sint omnia argumenta, siue in confirmatione, siue in refutatione.

Quod itaq; ad veros Sanctorum honores attinet, eos Confessio nostra probat, nō propter hominum traditiones, aut cuiuscunq; temporis consuetudinem, sed quia fundamenta & testimonia habet in Scriptura. Vulgò allegatur versiculus ille, ex translatione septuaginta, Psalm. 139. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, vbi vocabulum רע ab Ebræis exponitur, non pro amicis, sed pro cogitationibus seu consilijs Dei, cùm in principio eiusdem Psalmi ita vsurpetur, vt non possit aliter, quam pro cogitatione intelligi. Et in hac significatione, contextus istius versiculi, optimè cum præcedentibus & sequentibus cohæret. In formatione scilicet hominis, & gubernatione vitæ humanæ, tam illustria & eximia extare prouidentiæ diuinæ documēta, vt numero comprehendi nō possint. Quia tamen vocabulum illud plerumque amicos significat, Græci sicut & Chaldæus Paraphrastes, non omnino malè reddiderunt eā sententiā, quæ per se vera & pia est, licèt contextui non admodum benè quadret, Eos scilicet, quos Christus, non seruos, sed amicos suos appellat, Ioan. 15. Quiq; iam apud Dominum præsentes sunt, 2. Corin. 5. debere in magno apud nos precio haberi. Ita enim verbum יקר vsurpatur, 1. Samuel. cap. 18. Magno in precio fuit nomen Dauidis, Psalm. 72. Preciosus erit sanguis eorum in oculis eius, Psal. 116. Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Citatur etiā ex vulgata versione, Psalm. 150. Laudate Dominum in sanctis eius. Quæ sententia quidem non est mala. Extat enim, Galat. 1. Sed Psalmus tantùm dicit: Laudate Dominum in sanctitate seu in sacrario eius, Manifestiores verò sunt illæ senten-

Insidiosa trāpositio status.

Andradius.

Colonienses.

Vicelius.

Sanctos esse honorandos.

tix, Psalm. 112. In memoria æterna erit iustus. Et Prouer. 10. Memoria iusti erit in benedictione. Quod repetit Syracides, cap. 45. Cuius memoria in benedictione. Et ca. 46. Sit memoria illorum in benedictione, qua phrasi Iudæi adhuc hodie vtuntur in elogiis & epitaphiis præstantium virorum. Ita Sapient. 4. Immortalis est memoria eius, quoniam & apud Deum nota est & apud homines, Sapient. 8. Relinquunt posteris memoriam perpetuam. Et Maria inquit, Luc. 1. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Imò Christus ipse dicit, Matt. 14. Vbicunque prædicabitur Euangelium in vniuerso mundo, etiam hoc, quod fecit hæc mulier, narrabitur in memoriam eius. Cuius contrarium, est, Prou. 10. Nomen impiorum sordescet. Psal. 109. In generatione altera deleatur nomen eius.

Exempla venerationis seu celebrationis Sanctorū in Scriptura. Et exempla extant in Scriptura illustria, de tali veneratione, seu celebratione Sanctorum. Extrema enim esset impietas, de illis vel leuiter sentire, vel contumeliosè loqui, quos Deus pater honorificat, Ioan. 12. Quos filius agnoscit cohæredes, Rom. 8. Quos Spiritus sanctus templa sua vocat, 1. Cor. 3. 2. Cor. 6. Qui bonum certamé certarunt, fidem seruarunt, cursum consummarunt & iam præsentes sunt apud Dominum. 2. Tim. 4. Phil. 1. 2. Cor. 5. Non auté opus est omnes locos notare, vbi Patriarcharum memoria in veteri Testamento, grata honorificentia celebratur. Plena enim est tota Scriptura. Et in publicis Ecclesiæ conuentibus, celebratas & decantatas fuisse Sanctorum laudes, testantur Psalmi 105. & 106. Christus etiam Patriarcharum memoriam celebrat, Matth. 22. Ioann. 8. Ac memoriam Ioannis Baptistæ, & viuentis & mortui honorificè prædicat, Matth. 11. & Ioan. 5. Et Matt. 21. Populi studium commendatur, quòd de Baptista etiam post mortem honorificè sentiant, fuisse ipsum Prophetam, non humana, sed diuina autoritate missum. Ita Paulus Abrahamum prædicat, Roman. 4. Petrus sanctos Prophetas celebrat, 1. Pet. 1. Stephanus, Actor. 7. texit longum Catalogum Sanctorū veteris Testamenti. Et ad Ebræos 11. verum panegyricon Sanctorum describitur. Apud Syracidam etiam à cap. 44. vsque ad finem describuntur prolixæ celebrationes Sanctorum. Imò gloria Sanctorum, qui ex hac vita in fide Christi discesserunt, ab ipsis Angelis celebratur, Apocal. 7. 14. 20. &c. Hæc recitaui, vt ostenderem, nos non tantùm probare veros honores Sanctorum, sed ex firmis & solidis Scripturæ fundamentis eos defendere.

Sub titulo venerationis Sanctorum, quid occultent Pontificij. Porrò sub hoc axiomate, quòd Scriptura tradit, memoriam Sanctorum grata celebratione esse venerandam, Pontificij omnes suas superstitiones occultare conantur: Volunt enim consequens esse: Si sancti sunt venerandi: Ergo sunt inuocandi, adorandi. Ergo suffragia, patrocinia, merita, protectiones, auxilia Sanctorum sunt imploranda. Quasi Scriptura tantùm genus traderet (Sanctos esse honorandos) nobis verò liberū relinqueret excogitare qualescunq; cultus, & quasi omnia, quæcunque sint, & quomodocunque fiant, modo fingantur in honorem Sanctorum fieri, Deo placeant, etiamsi honor soli Deo debitus, ad Sanctos transferatur. Sed Scriptura non tantùm tradit memoriam iustorum esse in benedictione, sed ostendit etiam, in honorandis Sanctis, sæpè & facilè peccari, & à regula pietatis aberrari. *Scriptura ostendit in honore Sanctorum facilè peccari posse. Pharisæi. Iudæi.* Christus enim, Matth. 23. reprehendit Pharisæos, qui sepulchra Prophetarum ædificabant, & monumenta iustorum ornabant, cùm ipsi interea gladiatorio animo persecutioni Euangelij inhiarent. Iudæos etiam reprehendit, Ioan. 8. qui Abrahami memoriā honorificè celebrabant: Fidem verò & opera eius non imitabantur, sed contraria designabant. *Ioannes Euangelista.* Ioannes Apocal. 19. Cùm Angelum suum, quo reuelante, tam multa abdita mysteria cognouisset, indicaret honorandū esse, in excessu peccat. Nā ad adorationem Angeli delabitur, sed ab Angelo seriò repellitur. Et tamen, cap. 22. rursus ex loco de veneratione Angeli, conatur consequētiam extruere, de cultu adorationis Angelo exhibendo. Quod ideò tam accurata repetitione de seipso Ioannes annotauit, vt in ipsis Sanctorum exemplis videamus, procliuè lapsum esse, ex veneratione Sanctorum ad idololatriam, nisi intra certos terminos à Scriptura præfixos honor Sanctorum contineatur. *Cornelius.* Ita Cornelius intentione non mala coram Petro procidit, deferens ipsi adorationē, ideò quòd augustius quid de ipso, quàm de homine sentiret, quia Angelus visus fuerat Petrum sibi præferre, cùm diceret: Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Sed Petrus illum honorem recusat, quia inquit: Et ego ipse homo sum. Act. 10. *Epistola Iudæ.* Et quod Epistola Iudæ, de altercatione Michaelis & Diaboli, circa corpus Mosis scribit: Interpretes ita exponūt, quòd sepulchrum Mosis, quod Deus volebat ignorari, Diabolus voluerit proferre, vt ea occasione superstitiosus cultus mortui institueretur. *Liber Sapientiæ.* Ita liber Sapientiæ ca. 14. ostendit ex memoriis mortuorum honorificè conseruatis & celebratis, tandem originem sumpsisse idololatriam.

Quid Scriptura de honoribus Sanctorū doceat. Scriptura igitur primò tradit, memoriā Sanctorum debere in precio esse. Secundò, ostendit etiam in honorandis Sanctis sæpè & facilè peccari. Tertiò, in probatis exemplis monstrat, qui sint veri Sanctorum honores, Deo grati, & ipsis Sanctis accepti. Non enim quoslibet honores, etiamsi opinione venerationis fiant, Sanctis acceptos esse, Angelus, Apocal. 19. & 22. Petrus, Acto. 10. & Paulus, Acto. 14. ostendunt. Et Moysen, cuius memoriam Iudæi honorificè celebrabant, cùm doctrinā eius non sequerentur, Christus dicit accusaturum Iudæos, Ioan. 5. *Scriptura cur Canonica dicta.* Quia igitur Scriptura ideò vocatur Canonica, quia debet norma & regula esse fidei & operum in Ecclesia. Non ergo meliùs, rectiùs aut tutiùs, quam ex Scriptura sacra peti potest aut debet, quæ sit vera & pia ratio honorandi Sanctos. Et qui secundum Scripturæ exemplum Sanctos honorat seu veneratur, is reprehendi nec debet, nec potest, sed læta conscientia certus est, Deo id, quod facit, probari. Et ipsæ Sanctorum animæ absque dubio aliud nec cupiūt nec optant, nec gratum seu acceptum habere possunt, quam si bis id à nobis fiat, quod voluntati Dei, quæ in verbo ipsius est patefacta, conforme est. In Ecclesia enim nō debemus facere quod nobis rectum videtur, sed quod Dominus noster præscribit, Deut. 12. De electitiis enim cultibus dicit: Quis hæc requisiuit de manib. vestris? Sit igitur verbū Dei in hac etiam quæstione de veneratione Sanctorum lucerna pedibus nostris, & lumen semitis nostris.

Redu-

[illegible] Sanctorum [illegible].

Reducit autem Apologia Confessionis nostræ, Scripturæ sententiam de honoribus Sanctorum, ad tria hæc capita. I. Vt Deus in Sanctis celebretur. II. Vt dona ipsorum amplificentur, & sancti ipsi laudentur, qui donis illis fideliter vsi sunt. III. Vt virtutes ipsorum ad imitationem proponantur. In hisce vero capitibus, Scriptura semper hoc fundamentū ponit, quod veras Sanctorum historias recitat, & inde capita hæc celebrationis ipsorum deducit. Extant autem de capitibus illis illustria in Scriptura exempla. Vt de primo: Quod Deus in Sanctis sit celebrandus, Paulus, Galat. 1. recitata conuersionis & vocationis suæ historia, addit hoc elogium: Et glorificabant in me Deum. Veræ enim celebrationes Sanctorum, debent esse commonefactiones, vt Ecclesia in Sanctis agnoscat, & consideret exempla præsentiæ, gratiæ, bonitatis, sapientiæ, veritatis & potentiæ Dei, vtq; propterea vera gratiarum actione Deum celebret, qui tam illustria præsentiæ suę testimonia in Sanctis proponit, quiq; varia dona inter filios hominum distribuit, instruens alios aliis, & mirabiliter eos gubernans ac defendens, vt doctrina, confessione, scriptis, miraculis, martyrio, constantia, præclaris factis, & aliarum virtutum exemplis, reliquis prælucеant. Omnibus etiam aliquo modo notum esse debet, quomodo & quibus testimoniis Deus Ecclesiam omnibus temporibus colligat, seruet & gubernet, vt Deo gratiæ agantur, quod se patefecit, quod Ecclesiā colligit & seruat, quod mittit Doctores & alios peculiaribus donis instructos; in quib. testimonia de se ostendit. Matth. 5. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra, vt homines videntes bona vestra opera, glorificent Deum. Philip. 2. In medio nationis prauæ lucetis, tanquam luminaria in mundo, verbum vitæ præferentes. Ephes. quarto. Sedens ad dexteram Patris, dat dona hominibus, aliis alia, ad ædificationem corporis Christi. 1. Corinth. 12. Diuisiones donorum sunt, sed idem est Deus, efficiens omnia in omnibus, vnicuique vero datur manifestatio spiritus ad id, quod expedit. Psalm. 105. Narrate omnia mirabilia eius. Psal. 68. Mirabilis Deus in sanctis suis. Galat. 2. Cognouerunt gratiam mihi datam, quod ille, qui efficax fuit in Petro ad Apostolatū circumcisionis, efficax fuit & in me erga Gentes. 2. Cor. 13. An experimentum quæritis in me loquentis Christi? Isa. 49. Posuit os meum, quasi gladium acutum, & in vmbra manus suæ protexit me. Actor. 9. Organum electum est mihi, vt portet nomen meum coram Gentibus, & filiis Israel, ego enim ostendam illi, quanta oporteat ipsum pro nomine meo pati. Actor. 26. Constituo te ministrum, eripiens te à populo & Gentibus. Ier. 1. Noli dicere, quia puer sum, quia ad omnia, ad quæ te mittam, ibis. Ne timeas à facie eorum, quia tecum sum, vt eruam te à facie eorum, dicit Dominus. 1. Corinth. 15. Non sum dignus vocari Apostolus, gratia autem Dei, sum id, quod sum. Abundantius omnibus laboraui, non ego tamen, sed gratia, quæ mihi adest. Psal. 8. Quid est homo, quod memor es eius? minuis eum, mox gloria & honore coronas eum. 1. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea infirmitate perficitur. Et Maria in sua Doxologia, ex professo & pulcherrime hoc caput describit: Magnificat anima mea Dominum, quia respexit ad miseriam seu paupertatem ancillæ suæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius, & misericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini eius in secula.

Exempla Scripturæ de honoribus Sanctorum.

Lapsus Sanctorum, & eorum pœnitentia. *Pœna Sanctorum.* *Afflictiones Sanctorum.*

Item in lapsibus Sanctorum, & in pœnitentia eorum, proponitur gratia Dei conspicienda in infirmitatibus, Gal. 1. 1. Tim. 1. Matth. 26. Psal. 51. In pœnis ostendit, quod iniquitates in virga visitet, misericordiam autem non auferat, Psal. 89. Quodq; corripiat suos, ne cum mundo damnentur, 1. Cor. 11. In afflictionibus, persecutionibus, mitigationibus, liberationib. in exercitiis fidei, spei, charitatis, patientiæ, perseuerantiæ, consolationis Sanctorum, conspicienda proponitur præsentia, sapientia, veritas, potentia & gratia Dei. Dominus mortificat & viuificat, 1. Regum. 2. Cum ipso sum in tribulatione, Psalm. 119. Fidelis Deus qui dat exitum, 1. Corinth. 10. Ducit velut ouem Ioseph. Psalm. 80. Psalm. 105. & 106. Actor. 7. Ebræ. 11. Dauid Psalmo 115. breui sententia hæc complectitur. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, propter misericordiam tuam, & veritatem tuam, ne dicant Gentes, vbi est Deus eorū? Huc pertinet etiam, quod Deus sanctos suos à miseriis huius vitę liberatos, iam stolis albis decoratos secum habet, expectātes plenam glorificationem, Apocalyp. 4. 6. 7. & 12. Lazarus, qui in vita sua accepit mala, iam solatio fruitur, Luc. 16. Cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die, non solùm autem mihi sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius, 2. Timoth. 4. Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius, & sanguis ipsorum, Psal. 72. & 116. Custodit omnia ossa eorum, Psalm. 34.

De donis Sanctorum.

Secundò, Scriptura dona Dei Sanctis collata magnificat & celebrat, ipsos etiam Sanctos laudat, qui donis illis fideliter vsi sunt. Ita Zacharias Luc. primo. Christus, Matth. 11. Baptistam celebrant, Elizabeth Mariam, Luc. 1. Paulus, 1. Corin. 15. Gratia eius in me vacua non fuit, sed laboraui, Matth. 25. Euge serue bone, & fidelis, in paucis fidelis fuisti, super multa constituam te, intra in gaudium Domini tui, Ebr. 3. Moses fidelis fuit in domo Domini. Apocaly. 12 Non dilexerunt animas suas vsque ad mortem. Huc pertinent elogia Sanctorum, Actor. 7. Ebræ. 11. & 12. Psalm. 105. 1. Corinth. 12.

De imitatione Virtutum Sanctorum.

Tertiò, Gloriam Sanctorum esse, si doctrinam, fidem, spem, charitatem, patientiam & reliquas virtutes ipsorum imitemur, Paulus expressè dicit, Philip. 2. Sitis irreprehensibiles in medio nationis prauæ, inter quos lucete tanquam luminaria in mundo, ad gloriam meam in die Christi. 1. Thess. 2. Vos estis gloria nostra, & corona gloriationis nostræ. In veneratione igitur Sanctorum finis esse debet, ita celebrare virtutes Sanctorum, vt sint exempla, ad imitationem & cōfirmationem proposita. Hoc enim

modo conuertuntur corda patrum ad filios, & increduli ad prudentiam iustorum, Lucæ 1. Ita Scriptura recitat veras Sanctorum historias, de doctrina & confessione eorum, vt fides nostra in agnitione & confessione veræ doctrinæ, exemplis ipsorum, quæ verbo Dei consentanea sunt, confirmetur. Hoc modo & in hunc finem Stephanus, Actor. 7. Sanctorum historias prædicat. Paulus, Rom. 4. Christus, Io. 8. Abrahamum. Petrus, 1. Pet. 1. & 2. Pet. 1. Prophetas celebrat. Et Ebræ. 11. Ob fidei confirmationem, prolixus ille Sanctorum catalogus, ex veris ipsorum historiis contexitur, sicut scriptum est, c. 13. Quorum intuentes exitum conuersationis, imitemini fidem. Ita fiducia misericordiæ Dei erigitur & confirmatur in nobis, quando audimus Dauidi adulterium, Petro negationem condonari, Psal. 51. Et 1. Timoth. 1. ad exemplum iis, qui creduturi essent in Christum. Eadem ratione Scriptura reliquas virtutes Sanctorum celebrat, vt obedientiam ipsorum erga mandata Dei, quæ elucet in exercitiis pœnitentiæ, fidei, spei, charitatis, patientiæ, & reliquarum virtutum, eorumque imitatione exprimere, & vestigia ipsorũ sequi. Roman. 4. Qui sectantur vestigia Abrahæ, Philip. 3. 1. Thessal. 1. Imitatores nostri sitis, & obseruate eos, qui ita ambulant, sicut nos habetis pro exemplari, Roman. 15. In nostram doctrinam præscripta sunt, vt per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. Ebræ. 6. Ne sitis segnes, sed imitatores eorum, qui per fidem & patientiam, hæreditatem accipiunt promissionum, ad Ebræos 12. Cùm tantam copiam testium habeamus, per patientiã curramus in proposito nobis certamine, 2. Timot. 3. Tu assectatus es doctrinam meam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, afflictiones. 1. Timoth. 4. Esto typus fidelium, in verbo, in conuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in castitate, 3. Reg. 19. Non sum melior patribus meis, Psal. 22. Patres nostri clamauerunt ad Deum, & exaudiuit eos. Huc pertinent integri Psalmi, 105. & 106. Et totum caput ad Ebræos 11. Gloria etiam beatorum, in qua nunc sunt, ideo celebratur, vt nos in hac peregrinatione difficillima, suspiremus ad societatem & congregationem illorum, sicut Scriptura inquit: Collectus est ad populum suum, vt eò contendamus, & cursum nostrum dirigamus, & hac meditatione, nos in hac lachrymarum valla cõfirmemus & consolemur.

Doctrina & confessio Sanctorum.

Exempla obedientia Sanctorum erga mãdata Dei.

Gloria & beatitudo Sanctorum.

In hac verò imitatione discrimen est, inter virtutes communes, sicut Paulus vocat, fidem communem, Tit. 1. & inter dona singularia, ac vocationes peculiares. Paulus etiam in hoc genere tradit regulam imitationis, 1. Corinth. 11. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi: Ne scilicet ea Sanctorum opera imitemur, quæ non habent verbum & mandatum Dei. Nam ipsa Scriptura ideo ad præmonitionem, non tantùm virtutes, verùm etiam lapsus & næuos Sanctorum describit, vt ostendat, prudentia in accommodandis exemplis opus esse. Ita Paulus pharisaismum suum describit, Actorum 26. Galat. 1. Philip. 3. Petri etiam næuum in vsu doctrinæ de adiaphoris notat, Gal. 2. Et Ioannes suam hallucinationem in cultu Angelorum ipse bis repetit, Apocalyp. 19. & 22. Cultus etiam electitij, etsi non mala intentione instituti, ideo in Scriptura taxantur, Iudic. 17. Exod. 32. Et Sanctorum lapsus ideo describuntur, vt in imitandis Sanctorũm factis, norma sit verbum Dei, 2. Regum 12. Matthæi 26. In imitatione etiam habendam esse rationem vocationis, Christus ostendit, Ioannis 18. Si regnum meum esset mundanum, ministri mei pugnarent, Lucæ 22. Vos autem non sic, Matthæi 26. Qui gladium acceperit, &c. Hoc modo & hac ratione, Scriptura Canonica Sanctorum honores tractat. Quomodo enim vera primitiua Ecclesiæ antiquitas, Sanctos piè honorarit, postea in historia annotabimus. Syracides certè in prolixa sua Panegyri, eadem & non alia capita sequitur, sicut ea describit, cap. 44. Laudemus viros præstantes, maiores nostros. Multam gloriam per hos Dominus fecit magnificentia sua, sapientia, consilio, potentia, celebres fuerunt. Viri beneficii seu benemeriti, nomen & gloriam adepti sunt, prædicantur & celebrantur a populis, corpora ipsorum honorifice sepulta sunt. Henoch exemplũ est pœnitentiæ nationibus, &c. Vulgata quidem translatio Syracidis alicubi obliquè transformata est ad Pontificios cultus: Vt cum cap. 49. dicit: Ossa Ioseph visitata esse, & post mortem prophetasse. Sed Græcus textus habet ἐπεσκέπησαν conseruata sunt, quod cum historia congruit, Genes. 50. De oraculis verò ossium Iosephi mortui, nec historia Mosis nec Græcus Syracides quicquam habet. In ca. 50. Vulgata translatio ita loquitur, quasi Onias post mortem oret pro populo, ad confirmandum somnium, 2. Macha. 15. Sed Græcus textus disertè ita loquitur, quod sit quasi initiatorium, vt viuentes benedicant, & orent Dominum.

Discrimẽ imitationis Sanctorum, quo ad virtutes cõmunes, & dona singularia.

Syracidis depravatio.

Talis Sanctorum veneratio, in Ecclesiis nostris exemplo Scripturæ probatur & seruatur. Proponuntur enim veræ historiæ, & ex illis ea capita, quæ iam recitauimus, populo inculcantur. Falsum igitur est, quod Pontificij dictant, nos docere contemptionem & despicientiam Sanctorum quasi memoria ipsorum nulla celebratione sit cohonestanda, cùm illam celebrationem Sanctorum, quæ vnica, vera, Deo placẽs & Sanctis honorifica est, sicut scilicet in Scriptura Canonica tradita est, studiosè obseruemus. De Pontificia verò Ecclesia conquerimur, q veros illos Sanctorũ honores, de quibus Scriptura loquitur, nec seruant, nec curant, nec requirunt, sed eos obscurant, peruertunt & tollunt. Pro veris enim Sanctorum historiis, impudentes fabulas de Sanctis spargunt, de tali fide, & de talibus operibus, quæ non tantùm non habent testimonia in verbo Dei, sed plerumq; cum eo ex diametro pugnant.

Veneratio Sanctorum in Ecclesijs Augustanæ confessionis.

Pontificij Sanctos vero suo honore spoliant.

Tempore Gelasij, sicut notat Gratianus distin. 15. tales legendæ de Sanctis, secundum antiquorum autoritatem, singulari cautela in Ecclesia Romana nõ legebantur, quia vel ab infidelibus, vel ab hæreticis, vel ab incertis authoribus ita conscriptæ iudicabantur, vt veræ fidei potius subsannatio, quàm cõfirmatio essent. Nunc verò tales fabulæ Luciani narrationibus impudentiores, quasi columen sunt familiæ Pontificiæ. Cumq́ue autem quondam Lombardicæ historiæ fabellæ, toti iam mundo fœtant, nouo artificio, sub prætextu, quasi veterum & Græcorum autorum,

Legendæ Sanctorum apocryphæ.

Lombardica historia.

rum, à Lipomano & Surio, eadem fabula, quam antea propter actores, sicut Terentius de sua quadam fabula loquit, explosam putant, rursus in theatrum adfertur.

Discrimen & periculum Vergerij propter legendã Georgij.

Pontificij multos venerantur pro Sanctis, qui nunquam fuerunt in rerum natura, aut in gehenna sunt.

Nota est Vergerij historia, qui, cùm in Tridentina Synodo Georgij legendam, quàm Gelasius distinct. 15. disertè autoribus hæreticis tribuit, sibi non permota probari ostenderet, in discrimen dignitatis, imò vitæ & capitis adductus fuit. Multos etiam Pontificij Sanctos venerantur, qui nunquam vel vixerunt, vel in rerum natura fuerunt, vt Georgium, Christophorum, Katharinam. Vsitatum fuit in ipso etiam Papatu dictum: Multorum reliquias coli in terris, quorum animæ ardeant in inferno. Et digni sunt Pontificij omnium bonorũ odio, vel hanc vnicam ob causam, quod historias de vita & obitu martyrum, quas veræ doctrinæ & consolationis plenissimas fuisse, non est dubium, tam fœde & impudenter, fabulis suis deprauarunt.

Cyprianus.

Cyprianus scribit: Ecclesiam certos notarios adiunxisse martyribus, vt acta eorum fideliter annotarent, ad laudem Dei & instructionem fidelium. Eò magis verò dolendum est, pro auro illo, non carbones, sed sordes & stercora superstitiosissimarum fabularum, à Pontificiis supposita esse.

Pontificij Sanctis tribuunt honores repugnantes Scripturæ.

Non tantùm autem illos honores, de quibus Scriptura loquitur, Pontificij Sanctis non deferunt, sed sine Scriptura, & contra Scripturam, ritu prorsus ethnico, donariis, sacrificiis seu oblationibus, nuncupatione votorum, peregrinationibus, templis, altaribus, feriis, ieiuniis, inuocatione & adoratione, fiducia & spe auxilij, ob merita ipsorum, Sanctis cultum exhibent, & exhiberi volunt. Et hæc sciat Lector intelligenda esse, quando Pontificij de veneratione Sanctorum loquuntur, sicut mox ostendemus. Ita ergo illud, quod de venerandis seu honorandis Sanctis specie aliqua ab astutioribus Pontificiis disputatur, vt Ecclesias nostras calumniis prægrauent, & lectores à consideratione pudendæ idolomaniæ, quæ regnat in Ecclesia Pontificia, abducant, planè & perspicuè ex Scripturæ fundamentis explicatum est.

Ecclesia nostra non docet, Sanctos simul cum corporibus extinctos esse.

Ad alteram etiam calumniam expedita responsio est. Confessio enim nostra nequaquam dicit, animas Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, vel extinctas esse vnà cum corpore, vel sine sensu & intellectu, hoc est, sine vita dormire. Nã Scriptura, de anima à corpore separata, ita docet, Matth. 10. Corpus occidunt, animam verò nõ possunt occidere, Eccl. 12. Puluis redit in terram, vnde erat: Spiritus verò redit ad Deum, qui dedit illum, Ioan. 5. A morte transit in vitam. Philip. 1. Cupio emigrare & esse cum Christo. 2. Corinthio. 5. Probamus magis peregrè abesse à corpore, & præsentes adesse apud Dominum. Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradyso, Luc. 16. Anima Lazari separata à corpore, solatio fruitur in sinu Abrahæ. Et vita animarũ beatarum, quæ a corpore separatæ sunt, qualis sit, multis in locis in Apocalypsi describitur, præcipuè cap. 4. 5. 6. 7. 15. &c. Ex colloquio etiam Mosis & Eliæ cum Christo, non obscurè hoc colligitur. Fuit nostris temporibus quidam Matthias Deuuayus Vngarus, qui sparsit opinionem, animas piorum post separationem a corpore, vsque ad resurrectionem carnis dormire sine sensu & intellectu.

Matthias Deuuayus Vngarus.

Hoc paradoxon arripuerunt Anabaptistæ, sed opinio ista publicè reprobata est à nostris, & Apologia Confessionis Augustanæ concedit: Sanctos in cœlis in genere orare pro Ecclesia. Credimus igitur & confitemur, corpora piorum defunctorum, dormire in puluere, in spe resurrectionis: Animas verò esse & viuere apud Christum.

Cur sancti mortui appellantur.

An in hac vita aliquis sanctus appellandus.

Quòd verò vsitatè vocantur mortui, illud fit ad ostendendum discrimen, inter Sanctos, qui in hac vita adhuc nobiscum commorãtur, & inter eos, qui ex hac vita discesserũt. Falsum enim est, & repugnat vniuersæ Scripturæ, quod Pontificij disputant, Nullum piorum, dum in hac vita est, sanctum appellandum (Ioan. 17. Roman. 1. 8. 15. 16. & in locis innumeris.) Canonizatio Romanensis, pars est Idolomaniæ & nundinationis Babylonicæ.

Sancti viui. Sancti mortui.

Viui igitur, sancti vocantur, qui adhuc in his terris in carne viuunt. Qui verò hinc emigrarunt, vocantur mortui, licet animæ vitam viuant meliorem. Ita enim Scriptura loquitur, Romano. 14. Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, vt viuis & mortuis dominetur: Apocalypsis decimoquarto. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. 1. Thessa. 4. Mortui in Christo resurgent primum. Et Christum in symbolo confitemur mortuum fuisse, priùs, quam per resurrectionem reuixit. Confitemur etiam Christum iudicaturum viuos & mortuos, hoc est, & eos, quos extrema illa dies adhuc in carne viuentes deprehendet, & eos qui ante extremum illum diem, ex hac mortali vita discesserunt, quos symbolum mortuos appellat.

Patres sanctos vocant mortuos. Augustinus.

Et ipsi Patres, Sanctos, qui hinc discesserunt, appellant mortuos. Augustinus de Ciuita. libro 22. capite decimo: Nos Martyribus nostris memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt Spiritus, fabricamus. Idem de vera Religione, capite 55. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum: quia si piè vixerunt, non quærunt tales honores. Et de cura pro mortuis, cap. quarto: Martyres vocat mortuos. Chrysostomus etiam Petrum & Paulum vocat mortuos, Homilia 66. ad Antiochenos.

Chrysostom.

Mera igitur calumnia est, quam Pontificij ex vocabulo mortuorum struunt. Quod si quis eo sensu Sanctos appellaret mortuos, sicut Iulianus apud Cyrillum, libro sexto & decimo, is meritò damnaretur. Veteres enim dies obitus Sanctorum, pulchrè vocarũt natales, siue natalitia ipsorum, quod tunc ingrediantur vitam meliorem, quæ verè vita est. Et cœlestis patria verè vocatur Regio viuorum. Christus etiam, Ioan. capite 11. de Lazaro inquit: Non est mortuus, sed dormit. Item, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet.

Natales seu natalitia sanctorum.

Sanctos pro Ecclesia militante esse solicitos.

Tertiò: Neq; hic est status controuersiæ, quãdo de inuocatione Sanctorum disputatur, quasi sentiamus, animas Sanctorum apud Christum adeo esse securas, vel gaudio & gloria quasi ebrias, vt vel non cogitent, quòd filius Dei in terris, semper vsque ad finem mundi, sibi colligat Ecclesiam, vel non sciant, aut certè non curent, quòd Ecclesia sub vexillo crucis in terris militans, variis afflictionibus & persecutionibus

expo-

exposita & subiecta sit, velut à Christo, apud quem præsentes sunt, nihil boni vel cupiant, vel optent, vel petant Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce laborare. Quia enim beati in patria, nobiscum vnius & eiusdem corporis membra sunt, cuius caput Christus est, & quia charitas non excidit, & Sancti apud Christum viuunt, ac sciunt Deum prouidisse, vt sine nobis non consummentur, Ebræ. 11. Sed expectandum, donec compleantur conserui & fratres eorum in terra, Apocalyp. 6. Piæ & bonæ sunt cogitationes, beatos in cælo, licet particulares circumstantias singulorum hominum in terris versantium non videant, pro ipso tamen generali statu Ecclesiæ, quam in terris sub cruce militare sciunt, suo quodam modo, vt quia ipsi experti sunt, quot & quantæ sint mortalis vitæ difficultates & miseriæ, solicitos esse, atque ideo viuentibus, vtpote membris suis, bene velle, & à Christo, apud quem præsentes viuunt, optima quæque cupere & optare, vt à malo seruati & liberati, ad societatem cælestis patriæ transferantur. Et tales pias cogitationes nec improbamus, nec damnamus: Apologia enim Confessionis Augustanæ dicit, cōcedimus Sanctos in cælis orare pro Ecclesia in genere. Saxonica Confessio dicit, ex colloquio Mosis & Eliæ cum Christo colligi, Beatis in cælo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia. Vuirtenbergensis Confessio dicit, sicut Angeli soliciti sunt pro nobis, ita Sanctos in cælis orare pro Ecclesia.

Apologia Augustana Confessionis. Confessio Saxonica. Cōfessio Vuirtenbergensis. Sāctos in cælo pro ecclesia militante orare, Scriptura disertè non affirmat.

Quia tamen in Scriptura, quæ Canonica est, nullum prorsus extat perspicuum, expressum & certum testimonium de Sanctis, qui ex hac vita discesserunt, orantibus in altero seculo pro Ecclesia militante, cùm aliàs Apocalypsis Ioannis multa & varia de statu beatorum in altera vita ostendat, vrgeri illud pro indubitato & necessario fidei articulo, nec debet, nec potest, sed sint & maneant cogitationes, nec malæ, nec impiæ. Multò minus verò inuocatio Sanctorum, & quæ præterea de agnitione & exauditione particularium votorum, & de auxiliis affinguntur, inde sine Scriptura effingenda sunt. Sed hæc postea in refutatione argumentorum, & in historia inuocationis Sanctorum reperenda, & plenius explicanda erunt. Hoc loco tantùm calumniæ, quibus præcipuus & verus controuersiæ huius status, à quibusdam occultatur, inuoluitur & transponitur, repellendæ fuerunt. Quando igitur de inuocatione Sanctorum disputatur, non est quæstio, an Sancti sint honorandi: nec quæstio est, an Spiritus Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, apud Christum viuant, & Ecclesiæ in terris benè velint: Sed de Inuocatione Sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia vsitata est, controuersia est. De ea igitur, Quæ, Qualis, & Quanta sit, iam dicemus.

Quæ extra statum quæstionis disputentur.

DE INVOCATIONE SANCTORVM, QVOMODO IN *Ecclesia Pontificia & doceatur & exerceatur.*

Crassas superstitiones & tetros abusus hærentes in inuocatione Sanctorum, quidam ex patronis regni Pontificij, conquisitis minus asperis pharmacis, conantur mitigare, & variis coloribus pingere, vt vetus superstitio, gladio verbi Dei profligata, nouo iam velata fuco, Ecclesiæ rursus obtrudatur. Sciunt enim Rhetoricum, siue vt veteres locuti sunt, Sophisticum artificium esse τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγειν. Quidam igitur contendunt, Sanctos non inuocari tanquam datores seu largitores beneficiorum, nec tanquam auxiliatores in necessitatibus, aut defensores in periculis, sed solummodo tanquam intercessores, vt apud Deum orent pro nobis, hoc est, vt non ad misericordiam, opem & auxilium, sed tantùm ad orationes beatorum in cælo confugiamus, (quod tamen pharmacum Tridentinum Concilium disertè reijcit) sicut in hac vita alter alterius orationibus se commendat, & petit aliorum precibus se iuuari, Roman. 15. Et hoc modo honorem & officium mediatoris Christo, non derogari, nec in Sanctos transferri contendunt. Inuocationem enim Sanctorum nihil aliud esse, quàm compellationem, sicut quando Paulus viuos, vel coràm verbis, vel absentes per literas compellat, vt sui in orationibus memores fiant. Vicelius etiam luce veritatis eò adigitur, vt dicat, Sanctos non inuocandos, cùm inuocatio soli Deo debeatur, sed tantùm compellandos, vt orent pro Ecclesia militante. Sunt, qui rhetoricentur, inuocationem Sanctorum nihil aliud esse, quàm si quis orationem suam ad Deum in nomine Christi dirigens, in ipsa oratione hanc cogitationem & hoc votum admisceat, vt opter se & necessitatem suam includi, sicut orationibus fidelium in hac terra viuentium, quando siue nominatim pro quibusdam, siue in genere pro vniuersa Ecclesia interpellant: Ita etiam in desideriis beatorum in cælis, quibus Ecclesiæ in terris militanti benè volunt, se & necessitatem suam optet, includi, vt qui membrum & frater sit etiam beatorum in cælis. Alij inuocationem Sanctorum Rhetorica schemate excusant & defendunt, quod tantum sit, vel commonefactio, statuens beatos in cælo pro necessitatibus, quibus non ignorant Ecclesiam in his terris militantem subiectam esse, solicitos esse, & pro illis Christum, apud quem præsentes adsunt, in genere interpellare, vel sit desiderium, optans & celebrans beatos id facere, quod per se vltro faciunt. Dauidem enim tali figura, suam confessionem & desiderium suum sæpè exprimere, vt Psalm. 148. Laudate Dominum omnes Angeli, Sol, Luna, Stellæ, Dracones, Abyssi, ignis, grando, nix, glacies, ventus, montes, colles, arbores, bestiæ, serpentes, volucres, reges terræ, & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ, senes cum iunioribus. Psal. 103. Benedicite Domino omnes Angeli eius, exercitus & ministri eius, Benedicite Domino opera eius. Item, Timete Deum omnes Sancti eius: Diligite Do-

Dissimiles Pontificiorū sententia de inuocatione Sāctorum. I. Inuocare ve intercessores.

Secunda. Vicelius.

Tertia.

Quarta.

gite Dominum omnes sancti eius. Et quod Daniel. 3. ex Græco in cantico trium virorum in fornace Babylonica legitur: Spiritus & animæ iustorum, benedicite Domino: Laudate & superexaltate eum in secula.

Et huiusmodi ascititiis coloribus, manifestissima scripturæ dicta, quæ inuocationi Sanctorum rectè & verè opponi solent, mirificè eludunt. Quia verò istorum sophisticæ, seu potius præstigiatrices, incrustationes, palliationes & fucationes sunt, cum doctrina & exempla inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, longè aliud non tam testentur, quàm sonora voce clamitent, vtile est, ex authenticis Pontificiorum scriptis ostendere. Primò doctrinam, quid & quomodo de inuocatione Sanctorum doceant. Deinde exempla, quomodo, propter quas causas, quo sensu, & qua fiducia Sanctos inuocent. Ita enim postea refutationes & explicationes planiores & faciliores erunt. Non autem omnium Monachorum sordes, qui audacissimè, aut vt verius dicam, impudentissimè de inuocatione Sanctorum nugati sunt, coaceruabimus (quanquam talis labor Ecclesię ad posteritatem non inutiliter impenderetur.) Exciperent enim forsan Pontificij, esse priuatas superstitiones, non publicam aut receptam Ecclesiæ suæ doctrinam. Sed ex publicis seu authenticis scriptis, vnde formam publicæ suæ doctrinæ, petere solent, paucas quasdam sententias annotabimus.

Capita doctrinæ Papisticæ de inuocatione Sanctorũ.

Lõgobardus, intercedunt merito & affectu.

Longobardus igitur libro quarto, distinctio. 45. ita concludit: Intercedunt ergo ad Deum pro nobis Sancti, & merito, dum illorum merita suffragantur nobis, & affectu dum vota nostra cupiunt impleri: Oramus ergo vt intercedant pro nobis, id est, vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi velint bonum nostrum, quia eis volentibus, Deus vult & fiet. Hæc Magister.

Alexander Alens. de causis orãdi Sanctos.
Prima.

Alexander Alensis, Sententiariorũ seu Scholasticorum primus & vetustissimus, dicit Sanctos orandos esse propter tres causas. I. Propter nostram inopiam, quam habemus in merendo, vt vbi nostra non suppetunt merita, patrocinentur aliena, vel propter inopiam, quam habemus in contemplando, vt qui non possumus summam lucem respicere in se, saltem in sanctis aspicere valeamus, vel propter inopiam, quam habemus in amando, quia orationis effectus dependet ex deuotione, & plerumque imperfectus homo, magis sentit se affici circa Sanctos, quàm circa Deum.

Secunda.

II. Orandos dicit Sanctos propter ipsorum gloriam, vt dum per eorum suffragia, quod petimus, impetramus, ipsos magnificemus, & glorificando collaudemus.

Tertia.

III. Propter Dei reuerentiam, vt peccator, qui Deum offendit, quasi non audeat ipsum in propria persona adire, recurrat ad Sanctos eorum patrocinia implorando. Idem inquit: Sanctos oramus vt mediatores, per quos impetramus. Hanc Alensis sententiam, ipsis fermè verbis reliqui Scholastici repetunt. Trãslata etiam est in Lombardicam historiam, & in Rationale diuinorum.

Bonauẽtura.

Bonauentura: dicendum, quod Sanctorum orationes multa nobis bona impetrant, sicut dicit Magister, merito & affectu, merito quidem præcedenti. Licet enim sufficienter iam remunerati sint pro suis meritis, & nunc non sint in statu merendi, tamẽ quia multa supererogarũt, tantum meritis suis locum adepti sunt, vt nõ solùm sibi beatitudinem & gloriam meruerint, sed etiam aliis iam possint suffragari. Idem inquit: Qui antea erat indignus, rogando Sanctos eorum patrocinio efficitur dignus.

Thomas.

Thomas reddit hanc rationem inuocationis Sanctorum. Quia vltima reducuntur in Deum per media. Ideo mediantibus Sanctorum suffragiis, Dei beneficia in nos diffunduntur. Et nos beneficia Dei sumimus mediantibus Sanctis, inde Sanctos constituimus intercessores, & quasi mediatores pro nobis, oratione vel expressa, vel interpretatiua, hoc est, quia merita ipsorum existentia corã Deo, sunt nobis suffragia. Idem disputat non dicendum esse: Christe ora pro nobis, hoc est, non orandum esse, vt propter intercessionem Christi exaudiamur, & quæ petimus, impetremus.

Thomas prohibet orare: Christe ora pro nobis.

Gabr. Biel.

Gabriel Biel super Canonem pronũciat nos, ordine instituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere, vt saluemur eorum meritis & votis. Ibidem dicit: Patrem cœlestem dimidium regni sui dedisse beatissimæ virgini cœlorũ Reginæ, idque in Esther significatum, cui Assuerus dimidium regni pollicetur. Ita patrem cœlestem cùm habeat iustitiam & misericordiam, iustitia sibi retenta, misericordiam exercendam virgini matri concessisse. Hoc Bernhardinus in suo Mariali etiam repetit, & inde infert, à foro iustitiæ Dei appellandum esse, ad forum misericordiæ matris eius.

Misericordia Mariæ, iustitiam Deo tribuit.

Antoninus.

Antoninus Archiepiscopus Florentinus parte 3. Summæ, titulo 3. dicit: Diuina beneficia descendere in nos, mediantibus Angelis & animabus beatis, quia Deus bonitatem suam communicet inferioribus. Idem inquit: Lex Deitatis est, infima ad suprema per media reducere. Quantum verò ad dona gratiæ, beati sunt medij inter Deum & viatores. Et titulo 12. dicit: Sanctos per Canonisationem à Papa proponi, vt exemplar fidei & vitæ sanctæ, & ab omnibus adorandos, ac in necessitatibus inuocandos. Idem parte 4. titulo 15. de Maria virgine inquit: Necessarium est, vt hi, ad quos conuertit oculos suos, pro eis aduocans, iustificentur & saluentur. Ad obiectionem verò, 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christũ iustum, ita respõdet: Christus non solum aduocatus est, sed & iudex cuncta discussurus, ita quòd nihil inultum remanebit. Cùm itaque vix iustus ante eum sit securus, quomodo peccator ad eum tanquam aduocatum accederet? Ideo Deus prouidit nobis de aduocata, quæ mitis & suauis est, in qua nihil inuenitur asperum. Item, Maria ita aduocat & interpellat, vt Deum patrem placet, & conuersos ad gloriam inducat. Dulcissimam illam sententiam, Ebræor. quarto, de Christo Pontifice nostro: Accedamus ad thronum gratiæ, &c. ita deprauat Antoninus: Maria est Thronus Christi, in qua quieuit. Ad eam igitur cum fiducia accedamus, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus, ad auxilium opportunum. Citat etiam & laudat Bernhardi sententiam. Securum accessum habes ad Deum ô homo, vbi

Maria aduocans pro hominibus.

mater

mater ſtat ante filium, filius ante patrem, Mater oſtendit filio pectus & vbera, Filius patri latus & vulnera. Item, ad mediatorem Chriſtum opus eſt nobis aliis mediatoribus. Item vſitatum illud, quod Maria vocatur plena gratia, & *Maria plena gratia.* porta cœli, non ita exponit, quòd Chriſtum, ex cuius plenitudine gratiam accipimus, quiq́; eſt via, veritas, & vita, genuerit, ſed inquit, ideo dicitur plena gratia, quia ſecundùm Albertum, eſt medium & cauſa gratiæ, transfundendo eam in genus humanum. Et addit Mariam verè poſſe dicere illud, Syrach 24. In me omnis gratia vitæ & veritatis: In me omnis ſpes vitæ & virtutis, quod tamen dictum, Syrach in ſua lingua non habet. Et totum illud caput de ſapientia Dei loquitur. *Maria porta cœli.* Portam cœli dicit Mariam vocari, ideò, quia, quicquid vnquam gratiæ, de cœlis exiuit in mundum, hoc per Mariam exiuit, & quicquid in cœlum intrat, hoc per Mariam intrare neceſſe eſt. *Sancti porta cœli.* Sanctos etiam dicit Antonius vocari portas cœli, ideò, quia per ſuffragia ſua importent nos in cœlum. Et de aſſumptione Mariæ dicit, Seraphin voluiſſe Mariam apud ſe retinere, ſed ipſam de filio ſuo ſedente ad dexteram patris, allegaſſe illud, Geneſis 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum: Addens, ſum ei data in adiutorium, in redemptionem per compaſſionem, in glorificationem per interceſſionem, vt cùm minatus fuerit, ſubuertere terram, ſicut in diluuio, ego appaream tanquam arcus, vt recordatus fœderis te propitietur, &c. Sicut publica pictura in templis ſuis confeſſionem huius doctrinæ oſtentant, Chriſtum ſcilicet minitari & proijcere iacula, homines verò confugere ad miſericordiam Mariæ, quæ vt Mediatrix ſe interponat, & oſtentatis filio vberibus, iacula eius pallio ſuo excipiat.

Mariale Bernhardini. Hoc Bernhardinus in ſuo, quod publica authoritate confirmatum eſt, Mariali, ita declarat. *Maria auxiliatrix iuſtificationis.* Maria fuit adiutrix noſtræ redemptionis. Et eſt auxiliatrix noſtræ iuſtificationis. Deus enim omnes gratias faciendas Mariæ commiſit, quas ipſa fideliter diſtribuit. Omnes igitur in ſuis neceſſitatibus debent ad eam recurrere. Item eſt *Illuminatrix.* illuminatrix noſtra, quos in fide & virtute illuminat, cui naſcenti Deus dixit: Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. De ipſa dici poteſt. Lumen ad reuelationem Gentium, &c. *Aduocata.* Eſt aduocata noſtra, cauſas noſtras coram Deo agens, interceſſione, & ſanctitatis merito. Si enim merita aliorum Sanctorum pro nobis apud Deum intercedũt, multò fortius merita illius, quæ plenitudinem obtinuit meritorum & gratiarum, poterunt nobis diuinam gratiam impetrare. Dicitur collum, ſic- *Collum.* ut enim collum eſt medium inter caput & corpus, ſic ipſa eſt Mediatrix inter Deum & nos. Et ſicut à capite per collum in corpora deſcendunt omnia, ita à Chriſto per virginem in nos veniũt omnia dona. Ipſa enim nobis gratias ſpirituales tribuit. In Chriſto enim eſt gratia tanquam in capite influente, in Maria ſicut in collo tranſfundente. Nulla enim gratia venit de cœlo ad terram, niſi tranſeat per manus Mariæ. Nam gratię omnes intrant in Mariam, & ab illa nobis *Mediatrix.* communicantur. Eſt enim Mediatrix, ſaluationis, coniunctionis, iuſtificationis, reconciliationis, interceſſionis, communicationis. Hęc Bernhardinus. Huius generis poſſem plura & craſſiora ex Monachorũ Marialibus adſcribere, ſed quia ſolent excipere, ex priuatis priuatorum ſomniis, non eſſe æſtimandam publicam Eccleſiæ Pontificię doctrinam, volui ex publicis Scriptis, in quibus cõmunis forma doctrinæ Pontificiæ, ſicut tempore Scholaſticorũ tradita fuit, comprehenditur, pauca hæc annotare.

Et illa adhuc hodie retinentur & defenduntur à Pontificiis. *Sotus.* Sotus enim in Confeſſione Catholica dicit, Sanctos in cœlo eſſe coadiutores & cooperatores in opere ſalutis noſtræ.

Colonienſes. Colonienſes in ſuo antididagmate dicũt, Sanctos in cœlo, quaſi patronos, opitulatione apud Deum pro nobis intercedere, ita vt Deus patiatur ſe miſericorditer reconciliari propter merita & interceſſiones Sanctorum, ſuaq́; dona nobis propter illos impertiat.

Lindanus. Lindanus citat & probat illud ex imaginaria ſeptima ſynodo, Sancti in cœlis pro me apud Deum ſupplicãt, quo per illorum mediationem propitius ſit Deus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur.

Saltzgerus. Saltzgerius dicit: Sanctos inuocandos eſſe, ad duo beneficia nobis impendenda, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tum vt ſiue viſibiliter ſiue inuiſibiliter adiutorium nobis impendant.

Dietenbergius. Dietenbergius dicit: Sanctos pro nobis intercedere, nihil aliud eſt, quàm quòd noſtram cauſam apud Deum agant, nõ tam noſtra, quàm ſua merita & vota, pro obtinenda noſtra ſalute, offerendo.

Clichtoneus. Clichtoneus: Opera Sanctorum ita ſunt accepta Deo, vt non ſolùm ipſi vitam æternam inde conſequantur, ſed & vt opem eorum implorantibus, multa beneficia poſſint impetrare. Itẽ, ſicut diuerſæ ſunt manſiones in cœlis, ita alius Sanctorum aliud habet, quod poteſt communicare: Vt Petrus contra infidelitatem, Agnes pro caſtitate, &c. Idem ſcribit: Mechtildi virgini factam reuelationem, cùm ſoror quædã monaſterij extrema vnctione inungeretur, & ſacerdos litaniam legeret, ſingulos ſanctorum ad nomina ſua Chriſtum flexis genibus orare.

Tridentinum Concilium. Hæc omnia complectitur, cõprobat & confirmat decretũ Tridentinum. Statuit enim, bonum & vtile eſſe, Sãctos ſuppliciter inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Chriſtũ, ad eorũ orationes, opem, auxiliumq́; confugere. Et eos damnat, qui negant inuocationem Sanctorum, vt pro nobis etiam ſingulis orent. Licet enim verba decreti ita modificata ſint, vt videantur tantùm interceſſionem, nõ miſericordiam, gratiam & donationem beneficiorum Sanctis tribuere, quia tamen diſtinguunt inter orationes, & inter opem & auxilium Sanctorum, ipſos neruos inuocationis Sãctorum, ſicut hactenus in Eccleſia Pontificia vſitata fuit, nõ obſcurè retineri volunt. *Catechiſmus Romanus.* Id quod Catechiſmus ex Decreto Tridentini Concilij Pontificis iuſſu editus, nulla circumitione vſus, clarius & expreſſius oſtendit. Inquit enim: Chriſtiani dicũtur Angelos adorare, nõ tamen veneratione diuina: Et addit Iacobum inuocaſſe angelos, petiiſſe enim ab Angelo benedictionem, Geneſis 32. & 48. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis. De Sanctis inquit: Eam ob cauſam inuocandi

ſunt,

sunt, quod pro salute hominum preces assiduè faciunt, multaq;, eorum merito & gratia, in nos Deus conferr beneficia, Rogati peccatorum veniam nobis impetrant, & conciliant nobis Dei gratiam. Item, ad Sanctorum gratiam confugere licet, & subsidiis eorum vti. Patrocinium enim nostri suscipiunt, &c. Et hoc loco obseruet lector, quod Polonica Synodus Petricouiensis, conata fuit inuocationem Sanctorum aliquantulum mitigare. Dicit enim cap. 18. A Sanctis nõ misericordiam, sed intercessionem tantùm postulari, sicut ab aliis in seculo degentibus. Romanus vero Catechismus, hoc ipsum pharmacum respuit & reiicit, & ad gratiam Sanctorum confugiendum esse docet.

Petricouiẽsis Synodus in Polonia.

Qualis igitur inuocatio Sanctorum fuerit, & adhuc retineatur & defendatur in Ecclesia Pontificia, ex scriptis ipsorum *αὐθεντικοῖς* publicis ostendimus. Clarius autem in ipsa communi & publica praxi inuocationis Sanctorum, quæ publica autoritate confirmata, recepta & vsitata est in Pontificia Ecclesia, idipsum conspici potest.

Legenda, specula exemplorum.

Tutelares Sancti singulorum in Papatu.

Et quidem ex legendis atque in speculis exemplorum, innumera & superstitiosissima possent commemorari. Posset etiam ex recenti memoria & ex publicis scriptis ostendi, quod sub Papatu, singulæ regiones, singulæ ciuitates, singulę familiæ, singulæ domus, singuli homines, singuli status, artes, morbi, &c. peculiarem sanctum, tutelarem & auxiliatorem habuerint, & coluerint altaribus, missis, imaginibus, candelis, ieiuniis, feriis, votis, peregrinationibus, inuocationibus, imò recitationibus Dominicæ orationis.

Germaniæ enim attributus fuit patronus S. Martinus & Georgius cataphractus: Romanis Petrus & Paulus: Hispanis Iacobus: Gallis Michael & Dionysius: Heluetiis virgo Maria, ea quæ in nigricante sylua eremitarum locum habet: Vngaris præter Ludouicum, illa Maria; quæ Aquisgrani sedem habet: Polonia Stanislaus: Moscouitis Nicolaus: Borussis Albertus, &c.

Ciuitates etiam Sancti inter se sortiti fuerunt, Mediolanum cessit Ambrosio: Colonia Agrippina tribus Magis: Augusta Hulderico: Brunsuiga Auctori: aliæ Quintino, Valẽtino, Quirino, Vrso, Osvaldo, Gangolffo: & infinitum esset singula enumerare. Rectissimè enim ad istam Pontificiorum superstitionem, accommodari potest quod Prudentius Gentibus obiicit, lib. 2. contra Symmachum:

Quanquam cur Genium Roma mihi fingitis vnum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis, soleatis
Assignare suos genios, perq; omnia membra
Vrbis, perq; locos geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra, &c.

Ita à Nautis inuocabatur Nicolaus & Christophorus. Et ad auertendam grandinem, ac alias noxias tempestates à segetibus, inuocabatur Ioannes & Paulus. Contra incendia ignis, Agatha & Florianus inuocabantur. Vitium tutela commendabatur Vrbano. Contra rubiginem Iodocus. Contra brucos inuocabatur Magnus.

Anserum cura Gallo, Ouium Vuendelino. Equorum Eulogio, Boum Pelagio, Porcorum Antonio tribuebatur.

Studiosi Gregorium & Catharinam colebant. Pictores Lucam. Medici Cosmam & Damianum. Iureconsulti Iuonem. Equites Georgium. Fabri Eulogium. Sutores Crispinum. Sartores Gutmannum. Figuli Goarum. Venatores Eustachium. Meretrices Afram & Magdalenam.

Contra pestem inuocabatur Sebastianus & Rochus. Contra febrem Petronella. Contra venenum Ioannes Euangelista & Benedictus Abbas. Contra dentium dolores Apollonia. Contra oculorum vitia Otilia. Contra morbos pudendorum Apollinaris. Contra calculum Liberius. Contra ignem sacrum Antonius. Contracti inuocabant Vuolffgangum. Dæmoniaci Romanum. Epileptici Valentinum. Captiui Leonhartum. Puerperæ Margaritam. Pro restitutione rerum amissarum inuocabatur Vincentius. S. Felicitas donabat liberos masculos. Anna diuitias. Barbara præstabat ne quis sine Sacramento moreretur.

Et quis singula, quæ innumera & infinita sunt enumeret? Vtile tamen esset, in singulis nationibus, prouinciis, vrbibus, oppidis & pagis, in perpetuam Pontificiæ superstitionis memoriam, talia consignata ad posteritatem extare.

Sed quia ex Pontificiis quidam excipiunt, se non approbare vel defendere, vulgi aut singulorum errores, superstitiones & abusus: Et decretum Tridentinum addit hanc clausulam (Omnis superstitio in Sanctorum inuocatione tollatur.) Quæ verò sint superstitiones, in inuocatione Sanctorum, non explicat. Si enim omnes superstitiones, id est, omnia ea, quæ sine mandato & exemplo Scripturæ, in inuocatione Sanctorũ fiunt, tollenda essent, nihil in toto illo cultu, sicut apud Pontificios frequentatur, reliqui maneret. Generalem itaque hanc clausulam, sine explicatione addiderunt, vt spem aliquam emẽdationis, sub generalitatibus nihil significantibus, ostentarent, & interim nihilominus ipsos neruos superstitionis retinerent, vel vt haberent *κρησφύγετον*, si exemplis crassissimarum superstitionum vrgerentur.

Non igitur ex priuatis quorumcũque preculis, sed ex iis quæ publicè in Ecclesiis ipsorum leguntur, & magnis boatibus proclamantur, quæque publica Pontificum autoritate confirmata sunt; exempla colligemus, qualis sit inuocatio Sanctorum in Ecclesia Pontificia, de qua controuersia est.

Et sanè horret animus talia repetere, recitare seu describere. Sed quia conductitij Pontificiorum rhetores illa dissimulant, & magna confidentia sæpè negare audent: Et nostris, qui in captiuitate ista Babylonica, quæ in Apocalypsi describitur, non fuerunt vel actores, vel spectatores, non satis nota sunt exempla horrendæ idolomaniæ, deuorabo sanè tædium & molestiam istius laboris, & ex Sequentiis (vt vocant) Hymnis, Breuiariis & Orariis, communi vsu receptis, & publica autoritate in Pontificia Ecclesia confirmatis, exempla inuocationis Sanctorum colligam, vt iuxta Prophetæ dictum: Gentibus turpitudo, & regnis ignominia Pontificiæ superstitionis palàm ostendatur, vtque nostri imaginem Pontificiæ idolomaniæ tanquam in *πίνακι*, in conspectu sibi proponere possint, ne patroni Pontificiæ turpitudinis, vel dissimulando, vel negando ea, quæ publica & notoria sunt, elabi conentur: Sed vt status huius controuersiæ, de

innocatione Sanctorum, clarissimè depingi, & argumenta rectiùs explicari possint.

Illud verò libenter fateor, in Sequentiis, Hymnis & Collectis, multas veras & pias sententias, eleganti & erudita breuitate comprehensas contineri, quas meritò amamus, retinemus & vsurpamus. Dolendum verò est multa admixta esse, quæ verbo Dei non sunt consentanea, sed manifestam superstitionem redolent. Ex illis igitur ea, quæ ad inuocationem Sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia publicè vsitata & recepta est, pertinent, annotauimus.

EX CVRSV HORARVM BEATAE MARIAE VIRGInis, *secundum ordinarium Ecclesiæ Hildensheimensis.*

Gaude Maria virgo, cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo.

Dignare me laudare te virgo sacrata. Da mihi virtutem contra hostes tuos.

Precibus & meritis sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium Sanctorum saluet & protegat nos omnipotens & misericors Dominus, Amen.

O Maria admitte preces nostras, intra sacrarium tuæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis, sit per te excusabile, quod per te ingerimus, sit impetrabile, quod fide & mente poscimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus.

Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum leuamen, quicunq; celebrant tuum nomen. Assiste parata vocibus poscentium, & reporta nobis omnibus optatum effectum.

Infirmitatem nostram quæsumus Domine, propitius respice, & mala omnia, quæ iustè meremur, omnium Sanctorum tuorum intercessione placatus, auerte.

Concede quæsumus omnipotens Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ memoriam agimus, intercessionis eius auxilio, à nostris iniquitatibus resurgamus.

Te nunc suppliciter sancta Theotocos regis perpetui sponsaq; poscimus, vt nos semper vbiq; miti munere protegas.

Beatæ Mariæ semperq; virginis Dei genitricis Mariæ, nos quæsumus Domine merita prosequantur, & tuam nobis indulgentiam semper implorent.

Deus, qui omnibus Sanctis tuis æternæ beatitudinis præmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pōdere premimur, eorum apud te precibus subleuemur.

Salue Regina misericordiæ. Vita dulcedo & spes nostra, salue. Ad te clamamus exules filij Euę. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et Iesum benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende. O clemens, O pia, O dulcis Maria.

VERSVS.

In omni tribulatione & angustia nostra, succurre nobis piissima virgo Maria.

COLLECTA.

Protege, quæsumus Domine, famulos tuos subsidiis pacis, & beatæ Mariæ patrociniis confidentes, à cunctis hostibus redde securos.

ANTIPHONA DE DOMInanostra.

Inuiolata, intacta & casta es Maria. Quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Christi charissima, suscipe pia laudum præconia. Nostra vt pura pectora sint & corpora. Quæ nunc flagitant deuota corda & ora. Tua per precata dulcisona, nobis concede veniam per secula.

Stella maris succurre cadenti, surgere qui curat popolo.

Precamur te piissima Dei genitrix virgo Maria, per amorem vnigeniti filij tui, Domini nostri Iesu Christi, vt non derelinquat nos miseros peccatores sine tuo adiutorio, sed semper adiuua & conforta nos in tuo sancto seruitio, vt securi perueniamus ad portas Paradysi, ante conspectum tuum, & vt ibi mereamur dilectissimum filium tuum videre, & cum eo in sempiterna lætitia gaudere.

Hæc est mulier virtutis, quæ contriuit caput serpentis, hanc peccatores deuotè adeamus, rea pectora tundamus, dicentes: Sancta, sancta, sancta Maria, clemens & pia, Domina nostra, fac nos tuis precibus consortes cœlestis gloriæ.

Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu Dei, vt loquaris pro nobis bona, & vt auertat indignationem suam à nobis.

Aue tu rosa, virgo Maria, ô generosa, clemens & pia, vera da nobis vti sophia, & cū electis frui gratia, vt te laudemus cum melodia, & tu repelle nostra vitia, virgo Maria da nobis gaudia.

Obsecramus sanctissima virgo, libera nos ab omni malo, & ora pro peccatis nostris.

Eius pia intercessione, ab instantibus malis, & à morte perpetua liberemur.

O Maria generosa, super omnes speciosa, impetra nobis veniam. O Maria gratiosa, dulcis, mitis & formosa, applica nobis gratiam. O Maria gloriosa, in deliciis delitiosa, præpara nobis gloriam.

EX PRAEPARATORIIS ANTE *Missam dicendis.*

Propter totius iniquitatis culpam, indignus sum vt viuam, quia peccaui ab infantia mea vsq; nunc, coram te, & coram omnibus Sanctis tuis: Sed per merita & intercessiones eorum, mihi tribue propter tuam clementiam, omnium delictorum meorum veniam.

EX COMPASSIONIBVS *Mariæ.*

Recordare septem horum tormentorum ac dolorum perenni memoria, vt qui nos te inuocamus, per hæc sisti valeamus in perenni gloria.

Ad te igitur hodie, ô vnica spes miserorum, confugio, & plena fiducia tibi meipsum in omnibus necessitatibus deuotè commendo. Te hodie & semper in matrem & patronam, præ cunctis eligo & præopto.

Libera

Libera me ab omni malo, & ora pro peccatis meis. Aue Maria, salus & consolatria viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tribulationibus, tentationibus, necessitatibus & angustiis meis, & maximè in hora mortis meæ, & impetra mihi omnium peccatorum meorum veniam, & cœlestis patriæ gloriam.

EX SEPTEM GAVDIIS CORPORALIbus beatæ Mariæ virginis.

GAude virgo stella maris, à peccatis nos emunda. Fac nos semper salutari partu fœcundari, atq; corde steriles, fac clementer fertiles. Fac à nostro scelere, piè nos resurgere, sursum tolle variis, cor oppressum vitiis. Præsta nobis miseris, sublenamen sceleris, & post hãc miseriam, duc ad vitæ patriam. O dulcis amica Dei, vernans & decora: memor esto mei, mortis dum venerit hora.

Venerandorum gaudiorum Domine gloriosæ genitricis tuæ sacrosanctæ semper virginis Mariæ, memoriam recolentes, te suppliciter exoramus, vt eius interuenientibus meritis, cœlestis consolationis participes, & gaudij, quo tecum modo lætatur, in futuro tribuas esse consortes.

EX SEPTEM GAVDIIS COELESTIbus beatæ virginis Mariæ.

GAude mater miserorum: quia pater præmiorum, dabit te colentibus, congruentem hic mercedem, & fœlicem poli sedem, sursum in cœlestibus.

Dulcissime Domine Iesu Christe, qui beatissimam genitricem tuam, gloriosissimam virginem Mariam, perpetuis & felicibus gaudiis in cœlo lætificasti, concede propicius, vt eius meritis & precibus continuis salutem & prosperitatẽ, animæ & corporis consequamur, & ad gaudia tuæ beatitudinis, ac eiusdem virginis gloriosæ feliciter perueniamus.

EX ROSARIO BEATAE MAriæ virginis.

O Virtutum vasculum, Regina cœlorum, Christi receptaculum, salua anxiorũ. Tutum propugnaculum, saluatrix languidorum. Audi conquirentium, preces famulorum, & pro nobis miseris Deum deprecare. Nã quicquid petieris, vales impetrare. Summa nos necessitas te cogit rogare. Quos in fluctu positos, sæuum pulsat mare.

Reparatrix & saluatrix, desperantis animæ, irroratrix & largitrix spiritualis gratiæ. Quod requiro, quod suspiro, mea sana vulnera. Et da mẽti te poscenti, gratiarum munera, vt sim castus, & modestus, dulcis, fortis, sobrius, pius, rectus, circumspectus, simultatis nescius, eruditus & munitus diuinis eloquiis, constans, grauis & suauis, benignus, amabilis. corde prudens, ore studens veritatem dicere: Malum nolens, Deũ volens, pio semper opere.

Peccatorum consolatrix, infirmorum curatrix, errantium reuocatrix, iustorum confirmatrix, desolatorum spes & auxiliatrix, atque mea promptissima adiutrix, & singularissima inuocatrix, tibi Domina gloriosa, commendo hodie & quotidie animam meam, vt me in tuam custodiam commendatum, ab omnibus malis, & fraudibus Diaboli custodias, atque in hora mortis constanter mihi assistas, ac animã ad æterna gaudia feliciter perducas.

O Domina mea sancta Maria, me in tuam benedictam fidem & singularem custodiam, ac in sinum misericordiæ tuæ, hodie & quotidie, atque in hora exitus mei, animam meam, & corpus meum tibi commendo, omnem spem meã, consolationes, angustias, miserias, & finem vitæ meæ committo, rogans, vt per tuam sanctissimam intercessionem & gloriosa merita, omnia mea dirigantur & disponantur opera, secundum tuam, tuique filij voluntatem, ad meam vtilitatem.

Ac precor vt serues me à peccatis, à scandalis, ab omni confusione humana, ab ira iudicij tremẽda, ab impuris cogitationibus ab omni mortali peccatõ, à subitanea & improuisa morte, ab omnibus periculis animæ & corporis, honoris & rerum mearum, nec vnquam tale me permittas facere peccatum, quo tuam gratiam amittam. Dona mihi de præteritis emendationem, de præsentibus custodiam, de futuris cautelam. Da mihi in hac vita promptum adiutoriũ, & esto prolocutrix in tremendo iudicio, ad tuum filium, Dominum Deum nostrum Iesum Christum.

O Domina dulcissima, misericordiæ visceribus plenissima, succurre mihi misero peccatori, antequam mors subitanea & improuisa superueniat, ne subitò & imparatus hinc discedam. Ora pro me Maria virgo benedicta, ob vnigeniti filij tui amãrissimam mortem, vt peccatorum detestatione, Diaboli & operum eius abrenunciatione, veræ contritione, pura humiliq́ue confessione, perfecta pœnitentia & satisfactione, proximi dilectione, filio tuo reconciliatus, de hoc mundo transeam, & fac mecum misericordiam tuam ô beata mater virgo Maria, in illa tremenda hora, quando mortua lingua se nequiuerit mouere ad inuocandum te, neque oculi lucem capere poterint, auresq́ue meæ nulli voci patẽscent. Memor esto tunc precum mearum, quas nunc fundo, ô Maria, ad aures tuæ pietatis, & subueni mihi in illa vltima necessitatis meæ hora, vt liberatus à ministris Diaboli, collocer cum fidelibus & amicis filij tui.

Aue plena gratia virgo fœcunda, Mundi spes & gloria, mater illibata, peccatorum venia, spõsa consecrata, consolatrix hominum, vinculum amoris, purgatrix peccaminum, medela vitiorum. Aue vas clementiæ, gratiæ piscina, portus indulgentiæ, vitæ medicina, veniæ pincerna, nardus odorifera, gratiæ lucerna, surge, veni, propera, regina superna, me Christo confœdera, me semper guberna, cor meum illumina, fulgens stella maris, & ab hostis machina semper tuearis. O gloriosa virgo Maria, mater regis æterni, libera nos ab omni malo, & à pœnis inferni.

BENEDICTIO MANE ET serò dicenda.

PAx Domini nostri Iesu Christi, & virtus passionis eius, signum † sanctæ Crucis, integritas beatæ Mariæ virginis. Bene † dictio omnium sanctorum, Angelorum custodia, & suffragia omnium Dei electorum, sint inter me & omnes inimicos meos, visibiles & inuisibiles, nũc & semper, & in hora mortis, &c.

AD PROPRIVM ANGELum oratio.

ANgele qui meus es custos pietate superna, me tibi cōmissum salua, defende, guberna, terge meā mentem, vitiis & labe fluentem, assiduusq; precor mihi sis, releuesq; cadentem.

DE S. PAVLO.

ILluc supplices tuos, post huius carnis terminum perducere dignare, quos fecisti, veritatis lumen agnoscere.

DE S. BARTHOLOMAEO Apostolo.

VERSVS.

VOto precamur supplici, vt precibus Apostoli, à reatu liberi, possimus Deo perfrui.

Quæsumus, vt eius patrocinio deseramus noxia, & consequamur bona æterna.

DE IACOBO MAIORE.

AVe singulare præsidium peregrinorum tuorum, benignus exaudi vota seruorum, recolentes adiuua, ducens ad cœlestia.

DE S. THOMA.

TV nos supplices tuos in eius fide stabiles efficere dignare, quem palpando meruisti Deum agnoscere.

DE VNO APOSTOLO.

AVe sancte N. Angele, Domini nostri Iesu Christi, per illius amorem, qui te de mundo elegit, deprecor, vt me indignum famulum tuum ab omnibus aduersitatibus liberes, ab omni impedimento corporis & animæ, & in hora mortis animam meam suscipiens, perducas in vitam æternā. Ora pro nobis N. Apostole beate, vt per te gaudere mereamur in æternitate.

Quæsumus omnipotens Deus, vt beatus Apostolus N. tuum pro nobis imploret auxilium, vt à nostris reatibus absoluti, à cunctis periculis exuamur.

DE S. PANCRATIO.

O Martyr inuictissime, Pancrati beatissime, qui in Christi confessione perdurasti in persecutione, tuo mereamur precamine in bonis mala vincere.

Infirmitatem nostram, quæsumus Domine propicius respice, & mala omnia, quæ iuste meremur sanctorum Martyrum tuorum, pariterq; Pontificum Cornelij & Cypriani intercessione propitiatus auerte.

DE S. GEORGIO.

HIc nos saluet à peccatis, vt in cœlo cum beatis possimus quiescere.

DE S. BLASIO.

SAncte Blasi vir laudande, &c. Qui das lapsis releuamen, & infirmis das iuuamen. Tu pro nobis intercede, vt cœlesti nos mercede, ditet Deus cum beatis, regno suæ claritatis.

Deus qui per orationem beati Blasij Martyris tui atq; Pontificis, cunctis eiusdem memoriam facientibus, à quacunq; tribulatione, infirmitate seu aduersitate, tenerentur, liberari cōcessisti, concede propicius, vt cuius memoriam agimus in terris, eodem deprecante, gloriam consequamur in cœlis.

DE S. ERASMO.

STet semper in tripudio egenorum iam romcio, habens ciuem in æthere, qui suos scit reprimere defectus, deprecamur, & in mortis examine, sic Erasmus præparatur, nostros tergat vt reatus.

Fac nos eius meritis & precibus, cunctas insidias omnium inimicorum nostrorum superare, & à paupertate corporis & animæ, ac morte perpetua liberari.

Deus, pro cuius Ecclesia gloriosus Martyr & Pontifex Thomas gladiis impiorum occubuit, Præsta quæsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

DE S. CHRISTOPHORO.

O Gloriose Martyr Christophore, sis memor nostri ad Deum omni hora, & tuere sine mora, corpus, sensum & honorē conserua, qui cœli florem meruisti hîc portare, inter vlnas vltra mare, nos per tantam dignitatem, fac vitare prauitatem, & amare corde toto, Deum verum laude, voto, præ cunctis mundanis istis, vt post mundi huius tristis blandimenta, te præsente, perducamur ad cœli regnum.

Deus, qui beatum Christophorum Martyrem tuum virtute constantiæ in passione roborasti, concede propicius, vt qui eius commemorationem agimus, ipsius meritis & precibus ab omni languore corporis & animæ præseruemur, atq; ad gaudia æterna feliciter perducamur.

Intercessio, quæsumus Domine, beati Lamberti Martyris tui atque Pontificis, tuam nobis non desinat placare iustitiam, & nostrum tibi deuotum efficere famulatum.

DE S. COSMA ET Damiano.

O Medici piissimi, qui meritis clarissimi, in cœlis refulgetis. A peste, clade corporum, præseruetis & operum, moribus ne languеamus, aut moriamur Spiritu, sed animæ ab obitu velociter surgamus, & viuamus in gratia, fa. tra cœli palatia donec ingrediamur.

Concede nobis indignis famulis tuis, vt qui Sanctorum istorum Martyrum gloriosam commemorationem agimus, ipsorum intercedentibus meritis, ab omnibus Dæmonum erepti insidiis, atq; cunctis huius vitæ aduersitatibus, præsens tempus ita in tuis laudibus peragamus, vt dimissis peccatis omnibus, post huius vitæ pericula ad gaudia transeamus secura.

DE S. SEBASTIANO.

ORa pro nobis Christi Martyr Sebastiane, vt pestē epidimiæ illæsi mereamur pertransire, & promissionem Christi Iesu obtinere.

Deus qui gloriosum tuum Martyrem Sebastianum in tua fide & dilectione tam ardenter solidasti, da nobis miseris peccatoribus eius meritis & intercessiune, in omni tribulatione auxilium, in persecutiōne solatium, in tribulatione & angustia subsidium.

DE S. VINCENTIO Martyre.

VIR inclytus Vincentius, Martyr Domini preciosus, cuius intercessio nobis obtineat veniam,

veniam, qui per tormenta pssionis æternã meruisti palmam, & sempiternam coronam.

XIIII. AVXILIATORVM.

Inter Sanctos Deo gratos, adiutores vos beatos prædicat Ecclesia. Ad se Deus nos clamantes, per vos saluet fluctuantes, in valle miseriæ.

Da, vt omnis, qui in suis necessitatibus eorum implorat auxilium, secundum promissi- .nis tuæ gratiam, petitionis suæ salutarem consequatur effectum.

DE S. BERNVVARDO
Episcopo.

O Gemma Saxoniæ: norma pietatis, decus tuæ patriæ, Bernuuarde dux pacis, nos oppressos erige, succurre turbatis, ad Christũ dirige fontem bonitatis. Pie præsul Bernvvarde, tuorum memor operum, sta coram summo iudice, pro tuorum cœtu pauperum.

Omnipotens sempiterne Deus, immensam clementiam tuam humiliter imploramus, vt qui fragilitate carnis pręepediti innumerabiliter peccauimus, beati Bernovvardi Confessoris tui atq; Pontificis, assiduis precibus adiuuemur, quatenus eius suffragantibus meritis, ab omni aduersitate mentis & corporis liberemur.

DE S. GODEHARDO
Episcopo.

O Pem nobis præsul bone, fer in nostris angustiis, & nos salua in agone, ab æternis suppliciis.

DE S. AVGVSTINO.

Gaude præsul Augustine. Audi nos te rogantes, & post mortem nos ouantes, duc ad regna cœlica.

DE S. AMBROSIO.

O Præsul beatissime Ambrosi doctor inclyte, vitæ meæ rege cursum, post hanc vitam trahe sursum animam ad gaudia, vbi Deũ contemplari, iustis piè sociari merear in gloria.

Vt quem doctorem vitæ æternæ habuimus in terris, intercessorem semper apud te habere mereamur in cœlis.

DE S. HIERONYMO.

Subuenias tristi populo, Hieronyme, Christi doctor & amice, tu fons nitidissimæ linguæ.

Præsta quæsumus, vt cuius venerandã memoriam agimus, eius semper & erudiamur doctrinis, & meritis adiuuemur.

DE S. BERNHARDO.

Intercessio nos quæsumus Domine, beati Bernhardi abbatis commendet, vt quod meritis nostris non valemus, eius patrocinio assequamur.

DE S. FRANCISCO.

O Francisce lux solatis, crucifixus singularis iam cum Christo gloriatis, in choro cœlestium, Tu sis nobis vitæ via, tu pro nobis semper pia, prode Christo stigmata. Ora pro tuis famulis, vt rapti ex miseriis, tecum laudemus dulciter Trinitatem perenniter.

DE S. IOSEPH NVTRITIO
Domini.

Gaude Ioseph fili Dauid, Orã virginis sponsæ tuæ natum, vt se nobis det placatũ, collocans ad dexteram.

DE S. ROCHO CONTRA
Pestem.

Deus qui beato Rocho per Angelum tuum tabulam eidem afferentem promisisti, vt qui ipsum inuocauerit, à nullo pestis cruciatu læderetur: Pręsta quęsumus, vt qui eius memoriam agimus, meritis eius ab æterna morte liberemur.

DE S. LIBORIO CONTRA
Calculum.

Deus qui beatum Liborium, Pontificem tuũ innumeris gloriosum miraculis, speciali in medendis arenarum & calculi passionibus priuilegio decorasti, præsta quæsumus, vt ipsius meritis & intercessione, ab his aliisque malis erepti, gaudiis perfrui mereamur æternis.

DE VNO CONFESSORE.

Sancte N. nos tuos famulos pio precatu ab omni culpa emunda, commendans Deo, cœlestium vt consortes faciat gaudiorum.

Intercessio nos quæsumus Domine beati N. Confessoris commendet, vt qood nostris meritis non valeamus, eius patrocinio assequamur.

Misericordiam tuam quæsumus Domine nobis interuenientibus beatis Confessoribus tuis, clementer impende, & nobis peccatoribus ipsorum propiciare suffragiis.

DE S. DOROTHEA.

Omnipotens sempiterne Deus, in cuius nomine gloriosa virgo & martyr Dorothea cuncta genera tormentorum superauit, te suppliciter exoramus, vt eius interuentu cuncta pericula vincamus, ipsamque in omnibus necessitatibus celerem adiutricem nobis sentiamus.

DE S. BARBARA.

Intercessio nos, Domine, quæsumus beatæ Barbaræ virginis & Martyris tuæ semper adiuuet, vt non subitò moriamur.

DE S. AGNETA.

Ave Agnes gloriosa, me in fide serues recta dulcis virgo & dilecta, te exoro precibus Charitate da perfecta, Deum, per quem es electa, colere piè omnibus.

Deus, qui beatam Agneten virginem tuam castitatis amore decorasti, & flammis traditam illæsam conseruasti, da nobis quæsumus, eius meritis & precibus, eiusdem castitatis tenore fulciri, & ab omni vitiorum æstu liberari.

DE S. APPOLLONIA.

Virgo Christi egregia, pro nobis Appollonia funde preces ad Dominum, vt tollat omne noxium, ne pro reatu criminũ, morbo vexemur dentium, sed sanitate capitis gratulemur & corporis.

DE S. CHRISTINA.

Christina virgo felix, te deprecantes respice, ne cum impiis damnemur, nos tua sancta salus prece.

DE DECEM MILLE
Virginibus.

O Præclaræ vos puellæ, nunc implete meum velle, & dum mortis venerit hora, subuenite sine mora, in tam graui tempestate, me precantem defensare, à Dæmonum instantia.

Concede propicius, vt earum precibus & meritis, cum ipsis in æterna beatitudine collocari mereamur.

AD VNAM VIRGINEM.

SAlue sancta N. virgo Dei inclyta, tuis precibus nos Christo commenda. Ad te clamamus in angustiis cõstituti. Ad te suspiramus auxilium quærentes. Eia virgo Dei electa, tuum lætum oculorum aspectum ad nos inclina. Et Iesum crucifixum, qui tollit mundi reatum, redde nobis placatum, ô clemens, ô pia, ô dulcis virgo.

DE S. ANNA.

DEus, qui beatam Annam matrem tuæ genitricis fieri voluisti: Præsta quæsumus, vt meritis vtriusq; matris & filiæ, regna cœlestia consequamur.

DE S. MARTHA.

OMnipotens sempiterne Deus, cuius filius sumpta carne pro nobis, in æde beatæ Marthæ hospitari dignatus est, concede propicius, vt precibus & meritis illius, quæ illum placidè suscepit in terris, ab illo misericorditer suscipi mereamur in cœlis.

DE S. BRIGITTA.

O Brigitta mater bona, dulcis ductrix & mattona, nobis fer suffragia. Naufragantes in hoc mari, tuo ductu salutari, duc ad vitæ brauis.

DE S. GERTHRVDE.

DEus, qui beatam Gerthrudem piam virginem ex stirpe Regia progenitam, speciali hospitalitatis gratia sublimasti, tribue quæsumus, vt eius precib. & meritis interuenientibus, tam præsens quàm futurum hospitium, nostræ infirmitati congruum, & tuæ maiestati inueniamus acceptum.

DE OMNIBVS VIRGINIBVS & viduis.

DEus, qui nos in tantis periculis constitutos, pro humana scis fragilitate non posse subsistere, da nobis per merita omnium sanctarum virginum, viduarum & continentium tuarum, salutem mentis & corporis, vt ea, quæ pro peccatis nostris iustè patimur, te adiuuante vincamus.

DE OMNIBVS SANCTIS.

MAiestatem tuam, Domine, suppliciter deprecamur, vt sicut nos iugiter omnium Sanctorum tuorum commemoratione lætificas, ita semper supplicatione defendas.

EX ANTIDOTARIO.

SAlue imperatrix gloriosissima, peccatricis animæ meæ spes tutissima. Dei genitrix virgo Maria. Tu post Deum præcipuum & maximum meum es refugium & gaudium.

O sancta virgo Maria, & omnes Sancti & Electi Dei, nunc & in hora mortis meæ, mihi misero succurrite, & Dominum Deum nostrum, vestris meritis & precibus mihi propicium facite. Tu ergo ô virginea mater, accedẽs ad illud supercœleste sacrarium semper venerandæ Trinitatis, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, quicquid virtutum & gratiarum ab hora conceptionis tuæ, vsq; ad horam assumptionis, In te Rex gloriæ, tanquam conseruatissimo thesauro suo dignatus est conseruare. Tu etiam beatorum Angelorum militia, offer pro me, & in hora mortis meæ, constantiam purissimam, qua cum Deo nostro permansistis, & felicem innocentiam, in qua per ipsum confirmati estis. Tu quoq; Patriarcharum & Prophetarum cœtus, offer pro me nunc & in hora mortis meæ, merita fidei & desideriorum, quibus Christum Dei filium repromissum constanter expectastis. Tuq; Senatus Apostolorum & Euangelistarũ offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, merita felicissimæ cum Christo adhærentiæ, familiaris amicitiæ, & fidelis perseuerantię. Tu hinc ô roses Martyrum turba, offer pro me, nũc & in hora mortis meæ, merita fidelitatum, constantiæ, & preciosi sanguinis, cũ sanguine immaculati agni, pro omnium salute effusi. Tu deinde splendens Confessorum chorus, offer pro me, nũc & in hora mortis meæ, merita deuotionum, studiorum, exercitationum & virtutum omnium, in quibus Domino Deo nostro placere meruistis.

Tu insuper honesta virginum & mulierum caterua, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, cordis & corporis mundiciem, qua Deo, spretis mundi deliciis, & corporis voluptatibus placuistis.

ORATIONES DE QVINQVE DOLORIBVS BEATAE MARIAE,

quas S. Anshelmus Capellanus eius composuit, incipientes singula à singulis literis nominis Maria, quas qui deuotè dixerit, maximas consequitur gratias à Domino, prout reuelatum fuit beato Ioanni Euangelistæ, qui cùm (vt de eo scriptum reperitur) diu desiderasset videre beatam Mariam virginem, post eius assumptionem in cœlum, tandem quadam vice raptus in cœlum, in visione vidit & audiuit, quod beata virgo Maria narrauit filio suo, quod in hoc mundo in quinq; doloribus subscriptis fuerit nimium perturbata. Christus igitur filius eius hoc audiens, ob eius honorem plurimas promisit gratias & prærogatiuas se daturum, illis, qui eosdem dolores deuotè recoleret. Sunt igitur Orationes tales.

ORATIO PRIMA.

MEdiatrix Dei & hominum, & fons misericordiæ indesinenter effundens riuos copiosæ gratiæ Maria. Te rogo dulcissima mater Domini nostri Iesu Christi, per illam perturbationem, quam habuisti in corde tuo piissimo, tunc & deinceps, cùm Simeon sanctus & senex prophetando diceret: Tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt petas, quatenus idẽ benedictus filius tuus, de largissima clementia sua, mihi donet per eandem perturbationem tuam, indulgentiam omnium peccatorum meorum. Et vt me liberet ab omnibus malis, præteritis, præsentibus & futuris.

ORATIO SECVNDA.

AVxiliatrix Dei & hominum, & pacis æternæ condimentum Maria, te interpello speciosissima regina cœli, per illam dolorosam perturbationem, quam habuisti in cordẽ tuo benignissimo pro eo, quòd filium tuum aman-

amantissimum per triduum amiseras, vt roges eum, quatenus ipse propter eandem turbationem tuam, mihi dignetur dare plenam cognitionem, perfectam contritionem, puram confessionem, spem firmam, certam securitatem, à Deo nunquam separandum, & ita perfectum & verum amorem, vt cum illo amore tantam mereat mercedem in cœlo accipere, ac si ei multis annis cum perfectione sanctissimę vitæ diligentius seruiuissem.

ORATIO TERTIA.

Reparatrix debilium, & vulneratæ animæ efficacissima medicina, Maria, te precor gloriosa Domina, per illam perturbationem, quam habuisti in corde tuo clementissimo, pro eo, quod perfidi Iudæi captiuauerunt desiderabilem vnigenitum vteri tui filium, quatenus deprecceris eundem filium tuum, propiciatorem seculi, vt ipse propter eandem turbationem tuã, me de omni captiuitate, & ab omni tribulatione corporis & animæ, angustiarum & periculorum meorum, vna cum amicis meis, consanguineis, familiaribus & benefactoribus, & recommendatis clementer eripiat, & ab omnibus malis in perpetuum tueatur.

ORATIO QVARTA.

Illuminatrix cæcorum, & lucerna salutiferę gratiæ Maria. Te flagito dulcissima bona mater Dei, per illam turbationem tuam, quam habuisti in corde tuo propiciatissimo, pro eo, quod amantissimus filius tuus à Iudæis crudelissimis in conspectu tuo, cum clauis acutissimis, sine omni miseratione, viuificæ crucis patibulo fuit affixus, vt postules ab eodem filio tuo, quatenus per eandem turbationem tuam, ignem veri amoris & passionis suę in corde meo accendat.

ORATIO QVINTA.

Aduocatrix omnium peccatorum, quos damnabiliter moles vitiorum deprimit, finisq; nostræ miseriæ Maria, te deprecor venerabilissima mundi domina, per illam intolerabilem turbationem, quam habuisti in corde tuo benignissimo, in illa hora, cum filius tuus de cruce depositus, cum recentibus vulneribus, & proprio sanguine rubricatus, datus fuit à Ioseph in sinum tuum, vt propter eandem perturbationem tuam, ipse me præuenire dignetur abundantia gratiarum suarum, vt det corpus meum & animam meam, in potestatem tuam, & in sinum misericordiæ tuæ, quem cunctis deuote postulantibus, clementer aperis in æternum.

QVICVNQVE HANC SVBSCRIPTAM *orationem triginta diebus dixerit, in honorem beatissimæ virginis Mariæ, quæcunq; licita petierit, misericorditer obtinebit, quod experimento sæpius probatum est.*

Sancta Maria, perpetua virgo virginum, mater misericordię, mater gratiæ, spes omnium desolatorum, consolatrix omnium desperantium, O miseratrix miserorum, dulcis consolatio afflictorum, ac mater misericordiarum, desolatorum piissima consolatrix, & in omni necessitate pupillorum prompta adiutrix. Exaudi preces meas. Et quia in diuersis malis & angustiis, propter peccata mea positus sum, ignoro ad quem fugiam, nisi ad te Dominam meã, dulcissimam virginem Mariam, genitricem Domini nostri Iesu Christi, informatricem humanitatis nostræ. Ergo aures tuæ pietatis, precibus meis benignè accommoda, per viscera misericordissimi filij tui, &c.

QVICVNQVE SVBSCRIPTAM ORATIOnem *quotidie dixerit, in honorem beatissimæ virginis Mariæ, trecentos dies indulgentiarum habebit, ab Innocentio Papa, qui eam instituit.*

O Clementissima Domina, & dulcissima virgo sancta Maria, mater Dei, mater orphanorum, consolatio desolatorum, via errantium, salus & spes in te sperantium, fons vitę & veniæ, fons salutis & gratiæ, fons pietatis & indulgentiæ, fons consolationis & lætitiæ, da mihi pro peccatis meis, veras plangendi lachrymas & cõdignas, & da mihi quicquid filius tuus requisiuit à me veraciter agnoscere, tuo iuuamine frequenter incipere, perseueranter exequi, feliciter adimplere. O flos virginum Maria, regina cœli, deprecor humiliter & deuote, vt cum omnibus sanctis & electis Dei, venias & festines in consilium & auxilium meum, in omnibus orationibus, & angustiis & necessitatibus meis, & in omnibus rebus. O Maria maris stella, portus salutis, naufragantium dux pia, miserorum patrona dulcissima, reorum aduocata doctissima, desperatorum spes vnica, peccatorum saluatrix magnifica, die mea nouissima, me facie splẽdidissima tua, precor irradia, nutrix sacratissima, meæ mortis piissima, diem & horam nuncia. Tu portum præbe naufrago, reo fer patrocinia, dãs misero solatia, sis spes, ne desperatione succumbam mortis in agone, cum tunc non sit spes altera, nisi tu virgo puerpera, patris parens & filia, cui me reconcilia. O misericordiarum & veniæ fons inexhaustibilis, imo ipsa misericordia & venia, nulli dans repulsam, Exauditrix benignissima hãc orationem supplicem, clementer suscipias & exaudias, & vitam æternam mihi tribuas: Audi & exaudi me benignissima virgo Maria, mater Dei & misericordiæ, Amen.

SANCTVS EDMVNDVS CANTVARIensis *Archiepiscopus, sequentem orationem composuit, eamq; quotidie dicere consueuit, in honorem sanctissimæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, & beati Ioannis Euangelistæ, tutoris eius, quam cum semel propter occupationem quandam dicere neglexisset, apparuit ei sanctus Ioannes Euangelista, ferulam in manu tenens, & vt leuaret manum imperans: Qui cum leuasset, & ille ferulam alte leuans, pie tamen submittens, blande eum corripuisset, subiungens, ait: Caue, ne amplius vnquam omittas, quod diligenter obseruauit, maximamq; ob hanc sanctitatis gratiam promeruit. Multa etiam alia leguntur miracula facta, virtute illius orationis, quæ breuitatis causa hic omittuntur.*

O Intemerata & in æternum benedicta, singularis & incomparabilis virgo Dei genitrix Maria, inclina aures tuæ pietatis, indignis supplicationibus meis, & esto mihi peccatori, pia in omnibus auxiliatrix. O Ioannes beatissime Christi familiaris amice, te innoco cum matre eiusdem saluatoris, vt opem mihi tuam, cum illa ferre digneris. O duæ gemmæ cœlestes, Maria & Ioannes. O duo luminaria diuinitus ante Deum lucentia, vestris radiis effugate scelerum meorum nubila, vobis duobus, ego peccator hodie corpus & animam meam commendo, vt omnibus horis atque momentis, intus & exterius, firmi custodes, & pij apud Deum intercessores existere dignemini. Credo enim firmiter, & fateor, & indubitanter scio, quia velle vestrum velle Dei est, vnde quicquid ab illo petitis, sine mora obtinebitis. Per hanc igitur tam potentissimam vestræ dignitatis virtutem, poscite mihi corporis & animæ salutem, & à Deo indulgentiam omnium peccatorum meorum, atque in extrema hora huius vitæ, venire mihi in adiutorium, contra omnes laqueos inimici. Et in die iudicij, quando redditurus sum rationem de peccatis meis, succurrite mihi ante tribunal Christi, vt non deputer cum impiis ad pœnam, sed cum iustis ad gaudium & gloriam.

QVICVNQVE SEQVENTEM ORAtiunculam quotidie deuote dixerit, sine pænitentia & mysterio corporis Christi non decedet, sicut fuit reuelatum beato Bernhardo, cui ab Angelo data est.

AVe Maria, ancilla sanctæ Trinitatis, Aue Maria, salus & consolatrix viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tentationibus, tribulationibus, necessitatibus & angustiis, & infirmitatibus meis, & impetra mihi veniam omnium delictorum meorum, & maxime in hora exitus mei, non desis mihi ô piissima virgo Maria.

SEQVITVR ORATIO DE OMNIBVS membris beatissimæ virginis Mariæ, quam qui deuote dixerit, specialem ab ea gratiam consequitur.

ADoro & benedico beatissimos pedes tuos, quibus antiqui serpentis, cum omnibus pompis eius, caput calcasti, &c.

Adoro & benedico castissimum vterum tuũ, aceruo tritici liliis candidissimis vallato, comparatum, &c.

Adoro & benedico nobilissimum cor tuum, &cæt.

Adoro & benedico fœcundissima vbera tua botris assimilata, &c.

Adoro & benedico manus tuas tornatiles, plenas hyacinthis, &c.

EX ORATIONIBVS DE SEPTEM gaudiis corporalibus beatæ Mariæ virginis.

O Maria mater pia, esto nobis recta via, ad tuum filium, ac pro tua gratia, depelle nostra vitia, per hoc sanctum gaudium.

EX ORATIONE AD B. MARIAM virginem.

TV virgo sanctitatis luce nos irradia, & sic tua prece Deo reconcilia, vt post mortem gloriemur in cœlesti patria. Ad hoc omnes potestates virtutum cœlestium, ad hoc omnes Sancti, vestrum petimus auxilium.

IMPLORATIO PATRONORVM.

ET vt efficax mea deprecatio sit, beatæ Mariæ, semper virginis, suffragium peto.

Adsit mihi quæso, semper & vbiq; beatorum Angelorum custodia, & præsta vt apud te pro me misero peccatore, sanctorum Angelorũ agmina intercedant.

Intercessiones Apostolorum imploro. Martyrum preces exposco, Confessorum orationes expostulo. Subueniat mihi apud misericordiam tuam, chorus sanctarũ virginum tuarum, quarum principatum tenet beata virgo Maria. Ibi ipsa cum omnibus Sanctis intercedat, vt ad vitam perueniam sempiternam, te miserante & donante.

ALIA ORATIO AD B. VIRGINEM Mariam.

TE mater illuminationis cordis mei, te nutria salutis meæ mentis, te obsecrant, quantum possunt cuncta præcordia mea. Exaudi Domina, adesto propitia, adiuua potentissima, vt mundentur sordes mentis meæ, vt illuminentur tenebræ meæ. Certus enim sum, quia sicut per filij gratiã ea potui accipere, sic eadem per matris merita possum recipere. Ergo Domina porta vitæ, ianua salutis, via reconciliationis, aditus recuperationis, obsecro te per saluatricem tuam fœcunditatem, fac vt peccatorũ meorum mihi venia, & bene viuendi gratia concedatur, & vsque in finem, hic seruus tuus sub tua protectione custodiatur.

AD OMNES SANCTOS PATRIARchas & Prophetas.

SAncti Patriarchæ, sancti Prophetę, obsecrate pro peccatis meis, & expulsa penitus erroris caligine, cordis mei oculos vere fidei Catholicæ lumine illustrate, vt in die iudicij non cum impiis & infidelibus, qui credere & pœnitentiam agere noluerunt, secundum meritum meum me deputet, sed per vestram intercessionem merear inueniri absolutus in illa die ab omni vinculo peccatorum, vobiscunq; ac omnibus fidelibus, introire ad regna cœlorum.

AD S. PAVLVM DOCTOREM Gentium.

O Beate Paule Apostole, te deprecor, vt me ab angelo Satanæ eripias, & à ventura ira liberes, & in cœlum introducas.

AD S. ANDREAM.

SAncte Andrea Apostole Dei, deprecor te, vt tuis meritis, ab omni phantasia Sathanæ me eripias, & à futura ira defendas, & virtutem tuam mihi ante tribunal Christi ostendas.

DE S. MATTHIA Apostolo.

SAncte Matthia, te suppliciter imploro, vt meritis & intercessionibus tuis, ab eodem Domino nostro IESV Christo, veniam pecca-

peccatorum meorum in hoc seculo percipiam, & in futuro vitam æternam possideam.

DE S. PHILIPPO.

SAncte Philippe Apostole Domiol, te miser ego peccator omnium criminum sordibus obuolutus, deprecor, vt ab omui me districto flagello; quod iuste mereor; & ab omni damnatione, & à ventura ira liberes, & lempadibus ornatum, & lætum ad Regem gloriæ perducas.

DE S. IACOBO MINORE.

SAucte Iacobe Apoitole Domioi, te deprecor ego peccator; omni spurcitia plenus, vt me tuis gloriosis meritis, ab omui districto Iudicio, quod iuste mereor, & ab ira ventura misericorditer eripias, & atro agmine fugato, sancto agmine propinquante, in consortium Angelorum & sinum Abrahæ me tradas.

DE S. BARTHOLOMAEO.

SAncte Bartholomęe, re deprecor, vt me tuis preciosis meritis, liberes ab omnibus versutiis Diaboli, & insidiis & terroribus, & impognationibus, & damnatione & illusione hostis, in die furoris Domini, & in fine viræ meæ, contra eduersarios meos io adiutorium meum venias, & binis luminibus suffulto, vestigia agni osteudas.

DE S. MATTHAEO.

SAncte Matthæe Apostole, ego peccator te deprecor, vt me ab angustia, quam digue mereor, tuo interueoto misericorditer defendere digneris.

DE SANCTO SIMONE

Apostolo.

SAncte Simon Zelotes, per gratiam illius, qui te elegit de mundo, te deprecor, vt me miserum ab omnibus aduersitatibus & à pœnis, quas pro peccatis meis horribilibus mereor, eruas: & à cogitationibus immundis, tuis meritis emundes, & mooita mibi tribuas, vnde Angelica celsitudo, admirabilem me videat & iustum.

DE S. IVDA.

SAncte Iuda Apostole, per illum qui te sibi in amicum asciuit, deprecot te, vt me à consuetudine peccatorum meorum tuis meritis abstrahas, & à potestate dæmoouin eruas, & me ad inuisibiles euehas potentias.

DE S. STEPHANO.

SAncte protomartyr & dignissime Leuita Christi, Stephane ad te confugio, te iouoco, te suppliciter & obnixe deprecor, vt intercedere digneris, pro me nimis fragili & indigno, ad Dominum Iesum Christum. Adiuua me quæso, immaculate & inuictissime testis veritatis, vt quia tuo exemplo, nec innocenter viuere, oec gloriose mori valeo, saltem concesso mihi, per Dei misericordiam, & tuæ intercessionis merita, spatio vitæ meæ, sordes ita congrua emundatiooe diluam, vt in articulo mortis ab auditione mala liberatus, sententiam perpetuę damnationis euadam.

DE S. VINCENTIO.

O Beate Vinceoti martyr Christi inclyte, exora pro me Deum omoipoteorem, vt tua prece placatus, mihi condonet meorum veniam commissorum, & in bono opere finem reddat perseuerabilem.

DE S. SEBASTIANO.

O Beate Sebastiane, magna est fides tua, intercede pro oobis ad Dominum Iesum Christum, vt à morte epidimiæ, & ab omni infirmitate corporis & animę, tua intercessione liberemur.

AD S. DIONYSIVM.

SAncte Dionysi, Galliæ Doctor, & inclyte martyr, te deprecor, ne despicias me, sed suscipias preces meas, & redime me ex omnibus paopertatibus & tribulationibus, animæ & corporis. Rogo te sancte Dionysi, tuosque socios, vt suscipietis animam meam, quando præsentata fuerit ante tribunal iudicis, & depreeemini regem poteotem, vt per vestra suffragia, merear liberari à tormentis perpetuis.

AD S. CHRISTOPHORVM.

SAncte Christophore, martyr Iesu Christi, qui pro Christi nomine pœnas pertulisti, opem confer miseris, atq; mundo tristi. Qui cœlestis luminis regna meruisti, &c. Christophori sancti speciem quicunq; tuetur, illo nempe die nullo languore teuetur. O martyr Christophore, pro saluatoris honore, fac nos meote fore dignos Deitatis honore, & promissione Christi, quia quod petis, obtinuisti, da populo tristi bona, quæ moriendo petisti, confer solamen mentis, tolle grauamen iudicis, exameo fac mite sit io omoibus, Amen.

DE S. ERASMO.

MOdo sancte Erasme, tibi commeodo omne consilium meum, & omnes actus meos, & omnia, quæ mihi subiecta sunt, in tuam sanctam fidem, vt eruas me ab omoibus aduersitatibus & à cunctis meis inimicis, corporalibus & spiritualibus, propter repromissum tibi è Deo specialiter concessum.

AD XV. AVXILIATORES.

COnditor & redemptor generis humani, exaudi me indignum famolum tuum, vt per Sanctorum merita & interuentum, deleas omnes iniquitates meas, euoctaq; bona cordi meo inferas, mores bonos & continentiā linguæ, charitatem atq; humilitatem, cæterasq; omnes virtutes.

AD OMNES SANCTOS

Martyres.

AD vos clarissimi Sanctorum Dei Martyres, mente & corde ego nimius peccator proclamo, quatenus vos cum sanctissima oratione vestra, innumeras peccatorum meorum sordes apud Dominum nostrum Iesum Christum, aliquantisper diminuere & delere dignemini, vt vltra vitam meam grandi meorum criminum pondere grauatum non inueniat.

DE S. BERNHARDO.

O Alme pater Bernharde, & ardentissime amator, cultor suauitatis, & melliflue dulcedinis Dei, qui es spes & solatium omnium ed te clamantiū, corde toto tuæ sanctæ protectioni me commendo, propter excellentiam meritorum tuorum, vt ab omnibus, quæ contraria sunt animæ meæ, tueri me digneris.

DE S. NICOLAO.

CRedo pie sancte Nicolae, tuis me precibus esse saluādum, ideo ad te clamo, & te

precibus

precibus meis licet indignis, pulsare nõ desisto, vt te intercedente ab imminentibus periculis, à peccatis & offensionibus meis, quibus quotidie affligor, merear liberari, salua me supplicem famulum tuum, amice Dei Nicolae, de præsentibus angustiis & tribulationibus, quia in te confidit anima mea, vt per te me saluet, qui te sibi elegit.

AD OMNES SANCTOS *Confessores.*

OMnes sancti sacerdotes & cõfessores Dei, nolite me despicere, sed sicut optastis à Deo, hic adhuc positi in mortali corpore, audite me, vt vestro sacratissimo interuentu, à peccatis exui, & à pœnis absolui, & à cunctis tentationum periculis erui merear.

DE TRIBVS REGIBVS.

COncede propicius, vt per horum trium Magorum, pias intercessiones & merita, nobis famulis tuis tribuas, vt itinere, quo ituri sumus, celeritate, lætitia, gratia & pace, negocioq; bene peracto, teipso sole vero, vera stella, & vera luminis luce, ad loca destinata, cũ omni prosperitate, ad ipsorum cœlestiumq; ciuium consortia, salui ac sani redire valeamus.

IN CATHARINAM.

AVe virgo Dei digna, Christo prece me cõsigna, preces audi, præsta votum, cor in bono fac immotum, cõfer mihi cor contritum, rege visum & auditum, rege gustum & olfactum, virgo sancta rege tactum, vt in cunctis te regente, viuam Deo pura mente, O beata Catharina, Babylonis de sentina, totum mihi fer ducatum, plasmatorem fac placatum. Esto mihi consolatrix, pro me sis interpellatrix, Christum pro me interpella, salua mortis de procella, superare fac me mundum, ne demergat in profundum, ne me sinas naufragari, in peccatis in hoc mari, visita tu me infirmum, & in bonis fac me firmum: Agonista Dei fortis, esto præsens in hora mortis: Decumbentem foue, leua, & de morte solue sæua, vt resurgam nouus homo, ciuis in cœlesti domo: Duplex mors ne me infestet, Iesus Christus illud præstet, tua prece exoratus. Idem pater, idem natus, idem vtriusq; flamen, qui viuit & regnat, Amen.

EX CANTICIS QVAE VOCANT SEQVENTIA.

DE SANCTO STEPHANO *protomartyre.*

O Stephane signifer regis summi boue, nos exaudi, nos proinde supplices ad te clamantes, & precibus te pulsantes, oratio sanctissima nos tua semper cõciliet Deo nostro.

DE INNOCENTIBVS.

QVorum precibus sacris deprecamur, dele pie nostra crimina vitæ, vt quos laudibus tuis iunxeras, nobis istic dones clemens fauere.

ALIA DE INNOCENTIBVS.

CLari filioli, dulces pusioli, nos iuuate precibus, quos Christus innocẽtem mortem vestram miserãs, pro sese maturatam, placidus exaudiens, nos regno suo dignetur.

DE BEATA AGNETE.

APud quem nunc intercedat, vt cœli nobis concedat intrare palatium.

DOMINICA ANTE ASCENSIOnem Domini.

O Maria Magdalena, audi vota laude plena, apud Christum, chorum istum, clementer concilia, vt fons summę pietatis, qui te lauit à peccatis, seruos suos atq; tuos, mundet data venia. Amen dicant omnia.

IN NATIVITATE DIVI *Ioannis Baptistæ.*

SAncti Baptistæ, Christi præconis solennia celebrantes, moribus ipsum sequamur, vt ad vitam quã prædixit, asseclas suos perducat.

Deuote, ta sanctissime hominum amice Iesu Christi flagitamus, vt gaudia percipiamus.

Apparens quæ Zachariæ Gabriel repromisit.

Qui tuam celebrarent obsequiis natiuitatem,

Vt per hæc festa æterna gaudia adipiscamur:

Qua sancti Dei sacris deliciis læti gaudent.

Tu qui præparas fidelium corda, ne quid deuium vel lubricum Deus in eis inueniat:

Te deposcimus, vt crimina nostra & facinora continua prece studeas absoluere.

Placatus vt ipse suos semper inuisere fideles, & mansionem in eis facere dignetur.

IN FESTO VISITATIONIS *Mariæ.*

VEni præcelsa Domina Maria, tu nos visita, ægras mentes illumina, per sacra vitæ munera.

Veni Saluatrix seculi, sordes aufer piaculi, in visitando populum, pœnæ tollas periculum.

Veni Regina Gentium, dele flammas reatuum, dele quodcunq; deuium, da vitam innocentium.

Veni vt anum visites, Maria vires robores, virtute sacri impetus, ne fluctuetur animus.

Veni lux stella marium, infunde pacis radiũ, exultet cor in gaudium, Ioannis ante Dominum.

Veni virga regalium, reduc fluctus errantiũ, ad vnitatem fidei, in qua saluantur cœlici.

Veni desposce Spiritus, sancta dona propẽsius, vt dirigantur rectius, in huius vitæ actibus.

IN TRANSLATIONE S. *Martini.*

NOs audi tua festa colentes annua mundo celebria.

Tu pro nobis spes nostra: Martine Deo supplica.

Cæcis das viam: mutisq; loquelam: Tu nos adiuua: Mundans immunda, qui fugas Dæmonia, nos hic libera.

Qui suscitator trium mortuorum fueras, laxa nostræ mentis vincula, qui infirma iam curasti corporum plurima, sana nostræ mentis vulnera.

Qui Christum tua chlamyde partita tectum videras nocte secunda, fac prece, criminum vt soluat nobis debita, Christi gratia.

Laus tua Christus erat, quem tota semper mente colebas: hunc pro nobis implora, vt lapsis remedia tribuat, præstans culpis veniã, hæc precibus impetra.

Lux super te effulsit angelica, dum libas mystica, nos per te protegat Christi dextera: Mortis metam, qui tuis prædixeras, nihil mortē trepidans, à morte animæ tu nos libera.

DE SANCTO IACOBO

Apostolo.

O Fella Apostole, magne Martyr Iacobe, te colentes adiuua, peregrinos vndiq; tuos clemens protege, ducens ad cœlestia.

IN FESTO S. LAVRENTII

Martyris.

O Laurenti militum Dauid inuictissime regis æterni, apud illum seruulis ipsius deprecare veniam semper.

IN FESTO ASSVMPTIONIS

beatæ virginis Mariæ.

E Cclesia ergo cuncta te cordibus atque carminibus venerans, tibi suam manifestat deuotionem, precatu te supplici implorans Maria.

Vt sibi auxilium, circa Christum Dominum esse digneris per æuum.

IN OCTAVA ASSVMPTIONIS

Mariæ.

A Vdi nos, nam te filius nihil negans honorat, Salua nos Iesu, pro quibus virgo mater te orat.

IN FESTO MICHAELIS

Archangeli.

S Vmmi regis Archangele Michael, intende quæsumus nostris precibus. Te namq; profitemur esse supernorū ciuium Principem. Tu Deum obsecra pro nobis, vt mittat auxilium miseris.

Principalis est potestas à Domino tibi data, peccantes saluificare animas. Idem tenes per perpetui potentiam Paradysi, omnes ciues te adorant superi.

Audi nos Michael Angele summe: Tu palam descende de poli sede, nobis ferendo opem Domini atque leuamen indulgentiæ.

Tu nostros Gabriel hostes prosterne: Tu Raphael ægris affer medelā, morbos absterge, noxas diiue, nosq; fac interesse gaudiis beatorum.

IN CELEBRITATE SANCTORVM GEreonis & sociorum eius.

M Aiestati sacrosanctæ militās, cum triumphante iubilet Ecclesia, de triumpho Thēbæorum, & salute peccatorum per horum suffragia.

Hac patrona legione, nos in bonis summe bone: loca potioribus, vbi patris, vbi tui & amoris sacri frui mereamur gloria, Amen.

VNDECIM MILLIVM

virginum.

Q Varum orationibus fœlices cum fœlicibus, pace fruamur sedula, per seculorum secula.

IN FESTO OMNIVM

Sanctorum.

O Rdines nouem Spirituum beatorū, Quos in Dei laudibus firmauit charitas: Nos fragiles homines firmate precibus:

Vt spiritnales prauitates vestro adiuuamine vincentes fortiter: Nunc & in æuum vestris simus digni solennibus interesse sacris.

Nos adiutorium nouę & perenniter foueat, protegat vt vestrum: In die poscimus gaudiorum vestrorum.

IN OBITV SANCTI

Martini.

I Gitur te cuncti poscimus ô Martine, qui multa mira hic ostendisti, etiam de cœlo gratiam Christi nobis supplicatu tuo semper infundas.

DE S. ELISABET.

E Ia mater nos agnosce, libro vitæ nos depinge, cum electis inseri, vt consortes tuæ sortis, & à pœnis, & à portis eruamur inferi.

DE S. CATHARINA.

O Ra pro populo, precare pro clero, Martyr Christi Catharina, astantem populum, precantem te Clerum, foue, rege per secula.

DE SANCTO ANDREA

Apostolo.

N Os igitur peccatis nostris grauati, te Deus poscimus, vt illius, qui tua semper sectatus præcepta, tibi placet, nos intercessione tuearis in æternum.

IN FESTO CONCEPTIONIS

Mariæ.

T V spes certa miserorum, vera mater orphanorum: tu leuamen oppressorum, medicamen infirmorum, omnibus es Domina.

Te laudamus voce pari, laude digna singulari, vt etiam tes in hoc mari, nos in portu salutari, sistat tua gratia, Amen.

DE MARTYRIBVS.

E Rgo facti cohæredes Christo in cœlestibus apud ipsum vota nostra promouete precibus, vt post finem huius vitæ, & post transitoria in perenni mereamur exultare gloria.

DE CONFESSORIBVS.

P Astor bone miserere Ecclesię, tuisq; precibus refoue, confer opem plebi tuæ, preces intende, & pio nomine maculas dilue.

In via nos adiuua, colloca in patria, redde quæ speramus bona.

ALIA DE VNA VIRGINE.

T Vrre iam dulcibus plena deliciis, Christo miserias nostras suggerito nobis consolationem precando.

DE VIRGINE MARIA.

S Vpplicamus nos emenda, emendatos nos commenda, tuo nato ad habendā sempiterna gaudia.

ALIA DE VIRGINE

gloriosa.

O Mnis homo omni hora, hanc adora ac implora eius patrocinia: Psalle, psalle nisu toto cordis, oris, voce, voto: Aue plena gratia.

Salue decus firmamenti, tu caliginosæ menti desuper irradia; placa mare maris stella: ne inuoluat nos procella & tempestas valida. Virgo mater Maria; mater misericordiæ, nos adiuua.

PROSA IN LAVDEM

virginis Mariæ.

G Aude Maria templum summæ maiestatis. Salua nos & omnes conserua per omnia secula seculorum, Amen.

DE DOMINA NOSTRA.

TE collaudat cœlestis curia, quę mater es regis & filia, per te regis donatur venia, per te iustis confertur gratis.

Ergo maris stella, natum tuum ora, vt nos soluat à peccatis, & in regno claritatis, quo lux lucet sedula, collocet per secula, Amen.

SEQVENS IN LAVDEM virginis.

PVlchrior syderibus, & præ mulieribus cunctis benedicta: placa tuum filium, & purga fidelium omnium delicta.

In te pluit, in te fluit Deus suam gratiam: Ergo tuæ nobis plue gratiæ clementiam. Ad beati tui nati transferas præsentiam, & cunctorum delictorum confer indulgentiam.

EX HYMNIS DE SANCTIS.

DE SANCTO STEPHANO Hymnus.

SAncte Dei preciose protomartyr Stephane: Qui virtute charitatis circumfultus, vndiq; Dominum pro inimico exorasti populo:

Funde preces pro deuoto tibi nunc collegio, vt tuo propiciatus interuētu Dominus, nos purgatos à peccatis, iungat cœli ciuibus.

DE SANCTO IOANNE APOstolo, Hymnus.

CVius prece assidua, vt nostra soluas crimina, è cœlo donans præmia, voce precamur cernua.

DE SANCTO BLASIO, Hymnus.

TE simul fusis precibus rogamus, ciuium fautor maneas tuorum, ad thronum Christi memor esto nostri, optime Blasi.

DE S. AGATHA.

IAm renitens quasi sponsa polo, pro miseris supplica Domino, sic sua festa coli faciat, celebrantibus vt faueat.

DE S. IOANNE BAPTISTA.

SOLVE polluti labij reatum sancte Ioannes.

DE SANCTO PETRO & Paulo.

HAc sacra die, quæ dat reis veniam: Iam bone pastor, pater clemens, accipe vota precantium & peccati vincula resolue tibi potestate tradita, Qui cūctis cœlum verbo claudis & aperis.

Doctor egregie Paule mores instrue, & mente poli nos transferre satage.

IN FESTO VISITATIONIS Mariæ.

LEua gregem, due ad regem Maria cunctos visitans, vt saluetur & lætetur, cum tu sis mater medians.

DE MARIA MAGDALENA.

TE quæsumus gratissimam nobis deposce veniam.

IN FESTO S. AFRAE.

ONareisce cum Felice, vos pro nobis omni vice, & pro nostra ciuitate, & pro cunctis supplicate.

Afra simul & consortes, stent pro nobis prece fortes, & vt nobis expiatis, sit portio cum beatis.

DE NATIVITATE Mariæ.

MAria mater Domini, æterni patris filij, fer opem nobis omnibus, ad te confugientibus.

IN FESTO NATIVITATIS Mariæ.

TE nunc suppliciter sancta theodocos regis perpetui sponsaq; poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Sanctis obtineas virgo precantibus pacis presidium, nobis atq; beati regni dona perennia.

DE SANCTO MAVRITIO Martyre.

CVI quapropter supplicantes illi preces fundimus, vt dignetur nobis Christum facere propicium, quem amauit, cum quo regnat, nunc & in perpetuum.

DE S. MICHAELE.

HInc Dei genetrix Maria, totus & nobis chorus Angelorum semper assistat, simul & beata concio tota.

DE S. GALLO.

QVæsumus mundi sator & redemptor, vt sacris eius precibus tueri hanc velis plebē tribuens quod optat corde benigno.

DE OMNIBVS SANCTIS.

OMnes superni ordines mille milleni millies vestros audite supplices.

Primum virtutes igneæ: mox repleti scientiæ: es hinc iuuate nos prece sessiones Dominicæ.

Nunc vos cœlestes Domini & principes prævalidi: potentiaq; præditi, estote nobis placidi.

Hinc ditati virtutibus, vosque tremendi nutibus: fulgorosi vultibus, Christi fauete plebibus.

Omnes, quos Dei gratia ab hac exemit patria: bona donans cœlestia: nostra laxate crimina.

Tu pater adsis Abraham: claram gerens prosapiam: cum ipsis necessariam, nobis precando veniam.

Tandem Dauid Hymnidicis: hinc inde stipatus choris: pulcher coronis regiis: cunctis succurre miseris.

Sacer adesto flagitans cœtus futura prædicans: nobis Christum concilians, in cœlo iam tripudians.

Omnes dum carnem induit: quos Christus præsens docuit, quosq; absentes imbuit, erigite qui corruunt.

Nostros suppreme clauiger: & nouæ pacis legifer: Omnisq; Christi crucifer actus mundate pariter.

Nunc posce Dei genetrix: omnisq; carnis domitrix: cesset q; culpa perditrix, & plebs salutetur debitrix.

Nunc omne sacerdotium, primus ordo Pontificum, Clerum regendo subditum, fletum tergite supplicum.

AD COM-

AD COMPLETORIVM
Hymnus.

IEsu saluator seculi: redemptis ope subueni: & pia Dei genitrix, salutem posce miseris.

Cœtus omnes Angelici: Patriarcharum Cunei: & Prophetarum merita, nobis precentur veniam.

Baptista Christi præuius: & clauiger æthereus: cum cæteris Apostolis, nos soluant nexu criminis.

Chorus sacratus martyrum: sacerdotum confessio, & virginalis castitas, nos à peccatis abluant.

Electorum suffragijs: omnesque ciues cœlici: annuant votis supplicum, & vitæ poscant præmium.

AD NOCTVRNVM HYMNVS.

CHriste redemptor omnium: conserua tuos famulos: beatæ semper virginis, placatus sanctis precibus.

Beata quoque agmina cœlestium Spirituum: præsentia, præterita, futura mala pellite.

Vates æterni iudicis Apostoliq; Domini: suppliciter exposcimus, saluari vestris precibus.

Martyres Dei inclyti confessoresq; lucidi, vestris orationibus, nos ferte in cœlestibus.

Chorus sancta rum virginum, Monachorumque omnium, nos simul cum omnibus Christi consortes facite.

DE S. MARTINO.

MArtinus quoniam vota fidelium attendit, tribuens cuncta salubria, confert hic famulis, ritè canentibus, stellis aureola serta micantibus.

Martinum precibus gens Gallica, dignis solicitet nostra q; patria, Martinus faciat tempora prospera.

AD HORAS CANONICAS IN SOLENnitate B. Martini Hymnus.

MArtinus autem præsulus, fac vt sit horis omnibus, ne Dæmonum fallacia pes noster impactus ruat.

Hic arma nobis cœlica, instante pugna conferat, hoc præliante comious, hostis fugetur noxius.

Hic nos per vndas seculi, clauo gubernet prospero: ne fortè nostram spumea puppim charybdis sorbeat.

Hic nos triumpho nobili, & laureatos mysticè, aptet suis conspectibus, iuoctos supernis ciuibus.

DE S. CATHARINA.

SPonsa sponso gratos, fac nos & acceptos. Monstra te vitæ viam, vt Philosophiâ mundi tam inscamus, veram inquiramus.

Cytra & inclioa nobis verum Sina, vt intremus choro rum tecum Angelorum.

AD COMPLETORIVM.

CAtharinæ collaudemus virtutum insignia, vt spe certa respiremus per eius suffragia.

DE SANCTO ANDREA.

IAm nos foueto languidos, curamq; nostri suscipe, quo per crucis victoriam, cœli petamus patriam, Amen.

DE S. NICOLAO.

ERgo pie nos exaudi assistentes tuæ laudi, Ne subdamur hostis fraudi, nobis fer auxilia.

Nos ab omni malo ducas, vla recta nos conducas, post hanc vitam nos inducas ad æterna gaudia, Amen.

IN LAVDEM EIVSDEM
S. Nicolai.

O Venerande Pontifex, pius nec tardus opifex, cunctis qui corde credulo, te quærunt in periculo.

Aufer mortis dispendia, confer vitæ stipendia, quo post carnis exilia, tecum simus in gloria.

DE FESTO CONCEPTIONIS
Mariæ.

O Maria clausus hortus, naufragantis mundi portus, placa nobis, qui te fecit matrem sibi, quam elegit.

Adesto iam supplicibus tuis, sancto precibus, manum benignè porrige, vitamq; nostram dirige.

Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe.

Maria virgo virginum, deposce nobis omniū, remissionem criminum, tuum placando filium.

DE APOSTOLIS HYMNVS
generalis.

VOs secli iustiiudices, & vera mundi lumina votis precamur cordium, audite preces supplicum.

Qui cœlum verbo clauditis, serasq; eius soluitis, nos à peccatis omnibus soluite iussu quæsumus.

Quorum præcepto subditur, salus & languor omnium, sanate ægros moribus, nos reddentes virtutibus.

Vt cùm Iudex aduenerit Christus in fine seculi, nos sempiternis gaudiis faciat esse compotes.

DE VNO MARTYRE HYMnus vespertinus.

MArtyr Dei, Tui precatus munere, nostrū reatum dilue, arcens mali contagium, vitæ remouens tædium.

Soluta sunt iam vincula, tui sacrati corporis, nos solue vinclis seculi, amore Dei filij.

DE CONFESSORIBVS
Hymnus generalis.

VNde nunc noster chorus in honore, ipsius hymnum canit hunc libenter, vt piis eius meritis iuuemur omne per æuum.

IN ANNVNCIATIONE B. virginis Mariæ.

AVe maris stella, Dei mater alma, atq; semper virgo, fœlix cœli porta.

Sumens illud aue, Gabrielis ore, funda nos in pace mutans nomen Euæ.

Solue vincla reis, profer lumen cæcis, mala nostra pelle, bona cuncta posce.

Monstra te esse matrem, sumat per te precem, qui pro nobis natus, tulit esse tuus.

Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac & castos.

Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum, semper collætemur.

EX BREVIARIO ROMAno, &c.

Deus, cuius dextera beatum Patrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapostolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propicius, & concede, vt amborum meritis æternitatis gloriam consequamur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Ecclesiam tuam variis Sanctorū meritis semper illuminas, protegis & conseruas, concede vt beati Francisci & Sanctorum sequentium, com intercessione, & hic ab omnibus mundemur offensis, & in futuro cœlesti gloria perfruamur.

O a pro nobis sancta Dei genitrix, vt digni efficiamur promissionibus Christi.

Diuinum auxilium beatissimæ virginis Mariæ, præsidium Angelicum, & omnium Sanctorum suffragium, maneat semper nobiscum.

Dulcis amica Dei, rosa vernans, stella decora. Tu memor esto mei, dum mortis venerit hora.

Quæsumus omnipotens Deus, vt beatus N. Apostolus, tuum pro nobis imploret auxilium, vt à nostris reatibus absoluti, à cunctis etiam periculis eruamur.

Infirmitatem nostram respice omnipotens Deus, & quos pondus propriæ actionis grauat, beati N. martyris tui atq; Pontificis intercessio gloriosa nos protegat.

Deus qui nos beati N. Martyris tui atq; Pontificis annua solennitate lætificas, concede propitius, vt cuius natalitia colimus, de eiusdem etiam protectione gaudeamus.

Exaudi, quæsumus Domine, preces nostras, quas in beati N. confessoris tui atq; Pontificis solennitate deferimus, vt qui dignè tibi meruit famulari, eius intercedentibus meritis, ab omnibus nos absolues peccatis.

Adesto Domine supplicationibus nostris, quas in beati N martyris tui solennitate deferimus, vt qui nostræ iustitiæ fiduciam non habemus, eius qui tibi placuit precibus adiuuemur.

Intercessio nos, quæsumus Domine, beati N. Abbatis commendet, vt quod nostris meritis nō valemus, eius patrocinio assequamur.

Da supplicanti cœtui, obtentu huius optimi, remissionem criminum, rumpendo nexum vinculi, &c.

Proinde te piissime, precamur omnes supplices, vt huius almi gratia, nobis remittas debita.

Indulgentiam nobis, quæsumus Domine, beata N. virgo & martyr, imploret.

Per virginem matrem, concedat nobis Dominus salutem & pacem.

Protege Domine populum tuum, & Apostolorum tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum patrocinio confidentem, perpetua defensione conserua.

Omnes sancti tui, quæsumus Domine nos vbiq; adiuuent, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus, & pacem tuam, nostris concede temporibus.

Deus qui virginalem aulam beatæ Mariæ, in qua habitares, eligere dignatus es, da quæsumus, vt sua nos defensione munitos, iucundos suæ facias interesse commemorationi.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & Apostolorum tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum, nos tuere præsidiis quorum donasti fideles esse doctrinis.

Concede, misericors Deus fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis memoriam agimus, intercessionis eius auxilio à nostris iniquitatibus resurgamus.

Famulorum tuorum, quæsumus Domine, delictis ignosce, vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filij tui intercessione saluemur.

Concede nos famulos tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere, & gloriosæ beatæ Mariæ semper virginis intercessione, à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia.

Beatæ & gloriosæ semper virginis Mariæ, quæsumus Domine, intercessio gloriosa nos protegat, & ad vitam perducat æternam.

Adesto supplicationibus nostris, piissima Dei genitrix virgo virginum Maria.

Ad te pia mater confugimus, vt præsto nobis fit tua defensio, & qui districti iudicis iram timemus, dū grauiter deliquisse fatemus conscij, ipsum videre non audemus, ad te eius matrem confugimus, vt pro nobis apud Deum intercedas, & cuncta scelera nostra, omnipotēti filij tui gratiam nobis impetrans, referas cuncta eorum, quæ commisimus, indulgentiam.

Deus pro cuius Ecclesia gloriosus Pōtifex Thomas gladiis impiorum occubuit, præsta quæsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

SIXTVS DEDIT AD SEQVENTEM ORAtionem, quam & ipse conferet, vndecim millia annorum indulgentias, & debet dici coram imagine beatæ Mariæ virginis in sole.

Aue sanctissima mater Dei, Regina cœli, porta paradysi, Domina mundi. Libera me ab omni malo. Ora pro peccato meo: Amen.

O Regina poli, mater gratissima proli, sperne re me noli, ne commendo tibi soli.

Deus qui nos beati Saturnij, martyris tui concedis natalitio perfrui, eius nos tribue meritis adiuuari.

Deus qui beatum Nicolaum, Pontificem tuum, innumeris decorasti miraculis, tribue quæsumus, vt eius meritis & precibus, à gehennæ incendiis liberemur.

Deus qui populo tuo æternæ salutis beatum Ambrosium ministrum tribuisti, præsta quæsumus, vt quem Doctorem vitæ habuimus in terris, intercessorem habere mereamur in cœlis.

Da nobis, quæsumus Domine, beati Apostoli tui Thomæ solennitatibus gloriari, vt eius semper patrociniis subleuemur.

Da quæsumus omnipotens Deus, vt qui beatæ Anastasiæ, martyris tuæ, solennia colimus, eius apud te patrocinia sentiamus.

Preces populi tui, quæsumus Domine clementer exaudi, vt beati Marcelli, martyris tui atq; Pontificis, meritis adiuuemur, cuius passione lætamur.

Adesto Domine supplicationibus nostris, vt qui ex iniquitate nostra, reos nos esse cognoscimus, beatorum martyrum, Vincentij & Anastasij, intercessione liberemur.

Deus

Deus, qui animæ famuli tui Gregorij, æternæ beatitudinis præmia contulisti, concede propicius, vt qui peccatorum nostrorum pōdere premimur, eius apud te precibus adiuuemur.

Fac nos quæsumus Domine, sanctorum martyrum tuorum, Primi & Feliciani, semper festa sectari, quorum suffragiis protectionis tuæ dona sentiamus.

Sancte Paule Apostole, prædicator veritatis, & Doctor Gētium, intercede pro nobis ad Deum, qui te elegit, vt digni efficiamur gratia Dei.

Deus fidelium remunerator animarum, qui hunc diem beati Apollinaris, sacerdotis tui, martyrio consecrasti, tribue nobis, quæsumus, famulis tuis, vt cuius venerandam celebramus festiuitatem, precibus eius indulgentiā consequamur.

Sanctorum martyrum tuorum nos Domine, Nazarij & Celsi, Victoris & Innocentij, confessio beata communiet, & fragilitati nostræ subsidium dignanter exoret.

Solue iubente Deo, terrarum Petre catenas,
Qui facis vt pateant cœlestia regna beatis.

Deus tuorum gloria sacerdotum, præsta quæsumus, vt sancti martyris tui, & Episcopi Donati cuius festa gerimus, sentiamus auxilium.

Beatorum martyrum tuorum, Tiburtij & Susannæ, nos Domine foueāt continuata præsidia, quia non desinis propicius intueri, quos talibus auxiliis concesseris adiuuari.

Lætetur Ecclesia tua Deus, Agapiti martyris tui confisa suffragiis, atq; eius precibus gloriosis, & deuota permaneat & secura consistat.

Deus qui beatum Ludouicum, confessorem tuum, de terreno ac temporali regno, ad cœlestis & æterni regni gloriam transtulisti, eius quæsumus meritis, & intercessione Regis Regum Iesu Christi, filij tui, nos cohæredes facias & eiusdem regni tribuas esse consortes.

Beatorum martyrum tuorum, pariterq; Pontificum Cornelij & Cypriani, nos quæsumus Domine festa tueantur, & eorum commendet oratio veneranda.

Adesto Domine populo tuo, vt beati Nicomedis martyris tui, merita præclara suscipiens, ad impetrandam misericordiam tuam, semper eius patrociniis adiuuemur.

Beati Euangelistæ tui Matthæi Domine, precibus adiuuemur, vt quod possibilitas nostra nō obtinet, eius nobis intercessione donetur.

Annue quæsumus omnipotens Deus, vt sanctorum martyrum tuorum, Mauritij & sociorū eius, nos lætificet festiua solennitas, & quorum suffragiis innitimur, eorū natalitiis gloriemur.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, vt qui sanctorum martyrum tuorum, Cosmæ & Damiani natalitia colimus, à cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur.

Hic est Michael Archangelus princeps militiæ Angelorum, cuius honor præstat beneficia populorum, & oratio perducit ad regna cœlorum.

Deus, qui Ecclesiæ tuæ, in exponendis sacris scripturis, beatum Hieronymum, confessorem tuum, Doctorem gloriosissimum elegisti, præsta quæsumus, vt eiusdem piis suffragantibus meritis, quod ore simul & opere docuit, te adiuuante exercere valeamus.

Summi Regis palatio, Doctor loca discipulos, salutis priuilegio, Christi præmuni famulos.

Sanctorum martyrum tuorum, nos Domine, Sergij, Bachi, Marcelli, & Apulei, beata merita prosequantur, & tuo semper faciant amore feruentes.

Beatorum martyrum tuorum, Domine, Chrisanti & Dariæ, quæsumus, adsit nobis oratio, vt quos veneramur obsequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium.

Deus qui beatum Iuonem, confessorem tuū, piis operibus, signis & miraculis, in Ecclesia tua clarere fecisti, præsta quæsumus, vt eius meritis & precibus, tua beneficia capiamus.

Omnipotens, sempiterne Deus, qui nos omnium Sanctorum tuorum merita, sub vna tribuisti celebritate venerari, quæsumus, vt desideratam nobis tuæ propiciationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.

Nos ergo fratres charissimi, tantorum patrocinia intercessorū, de quibus locuti sumus, tota mentis intentione quæramus, vt per temporalia festa, quæ gerimus, eorum meritis & intercessione, ad æterna præmia peruenire valeamus.

Pulsemus itaq; humilibus precibus, ad ostium aulæ virginalis, vt nobis aperire dignetur cubiculū charitatis & castitatis, quatenus dum illuc mentis puritate & mundis orationibus, admissi fuerimus, etiam ab huius seaus ordine nostræ salutis gaudium impetremus.

Ob hoc ergo tam studiosè eorum memoriam in nostra solennitate facimus, vt ipsorum precibus & meritis, hic adiuuari valeamus.

Tuorum corda fidelium, Deus miserator illustra, & beatæ Elizabeth precibus gloriosis, fac nos prospera mundi despicere, & cœlesti semper consolatione gaudere.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, vt beatæ Felicitatis, martyris tuæ, solennia recensentes, meritis ipsius protegamur & precibus.

Deus qui dedisti legē Mosi in summitate montis Synai, & in eodem loco per sanctos Angelos tuos, corpus beatæ Catharinæ virginis & martyris tuæ, mirabiliter collocasti, tribue quæsumus, vt eius meritis & intercessione, ad montem, qui Christus est, valeamus peruenire.

Virgo autem Catharina, ad Martyrium ducta, dum oraret pro se, & sui memoriam agentibus, facta est vox ad eam, dicens: Veni electa mea, ecce tibi beatitudinis ianua aperitur. His verò, qui passionem tuam celebrauerint, opem de cœlis promitto.

Passionem gloriosæ virginis Catharinæ, deuotè plebs celebret fidelis, quæ sui memores Deo commendat meritis, & iuuat beneficiis.

Vox de cœlis intonuit: veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant, salui fient.

Aue virginum gemma Catharina, tua venerantibus patrocinia, impetrata non deneges suffragia.

Gemma Christi Barbara, nos tecum sedere para, vt nos tibi feliciter conregnemus perenniter, &c.

Deus amator pudicitiæ, qui ad declaranda merita beatæ Barbaræ, virginis & martyris tuæ, misericordiam, ipsam inuocantibus, promisisti, da nobis quæsumus, ita ipsius interesse solennitati, vt ab hostium incursionibus securi & eius intercessione, ad gaudia perducamur æterna.

Omnipotens sempiterne Deus, qui conceptionis diem, genitricis filij tui, semperque virginis Mariæ, voluisti solennitate annua venerari, tribue quæsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

Gaude Maria virgo, quæ contritura caput Diaboli, illi per culpam nunquam subiecta fuisti.

Quod quidem singulariter est agendum, cùm calamitates irruunt, quæ absq; demeritis hominum non contingunt, vt per ipsorum Sanctorū preces & merita, misericordia Domini super peccatis hominum imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis, præseruetur.

Hæc apud Deum, quem ipsa peperit, sedula pro nobis aduocata nos iuuat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hæc omnibus, qui ad eam recurrunt promptissimum exhibet patrocinium.

Tu prosequentes laudibus, piis faueto precibus, adesto postulantibus, tuis virgo supplicibus.

Sancte Francisce, properè veni, pater accelera ad populum qui premitur, & teritur sub onere, palea, luto, latere, & sepulto Ægyptio, sub sabulo, nos libera, carnis extincto vitio.

Conemur totis viribus, iungamus preces precib. vt Augustini meritis, cœli fruamur gaudiis.

DE SANCTO MARTINO.

Mane nobiscum in æternum.

DE S. LAVRENTIO AD Completorium.

Adest namq; festiuitas, & dies venerabilis, qua cœlum pro meritis, Laurentius ingressus est. Ipse dignetur Dominum, rogare clementissimum, vt ab æternis ignibus, nos seruet & Dæmonibus.

DE PSALTERIO VIRGINIS Mariæ.

Constat totum Psalteriū, sub Papatu transformatum esse ad inuocationem Mariæ. De eius itaq; origine, pauca quædam annotabo ex speculo Rosariorum, quod ex Alano descriptum est, qui narrat Dominicum primò commētum esse Rosaria Mariæ, vt scilicet quinquaginta salutationes Angelicæ recitentur, & singulis decem salutationibus, vna oratio Dominica interiiciatur, hoc est, vt ipsi loquuntur 50. Aue Maria, & 5. Pater noster, faciant vnum Rosarium, Loquendum enim nobis est, sicut ille in Macaronicis inquit:

Barbottat Patres nostros Aueq; Marias.

In hunc vsum Dominicus narratur fabricasse lapillos 55. ita in modum serti coniunctos, vt inter singulos decem minores, vnus grandior interponeretur, & huiusmodi serta seu Rosaria lapillorum, nominauit Patriloquia, quia scilicet conueniunt rebus nomina sæpè suis.

Ex Rosariis deinde cœperunt fabricare Psalteria, hoc est, ve tria Rosaria, centum scilicet & quinquaginta Aue Maria, & quindecim Pater noster, facerent vnum Psalterium Mariæ, quia tot scilicet sint Psalmi Dauidis.

Scribit autem Alanus, quod in illo Psalterio, postea quidam singulis salutationibus, peculiares preculas ad Mariam interiecerint, maximè verò celebrat, quod Carthusienses super Psalmos Dauidicos fecerunt 150. salutationes Mariæ versuales. Alij cœperunt disputare, singulos Psalmos posse ad Mariam accommodari, & narrat Alanus Coloniensem quendam, talem accommodationem Psalmorum ad Mariam, in publica Psalterij lectura fecisse.

Postea instituta fuit peculiaris fraternitas, de Psalterio Mariæ, quam Sixtus 4. additis multis indulgentiis, circa annum Domini 1470. confirmauit. Innocentius verò octauus, ad reliquas indulgentias, addidit plenariam remissionem à pœna & à culpa, semel in vita, & semel in articulo mortis, ingredientibus illam fraternitatem. Alanus verò subducto accuratè calculo omnium illarum indulgentiarum, hanc summam inuenit: Ad vnumquodq; scilicet Psalterium Mariæ, datas esse à diuersis Pontificibus, indulgentias sexagies mille annorum.

Hæc de Psalterio Mariæ, ex speculo Rosariorum idcò hoc loco adscripsi, quia intelligo ex Pontificiis quosdam dicere, Psalterium Mariæ esse vnius superstitiosi Monachi priuatum commentum, quod non debeat vniuersæ Ecclesiæ Pontificiæ tribui.

Tria autem exemplaria Psalterij Mariani impressa vidi, vnum Venetiis editum, alterum Parisiis, tertium Lipsiæ. Scripta verò exemplaria, in visitatione Monasteriorum Ducatus Brunsuicensis, inuenta sunt multa. Et in exemplaribus impressis talis est inscriptio.

Psalterium beatæ virginis, compilatum per Seraphicum Doctorem, sanctum Bonauenturam Episcopum Albanensem, nec non sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem, &c.

Nec verò disputabo, an verum sit, quòd fingunt, Bonauenturam autorem esse Psalterij Mariæ. Scio enim, quòd Bonauentura longè aliter disputet & doceat, in 15. Sententiarum, distin. 3. quæst. 2. vbi inquit: Cauendum esse ne dum matris excellentia ampliatur, filij gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quàm seipsam, vt potè creatorem creaturæ. Et ad obiectionem, quòd honor, qui matri exhibetur, referatur ad filium, Bonauentura respondet, Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendum esse. Quia igitur in Psalterio Marię prorsus contrariū fit, vbi omnia, quæ filij propria sunt, matri tribuūtur: Equidem existimo falsum esse, quòd compositionem istius blasphemi Psalterij. Bonauenturæ autori tribuunt. Volui tamen illam inscriptionem, qua publicè editum est, hoc loco addere, vt ostenderem Psalterium illud Mariæ, publica autoritate, Ecclesiis In Papatu propositum fuisse.

Et quia in isto Psalterio Mariæ, extat illustre speculum, teträ & horrendæ idolomaniæ, quam Pontificia Ecclesia, in Sanctorum inuocatione exercuit, neq; antiqua eius exemplaria vbique obuia sunt, volui illud, de verbo ad verbum descriptum, hoc loco addere, & toti mundo diiudicandum proponere. Descripsi autem illud ex Parisiensi exemplari, quod extat in Bibliotheca Illustrissimi Principis Iulij, Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis, ad quod etiam contuli editionem Venetam & Lipsicam.

Qualis itaque lerna superstitionis & idolomaniæ, sub inuocatione Sanctorum, in Ecclesia Ponti-

Pontificia lateat, ex hoc Mariano Pſalterio Lector cognoſcat,|& inde conſtituat, quis ſit ſtatus controuerſiæ, in hoc loco de innocatione Sanctorum.

INCIPIT PSALTERIVM VIRGINIS MARIAE, A deuoto Doctore, Sancto Bonauentura compilatum.

I.

BEATVS Vir, qui diligit nomen tuum, virgo Maria, gratia tua animam illius confortabit. Tanquam lignum aquarum fontibus irrigatum, vberrimos iuſtitiæ fructus propagabit. Benedicta tu inter mulieres, propter humilitatem, & credulitatem cordis tui. Vniuerſas enim fœminas vincis pulchritudine carnis: Superas Angelos & Archangelos excellẽtia ſanctitatis. Miſericordia tua & gratia tua vbiq; prædicatur, Deus operibus manuum tuarum benedixit: Aue Maria, &c.

II.

Quare fremuerunt inimici noſtri, aduerſum nos ſunt meditati inania? Protegat nos dextera tua mater Dei, vt acies terribilis cõfundes ac deſtrues eos. Venite ad eam omnes, qui laboratis & tribulati eſtis: & refrigerium & ſolatium dabit animabus veſtris. Accedite ad eam in tentationibus veſtris, & ſtabiliet vos ſerenitas vultus illius. Benedicite illam in toto corde veſtro: Miſericordia enim illius plena eſt omnis terra. Aue Maria.

III.

Domina quid multiplicati ſunt qui tribulant me? In tempeſtate tua perſequeris & diſſipabis eos. Diſſolue colligationes impietatis noſtrę, tolle faſciculos peccatorũ noſtrorum. Miſerere mei Domina, & ſana infirmitatem meam, tolle dolorem & anguſtiam cordis mei. Ne tradas me manibus inimicorum meorum, & in die mortis conforta animam meam. Duc me ad portum ſalutis, & Spiritum redde factori & creatori meo, Aue Maria, &c.

IIII.

Cùm inuocarem exaudiniſti me Domina, de ſublimi ſolio tuo mei dignata es recordari. A rugientibus præparatis ad eſcam, & de manibus quærentium me, liberauit me gratia tua. Quoniam benigna eſt miſericordia tua, & pietas tua in omnes, qui inuocant nomen ſanctum tuum. Benedicta ſis Domina in æternum, & maieſtas tua in ſeculum ſeculi. Glorificate eam Gentes in virtute veſtra, & cuncti populi terræ, extollite magnificentiam eius.

V.

Verba mea auribus percipe Domina, & ne auertas à me ſpecioſitatem vultus tui. Conuerte luctum noſtrum in gaudium, & tribulationem noſtram in iubilationem. Corruant ante pedes noſtros inimici noſtri virtute tua eorum capita conterantur. Benedicat te omnis lingua, & nomen ſanctum tuum confiteatur omnis caro. Spiritus enim tuus ſuper mel dulcis, & hæreditas tua ſuper mel & fauum.

VI.

Domina, ne in furore Dei ſinas corripi me, neque in ira illius iudicari. Propter honorem nominis tui Domina, propitietur nobis fructus glorioſus ventris tui. De porta inferni, & de ventre abyſſi, tuis ſanctis precibus libera nos. Aperiantur nobis portæ iuſtitiæ, vt enarremus in æternũ mirabilia tua, Quia non mortui, neq; qui in inferno ſunt, laudabunt te Domina, ſed qui tua gratia vitam æternam obtinebunt.

VII.

Domina, in te ſperaui, de inimicis meis libera animam meam. Conclude ora Leonis, dentes eius, & labia perſequentium confringe. Ne moreris propter nomen tuum nobis impartiri miſericordiam tuam. Splendor vultus tui fulgeat ſuper nos, vt ſerenetur conſcientia noſtra apud altiſſimum. Offerantur per te preces noſtræ, & vota noſtra apud altiſſimum.

VIII.

Domina, Dominus noſter factus eſt per te frater & ſaluator noſter, vt ignis in rubo, & ros in vellere, ita deſcendit in te æternum verbum Dei, Spiritu ſancto fœcundante obumbrauit tibi virtus altiſſimi. Benedictus ſit mundiſſimus conceptus tuus. Benedictus ſit partus tuus virgineus. Benedicta ſit mundicies carnis tuæ, benedicta ſit dulcedo miſericordiæ cordis tui.

IX.

Confitebor tibi Domina in toto corde meo, & narrabo populis laudem & gloriam tuam. Tibi enim debetur gloria, gratiarum actio, & vox laudis. Inueniant peccatores gratiam apud Deum, per te inuentricem gratiæ & ſalutis. Reſpirent ad indulgentiam humiles pœnitentes, ſana contritiones cordis eorum. In pulchritudine pacis & requie opulenta cibabis nos poſt laborem peregrinationis noſtræ.

X.

In Domina confido propter dulcedinem miſericordiæ nominis ſui. Oculi eius in pauperem reſpiciunt, & manus eius ad pupillum & viduam ſunt extentæ. Exquirite illam à iuuentute veſtra, & clarificabit vos ante faciem populorum. Miſericordia illius veſtrorum auferat multitudinem peccatorum, & fœcunditas illius Deo grata fœcunditatem nobis conferat meritorum. Extende ad nos brachium tuum virgo ſancta, & ne auertas à nobis glorioſum vultum tuum.

XI.

Saluum me fac mater pulchræ dilectionis, fons clementiæ & dulcor pietatis. Girum terræ ſola circuiuis vt ſubuenias inuocantibus te. Pulchræ ſunt viæ tuæ, & ſemitæ tuæ pacificæ. In te refulget ſpecies caritatis, lumen iuſtitiæ & ſplendor veritatis. Amicta ſolari lumine ſicut veſtimento, duodecim ſtellarum corona rutilans radianti. Gloria tibi ſit virgo virginum, duc nos obſecramus ad regna cœlorum: Amen.

XII.

Vſquequo Domina obliniſceris mei, & nõ liberas me in die tribulationis meæ? Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? potentia virtutis cõtere eum. Eſto nobis Domina turris fortitudinis, & petra duriſſima conterens inimicũ. *Lipſenſ. Aperi oculos miſericordiæ tuæ, ne inimicus noſter nobis præualeat.* Magnificamus te gratiæ inuentricem, per quam ſecula reparantur. Exaltata ſuper choros Angelorum, ante thronum Dei pro nobis intercede.

XIII.

Dixit Inſipiens aduerſarius noſter, in corde ſuo, perſequar & comprehendam, interficiet eos

manus tua. Exurge Domina præueni eum, & supplanta eum, & destrue omnes conatus illius. Tuam pulchritudinem Sol & Luna mirantur, Tibi Angelicæ potestates seruiunt & famulātur. Tuo tactu leuissimo sanantur infirmi, tuo odore roseo mortui reuiuiscunt. Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, In tua se clausit viscera factus homo.

XIIII.

Domina, quis habitabit in tabernaculo Dei? aut quis requiescet cum Senatoribus populi? Pauperes Spiritu & mundo corde, mites, pacifici atque lugentes. Recordare Domina, vt loquaris pro nobis bona, & indignationem filij tui auertas à nobis. Amplectamur Mariæ vestigia peccatores, & eius beatis pedibus prouoluamur. Teneamus eam fortiter, nec dimittamus, donec ab ea meruerimus benedici.

XV.

Conserua me Domina, quoniam speraui in te, mihiq; tua stillicidia gratiæ misericorditer impartire. Aluus tuus virginalis & tua viscera pudicissima Dei Altissimi filium genuerunt. Benedicta sint mundissima vbera tua, quibus lacte Deifico saluatorem Iesum enutriuisti. Confitemini laudes virgini gloriosæ, quicunque apud eam gratiam & misericordiam inuenistis. Date magnificentiam nomini eius, & collaudate in sæculum conceptum atq; partum illius.

XVI.

Exaudi Domina iustitiam meam, & amone à me tribulationem meam. Confitebor tibi in voce exultationis, cùm magnificaueris super me misericordiam tuam. Imitamini eam sanctæ virgines Dei, vt imitatæ sunt, Agnes, Barbara, Catharina, Cecilia & Lucia. Honorificate eam in voce labiorum vestrorum, per hoc eius gratiam Agatha, Margaretha, & Cecilia cum cæteris susceperunt. Sponsum dabit nobis Dei patris filium, & de Paradisi liliis coronam incomparabiliter redolentem.

XVII.

Diligam te Domina cœli & terræ; in Gentibus nomen tuum glorificabo. Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos vestros. Stilla nobis Domina gratiam vberum tuorum ex manantis lacte dulcedinis tuæ refice viscera puerorum tuorum. Religiosi omnes honorate illam, quia ipsa est adiutrix, & vestra specialis aduocata. Esto refugium nostrum gloriosa mater Christi, quia tu es totius religionis mirabile firmamentum.

XVIII.

Cœli enarrant gloriam tuam virgo Maria, & vnguentorum tuorum fragrantia in omnibus Gentibus est respersa. Respirate ad illam perditi peccatores, & perducet vos ad indulgentiæ portum: In Hymnis, Psalmis, & Canticis pulsate viscera eius, & stillabit vobis gratiam dulcedinis suæ. Glorificate eam iusti ante thronum Dei, quia fructu ventris eius estis iustitiam operati, Laudate eam cœli cœlorum, & nomen eius glorificet omnis terra.

XIX.

Exaudiat me Domina in die tribulationis, & precibus nostris conuerte clemētem faciem tuam. Ne proiicias nos in hora mortis nostræ, succurre animæ meæ cùm deseruerit corpus suum. Mitte Angelum bonum in occursum eius, per quem à malignis hostibus defendatur. Ostende ei placatum ac serenatum iudicem seculorum, qui ob tui gratiam veniam, & indulgentiam ei largiatur. Sentiat in pœnis refrigerium tuum, & concede ei locum inter electos Dei.

XX.

Domina in virtute lætabitur cor nostrum, & in dulcedine nominis tui consolabitur anima nostra. De sedibus mitte nobis sapientiam Dei, per quam in omni veritate dulciter illustremur. A carnalibus desideriis concede gratiam abstinendi, vt lumen gratiæ in nostris cordibus oriatur. Quàm dulcia diligentibus te eloquia tua, virgo sacrata, quamq; suauia tuarum stillicidia gratiarum. Gloriam & honorem psallam tibi, & in nomine tuo gloriabor in seculum.

XXI.

Deus Deus meus, respice in me, meritis tuis virgo sancta Maria. Domina mea clamaui ad te per diem & noctem, & fecisti cum seruo tuo misericordiam tuam. Quia ego speraui in gratia tua, sempiternum à me opprobrium abstulisti. Deriserunt me inimici mei vndiq;, tu autem sub vmbra manus tuæ contulisti mihi refrigerium bonum. Adorent te familiæ Gentium, & glorificent te omnes ordines angelorum.

XXII.

Dominus regit me virgo Dei genitrix, quia tu amabilem vultum eius ad me conuertisti. Benedicti sunt oculi tui splendidissimi, quos digneris misericorditer conuertere super peccatores. Benedictum sit lumen & splendor faciei tuæ, benedicta sit gratia vultus tui. Benedicta sit misericordia manuum tuarum, benedicta sit emanatio virginei lactis tui. Benedicant te Apostoli & Prophetæ Dei, Martyres, confessores & Virgines psallant tibi. Gloria tibi sit ô virgo virginum, duc nos, obsecramus ad regna cœlorum, Amen.

XXIII.

Domini est terra & plenitudo eius, tu autem sanctissima mater cum eo regnas in æternum. Gloriam & decorem induisti. Omnis lapis preciosus, amictus & operimentū tuum. Splendor Solis super caput tuum, & lunaris pulchritudo sub pedibus tuis. Sydera micantia ornant sedile tuum, astra te glorificant ô stella matutina. Memento nostri Domina in beneplacito tuo, & fac nos dignos glorificandi nomen sanctum tuum.

XXIIII.

Ad te Domina leuaui animam meam, in iudicio Dei precibus tuis non erubescam. Neq; illudant mihi aduersarij mei, etenim cuncti præsumentes de te roborabuntur. Non præualeant aduersum me laquei mortis, & castra malignantium non impediant gressus meos. Collide impetum eorum virtute tua, & tuum mansuetudine occurre animæ meæ. Ductrix mea esto ad patriam, me cœtui Angelorum digneris aggregare.

XXV.

Iudica me Domina, quoniam ego ab innocentia mea digressus sum, sed quia speraui in te, non infirmabor. Vre cor meum igne amoris tui, & cingulo castitatis restringe renes meos. Quoniam misericordia tua & clementia tua ante oculos meos est, & delectatus sum in voce laudis

dis tuæ. Domina dilexi decorem faciei tuæ, & veneratus sum sanctam maiestatem tuam. Confitemini nomini eius, quoniam sanctum est, enarrentur à seculis mirabilia eius.

XXVI.

Domina illuminatio mea sit, splendor faciei tuæ, & serenitas gratię tuæ refulgeat menti meę. Exalta caput meum super inimicos meos, & ego Psalmum nomini tuo cantabo. Ne auertas faciē tuam à me, quia speciem & decorem tuum à iuuentute mea concupiui. Te amaui & exquisiui regina cœlorum & gratiarum: Misericordiam & gratiam tuam ne subtrahas à seruo tuo. Confitebor tibi in nationibus Domina, & thronum gloriæ tuæ honorificabo.

XXVII.

Ad te Domina clamabo, & exaudies me, in voce laudis tuæ lætificabis me. Miserere mei in die angustiæ meæ, & in luce veritatis tuæ libera me. Benedicta sis ô Domina in omnibus finibus terræ. Sanctuarium quod firmauerunt manus tuæ, est sanctum templum corporis tui gloriosi. Conscientia tua munda & immaculata est, locus propiciationis & habitaculum sanctum Dei.

XXVIII.

Afferte Dominæ nostræ filij Dei, afferte Dominæ nostræ laudem & reuerentiam. Da virtutem seruis tuis mater sancta, & benedictionem laudantibus & glorificantibus te. Exaudi gemitus suspirantium ad te, & ne spernas vota inuocantium nomen tuum. Sit manus tua ad succurrendum mihi parata, & auris tua intendens ad deprecationem meam. Benedicant tibi cœlum & terra, mare & cardines orbis terrarum.

XXIX.

Exaltabo te Domina, quoniam suscepisti me, ab iniquo aduersario meo liberabis me. Cōuertere ad me, & viuificabis me, de portis mortis reduc me, & de fluctibus tribulationum, quæ circumdederunt me. Propter imperium & magnificentiam dexteræ tuæ, contere & dissipa omnes aduersarios meos. Et ego offeram tibi sacrificium laudis, & gloriam tuam deuotus exaltabo. Exultate cœli, & iucundare terra, quia cōsolatur Maria seruos suos, & pauperum suorum miserebitur.

XXX.

In te Domina speraui, non confundar in æternum, in gratiam tuam suscipe me, inclina ad me aurem tuam, & in mœrore meo lætifica me. Tu es fortitudo mea, & refugium meum, consolatio mea, & protectio mea, ad te clamaui, cum tribularetur cor meum: & exaudisti me de vertice collium æternorum. In manus tuas Domina commendo Spiritum meum, totam vitā meam, diem vltimum meum.

XXXI.

Beati, quorum corda te diligunt virgo Maria, peccata ipsorum à te misericorditer diluentur. Sancta, casta, & florigera viscera tua, quæ florem viriditatis perpetuæ emperunt. Decor pulchritudinis tuę corruptionem non videbit, & vultus tui gratiam perpetuum non marcescet. Benedicta tu virga Iesse sublimis, quæ te vsq; ad sedētem in throno maiestatis Dominum dilatasti. O virgo regina ipsa es via, per quam nos salus de supernis sedibus visitauit.

XXXII.

Exultate iusti in virgine gloriosa, & in rectitudine cordis collaudate eam. Accedite ad eam cum reuerentia & deuotione, & delectetur cor vestrum in salutatione illius. Impendite illi sacrificium laudis, & inebriamini ab vberibus dulcoris illius. Influet enim vobis radios suæ pietatis, & clarificabit vos fulgoribus misericordiæ suæ. Suauissimus & dulcissimus est fructus illius in ore & corde sapientis dulcescit.

XXXIII.

Benedicam Dominam omni tempore, & nō deficiet laus eius in ore meo. Magnificate eam mecum omnes qui impinguati estis melle & lacte recreationis eius. In periculis, in reb. dubiis, inuocate illam, & in necessitatibus vestris inuenietis auxilium & refrigerium dulce. Sumite exemplum cōuersationis illius, & æmulamini studio humilitatis & caritatis illius. Quia ergo Domina humilima fuisti, increatum verbum ex te carnem assumere coegisti.

XXXIIII.

Iudica Domina nocentes me, & contra eos exurge, defende & vindica causam meam. Anima mea in te lætabitur, & in tuis beneficiis deuotus exultabo. Gratia & dulcedine tua pleni sunt cœli & terra. Quocunq; enim pergimus, occurrit nobis diffusio tui vteri virginalis. Ecce vndiq; nos tuis beneficiis irretisti, semper & vbiq; benignitatis tuæ laqueos extendisti. Curramus ergo carissimi, & tam nobilem & dulcifluam virginem salutemus, vt in suæ dulcedinis gremio quiescamus.

XXXV.

Dixit iniustus vt peccet in abscondito, per te à malo proposito discedat ô mater Dei. Inclina vultum filij tui super nos, coge illum precibus, nobis peccatoribus misereri. Domina in cœlo misericordia & gratia tua diffusa est super terrā. Potentia & virtus in brachio tuo, robur & fortitudo in dextera tua. Benedictum sit imperium tuum super cœlos, benedicta sit magnificentia tua super terram.

XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus Domina, furorem illorum dulcifica per gratiam tuam. Sperate in illam religiosi & claustrales. Confidite in illam clerici & seculares. Delectimini in laudibus illius, & exaudiet petitiones cordis vestri. Melius est modicum cum gratia illius, quam thesauri argēti multi, & lapides preciosi. Gloria tibi semper sit ô regina cœlorū, & in nullo tempore noli nos obliuisci.

XXXVII.

Domina ne furore suo arguat nos Dominus, nobis veniam obtine de peccatis. In conspectu tuo sit omne desiderium nostrum, spes nostra & cōfidentia nostra. Cor meum conturbatū est in me, recessit lux de visceribus meis. Illumina splēdore tuo caritatē meam. Dulcifica dulcore tuo cōtritionem meā. Ne derelinquas nos Domina mater Dei, gratia tua & virtus sit à dextris meis.

XXXVIII.

Dixi custodiam vias meas Domina, cum per te gratia Christi mihi fuerit data. Dulcedine tuo liquefactum est cor meum, amore tuo inflammata sunt viscera mea. Exaudi orationem meam

Domina, & deprecationem meam, vt contabescant aduersarij mei. Miserere mei de cœlis, & de altitudine throni tui, & ne permittas me in valle miseriæ cõturbari. Custodi pedem meum, ne labatur & corruat, & in fine meo sit mihi præsens gratia tua.

XXXIX.

Expectans expectaui gratiam tuam Domina & fecisti mihi secundum multitudinem misericordiæ nominis tui. Exaudisti preces meas & eduxisti me de lacu miseriæ, & de fouea inimici. Multa & mirabilia sunt dona tua Domina, & incomparabilia sunt tua stillicidia gratiarum. Exultent & lætentur super te omnes, qui diligunt te, & qui oderunt nomen tuum, corruent in infernum. Benedicta sis in æternum Domina in seculum, & in seculum seculi.

XL.

Beata Maria intelligit super egenum & pauperem, in eius laudibus iugiter permanentem. Domina Angelorum & regina mundi, emunda cor meum, igne amoris, & caritatis tuæ. Tu es mater illuminationis cordis mei, tu es nutrix refouens mentẽ meam. Te cupit os meum collaudare, te affectat mens mea affectuosissime venerari. Te desiderat anima mea exorare, quia tuitioni tuæ se commendat tota substantia mea.

XLI.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita ad amorem tuum anhelat anima mea, virgo sancta. Quia tu es genitrix vitæ meæ, & altrix reparationis carnis meæ. Quia tu es lactatrix saluationis animæ meæ, initium & finis totius salutis meæ. Exaudi me Domina, vt mundentur sordes meæ, illumina me, vt illustrentur tenebræ meæ. Accẽdatur amore tuo tepor meus, gratia tua expergiscatur torpor meus.

XLII.

Iudica me Domina, & discerne causam meam, de Gente peruersa, à serpente maligno, & à dracone pestifero libera me. Sancta fœcunditas tua disperdat eum, beata virginitas tua conterat caput eius. Sãctæ preces tuæ corroborẽt nos contra eum. Sancta merita tua exinaniant virtutem eius. Persecutorem animæ meæ mitte in abyssum, puteus infernalis deglutiat eum viuentem. Ego autem & anima mea in terra captiuitatis tuæ benedicam nomen tuum, & glorificabo te in secula seculorum.

XLIII.

Domina auribus nostris audiuimus, & patres nostri annunciauerunt nobis. Quia ineffabilis sunt merita tua, & valde stupenda sunt miracula tua. Quoniam innumerabiles sunt virtutes tuæ, & inæstimabiles misericordiæ tuæ. Exulta anima mea & lætare in illa, quia multa bona sunt laudatoribus eius præparata. Benedicta sis regina Angelorum, & benedicantur à Deo laudatores magnificentiæ tuæ.

XLIIII.

Eructauit cor meum, verbum bonum Domina, cum tuo rore mellifluo extitit dulcoratum. Per tuam sanctitatem peccata mea purgantur. Per tuam integritatem incorruptibilitas mihi condonatur. Per tuam virginitatem anima mea à Christo adamatur, & sibi amoris vinculo sociatur. Per tuam fœcunditatem ego captiuus sum redemptus, per tuum partũ virgineum de morte perpetua sum ereptus. Per tuã prolem dignissimam perditus sum restitutus, & de exilio miseriæ in patriam beatitudinis sum reductus.

XLV.

Domina refugium nostrum tu es in omni necessitate nostra, & virtus potentior cõterens inimicum. Beneficiis tuis plenus est mundus, superãt cœlestia, penetrant & inferna, per plenitudinem gratiæ tuæ, quæ in inferno erãt, se lætantur liberata. Obtentu fœcunditatis tuæ virgineæ, quæ supra mundum sunt, se gaudent restaurata. Per gloriosum tuæ virginitatis sanctissimæ partum, homines Angelorum fiunt socij & conciues.

XLVI.

Omnes Gentes plaudite manibus, psallite in iubilo virgini gloriosæ. Quoniam ipsa est porta vitæ, ianua salutis & via nostræ reconciliationis, spes pœnitentium, solamen lugentium, pax beata cordium atque salus. Miserere mei Domina, miserere mei, quoniam tu es spes & lux omnium confitentium in te. Per tuam salutatem fœcunditatem placeat, vt peccatorum venia mihi concedatur.

XLVII.

Magna es Domina & laudabilis valde in ciuitate Dei cœli, in vniuersa Ecclesia electorũ eius. Ascendisti alternantibus, Hymnidicis Angelorum choris, Archangelis constipata, liliis & rosis coronata. Occurrite illi potestates, & principatus, obuiate ei virtutes & dominationes. Cherubin throni & Seraphin exaltate eam, & constituite eam à dextris sponsi amantissimi & filij eius. O quam læto animo, quam sereno aspectu suscepisti eam Angelorum & hominum Deus, & dedisti ei principatum super omnem locum dominationis tuæ.

XLVIII.

Audite hæc omnes Gentes auribus percipite, qui ingredi cupitis in regnum Dei. Virginem Mariam honorate & inuenietis vitam & salutem perpetuam. Pauperes seruos tuos Domina, felici consideratione coniunge Domino. Esuriem paruulorum tuorum fructu ventris tui refice & sustenta. Remansisti enim incorrupta post partum, & inuiolata post filium.

XLIX.

Deus Deorum Mariæ locutus est per Gabrielem nuncium suum, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, per te salus mundo reperiatur. Speciam & decorem tuum, altissimi filius concupiscit. Adorna thalamum tuum Sion, præpara te in occursum Dei tui. Per spiritum enim sanctum concipies, qui tuum partum faciet virgineum & iucundum.

L.

Miserere mei Domina, quæ mater misericordiæ nuncuparis & secundum viscera misericordiarum tuarum, munda me ab omnibus iniquitatibus meis. Effunde gratiam tuam super me, & solitam clementiam tuam ne subtrahas à me. Quoniam peccata mea confitebor tibi, & coram te me accuso de sceleribus meis. Fructui ventris tui me reconcilia, & pacifica me ei, qui me creauit.

LI.

Quid gloriaris in malitia. O maligne serpens & Draco infernalis? Submitte caput tuum mulieri,

lieri, cuius fortitudine demergeris in profundum. Contere eum Domina pede virtutis tuæ, exurge & dissipa malitiam eius. Extingue potentiam illius, & virtutem eius redige in fauillam, vt viuentes exultemus in nomine tuo, læto animo dicamus tibi laudem.

LII.

Dixit Insipiens inimicus in corde suo, hominem deiiciam de tabernaculis filiorũ Dei. Egrediar & ero Spiritus mendax in ore serpentis, & per fœminam deiiciam virum eius. Sicut exaltantur ô miser cœli à terra, sic exaltatæ sunt cogitationes Dei à cogitationibus tuis. Noli extolli de casu mulieris, quia mulier conteret caput tuum. Tu illi foueam præparasti, & in sagena illius capieris.

LIII.

Domina in nominè tuo saluum me fac, & ab iniustitiis meis libera me, vt non noceat mihi calliditas inimici, sub vmbra alarum tuarum protege me. O Domina adiuua me, gratiam tuá largire animæ meæ. Voluntarie offeram tibi sacrificium laudis, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est. Quoniam ex omni tribulatione liberabis me, & inimicos meos despiciet oculus meus.

LIIII.

Exaudi Domina orationem meam, & ne contemnas deprecationem meam, contristatus sum in cogitatione mea, quia iudicia Dei perterruerunt me. Tenebræ mortis venerunt super me, & pauor inferni inuasit me. Ego autem in solitudine expecto consolationem tuam, & in cubili meo attendo misericordiam tuam. Glorifica manum & brachium dextrum tuum, vt prosternantur à nobis inimici nostri.

LV.

Miserere mei Domina, quoniam conculcauerunt me inimici mei quotidie. Omnes cogitationes eorum in malum cõtra me. Excita furorem, & memento belli, & super eos effunde iram tuam. Innoua signa, immuta mirabilia, sentiamus adiutorium brachij tui. Glorifica nomen tuum super nos, vt cognoscamus, quoniam in seculum misericordia tua. Stilla nobis guttam suauitatis tuæ, quia tu es pincerna gratiæ & dulcoris.

LVI.

Miserere mei Domina, miserere mei, quia paratum est cor meum exquirere voluntatem tuá. Et in vmbra alarum tuarum requiescam, quia delectabile est mihi refrigerium tuum. Manus tuæ distillant myrrham primam, & digiti tui vnguenta gratiarũ. Et fragmen mali punici est guttur tuum, & spiramine oris tui suaue compositum thymiama. Tu enim es mater pulchræ dilectionis, & ancora spei, portus indulgentiæ, & ianua salutis.

LVII.

Si vere vtiq; iustitiam loquimini, iustitiæ & misericordiæ honorate Reginam. Ad laudem enim & gloriam pertinet Saluatoris, quicquid honorificum impensum fuerit suæ genetrici. Rosæ martyrum te circumdant ô Regina, & lilia virginum ambiunt thronum tuũ. Laudate eam simul astra matutina, concentum illi facite omnes filij Dei, Glorificate eam cœli & terra, mare & flumina, ac fundamenta orbis.

LVIII.

Eripe me ab inimicis meis, Domina mundi, exurge in occursum meum Regina pietatis, Aurum obrizum in ornamentis tuis, Sardius & Thopasius in Diademate tuo. Iaspis & Amethystus in dextra tua. Carbunculi scintillãtes in monilibus tuis. Myrrha, Thus & Balsamus in manibus tuis, Saphirus & Smaragdus in digitis tuis.

LIX.

Deus repulisti nos propter peccata nostra, & misertus es nobis propter virginem Mariam. Intercede pro nobis salutifera mater Dei, quę Angelorum & hominum salutẽ peperisti. Tu enim mœstis exultationem infundis, & mœrentibus lætitiam & dulcorem. Lætifica nos dulcifluo sono oris tui, & liquore tuo roseo perfunde corda nostra. Tonate cœli desuper, & date illi laudem, glorifica illam terra cum omnibus habitatoribus tuis.

LX.

Exaudi Domina deprecationem meam, & super firmam petram stabilies mentem meam. Esto mihi domina turris fortitudinis, me tuearis à facie crudelis vastatoris, vt castrorum acies sis illi terribilis, & viuus corruat in profundum inferni. Tu enim es rutilans & decora, rubens vt consurgens aurora. Pulchra es & clara, vt luna plenissima, & tanquam sol, refulget facies aspectus tuus.

LXI.

Nonne Domina sibi subiecta erit anima mea, quæ Saluatorem omnium genuisti? Memento nostri perditorum saluatrix, exaudi planctus cordis nostri. Infunde gratiam de thesauris tuis, & vnguentis placa dolorem nostrum. Da nobis gaudium & lætitiam bonam, vt confundas bonorum inimicos. Ablue omnia peccata nostra, sana omnes infirmitates nostras.

LXII.

Deus Deus meus, pro matre tua te glorifico. Virginaliter enim te concepit, & sine angustia te parturiuit, Benedicta sis ô Domina nostra, & pro nobis assiste ante thronum Dei. Species & claritas in aspectu tuo. Custodi animam meam Domina, vt non corruat in peccato.

LXIII.

Exaudi Domina orationem cum deprecor, à pauore crudelis libera mentem meam. Impetra nobis pacem & salutem, in die nouissimo. Benedicta sis super mulieres, & benedictus sit fructus ventris tui. Illumina Domina oculos meos, & illustra cæcitatem meam. Da mihi in te confidentiam bonam, in vita & in fine meo.

LXIIII.

Te decet Hymnus Domina nostra in Syon, laus & iubilatio in Ierusalem. Benedictionem omnium Gentium dedit tibi Dominus, laudem & gloriam ante conspectum omnium populorum. Benedixit te Dominus in misericordia tua, & thronum tuum constituit super omnes ordines Angelorum. Gratiam & decorem posuit in labiis tuis, & pallio gloriæ induit corpus tuum, Coronam radiãtem posuit in capite tuo, & virtutum monilibus te decenter ornauit.

LXV.

Iubilate Dominæ nostræ omnis terra, psallite Hymnum, date honorificentiá maiestati illius, Benedictum sit cor tuum Domina, cum quo ardenter

denter & ſinceriter Dei filium dilexiſti. Reſpice paupertatem virgo glorioſa, miſeriam & anguſtiam meam ne tardes remouere. Aufer tribulationem meã, dulcifica languorem meum. Benedicat te omnis caro, glorificet te omnis lingua.

LXVI.

Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis per illam quæ eum genuit. Miſerere noſtri Domina, & ora pro nobis, in lætitiam bonam conuerte mœſtitiam noſtram. Illumina me ſtella maris, clarifica me virgo clariſſima. Extingue ardorẽ cordis mei, refrigera me gratia tua. Protegat me ſemper dextera tua, præſentia tua illuſtret finem meum.

LXVII.

Exurgat Maria & diſſipentur inimici eius, & conterantur omnes ſub pedibus eius. Impetum inimicorum noſtrorum diſſipa, deſtrue omnem iniquitatem eorũ. Ad te Domina clamaui in tribulatione, & ſeruaſti conſcientiam meam. Nõ deficiat laus tua in ore noſtro, & amor tuus in viſceribus noſtris. Pax multa diligẽtib. te, Domina, anima eorũ non videbit mortem in æternũ.

LXVIII.

Saluum me fac Domina, quoniam intrauerunt concupiſcentiarum aquæ vſq; ad animam meam. Infixus ſum in limo peccati, & aquæ voluptatis circumdederunt me. Plorans ploraui in nocte, & dies lætitiæ ortus eſt mihi. Salua animam meam genitrix Saluatoris, quia per te vera Salus data eſt omni mundo, eum nunciante Angelo fuiſti obumbrata, & patris ſapientia prægnans & grauidata.

LXIX.

Domina in adiutorium meum intende, & luce miſericordiæ tuę illuſtra mentem meam. Doce nos exquirere bonitatem tuã, vt enarremus mirabilia tua. Oſtende potentiam tuam contra inimicos noſtros, vt ſanctificeris in nationibus procul. Ira flammæ tuæ mergantur in infernum, & qui conturbant ſeruos tuos, inueniant perditionem. Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum, & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis.

LXX.

In te Domina ſperaui, non confundar in æternum, & in tua miſericordia libera me & eripe me. Propter multitudinẽ iniquitatum mearũ oppreſſus ſum vehementer. Facti ſunt hoſtes mei in capite, ſubſannauerunt & deriſerunt me quotidie. Vide Domina mea, quoniam tribulor, expande manus tuas, ſuccurre pereunti. Ne moreris propter gratiam nominis tui, vt efficiaris mihi in gaudium & in ſalutem.

LXXI.

Deus iudicium tuum Regi da, & miſericordiã tuam Reginæ matri eius. In manu tua Domina, ſalus & vita conſiſtunt, lætitia perpetua & æternitas glorioſa. Reſperge cor tuũ dulcedine tua, fac me obliuiſci miſerias huius vitæ. Trahe me poſt te vinculis miſericordię tuæ, & fomẽtis miſericordiæ & pietatis tuæ ſana dolorem meum. Concupiſcentias æternas excita in anima mea, & de gaudio Paradyſi inebria mentem meam.

LXXII.

Quam bonus Iſrael Deus his, qui matrẽ ſuam colunt & venerantur! Ipſa enim eſt ſolatium vitæ noſtræ, in laboribus ſubuẽtio noſtra optima. Obtexit caligine hoſtis animam, in viſceribus meis Domina lumen fac oriri. Auertatur à me ira Dei per te, placa eũ meritis & precibus tuis. In iudicio pro me aſſiſte coram ipſo, ſuſcipe cauſam meam, mea ſis aduocata.

LXXIII.

Vt quid Domina repuliſti nos, nec ſubuenis in die tribulationis? Ingrediatur oratio noſtra in conſpectu tuo, & voces gementium non deſpexeris. Tetendit arcum ſuum cõtra nos inimicus, firmauit dexteram ſuam & non eſt conſolator. Diſrumpe in nobis ligaturam malitiarum ſuarũ, & libera nos dextera tua. Repelle eum in locum perditionis eius, ſempiterna damnatio ſuſcipiat eum.

LXXIIII.

Confitebimur te Domina, & laudabimus nomen tuum, fac nos in tuis laudibus delectari. Cantate ei habitatores terræ, & laudem ei in populis nunciate. Confeſſio & magnificentia corã illa, fortitudo & exaltatio in throno illius. Adorate illam in decore eius, glorificate opificẽ pulchritudinis illius. Recordamini in ſempiternum miſericordiæ illius, retinete in mente virtutes & mirabilia illius.

LXXV.

Notus in Iudęa Deus, in Iſrael honorificentia matris illius. Dulcis eſt memoria eius ſuper mel & fauum, & amor eius ſuper omnia aromata. Salus & vita in domo illius, & in tabernaculo illius pax & glória ſempiterna. Honorificate illam cœli & terra, quia ſummus artifex hanc mirabiliter honorauit. Date illi omnes creaturæ laudem & ſtupendam miſericórdiam eius extollite gratulantes.

LXXVI.

Voce mea ad Dominam clamaui, & ſua gratia intendit mihi. Abſtulit à corde meo mœſtitiam & mœrorem, & ſuauitate ſua cor meum dulcorauit. Fortitudinem meam erexit in confidentiã bonam, & ſuo aſpectu mellifluo mentem meam ſerenauit. Adiutorio ſancto ſuo euaſi pericula mortis, & de manu crudelis ſubterfugi. Gratias Deo, & tibi mater pia, de omnibus quæ aſſecutus ſum, pietate & miſericordia tua.

LXXVII.

Attendite populi Dei præcepta Dei, & Reginæ gratiæ nolite obliuiſci. Aperite cor ad inueſtigandum eam, & labia ad glorificandam illam. Deſcendat amor eius in cordibus veſtris, & concupiſcite placere illi. Pulchritudo illius vincit Solem & Lunam, compoſitio decoris eius ad ornamenta virtutum. Miſerere mei Regina glorię & honoris, & ab omni periculo cuſtodi mentem meam.

LXXVIII.

Domina venerunt Gentes in hęreditatẽ Dei, quas tu meritis tuis Chriſto confœderaſti. Sit eloquium tuum dulce corãm ipſo & coniunge me illi, qui me redemit. Extende brachium tuũ contra hoſtem crudelem, & denuda mihi verſutiam illius. Vox tua dulcis ſuper omnem melodiam, harmonia Angelica ei non valet cõparari. Diſtilla mihi ſuauitatem gratiarũ tuarum, & tuorum chariſmatum fragrantiam & odorem.

LXXIX.

Qui regis Iſrael intende ad me, fac me dignè matrem tuam collaudare. Expergiſcere de pul-

uere

uere anima mea, perge in occursum reginæ cœli. Solue vincula colli tui paupercula anima mea, & gloriosis laudibus accipe illam. Odor vitæ de illa progreditur, & omnis salus de corde illius scaturisat. Charismatum suorum fragrantia suaui animæ mortuæ suscitantur.

LXXX.

Exultate Dominæ adiutrici nostræ, iubilate illi in lætitia cordis vestri. Accendantur affectus vestri in illam, & inimicos nostros induat confusione. Imitemur humilitatē illius, obedientiā & mansuetudinem illius. Omnes gratiæ Dei radiantur in ea, capacissima enim fuit bonitas illius. Currite ad illam cum deuotione sancta, & de bonis suis participabit vobis.

LXXXI.

Deus stetit in synagoga Iudæorum, de qua vt rosa de spinis progressa est mater eius. Terge fœditatem meam Domina, quæ semper rutilas puritate. Fons vitæ inslue in os meum, ex quo viuentes aquæ profluunt & emanant. Omnes sitientes venite ad illam, & de fonte suo gratanter vos potabit. Qui hauriet ex ea, saliet in vitam æternam, & qui biberit ea ea, non sitiet vnquam.

LXXXII.

Domina mea quis similis erit tibi, quæ gratia & gloria supereminet vniuersa? Sicut exaltantur cœli à terra, sic tu præcelsior cunctis rutilas exaltata, vulnera cor meum charitate tua, fac me dignum gratia & muneribus tuis. Liqueat anima mea amore tuo, & concupiscentia tua cor meum inflammetur. Fac me desiderare honorificentiam tuam & gloriam, vt per te recipiar ad pacem Iesu Christi.

LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domina virtutum, quam amabilia tentoria requietionis tuæ? Honorate illam peccatores, & impetrabit vobis salutem & pacem. Super thus & balsamum incensum orationis eius, preces eius nō reuertuntur vacuæ nec inanes. Intercede pro me Domina apud Christum tuum, nec derelinquas me in vita neq; in morte. Benignus est enim spiritus tuus, & gratia tua replet orbem terrarum.

LXXXIIII.

Benedixisti Domina domum tuam consecrasti habitationem tuam. Hæc est speciosa inter filias Hierusalē, cuius memoria est in benedictione. Beatissimam prædicate illam Angeli sancti, glorificate illam virtutes & dominationes. Populi Gentium exquirite prudentiam eius. Sentite de illa in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illam.

LXXXV.

Inclina Domina aurem tuam, & exaudi me, conuerte vultum tuum & miserere mei. Distillatio dulcoris oblectat animas Sanctorum, & infusio charitatis tuæ super mel dulcissimum. Irradiatio gratiæ tuæ dilucidat intellectum, & lux miserationum perducit ad salutem. Fons bonitatis tuæ inebriat sitientes, & aspectus faciei tuæ retrahit à peccato. Scire & cognoscere te, est radix immortalitatis & enarrare virtutes tuas, est via salutatis.

LXXXVI.

Fundamenta vitæ in anima iusti, perseuerare in charitate tua vsque in finem. Gratia tua releuat pauperem in aduersitate & inuocatio tui nominis immittit ei confidentiam bonam. Miserationib. tuis repletur Paradysus, & à terrore tuō confunditur hostis infernalis. Qui sperat in te, inueniet thesauros pacis, & qui te nō inuocat in hac vita, non perueniet ad regnum Dei. Fac Domina vt viuamus in gratia Spiritus sancti, & perduc animos nostros ad beatum finem.

LXXXVII.

Domina auxiliatrix salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Ingrediatur oratio mea in conspectu tuo, consolare eum facie tua mœstitiam meā. Multiplicata sunt mala in anima mea, expurga eam à sordibus & peccatis. Virtus tua persequatur inimicos nostros, ne nos impediāt ad salutem. Confer gratiam animæ ad resistendum eis, conforta cor nostrum contra concupiscentias carnis.

LXXXVIII.

Misericordias tuas Domina, in sempiternum decantabo, Vnguento pietatis tuę medere contritis corde, & oleo misericordiæ tuæ refoue dolores nostros. Gratiosus vultus tuus mihi appareat in extremis, formositas faciei tuæ lætificet egredientem spiritum meum. Excita spiritū meum ad amandum bonitatem tuam, excita mentem ad extollendum nobilitatem & preciositatem tuam. Libera me ab omni tribulatione mala, & ab omni peccato custodi animam meam.

LXXXIX.

Domina refugium facta es nobis in cunctis necessitatibus nostris. Diffusio gratiæ tuæ producit operationes sanctas, & stillicidium dulcoris tui affectiones facit castissimas. Miserationū tuarum Domina recordabor, sacrificium laudis & carmen lætitiæ psallam tibi. Qui honorant te, coronam perennem pro cinere obtinebunt, & pallium laudis pro spiritu mœroris. Qui sperant in te amictu luminis induentur, gaudium & perpetuam lætitiam sortientur.

XC.

Qui habitat in adiutorio matris Dei, in protectione ipsius commorabitur. Cōcursus hostis non nocebit ei, sagitta volans non tanget eum. Quoniam ipsa liberabit eum de laqueo insidiantis, & sub pennis proteget eum. Clamate ad illam in periclis vestris, & flagellum non appropinquabit tabernaculo vestro. Fructus gratiæ inueniet qui sperauerit in illam, porta Paradysi reserabitur ei.

XCI.

Bonum est confiteri virgini Marię, & psallere illi gloriam prosperitatis & mentis, Annunciarē merita eius lætificat intellectum, & imitari opera eius, exhilarat Angelos Dei. Qui sequitur gratiam eius, cognoscetur à ciuibus Paradysi, & qui habuerit characterem nominis eius annotabitur in libro vitæ. Exurge Domina & iudica causam nostram, & ab insurgentibus in nos, libera nos. Ne retrahas à protectione dexteram tuam, & eripe gladio tuo iacula vastationis.

XCII.

Dominus regnauit, decorē induit, matremq; suam ornamento virtutum coronauit. Adimpleat propitiationem suā in nobis mater pacis, & viam æquitatis doceat seruos suos. Qui desideratis sapientiam Christi, seruite matri eius animo reuerēti. Quis sufficiat enarrare opera tua

Domina,

Domina, aut quis inuestigabit thesauros misericordiæ tuæ? Sustine deficientes in tentationibus suis, destina illos in sortem veritatis.

XCIII.

Deus vltionum Dominus, sed tu mater misericordiæ, ad miserandum inflectis eum. Magnificentia tua Domina, prædicatur in sęculum, qui autem colunt te, inuenient viam vitæ. Seruite illi reuerentialiter exultantes, & sanabit vos benedictus fructus castissimi ventris illius. Respice Domina humilitatem seruorum tuorum, & laudabunt te in generationibus sæculorũ. Magnifica nomen tuum, in multiplicatione gratiarum tuarum, & ne sinas seruos tuos subiacere periculis.

XCIIII.

Venite exultemus Dominæ nostræ, iubilemus virgini saluatrici nostræ. Præoccupemus faciem in iubilatione, & in Canticis collaudemus eam, Venite adoremus & procidamus ante eam, confiteamur illi cum fletibus peccata nostra. Impetra nobis Domina indulgentiam plenam, assiste pro nobis ante tribunal Dei. Suscipe in fine nostro animas nostras, & introduc nos in requiem tuam æternam.

XCV.

Cantate plenæ gratiæ canticum nouum, cantate Mariæ omnes terrigenæ orbis. Quoniam omnes Angelos sanctitate præcellit, & natos mulierum virtutibus mirabilibus & signis. Formositas & gloria in vultu illius, sapientia & gratiæ in oculis illius. Afferte illi gloriam patriæ Gentium, exultate in ea omnes creaturæ Dei. Admirabile commercium habetis per eam, ex quo vocati estis filij Dei excelsi.

XCVI.

Dominus regnauit, exultet Maria, in omni imperio dominationis illius. Adorate eam ciues curiæ Paradysi, exaltate eam virgines speciosæ filiæ eius. Quoniam eleuata est super principatus & dominationes, exaltata est super Angelorum & Archangelorum legiones. Patriarchæ & Prophetæ concrepate illi laudem, concentũ illi facite Apostoli & martyres Christi. Confessores cum virginibus de canticis Sion, dicite cãticum ei, & regratiamini ei Monachi sancti, de acceptis triumphis.

XCVII.

Cantate Dominæ nostræ canticum nouum, quia mirabilia fecit, in conspectu Gentiũ, reuelauit misericordiam suam, in extremis terræ auditum est nomen eius. Recordare Domina pauperum & miserorum, & sustenta eos ope refrigerij sancti tui. Tu autem Domina, suauis & verax es, patiens nimis & miseratione plena. Conculca hostes animarum nostrarum & contumaciam eorum elide brachio sancto tuo.

XCVIII.

Dominus regnauit, irascantur populi, Maria super Cherubin sedet à dextris eius. Magna est in Syon gloria tua Domina, & in Hierusalẽ magnificentia tua. Cantate ante eam chori virginales, & adorate thronum eius, quoniam sancta est, in dextera eius ignea lex, & in circuitu eius Sanctorum millia. Cantate ei ante oculos eius, & iustitiæ regulam in corde illius.

XCIX.

Iubilate Dominæ nostræ omnes homines terræ, seruite illi in lætitia, & iucunditate. In toto animo vestro accedite ad illam, & in omni virtute vestra conseruate vias eius. Inuestigate illam & manifestabitur vobis, estote mundi corde, & apprehendetis eam. Quibus auxiliata fueris Domina, erit refrigerium pacis, & quibus auerteris vultum tuum, non erit spes ad salutem. Recordare nostri Domina, & non apprehendent nos mala, succurre nobis in fine, & inueniemus vitam æternam.

C.

Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domina, psallam tibi in exultatione cordis cum lætificaueris animam meam. Laudabo nomen tuum & gloriam tuam, & præstabis refrigerium animæ meæ. Zelatus sum amorem & honorem tuum, ideo defendes causam meam ante iudicem sæculorum. Allectus sum gratia & bonitate tua, ne defrauder à spe & confidentia bona. Conforta animam meam in nouissimis meis, & in carne ista me fac conspicere Saluatorem meum.

CI.

Domina exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas sacrum aspectũ tuum à me, neque abomineris me propter immunditiam meam. Ne derelinquas me in comitatu, & in concilio inimicorum meorum, & ne sinas me cadere in exprobrationem eorum pessimam. Qui confidunt in te, non timebunt colubrum tortuosum, & qui exaltant te præconiis, euadent manus acherontis. Per virginalem cõceptum tuum, da mihi in te confidentiam bonam, & per admirabilem partum tuum, lætifica animam meam.

CII.

Benedic anima mea matri Iesu Christi, & omnia præcordia mea glorificate nomẽ eius. Ne obliuiscaris beneficia eius, neq; gratias eius, & consolationes illius. Gratia eius peccata relaxãtur, & misericordia illius ægritudines reparãtur. Benedicite ei omnes virtutes cœlorum, glorificate eam chori Apostolorum & Prophetarum. Benedicite ei mare & Insulæ Gentium, Hymnũ dicite ei cœli & habitationes eorum.

CIII.

Benedic anima mea virgini Mariæ, honor enim & magnificentia eius in perpetuum. Formositatem & pulchritudinem induisti, amicta es Domina fulgenti vestimento. De te procedit peccatorum medela, ac pacis disciplina, ac feruor caritatis. Imple nos seruos tuos virtutibus sanctis, & ira Dei non appropinquet nobis. Iucũditatem æternam da seruitoribus tuis, & noli eos obliuisci in certamine mortis.

CIIII.

Cõfitemini Dominæ nostræ, & inuocate nomen eius, cantate ei gloriose enarrantes virtutes eius. Laudate & exaltate virgines filię Sion, quia desponsabit vobis regẽ Angelorum. Honorate Reginam plenam omni gratia, & contemplamini cum reuerentia sanctissimum vultum suum. Salus sempiterna in manu tua est Domina, qui te digne honorauerint, suscipient illam. Clemẽtia tua non deficiet à sæculis æternis, & misericordia tua à generatione in generationem.

CV.

Confitemini Dominæ nostræ, quoniam bona est,

na eſt, per cunctas tribus terræ enarrate miſericordias eius. Longe eſt impiis conuerſatio eius, à mandatis altiſſimi nō declinauit pes eius. Fons irriguus gratiæ, procedit de corde illius, & emanatio virginalis, caſtificans animas ſanctas. Spes de gloria Paradiſi in corde illius, qui deuoto animo honorauerit illam. Miſerere noſtri fulgentiſſima Regina cœli, & præſta conſolationem de gratia tua.

CVI.

Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini matri eius, quoniam in ſæculum miſericordia eius. Innocentiam & viam prudentiæ, oſtende nobis Domina, & viam intelligentiæ indica ſeruis tuis. Timor Dei illuſtrat intellectum, & amor tuus exhilarat eum. Beatus vir cuius obſequium eſt gratum tibi, oſſa illius impinguabuntur adipe & pinguedine gratiarum. Eloquiū tuum ſuſtentat animam imbecillem, & labia tua eſurientem animam reſocillant.

CVII.

Paratum cor meum Domina, paratum cor meum laudes tuas pſallere & decantare. Melior eſt caritas tua cunctis diuitiis, & gratia tua ſuper aurum & lapidem precioſum. Beatitudo & iuſtitia donantur à Domino, qui autem de peccato conuerſi fuerint ad te, pœnitentiæ remedium conſequentur. Emiſſiones tuæ gratia & pax, qui autem tibi placuerint, procul fient à perditione. Eſto vmbraculum protectionis in tentationib. noſtris, expanſio alarum tuarum defendet nos à deuorante.

CVIII.

Domina laudem meam ne deſpexeris, & hoc dedicatum tibi Pſalterium digneris acceptare. Reſpice voluntatem cordis mei, & affectionem meam fac tibi beneplacentem. Propera ad viſitandum ſeruos tuos, ſub tegumento manus tuæ illæſi conſeruentur. Illuminationem Spiritus ſancti per te ſuſcipiant, & refrigerium contra cupiditatis æſtum. Medere contritis corde Domina, & refoue eos vnguento pietatis.

CIX.

Dixit Dominus Dominæ meæ, ſede mater mea à dextris meis, Bonitas & Sanctitas placuerunt tibi, ideo regnabis mecum. Corona immortalitatis, in capite ſancto tuo, cuius fulgor & claritas non extinguetur. Miſerere mei Domina mater luminis & ſplendoris, illumina nos Domina veritatis & virtutis. De theſauris infunde nobis ſapientiam Dei, & intellectum prudentiæ ac formam diſciplinæ.

CX.

Confitebor tibi Domina in toto animo meo, glorificabo te in tota mente mea. Opera gratiæ tuæ commemorabuntur, & teſtamentum miſericordiæ tuæ ante thronum Dei. Per te miſſa eſt redemptio à Domino, populus pœnitens habebit ſpem ſalutis. Intellectus bonus omnibus honorantibus te, & ſors illorum inter Angelos pacis. Glorioſum & admirabile eſt nomen tuum, qui illud in corde retinent, non expaueſcent in puncto mortis.

CXI.

Beatus vir, qui timent Dominam, & beatum cor, quod diliget eam, iucundus homo, qui non ſatiatur laude tua, & à zelatu virtutum tuarū non fatigatur. Exortum eſt in corde eius lumen Dei, Spiritus illuminat intelligentiam eius. Diſperge Domina gratiam pauperibus tuis. In memoria æterna fiant per te nomina noſtra, ab auditu terribili non trepidet cor noſtrum.

CXII.

Laudate pueri matrem Dei, glorificate ſenes nomen eius. Benedicta ſit Maria mater Chriſti, ipſa enim eſt via ad patriam ſalutis. Excelſus ſuper Cherubin thronus eius, & ſedes eius ſuper cardines cœli. Super humiles vultus eius, & ſuper confidentes in ea aſpectus illius. Miſericordia eius ſuper omnem carnem, & eleemoſyna illius vſque ad extremum terræ.

CXIII.

In exitu animæ meæ de hoc mundo, occurrē illi, & ſuſcipe illam, conſolare illam vultu tuō ſancto, aſpectus dæmonis non conturbet eam. Eſto illi ſcala ad regnum cœlorum, & iter rectum ad Paradyſum. Impetra ei à patre indulgentiam pacis, & ſedem lucis inter ſeruolos tuos. Suſtine deuotos ante tribunal Chriſti, ſuſcipe cauſam eorum in manibus tuis.

CXIIII.

Dilexi matrem Dei Domini mei, & lux miſerationum eius infulſit mihi. Circumdederunt me dolores mortis, & viſitatio illius lætificauit me, dolorem & periculum incurri, & recreatus ſum gratia illius. Nomen eius & memoriale illius ſit in medio cordis noſtri, & non nocebit nobis ictus malignantis. Conuertere anima mea in laudem ipſius, & inuenies refrigerium in nouiſſimis tuis.

CXV.

Credidi propter quod locutus ſum, laudem & gloriam tuam Domina orbi terræ. Compatere animæ meæ, & dilige illam, & beneplacitum tuum inſinuare ei. Statue illi teſtamentum dilectionis & pacis tuæ, & præbe illi iugem memoriam nominis tui. De benedictione ventris tui da mihi ſuſtentationem, & de pinguedine gratiæ tuæ dulcora animam meam. Diſrumpe vincula peccatorum meorum, & de virtutibus tuis exorna faciem animæ tuæ.

CXVI.

Laudate Dominam noſtram omnes gentes, glorificate eam omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos gratia & miſericordia eius, & virtus illius permanet in ſeculum. Qui digne coluerit illam iuſtificabitur, qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis ſuis. Labia Angelorum enarrabunt ſapientiam eius, & omnes ciues Paradyſi cantabunt ei laudem. Bono animo accedentes ad illam, non capientur ab Angelo deuaſtante.

CXVII.

Confitemini Domino quoniam bonus, confitemini eius matri, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Amor illius expellit peccatum à corde, & gratia illius expiat conſcientiam peccatorum. Via veniendi ad Chriſtum, eſt appropinquare ad illam, qui autem fugerit eam, non inueniet viam pacis. Qui obduratus eſt in peccatis ſæpe inuocet illam, & lux in ſuis tenebris orietur. Qui triſtatur in corde ſuo, clamet ad illam, & dulcoranti ſtillicidio inebriabitur.

CXVIII.

Beati immaculati in via, qui matrem Domini imitantur. Beati imitatores humilitatis illius. Beati participes caritatis. Beati perscrutatores virtutum illius. Beati conformes imagini cordis illius. Beati qui conceptum & partum illius venerantur. Beati qui deuote ei famulantur. Beati qui in ea habent spem & confidentiam. Beati qui per illam suscipiunt felicitatem æternam.

Retribue seruo tuo Domina, viuifica me, & faciam voluntatem tuam. Incola ego sum in terra, nihil abscondas mihi de amore tuo. Concupiuit anima mea laudes tuas desiderare omni tempore. Tu enim salus mea in Domino, quæ me morti adiudicatum liberasti. Quid pro his retribuam tibi, nisi me totum, Domina suscipe me.

Legem pone mihi Domina voluntatis tuæ sanctarum sanctissima, & exquiram eam semper. Deduc me in semitam miserationum tuarum mulierũ pulcherrima, quia ipsam volui. Inclina animam meam ad supernorum amorem Domina, & nõ in impudicitiam. Ecce concupiui castimoniam tuam Domina à iuuentute mea, in misericordia tua confirma me. Et obseruabo viam testimoniorum tuorum in seculum, & scrutabor mandata filij tui, quæ dilexi.

Memor esto verbi tui dominarum primiceria in quo mihi spem dedisti. Hæc in tempestatum fluctib. potenter tenuit me, quia eloquium tuum viuificauit me. Circumdederunt me viri mendaces, & congregata sunt super me flagella, & eced manus tua eripuit me. Communicaui in omnis omnibus honorantibus te, & custodientib. ... nia e mandata tua. Miserationibus tuis ... est omnis terra, ideo viam iustificationum tuarum exquisiui.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domina, de quo lætantur Angeli Dei. Disciplinam morum tuorum, & æquitatem tuam doce me, quia verbis tuis præ cunctis credidi. Bonum mihi, quia munere tuo humiliasti me, vt sequar conuersationem tuam. Qui amant seruientes tibi, venerabuntur, qui autem abominatus fuerit eos, ruet in interitum. Veniant mihi semper guttæ clementiæ tuæ desuper, & viuam, quia lex tua sancta meditatio mea est.

Defecit in semitis tuis anima mea Domina, & nisi miseratio tua magna esset, periissem vtique in infirmitatibus meis. Defecerunt oculi mei in contemplatione tua velut vter in pruina ad te visa est anima mea. Secundum bonitatem tuam viuificasti me, & non obliuiscar sermones tuos, quia tibi adhærere bonum est. Dispositione tua mundus perseuerat, quem tu cum Deo fundasti ab initio. Tuus totus ego sum, Domina saluum me fac, quoniam desiderabiles erant laudes tuæ in tempore peregrinationis meæ.

Quomodo dilexi legem tuam Domina, quia testimonia tua in conspectu meo semper. Suauitatum tuarũ affluentia cor meum alienauit à me & caro mea mirabiliter exultauit in te. Quã dulcia peccatoribus eloquia tua Domina, super omnem melodiã refectio tua dulcis ori meo. Illuminatio gressibus meis verbũ tuum, & lumen infallibile semitis meis. Quoties exasperauerunt in me peccatores inferni, quia à caritate tua declinare nolui, ego autem in te speraui Domina.

Iniquos odio habui, & viam tuam dilexi Domina. Adiuua me, & salua ero Domina mundi, meditabor honorificentiam mandatorum tuorum. Fac me semper stare in timore tuo, & non tradas me virgo calumniantibus me. Vernaculus tuus sum ego minimus in domo tua. Custodi me Domina à negligentibus iudicia iustitiæ tuæ. Contemnis omnes discedentes à seruitio tuo, quia iniusta est conuersatio eorum.

Mirabilia testimonia tua mater alma, & sermonibus tuis illuminatum est cor meum. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, filiæ regum collaudent faciem tuam. Ardens verbum labiorum tuorum vehementer, qui ad te properat percipiet illud, vt arundo agitatus sum in conspectu tuo, tene me Domina sub iugo tuo, vt non confundar. Seruientes tibi plus aliis inuadunt dracones inferni, sed tu Domina defende nos.

Clamaui in toto corde meo, ad te Domina, de necessitatibus meis clementer eripe me. Vocem gemitus mei exaudi Domina mea, doce me quid acceptum sit apud te omni tempore. Longe à nescientibus te salus, qui autem perstat in obsequio tuo procul fiet à perditione. Misericordia tua irrigat mundum vniuersum, Domina in salutari tuo viuifica me. Initium eloquiorum tuorum veritatis in æternum, & legem tuam immaculatam non sum oblitus.

Principes persecuti sunt me gratis, & ab inuocatione nominis tui trepidauit spiritus malignus. Pax multa obseruantibus amorem tuum mater Dei, & non est illis scandalum. Septenis horis cantaui tibi Domina laudes. Iuxta eloquiũ tuum da mihi intellectum. Intret oratio mea in conspectu tuo, vt non derelinquam te Domina cunctis diebus vitæ meæ, quoniam omnes viæ tuæ misericordia & veritas. Concupiscam in æternum te laudare Domina, cum docueris me iustificationes tuas.

CXIX.

Ad beatam Mariam cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Domina libera nos ab omni malo cunctis diebus vitæ nostræ. Contere capita inimicorum nostrorum pede insuperabilis virtutis tuæ. Et exultauit Spiritus tuus in Domino salutari tuo, sic veram digneris infundere lætitiam cordi nostro. Ad Dominum accede rogatura pro nobis, vt per te nostra peccata deleantur.

CXX.

Leuaui oculos meos ad te, mater Christi, per quam venit solatium omni carni. Auxilium tuum, & gratiã tuam nobis impende in omni tribulatione nostra. Custodi nos Domina iugiter virgo Maria, ne peccatorum laqueo capiamur. Non dormitet neq; dormiat pupilla oculi tui, vt tua semper custodia protegamur. Angelorum & hominum te laudat omnis lingua, & ante te omnia genua incuruantur.

CXXI.

Lætatus sum in te regina cœli, quia te duce in domum Domini ibimus. Ierusalem cœlestis ciuitas, ad te Maria veniamus. Pacem & indulgentiam virgo nobis impetra, & palmam de hostibus ac triumphum. Conforta & consolare cor nostrum tuæ dulcedine pietatis. Hic Domina tuam in nobis infunde clementiam, vt deuote in Domino moriamur.

Ad te

CXXII.

Ad te leuaui oculos meos regina, quæ regnas in cœlis. Adiutorium nostrum in virtute sit nominis tui, per te omnia opera nostra dirigantur. Benedicta sis in cœlo & in terra, in mari & omnibus abyssis. Benedicta sit fœcunditas tua. Benedicta sit virginitas & mundicia tua. Benedictum sit corpus tuum sanctum. Benedicta sit anima tua sanctissima.

CXXIII.

Nisi quia Domina nostra erat in nobis, inuenissent nos pericula multa. Esto virgo defensatrix nostra, & ante Deum aduocata propicia. Ostende nobis Domina misericordiam tuam, & conforta nos in sancto seruitio tuo. Benedicant te sancti Angeli in cœlo. Benedicant te omnes homines super terram. Ne tradas bestiis animas confitentium tibi, nec ora te canentium obturentur.

CXXIIII.

Qui confidunt in te mater Dei, non timebunt à facie inimici. Gaudete & exultate omnes, qui diligitis eam, quia adiuuabit vos in die tribulationis nostræ. Reminiscere miserationum tuarum Domina, & releua peregrinationem incolatus nostri. Conuerte amabilem vultum tuum super nos, confunde & destrue omnes inimicos nostros. Benedicta sint omnia opera manuum tuarum Domina. Benedicta sint omnia sancta miracula tua.

CXXV.

In conuertendo, faciem tuam serenissimam super nos, lætificabis nos virginea mater Dei. Benedicta sis ô sacrarium Christi, præ cunctis mulieribus super terram. Benedictum sit gloriosum nomen tuum, quod os Domini mirabiliter nominauit. Non deficiat laus tua de labiis nostris, nec caritas tua de præcordiis nostris. Qui te diligunt benedicantur à Domino, & qui te volunt diligere non defraudentur à desiderio suo.

CXXVI.

Nisi Domina ædificaueris domum cordis nostri, non permanebit ædificium eius. Ædifica nos gratia & virtute tua, vt maneamus firmi in perpetuum. Benedictum sit eloquium sanctum tuum & benedicta sint omnia verba oris tui. Benedicantur à Deo, qui te benedicunt, & in iustorum numero computentur. Benedic Domina te benedicentes, & ne vnquam auertas ab eis gloriosum vultum tuum.

CXXVII.

Beati omnes qui timent te Domina nostra, & beati omnes, qui sciunt facere beneplacitum tuum. Benedicti sunt pater & mater, qui te genuerunt, quorum memoria permanebit in seculum. Beatus est venter, qui te portauit, & beata vbera, quæ te lactauerunt. Conuerte misericordiam tuam super nos, & deprecabilis esto super seruos tuos. Intuere & respice opprobrium nostrum, aufer cunctas iniquitates nostras.

CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea inimici mei, libera me Domina, & vindica me ab ipsis. Ne des illis potestatem in animam meam, custodi omnia interiora & exteriora mea. Obtine nobis veniam peccatorum, & per te Spiritus sancti gratia nobis detur. Fac nos digne & laudabiliter pœnitere, vt beato fine ad Deum veniamus. Placatum tunc & serenissimum nobis ostende gloriosum fructum ventris tui.

CXXIX.

De profundis clamaui ad te Domina, Domina exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in vocem laudis, & glorificationis tuæ. Libera me de manu aduersariorum meorum. Confunde & destrue ingenia & conatus contra me. Erue me in die mala, & in die mortis ne obliuiscaris animæ meæ. Deduc me ad portum salutis, & inter iustos scribatur nomen meum.

CXXX.

Domina non est exaltatum cor tuum, neque sublimati sunt oculi tui. Benedixit te Dominus in virtute sua, qui per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Benedictus sit, qui tibi obumbrauit, & sua gratia qui te fœcundauit. Benedictus sit, qui te sanctificauit, & mundam de matris vtero te produxit. Benedic nos Domina, & conforta nos in gratia tua, vt per te ante conspectum Domini præsentemur.

CXXXI.

Memento Domina Dauid, & omnium inuocantium nomen tuum. Da nobis in nomine tuo fiduciã, vt confundantur aduersarij nostri. Consolare nos in terra peregrinationis nostræ, & releua paupertatem nostram. Da nobis panem lachrymarum virgo sancta, & dolorem peccatorum in terra incolatus nostri. Redde nobis propicium benedictum fructum ventris tui, vt Spiritus sancti gratia repleamur.

CXXXII.

Ecce quam bonum & quàm iucundum Maria diligere nomen tuum. Vnguentum effusum & odor aromatum nomen tuum diligentibus ipsum. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domina, quam præparasti diligentibus & sperantibus in te. Esto refugium pauperum in tribulatione, & baculus miserorum. Inueniant quæso gratiam apud Deum, qui te in suis necessitatibus inuocabunt.

CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominam, omnes qui speratis in nomine sancto eius. Gaudete gaudio magno, qui exultatis & glorificatis eam: quia satiabimini ab vberibus consolationis eius. Ecce enim iucundante vbertate declinabit in vobis ad consolandum & lætificandum corda vestra. Benedicite illam omnes serui eius, nomen eius, & memoriale sit in desiderio animæ vestræ. Benedicite illam omnes angeli & sancti Dei, laudate in secula mirabilia eius.

CXXXIIII.

Laudate nomen Domini, benedicite nomen matris Christi. Mariæ precamina frequentate, & suscitabit vobis voluptates æternas. In animo cõtrito veniamus ad illam, & non stimulabit nos cupiditas peccati. Qui cogitat de illa in tranquillitate mentis inuenit dulcorem & requiem pacis. Respiremus ad illam in finitione nostra, & reserabit nobis atria triumphantium.

CXXXV.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam per Mariam datur misericordia eius. Impetra nobis Domina amicitiam Iesu Christi, &

custodi ne perdamus innocentiam nostrã. Comprime hostem nostrum imperio tuo, ne feriat in nobis virtutem caritatis. Bona naturalia conserua in nobis, & bona gratiæ per te multiplicentur. Illumina vias & semitas nostras, vt nostamus, quę placita sunt Deo.

CXXXVI.

Super flumina Babylonis fleuerunt Hebræi, nos verò super iniquitates nostras lugeamus, Clamemus humiles ad puerperam virginem, offeramus ei planctus & suspiria nostra. Non inuenietur propiciatio sine illa, nec salus sine fructu illius. Per illam peccata purgãtur, & per fructum illius animæ dealbantur. Per illam fit vera satisfactio de peccatis, per fructum illius sanitas animæ condonatur.

CXXXVII.

Confitebor tibi Domina in toto corde meo, quia per te expertus sum clementiam Iesu Christi. Audi Domina verba mea, & preces meas & in conspectu Angelorum cantabo tibi laudes. In quacunque die inuocauero, exaudi me, & multiplica virtutem in anima mea, confiteantur tibi omnes tribus & linguæ, quia per te salus restituta est nobis. Ab omni perturbatione libera seruos tuos, & fac eos viuere sub pace & protectione tua.

CXXXVIII.

Domina probasti me & cognouisti me, tu cognouisti ruinam & transgressionem meam. Copiosa facta est super me misericordia tua, & dilatata est super me clementia tua. Imperfectum meum aspexit oculus tuus, & palpebræ tuæ nouerunt vias meas. Effluentiam desiderij sancti habeamus à Spiritu S. & macula peccati non deturbet conscientiam nostram. Serenet corda nostra lux misericordiæ tuæ, & recreet nos tuæ pacis dulcedo.

CXXXIX.

Eripe me Domina ab omni malo, & ab hoste inferni defende me, contra me tetendit arcum suum, & in fraude sua insidiatur mihi. Confringe vires eius malignas, & obtunde potenter astutiam eius. Conuerte iniquitatem ipsius in verticem illius, & in foueam quam fecit, corruat festinanter. Nos autem exultemus in seruitio tuo, & in tuis laudibus gloriemur.

CXL.

Domina clamaui ad te, exaudi me, intende orationi meæ, & postulationi meæ. Dirigatur obsecratio mea vel incensum coram facie tua, in tempore serotini sacrificij & matutini. Non declinet cor meum in verbis malignantibus, & nequitiæ cogitatus subuertant sensum meum. Fac me assentire beneplacito cordis tui. & tuis actionibus conformari. Radio intelligentiæ reuerbera cor meum, & igniculo caritatis inflamma.

CXLI.

Voce mea ad Dominã clamaui, ipsam quàm humiliter deprecatus sum. Effudi in conspectu eius lachrymam meam, & dolorem meum sibi exposui. Insidiatur hostis calcaneo meo, extendit contra me suum rete. Adiuua me Domina ne corruam coram eo. fac vt conteratur sub pedibus meis. Educ de carne animam meam, vt confiteatur tibi & psallet Domino Deo forti in perpetuum.

CXLII.

Domina exaudi orationem meam, percipe tuis auribus supplicationem meam. Persecutus est malignus vitam meam, deposuit in terra conuersationem meam. Denigrauit me caligine sua, & anxiatus est nimis Spiritus meus. Ne auertas faciem tuam à me, vt non corruam cum descendentibus in lacum. Emitte lucem tuam, & gratiam tuam, & repara denuò vitam & conscientiam meam.

CXLIII.

Benedicta sis Domina, quæ instruis seruos tuos ad prælium, & eos roboras contra inimicum. Fulgure & coruscatione dissipa illum. Mitte iacula tua, vt confundas illum. Glorifica de alto manum tuam, vt cantent serui tui laudem & gloriam tuam. Eleua de terrenis affectionem nostram, de sempiternis delicijs refice viscera nostra. Concupiscentiam supernorum accende in cordibus nostris & de gaudiis Paradysi vel sa nos recreare.

CXLIIII.

Exaltabo te mater filij Dei, & per singulos dies cantabo laudes tuas. Generatio & populi laudabunt opera tua, & misericordiam tuam Insulæ expectabunt. Abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt, & de suauitate tua Sancti pronunciabunt. Oculi nostri in te sperant Domina, mitte nobis cibum & escam delectantem. Laudationem tuam loquetur lingua mea, & benedicam te in seculum seculi.

CXLV.

Lauda anima mea Dominam, glorificabo eam, quamdiu vixero. Nolite cessare à laudibus illius, & per singula momenta recogitate illam. Cùm exierit Spiritus meus Domina sit tibi commendatus. & in terra ignota præsta illi ducatum. Non cõturbent eum culpæ prius commissæ, nec inquietent ipsum cursus malignantis. Perduc eum ad portum salutarem, vt præstoletur securè aduentum redemptoris.

CXLVI.

Laudate Dominam, quoniam bonus est psalmus, iucunda & decora sit illi nostra laudatio. Ipsa enim medetur contritis corde, & refouet eos vnguento pietatis. Magna est virtus illius & gratia illius. & clementia eius nullum habebit finem. Præcinite ei in iubilatione, & in confessione Psalmum canite illi. Beneplacitum est ei super timentes Deum, & in eis qui sperant de misericordia eius.

CXLVII.

Lauda Ierusalem Dominam, glorifica etiam illam ô Syon. Ipsa enim construit muros tuos, & filios tuos benedicit. Gratia sua te impinguat, pacemq; donat terminis tuis. Leuemus corda nostra cum manibus ad illam, vt suam influentiam sentiamus. Glorificemus omnes misericordias eius, & benedicamus omnes bonitates illius.

CXLVIII.

Laudate Dominam nostram de cœlis, glorificate eam in excelsis. Laudate eam homines & iumenta, volucres & pisces maris. Laudate eam Sol & Luna, stellæ & circuli Planetarum. Laudate eam Cherubin & Seraphin, throni, dominationes & potestates. Laudate eam omnes legio-

nes Angelorum. Laudate eam omnes ordines spirituum supernorum.

CXLIX.

Cantate Dominæ nostræ canticum nouum, laus eius in congregatione iustorum. Lætentur cœli de gloria eius, insulæ maris & totus orbis. Aqua & ignis laudent eam, frigus & æstus, splendor & lumen. Exaltationes eius in gutture iustorum, & laudes eius in cœtu triumphantium. Ciuitas Dei iucundare in illa, & pro incolis tuis, frequenta illi carmen.

CL.

Laudate Dominã in sanctis eius, laudate eam in virtutibus & miraculis eius. Laudate eam cœtus Apostolorũ. Laudate eam chori Patriarcharum & Prophetarum. Laudate eam exercitus martyrum, laudate eam turmæ Doctorum & cõfessorum. Laudate eam collegia virginum & cõtinentium. Laudate eam ordines Anachoritarũ & Monachorum. Laudate eam conuentus omnium religiosorum. Laudate eam omnes animæ ciuium supernorum: omnis spiritus laudet Dominam nostram.

SEQVVNTVR ALIQVOT CANTICA *PROphetarum.*

ONFITEBOR tibi Domina, quoniam per te placatus est mihi Dominus, & consolata es me. Ecce Domina saluatrix mea fiducialiter agam in te, & non timebo. Quia fortitudo mea, & laus mea in Domino es tu, & facta es mihi in salutem. Hauriam aquas in gaudio de riuulo tuo, & semper inuocabo nomen tuum. Notas facite in populis virtutes Dominæ nostræ, quia excelsum est valde nomen eius. Exulta & lauda totum genus humanum, quia talem dedit tibi mediatricem Dominus Deus tuus.

Ego dixi circa dimidium dierum meorum, vadam ad Mariam, vt me Christo reconciliet. Quæsiui residuum annorũ meorum in amaritudine animæ meæ. Generatio mea ablata est, quia pater & mater, & amici dereliquerunt me: Maria autem assumpsit me. Sperabo in illam manè, serò, meridie, quasi Leo contriuit omnia ossa peccatorum meorum. Et tu Domina eruisti animam meam vt non periret, & de manu canis vnicam meam. Domina salutem me fac, & laudem tuam cantabo cunctis diebus vitæ meæ, ô pia mater Domini mei.

Exultauit cor meum in Domino, & exultatũ est cor meum in Domina mea. Quia fecit mihi magna, qui potens est, per Mariam matrem eius. Non est sancta vt est Domina nostra, quæ sola supergressa est vniuersas. Recedant ergo vetera de ore vestro, & linguis loquamur nouis. Exulta & lauda Mariam Syon & Ierusalem, quia maxima in dominabus Israel. Ipsa pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat: Altior cœlo, terra latior, stellis purior est hæc Domina nostra.

Cantemus Dominæ nostræ gloriosæ virgini Mariæ, in Hymnis & confessionibus benedicamus eam, Domina nostra omnipotens, post Deũ nomen eius, currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, Dextera tua Domina, magnificata est in fortitudine, quia in multitudine misericordiæ tuæ, strauisti aduersarios meos. De ore leonis liberasti me Domina, & tanquam infantem genitum mater suscepisti me. O Domina carissima mea, velut pullum gallinæ rege me mirabili possessione tua. Tuus totus ego sum, & omnia mea tua sunt, virgo super omnes benedicta. Ponam te sicut signaculum super cor meum, quia fortis est vt mors dilectio tua.

Domina audiui auditionem tuam, & obstupui, consideraui opera tua & expaui, Domina mea opus tuum circa medium annorum viuificasti illud. Confitebor tibi Domina, quia abscõdisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Operuit cœlos gloria tua, & misericordiæ tuæ plena est terra. Egressa es virgo in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo. O benedicta, in manibus tuis reposita est salus nostra, recordare pia paupertatis nostræ. Quem vis ipse saluus erit, à quo auertis vultum tuum, vadit in interitum.

Audite cœli quæ loquar de Maria, audiat terra verba oris mei. Magnificate ipsam semper meeum, & exaltate nomen eius in seculum seculi. Generatio praua atq; peruersa, agnosce Dominã nostram saluatricem tuam. Nunquid ipsa non est mater tua, quæ possedit & in fide generauit te? Si hanc dimittis, non es amicus summi Cæsaris, quia ipse sine ea non saluabit te. Vtinam saperes & intelligeres, ac nouissima prouideres. Quemadmodum infans sine nutrice non potest viuere, ita nec sine Domina nostra posset habere salutem. Sitiat ergo anima tua ad ipsam, tene eam, nec dimitte, donec benedixerit te. Repleatur os tuum laude eius, decanta tota die magnitudinem eius.

Benedicite omnia opera Domini Dominæ gloriosæ, laudate & superexaltate eam in secula. Benedicite Angeli Dominæ vestræ, benedicite cœli Dominæ nostræ. Benedicat omnis creatura Dominam nostram, quã Rex voluit sic benedici. Benedicta sis ô summi Regis filia, quæ odore præis cuncta lilia. Benedicta sis corona dominarum omniũ, benedicta sis gloria Ierusalem, Odor tuus sicut agri pleni, cui benedixit Dominus. Qui in benedicentes te redundabit, irrigans omnia intima eorum. Qui benedixerit te ô virgo beata, sit ille iugiter benedictus. Qui maledixerit tibi rosa candidissima, sit ille maledictus. Non recedat de domo seruorum tuorum vini & olei abundantia. In nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Benedicamus Deum qui te creauit, Benedictus vterque parens, qui te generauit. Benedicta sis Domina in cœlo & in terra, laudabilis & gloriosa, & superexaltata in secula: Amen.

Benedicta sis Domina & mater Dei mei Israel qui per te visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Et erexit vnicornu salutaria castitatis tuæ In domo Dauid pueri sui, sicut locutus est per os Esaiæ & aliorum sanctorum Prophetarum eius. Salutem ex inimicis præsta, virginum virgo, & de manu omnium, qui nos oderunt, pacem nobis tribue. Et fac misericordiam pro parentibus & nobis, vt memor sis testamenti omnipotentis Dei, quod iurauit ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Sic sine timore de

manu inimicorum nostrorū liberati, quietè seruiamus illi. In sanctitate & iustitia corā te omnibus diebus nostris. Et tu Maria prophetissa Dei vocaberis, quoniam nosti, quòd respexit humilitatem ancillæ suæ. Per quam dedit scientiam salutis plebi eius in remissionē peccatorum eorū. Per viscera multitudinis misericordiæ tuæ visita nos stella matutina oriens ex alto. Illumina tenebras sedentium in vmbra mortis, & eas luce dilectissimi filij tui digneris instellare. Miserere, misericordiæ mater, nobis miseris peccatoribus, qui retrò acta peccata pœnitere negligimus, & multa quotidie pœnitenda committimus.

Quicunq; vult saluus esse, antè omnia opus est vt teneat de Maria firmam fidē: Quam nisi quisque integram inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternum peribit. Quoniam ipsa sola virgo manens peperit, sola cunctas hæreses interemit. Confundatur & erubescat Hebræus, qui dicit Christum ex Ioseph esse natū. Confundatur Manichæus, qui Christum fictum dicit habere corpus. Palleat omnis, qui hoc ipsum aliunde, non de Maria dicit assumpsisse. Idem namq; filius, qui est patris in diuinis vnigenitus, est & verus vnigenitus Mariæ filius: in cœlis sine matre, in terra sine patre. Nam sicut anima rationalis, & caro propter vnionem, de homine verè nascitur, ita Deus & homo Christus, de Maria verè generatur, induens carnem de carne virginis: quia sic humanum genus eedimi congruebat. Qui secūdum diuinitatem æqualis patri, secundū humanitatem verò minor patre. Conceptus est in vtero Mariæ virginis, Angelo annunciante de Spiritu sancto: non tamen Spiritus sanctus pater eius est. Genitus in mundum sine pœna carnis virginis Matris: quia sine carnis delectatione conceptus. Quem lactauit mater vbere de cœlo pleno, quam circumstabant Angeli obstetricum vice, nunciantes pastoribus gaudium magnum. Hic à Magis muneribus adoratus, ab Herode in Ægyptum fugatus, à Ioanne in Iordane baptizatus, traditus, captus, flagellatus, crucifixus, mortuus & sepultus, cum gloria resurrexit, ad cœlos ascēdit, Spiritum sanctum in discipulos & in matrem misit, quam demum in cœlum ipse assumpsit, & sedet ad dexteram filij, non cessans pro nobis filium exorare. Hęc est fides de Maria matre virgine, quam nisi quisq; fideliter firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit, &c.

Te matrem Dei laudamus, te Mariam virginē confitemur, Te æterni patris spōsam omnis terra veneratur, Tibi omnes angeli & Archangeli, tibi throni, potestates & principatus, fideliter seruiunt. Tibi omnes virtutes cœli cœlorum & vniuersæ dominationes obediunt.

Tibi omnes chori, tibi Cherubin & Seraphin, exultanter assistunt. Tibi omnis Angelica creatura, incessabili voce proclamāt: Sancta, Sancta, Sancta Maria Dei genitrix, mater & virgo. Pleni sunt cœli & terra, & mare, maiestatis gloriæ fructus ventris tui. Te gloriosus Apostolorum chorus, sui creatoris matrem collaudat. Te beatorum martyrum cœtus candidatus genitricem glorificat. Te gloriosus confessorum exercitus, Trinitatis templum appellat. Te sacrarum virginum chorea amabilis, virginitatis & humilitatis exemplum prædicat. Te tota cœlestis curia, cœlorum Reginam honorat. Te per vniuersum orbem, Ecclesia sancta innocāda celebrat. Matrem diuinæ maiestatis. Te venerandam, te veram Regia cœlestis puerperam. Sanctam quoq; dulcem ac piam. Tu Angelorum Domina, tu Paradysi ianua. Tu scala regni cœlestis & gloriæ, tu thalamus, & tu arca pietatis & gratiæ. Tu vena misericordiæ. Tu sponsa & mater Regis æterni. Tu templum & sacrarium Spiritus sancti, totius Trinitatis beatissimæ nobile triclinium. Tu mediatrix Dei & hominum, amatrix mortalium, reparatrix cœlestium, illuminatrix fidelium. Tu agonistatria pugnantium, aduocata pauperum, miseratrix & refugium peccatorum. Tu erogatrix munerum, superatrix & terror Dæmonum superborum. Tu mūdi Domina, cœli Regina, post Deum sola spes nostra. Tu salus te inuocantium, portus naufragantium, miserorum solatium, pereuntium refugium. Tu mater omnium beatorum, gaudium plenum post Deum, omnium supernorum ciuium solatium. Tu promotrix iustorum, congregatrix errantium, promissio Patriarcharum. Tu veritas Prophetarum, præconium & doctrix Apostolorum. Magistra Euangelistarum. Tu fortitudo martyrum, exemplar confessorum, honor & festiuitas virginum. Tu ad liberandū exulem hominem, filium Dei suscepisti in vterum. Per te expugnato hoste antiquo, sunt aperta fidelibus regna cœlorum. Tu eum filio sedes in gloria patris. Tu ipsum pro nobis roga virgo Maria, quem nos ad iudicandum credimus esse venturum. Te ergo poscimus nobis tuis famulis subueni, qui precioso sanguine filij tui redempti sumus. Æterna fac pia virgo, cum Sanctis tuis nos gloria munerari. Saluum fac populum tuum Domina, & vt simus participes hæreditatis filij tui. Et rege nos & custodi nos in æternum. Per singulos dies ô pia te salutamus. Et laudare te cupimus vsque in æternum mente & voce. Dignare dulcis Maria, nunc & semper sine delicto nos conseruare. Miserere pia nobis miserere nobis. Fiat misericordia tua magna nobiscū; quia in te virgo Maria confidimus. In te Maria speramus, nos defendas in æternum. Te decet laus, te decet imperium, tibi virtus & gloria, in secula seculorum, Amen.

Magnificat anima mea Dominam Mariam. A solis ortu vsq; ad occasum, laudabile nomen Mariæ. Renuit consulari anima mea, memor fui Mariæ, & delectata & exercitata sum, & defecit spiritus meus. Ideò dilexi Mariam, super aurum & topazion. Accedite ad Mariam, & illuminamini, & facies vestræ non confundantur, &c.

Nunc dimittis ancillam Marię Domine in pace, quia viderunt oculi mei salutare Mariæ, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumē ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel, &c.

INCIPIT LITANIA *MARIAE.*

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Christe audi nos.
Pater de cœlis, Mariæ gloriosus conditor, Miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Mariæ fœcundator, Miserere nobis.

Spi-

Spiritus sancte Deus, mirabilis obumbrator, Miserere nobis.
Sancta Trinitas, vnus Deus, quæ Mariam glorificas, Miserere nobis.

Sancta Mar. — Ora pro nobis.

Quæ totum orbem illuminas,
Quæ tuos seruientes exaltas,
Quæ pro peccatoribus supplicas,
Illuminatrix cordium,
Fons misericordiæ,
Flumen sapientiæ,
Splendor sanctæ Ecclesiæ,
Ab Angelo salutata,
Per Spiritum sanctum obumbrata.
In cœlis glorificata,
Rosa veris gratiosa,
Vitis frondens generosa,
Virgo dulcis & speciosa,
A Deo patre sponsa electa,
Dei verbo mater prælecta,
A Spiritu sancto virgo protecta,
Quæ Deum in vtero concepisti,
Quæ Dominum in tuo vtero humanasti.
Quæ Dominum & hominem peperisti,
Virgo virginum signifera,
Virga Iesse Christifera,
Arbor vitæ fructifera,
Fœminarum pulcherrima,
Humilium humilima,
Sacrarum sanctissima,
Super omnes diligentius amanda;
Super omnes reuerentius celebranda,
Super omnes excellentius magnificanda,
Mater conditoris;
Mater redemptoris,
Mater saluatoris,
Mater mundo desiderabilis,
Mater inferis terribilis,
Mater terribilis.
Virgo plena gratia.
Virgo plena clementia,
Pia fundens solatia,
Flos & decor virginalis,
Fluuius sapientialis,
Splendor & lux Orientalis,
Virtutum cœli Regina,
Domus Dei cypressina,
Fenestra cœli cristallina,
Perpetuæ lucis aurora,
Virgo pulchra & decora,
Melodia dulcis & sonora,
Deliciarum Dei dapifera,
Cœlestis curiæ pincerna,
Placidũ deitatis vmbraculũ,
Paradisi porta perula,
Purissimum cœlestis gratiæ vasculum,
Dignum Christi cœnaculum,
Virgo virginum, noua exultatio,
Mulierum I. benedictio,
Miserorum pia consolatio,
Vera salus & beatitudo,
Charitatis magnitudo,
Pietatis latitudo,
Mater orphanorum,
Mammilla paruulorum,
Consolatio afflictorum,
Nobilis Regina cœlorum,
Cui Angeli obediunt & obsequuntur,
Cui Sancti & Sanctæ congaudeant & congratulantur,
Quam omnia laudant & venerantur,

Propicia esto, parce nobis Domina.
Propicia esto, Libera nos Domina.

Ab omni malo;
Ab omni mala tentatione,
Ab ira Dei & indignatione,
A periclitatione & desperatione, — Libera nos Domina.

A superbia præcipitante,
A luxuria deturbante,
Ab auaritia deuastante,
A peccato iræ, & inuidia cruciante,
A peccato gulæ & gastrimargiæ commaculante,
Ab incursu hostis malignantis,
Per dulcorem & gaudium de Christi incarnatione.
Per dolorem & angustiam ipsius passionis,
Per gaudium & lætitiam de eius ascensione,
Per gaudium & lætitiam de tua coronatione,
In mortis hora deuastante,
In iudicis stricto examine,
Ab inferni horribili crucia-mine, — Libera nos Domina.

Peccatores,

Vt sanctam Ecclesiam pijssima conseruare digneris,
Vt iustis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris,
Vt nauigantibus portum, peregrinantibus reditum; infirmantibus sanitatem; tribulatis consolationem, captiuis liberationem impetrare digneris,
Vt famulos & famulas tuas, tibi deuote seruientes, consolari digneris,
Vt cunctum populum Christianum; — Te rogamus audi nos.

stianum, filij tui precioso sanguine redemptum, conseruare digneris.
Vt cunctis fidelibus defunctis æternam requiem impetrare digneris.
Vt nos exaudire digneris,
Mater Dei,
Filia Dei,
Sponsa Dei,
Mater charissima, Domina nostra miserere, & dona nobis perpetuam pacem.

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Kyrie eleyson. Pater noster, &c. Et ne nos inducas, &c. Sed libera, &c.

Ego dixi, Domina miserere mei, Sana animam meam, quia peccaui coram facie tua. Conuerte misericordiam tuam super nos, & deprecabilis esto super seruos tuos. Ostende nobis potentiam tuam contra inimicos nostros, vt sanctificeris in nationibus procul. Miserere seruorum tuorum, super quos inuocatum est nomen tuum, & ne sinas angustiari eos in tentationibus suis. Ne proiicias nos in tempore mortis nostræ, & succurre animæ meæ, cum deseruerit corpus suum. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur tibi, & psallat Domino meo forti in perpetuum. Esto nobis Domina turris fortitudinis, & petra durissima conterens inimicum. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo, fac, vt conteratur sub pedibus meis. Exaudi orationem meam Domina, & deprecationem meam, vt contabescant aduersarij mei. Domina exaudi orationem meam, & clamorem, &c.

COLLECTA.

Omnipotens, sempiterne Deus, qui pro nobis de castissima virgine nasci dignatus es, fac nos, quæsumus, tibi casto corpore seruire & humili mente placere. Oramus & te piissima virgo regina mundi & Angelorum, vt eis, quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, iustis in bono perseuerantiam, & nos fragiles ab instantibus defende periculis, per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Hæc ex impresso publico exemplari descripta sunt, & existimassem sanè Pontificios, in tanta verbi Dei luce, quæ his temporibus, oculis ipsorum, ipsis inuitis sæpius se ingerit, nec velle, nec audere, tam crassam idolomaniam excusare, multò minus defendere. Sed ecce anno superiori editur, à Martino Isengrinio fabula, quam ex Angelis Satanæ quidam in obsessa puellula, exorcista Canisio, saltauit, vbi cùm alia argumenta desint, ab authoritate, ex ipsius scilicet Diaboli testimonio, inuocatio Sanctorum probatur & confirmatur. Narrat enim obsessam quãdam puellam, ex peculiari quadam Mariæ reuelatione, adductam esse ad capellam beatæ virginis in antiqua Oetingeo, cumq; Canisio præside Litania cantaretur, & inuocaretur misericordia, auxilium & liberatio Dei patris, Filij, & Spiritus sancti, Diabolum nihil fuisse motum, cùm verò Lauretana Litania de beata Maria (quæ eiusdem argumenti & sententiæ est, sicut ea, quã ex Psalterio Mariæ iam descripsimus) inuocaretur, tunc demum Satanam cœpisse in obsessa turbari, clamare & furere. Mox verò Canisium, ligneam antiquam & cariosam Mariæ imaginem arreptam, imposuisse capiti puellæ obsessæ, tum verò Diabolum cœpisse exclamare: Ach mulier, quid me calcas, & caput meum conteris? Et quis iam dubitet, ipso scilicet Diabolo teste, Genes. 3. legendum esse, non ipsum semen, sed mulierem contriuisse caput Satanæ & adhuc conculcare. Sequitur autem in Isengrinii narratione, quòd Diabolo, cùm ipsi à puella obsessa exeundum esset, quasi satisfactionum loco impositum fuerit, vt ipse per obsessam, barbotaret aliquot patres nostros, Aueq; Marias, tanquam rosarium Mariæ, & diabolum, quasi inuitus & coactus illud faceret, cum gemitu & indignatione præfatum: En vos Ioannes non vult inuocare Sanctos, cùm tamen nos diaboli inuiti hoc cogamur facere. Cùm verò expansis manibus, & flexis genibus, orationem dominicam diabolus supplex & deuotus perorasset, ac iam in salutatione Angelica eò peruenisset (Aue Maria gratia plena) scribit sonora ac deuota voce ipsum diabolum intertexuisse hanc apostillã, O Maria, gratia & misericordia tua, sit super omnes illos, qui hanc tuam capellam visitant, Ach ora pro omnibus illis. Atque ita diabolum, relicto post se (sicut solet) fœtore exiisse. Hæc possent ad Alanum, tanquam noua confirmatio Psalterij Mariæ addi. nec iniuria, vt ad Sixtum & Innocentium, tertius hic testis adiungeretur, ipse scilicet diabolus.

Atque hinc manifestum est, Pontificios quicquid vel simulent vel dissimulent, omninò tamen velle ipsos neruos veteris idolomaniæ in inuocatione Sanctorum, retinere & in theatrum reducere.

Possent autem multò plura exempla superstitiosarum precularum adduci, sed nunc tantùm ex iis, quæ publica authoritate in cõmuni Pontificiæ Ecclesiæ praxi, visitata fuerunt, & adhuc sunt, exempla proferre volui. Inde enim iam status, ad quem refutationes dirigendæ sunt, rectè constitui poterit.

Postremò addam hoc loco sequentiam (vt barbarè vocant) in Concilio Constantiensi decantatam, in honorem atq; inuocationem Mariæ, vt eò minus tergiuersari nunc possint Põtificij, quid inuocationibus suis, Sanctis tribuerint. Quod enim vetus Ecclesia spiritui sancto piè tribuit. Veni sancte Spiritus, & emitte cœlitus, lucis tuæ radium: Hoc Constantiense Concilium eodem genere carminis, & eadem melodia, publica inuocatione à Maria petit.

Veni mater gratiæ
Fons misericordiæ
Miseris remedium.
Veni lux Ecclesiæ
Tristibus lætitiæ
Nunc infunde radium.
Te reginam colimus
Tibi laudes canimus
Ex affectu cordium.
Quæ es in angustiis
Et in rebus dubiis

Salus & solatium.
O stella persulgida
Tu dira certamina
Maris huius reprime.
Simonis nauicula
Filij tunicula
Ne scindantur probibe.
Portus nauigantium
Preces supplicantium
Filiorum suscipe.
Consolare flebiles
Iuua pusillanimes
Et errantes corrige.
Quæ Deum hominibus
Et ima cœlestibus
Iungis ô puerpera.
Hæreses interime
Schismataq; reprime
Firma pacis fœdera.
Amen.

DEMONSTRATIO, QVOD INVOCATIO SANctorum non sit in verbo Dei tradita, quodq́, doctrinæ de vera inuocatione in Scriptura diuinitus patefacta, non sit consentanea, sed ei repugnet.

ESTIMONIA & fundamenta Scripturæ, quæ inuocationem illam Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, sicut eam hactenus ex Pontificiorum libris descripsimus, improbant & reiiciunt, non sunt obscura, sed manifestam & firmam præbent refutationem, si modo capita, in quibus Pontificiorum inuocatio consistit, obseruentur. Ex illis autem, quæ in præcedenti capite prolixè ipsa Pontificiorum verbis descripsimus, hæc capita luculenter colliguntur.

Capita præcipua de Papistica inuocatione Sanctorum.

Primum. I. Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, in necessitatibus esse inuocandos, orationem ad illos esse dirigendam, & quidem suo modo adorandos esse, sicut Romanus Catechismus inquit.

Secundum. II. Quia propter peccata indigni sumus exauditione, beatos in cœlo, suis intercessionibus esse nostros aduocatos & patronos, qui causam nostram apud Deum agant, idque ideò, quia Christus vt iudex & iustus, sit durior & rigidior, ad quem mediatorem, aliis nobis opus sit mediatoribus. Sanctos igitur vt magis mites, propitios & misericordes nobis propositos esse, vt ad eorum patrocinia confugiamus, qui nostris calamitatibus quas & ipsi in carne experti sunt, magis afficiantur, atque ideo ad suffragandum promptiores sint, quàm Christus.

Tertium. III. Quia nos meritis idoneis & sufficientibus destituimur, ideo Sanctos inuocari, vt merita sua, quæ supererogarunt, nobis applicent, & accommodent, ac ea interponant inter iustitiam Dei, & nostram indignitatem, vt ita digni efficiamur promissionibus Dei.

Quartum. IV. Docent omnia beneficia, quibus indigemus, beatis in cœlo à Deo collata esse, vt ipsi imploranti dent, largiantur & distribuant nobis ea, quæ ad gratiam in hac vita, & ad gloriam in futura vita pertinent, quæq; ad externa seu temporalia beneficia pertinent.

V. Disertè Sanctos inuocant, vt donatores & largitores beneficiorum & spiritualium, & corporalium, cùm huius, tùm futuræ vitæ. Item, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores in periculis & malis, tàm spiritualibus quam corporalibus. imò sancti in inuocationibus vocantur refugium, præsidium, tutela, vita & salus nostra, &c. *Quintum.*

VI. Docentur homines, in necessitatibus ad Sanctorum gratiam, misericordiam, opem, auxilium & præsidium confugere, atque consolationem, spem & fiduciam in Sanctos collocare. *Sextum.*

VII. Sentiunt beatos in cœlo singulorum particularia vota, & quidem tacitas cogitationes mentium videre, cognoscere, intelligere, & audire, imò adesse & assistere singulis prædicantibus. *Septimum.*

IIX. Singulis Sanctis certæ & peculiares procurationes commissæ finguntur, sicut in præcedentibus ostendimus. *Octauum.*

Hos esse neruos & substantiam inuocationis Sanctorum per se notorium est, atq; ex authenticis monumentis, & quidem ex publica praxi Ecclesiæ Pontificiæ, quasi ad oculũ iam demonstrauimus. Nec difficile est, de ea iuxta normam & regulam Scripturæ iudicare, modò semper in memoriam sibi reuocet Lector, quid in controuersia positum sit, quando de inuocatione Sanctorum disputatur. Iudico autem explicationẽ planiorem & expeditiorem reddi, si adhibeatur hæc distributio, vt ostendatur. Primò, quòd inuocatio Sanctorum non sit verbo Dei tradita, Secundò, quòd non sit consentanea doctrinę de vera inuocatione in Scriptura patefactæ, sed ab ea recedat. Tertiò, quòd cum verbo Dei in Scriptura reuelato pugnet. *Distributio capitum tractationis huius.*

Quod ad primum attinet, extra controuersiam certum & manifestum est, inuocationem Sanctorum non esse in Scriptura Canonica, vel veteris vel noui Testamenti, expreſsè traditam, id quod Eccius in suo Enchiridio disertè fatetur. Coguntur etiam Iesuitæ hoc concedere, licet fidem suam implicitam libenter eò vsque extenderent, vt Laici necesse haberent credere, Scripturam etiam ea, quæ prorsus non habet, docere. Sed res manifesta est, sicut per enumerationem ostendi potest. Nulla enim in tota sacra Scriptura sententia extat, quæ doceat inuocationem Sanctorum. Nullum extat mandatum, quod præcipiat inuocare Sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat promissio, quòd talis inuocatio Deo sit grata, & efficax, hoc est, quòd exaudiatur, & impetret gratiam & auxilium. Nullum extat in Scriptura exemplum, à piis inuocatos fuisse Sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat comminatio in Scriptura, nullum exemplum pœnæ contra illos, qui Sanctos non inuocant. Atque ideò inuocationem Sanctorum præcipui etiam inter Pontificios, inter ea numerant, quæ sine Scriptura & extra Scripturam recepta sunt. Ideò etiam Tridentinum Decretum non Scripturam allegat, sed tantum inueteratum vsum, consensionem Patrum, & Conciliorum Decreta, de quibus postea quædam dicemus.

Inuocatio Sanctorum non traditur in Verbo Dei. Eccius. Iesuitæ. Dicta seu testimonia Scripturæ. Mandatum. Promissio. Exemplum. Comminatio vel pœna non inuocantium Sanctos. Inuocatio Sanctorum sine Scriptura recepta est.

Non leue autem, sed maximi momenti argu-

mentum hoc est. Nullum enim dogma in Ecclesia vel proponendum, vel recipiendũ est, de quo nulla in Scriptura Canonica extent certa firma & perspicua testimonia, sicut in prima parte, multis argumẽtis hoc monstrauimus. In primis verò in hoc loco de oratione seu inuocatione hoc valet. Christus enim de Samaritanis loquẽs, Ioannis quarto, veræ & falsæ inuocationis, ex illo principio (veri adoratores adorabunt patrem in Spiritu & veritate) hoc ponit discrimen: Vos adoratis, quod nescitis. Nos adoramus, quod scimus. Quia scilicet veri Iudæi habebant verbũ Dei, de sua inuocatione: Samaritanorum verò inuocatio, licet bona intentione fiebat, & inueterata longi temporis præscriptione nitebatur, (Allegant enim veteres Patres, Ioannis quarto, sicut & Tridentinum Decretum facit) verbi Dei tamen testimonio destituebatur, atque ideo à Christo reiicitur. Et Deuteronomii decimo septimo, Idololatria in adoratione seu inuocatione hac nota describitur, quod sine mandato Dei fiat. Inquit enim, adorant Deos alienos, Solem, Lunam, & omnem militiam cœli, quæ nõ præcepi. Ita Matthæi sexto, Ethnicorum & Pharisæorum vanis, & Deo non placentibus orationib. opponitur illa forma, quæ à filio Dei præscribitur. De cultibus enim, qui sine verbo Dei suscipiuntur, Deus ipse pronunciat: Quis requisiuit hæc de manibus vestris? Isaiæ primo. Item, Frustra colunt me, Matthæi 15. Præterea ipsa Scriptura, ex loco de fide, præbet & format tale argumentum, quod nulla ratione vel labefactari vel eludi potest. Nec in genere tantùm: vt quando dicit, Sine fide impossibile est placere Deo. Item, Quicquid non est ex fide, peccatũ est: Sed de oratione seu inuocatione nominatim dicit Iacobi primo. Postulet in fide, qui enim hæsitat, non existimet, se quicquam accepturum à Domino. Marci vndecimo, Quæcunq; orantes petitis, Credite, quia accipietis, & euenient vobis. Matthæi vigesimo primo, Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

Quid sit inuocatio sine verbo Dei.

Certissimum autem est, veram fidem non ex priuatis somniis aut cogitationibus, nec ex hominum traditionibus, sed ex solo verbo Dei cõcipi, & eo niti, sicut Paulus Romanorum capite decimo, vbi de vera & salutari inuocatione loquitur, expressè ponit hanc regulam: Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Certissima igitur & firmissima consequentia est, illam solam veram, & Deo placentem esse inuocationem, quæ fit ex præscripto, & secundum præscriptum verbum Dei. Alias verò inuocationes, quæ non habent testimonium, mandatum & promissionem in verbo Dei, vanas, irritas & falsas esse, quia sine fide fiunt. Quomodo enim mens certò & rectè potest statuere, talem inuocationem Deo placere, acceptam esse & exaudiri, cùm nullam habeat promissionem? Et fiducia sine verbo & promissione Dei, non tantùm vana est, sed est peccatum contra primum præceptum. Quid igitur de inuocatione Sanctorum, vel propter hanc solam rationem, quia in Scriptura non est tradita, sentiendum sit, ex breui hac commonefactione manifestum est.

Regula inuocationis de legitima inuocatione.

Secundò manifestum est, inuocationem Sanctorum discedere ab ea doctrina, quæ de vera inuocatione, in sacra Scriptura tradita, & diuinitus mandata est. Est verò & huius argumenti vis maxima. Cùm enim omnes Gentes suas haberent inuocationes (sicut Plinius dicit, Tunc votorũ locum esse, quando spei nullus est) quæ ideo vanæ & falsæ sunt, quia sine verbo Dei, ratio doctrinam rectæ inuocationis, naturaliter ignorat, ingens certè & inenarrabile beneficium Dei est, quod in verbo suo patefecit, quomodo velit inuocari, & quæ inuocatio accepta & efficax sit. Ab illa verò patefactione discedere, & alios modos inuocationis, præter & extra verbum Dei cõminisci, quale peccatum sit, à piis facilè iudicari potest. Sola siquidem vera Christi Ecclesia, præ omnibus aliarũ Gentium religionibus, hoc proprium & peculiare habet beneficium, quod Deum rectè inuocare nouit, eo scilicet modo, qui in verbo Dei patefactus & monstratus est. Est quidem inuocatio, sicut dictum est, etiã apud Ethnicos, sed vera Ecclesia inuocationem suam ab Ethnica, Turcica, Iudaica seiungit his notis, quod Deum inuocat, sicut essentiam & voluntatem suã in verbo patefecit, & eo modo inuocat qui in verbo præscriptus & mandatus est. Inde vera inuocatio ponitur tanquam nota Ecclesiæ Dei, in qua sunt sanctificati in Christo, & vocati Sancti, cùm omnibus, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, prima Corinthiorum primo. De aliis verò religionibus, etsi dicunt se inuocare vnum Deum, conditorẽ cæli & terræ, tamen quia non iuxta verbum Dei inuocant, Scriptura pronunciat, Psalmo septuagesimo nono, Ieremiæ decimo, Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Cùm igitur sapientia sit Ecclesiæ propria, quod ex verbo & secundum verbum nouit Deum rectè inuocare, cumq; gloria Dei propriissima sit inuocatio, & nulla maior virtus, nulla etiam efficacior consolatio sit, quàm vera inuocatio: Constantissimè retinendus est ille modus inuocationis, qui in Scriptura diuinitus monstratus & mandatus est, nec vlla ratione ab eo discedendum, vtq; inuocatio illa pura & sincera retineatur, non sunt miscendi alij modi, qui nullo mandato, aut exemplo probato, in Scripturis confirmati sunt.

Inuocatio Sanctorum cũ doctrina vera... [marginal note continues:] pugnat, de vera inuocatione non consentit.

Sola Ecclesia Deum rectè inuocare potest.

Inuocationes reliquorum hominum contra Ecclesiã.

Est autem doctrina inuocationis, sicut in verbo Dei tradita est, plana & perspicua: Quomodo scilicet sit orandum, quid sit petendum, & quòd in oratione adorandus aut compellandus, & in necessitatibus, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur, custodiamur, liberemur & saluemur, inuocandus sit solus verus Deus, Pater, Filius & Spiritus sanctus, idq; in nomine Christi Mediatoris. Hæc inuocatio vera est, habet enim verbũ & mandatum Dei, habet etiam exempla in Scripturis probata. Nec incerta est hæc inuocatio. Habet enim testimonia Scripturæ, quòd Deo placeat & efficax sit, & habet promissiones, quæ iubent sic inuocantes firma fide statuere, quòd certò recipiantur & exaudiantur. Deus enim, quem inuocamus, orationes nostras audit, quia corda scrutatur, Romanorum octauo. Potest iuuare, quia omnipotens est, & vult iuuare, quia clemẽs est, & verax, qui iussit se inuocari, & promisit se ita inuocãtibus auxilium, Psalmo quinquagesimo. Cumq; indigni simus, qui à Deo exaudiamur & iuuemur, proponit nobis Scriptura Christum Mediatorem, vt in eius nomine,

Capita, in quibus consistit vera doctrina inuocationis.

hoc est,

hoc est, propter intercessionem & merita ipsius, petamus nos exaudiri & iuuari. Et affirmat Scriptura intercessionem, & merita ipsius adeo grata & efficacia esse coram Deo, vt propter ea certo affirmet, inuocantes licet indignos exaudiri & iuuari. Ipse etiam mediator iubet nos ad se confugere, Matth. 11. Venite ad me, &c. De hoc mediatore Scriptura affirmat, quod ingrediatur in Sanctum sanctorum, hoc est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens pectus æterni patris, interpellans pro nobis, aspiciens motus, dolores, gemitus & preces cordis nostri, ac perferens ea ad patrem.

Antithesis inuocationis Sanctorum.

Et quid præterea ad certitudinem inuocationis desiderari posset? Ab hac vero regia via, inuocatio Sanctorum discedit, & quasi hic modus inuocationis, quem Scriptura præscribit, non satis sit vel tutus, vel sufficiens, vel certus, vel efficax, vel Deo gratus, alios & quidem varios modos inuocationis Sanctorū miscet, quos vel præfert, sicut ostendimus, vel vbi verecundissime agit, succenturiatos adiungit inuocationi, quæ habet mandata & promissiones diuinas, in Scriptura expressas. Hæ vero opiniones & persuasiones, partim impiæ, partim iniquæ sunt, in verbum, mandata & promissiones diuinas, in Scripturis traditas. Et quæ pœna sit eorum, qui à verbo Dei discedunt, & ei aliquid addunt, denunciatur Apocalyp. 22. De cultibus certe & adoratione Deus inquit, Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vitæ, & foderunt sibi cisternas, &c. Et Roman. 1. Coluerunt creaturam παρὰ τὸν κτίσαντα præter creatorem, hoc est, non tantum creatorem, sed præterea etiam creaturas coluerunt. Ita enim παρὰ vsurpatur, 1. Corinth. 3, & Galat. 1. Et Samaritani reprehenduntur, quod & Deum, & præter Deum etiam creaturas adorarint & coluerint, 4. Reg. 17.

Inuocatio Sāctorū pugnat cū forma veræ inuocationis in Scriptura tradita.

Inuocatio igitur Sanctorum, ideo, quia discedit à forma veræ inuocationis, quæ in Scriptura diuinitus est tradita, monstrata & mandata, repudianda est, cum vt gratitudinem nostram erga ingens hoc beneficium Dei, quod doctrinam veræ inuocationis rationi ignotam, in verbo suo nobis patefecit, ostendamus, tum vt à corruptelis veræ inuocationis alienos nos esse, probemus. Diabolus enim inde vsque ab initio generis humani, ad corrumpendam puritatem doctrinæ de inuocatione, variis modis semina sparsit, & semper sparget, initiis leuioribus quidem, sed ex quibus postea manifesti idololatrici furores sequuntur, sicut exemplis iam ostensum est in historia inuocationis Sanctorum, mox plenius ostendemus.

Quod si inuocatio Sanctorum nihil aliud haberet vitij, tamen periculosum esset, à modo inuocationis, ab ipso Deo, in verbo ipsius præscripto, discedere. Et inter ipsos Pontificios multi agnoscunt, melius, rectius, certius & tutius esse, ipsum Deum in nomine Christi inuocare, quam inuocationem ad Sanctos dirigere. Cur igitur propter incerta ea, quæ certa sunt, relinquimus? aut quare certis incerta vel præferimus, vel certe miscemus? Cum inuocatio maxime debeat religiosa esse, & certo ac firmo fundamēto niti. Audiui à viro quodam clarissimo, Georgium Cassandrum, qui inuocationem Sanctorum, vt alia quædam Pontificia pingere conabatur, cum in

Georgius Cassander.

colloquium hac de re cum quibusdam venisset, tandem post multas velitationes respondisse: Ego, inquit, in meis precibus, nō soleo Sanctos inuocare, sed inuocationē dirigo ad Deum ipsum idq; in nomine Christi, hoc enim tutius esse existimo. Ita Hofmeisterus, postquam multas sententias veterum de inuocatione Sanctorum coaceruasset, tandem concludit illa sententia, quæ extat in libris de visitatione infirmorum, qui Augustino adscribuntur, libro 1. cap. 2. Tutius & iucundius loquar ad meum Iesum, quam ad aliquem sanctorum Spirituum Dei, &c. Audiui ex Sarcerio, cum Georgius Dux Saxoniæ in agone mortis constitutus esset, & Monachi certatim ipsum exhortarentur, alius vt Mariam, alius vt Angelos, alius vt diuersos Sanctos auxiliatores inuocaret, tandem nobilem quendam, Ducis familiarem accessisse, & Ducem ita compellasse: Celsitudo vestra in politicis negotiis semper vsa fuit hoc prouerbio: Recta sine ambagibus progredi, esse viam maxime compendiariam. Quare igitur in hac via periculosissima Celsitudo vestra tam varias ambages sectatur, & non potius inuocatione sua, recta per Christum ad Deum ipsum, qui certo iuuare & vult & potest, accedit? Erasmus suo more iocatur, cum in naufragio quisque ad suum sanctum, tanquam ad Deum tutelarem inuocatione confugeret, vnum quendam, cum videret præsentissimum imminere periculum quod moram longam & lenta auxilia non admitteret, varia cogitasse, si Nicolaum suum inuocaret, incertum esse an audiret, & forsan aliorum votis audiendis & expediendis occupatum, non posse sibi iam cito vacare, aut si vellet, forsan non admitti tam cito ad audientiam apud Deum, tandem igitur id, quod certius & tutius esset, constituisse, se recta ad ipsum Deum per Christum confugere velle, cum scriptum sit Psalmo 50. Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te, & glorificabis me. Item Ebræ. 4. Accedamus ad Pontificem nostrum Christum, thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum.

Hofmeisterus.

Narratio de Georgio Duce Saxoniæ.

Erasmus.

Inuocatio Sāctorū pugnat cū manifesto verbo Dei.

Tertio, Inuocatio Sanctorum non hoc tantum habet vitij, quod sine verbo Dei suscipitur, & à norma inuocationis in Scripturis tradita recedit, sed præterea directe, & quasi aduersa fronte pugnat, contra manifesta Scripturæ testimonia. Id quod manifestissimum est, si modo ea, quæ Pontificij in suis inuocationibus Sanctis tribuunt, ad Scripturam cōferantur. Sunt autem in inuocatione Sanctorū quædam, quæ tam crasse & enormiter, contra verbum Dei pugnant, vt piorum animi exhorrescant, & ipsos etiam Pontificios ferme pudeat crassæ istius turpitudinis, quæ à superstitione & idololatria, excusari & defendi nequaquam potest. Et tamen in publica praxi Ecclesiæ ipsorum retinentur. Prolixe enim ostendimus, Pontificios inuocare Sanctos, vt auxiliatores, præseruatores, custodes, & liberatores in necessitatibus, imo Sanctos in inuocationibus diserte nomināt refugium, præsidium, tutelam, vitam, salutem nostram, quod tam euidenter cum Scriptura pugnat, vt inter ipsos Pontificios, qui aliquid adhuc frontis habent illud negare non possint. Soli enim Deo in inuocatione hæc tribuenda sunt. Psalmo 46. Deus noster,

Quæ Sanctis Pontificij in inuocatione tribuant.

noster, refugium & robur, adiutor in tribulationibus, propterea non timebimus, etiamsi turbetur terra. Deus est in medio eius, non commonebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo, Dominus exercituum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Psalm. 18. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. In tribulatione mea inuocaui Dominũ & exaudiuit me, de inimicis meis, & factus est Dominus protector meus. Liberauit me, quoniam voluit me. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me, propterea celebrabo te in nationibus, & nomini tuo canã. Psal. 143. Dominus misericordia mea & refugium meum, susceptor meus, & liberator meus, & in ipso speraui. Ioan. 14. Ego sum vita. Psal. 36. Quoniam apud te est fons vitæ. Ps. 62. Vtiq; ad Deum silens respicit anima mea, ab ipso enim salus mea. Ipse est petra mea, & salus mea, Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia. Actor. 4. Non est in aliquo alio salus. Isaiæ quadragesimo quinto, Rogant Deum non saluantem. Nam Deus saluans nõ est præter me. Oseæ decimotertio. Tantummodo in me auxilium tuum. 2. Par. 20. Quando ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Esther 14. Domine adiuua me, cui præter te nullus est auxiliator alius. Sed quid laboro colligere multa talia testimonia, cum tota Scriptura nihil aliud doceat? Quam enormiter vero, & quã crasse, Inuocatio Sanctorum apud Pontificios, hisce testimoniis, & vniuersæ Scripturæ repugnet, sola inspectio & collatio eorum, quæ supra ipsorũ verbis transscripsimus, plus satis docet.

Spem fiduciã & solatium in Sanctos collocare. Ita in sanctos collocare spem, fiduciam & solatium, sicut inuocationes Pontificiorũ expresse faciunt, manifeste pugnat cum verbo Dei. Quid enim in toto Psalterio aliud resonat, quam, In te Domine speraui, non cõfundar. Tu es spes mea. In Domino confido, In te cõfidit anima mea? Et 2. Cor. 1. pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione. Ro. 15. Deus patientiæ & consolationis. Et tota Scriptura sacra asseuerat, spem & fiduciã cultus esse soli Deo debitos. Iere. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine. Psal. 117. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Psal. 146. Nolite confidere in filiis hominum, in quibus non est salus. Psal. 113. Qui timent Dominum, sperent in Domino, adiutor eorum, & protector eorum est.

Confugere in inuocatione ad gratiam & misericordiam Sanctorum. Pugnat etiam cum Scriptura ad gratiam & misericordiam Sanctorum in inuocatione confugere, quod Pontificios facere ipsorum verbis ostendimus. Ebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. *Blasphemia Pontificiorũ in Deum.* Contumeliosum autẽ & blasphemum est, quod fingunt, Deum vt truculentum, misericordiam abdicasse, & tradidisse eam exercendam Mariæ & Sanctis. Totius enim Scripturæ vox vnica est, sicut Exodi 33. Deus ostensurus gloriam suam, & omne bonum, inquit: Miserebor cui miserebor, & clemens ero erga quem clemens ero. Et Psal. 145. Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors. Bonus est Dominus in omnes, & miserationes eius super omnia opera eius.

Similiter cum verbo Dei ex diametro pugnat, quod omnia ea, quæ diuina beneficia sunt, quæ Scriptura affirmat à solo Deo nobis dari & conferri, Pontificij à Sanctis petunt. *Bona à Sanctis petere, quæ à Deo dari, Scriptura tradit.* In preculis enim suis, expresse Sanctos vt donatores & largitores beneficiorum ac donorum tam spiritualium, quã corporalium, cum huius, tum futuræ, vitæ, compellant, implorant, inuocãt, & propter impetranda à Sanctis illa beneficia, eos colunt & venerantur, id quod Pontificios facere ex authẽticis ipsorum inuocationibus ostendimus. Talis autem inuocatio manifesta & horribilis idololatria est: gloriam enim Dei in creaturas transfert, Isai. 48. Rom. 1. Hæc in inuocatione Sanctorum, tam enormiter & crasse impia sunt, vt multi ex Pontificiis, eorum defensionem suscipere non ausint. *Excusationes impietatis, quæ inest inuocatione Sãctorum.* Cumq; inficiando elabi non possint (res enim manifesta est) de vulgi superstitionibus & abusibus quædam declamitant. Sed in authenticis formulis precationum, publice talia in Ecclesiis ipsorum leguntur, demurmurantur, imo sonoro boatu decantantur, & à summis Pontificibus confirmata leguntur, quæ si iam non probant, sicut probare non possunt, cur igitur publice & expresse ea non damnant, & ex Ecclesia abiiciunt?

Reliqua vero in inuocatione Sanctorum nouis coloribus pingere, & Sophisticis fucis incrustare, & occultare conantur. *Quomodo idololatriam inuocationis Sanctorum Pontificij pingant & occultent.* Dicunt enim, se non tribuere Sanctis, quod sua potestate inuocantibus possint auxiliari, sed quod Deus beatis in cœlo omnia illa beneficia conferat, vt ipsi inuocati, dent, largiantur & distribuant ea hominibus. Sed & hoc sine omni Scripturæ testimonio dicitur, imo Scripturæ repugnat, quæ ad gloriam Christi mediatoris affirmat pertinere, quod acceperit dona pro hominibus, Psalm. 68. Et sedens ad dextram patris, ea conferat hominibus, Ephes. 4. Nam dextera Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hoc, quod videtis & auditis, Actor. 2. Pater enim diligit filium, & omnia ipsi dat in manum, Ioan. 3. & 13. Vt ex plenitudine eius accipiamus, Ioann. 1. Ideo pater ipsum dedit caput Ecclesiæ, vt dona & beneficia diuina, à Deo per Christum caput nostrum ad membra deriuentur, Ephes. 1. & 4. Colos. 2. Quia igitur inuocatio Sanctorum, hanc gloriã mediatoris & capitis nostri, partim Christo prorsus adimit, & ad sanctos transfert, partim in hoc officio mediatoris & capitis, Christo Sanctos tanquam socios & sodales adiungit, & quidem tanto numero, & eo modo, vt Christus inter tot socios, in hoc officio, vix agnosci possit, sicut preculæ Pontificiorum ostendunt: manifestum est etiam, hanc qualemcunq; incrustationem inuocationis Sanctorum, verbo Dei destitui, imo contra Scripturam & contra officium Christi capitis pugnare.

Pleriq; hoc collyrio vtuntur, Sanctos tantum vt Intercessores apud Deum inuocari, vt suis intercessionibus & meritis apud Deum nobis, qui indigni sumus, ea, quæ petimus, impetrent & obti- *Quod Sanctos tantum vt intercessores inuocent.*

obtineant. Sed & hoc Scripturæ aduersari planum faciemus. Ad gloriã enim sacerdotij Christi, pertinet etiam officiũ intercessionis, vt scilicet propter intercessionẽ, & merita ipsius exaudiamur, recipiamur, iuuemur & saluemur, sicut Scriptura multis hoc probat, Ebr. 7. & 9. Quia vero viuentes in hoc seculo, iubentur pro se inuicem intercedere seu interpellare, 1. Tim. 2. Et Paulus petit pro se preces fieri ad Deũ in Ecclesia, Rom. 15. Et certum est tali intercessione nihil derogari officio sacerdotij mediatoris Christi: videndum igitur est, quomodo Scriptura illam intercessionẽ apud Deum, quã soli Christo mediatori & Pontifici nostro, tanquã proprium & peculiare officium sacerdotij ipsius tribuit, describat. Inde enim manifestum euadet, nullũ in hoc officio socium Christo adiungendum esse.

Intercessio pars sacerdotij Christi.

Descriptio intercessionis Christi apud Deum, iuxta Scripturam.

Summa autem hæc est: Quia propter peccata indigni sumus, qui in conspectum Dei, nostris orationibus admittamur, exaudiamur, recipiamur, misericordiam & gratiam, ad auxilium opportunum inueniamus: Deus igitur ipse Christum cõstituit Pontificem, Mediatorem, Aduocatum seu Intercessorem, Ebr. 7. Qui in cœlo appareat vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et sit misericors & fidelis Pontifex, in his, quæ apud Deum nobis agenda sunt, vt peccatoribus Deum propitium reddat, Ebrę. 2. Vt per ipsum aditum & accessum habeamus ad Deum, Ephes. 3. Ebræ. 7. Vt per & propter intercessionem & merita ipsius, misericordiam consequamur, & gratiã inueniamus ad auxilium opportunum, Ebręo. 4. Vtq; intercessio illa sufficiens, Deo grata, nobis vtilis, efficax, certa & tuta sit. Epistola ad Ebręos cap. 7. & 9. docet officium redemptionis & intercessionis coniuncta esse, ita vt dignitatem, virtutem seu efficaciam intercessionis Christi ex meritis redemptionis pendere ostendat. Secundo addit. Ideo oportuisse, mediatorem seu Aduocatum nostrum, filium Dei esse. Tertio, secundum assumptam naturã, excelsiorem cœlis factum, ad dexterã Dei, ingressum Sanctum sanctorum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Quarto, Deum ipsum & quidem iureiurando constituisse illum mediatorẽ, aduocatum & intercessorem. Et ex his fundamentis concludit, vnde saluare ad plenum potest, qui per ipsum accedit ad Deum, semper viuens ad hoc vt interpellet pro nobis. His etiam fundamentis reliqua, quæ Scriptura de hac parte sacerdotij Christi tradit, nituntur, vt Ioannis 16. Quicquid patrem petieritis in nomine meo, dabit vobis. Ioannis 14. Ego sum via, veritas & vita, nemo venit ad Patrem nisi per me. Ioan. 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Ephes. 3. Per Christum habemus fiduciam & accessum, in confidentia per fidem ipsius. Rom. 5. Per Christum habemus accessum fide in gratiam. 1. Ioann. 2. Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Roman. 8. Quis accusabit? Quis condemnabit? Christus mortuus est, imo & suscitatus est, & est ad dexteram Dei, & intercedit pro nobis. Tales aduocatos seu mediatores, ex nulla creatura facere debemus. Solius enim Christi mediatoris, propriũ officium hoc est, & ad sacerdotium ipsius pertinet. Inde Paulus 1. Timoth. 2. dicit. Vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus, vbi non tantum de mediatore redemptionis loquitur, sicut Pontificij per distinctionem inter mediatorem redemptionis & intercessionis, locum illum Pauli eludere conantur: Sed diserte & hoc tractat, propter quem orationes nostræ Deo acceptæ fiunt ad salutem, propter vnum scilicet illum mediatorem, qui semetipsum dedit pretium redemptionis pro omnibus. Et Christus ipse exclusiuam particulam expresse ponit, Ioan. 14. Nemo venit ad patrem nisi per me.

Officium redemptionis & intercessionis Christi coniungitur.

Distinctio Papistica, inter mediatorem redemptionis & intercessionis.

Huic vero officio Sacerdotij Christi, diserte aduersatur & repugnat Põtificia inuocatio Sanctorum, sicut ex iis, quæ supra annotauimus, manifestum est. Expresse enim Sanctos ita inuocant, vt merita sua interponant inter iustitiam Dei, & indignitatem nostram. Et summa omnium precularum huc redit, quod petunt, intercessionibus & meritis Sanctorum se exaudiri, recipi, iuuari, protegi & saluari, sicut & Canon Missæ ipsorum dicit: Quorum precibus & meritis concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Intercessionis Christi vero non faciunt expresse in suis preculis mentionẽ, imò diserte disputant, Christum non esse ita inuocãdum, vt oret seu intercedat pro nobis. Hac vera ratione Christus ab ea parte sacerdotij sui, vel prorsus deiicitur & deturbatur, aut si mitissime cum ipso agatur, alij multi & varij socij in hoc officio ipsi adiunguntur, quod Scripturæ, sicut ostendimus, repugnat.

Antithesis inuocationis Sanctorum, Summa precularum Papisticarum, quibus Sanctos inuocant. Canon Missæ.

Considerentur saltem illæ rationes, quas reddunt, quare præter Christum, etiam Sancti vt mediatores & aduocati, seu intercessores inuocandi sint, quia scilicet Christus durior, rigidior & asperior sit: Sancti vero magis propitij, clementes & misericordes, imò ad exaudiendum & iuuandũ promptiores, vt qui easdẽ calamitates in carne ipsi etiam experti sint. Hæc certe ratio Sanctos in officio mediatoris, non tantum Christo adiungit, sed manifeste præfert, & ex diametro pugnat contra expressam Scripturæ sententiam Ebrę. 2. Debuit per omnia fratribus similis reddi, vt misericors & fidelis esset Pontifex in his quæ apud Deũ forent agenda. Nam ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, potest & iis, qui tentantur auxiliari. Ebræ. 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia, secundum similitudinem absq; peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt consequamur misericordiã, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunũ: Ita etiam cum scriptura pugnat, quod dicunt, peccatores etiamsi pœnitentiam agant, non audere ad Christum mediatorem accedere, cum ipse omnes voce dulcissima ad se inuitet, Matt. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et promissio extat suauissima, Ioan. 6. Eum, qui venerit ad me, non eiiciam foras.

Causæ cur Sancti inuocandi sint, vt aduocati & intercessores. Prima. Sancti Christo misericordiores.

Refutatio è Scriptura.

Secunda. Peccatores nõ audere adire Christũ mediatorem.

Ex his manifestum est, immensum & infinitũ discrimen esse, inter intercessionem Christi capitis, Pontificis, Mediatoris & Aduocati nostri, & inter preces cõmunes, quibus membra Ecclesiæ, in hac vita, pro se inuicem orant. Et ostensum est, Pontificios in suis inuocationibus, tribuere Sanctis illam intercessionem, quæ ad sacerdoti-

cerdotium Christi pertinet, & ipsius propria est.

Inuocatio & adoratio soli Deo debetur.

Imò totum negotium, & quidem ipsæ appellationes inuocationis & adorationis Sanctorũ, pugnãt contra Scripturam, quæ Deum iubet inuocare & adorare. Psal. 17. inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. Item, in tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui, &c. Psal. 50. Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Psalm. 86. Beneficus esto mihi Domine, quia te quotidie inuoco. Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui, quoniam tu Domine bonus es & propitius, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te. Psalm. 120 Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Psal. 144. Præsto adest Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, voluntatẽ timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos, &c. Et ne opus sit ire per singula, Salomon 3. Reg. 8. enumerationem instituit per partes seu species, quod in omnib. necessitatibus Deus sit inuocandus. Quodq; gloria exauditionis Deo debeatur, testatur Psalm. 18. & 50. Et breuiter, salutarem inuocationem debere ad Deum fieri per Christum cõfirmat Paulus ex Ioële: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Vnus enim & idem est Dominus omnium πλουτῶν, hoc est, thesaurus bonitatis, gratiæ & beneficentiæ suæ exuberans in omnes inuocantes se. Et salutarem inuocationem cum fide ita connectit, vt diserte dicat: Quomodo inuocabunt in quem non credunt? Eum igitur solum inuocare debemus, in quem Scriptura nos credere iubet. Et sicut in nullum alium, quam in solum Deum credere debemus, ita etiam solum Deum inuocare debemus. Alias sicut fide, ita etiam inuocatione, si ad creaturas transferatur, idololatria committitur. Scriptura quidem dicit, Exod. 14. Crediderunt Domino & Mosi seruo eius. Sed Patres recte dicunt: Aliud esse credere alicui, & aliud credere in aliquem, quod soli Deo competit. Osius, quia videt hoc argumẽto, Rom. 10. causam inuocationis Sanctorũ funditus subuerti, vt ei periclitanti & labascenti subueniat, non veretur affirmare, etiam in Sanctos credendum esse. Idq; probare conatur ex Epist. ad Philemonem, vbi Paulus dicit: Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & erga omnes Sanctos. Paulus vero nequaquam dicit: Credo in Deum & in omnes Sanctos, sed vtitur consueta sua distributione, quod recenset fidem in Deum & charitatem erga proximum. Scriptura recte inde probat, Christum esse Deũ quia iubemur in illum credere, & ipsum inuocare. Quod argumentum de diuinitate Christi per inuocationem Sanctorum prorsus obscuratur & labefactatur.

Credere alicui.
Credere in aliquem.
Osii vox blasphema.

Est & hoc firmum & illustre argumentum cõtra inuocationem Sanctorũ, quod Christus præscribens formulam veræ, piæ & salutaris inuocationis, inquit: Quando oratis dicite: Pater noster, qui es in cœlis, Quia tuũ est regnum, & potentia, & gloria. Ille ergo solus inuocãdus est, qui est pater noster in cœlis, cuius est regnum, potentia & gloria. Quæ vt solius Dei propria sunt, ita Sanctis vel verbo, vel ipso facto inuocationis ea tribuere, idololatria est. Hac certa nota discernitur vera inuocatio à falsa, sicut Dauid & Ieremias pronunciant. Effunde iram tuam in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Et impiorum descriptio traditur, Psalmo 53. Deum non inuocant. Licet enim omnes Gentes sentiant, se inuocare illũ Deum, qui est creator cœli & terræ, quia tamen non ita sicut se patefecit, inuocant, patrem scilicet, filium & Spiritum sanctum in nomine Christi, sed præter Deum, alias potestates intermedias inuocant, sicut Augustin. lib. 8. de ciuitate ostendit, Deus pronunciat ipsos non inuocare nomen suum. Se enim solum vult inuocari & adorari, sicut Christus inquit, Matth. 4. Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & ipsum solum coles. Atque propter hanc causam Sancti & homines & Angeli, magno zelo adorari se prohibuerunt, Actorum 10. & 14. Apoc. 19. & 22. Quomodo vero Pontificij locos illos eludere conentur, mox in refutatione argumentorum dicemus.

Formula orationis Dominicæ, euertitur inuocatio Sanctorum.

Discrimẽ veræ & falsæ inuocationis.

Postremo pugnat & hoc contra Scripturam, quod Sanctis in cœlo, inuocationib. suis hoc tribuunt, quod præsto adsint inuocantibus, quod hominum corda intueantur, cogitationes & gemitus cognoscant, audiant, discernant & iudicent. Solius enim Dei & Christi mediatoris, propriũ est, omnibus adesse, corda intueri & scrutari, ac cogitationes videre: Idq; in oratione fieri, Paulus ex professo affirmat, Rom. 8. Qui scrutator corda, scit quid desideret Spiritus. Matth. 6. Ora patrem tuum, qui est in occulto, & pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi in propatulo. Psalmo 18. Clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius. Psalmo 38. Gemitus meus à te non est absconditus. Psalmo 79. Introeat in conspectum tuum gemitus compeditorũ. Psal. 144. Præsto adest Dominus omnibus sese inuocantibus. Deu. 4. Non est alia natio, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut dominus Deus noster adest cũctis obsecrationib. nostris. De Sanctis vero, qui ex hac vita discesserunt, Scriptura expresse tradit, quod nos & res nostras in terris non cognoscant. 4. Reg. 22. Colligam te ad patres tuos, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum. Isaiæ 63. Populus protestatur se ideo oratione ad Deum confugere, quia Abraham nescit nos, & Israel ignorat nos, tu vero pater noster es, respice de cœlo.

Docent Sanctos inuocantibus adesse, & gemitum cordis humani intelligere.

Sancti mortui nõ cognoscunt res humanas in terris.

His simpliciter contraria sunt, quæ in inuocatione Sanctorum geruntur, sicut ostendimus. Quod vero singulis Sanctis certas procurationes assignant, hoc fit sine omni Scriptura, exemplo prorsus Ethnico, sicut Mantuanus dicit: Vt Martem Latii, sic nos te diue Georgi.

Procurationes singularũ Sanctorum.

Hæc Scripturæ testimonia, quę liquido & certo ostendunt, quid de Pontificia inuocatione Sanctorum sentiendum & iudicandum sit, sine rhetoricis amplificationibus, nuda tantum, simplici & breui recitatione, opposuimus præcipuis erroribus, qui in inuocatione Sanctorum hærent, vt ipsa contrapositio iudiciũ ex verbo Dei ostendat. Possent formari & aliæ rationes contra inuocationem Sanctorũ, quod scilicet eum quem in necessitatibus inuocamus, necesse sit scire, velle, & posse iuuare inuocantes se, quodq; inuocantium preces ad ipsum possint pertingere, & quod melius intelligat, quibus rebus opus habeamus, quam à nobis exponi potest. Hæc vero soli

Congeries rationum oppositarum inuocationi Sanctorum.

ro soli

rosoli Deo conueniunt, nisi Sanctos velimus omnipotentes & omniscios facere. Sed quādo Scripturæ testimoniis, ipsis verbis Dei, erroribus opponuntur, tunc non humanæ argumentationes, sed ipsa vox diuina iudicium pronunciat de controuersia.

EXPLICATIO ET REFVTATIO ARGVMENTORVM,

quæ à Pontificiis pro stabilienda inuocatione Sanctorum formari & opponi solent.

PIIS conscientiis satis est, & firmis & perspicuis Scripturæ fundamētis, cognitam habere doctrinam de vera inuocatione Dei in nomine Christi. Hac enim rectè cognita, quicquid ab ea diuersum est, aut cum ea pugnat, sine disceptatione repudiabunt, etiamsi non possint omnia sophismata, quæ veritati acute opponūtur, soluere. Cumq; præterea hactenus ostensum sit, Pontificiam inuocationem Sanctorum non esse verbo Dei traditam, sed ab eo dissentire, Imo cum eo pugnare: Et contra manifestam Scripturæ sententiam, nulla argumenta vel admittenda vel recipienda sint, posset totū hoc caput, quod in refutandis argumentis aduersariorū occupatur, omitti. Ne tamen aliquid, quod certam & solidā fidei πληροφορίαν turbare aut labefactare possit, relinquatur: præcipua argumēta quæ à Pontificiis, ad stabiliendā inuocationem Sanctorū formari & opponi solent, colligemus, addita singulis breui explicatione & refutatione. Nam & huius operæ non cōtemnendum erit pretium. Qualis enim causa sit, quā de inuocatione Sanctorum Pontificii defendunt, infirma, aliena & contorta argumenta, quibus ad eam stabiliendā vtuntur, ostendent. Et in refutationibus istorum argumentorū quædam, quæ ad illustrandam doctrinam de vera inuocatione nō parum faciunt, commode explicari poterunt.

Priusquam autem ordine argumenta recenseamus, illud præmittere non erit inutile, vnde colligi potest, qua fide & conscientia, Scripturæ quædam testimonia, ad stabiliendam inuocationem Sanctorum detorqueant. Eccius enim in suo Encbiridio diserte fatetur, Spiritum sanctū expressis Scripturis, hoc est, nec doctrina, nec mandato, nec promissione, nec exemplo tradidisse inuocationem Sanctorum. Et in veteri Testamento ideo non fuisse traditam inuocationem Sanctorum, quia populus alioquin propensus fuerit in idolatriam, & patres in limbo nondum fuisse beatos, quia ante passionē Christi non peruenerint ad visionem Dei. In nouo vero Testamento non esse traditam, ne Gentes ad veterem cultum idolorum reuerterentur, & ne Apostolis arrogantiæ hoc daretur, si docerent Sanctos post mortem colendos & inuocandos, quasi ipsi post mortem, gloriam illam quærerent. Hoc Lector bene notet. Si enim iuxta propriam ipsorum cōfessionem inuocatio Sanctorum nec in veteri, nec in nouo Testamento tradita est, Ergo nec ex testimoniis illis, quæ ex Scriptura allegari solent, probari potest. Imo ipsi Pontificii, quando tales Scripturæ sententias citant, non credunt, inuocationem Sanctorum in illis tradi. Nihil aliud itaq; agunt, quam quod simpliciorum oculos perstringere, & animos fascinare conantur, vt existiment, in allegatis Scripturæ testimoniis hoc tradi, quod ipsi allegatores fatentur, in tota sacra Scriptura expresse & certo non contineri.

Pontificij violenter Scripturā ad Sanctorum inuocationem detorquent.

Eccius.

Pontificij fatentur Scripturam non tradere de inuocatione Sanctorum.

Hanc glossam memineris semper præponendam, quando videris Pontificios testimonium aliquod Scripturæ, ad stabiliendam inuocationē Sanctorū proferre. Quod enim Asotus dicit, in Scripturis non quidem doceri, sed insinuari, inuocationē Sanctorum: Quodq; Iesuitę scribunt, non aperte eam in Scripturis tradi, sed in mysterio, vnde elicienda sit: non probationes sunt, sed ludificationes in re tanta. Sed ordine argumenta ipsorum videamus.

Petrus à Soto.

Iesuitæ.

I. In Regum aulis, non statim ad ipsum Principem subditis patet aditus, & si quis in conspectum ipsius Regis statim prorumpat, male accipitur. Sed illi, qui apud Principes in authoritate sunt, primum adeundi & obsequiis deliniendi sunt, vt per eos negotia apud Principem conficiantur. Ergo multo magis hoc obseruādum erit, quando Deus nobis adeundus est.

I. Argumentū à moribus aularum.

Ad hoc argumentum facilis est responsio. Nō enim ex similitudinibus rerum humanarū, præsertim, quæ per peccatum deprauatæ sunt, sed ex verbo diuinitus patefacto, de voluntate Dei iudicandum est. Quia scriptum est: Deus ego & nō homo, Ose. 11. Et de ipso negotio inuocationis diserte scribitur, Isai. 55. Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, neq; viæ vestræ viæ meæ, dicit Dominus, sed sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatę sunt cogitationes, & viæ meæ à vestris. Et quæ sint cogitationes ac viæ Domini quod ad inuocationem attinet, tradito certo verbo, nobis reuelauit. Ab illo discedere, & Deum ex corruptis aularum moribus æstimare, stultissimū sane, ne impium dicam, esset. Quod enim Principes ipsi non audiunt suos, illud non faciunt ratione officii, sed vel præ superbia & negligentia, quod suos despiciunt, & non curant, vel quod aliis deliciis & voluptatibus dediti, rebus suorum vaçare nolint. Quam infeliciter vero subditorum rebus corruptis hisce moribus cōsulatur, testantur totius Orientis & Occidentis querelę, vt non inuenuste argumentum hoc, homo quidam facetus deriserit. Cum enim in aula quadam, manibus singulos prensando, verbis demulcendo, & muneribus promerendo, diu circumactus fuisset, & tamen parum proficeret, audiens Episcopum quendam declamitare, de inuocatione Sanctorum, ex aulica illa cōsuetudine, exclamauit: Si in cœlis, quando Deus nobis adeūdus est, ea ratio est, quę in aulis, tūc simpliciter actum & cōclamatum nobiscum est.

Faceta huius argumenti irrisio.

Volui autem hoc argumentum primo loco ponere, vt obseruetur, inuocationem Sanctorum non ex verbo Dei sumptam, sed ex illis ipsis humanis ratiocinationibus extructam esse, ex quibus omnes idolomaniæ Ethnicorum ortæ sunt. Hoc enim argumento Ethnicos ad stabiliendam suam idolatriam vsos fuisse (sicut per Comites peruenitur ad Regem) testatur Ambrosius in primum caput ad Romanos. Et Augustinus libro octauo de ciuitate Dei, prolixe recitat, Platonicos ideo inter summum Principium, & inter vota hominum intermedia quæ-

Ethnicorum hoc argumentum est.

Ambrosius.

Augustinus.

dam numina, tanquam internuncios seu mediatores, qui vota nostra susciperent, & ad summum Deum ea referrẽt, ac ibi expedirent, & expedita ad nos referrent, finxisse: quia cogitarint nos indignos esse, quibus ad ipsum Deum pateat aditus, & infra maiestatem Dei esse, singulorum precibus vacare, cum supremam illam maiestatem aliis maioribus negotiis occupari verisimile sit. Nota autem est ex Scriptura, dulcissima doctrina, quod Deus velit & quidem mandet, vt inuocatione se accedamus, & promittat se singulos audire, & singulorum res etiam minimas, vt capillos defluentes curare velle. Quod si similitudo illa de intercessoribus in aulis pertinaciter vrgeatur, recte respondet Apologia nostra: Si Rex constituerit certum intercessorem, non volet ad se causas per alios deferri. Ita cum Christus sit constitutus Pontifex & intercessor cur quærimus alios?

Apologia.

II. Indignitas nostra cogit ad Sanctos confugere.

II. Humilitas in oratione Deo grata, nobis vtilis & necessaria est, vt indignos nos agnoscamus, qui ob conditionis vilitatem, & propter enormitatẽ ac multitudinem peccatorũ, Deum interpellemus, & ab ipso exaudiamur. Ergo sancti Deo carissimi, in quibus nulla exorandi indignitas cognoscitur, inuocandi à nobis sunt. Respondeo: Verum est, quod ad Deum eo propius quis accedit, quo se magis coram eo humiliat agnitione, conscientia, & confessione peccatorũ & propriæ indignitatis. Deus enim superbiam cum semper, tùm maxime in oratione odit, Luc. 18. Sed inde non sequitur, ad Sanctorum intercessiones & merita nobis indignis esse confugiendum. Deus enim certum nobis constituit Mediatorem, filium suum Dominum nostrũ Iesum Christũ, per hunc vult nos ad se accedere, & propter huius intercessionem & merita affirmat nos licet indignos, exaudiri, recipi & iuuari. Et hæc vera est humilitas, agnoscere & fateri, tantam esse nostram indignitatem, vt nec nostra, nec omnium Sanctorum, sed solius Christi merita, interposita inter Deum & indignitatem nostram, possint nobis impetrare gratiam & misericordiam ad auxilium oportunum. Pharisaica autem superbia est, vel nostra, vel aliorum hominum merita Deo in oratione opponere.

III. Quia Sancti sunt honorandi.

III. Honor, qui ministris & amicis alicuius Domini exhibetur, Domino non potest ingratus esse. Indicium enim est beneuolentiæ erga Dominum: Ergo cultus & inuocatio Sanctorum (de quibus Christus inquit: Non iam dicã vos seruos sed amicos meos) non potest Deo displicere.

Respondeo: Sanctos Dei esse honorandos seu venerandos, supra prolixe ostensum est. Sed inde non sequitur, eos esse inuocandos. Non enim ex coniecturis aut similitudinibus, sed ex verbo Dei de voluntate ipsius statuendũ est. Scriptum enim est, Lucerna pedibus meis verbum tuum: In verbo Dei autem traditur, quomodo Deus Sanctos suos velit honorari, & quem honorem sibi soli, vt Domino velit exhiberi, ita vt gloriam suam non velit dare alteri. Sanctos autem inuocatione esse honorandos, Scriptura non docet, sed affirmat solum Deum adorandum & colendum esse, Matth. 4. Item, Inuoca me in die tribulationis, &c.

IIII. ex gloriosa Christi exaltatione.

IIII. Christus secundum diuinã naturam æqualis est maiestatis cum patre: Secundum humanitatem autem exaltatus est, super omne nomen ad dexteram maiestatis. Ergo maior & altior est, quam vt vel nostris malis afficiatur, vt ad ipsum accedere ausimus, sed reuerentes tantam in ipso maiestatem, ad Sanctos potius confugiamus, qui promptiores erunt ad patrocinandum nobis, quia membra nostra sunt, & easdem miserias experti. Respondeo: Hoc argumentũ simpliciter pugnat cum expressa Scripturæ sententia. Ebre. 2. & 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed ideo similis factus est fratribus per omnia, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. Nam ex hoc quod cõtigit ipsum tentari, potest & iis, qui tentantur auxiliari. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium oportunum. Roma. 8. Est in dextera Dei intercedens pro nobis. Luc. 23. Memento mei quando veneris in regnum tuum. Matt. 11. Venite ad me. Ioan. 16. Quicquid in nomine meo petieritis, &c. Manifestum igitur est, vel ex hoc argumento, sine Scriptura, imo contra Scripturã, ex humani cordis cogitationibus & ratiocinationibus extructam esse inuocationem Sanctorum. Ad talia vero argumenta omnia Paulus respondet, Rom. 1. Frustrati sunt per ratiocinationes suas, & obtenebratum est cor insipiens eorum, cum putarẽt se esse sapientes, stulti facti sunt.

V. ex dicto Genes. 48.

V. Sed Genes. 48. Iacob dicit: Inuocetur super eos nomen meum, nomina quoq; Abraham & Isaac.

Respondeo: Vel hæc sola allegatio ostendit, qua fide causam hanc agant Pontificij. Certissimũ enim est pios in veteri testamento nunquam inuocasse nomen Abrahã, Isaac & Iacob: Quod ipsi etiam pontificij fatentur & concedunt, addita hac ratione, quod tunc Sancti in limbo caruerint visione Dei. Ergo falso, & quidem cõtra propriam conscientiam, hoc testimoniũ ad stabiliendam Sanctorum inuocationem allegant. Et quod Scholastici olim phrasin illã Gene. 48. non recte intellexerunt, barbariei istorum temporum imputari potest. Nunc vero studiis linguarũ tam feliciter illustratis, idem facere, morbidæ causæ, & malę conscientiæ indicium est. Vsitata enim in Scriptura hæc phrasis est, quando aliquis alterius nomine, tanquam familiæ ipsius insertus appellatur, vt Isai. 4. Vxores dicunt ad maritum: Inuocetur nomen tuum super nos. Et de templo sæpissimè Scriptura ita loquitur: Super quod inuocatum est nomen tuum, id est, quod nomine tuo appellatur, scilicet Domus Domini. Ita Iacob nihil aliud vult dicere, quam se nepotes suos, ex Iosepho natos adoptare in filios, vt sint & dicantur filij Iacob, siue Israël, ac si ex ipso Iacobo essent nati. Ne quis existimaret, ipsis aliquid derogari ideo, quod vel ex matre Ægyptiaca essent nati, vel quod Ioseph inter Ægyptios viuens eos genuisset. Sed excipiunt, Iacobũ in illa oratione, nõ tantum de politica adoptione sed de spirituali etiam benedictione agere. Plus igitur quam solam nuncupationem phrasin illam complecti. Respondeo: Quia tota posteritatis Israël felicitas & beatitudo cõstabat diuini fœderis hæreditate: Ero Deus tuus, & seminis tui post te. Item, Multiplicabo semen tuum, &c. Iacob igitur hac adoptione, simul etiam

Scholastici. Fallacia figuræ dictionis.

Inuocare nomen alicuius super aliquẽ.

Sententia verborum Iacobi.

Ad exceptionem responsio.

fœde-

fœderis successionem ad nepotes illos transmittere voluit: Quod inde fiebat, quia iam facti erāt filij Abraham, Isaac & Iacob. Phrasis igitur illa, per se simpliciter hoc sonat, Ephraim & Manassen, familiæ Iacob annumerari, & genere ipsius censeri. Inde vero sequebatur fœderis hæreditas, ideo Hebraismus simpliciter habet, Nomen meum vocetur in eis.

VI. Ex dicto Ieremiæ 15

VII. erem. 15. Si staret Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Respondeo: Regula vsitata & vara est: Conditionalis nihil probat, nisi posita conditione. Et sensus verborum eo inclinat. Mosen & Samuelem tunc non stetisse coram Deo pro populo. Ex hoc igitur loco contrarium potius ostēdi posset, intercessionem scilicet mortuorum tunc ignotam fuisse. Et vt maximè alterum concederetur, non tamen sequeretur esse innocandos. Pontificii vero nō possunt dicere Mosen & Samuelem tempore veteris Testamenti stetisse coram Deo pro populo. Tradunt enim, patres in limbo ante passionem Christi non admissos ad visionem Dei. Iterum ergo Lector animaduertit, qua fide Pontificij causam hanc agant. Sensus vero Prophetæ certus & manifestus est. Tam abominandū peccatum esse idololatriam coram Deo, vt etiamsi talis aliquis ipsi cōtingat intercessor, quales Moses & Samuel, dum in hac vita essent, fuerunt, se tamen non parciturum populo. Hęc interpretatio non est incerta. Eodem enim prorsus modo Deus loquitur, Ezech. cap. 14. Si fuerint trea viri illi, in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas: & sciunt Pontificii, Thomam ex glossa interlineari, glossam vero ex Hieronymo eodem modo locū illum interpretari; quod scilicet loquatur iuxta statum, quo hac vita Moses & Samuel fuerunt. Hos enim legimus, dum viuerent pro populo orantes iræ Domini restitisse, & impendentem auertisse sententiam. Et glossa addit: Hic est intellectus istius loci. Reputo autem hinc rectè iudicari, quam ruinosa sit causa innocationis Sanctorum, cuius talia ponuntur fundamenta.

Sententia verborum Ierem.

Confirmatio.

Thomas.

VII. Patres vet. Test. in inuocationibus suis memineriūt Patriarcharum.

VII. Sed patres veteris Testamenti in innocatione sæpe opposuerunt Deo nomina & merita Patriarcharū, vt Gen. 32. Deus patris mei Abraham & Isaac erue me, &c. Exod. 32. Deut. 9. Recordare seruorum tuorum Abraham, Isaac & Iacob, &c. Psal. 132. Memento Domine Dauid, & omnis afflictionis eius. Respondeo: Ipsa Scriptura se diserte declarat, quod hisce phrasibus veteres Deo cautum rationem fœderis, quo Abrahamo, Isaaco & Iacobo pepigerat, se posteritati ipsorū benefacturum, proponāt, quodq; se promissionibus Dei ad Patriarchas factis, niti ostendant. Ita enim Moses inquit, Exo. 32. Memento Abraham, Isaac, Iacob, quibus iurasti per temetipsum dicens: Multiplicabo semen eorum, & terram hanc dabo ei, ne dicant Ægyptij, &c. Deu. 26. Sicut iurasti patribus nostris. Ita in cantico græco Daniel. 3. Propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum, quibus locutus es pollicens, quod multiplicaturus, &c. Et 3. Regum 8. Solomon in dedicatione templi, Psalmum 132. ita declarat: Nunc Domine Deo Israël, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei. Item, firmentur verba tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid, patri meo. Psal.

Solutio argumenti, & explicatio phrasis.

89. Disposui pactum electo meo, iuraui Dauid seruo meo. Si deliquerint filij eius, non prophanabo pactum meum, semel iuraui in sanctitate mea, si Dauidi mentiar. Vbi ergo sunt misericordiæ tuæ Domine antiquæ, sicut iurasti Dauid in veritate tua, Hinc 2. Paralip. 21. Noluit Dominus disperdere domū Dauid propter pactum quod inierat cum eo. Et Isai. 37. Protegam ciuitatem hanc, propter me & propter Dauid seruū meum. Quod vero in orationibus illis non confugerint ad mortuorum intercessiones, manifestum est ex oratione, quæ extat Iesa. 63. Abraham nō cognoscit nos, & Israël ignorat nos, Tu Domine pater noster.

Et tamen mox additur: Conuertere propter seruos tuos, quia sumus tribus hæreditatis tuæ. Ergo tantum ad promissiones patribus factas, & ad beneficium fœderis cum patribus initi, confugiunt, quando dicunt: Recordare Abrahā, &c. Promittit quidem Deus, se propter pios, etiam posteris benefacturum, Exod. 20. Gen. 22. & 26. Iesa. 37. 3. Reg. 15. Sed pii in suis orationibus, sicut ostendimus, non merita patrum, sed gratuitam Dei promissionem allegant. Non enim dicunt, exaudi quoniam illi bene meriti, sed quia promisisti, pepigisti, iurasti illis.

VIII. A comparato mineris.

VIII. Allegant exemplum 2. Reg. 14. Absolom recōciliatus patri, non statim admittitur in conspectum eius, sed per biennium sedet in domo sua, & faciem Regis non videt, donec per intercessionē Ioab hoc impetret. Ergo multo minus peccator agens pœnitētiam, debet oratione sua statim in conspectum Dei prorumpere, sed ad Sanctorum intercessionem confugere.

Solutio per distinctionem.

Respondeo: Alia ratio est reconciliationis apud ciuilem Magistratum, alia vero apud Deū, de qua ex verbo iudicandum est, quod pronunciat nos fide per Christum habere accessum ad Deum, Ephes. 3. Accessum ad gratiam, Roma. 5. Et pater redeunti filio prodigo, cum adhuc longe abesset, obuiam procedit, amplectens illum, Luc. 15. Filius enim qui est in dextera patris, intercedit pro nobis, quis ergo accusabit, quis damnabit, cum Deus intercedente filio iustificet? Roman. 8.

IX. E similitudine regnorum mundi.

IX. Sed Adonias impetraturus Abisagen à Solomone matrem eius Bethsabe submittit aduocatam, quia inquit, nō potest tibi vt matri quicquam negare. Et Solomon matrem intercessuram collocat ad dexteram suam dicens, pete mater mea, neq; enim fas est, vt auertam faciem tuam, 3. Reg. 2. Ergo multo magis, de matre Domini hoc statuendum est, cum Solomon typum Christi gesserit.

Respondeo. De regno Christi, non ex similitudine regnorum huius mundi, sed ex verbo Dei iudicandum est: regnum enim eius, non est de hoc mūdo, sed cœlorum regnum. De solio vero Marię collocato ad dexteram Christi, & de autoritate eius, qua in societatem officij Christi admissa sit, Scriptura nihil docet, sed hæc soli & vni Christo tribuit. Et Christus ipse, eorum, quæ officij sui sunt, nihil ad matrem pertinere ostendit, eum deprecanti respondet, Ioann. secundo, Quid mihi & tibi mulier? Similis etiam historia extat Matth. 14. Marc. 3. Luc. 8. Ipsa etiam Maria inquit: Beatam me dicent omnes generationes, non quod ego magna futura sim, vt meum no-

men sanctum sit, sed quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius. Et quam inepta sit hęc ratiocinatio pro inuocatione Sanctorum, ipsa historia ostendit. Solomon enim duriter increpat matrem, ac sanctè iurat Adoniam moriturum, eumq; è vestigio interfici iussit. Infausta sane intercessio, quæ mortem affert. Talem sibi intercessionem Pontificii habeant: Nos Christum habemus aduocatum, qui est propitiatio pro peccatis nostris, 1. Iohan. 2. per cuius vitam seruamur ab ira, Rom. 5. Qui saluat eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, Ebr. 9. Eo pro nobis intercedente, quis accusabit? quis damnabit? Rom. 8.

X. Ex dicto Iob. 5.

X. Iob. 5. Voca ergo, si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.

Respondeo, nequaquam sententia est, Iobum debere in sua calamitate ad Sanctorum inuocationem confugere, sed præcedentia & sequentia ostendunt sensum: Neminem scilicet à iusto Deo puniri, vbi nō causa pœnæ subsit. Et ideo inquit: Ostende aliquem Sanctorum, qui in tali calamitate sicut tu, fuerit sine causa, quemadmodum tu existimas.

XI. Ex dicto Iob. 33.

XI. Iob. 33. Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem, miserebitur eius, & dicet: Libera eum, inueni in quo ei propitier. Respondeo: Elihu ostendit, quam variis modis Deus homines adducat ad pœnitentiam, vel immissis conscientiæ terriculamentis, vel per flagella castigationum. Et si tunc adfuerit homini nuncius, interpres voluntatis diuinæ, ea verbo ostendens homini, quid rectum sit: Hoc modo si in terroribus cōscientię seu in cruce accesserit ministerium verbi, operatur Deus pœnitentiā ad salutem. Et hanc sententiam quę vera est, verba ipsa reddunt: Angelos enim vocari Doctores, tanquā nuncios Dei, notū est, & hoc loco addit vocabulum, מליץ, quod significat interpretem, vt ostendat, qualem Angelum intelligi velit, nec textus habet (loquens pro eo) sed si fuerit iuxta eum Angelus interpres. Neq; hoc textus dicit: Angelū Deo annunciare hominis æquitatem, habet enim לאדם, vt scilicet homini annūciet rectitudinem seu officium ipsius, quæ omnia ad ministerium verbi congruunt. Gregorius interpretatur de intercessione Christi mediatoris. Hieronymus ita accipit, sicut Esaias pro Ezechia ægrotante orauit. Aut si de Angelo intelligatur, idem erit quod Actorum decimo Angelus ad Cornelium dixit: Orationes tuæ, & eleemosynę tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Inde vero non sequitur Sanctos esse inuocandos. Nam ne Angeli quidem se adorari aut inuocari volunt, Apocal. 22. & 19.

Angelus scripturæ phrasi significat ministrum verbi Dei.

Gregorius. Hieronymus.

XII. Ex viuorum hominum pro aliis intercessionibus aut deprecationibus.

XII. Sed Paulus vult fieri intercessiones in Ecclesia pro omnibus hominibus, 1. Timoth. 2. Et Iacobi 5. Orate pro vobis inuicem, vt saluemini, multum enim valet deprecatio iusti efficax. Et Paulus petit, vt Romani & Colossenses pro se orent, Roma. 15. Col. 4. Et quantum illis intercessionibus tribuat, ostendit, cum ad Philemonem inquit: Spero quod per orationes vestras donabor vobis: Et Deus ipse vult intercessores ad se parari Sanctos, vt propter ipsos exaudiat. Genesis 20. Orabit pro te, est enim Propheta, & viues. Iob. 42. Ite ad seruum meum Iob, & orabit pro vobis, faciem eius suspiciam, vt non imputetur vobis stultitia.

Ezechielis 22. Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus cōtra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. Ita Abraham pro Sodomitis, Gen. 18. Moises pro Israelitis intercedit, Psalm. 106.

Respondeo: Hæc omnia & similia etiam testimonia, loquuntur expresse de viuorum orationibus in hac vita. De illis habemus mandata, exempla, & promissiones in Scriptura Canonica. Et sicut miraculis, ita etiam exauditione orationum, Deus sæpe Prophetis & Sanctis suis, quia in hoc mundo contempti erant, testimonium præbuit veritatis, innocentiæ & acceptationis, Sicut cum Paulus captiuus duceretur Romam ob confessionē Euangelij, Deus ipsius orationib. donauit animas 276. in naufragio, Actor. 27. De iis vero, qui ex hac vita discesserunt, tale nullum extat mandatum, nullum exemplum, nulla promissio in Scriptura Canonica.

Texuntur quidem ratiocinationes à minori ad maius, & cogitationes non sunt impiæ, beatos in cœlis orare pro Ecclesia in genere, sicut supra diximus. Sed quomodo orent, in Scriptura reuelatum non est. Ex iis vero, quæ Sancti in hac vita agunt, non est sine expressis Scripturæ testimoniis dogma constituendum, aut articulus fidei faciendus de statu beatorum in altero seculo. Scriptura enim dicit: Oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cor hominis ascendit. Concedimus bonas & pias esse cogitationes, de beatis in cœlo, cupientibus & optantibus, cœlesti modo, Ecclesiæ in terris sub cruce militāti, optima quæq;, sicut in capite de veneratione Sanctorum ostensum est, modo nō pro necessario articulo fidei proponatur. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos, sicut apud Pontificios fit. De patrum enim cogitationibus, quod attinet ad societatem orationis Sanctorum, qui in cœlo sunt, & qui adhuc in terris versantur, mox in historia de origine inuocationis Sanctorum quædam dicemus.

Sed vrgent Pontificij, ex citatis testimoniis de viuorum intercessione hoc tamen consequi, nō repugnare officio mediatoris & Pontificis Christi, si alios & plures intercessores paremus, qui vna nobiscum, Deum in nomine Christi, pro nostris necessitatibus inuocent. Paulò ante vero ex perspicuis Scripturæ testimoniis, descripsimus intercessionem Christi mediatoris, Pontificis & aduocati nostri, quæ solius ipsius ita propria est, vt in ea nullum admittat socium. Et ostendimus, Pontificios suis inuocationibus ex Sanctis facere tales intercessores, vt ipsorum intercessionibus & meritis accessum habeant ad Deum, exaudiantur, recipiantur, iuuentur, & saluentur, quod simpliciter repugnat officio sacerdotij Christi. Ecclesiæ vero inter viuorum intercessio alia est. Petimus enim, vt Deum vna nobiscum per Christum inuocent, pro nostris necessitatibus. Et hoc, quia de Sanctis, in hoc seculo nobiscum adhuc versantibus, habet mandatū & promissionē Dei, non pugnat contra officium Christi mediatoris, Pontificis & aduocati nostri. Quod si quis vero etiam viuorum preces pro se, ea opinione peteret, sicut Pōtificij Sanctos inuocant, vt scilicet viuorū intercessione & me-

Ecclesia pro nobis intercessio in hac vita.

ritis exaudiretur, reciperetur, & saluaretur, is non iuxta Scripturam, Ecclesiæ intercessionem flagitaret, sed officio sacerdotij Christi manifeste derogaret.

Licet à viuis petere, vt pro nobis orent. Ergo & Sanctos inuocare licet, vt pro nobis intercedant.

Instant verò ex Pontificiis τὸ σχολαστικῶς μαλθακῶς λέγειν. Sicut sine impietate possum viuos inuocare, hoc est, petere ab ipsis, vt pro me orent: ita potero etiã Sanctos, qui iam cum Christo sunt, inuocare, vt pro me intercedant. Respondeo, Paulus petit per literas, vt Romani pro se orent, sed non inuocat Romanos. Est enim inuocatio præcipua pars cultus diuini, & complectitur affectum mentis, confugientis ad gratiam, præsidium & auxilium eius, quem inuocat. Atq; ideo Scriptura non dicit viuos à nobis inuocari, quos petimus, vt pro nobis orent. Sed quid, inquiunt, Si vocabulum inuocationis non tribuatur Sanctis, sed dicantur à nobis compellari? Respondeo: Hoc Pontifex & Concilium Tridentinum non cõcedit, nam pro inuocatione Sanctorum, vt pro aris & focis pugnãt. Et de ipsa etiam compellatione res plana est. Etiamsi enim beati in cœlo orent pro Ecclesia, non tamen sequitur ipsos in oratione nominatim à nobis esse compellandos. Nullum enim dubium est, fideles in Africa & in India orare pro Ecclesia, sed non sequitur, quando vel coram, vel per literas non possum cum ipsis agere, me eos in oratione debere compellare, vt pro mea necessitate orent. Ita enim vel tribuerem ipsis, quod desideria & gemitus cordis mei viderent, vel certe in oratione, quæ maxime religiosa esse debet, luderem.

An compellandi Sancti, si non inuocandi.

Alia exceptio Pontificiorũ.

Sed postremò aiunt quidam: Si statuam beatos in cœlo optare Ecclesiæ in terris omnia bona, potero sine impietate in oratione mea optare, vt illis generalib. beatorum votis, mea etiam necessitas includatur. Respondeo: Quomodo Patres quidam talem societatem orationũ beatorum in cœlis optarint in suis precibus, postea in historia annotabimus. Pontificiorum verò inuocationem, longe aliam esse, ex ipsorum libris & preculis, antea liquido ostendimus.

XIII. E cõparatione Angelorum & Sanctorũ.

XIII. Sed sicut Angelus Actorum 10. vel coram cernit, vel in Deo videt, vel ex eius reuelatione agnoscit, eleemosynas & orationes Cornelij: Et Zachar. 1. Angelus scit adesse septuagesimum annum: Et quia corã Angelis in cœlo gaudium est, super vno peccatore agente pœnitentiam, Luc. 15. Innotescit igitur Angelis in cœlo, quando peccator aliquis agit pœnitentiam: Ita eodem modo dicunt beatos, quia sunt ἰσάγγελοι, Lucæ 20. licet per se non possint videre motus cordium, tamen Deo reuelante, posse cognoscere & intelligere, quando inuocantur à viuis. Respondeo: Angelorum officium Scriptura ita describit, quod sint administratorij spiritus, qui emittantur ad ministrandum credentibus, Ebr. 1. Angelis enim suis mandauit de te. Psalm. 91. Illis ergo à Deo reuelantur ea, quæ ad exequendum ministerium illud circa homines necessaria sunt, & emissi intersunt rebus humanis. De beatis verò in cœlo, Scriptura hoc non dicit. Et lucerna pedibus nostris est Dei verbum. Eadem ratio est alterius etiam argumenti. Quia enim Deus, qui solus omnia potest, & omnia operatur in omnibus, tamen Angelorum ministerio vtitur ad custodiam hominum. Cur igitur non idem, inquiunt, etiam de beatis in cœlo crederemus? Et sicut Angelorum diuersa sunt ministeria, Dan. 10. Quid prohiberet etiam Sanctis in cœlo, certas procurationes in terris commissas esse? Respondeo: Ad hanc consequentiam vnicum tãtum deest, quod scilicet de Angelis Scriptura hoc tradit, De Sanctis verò in cœlis, Scriptura tale nihil docet. Imò de Dauide Paulus inquit, Acto. 13. Postquam suæ generationi voluntate & consilio Dei inseruiisset, appositus est ad Patres. Ita etiam, quod beati in cœlo, non intersint rebus humanis in terra, nec nostra administrent, Augustinus probat ex loco Esaiæ 65. & 4. Reg. 22.

Aliud argumentum eiusdem farinæ & coloris.

XIIII. A possibili ad esse.

XIIII. Sed 4. Reg. 5. Elisæus ex reuelatione diuina cognoscit, quid Giezi absens & egerat & dixerat. Imò Daniel. 2. Visionem cordis Nabuchodonosor, quæ ipsi exciderat, Daniel per diuinam reuelationem agnoscit. Et 4. Reg. 6. Elisæus inde nouit omnia, quæ Rex Syriæ secreto in suo conclaui consultat. Inde etiam Abraham scit de scriptis Mosis & Prophetarum, Luc. 16. Cur igitur impossibile iudicaremus, beatos in cœlo posse, Deo reuelante, cognoscere orationes nostras? Respondeo: Nequaquam dicimus, Deo hoc impossibile esse. Quæstio verò est, non quid Deus possit, sed an ex absoluta Dei potentia, quiduis sine Scripturæ testimonio statuendum sit. Deus enim noster in cœlo, omnia quæcunque voluit, fecit. Potentia igitur & voluntas Dei cõiungenda sunt, quando statuere volumus Deum aliquid facere. De voluntate vero eius ex verbo iudicandum est. Et verbũ Dei nihil prorsus docet, quod Deus beatis in cœlo, nostras necessitates & orationes reuelet. Sunt igitur phantasiæ cordis humani, sine verbo Dei, quod ex Pontificiis quidam asserere non verentur, Sanctos cognitione beata, omnia videre & cognoscere. Quid enim, inquiunt, non viderent & scirent, qui videntem & scientem omnia, vident & sciunt? Sed hoc, quia Dei proprium est, alij negant, Sunt qui fingant Sanctos vbique adesse vbicunque inuocentur, sed hoc Augustinus negat. Alij igitur philosophantur de reuelatoria cognitione. Et Deum hoc posse non est dubium, sed quia inuocationem oportet certo fundamento verbi Dei niti: Dubitatio enim impedit exauditionem & impetrationem, Iacobi 1. Ideo cum in Scriptura hac de re nihil sit traditum, asseuerationes humanas, sine verbo Dei non recipimus. Et cum de Christo mediatore habeamus certa & expressa mandata, & promissiones Dei: cur ad ignota & incerta nos abduci pateremur? Et profecto magna audacia est, de rebus cœlestibus sine verbo Dei, tam audacter disputare, ac si cum Menippo heri ex cœli penetralibus deuolassemus. Pia vero est Augustini modestia, qui inquit: Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum autoritatum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Solomon certe 3. Reg. 8. rationem, cur in afflictionibus oratione ad Deum sit confugiendum hanc reddit: Des cuique sicut videris cor eius. Tu enim solus nosti cor omnium filiorum hominis.

Sanctos vbicunq; inuocantur, ibi adesse.

Augustinus.

XV. Ex Apocal. 5.

XV. Apocalyp. 5. Quatuor animalia, & viginti quatuor seniores, ciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Respondeo: Non opus est diuinationi-

bus, quales fuerint illæ συνευχαὶ Sanctorum. Iohannes enim ipse mox explicat: Canunt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire sigilla eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu & lingua, & fecisti Deo nostro Reges & Sacerdotes, & regnabimus super terrā. Ex hoc itaque loco, non tantum non probatur inuocatio Sanctorum. Sed cum certum sit, beatos in cœlo non esse mortuos, nec otiosos, & inde colligatur eos orare: In hoc loco ostenditur, quales sint beatorum orationes in cœlo. Et c.16. describitur alia oratio martyrum: Vsquequo Domine non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Quod vero vel particularia vota audiant, vel speciales necessitates viuentium in terra cognoscant, & pro iis in specie Deum interpellent, hoc sane Iohannes non vidit, nec nobis id, quod scriptum non est, affingere licet.

XVI. XVI. Apocalyp. 8. Alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incēsorum, de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.

Primasius. Respondeo: Primasius intelligit per Angelum Christum. Is enim apparet vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et per ipsum offerimus Deo sacrificia laudis, Ebræ. 13. Et quia propter ipsum preces nostræ à Deo recipiuntur, ideo dicitur addere incensum orationibus nostris, vt ascendant, sicut incensum ad Deum, Psal. 141.

Interpres in Apocalypsi vertit, vt daret de orationibus Sanctorum. Sed Græca habent: Data Angelo incensa, vt daret ea orationibus Sanctorum: vel si intelligatur de Angelo simpliciter, idem erit, quod Scriptura alibi dicit: Angelos offerre orationes nostras Deo, & referre exauditionem earum, Tob. 12. Dan. 9. & 10. Luc. 1. Actō. 10. Et illis adde incensum odoris fragrantis coram Deo, non ex Angelorum dignitate aut meritis, sed ex ara, quæ est ante thronum Dei. Christus enim est ipse sacerdos, sacrificium & ara, Ebræ. 13. Et tamen Angeli adorari se omnino non volunt, Apocal. 19. & 22.

Exceptio de orationibus Sanctorum in cœlo. Si quis verò contendat intelligendas esse orationes Sanctorum, non qui in terra sunt, sicut Psal. 16. loquitur, sed qui in cœlo versantur, nihil aliud inde eruetur, quam non tantum credentes in terris, verum etiam beatos in cœlo offerre Deo preces. Quales verò illæ beatorum preces in cœlo sint, expresse describitur Apocal. 5. & 6. Addit autem Ioann. etiam Angelos suas celebrationes, tanquam socia thura, adiicere, vt omnia, quæ in cœlo & in terra sunt, adorent & glorificent Deū, Apocal. 5. Hæc sententia etiam vera est, sed de inuocatione Sanctorum, nullo artificio ex loco illo aliquid elici potest.

XVII. Exaquiuocatione vocabuli adorationis. XVII. Sed scriptura testatur adorationem etiam creaturis suo modo tribui, vt Abraham adorauit populum terræ, Genes. 23. Iacob adorauit Esau. Gen. 33. Nathan adorauit Dauidem, 3. Reg. 1. Salomon adorauit matrem, 3. Reg. 2. Sunamitis Elisæum, 4. Reg. 4. &c. Ergo licet Deus solus sit adorandus & inuocandus, tanquam primum, supremum & æternum principium, nihil tamen obstat, quò minus suo modo etiam Sanctos inuocare & adorare liceat.

Respondeo: Notum est, reuerentiam quæ magnis viris geniculatione, aut inflexione corporis exhibetur, appellari in veteri Testamento adorationem. Sed adoratio, qua genua cordis flectūtur (vt Paulus loquitur) in inuocatione, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur & saluemur, est opus fidei, & præcipua pars cultus diuini. Ideo Christus dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Nec valet Sophisticum effugium, si dicatur, non admitti idololatriam, *Sophisma Pontificiorum.* si modò creaturæ, quæ adoratur, & inuocatur, non tribuatur, quod sit primum, supremum, & æternum principium. Satan enim Luc. 4. petens se adorari, non petebat sibi à Christo hoc tribui, quòd esset ab æterno, & principium omnium, nec quod à seipso haberet potestatem & gloriam mundi, sed inquit: Mihi tradita sunt, & cui volo, do illa: Si igitur me adoraueris, dabo tibi. Adorare igitur seu inuocare Sanctos ea opinione, quòd omnia ipsis tradita sint, ita vt adorati seu inuocati, ea nobis dent, idololatria est, pugnans cum illo mandato Dei, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles, sicut definitio adorationis, quæ soli Deo debetur, ex illo loco Luc. 4. manifeste colligitur. Nec verò hoc discrimen est, quod idololatria sit, si Diabolo tribuatur adoratio seu inuocatio, si verò Sanctis tribuatur, esse pietatem. Nam Apocal. 19. & 22. Iohannes adoraturus Angelum, non erat tam stultus & prophanus, quod cogitaret Angelum esse primum, supremum, & æternum principium, sed gratiam Angeli, ad consequenda ab ipso alia plura beneficia, illa adoratione ambire volebat. Angelus vero duriter Iohannem repellit: vide ne feceris, Dominum adora. Manifestum igitur est, Pontificias inuocationes Sanctorum, quæ *Papistica inuocatio Sanctorum est idololatria.* superius descriptæ sunt, esse non venerationes Sanctorum, sed adorationes soli Deo debitas, hoc est, esse idololatriam.

XVIII. Ex discrimine cultus δουλείας & λατρείας. XVIII. Sed Augustinus de ciuit. 10. distinguit inter honorem, seu cultum δουλείας, qui creaturis tribui potest, & inter cultum λατρείας, qui soli Deo debetur, quique sine crimine idololatriæ, non potest creaturis tribui. Ex hoc fuco omnes superstitiones purgare conatur Pontificij. Quia enim eo modo, sicut superius ex ipsorum libris annotauimus, Sanctos inuocant & adorāt, quando ipsis opponuntur manifesta Scripturæ testimonia, de solo Deo adorando & inuocando, conantur per hanc vnicam rimam elabi, quod inuocent & adorent Sanctos, cultu duliæ, non autem latriæ. Sed respondeo: Augustinus videns *Causa huius distinctionis Augustini.* Scripturam docere, vt Deum diligamus, timeamus, honoremus, colamus, & ipsi seruiamus: Et eandem etiam præcipere, vt parentes honoremus, illis seruiamus, amicos colamus, proximum diligamus, regem timeamus: Vt igitur honorem & cultum, qui soli Deo debetur, distingueret ab honore, qui creaturis etiam recte impendi potest, bono & recto consilio hanc distinctionem tradidit, alterum vocās λατρείαν, alterum δουλείαν. Ex Scriptura vero vult sumi & iudicari, qui honores soli Deo debeantur, & qui creaturis etiam recte impendi possint. Sed Pontificij, illa Augustini distinctione ita abutuntur, quasi omnia, quæ Sanctis tribuunt, etiamsi soli Deo, iuxta

Scriptu-

Scripturam debeantur, si modo hanc appellationem appingant, quod sit cultu duliæ, excusare & iustificare hoc fuco possint, quod Augustino nunquam in mentem venit. Loquitur enim de re ipsa, quam iuxta Scripturam vult iudicari, quod scilicet sit cultus quidam, qui soli Deo debetur, & hunc Augustinus distinctionis gratia appellat λατρείαν. Quãdo verò cultus ille ad creaturas transfertur, tunc dicit esse idololatriam, siue cultus ille ab hominibus appelletur δουλεία siue λατρεία. Ostendimus autem suprà clarissime, Pontificios adorationem & inuocationem, quæ solius Dei propria est, re ipsa transferre ad Sanctos. Nihil itaque releuantur, si verbo dicant, se illud facere cultu δουλείας. Rem ipsam enim & non vocabula, quæ sæpe optima, rebus pessimis ab hominibus imponuntur, Deus iudicat. Neq; Augustinus adicit, posse etiam creaturas inuocari & adorari, si modo addatur vocabulum duliæ. Deum enim solum vult adorari & inuocari. Et hunc esse cultum λατρείας, ostendit Psal. 50. Inuoca me, & eripiam te, & honorificabis me. Item: Dominum adorabis, & Ipsum coles, vbi expresse ponitur verbum λατρεύειν. Scio Vallam disputare λατρεύειν, tribui etiam hominibus, vt in Sophocle, & in Græca versione, Leuitici 22. & 29. Nume. 28. & 29. opus seruile vocatur λατρευτὸν, & δουλεύειν tribui etiam Deo, Actor. 20. Romanor. 7. 1. Thessal. 1. Quod quidem etiam Augustinus non ignorauit. Inquit enim Scriptura, aut semper, aut tam frequenter, vt pene semper seruitutem, quæ pertinet ad colendum Deum, appellet latriam. Sed non incommoda est hæc Augustini distinctio, si recte vsurpetur, & sicut Augustinus eam tradit, nihil prorsus patrocinatur Pontificiis superstitionibus.

XIX. Ex dicto Christi, Ioan. 5.

XIX. Ioan. 5. Est qui vos accusat Moses, in quo vos speratis, ergo fides tempore Christi fuit: Mosen Iudæos apud Deum promeritis, vel accusare, vel eis patrocinari, & Iudæos in eius patrocinio spem collocasse. Respondeo: Christus non facit Mosen aduocatum Iudæorum coram Deo in altero seculo, in quo sit sperandum, sed loquitur de ministerio, seu de doctrina Mosis. Et idẽ est, quod Pharisæi dicunt Ioan. 9. Nos Mosis discipuli sumus, & scimus, quod Mosi locutus sit Deus. Sperabant igitur, si Mosis doctrinam sequerentur, se Deo gratos & acceptos esse. Christus verò inquit: Ministerium seu doctrina Mosis vobis maxime aduersatur & accusat vos. De me enim loquitur, & est pædagogus ad me, quem vos reiicitis. Et vsitatum est, authorem seu ministrum nominari, quãdo ministerium seu doctrina intelligitur, vt Luc. 16. Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Non intelligendũ est, quod Moses tempore epulonis istius vel vixerit, vel reuixerit, & corporaliter tunc docuerit, sed ministerium & doctrina illius intelligitur. Sicut igitur tunc habebant Mosen, & audiebant Prophetas, qui dudum mortui fuerant, quia doctrinam eorum habebant & audiebant: Ita & sperabant in Mose, & Moses accusabat eos.

Metonymia Scripturæ.

XX. Ab exemplo damnati epulonis.

XX. Luc. 16. Diues epulo, cum esset in altero seculo, & videret statum beatorum, Abrahami & Lazari, in altero seculo, petiturus mitigationem pœnæ, non Deum ipsum accedit, sed Abrahamum inuocat, & fratrib. impetraturus pœnitentiam, Abrahamum rogat, vt S. Lazarum mittat.

Respondeo: Damnati in altero seculo, quia vident se à Deo prorsus abiectos esse, Deum fugiunt, & vbiuis potius, quam apud Deum quærunt consolationem, licet frustra. Num igitur à damnatis, qui à Deo abiecti, & in æterna desperatione sunt, discemus veram inuocationem? Ita vt propter damnatum epulonem, à manifesta Scripturæ sentẽtia, de solo Deo in nomine Christi inuocando, discedamus? Et certe diues ita orans non exauditur, sed tristem audit sentẽtiam. Oreat igitur cum diuite isto, qui ita exaudiri, & iuuari volunt. Nos iuxta doctrinam, mandatum & promissionem Christi, in nomine Domini inuocabimus. Vidit diues iste Abrahamum & Lazarum, atq; ideo alloquitur illos, inde verò non sequitur, eodem modo absentes Sanctos compellandos. Meminerat, in quo statu fratres moriens reliquerat: Ignorabat autem, an postea pœnitentiam egissent, inde certe non sequitur beatos cognoscere omnia, quæ singuli viuentes in terris agunt vel cogitant. Eiusdem verò ponderis est & hoc argumentum, quod milites crucifixores Christi dicunt: Heliam vocat, sinite videamus, an veniat Helias. Quid enim? Num ab impiis militibus, qui in Ethnica idololatria educati & instituti erant, discemus, quomodo Deus inuocandus sit? Num propter militares sarcasmos, à verbo Dei, monstrante veram & salutarem rationem inuocationis, discedemus? Audierant milites isti Iudæorum opinionem, quod Elias tempore Messiæ rediturus esset, ideo putãt Heliam iam adesse: Cumque linguam Syriacam non intelligant, existimant ipsum à Christo vocari. Ex hisce verò argumentis lector iudicet, quale dogma sit inuocatio Sanctorum, cui stabiliendo talia quæruntur fulcra.

Aliud ab exemplo militũ crucifigentium Christum.

XXI. Coruũ argumentorum è Cochleo.

XXI. Cochlæus adducit & hæc testimonia, Psalm. 134. In seruis suis deprecabitur. Psalm. 32. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Psal. 120. Leuaui oculos meos ad montes. Psalm. 119. Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. Hæc testimonia annotaui, non quod verear vlli sano posse persuaderi, in illis tradi & stabiliri inuocationem Sanctorum, sed vt Lector ea huiusmodi argumentis & probationibus discat æstimare, qua fide & qua conscientia Pontificij causam hanc agant. Nam Psal. 134. est verbum רחם, quod significat Deum cõmiseratione moueri erga seruos suos, quibus iratus fuerat. Psal. 32. loquitur de Sanctis in hac vita, petentibus remissionem peccatorum suorũ, Ita enim Paulus Romanorum 4. exponit, Psalm. 120. Montes in quo Syon & templum sita erant, intelligit, eo enim oraturi se vertebant, Daniel. 6. In Psalm. verò 119. phrasis est, secundum iudicium, id est, sicut soles misereri eorum, qui diligunt te.

Richardus etiam verba 2. Pet. 1. in hanc sentẽtiam allegat: Dabo operam post obitum meum, vt horum omnium memoriã faciatis. Cum verba hoc soneut: Dabo operam, vt post obitum meum habeatis, vnde horum memoriam habere & retinere possitis. Illud verò scripta illa Epistola se efficere declarat. Sunt, qui dicunt verba, Dan. 8. Gabriel fac intelligere visionem, esse inuocationem Angeli, cum sit mandatum filij Dei, vt Gabriel visionem illam Danieli explanet.

XXII. Sed 2. Macca. 15. Onias olim Pontifex & lere-

XXII. Ex 2. Macchab. 15.

Ieremias, apparent orantes pro populo, & pro ciuitate, Respondeo: liber est Apocryphus, & propter historiam vtilis est, si sobriè legatur, sicut Augustinus inqnit: Non autem vt inde proferantur testimonia ad authoritatem fidei confirmandam. Eius enim authoritas ad corroboranda ea, quæ in contentionem veniunt minus idonea iudicata fuit. Hoc enim est Cypriani & Hieron. iudicium de libris Apocryphis. Et si testimonium illud expĕdatur, somnium est, quod ad excitandos militum animos Machabæus recitat. Et tamen in illo ipso loco, nec Machabæus, nec exercitus, vel Oniam, vel Ieremiam, sed Dominũ inuocant, ideo nec inde inuocatio Sanctorum probari potest.

Augustinus. *Cyprianus.* *Hieronymus.*

XXIII. Baruch 3. Audi nunc orationem mortuorum Israël. Respondeo: Et hic liber est Apocryphus. Lyra verò hæc verba ita exponit. Patriarchæ & Prophetæ dum viuerent, orarunt pro felici statu posteritatis, illam orationem, quam viuentes adhuc orarunt, nunc petit exaudiri.

XXIII. Ex Baruch 3. *Lyra.*

XXIIII. Ad innocationem Sanctorum multa edita sunt miracula. Et miracula sunt testimonia veritatis doctrinæ.

XXIIII. Ex miraculis ad inuocationē Sanctorum fallax.

Respondeo: Ex solis miraculis, sine testimoniis verbi dinini, non posse vllum dogma probari, nec hoc titulo debere recipi, ipsa Scriptura diserte testatur, Deutero. 13. Si surrexerit Propheta, & dederit tibi signum & portentum, atque euenerit, quod locutus est. Si dixerit tibi: Eamus post Deos alienos, quos non nouisti, non audies verba Prophetæ illius, quia tĕtat vos Dominus, vt palam fiat, an diligatis ipsum. Matth. vicesimo quarto, Surgent Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. 2. Thessal. 2. Aduentus Antichristi est in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus in omni seductione iniquitatis. Apocalyp. 13. Facit signa magna, & seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu Bestiæ, &c.

Non igitur vnius generis sunt omnia signa: quædam enim sunt dinina miracula, quædam sunt præstigiæ Diaboli, quædam sunt figmenta hominum. Quod vero ad inuocatinnem Sanctorum attinet, quia in Scriptura non est tradita: an ex solis miraculis possit probari & recipi, res plana est. Scriptum enim est, Ebræo. 1. Olim quidem Deum multis modis verbum suum patefecisse, quod miraculis comprobatum fuit: Nouissime vero in postremis dieb. locutum nobis esse per filium, cuius doctrina, per Apostolos propagata, & per signa subsequentia confirmata est. Post illam igitur nouissimam & postremam patefactionem, non est expectanda reuelatio alterius, & noui alicuius dogmatis. Cum itaque dogma de inuocandis Sanctis, Scriptura Canonica ignoret, atque ita nouum sit, nulla vel signa, vel portenta extra verbum Dei, ad probationem noui istius dogmatis admittĕda sunt. Si enim relicta regula verbi Dei, signis & prodigiis agendum erit, eadem opera vniuersam Ethnicorum idolomaniam stabiliemus. Paria enim, si non plura & maiora signa & prodigia, edita sunt apud Ethnicos, ad innocationes & cultus idolorum.

Differentia miraculorũ.

Postremò, cum videant, causam innocationis Sanctorum, non reddi meliorem, proferendis huiusmodi alienis & contortis ex Scriptura testimoniis: Alij qui inter Pontificios prudentiores haberi volunt, omissis Scripturæ testimoniis, in quibus parum ad victoriam spei collocant, ad patres, & ad antiquam consuetudinem, longi temporis præscriptione confirmatam, cōfugiunt. Dicunt enim, ab annis plus mille, inuocationem Sanctorum in Ecclesiam receptam fuisse. Et Patres ferme omnes eam docuisse, vsurpasse & defendisse. Cum autem euidenter hactenus demonstratum sit, Pontificiam innocationem Sanctorum, in Scriptura Canonica non tradi, possem simplici, breui & vera, ad hoc argumentum responsione defungi: Patres scilicet, suo siue sensu, siue consensu, sine certis, claris, & firmis verbi Dei testimoniis, non posse nouos articulos fidei in Ecclesia facere. Nam sicut Augustinus vere dicit, ad authoritatem fidei seu dogmatum in Ecclesia non valet. Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit. Sed, Hæc dicit Dominus.

Patrum testimonia. & longissima temporis consuetudo inuocādi Sanctos. *Generalis responsio ad testimonia Patrum.*

Possem etiam ex Gratiano adserre, consuetudinem sine verbo Dei non esse veritatem, sed vetustatem erroris. Iuxta Cypriani enim dictum non attendendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum & docuerit, & mandarit. Possem etiam Heronymi dictum allegare: Errantium multitudinem non parere errori patrocinium. Sed quia canicies patrum reuerenter, salua tamen verbi Dei præeminentia, & fidei sinceritate, tractanda est, & aliquid poterit adserre vtilitatis, si præcipuis sententiis, quæ ex veteribus ad stabiliendam inuocationem Sanctorum proferri solent, addantur veræ declarationes: Ponamus sane in hac etiam explicatione aliquid operæ. Vt autem explicatio illa sine tædio, ac maiori cum fructu considerari possit, colligemus quasi historiam, ex præcipuis antiquitatis Scriptoribus, de origine & progressu inuocationis Sanctorum.

Responsio ad longiss. temporis consuetudinem. *Cyprianus* *Augustinus.*

HISTORIA DE ORIGINE INVOCATIONIS Sanctorum.

On dnbium est, multum accessurum lucis huic controuersiæ, si ex veris & probatis antiquitatis monumentis, contexatur historica annotatio, de origine inuocationis Sanctorum. Inde enim non tantum veterum sententiæ, quas ad stabiliendam Sanctorum inuocationem, Pontificij colligere, & ostentui habere solent, recte explicari poterunt, sed præterea multas etiam alias vtiles commonefactiones hæc consideratio præbebit. Et integram quidem talem narrationem, more & stylo historico formandam aliis eruditioribus & eloquentioribus concedam. Pro ratione vero nostri instituti, simpliciter & breuiter de hisce capitibus quædam annotabo.

I. Quod optimis & purissimis Ecclesiæ temporibus, Christi scilicet & Apostolorum. Imo in primitiua etiam seu vetustissima Ecclesia, post Apostolorum

Capita huius historica narrationis.

stolorum tempora, prorsus ignota fuerit inuocatio Sanctorum.

II. Quibus temporibus, & à quibus authoribus spargi cœperint semina istarum ratiocinationum, de orationibus beatorum in cœlis pro Ecclesia.

III. Quòd illam opinionem primò, vt priuatā, non autem tanquam publicum & authenticum dogma Ecclesiæ, authores habuerint.

IIII. Quod illi ipsi authores Sanctos tunc nondum inuocauerint, sicut in Pontificia Ecclesia fit, sed quod ingens dissimilitudo sit inter illas veterum cogitationes, & inter Pontificiam inuocationem Sanctorum.

V. Quomodo ex illis initiis sensim progressum sit ad speciem quandam inuocationis.

VI. Quòd in ipsis apostrophis compellationū, falsi sint patres, & de opinione illa dubitare.

VII. Licet cœperint tunc priuatæ quædam & singulares veterum quorundam denotiones (sicut nominant) quod tamen in publicas Ecclesiæ preces illæ admissæ non fuerint, sed quod priuatis quorundam deuotionibus publica illorum temporum praxis (vt ita loquar) in inuocatione Dei in Ecclesia, rectè opponi possit.

VIII. Quod antiquis temporibus, cum quidam inuocationem Sanctorum inciperent vsurpare & defendere, alij fuerint, qui eam improbarint & reprehenderint, donec extincta luce doctrinæ, superstitiones prorsus inualuerunt.

IX. Quod ex incertis & suppositiciis scriptis, quæ falsò Patribus tribuuntur, ad stabiliendam inuocationem Sanctorum, à Pontificiis proferātur testimonia. Hisce capitibus comprobatis, facilis & plana erit responsio ad argumenta ex Patribus adducta.

Non autem instituam tractationem, quæ fuerit origo idololatriæ inter Gentes, ab initio mūdi, & quomodo ea etiam in populum Dei, sub veteri testamento irrepserit, sed tantum de temporibus noui testamenti dicemus, vtque explicatio planior sit, breuiter primum describemus, qualis tunc fuerit idololatria apud Ethnicos. Ita enim diligentius & rectius ex antithesi considerabitur, qualis doctrina & inuocatio in Ecclesia, primis & optimis temporibus, idololatriæ Gentium opposita fuerit: Quomodo postea ad illos Gentium διαλογισμοὺς (Sicut Paulus nominat, Roman. 1.) vtpote rationi humanæ consentaneos, sensim cœperit etiam in Ecclesia fieri quædam inclinatio, donec tandem in manifestam superstitionem res euasit, quæ semel admissa, in immensum creuit, ita vt tandem inter idololatriam Gentium, & inter cultum ac inuocationem Sanctorum, nihil nisi nominum seu appellationum tantum mutatio interfuerit, id, quod Ludouicus Viues in Commentariis suis, super libros Augustini de ciuitate Dei manifestè fatetur.

Ludouicus Viues.

Neque verò totam Camarinam de Diis Gentium, de cultu & inuocatione eorum mouebimus, sed tantum quædam, quantum ad institutam antithesin necessarium iudicabitur, breuiter perstringemus.

Plerique igitur inter Gentes, vnum summum cōstituerunt Deum, sed illi alia inferiora numina adiunxerunt seu substituerunt. Ideo, quod existimarent, supremam illam numinis maiestatem sublimiorem esse, quam vt vel singulas mortalium res curare velit, vel à miseris & indignis hominibus adiri possit: Inferiores verò Deos aditu faciliores esse, & affici cura rerum humanarum, ac quia apud summum illum Deum authoritate valeant, posse hominibus ea, quæ petunt, conficere, & impetrata ad homines perferre. Inde confictí tanta varietate Dij cœlestes, aërij, terrestres, marini, syluestres, tutelares, penates: Inter quos quasi distributa fuit, per certas procurationes, administratio vniuersi, præfecti peculiares patroni, regionibus, prouinciis, ciuitatibus, familiis, domibus, elementis, frugibus, pecoribus, opibus, morbis, artibus, opificiis, &c.

De Diis Gentium & eorum cultu & inuocatione.

Vnum Deum summum, sub quo alia numina inferiora.

Officia & beneficia Deorum intermediorum.

Pleni sunt omnium Poëtarum libri, quomodo homines inferiores illos Deos coluerint & inuocarint, & quomodo Dij illi sic culti & inuocati, mortalium causas, suis intercessionibus apud summum Deum egerint: Quomodo etiam, vt suorum supplicum negotia eò melius conficerent, & petita impetrarent, gratiam & merita sua coram summo illo Deo, prolixe allegarint. Hæc quia vulgata, & in lectione Poetarum, vbiq; obuia sunt, hoc loco non repetemus, sed tantum ex Eusebio & Augustino, de Platonicorum opinione quædam adscribam, quæ institutam antithesin illustrare poterunt.

Libri Poetarum.

Platonici enim inter summum Deum, & inter homines, duplices constituerunt mediatores, quorum intercessione & opera, mortalium preces ad Deum perferrentur, & negocia conficerentur, Dæmones scilicet & animas defunctorum. Quos enim in hac mortali vita, de genere humano præclare meritos esse cognouerant, eorum animas post mortem, vt Deo propiores factas, & curare res humanas, & iis plurimum apud Deum prodesse posse, opinabantur. Ita Æneas patrem suum defunctum inuocat: Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate Anchisen genitorem. Et Eusebius de præparatione Euangelica, lib. 15. dicit ea Platonis & Stoicorum sententia, duplices esse patronos mortalium in cœlo apud Deum, Dæmones scilicet & Heroas. Et Dæmones esse οὐσίας ψυχικὰς, essentias spirituales. Animas verò à corporibus separatas esse ἥρωας. Et libro 12. citat ex Platone de legibus hanc sententiam. Defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua post mortem (ἐπιμελοῦνται) res humanas in fidem curamque suam recipiunt, & iis præsunt. Et addit Plato, disputationes, in quibus illa continentur, veræ quidem sunt, sed nimium prolixæ. Credere verò oportet, & aliis de huiusmodi rebus opinionibus & narrationibus, cum & multæ & valde antiquæ sint. Hæc Plato.

Platonicorū Dij mediatores inter Deū summum & homines.

Eusebius.

Augustinus verò in libris de ciuitate Dei plenius ex Platonicis, Apuleio & Porphyrio opinionem illam explicat, vt libro 8. capite 14. dicit, Platonicos assignare Diis locum excelsissimum, hominibus infimum, Dæmonibus medium, capite 16 & 17. Dicunt Dæmones obsequiis donisque placari, gaudere honoribus, diuersis sacrorum ritibus oblectari, & in eis si quid neglectum fuerit, commoueri, donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli, capite 18. Hunc honorem ipsis ideo deferri, vt quādo iuxta Platonem nullus Deus miscetur homini, isti ad Deos perferant preces hominum, & inde ad homines impetrata, quæ poscunt, vt homo eos patronos adhibeat,

Augustinus de mediatoribus Platonicorum.

hibeat, per quos illum Dij exaudiunt, capite 20. Vrgens cauſa cogit dæmones medios inter Deos & homines agere, vt ab hominibus auferant deſiderata, & ad eos referant impetrata, capite vigeſimo primo. Ab hoc & ipſi dæmones putantur colendi, per quos Dij poſſint, & quid in rebus humanis agatur addiſcere, & vbi oporteat hominibus ſubuenire, capite 22. Ita eſſe medios dæmones inter Deos & homines, tanquam internuncios & interpretes, qui hinc ferant petitiones noſtras, inde referant Deorum ſuppetias, quia meritis ſuperiores ſint hominibus, cap. 23. Apuleius dicit, dæmones hominibus apud Deos neceſſarios eſſe, vt inter homines, Deoſque quadam medietate verſentur, capite 25. per dæmonum medietatem ambiendum ad beneuolentiam ſeu beneficentiam Deorum. cap. 26. Æſculapij mundanus homo, id eſt, corpus iacet in monte Lybiæ, reliquus vero, vel potius totus (ſi eſt homo totus in ſenſu vitæ) melior remeauit in cœlum: omnia etiam nunc hominibus adiumenta præſtans infirmis numine ſuo, quæ ante ſolebat medicinæ arte præbere. Item Hermes in cognominis ſui patria conſiſtens, omnes mortales vndique venientes adiuuat atque conſeruat. Iſin vero vxorem Oſiris, tam multa bona præſtare propiciam, quantis ſcimus obeſſe iratam. Item opinantur dæmones ex hominum mortuorum animis extitiſſe: Libro 9. capite 2. Per dæmones tanquam medios Diis conciliari affectat, & ſtudet. Capite nono, Dæmones mediatores ſunt inter homines & Deos, per quos ad Deorum amicitias homines ambiant. Capite vndecimo, dicunt & animas hominum dæmones eſſe, & ex hominibus, ſi meriti boni ſint, fieri lares, ſi mali, lemures ſeu laruas. Cap. 25. Quærunt mediatores, per quos arbitremur nobis peruentionis gradus ad Deum eſſe moliendos. Cap. 18. Dicunt dæmones mediatores viam præbere ad Deum. Idem libro 8. cap. 13. Putant Deos malos ſacris placandos eſſe, ne lædant, bonos autem vt adiuuent inuocandos. Has ſententias de Platonicorum opinionibus ex Auguſtino, ideo primo loco adſcripſi, vt eò faciliùs & rectius inſtitui poſſit ea, de qua ſupra dictum eſt, antitheſis. Cum illis enim Platonicorum opinionibus, in re ipſa tantum appellationibus immutatis, prorſus conueniunt ea, quæ Pontificij de mediationibus, ſuffragiis, patrociniis, meritis, ope & auxilio Sanctorum tradunt, ſicut ex ipſorum libris ſupra monſtrauimus.

Hermes.

Dæmones ex animab. mortuorum.

Sed videamus iam qualem doctrinam de vera inuocatione Dei, Chriſtus & Apoſtoli, iſtis Ethnicorum opinionibus oppoſuerunt. Et diabolos quidem ſeu malos ſpiritus, non eſſe colendos & inuocandos ſeu adorandos, Chriſtus manifeſte tradit Matth. 4. Quia vero apud Deum ſunt ſancti & electi Angeli, qui emittuntur ad miniſterium ſaluandorum: Sunt etiam animæ iuſtorum, quæ apud Deum in cœlo viuunt, ſicut concio cœleſtis Hieruſalē deſcribitur, Ebr. 12. Num igitur Scriptura Canonica tradit, infima reduci ad ſumma, hoc eſt, homines habere acceſſum ad Deum per hæc media, hoc eſt, per interceſſiones, patrocinia & merita Angelorum & beatorum in cœlis, quorum auxilium in inuocatione implorandum ſit?

Vera inuocationis doctrina opinionib. Ethnicorum à Christo & Apostolis opposita.

Ex Platonicorum certe ratiocinationibus hoc ſequeretur. Et Philo, qui Apoſtolorum temporibus vixit, cum Platonicæ Philoſophiæ adeo deditus eſſet vt de ipſo vulgò diceretur, ſicut Hieronymus notauit, ἢ Φίλων πλατωνίζει ἢ Πλάτων φιλωνίζει. Opinionem Platonicam de dæmonibus, ad animas ſeu Spiritus iuſtorum defunctorum trāſtulit. Ita enim in libro de execratione ſcribit. Iudæi tres habent aduocatos, & interceſſores apud Patrem. I. Bonitatem patris. II. Priſcos Gentis conditores, qui nudis animis pro filiis & filiabus indeſinenter efficacibus precibus ſupplices, hoc honore digni habiti ſunt à patre, vt facile exaudiantur. III. Habent profectum pœnitentiam.

Philo Platonicam Philosophiam transtulit in Ecclesiam Iudæorum.

Philo de Iudæorum aduocatis apud patrem.

Et ita quidem Philo platoniſat: Chriſtus verò & Apoſtoli, nec de Angelis, nec de ſpiritibus beatorum tale quid tradunt, ſed docent: Vnum nos habere Mediatorem & aduocatum apud Patrem, Ieſum Chriſtum, qui appareat vultui Dei in cœlis, interpellans & intercedens pro nobis: per hunc affirmat Scriptura, nos habere acceſſum ad Deum, addita promiſſione. Quicquid patrem in nomine huius Mediatoris petierimus, ratum fore. Chriſtus igitur & Apoſtoli docuerunt, inter Deum & homines, propter peccata & indignitatem noſtram omnino opus eſſe Mediatore, ad quem inuocatione confugiendum ſit, vt cauſam noſtram ſuſcipiat, & eam patrocinio ſuo apud patrem agat & conficiat. Illud verò officium Mediatoris, nec Angelis, nec beatorum ſpiritibus in cœlo, ſed ſoli Chriſto vnico mediatori tribuunt. Et contra Platonicos aſſeuerant, Deum ipſum res noſtras curare, & velle ipſum à nobis per Chriſtum inuocari. Et quidem Chriſtus addit ſententiam excluſiuam: Nemo venit ad Patrem, niſi per me.

Quid Scriptura doceat de mediatore.

Dignum verò eſt obſeruatione, quod tempore Chriſti & Apoſtolorum, illis ipſis humanæ rationis cogitationibus, ex quibus Platonici ſuam opinionem de Mediatoribus extruxerant, quidam non Ethnici tantum, verum etiam pij moti, & in eam hallucinationem adducti fuerunt, quòd tentarunt ea tribuere, vel Sanctis Dei, vel Angelis, & quæ Platonici dæmonibus, & heroibus ſuis tribuerunt, ſed grauiter & ſeriò fuerunt reprehenſi & prohibiti, at ſolum Deum in nomine Chriſti adorare, & inuocare iuſſi ſunt.

Initio N. Testamento pij reprehēduntur, quod Sanctis vel Angelis tribuerunt, quæ Platonici Dæmonibus & Heroibus.

Notæ enim ſunt hiſtoriæ Actorum 10. & 14. Apocalyp. 19. & 22. Et Coloſſ. 2. Paulus eorum ſeductionem cauendā eſſe docet, qui prætextu humilitatis, θρησκείαν Angelorum docebant. Quam ſententiam Theodoretus ita exponit: humilitate vtentes hoc conſulebant dicentes: Vniuerſorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe perueniri, & oportere per Angelos diuinam ſibi beneuolentiam conciliare. Ipſa igitur argumenta, quare Angeli & Sancti, iuxta Pontificiorum traditionem, ſint inuocandi, & agitata, & refutata ſunt tempore Apoſtolorum. Et in nouo Teſtamento, omnes piorum preces diriguntur ad Patrem per Chriſtum, non autem vel ad Angelos, vel ad beatos in cœlo. Damnatos quia Deum fugiunt, oſtendit Scriptura, præterito Deo ad Sanctorum inuocationem conuerti, ſed fruſtra, Luc. 16.

Angelorum modo a[c]cultus Paulus refutauit.

Hæc in præcedentibus plenius & diligentius ſunt explicata. Nunc tantum antitheſin inter opinio-

opiniones Gentium, & inter doctrinam CHRISTI & Apostolorum, de inuocatione notare volui. Cui addatur hæc obseruatio, quod inter Iudæos qui CHRISTI & Apostolorum doctrinam repudiabant, spargi tunc cœperit opinio de inuocatione mortuorum, sicut ex Philone ostendimus, cum Isaiæ tempore Patres ita orarint: Abraham ignorat nos, Israel nescit nos, Tu pater noster. Hæ antitheses multas vtiles præbent commonefactiones.

Inuocatio Sanctorũ post Apostolorum tempora, diu ignota fuit Ecclesiæ primitiuæ.

Porro etiam post Apostolorũ tempora, vsque ad annos à nato CHRISTO ducentos & vltra, ignota fuit in primitiua Ecclesia inuocatio Sanctorũ, nec de intercessionibus & patrociniis beatorum in cœlis, illa ætate dogma vllum fuit in Ecclesia. Cum enim Patres illius temporis, contra superstitiones Gentium, qui Dæmones & Heroas, tanquã mediatores inter Deum & homines colebant & inuocabant, multa grauiter & prolixe disputarẽt & scriberent, nullibi, nunquã & nusquã, vel Sanctis Angelis, vel beatis defunctorum spiritibus, tale quid tribuerunt, cum tamen antithesis, si Ecclesia illorum temporum ita sensisset, hoc requireret. Sed solũ Deũ per Christum, vnicum Mediatorem colendum, aduocandum, & inuocandum docuerunt, & hanc fidem sanguine suo obsignarunt. De animabus iustorum à corpore separatis, multa disputant, sed quòd in cœlo patroni & aduocati sint eorum qui in terris viuunt, hoc prorsus ignorant.

Forma publica inuocationis, in primitiua Ecclesia.

Extant descriptiones apud eius ætatis scriptores, de publica forma inuocationis, quę tunc vsitata fuit in Ecclesia, vt apud Clementem 7. Stromatum, Iustinum Apologia secunda, Tertullianum in Apologetico capite trigesimo. Solũ autem Deum in nomine Christi inuocatum fuisse legimus, nulla facta mentione, vel patrocinij, vel inuocationis, siue Angelorum, siue Sanctorum. Hæc certa & manifesta sunt, nec opus est aliquot sententias inde describere, cum integris libris & iustis tractatibus, illa ab ætatis illius scriptoribus explicata extent. Imo hæreticos illorum temporum, vsos fuisse inuocationibus Angelorum, testatur Irenæus, libro primo, capite vigesimotertio. Et capite trigesimoquinto ponit formam inuocationis: O Angele te oro, &c. Quidam etiam coluerũt & inuocarunt Cain & Iudam: eos enim, sicut Augustinus scribit, existimarũt esse fortissimæ virtutis. Audi vero, quid illis hæreticorum inuocationibus Irenæus opponat, libro secũdo, capite quinquagesimooctauo, Ecclesia, inquit, per vniuersum mundum varias gratias à Deo accipiens, in nomine Christi perficit. Non inuocationibus Angelicis faciens aliquid, sed munde & pure & manifeste orationes dirigens ad Dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini nostri Iesu Christi. Vides Irenæum non ponere hanc antithesin. Hæretici inuocant commentitios Angelos & falsos Sanctos, vt Cain & Iudam, Ecclesia vero inuocat veros Angelos & veros Sanctos. Sed Ecclesia, inquit, per vniuersum mundum, non vtitur inuocationibus Angelicis, sed orationes dirigit ad Deum in nomine Christi. Hoc sane illustre testimonium est.

Hæretici inuocarũt Angelos. Irenæus.

Cain & Iudas inuocati.

Antithesis veræ inuocationis tempore Irenæi.

Eusebius.

Oratio Polycarpi morientis.

Extat etiam apud Eusebium libro quarto, capite decimoquinto, in Epistola Ecclesiæ Smyrnensis, oratio Polycarpi, qua postrema vsus est, cum in rogo iam palo alligatus esset. In illa oratione, Deũ nominat quidem Deum Angelorũ & potestatũ, & omnis creaturæ, ac vniuersi generis iustorũ, qui viuunt, inquit, coram te, in conspectu tuo. Non autem inuocat vel Angelos, vel spiritus illos iustorum, nec patrocinij aut suffragij illorum meminit, cum tamen fateatur ipsos esse & viuere coram Deo, Sed patrem, filium & Spiritum sanctum inuocat & glorificat, per æternum pontificem Christum.

De honoribus & memoriis martyrum in primitiua Ecclesia, quæ postea seminaria præbuerunt inuocationi sanctorũ. Epistol. Smyrnensis.

Porro martyres illa ætate in magno habitos fuisse honores, non est dubium. Irenęus enim libro 3 ca. 20. dicit: Hæreticos, qui fingebant Christum non vere esse passum, etiam martyres spreuisse, & vituperasse eos, qui propter Domini cõfessionem occiduntur. Et addit: Cum inquiretur sanguis eorum & gloriam consequentur, tunc à Christo confundentur omnes, qui inhonorauerunt eorum martyrium. Ecclesia vero, sicut Epistola Smyrnensis narrat, martyrum ossa honorifice condidit, & in illo loco solebant συνάγεσθαι, hoc est, Ecclesiasticos conuentus celebrare, maximè annuo martyrij ipsorum die, quem pulcherrima appellatione vocarunt γενέθλιον diem natalem, seu natalitia, eo, quod miseram hanc vitam cum meliori commutassent, & ex morte in veram ac cœlestem vitam, vere iam regenerati essent. Et inde quidem Pontificij conantur suam inuocationẽ Sanctorũ probare & stabilire, quando legunt, veterem Ecclesiam apud monumenta martyrum solitam Ecclesiasticos conuentus tractatione verbi, administratione Sacramentorũ, & exercitiis orationum celebrare. Sed quę fuerit primitiuæ illius Ecclesię sententia, illustri narratione explicatur in Epistola illa Smyrnensi. Et quia subsequentibus temporibus, illæ συνάγεις ad monumenta martyrum, occasionem & seminaria præbuerunt, ad cultus & inuocationẽ Sanctorum: grata Ecclesiæ debet esse Smyrnensis illa Epistola, quia perspicue ostendit & affirmatiue & negatiue, qua opinione primitiua Ecclesia martyrum memoriam celebrarit. Narrat enim illa Epistola, & Gentes, & Iudæos apud præfectum institisse, ne Polycarpi corpus Christianis traderetur, addita hac ratione: Ne relicto crucifixo Polycarpũ inciperent hunc colere. Quomodo vera Ecclesia Christum colit? Certe sicut Epistola ad Hebræos perpetuum Christi Sacerdotium describit, quod scilicet pro peccatis nostris mortuus sit, & resuscitatus iam sit in dextera patris, merito vnicæ suę oblationis, & intercessione apparens vultui Dei pro nobis, vt sit aduocatus noster, & Pontifex in iis, quæ apud Deum nobis agenda sunt, interpellans pro nobis, vt per ipsum accedentes ad Deum, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad salutem & ad auxilium opportunum, Hebræorum 2. 4. 7. & 9. Audi vero quid Ecclesia Smyrnensis illis Gentium & Iudæorum calumniis respondeat: Ignorant, inquiunt, quod neque Christum, qui pro salute eorum, qui in toto mundo saluandi sunt, passus est, vnquam relinquere, neque aliquem alium colere poterimus. Qua igitur opinione, qua sententia & intentione memorias martyrum celebrarunt in primitiua Ecclesia? Respondet Epistola Smyrnensis: Christum tanquam filium Dei adoramus, martyres vero tanquam discipulos & imitatores Domini diligimus, ἀξίως sicut dignum est, propter insuperabilem erga

Ecclesia ossa martyrũ honorifice condidit, nõ autem eos intercessores in orationibus coluit.

Natalitia martyrum.

Conuentus Ecclesiastici ad monumenta martyrum.

Causa cur Ecclesia martyrũ memoriã celebrauerit.

Negatiua Cultus Christi in Ecclesia.

Affirmatiua. Cultus martyrum in primitiuã Ecclesia.

Q regem

regem & præceptorem summa beneuolentiam, quorum & nos cõsortes & discipulos fieri optamus. Et in fine: Celebramus diem natalitium Polycarpi, εἴς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν, hoc est, memoriam eorum, qui certamen suum iam decertarunt, & ad sequentium exercitationem & præparationẽ, siue vt Ruffini paraphrasis habet, vt sequentium animi ad præcessorum viam insignibus exemplis suscitentur, audientes ipsos ob certamina celebrari, & iam corona incorruptionis ornatos, ac brauio incomparabili donatos esse. Hæc enim sunt Smyrnensium verba. Scripta autẽ fuit Epistola illa circa annum Domini 160. Vnde manifestum est primitiuam Ecclesiam, post Apostolorum tempora, in memoriis martyrum, non proposuisse hominibus suffragia & patrocinia, per intercessiones & merita Sanctorum in cœlo: Sed recitata & celebrata fuisse certamina martyrum, quæ pro fide Christi pertulerunt, addita ex verbo Dei prędicatione, quibus iam coronis ac brauiis ornati essent: idq; ideo, vt auditorum animi ad imitationem suscitarentur, & ad similia certamina, propositis martyrum coronis & brauiis, præpararẽtur & animarentur. Facta fuerunt etiã ibi vota ad Deum, vt Ecclesia in hac miseriarum valle militans, consors & socia fieret martyrum, cum in virtutibus eorum in hac vita, tum in coronis & brauiis in æterna vita, sicut Græca verba votum illud eleganter & significanter exprimũt, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι: in voto autem illo, non martyres, sed ipsum Christum filium Dei inuocarunt, sicut Epistola illa inquit.

Collectio superiorum.

Dionysius.

Cum hac confessione Ecclesiæ Smyrnensis, consentiunt ea etiam, quæ sub nomine Dionysij in Ecclesiastica Hierarchia scribuntur, capite 3. Refert enim, in administratione Eucharistię, solita ex sacris tabulis recitari nomina eorũ, qui piè, sanctèq; vixerunt, & in Domino obdormierant. Sed quæ fuerunt causæ, & qui fines illius ἀναρρήσεως? Num vt homines docerentur, ad intercessiones, suffragia, patrocinia, opem, & auxilium Sanctorum, inuocatione sua cõfugere? sicut Pontificius Canon inquit: Quorum meritis & precibus concedas, vt in omnibus tuæ protectionis muniamur auxilio. Hoc vero Dionysius nequaquam dicit, sed causas nominationis Sanctorum has describit. I. Vt viuentes ad imitationem prouocarentur, & ad exemplum beatorum sanctè viuere, & piè in Domino mori docerẽtur. II. Vt Sancti illi prædicarentur esse non mortui, sed viui, qui ex morte ad vitam vere diuinam translati iam essent. III. Vt ostenderetur eos esse in memoria apud Deum. Nouit enim Deus, qui sui sunt. Et preciosa est in conspectu Domini, mors sanctorum eius. IIII. Quãdo altari imposita sunt venerabilia symbola, per quæ Christus σημαίνεται καὶ μετέχεται, signatur & sumitur, statim, inquit, adest descriptio Sanctorum, vt indicetur indiuidua ipsorum coniunctio, & sacratissima vnio cum Christo.

Memoria Sanctorum in actione Eucharistiæ.

Causæ huius nominationis Sanctorũ Dionysio.

Hæc de cœtibus Ecclesiasticis apud monumenta martyrum, & de recitandis nominibus Sanctorũ, diligenter sunt obseruanda, quomodo instituta & obseruata fuerint in primitiua Ecclesia. Illa ipsa enim postea, cum non eo modo, eo fine & ea simplicitate, in Ecclesia obseruarentur, sed additis nouis opinionibus alio inflecterentur, facta fuerunt tandem seminaria cultus & inuocationis Sanctorũ, sicut mox ostendemus. Adeo periculosum est, in Ecclesia aliquid sine verbo Dei instituere, etiamsi principio nihil videatur habere incommodi.

In primitiua igitur Ecclesia, vsq; ad annos ducentos post Christum natum, dogma de suffragiis, patrociniis, intercessionibus, meritis, ope, auxilio & inuocatione Sanctorũ in cœlis, prorsus ignotum fuit: & longe alia tunc fuit, sicut ostendimus, ratio venerationis Sanctorum, quam quæ postea inuecta est. Cumq; iuxta Tertulliani dictum aduersus Praxeam, id sit verum, quodcunque primum, id sit adulterium, quodcunq; posterius, non difficilè erit, vel ex hac sola obseruatione, de hac controuersia iudicare.

Tertullianus.

Vide autem astum Pontificiorum. Cum enim veris primitiuæ Ecclesiæ testimoniis destituantur, & tamen intelligant non leue esse præiudicium, quod Ecclesia primis, optimis & sincerissimis temporibus per annos ducentos, inuocationem Sanctorum ignorauit, ex supposititiis scriptis, & ex locis quibusdam mala fide detortis, testimonia cõquirere conantur, fucũ facturi simplicioribus, quasi ab ipsis Apostolorum temporibus inuocatio Sanctorum semper in Ecclesia fuerit. Ita ex commentitia Epistola Anacleti citant, pro omnibus assiduam apud Deum, omniũ Sanctorum effundi orationem. Ex Missa supposititia Iacobi citant: Communem orationem agamus Mariæ & omnium Sanctorum, vt precibus & intercessionibus eorũ, omnes misericordiam consequamur. Recens vero Lipomannus & Surius, sub veterum nominibus, nouas cõsarcinarunt legendas, vt videantur non destitui, vel vetustissimis primitiuæ etiam Ecclesiæ testimoniis. Ibi Aurelianus inuocat Martialem his verbis: Adsit nobis ille de cœlestibus, vt orationibus eius muniti, mereamur hæreditatis æternę participes adsciscì in regnum Dei. Ibi Cyrus scriba inuocat Leontium martyrem, per quem inquit, Deus sui regni partem nobis concedat. Sed ea fabulis non probantur dogmata.

Ex apocryphis & suppositiis scriptis Pontificij conantur inuocationem afferere pro traditione Apostolica.

Epistola Anacleti.

Missa Iacobi.

Lipomannus & Surius.

Perionius vero ex Iustino conatur inuocationem Sanctorum probare. Vt autem Lector iudicare possit, quis sit candor, & quæ fides Pontificiorum, locum adscribam ex secunda Apologia, pagina 137. Obiectio erat, Vos Christiani estis athei. Iustinus vero respondet: Fatemur nos talium (νομιζομένων) qui putantur esse Dii, atheos esse: sed non veri Dei, ἀλλ᾽ ἐκεῖνόν τε καὶ τὸν παρ᾽ αὐτοῦ υἱὸν (ἐλθόντα καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα, καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἑπομένων, καὶ ἐξομοιουμένων ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατόν) πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν, hoc est, Nos patrem, & qui ab ipso est, filium (qui venit & docuit hæc nos, & reliquum exercitum aliorum bonorum Angelorum, qui ipsum sequũtur & ipsi assimilantur) & spiritum Propheticũ colimus & adoramus. Hoc Perionius ita deprauat, quasi sensus sit: Nos adoramus Patrem, Filium, Angelos & Spiritum sanctum. Quę sententia prorsus & manifeste impia est. Ita enim Angeli cum ipso Deo, imo supra Spiritum sanctum adorarentur. Cum Iustinus alludens ad locum, Ephesios tertio, hoc tantum dicat: Filium Dei, eam sapientiam, quam hominibus reuelauit, etiã Angelis patefecisse, sicut sententia manifesta est, si verba legãtur in parẽthesi.

Perionius.

Refutatio.

Alij

Ex Irenæo. Alijlocum Irenæi allegant, qui libro quinto dicit: Vt virginis Euę virgo Maria fieret aduocata. Sed si Lector rem ipsam consideret, sententia plana erit. Maria enim annis ferme quater mille post Euæ lapsum & nata est, & concepit Christũ. Quia igitur vel per febrim somniabit, Euam tũc cum esset virgo, inuocasse Mariam aduocatam suam, quæ nondum nata erat? Et Mariam in cœlo apud Deum aduocatam fuisse Euæ virginis, id est, priusquam illa ab Adamo cognosceretur, cum Maria tunc nondum nata, nedum assumpta esset? Hoc certe quam absurdum sit, quilibet sanus iudicare potest. Nequaquam igitur hoc sensu Irenæus, sed confert hæc duo inter se, quãtum mali per Euam virginem mundo illatum, & quantum boni per Mariam virginem, eo, quod Christum peperit, mundo collatum sit. Et in hac collatione atq; in hanc sententiam, Mariam nominat Euę aduocatam, quod Irenæus sine dubio Græcè significantius dixit. Interpres enim eius & obscurus & infelix fuit, sicut alibi diximus. Firmum igitur & fixum contra omnes cauillationes manet, q. Inuocatio Sanctorũ, primitiuæ Ecclesiæ, per annos ducentos, ignota prorsus fuerit.

QVANDO ET A QVIBVS SPARGI COEPERINT SEMInaria inuocationis Sanctorum in Ecclesia.

Prima seminaria cultus & inuocationis Sanctorũ post mortem Apostolorum & eorum auditorum. Origenes.

IDEAMVS iam quando, à quibus, & quomodo cœperint seminaria spargi, & via sterni ad cultum & inuocationem Sanctorum. In tota autem vera antiquitate, inter omnes patres, Origenes primus est apud quem seminaria illa inueniuntur. Et hoc ipso nomine, opinio de inuocatione Sanctorũ, merito suspecta habetur, quod seminaria eius, ab Origene authore initium sumpserunt. Factum enim hoc est illo tempore, cum hanc vitam iam reliquissent omnes illi, qui & Christum & Apostolos audiuerant. Et notum est quid Eusebius lib. 4. ca. 32. ex Egesippo de illis temporibus scribat: Ecclesiã scilicet, vsq; ad illa tempora, virginem puram & incorruptam mansisse, postquam autem generatio illa præteriisset, tunc errores, quasi conspiratione facta nodo verticę in Ecclesiam, velut in vacuam domũ, irruisse. De ipso etiam authore Origine, nota sunt veteris Ecclesiæ iudicia apud Epiphanium, Tomo 2. li. 1. hæresi 64. Et Hieronymi ad Pammachium & Oceanum, qui inquit: Origenem laudaui interpretem, non dogmatisten, ingenium, non fidem. Item: Credite experto, venenata sunt illius dogmata, & aliena à Scripturis sanctis, vim Scripturis facientia, &c.

Iudicia Ecclesiæ Veteris de Orig. Epiphanij. Hieronymi.

Illis igitur temporibus, & ab illo authore, circa annum Domini 240. spargi cœperunt seminaria inuocationis Sanctorũ. Et operę precium est, cõsiderare, qualia fuerint initia, & qui secuti sint progressus. Non enim ipsa statim inuocatio mortuorum, cum reliquis idolomanijs, quas inde secutas esse, in præcedentibus ostendimus, primo impetu nudo, quod dicitur, capite, in Ecclesiam irrupit. Sed Origenis tempore, primum disputari cœpta est opinio illa, vt non absurda nec inconueniens. Animas beatas, vt quæ membra adhuc sint vnius corporis nobiscum, & caritatem non abiecerint, in altera etiam vita solicitas esse de salute nostra, atq; pro nobis, fratribus suis orare apud Dominum.

Initia & progressus inuocationis Sanctorum. Prima opinio beatos orare pro nobis.

Hæc vero opinio, quia nec sentẽtiis nec exemplis Canonicæ scripturæ euidenter demonstrari poterat, sed tantum ex apocryphis scriptis, & ex traditionibus, verisimilitudinem quandam præ se ferebat, inter priuatas disputationes & cogitationes reposita, non autem inter publica Ecclesiæ dogmata, illis quidẽ temporibus relata fuit.

Testimonia huius opinionis, ex apocryphis & traditionibus. Origenes disputatiuè dic putat.

Hęc ita se habere, manifeste ex Origene ostendi potest. Ita enim scribit Homil. 3. in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habẽtes adhuc caritatem erga eos, qui in mũdo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atq; interuentu suo apud Deũ, NON ERIT INCONVENIENS. Scriptũ namq; est in Machabæ. libris ita: Hic est Hieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.

Non inconueniens.

Idem in Iosue ca. 13. inquit: EGO SIC ARBITROR, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos patres, pugnent nobiscum, & adiuuent nos orationibus suis. Ita namq; etiam quendam de senioribus magistris audiui dicentem, &c.

Sic arbitror. Magister senior dixit.

Audis testimonia, non ex scriptura Canonica, sed ex Apocryphis, & ex traditionibus. Atq; ideo de opinione illa dicit Origenes: NON EST INCONVENIENS, EGO SIC ARBITROR. Mox tamen, sicut fieri solet ex disputationibus fieri paulatim cœperunt asseuerationes. Nam super Numeros ca. 31. Origenes dicit: Quis enim dubitat, quod sancti quique Patrum, & orationibus nos iuuent, & gestorum suorum confirment atque hortentur exemplis? Ita etiam tractatu 27. in Matth. allegorisans structuram templi inquit: Discipuli, caeteriq; Sancti, non solum nunc, sed etiam modo ante conspectum Christi intercedunt.

Secundo ex opinione fit asseueratio. Origenes.

CAPVT III.

SEd has vel disputationes vel assertiones, fuisse illis temporibus priuatas, nequaquam autem publica & recepta Ecclesiæ dogmata, Origenes ipse discerte pronunciat in Epistola ad Romanos, lib. 2. pagina 343. his verbis: Iam vero si etiã extra corpus positi Sancti, qui eum Christo sunt, agunt aliquid & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui salutis nostræ ministeria procurant, habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec chartulæ committenda mysteria, &c. Sicut igitur Ecclesia diligenter distinxit inter scripta Canonica, quæ publice in Ecclesia, tanquam regula fidei & fundamentum Ecclesiasticorum dogmatum, legebantur, & inter scripta apocrypha, quæ priuatim quidem cognoscebantur, non autem publice in Ecclesia legebantur, nec peculiaria dogmata inde extruebantur, vel confirmabantur: Ita accuratum illis temporibus seruatum fuit discrimen inter publica Ecclesiæ dogmata, & inter opiniones priuatas & apocryphas, qualem hanc, de intercessione Sanctorum esse, ipse Origenes pronunciat.

Opinio prima, non publicum dogma.

Atq; hęc cum ita se habeant: Pontificij tamen non verentur Origenem adducere testem, probaturi inuocationem Sanctorum, semper in Ecclesia

Pontificiorũ ex udor in Origene testimonio allegando.

Q 2

clesia receptam & probatam fuisse. Cum enim Origenis nomine, multa suppositititia & falsa ferantur, ea illis pseudographia Pontificij causæ suæ suffragia conquirunt. Ita extat lamentum, quod Erasmus pronunciat, non esse ab Origene scriptum, nec ab Hieronymo versum, sed esse figmentum alicuius indocti. Ac Gelasius distin. 15. expresse dicit, librum de pœnitentia Origenis esse apocryphum. Et tamen Pontificii inde tanquam ea Origene authore, inuocationem Sanctorum probant, quia figmentum illud loquitur: Incipiam me genibus prosternere, & deprecari vniuersos Sanctos, vt mihi non audenti petere Deum, succurrant. O Sancti Dei, vos deprecor, vt procidatis misericordiis eius pro me misero: Heu mihi pater Abrahā deprecare pro me, ne de finibus tuis aliener, quos valde cupiui, &c.

Lamentatio Origenis.

Gelasius de lib. Orig. de pœnitentia.

Eodem modo feruntur Homiliæ in diuersos, quas constat non esse Origenis. Et tamen Lindanus, tantum non ouans, sed triumphans, conatur inde probare, vniuersalem fuisse cōsuetudinem in Ecclesia, inde vsq; ab Apostolorum temporibus inuocandi Sanctos. Quia scilicet ibi Homilia 3. scribitur: Patres secundum voluntatem Dei mandasse, celebrari memoriam innocentum sempiternam in Ecclesiis, vt eis intercessio filiorum apud Deum prodesset.

Homiliæ Origenis.
Lindanus triumphans.

Arriani etiam cuiusdam Commentaria in Iob sub Origenis nomine leguntur, atq; inde etiam Sanctorum inuocationem probant Pontificij. Author enim ille li. 2. dicit: O beate Iob, ora pro nobis miseris, vt nos misericordia Dei protegat & eripiat, &c.

Origenes in Iob.

Sed Origenes ipse, etiam si eo, sicut dictum est modo, de orationibus Sāctorum cœperit disputare, illam tamen consequentiam non modo nō texit inde: Beati in cœlo orant pro nobis, ergo sunt inuocandi: Sed eam ex professo reiicit. li. 8. contra Celsum. Respondens enim ad illud Celsi argumentum, Supremo Deo non posse displicere, si alij etiam inferiores, quos Dæmones appellabant, cum sint amici Dei, votis & supplicationibus colantur, vt hominum causas apud supremum Deum adiuuent: Dicit quidem Christianos non tales Dæmones agnoscere, sicut Gentes fingunt, sed scire Angelos esse ministros Dei, & beatos ipsius amicos. Non autem dicit Ecclesiam loco Dæmonum Gentilium, Angelos & beatos inuocare, sed fidem Ecclesiæ ita describit, pag. 755. Ipsi Deo omnibus præsidenti, per vnigenitum ipsius filium supplices vota offerimus, cui supplicamus, quandoquidem nostrorum sit ille delictorum propitiatio, vt tanquam Pontifex nostras offerat Deo preces. Et pagina 760. Deus namq; & solus est adorandus, vnigenitusque & primogenitus omnis creaturæ Deus verbum suppliciter est, & vt Pontifex deprecandus, vt nostras quæ ad te peruenerint preces, ad Deum referat.

Origenes de consequentia Papistica.
Sancti orant pro nobis: Ergo sunt inuocandi.
Orig. contra Celsum.

Fides Ecclesiæ de inuocatione Sāctorum tempore Origenis.

Pag. 762. Quod si Angelorum multitudinem cupimus, vt in nos se clementius gerat, illa multitudo cognatos sibi & amicos hos fecerit, quos suam viderint erga Deum pietatem imitari, ita vt eorum opitulentur saluti, qui Deum & inuocent, & ex animo deprecentur, & ad eorum beneficium concedant, qui Deum supplicando adorent, quem ipsi item & adorant, & suppliciter venerantur.

Et Pag. 773. Quanto rectius egerit, vt Deo se credat præsidi rerum, per Iesum doctrinam nobis huiusmodi suggerenti, ab eoq; omnem cum opem, tum & tutelam deposcat, à sanctis Angelis & iustioribus cæteris prodeuntem. Et tandem pag. 774. ad Celsi similitudinem (quæ columen est Papisticæ inuocationis) sicut scilicet inter homines, non ipsi tantum Principes seu Reges supplicationibus placandi sunt, sed primo potentiores, & secundum hos Reges: Ita respondet, vt confirmet solum Deum placandum & inuocādum esse, & qui Deum placatum habet, ei simul & amicos Dei placatos esse. Ex iis, qui Deum inuocant, Angelos & Spiritus beatos, nec vocatos vltra vna precari Deum, vt non opus sit illos peculiaribus votis seu supplicationibus inuocare & placare. Verba Origenis hæc sunt: Licet plena sit hæc vita exemplorum, quod primum potentiores placentur, & secundum hos reges, vnus tamen nobis placandus est Deus, & vt propicius sit exoptandum, qui vtiq; & pietate & virtute placatur. Quod si quosalios velit præter Deum omnipotentem placari, Celsus intelligat, sicut corpus hoc cum mouetur, & vmbram habet se subsequentem, sic item, & qui summum Deum placarit, & illius amicos propicios vt habeat, sequitur, Angelos scilicet, animasq; & Spiritus cæteros beatiores, quippe qui simul sentiant, quinam Dei sint benignitatem promeriti. Nec solum se hi erga digniores quosque propicios reddunt, sed & Deo gratificari volentibus opitulantur, hisq; & placatiorem hunc faciunt, vnaq; & supplicant & precantur. Ita vt affirmare id ausim, vel hominibus vltro, quæ potiora sunt, animo destinantibus, Deoq; supplicantibus, potestates illas innumeras, nec vocatas quidem, vltro Deum vna comprecari, generiq; nostro adesse. Ita ille.

Origenes de argumento Papistico inuocat. sanct. à similitudine & moribus aulicorum.

Origenis igitur tempore, inuocatio Sanctorum nondum fuit. Cœpit quidem ille disputare de orationibus beatorum, & licet dicat (affirmare ausim) tamen priuata & Apocrypha fuit tunc illa opinio, non autem publicū & receptum Ecclesiæ dogma, sicut ipsius Origenis verbis ostendimus. Quod enim Origenes dicit: Maneat inter occulta, nec chartis cōmittatur, hoc Græci vno verbo vocant ἀνέκφορον. Et tamen ex illa sua disputatione de orationibus beatorū, nequaquam consequens vult esse Origenes, Angelos & Spiritus beatorum, esse votis & supplicationibus colendos, imo præcipuum Pontificiorum argumentum, ex aulicis supplicationibus petitum, Origenes in Celso refutat.

Origenis tempore nondum fuit inuocatio Sanctorū sed in disputatione Origenis.

Operæ precium tamen est considerare, quomodo priuata & Apocrypha illa disputatio Origenis de orationibus beatorum, paulatim progressu temporis, vires maiores acquisierit. Nam ex Apocryphis Machabæorum libris, & ex traditionibus opinio illa primum incboata, mox apparitionib. seu spectris stabiliri cœpit. De Potamiena enim, quæ ex Origenis Schola prodiit, & martyrio celebris facta est, scribit Eusebius lib. 6. cap. 5. quod tunc cum ad martyrium duceretur, Basilidem Ethnicum, propter exhibita humanitatis quædam officia, iusserit bono esse animo ἐξαιτήσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσαν, se enim post discessum suum pro pœna ipsius (eo, quod sententiam damnationis in Potamienam tulisset) deprecа-

Apparitionibus & spectris creuit opinio de inuocatione Sanctorū.

precaturam Dominum suum, & non multo post beneficiorum remunerationem ipsi rependisse. Et addit Eusebius Basilidem, cum non multo post conuersus, & ob confessionem in vincula coniectus fuisset, narrasse Potamienam triduo post martyrium, noctu sibi astitisse, & coronam capiti suo imposuisse, ac dixisse, se pro ipso Dominum deprecatam (παρακαλέσασαν) & petita impetrasse. Subiungit etiam Eusebius quosdam scribere, alios plures Alexandrinos, illis temporibus confertim ad Christi doctrinam accessisse, eo, quod Potamiena in somnis apparuisset, & ipsos ad fidem vocasset. Et hæc quidem mirifica est historia (Spiritus scilicet mortuorum infideles ad fidem vocare) carens verbi Dei exemplo, imo pugnans cum expressa Scripturæ sententia, Iesaiæ 8. Luc. 16. Ideo etiam Eusebius addit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω. Sed hæc quidem ita se habeant. Omnibus vero temporibus, apparitiones seu spectra multum turbarunt in doctrina religionis. Inde enim multæ factæ sunt discessiones à verbo Dei, & multa sine verbo, imo contra verbum Dei, ex spectrorum apparitionibus recepta sunt.

Absurditas fabula.

Mortuorum apparitiones religioni semper nocuerũt.

Porro ad stabiliendam opinionem illam de intercessionibus beatorum, præter Apocrypha testimonia ex Machabæis, præter traditiones & apparitiones mortuorum, accessit quartum etiam, Miracula scilicet. Cum enim Deus ad monumenta Martyrum varia ederet miracula, vt doctrinam & fidem, pro qua Martyres passi fuerant, illustri testimonio, contra persecutorum blasphemias apud posteros confirmaret, ac gloriam, in quam assumpti erant Martyres, conspicua indicatione, inter totius mundi contumelias, testatam faceret, vt ita reliqui ad amplectẽdam fidem Christi incitarentur, & in ea ita corroborarentur, vt pro eius cõfessione non dubitarent, nec detrectarent, extremum vel fortunarum, vel vitæ discrimen adire: Hoc postea, sedatis persecutionum procellis, & remissu ardore confessionis ac martyrij, de orationibus & auxiliis Sanctorum communi persuasione plerique interpretari cœperunt. Inde subsequentibus temporibus, tanquam cõfessum & indubitatum dogma, publice etiam tradi cœpit, quod Origenis tempore, vt probabilis tantum & priuata opinio habebatur: Beatorum scilicet orationibus viuẽtes adiuuari, commemorationes etiam seu memorias Martyrum, sicut Cyprianus loquitur lib. 2. epist. 6. annuis passionis ipsorum diebus, & conuentus solennes in iis locis, vbi cauiæ ipsorum conditæ erant, accepto ex vetustate more, quem supra ex Epistola Smyrnensi, & ex Dionysio descripsimus, diligenter retinebant. Sed celebrationes istas, præter & contra piæ vetustatis obseruationem, nouis opinionibus trãsformabant, ideo scilicet eas frequentandas, vt Martyrum orationibus adiuuentur. Inde paulatim fieri cœpit inclinatio ad ipsam inuocationẽ Sanctorum. Quæ inclinatio, quibus initiis cœpta, quibus progressibus aucta, quomodo sæpius vel aperte reprehensa, vel tacite, opposita vera doctrina de inuocatione Dei, & veteri consuetudine de memoriis Martyrum, repressa fuerit, donec adhærescentibus subinde sub deuotionis specie, superstitionis seminariis, & Episcopis partim dissimulantibus propter vulgi persuasiones (sicut Augustinus fatetur Epist. 118. Ego, inquit, multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulẽtarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo, tam multis præsumptionibus plena sunt omnia) partim priuatas suas, vt vocant, deuotiones, in Ecclesiam inuehẽtibus, superstitio tandem præualuit, & paulatim admissa, immensum creuit: Cumque vbi consisteret, non inueniret, in tam crassam & tetram idolomaniam, sicut supra ostendimus, euasit, cuius nunc plerosq; inter ipsos Pontificios pudet: Illam Historiam ex certis veterum monumentis, quanta fieri poterit breuitate & perspicuitate, colligemus. Hæc ipsa enim nuda historica annotatio, sine prolixiori, vel explicatione, vel refutatione, multa vtiliter monebit, & totam hanc controuersiam, quod ad sententias veterum attinet, quæ pro stabilienda Sanctorum inuocatione afferri solent, recte illustrabit.

Fons inuocationis mortuorum, miracula ad monumenta martyrum.

Publici dogmatis loco haberi cœpit, beatorum orationibus viuentes iuuari.

Memoria martyrum sine superstitione fieri cœpta.

Inclinatio ad inuocationẽ sanctorum.

Historia de initiis & incrementis inuocationis Sanctorum.

Mota igitur & sparsa primum ab Origene circa annum Domini 240. disputatione illa de orationibus beatorum spirituum, nõ tamen statim insecuta est inuocatio. Firma enim & fixa retinebantur adhuc illa Scripturæ principia, inuocationem esse cultum, soli Deo debitum, Iuxta illa dicta: Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Inuoca me in die tribulationis: Quisquis nomen Domini inuocauerit saluus erit: Effunde iram tuam in Gentes, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Ideo cum Celsus obiecisset, Non solum Deum orandum, verum etiam beatis spiritibus, qui Deo assistunt, supplicandum: Origenes hoc negat, & tantum dicit, eos, qui vnum Deum per Christum inuocant, & pietati student, habere Angelos & beatos Spiritus, non vocatos orationis socios & comprecatores. Item, ab ipso & vno Deo poscendam esse opem & tutelam, ad quam Deus pro suo beneplacito, Angelos & beatorum Spiritus (de quo tamen ipse etiam Origenes dubitat) adhibet. Hæc bene & diligenter notentur.

Origenis ætas, anno Christi 210. ignorat inuocationem Sanctorum.

An beatis Spiritibus supplicandum.

Non multo vero post, circa annum Domini 250. Cyprianus apud Latinos alium & nouum gradum addidit. Quia enim viuẽtes mutuo pro se orant, & in hac vita Scripturæ exemplo alter alterius orationibus se recte commendat, sicut illis temporibus vsitatum erat, quod lapsi eos, qui ob confessionem fidei in vinculis detinebãtur, adibant, & ipsorum se orationibus commendabant, vt Deo & Ecclesiæ recõciliarentur, lib. 3. epist. 18. Cyprianus igitur & inde, atq; etiam ex hypothesi Origenis, de interpellationibus Sanctorum in altera etiam vita, non quidem mortuos inuocauit, sed viuẽtes priusquam ex hac vita discederent, admonere cœpit, vt post mortem sui apud Deum memores essent. Ita lib. 1. epist. 1. ad Cornelium inquit: Memores nostri inuicem simus, vtrobiq; pro nobis semper orantes. Et si quis nostrum prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deũ nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris, non cesset oratio. Et lib. 2. de habitu virginum, inquit, Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite feliciter, tantum mementote tunc nostri, cum incipiet in vobis virginitas honorari. Hæc vero noua & priuata est Cypriani deuotio, sine Scripturæ & anti-

Cypriani ætas anno 250. noua deuotio orta.

Martyres viui rogãtur, vt post mortem viuorũ apud Deum sint memores.

quitatis exemplo suscepta. Quæ licet excusari posse videatur, propterea quia eos, qui adhuc in hac vita constituti erant, alloquitur, quia tamen caret Scripturæ testimonio & exemplo, gradum postea fecit ad inuocationem eorum, qui ex hoc seculo iam discesserant.

Suppositiria & pseudepigrapha Cypriani.

Quæ vero præterea ex Cypriani vel suppositi-tiis, vel Pseudopigraphis citantur, merito non curamus, vt quod in Sermone de Stella & Magis scribitur, paruuli ab Herode occisi, secretorum conscii diuinorum, clementiam Dei pro nostris exorant laboribus. Item facti sunt supremi capitolii Senatores & Iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis, assistuntq; miserationibus & vltionibus diuinis, &c. De Apocrypho vero scripto de conuersione Cypriani in Nazianzeno postea dicemus.

Seminaria inuocationis mortuorum Arrij tempore repressa: quod solus Deus inuocandus sit.

Porro post Cyprianum, cum Arriana hæresis Christo honorē diuinitatis detraheret, & orthodoxi ipsum verum Deum esse, inter cætera argumenta inde etiam probarent, quia in Scriptura & inuocetur & inuocari iubeatur: Repressa aliquantulum & aliquandiu fuerunt seminaria illa inuocationis Sanctorum. Loquimur autem non de incertis, Apocryphis & suppositittiis scriptis, quæ recens magna copia, sub titulo venerandæ vetustatis à Pontificiis in theatrum produci cœperunt, sed de certis probatorum authorum scriptis.

Eusebij opinio de interpellationibus Sanctorum.

Ita Eusebius retinet quidem anticipatam opinionem, de interpellationibus Sanctorum, sed inuocationem eorū nec docet, nec vsurpat, sed Christo gloriam perferēdi preces nostras ad patrem relinquit, lib. 10. histor. Eccles. in vita Constantini. Frigide autem, ne dicam ridiculè facit Eusebius, quod opinionem illam, de orationibus Sanctorum, ex Platone probare conatur, & quidem illis verbis, quibus fatetur opinionem illam non facile probari posse, sed tamen credi debere. Nam de præparatione Euangelica lib. 12. ex Platone de legibus hanc sententiam, & hæc verba Eusebius describit: Certe defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua vel post mortem rebus humanis auxiliantur. Vera enim hæc opinio est, sed nisi prolixis rationibus probari non potest. Credere autem oportet huiusmodi sermonibus, quoniam à priscis valde viris traditi sunt. Hæc est Platonica Eusebii demonstratio de suffragiis Sanctorum.

Platonica ratio Eusebij de Sanctorum orationibus.

Lactantius. Hilarius.

Lactantius vnum Deum docet inuocandum. Hilarius vero in Origenicis suis allegoriis de montibus & auribus Dei, (vt solet Græcorum flosculis ornatus incedere, sicut Hieronymus inquit) disputat quidem de intercessionibus Angelorum, in Psalmum 129. Item de custodiis & præsidiis Apostolorum, Patriarcharum, vel potius, vt inquit, Angelorum. In Psalmum 124. Non tamē vel Angelos, vel Sanctos, sed vnum Deum inuocat, & honorem inuocationis ideo communicat Christo, quia credit ipsum verum esse Deum. Et rationem addit in Psal. 124. Adest enim, & cum fideliter inuocatur, per naturam suam præsens est, & ei, qui in eum credit, assistit. Et dignum est obseruatione, quod Origenicam illam Hilarii allegoriam, qua in Psal. 124. de montibus vtitur, Augustinus ex professo ita inuertit, vt inde inuocationis & auxilii honorem Sanctis adimat, & soli Deo vindicet, in libro de pastoribus cap. 8. Vide quia non in montibus tibi spes est. Auxilium meum, inquit, à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare iniuriam te facere montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum non in montibus, sed à Domino, qui fecit cœlum & terram. Ipsi montes hoc tibi clamant, 1. Corinth. 1. vt securus sine vlla iniuria montium, dicas auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tunc tibi non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostendens homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem, reuocauit ad Dominum, ait: Noli facere, illum adora, nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum. Hæc Augustinus.

Augustinus Hilarij sententiam inuertit.

Athanasius de inuocatione.

Athanasius vero hoc argumento sæpius probat, Christum esse verum Deum, quia eius auxilium in necessitatibus inuocatur, vt oratione secunda contra Arrianos, Sancti non postulant à creato aliquo, vt sit auxiliator. Christus ergo, cuius auxilium Sancti inuocant, est verus Deus. Et oratione tertia: Creatura non adorat creaturam, sed Deum. Christus ergo, qui adoratur, Deus est. Et in libro de incarnatione verbi, ex inuocatione seu adoratione probat: Verbum habitare in Christo, non vt in reliquis Sanctis, sed personaliter. Inquit enim: Si adoras hominē Christum, eo, quod ibi inhabitet Dei verbum, eadem opera adora quoq; Sanctos ob Deum, qui ibi domiciliū habet. Cumq; ex hoc Athanasij fundamento, inuocatio creaturarum prorsus subuertatur, tamen ex pseudopigrapho & supposititio quodā sermone, de sanctissima Deipara, conantur Pontificij etiam sub Athanasij nomine, inuocationem suam Sanctorum stabilire, quia scilicet supposititius ille Athanasius ita inquit: Et iam audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neq; nostri, qui sumus de familia & domo patris tui. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima virgo, & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis magna dona, ex diuitiis gratiarum tuarum, tu quæ gratia plena es. Item, intercede hera & Domina, & regina & mater Dei pro nobis.

Suppositirius Athanasius.

Basilius, Nyssenus, Nazianzenus inuocationē Sanctorum publicè in Ecclesiam inuexerunt, Rhetoricis suis Apostrophis. Inuocatio Sanctorum Monachis fuit vsitata.

Hactenus igitur per annos à nato Christo 350. & amplius, Ecclesia inuocationem Sanctorum in publica (vt ita dicam) praxi ignorauit. Tandē vero circa annū Domini 370. per Basilium, Nyssenum & Nazianzenum, in publicos Ecclesiæ conuentus, occasione orationum panegyricarum, inuehi cœpit, eodem tempore, cum ab iisdem authoribus, Monachatus ex Ægypto & Syria in Græciam introduceretur. Et videtur hæc siue portio, siue appendix Monachatus fuisse. Inter Monachos enim illos, persuasionē de inuocatione Sanctorum, aliquantò ante in solitudinibus priuatim receptam & vsurpatam fuisse, ex vitis Palladij & Theodoreti (si tamen γνήσια sunt omnia) non obscure colligitur. In publicos vero Ecclesiæ cōuentus, nondum manifestè & certè introducta & recepta fuerat. Sed Basilius, Nazianzenus, & Nyssenus, primi fuerunt, qui eam ex priuatis & Monachorum deuotionibus, & vulgi persuasionibus, in Ecclesiam inuexerunt. Cum enim in Rhetorum Scholis educati, eloquentiæ

laudem

laudem & haberent & affectarent, non contenti fuerũt pia illa antiquitatis simplicitate, qua eam in commemorationibus martyrum vsam fuisse, supra ex Smyrnensis Ecclesiæ Epistola, & Dionysio ostendimus, sed orationes panegyricas declamatoriis flosculis & Rhetoricis apostrophis, & quæ præterea ad figuram [illegible] pertinent, ita exornarunt, vt opinionem de comprecationibus & auxiliis Sanctorum, quæ Origenis tempore apocrypha & priuata erat, tanquam publicum dogma in immensum exaggerarent, & ad compellationes eorum, quoniam memoriam celebrabant, orationem conuerterent, atque ita figuram orationis ad formam inuocationis declinarent: Cuius tamẽ exempla nec ex Scriptura, nec ex vetustiori & puriori Ecclesia habebant.

Et hæc de figuris declamatoriis non affingimus illis patribus, sed ipsi has præbent indicationes. Nam de Apostrophe & Prosopopœis oratoria, ipse Nazianzenus exempla luculenta ostẽdit, vt oratione in sanctum Pascha, vbi inquit: O Pascha, magnum & sacrum, totiusque mundi expurgatio. Tecum enim tanquam cum animato aliquo colloquar. Et oratione 1. in Iulianum. Audite hæc omnes Gentes. Omnes enim appello magno præconio. Audite populi, tribus, linguæ, ætas omnis, & qui nunc viuitis, & qui dehinc nascituri estis. Et vt maius mihi sit præconium, omnis cœlorum exercitus, omnesque Angeli audite. Audi & tu quoque magni Constantini anima ([illegible]) si quid sentis, & reliquorum Christianorum Imperatorum. Item voco ad hanc panegyrin omnes animas, &c. Et mox, Quid hoc rei est Imperatorum diuinissime? Cogor enim illum tanquam præsentem & audientem inculpare, licet cum Deo constitutum, ac in tantum segregatum, quantum etiam ad melius transiuit regnum. Et in secunda oratione in fine prolixa apostrophe Iulianum mortuum compellat. Et talia exempla in carminib. ipsius multa sunt. Eodem modo, licet de orationibus mortuorum, declamatoriis asseuerationibus vtantur, non tamen dissimulant, se de illa opinione non prorsus certus esse, sed dubitare, sicut mox ostendemus.

Apostrophe Basil. Nazianz. figurata.

Operæ precium autem est considerare, quod Basilius, non ex Scripturæ vel testimoniis, vel exemplis, nec ex publicis veteris Ecclesiæ ritibus, sed ex vulgi & muliercularum priuatis deuotionibus, Sanctorum inuocationem in panegyres suas inuexerit.

Fundamenta inuocationis mortuorum Basilij.

Ex veteris quidem Ecclesiæ ritu hoc retinet, sicut inquit in Gordium martyrem. Eius festum celebramus, qui in huiusmodi die certamen pro Christi morte subiit. Et cum vitam Sanctorum exponimus, primo Dominum per seruos suos glorificamus. Deinde iustos ipsos laudamus, & populum per honestorum factorum narrationem exhilaramus. Item, non nostris indigẽt laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia & cõmemoratione, imitationis gratia indigemus. Quid verò ipse ea vulgi opinionibus & narrationibus, de miraculis & apparitionibus arteaat, ex oratione in Mamantem martyrem manifestum est. Inquit enim: Quæ quisq; in memoria habet, ad mentem reuocet. Memẽtote martyris, quotquot illo per somnia potiti estis, quotquot in hoc loco constituti [illegible] ipsum in precationibus habuistis, quibus (ὀνόματι κληθεὶς) nominatim vocatus, in operibus astitit, quos peregrinãtes reduxit, quos à infirmitate restituit, quibus liberos iam defunctos reddidit, quibus vitæ terminum prorogauit. Hæc in commune conferte, & inter viuos mutuo, quæ quisque nouit, ei, qui non nouit, distribuite, quæ ignorat ab eo, qui nouit, accipiat, &c.

Vetus Ecclesiæ ritus.

Opinio vulgi. Vulgi persuasionem Basilius allegat.

Eodem modo Homilia in 40. martyres, non dicit sicut quædam versio habet: Qui premitur ad hos confugiat, qui lætatur hos oret, sed recitatiue vulgi & muliercularum consuetudinem exponit. Qui tribulatur ad quadraginta confugit, qui lætatur ad ipsos decurrit, ille vt molestiarum solutionem reperiat, hic vt res secundæ ipsi conseruentur. Hoc loco mulier pia pro liberis orans deprehenditur, marito peregrinanti reditum, infirmo sanitatem petens.

Consuetudo & opinio vulgi & muliercularum.

Inde verò Basilius erumpit in oratorias exclamationes: Hi sunt qui regionem nostram, (διαλαχόντες) inter se partiti, velut turres muniunt, non vno loco se ipsos concludentes, sed multis iam locis hospites facti, &, quod paradoxon est, non singulatim diuisi ad suscipientes accedunt, sed omnes simul sunt, & apud singulos omnes sunt. O sufficiens beneficentia, paratum Christianis auxilium: Ecclesia martyrum. Quantum laborares, vt vnum aliquem reperires, qui pro te Dominum (δυσωπῶν) exoratũ placaret, quadraginta iam sunt, &c. Cum his martyribus fiant preces vestræ. O communes generis humani custodes, boni curarum (κοινωνοί) socij, precationis synergi, legati potentissimi, &c.

Exclamatio Basilij sine Scriptura.

Et hæc licet extra Scripturam, sine verbo Dei & citra exemplum primitiuæ Ecclesiæ πανηγυρικῶς declamitentur, ita, vt intercessionis Christi, ne verbo quidem mentio fiat, quasi ipse gubernatione Ecclesiæ se abdicasset, & administrationis suæ munera spiritibus defunctorum, quivbique omnibus adsint, distribuisset, quod contra perpetuum regni & sacerdotij Christi, officium pugnat, & ab Augustino, sicut postea annotabimus, non conceditur. Tamen videre est, quanta in doctrina religionis, & in exercitiis pietatis inclinatio fiat, quando ad præsumptas vulgi opiniones magnorum & eloquentium virorum accedit autoritas. Factis enim talibus initiis à Basilio, mox longius progressum fuit ab illis, qui Basilium admirabantur ac suspiciebant.

Nyssenus enim, Basilij frater, oratione in Theodorum martyrem, inquit: Qui reliquias attingunt, martyri tanquam omnibus partibus integro & vigenti supplicant, vt pro se apud Deum legationis munere fungatur, vt Dei ministrum appellant, qui quando vult, inuocatus munera impetret. Et mox: Tu verò, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem vicissim vocamus. Quocirca siue sublimi in æthere moraris, siue cœlestem aliquam absidem circumuertis, siue inter Angelorum choros constitutus, Dominum adoras, istis omnibus parumper intermissis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Multis beneficiis indigemus, tu legationis munere apud communem Regem pro nobis fungere. Quamquam vitam hanc transcendisti, humanas tamen necessitates non ignoras, impetra

Nyssenus Basilij fratris facit autor in inuocationibus.

nobis pacem. Nos quidem, quod hactenus sarti tecti seruati sumus, tibi acceptum referimus, sed in posterum etiam securitatẽ postulamus. Quod si maiori opus sit auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, vna cum omnibus supplica: Multorum preces iustorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Ioannem aduocã, vt Ecclesiarum soliciti, curam suscipiant. Idem in vita Ephrem,

Vita Ephrem.

Tu verò assistẽs vitæ principi, omnium nostrum recordare, nobisque peccatorum veniam impetra. & in vita Meletij: Iam facie ad faciem Deum alloquitur, & erroribus nostris veniam implorat, &c. Hæc qualia sint, si ad Scripturæ Canonem exigantur, manifestum est. Primitiua certe Ecclesia, ita nec sensit, nec docuit, & postea etiam Augustinus ea, quæ à Nysseno asseuerantur, improbauit, vt de præsentia martyrum, quodq; necessitates viuẽtium videant, & quod auxilium Sanctis sit acceptum referendum.

Vita Meletij.

Augustinus hanc Nysseni sententiam improbat.

Illas semitas non antiquas sane, sed admodum tunc recentes, secutus est iisdem temporibus etiam Nazianzenus. Si enim seposita norma & lucerna Scripturæ, nostris paulisper cogitationib. indulserimus, facilis & procliuis est in hanc siue opinionem, siue deuotionẽ inclinatio. Est enim singularis & mirifica superstitum affectio erga eos, qui hinc discesserũt, præsertim quorum virtutes admiramur, vel quibus familiariter vsi fuimus. Inde enim Gentes suos Heroas & Dæmones fecerunt, sicut Plutarchus in Romulo describit. Nazianzenus igitur ea humana illa affectione, nõ ex Scriptura, inquit, oratione in Basilium: Nunc in cœlis degit, ibiq; pro nobis, vt arbitror, sacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. Tu autem sacrum & diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamque vitam nobis in melius permuta. Cũ verò emigrabimus nos ibi tuis excipe tabernaculis. In Athanasium: Tu autem è supernis, propitius nos respice, & populum hunc dirige, nosq; in pace fuue, in certamine dirige, & cum temetipso statue. Et in Cyprianum: Tu verò ab alto propicius nos respice, nostrumq; sermonem & vitam dirige, & ouile hoc pasce, ac lupos abige, &c. Atque ita quidem rapidis & quasi aureis, panegyricarum declamationum fluminibus, stipulæ seu quisquiliæ inuocationis Sanctorum in Ecclesiam, non multò ante annum Domini 400. inuehi cœperunt.

Nazianzenus nouam Basilij opinionem amplectitur.

Vt arbitror.

Inuocatio Sanctorum inuecta circa annum 400.

Considerandum autem est in historia illorum temporum, quod non vbiq; & ab omnibus, pro certis, veris & Catholicis dogmatibus, receptæ fuerint panegyricæ illæ declamationes. Cuius illustre hoc est argumentum, quod ipsi authores panegyrici, inter ipsas Rhetoricas exaggerationes, dubitationem suam non dissimulauit: quodque coguntur declamatorias suas figuras mitigare. Nazianzenus enim declamitans Basilium in cœlis pro populo sacrificia offerre & orare, addit parenthesin (ὡς οἶμαι vt arbitror) Et in Epitaphio patris sui dicit quidem: Nunc precibus magis proficit, quam antea doctrina, quãto Deo iam est propinquior, dignus effectus Angelico ordine & parrhesia. Mox autẽ addit correctionẽ πείθομαι δὲ vt ego mihi persuadeo. Item εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν, si non audax & temerarium est hoc dicere. Et quod ante ex oratione 1. in Iulianum adduximus: Audi tu quoque Constantini anima εἴ τις αἴσθησις. Item, Cogor illum tanquam præsentem & audientem compellare. Et in Basilium: Consulo, vt in ipsum respiciatis (καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου) & quasi ipse videat & videatur, spiritu præparemini. Omnium verò apertissime dubitationem suam profitetur in funere sororis Gorgoniæ. Ibi enim post multas apostrophas, tandem concludit: Si nostri honores tibi curæ sunt, & si (τοῦτο γέρας) hæc dignatio loco præmij Sanctis animabus à Deo confertur, (τῶν τοιούτων ἐπαισθάνεσθαι) vt talia sentiant, rescissant vel intelligant, suscipe & tu sermonem nostrum. Hoc certe modo de dogmatibus certis, firmis, & Catholicis, seu de articulis fidei, non loquitur Ecclesia, sed credimus, scimus, certus sermo & omni acceptione dignus, firmiter crede, & nullatenus dubites, &c.

Patres huius ætatis, de hac opinione ipsi dubitarunt.

Porrò obseruandum est hoc, cum nouitatis suspicione tunc laboraret inuocatio sanctorum, quomodo ea pseudopigraphis Nazianzenus suffragia cõquisierit. Allegat enim scriptum quoddam de pœnitentia seu conuersione Cypriani, quasi ab ipso Cypriano conscriptum, quod scilicet is ante conuersionem magus fuerit, & Christianæ cuiusdam virginis pudicitiam, per Dæmonem quendam prostitutorem attentarit, virginem verò illam, cognitis insidiis Diaboli, aliis omnibus omissis, ad Deum confugisse, & sponsum suum Christum protectorem fecisse. Cumque hoc fecisset, etiam virgini Mariæ supplicasse, vt virgo virgini periclitanti opem ferret, (καὶ τὴν παρθένον μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ) atque hanc fuisse viam liberationis puellæ illius, & conuersionis Cypriani. Ita Nazianzenus.

Suffragia inuocationis Sanctorum Nazianz. ex pseudepigraphis.

Liber de pœnitentia Cypriani.

Sed librum illum de pœnitentia Cypriani, apocryphum & suppositium esse, Gelasius ex authoritate Romanæ Ecclesiæ, diserte & expresse ostendit distinctione decima quinta, cap. Sancta Romana. Et Hieronymus in Catalogo, ac in Commentario Ionæ, dicit: Cyprianum professorem Rhetorices fuisse, & conuersatione ac suasu Cæcilij, occasione verò lectionis Ionæ, ad fidem Christianam conuersum. Et ipse Cyprianus lib. secundo, epist. secunda, continens historiam suæ conuersionis, nihil de Magica illa tragœdia dicit.

Quia verò Catholicum hoc est, sicut Lyrinensis non male definit, quod semper, quod vbique, & ab omnibus fidelibus, ex Scriptura constanter receptum fuit, addenda est & hæc obseruatio, quod non dubitatum tantum de inuocatione Sanctorum fuit istis temporibus, cum ex priuatis vulgi & muliercularum deuotionibus, in Ecclesiam inciperet introduci, sed diserte, & quidem magno zelo reprehensa, & in Catalogum hæreseon relata fuit ab Epiphanio, qui iisdem ferme temporibus vixit. Sicut autem historia Ecclesiæ omnium temporum ostendit, quando errores plausibili aliqua specie palliati, in personis, sicut Augustinus loquitur, vel multis, vel magnis, libere & vtiliter sine offensione Ecclesiæ reprehendi non poterant, quod iidem in aliis personis, siue minoribus, siue paucioribus, vel quando excessus committebantur crassiores, libere fuerunt taxati. (Hoc enim modo

Lyrinensis.

Inuocatio Sanctorum hæreseos damnata hoc ipso tempore.

Epiphanius contra inuocationem Sanctorum.

Augu-

Augustinus in Pelagianis damnauit, quæ in plerisque veterum scriptis, totidem ferme verbis leguntur) ita Epiphan. arripit crassum excessum mulierculatum quarundam Thracum, in Arabia & in superioribus partibus Scythiæ, quæ in sella quadrata, expanso linteo, panem seu collyridem proponebant, & offerebant in nomen Mariæ. Illa verò occasione, multa & varia inuocationis Sanctorum seminaria, quæ variis in locis erumpere, & à magnis quibusdam viris foueri cœperant, magna vehementia taxat & reprimit. Non enim hoc tantum agit, mulieribus non licere sacrificare, & alia, quæ ad publicum ministerium verbi & Sacramentorum pertinent, peragere: Item, soli Deo esse sacrificandum: sed longius progreditur, dicit enim mulierculas illas offerre collyridem, vt sit professio quod colant & adorent Mariam. Transfert igitur disputationem illam ab hypothesi ad thesin, de cultu scilicet ad adorationem Sanctorum. Nec verò ignotũ mihi est Pontificiorum κρησφύγετον, quod fingunt adorationem Sanctorum, non autem inuocationem damnari ab Epiphanio. Et adorationem nimis anguste definiunt, quando scilicet tribuitur alicui, quod sit essentia æterna, infinita, omnipotens, &c. Atqui Epiphanius cum ex professo, & quidem prolixe materiam illam tractet, ne verbo quidem vel innuit saltem eam differẽtiam, quod Sanctos non liceat quidem adorare, tanquam æternos & omnipotentes Deos. Liceat autem ipsos, tanquam legatos apud Deum, & auxiliatores in necessitatibus inuocare, & certis cultibus vel votis, vel donatiis placare. Nec Ægyptij, quos Epiphanius Pharaonis filiam, ob nutricationẽ Mosis, adorasse scribit, tam amentes fuerunt, quasi senserint eam ab æterno fuisse. Sed quid intelligat per λατρείας & adorationẽ, ipse declarat exemplis, sicut scilicet apud Ieremiam colunt exercitus cœlestes & reginam cœli. Et sicut Noe sacrificium fuit professio, quod beneficium seruationis Deo acceptum referret. Et Iacobi sacrificium fundentis oleum super lapidem, petit panem, vestimenta, vtque in peregrinatione sua incolumis reducatur. Talia verò sacrificia, hoc est, talem adorationem, quæ petit beneficia & auxilia in necessitatibus, Epiphanius contendit cultum esse soli Deo debitum. Atque ideo ipse in principio, & in fine contra Collyridianos implorans auxilium ad errores refutandos, & veritatem illustrandam, non Mariam, sed Deum inuocat, & pro verbo adorãdi vtitur hisce vocabulis, θεὸν αἰτούμενοι καὶ ἐπικαλούμενοι, Deum orantes & inuocantes, vnde manifestum est, sub adoratione comprehendi inuocationem, sicut supra hoc ostendimus.

Status disputationis Epiphanij de Collyridianis.

Papisticum diuerticulũ de discrimine inuocationis & adorationis.

De adoratione igitur, seu inuocatione Sanctorum, Epiphanius ita loquitur contra Antidicomarionitas: Sint Sancti in honore, & quies ipsorum in gloria. Non autem conuenit Sanctus vltra, quam decet, honorare, sed honorare Dominum ipsorum. Et addit, in Scriptura hoc damnari. Erunt, inquit, mortuis cultum præstantes, sicut & in Israel coluerunt. Et memorabile est quod dicit, ab ipsis Sanctis discendum esse, qui honores Deo, & qui sanctis debeantur, nec honores illos, (vt adorationem & inuocationem) quos ipsi Sancti, dum viuerent, Deo tribuerunt, esse postea vel Sanctis ipsis, vel aliis per errorem tribuendos. Verba Epiphanij hæc sunt: ἡ τῶν ἁγίων κατὰ καιρὸν εἰς Θεὸν δόξα, &c. Honor, quem Sancti suo tempore Deo exhibuerunt, factus est aliis non videntibus, veritas in errorem. Et contra Collyridianos dicit. Quidam contemptim de Maria sentiunt, & loquuntur, quidam verò in alteram partem declinantes, vltra decorum eam glorificant. Item: Sub prætextu eius, quod iustum est, Diabolus subiens hominum mentem, mortalem naturam deificans, statuas humanam imaginem referentes expressit, vt mortuos adorent, & imagines adorandas introducant, adulterante mente ab vno & solo Deo. Reuera sanctum erat Mariæ corpus, non tamen Deus, virgo erat honorabilis, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa secundum carnem, natus est. Atque ideo Dominus dixit ad eam: Quid mihi & tibi mulier? Ne quis existimaret sanctam virginem excellentiorem esse, & nimia eius admiratione in hæresin dilabatur. Et totam hanc disputationem, Epiphanius à ratiocinationibus humanarum affectionum reuocat ad normam Scripturæ, & argumenta Basiliana & Gregoriana recte & oblique refutat, sicut ex collatione facile animaduerti potest. Quæ, inquit, Scriptura narrauit? Quis Prophetarum præcepit, hominem adorari? Helias mortem non vidit, sed translatus est. Ioannes super pectus Domini recubuit. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in viuis sit, neque Ioannes προσκυνητὸς, licet per preces dormitionem suam admirandam effecerit. Sed neque Tecla, neque quisquam Sanctorum adoratur. Non enim dominabitur nobis ἀρχαία πλάνη, antiqua seductio, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt, sicut scriptum est: Præter creatorem coluerunt creaturam. Si enim Angelos Deos adorari non vult, quanto minus Annæ filiam? Item, Verbum Deus carnem assumpsit ex Maria, non tamen vt adoretur virgo, neque vt Deum illam faceret, sit in honore Maria. Pater verò, & Filius & Spiritus sanctus adoretur, Mariam nemo adoret. Hoc enim mysterium, nec mulieri, nec viro, sed Deo (ἐπιτακτικῶς) certo & serio mandato attributum est. Neque Angeli talem glorificationem capiunt. Conuertatur itaque creatura ad Dominum, vt solum Deum colat. Item: Licet sancta sit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem. Hæc Epiphanius, qui præterea magno animi ardore, & singulari verborum vehementia, contra hæresin illam, quam à mulieribus dicit profectam, insurgit, quæ apud ipsum, qui volet, legat. Tota verò illa Epiphanij disputatio, rectius intelligetur, si, vt dixi, consideretur qualia circa illud tempus initia inuocationis Sanctorum, ex mulierculatum deuotionibus, sicut Basilius fatetur, in Ecclesiam inuehi cœperint. Ideo Epiphanius dicit: Compescat Ieremias mulierculas, ne turbent orbem terrarum, ne dicant: Honoremus Reginam cœli. Iterum, ne credas Israel mulieri, resulta à malæ mulieris consilio.

Epiphanius de Sanctorum adoratione seu inuocatione.

Osius Cardinalis allegat Ephrem Syrum, his verbis inuocantem Mariam: Esto nobis conciliatrix, & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igni & tenebris, tu namque es spes apud Deum Christianorum. Quo si Ephrem illa, vel dixis

Osius de Ephrem.

dixit vel scripsit, quis circa Basilij & Epiphanij tempora vixit, non obscurum erit, qualis cœperit tunc Mariæ inuocatio seu adoratio, quam tanto aclo Epiphanius insectatur. Quia vero videbat Epiphanius, multorum animos persuasionibus illis de nimia Sanctorum admiratione præoccupatos, ita concludit: Hæc scripsimus volentibus discere scripturæ veritatem, quæ si quidam non volunt tolerare, neque vtilia, sed potius contraria suscipere, dicendum erit: Qui audit, audiat, qui inobediens est, sit inobediens. Hæc Epiphanius.

Chrysostomi seculum de Sanctis.

Pertexemus autem aliquanto vlterius, Græcæ Ecclesiæ historiam, deinde ad Latinos reuertemur. Chrysostomus igitur, qui circa ann. 400. potissimum floruit, proxime post Basilij & Nazianzeni tempora successit. Nam & Basilio tanquam præceptore vsus fuisse, à quibusdam scribitur. Cumque illis temporibus inuocationem Sanctorum, sicut ostendimus, quidam assererēt, quidam reprehenderent, quidam vero de ea dubitarent, non inutilis erit obseruatio, quomodo Chrysostomus suam sententiam interposuerit, & Ecclesiam ab ingruentibus tunc superstitionibus, ad vera inuocationis fundamenta retraxerit. Summa autem eorum, quæ ex scriptis Chrysostomi, vbi quæstionem hanc tractat, colligitur, in his consistit capitibus.

Pugnantes de inuocatione Sanctorum sententiæ.

I. Quia videbat vulgi persuasionem totum negocium exauditionis, atq; adeo ipsius etiam salutis, neglecta pœnitentia & pietate erga Deum, reiicere in aliorum intercessiones, sæpe & grauiter hanc persuasionem reprehendit, vt Homilia 44. in Genesin, Homilia 5. in Matthæum, Homilia 22. in priorem ad Corinthios, Homilia 1. ad Thessal. &c.

Indignitatis nostra causa opus esse mediatoribus Sanctis.

II. Quia inuocatio Sanctorum præcipue hac persuasione oriebatur, quòd nos peccatores indigni simus, qui vel ad ipsum Deum, nostris orationibus accedamus, vel qui orantes exaudiamur, ideo opus nobis esse intercessionibus, patrociniis & mediationibus Sanctorum ad Deum: Chrysostomus hanc persuasionem multis in locis conatur populo eximere, propositis promissionibus de Christo mediatoris officio & intercessione.

Ita Homilia quinta in Matthæum: Si mente vigilemus, multo magis nostro, quam alieno tuti esse possumus suffragio. Nam & Deus salutem nostram, non tam aliis pro nobis rogantibus vult donare, quam nobis. Sic enim & Chananæam illam aliquando miseratus est, sic etiam meretrici donat fidem, sic denique latronem à cruce in Paradisum transtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus. Et de muliere Chananæa Homilia duodecima dicit: Miserere mei. Non, inquit, habeo conscientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: Ad misericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium, vbi cessat iudicium, vbi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quomodo ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad Christum? Ego, inquit, noui quid agam, vide prudentiam mulieris, non rogat Iacobum, non obsecrat Iohannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit ad Apostolorum chorum, non quæsiuit mediatorem, sed pro omnibus illis pœnitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea, inquit, descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, vt ego ei audeam loqui. Sursum in cœlis Cherubin cum tremore, & Seraphin metuunt, & deorsum meretrix loquitur cum eo. Ibidem: ad Deum non ostiario, non mediatore, non ministro opus est. Sed dicito: Miserere mei Deus, &c.

Idem Homilia de profectu Euangelij: Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes, plus apud Deum efficimus, quam dum alij pro nobis orant: Clamauit Chananæa, & accesserunt Discipuli. Et ad illos quidem dixit: Non sum missus, &c. Quando autem ipsamet accessit, tunc beneficium dedit: Vide quomodo repulit cum alij precarentur, vbi vero ipsamet orans, clamauit, annuit. Cum hæc omnia non ignoremus, licet peccatores simus & indigni, licet soli simus & intercessoribus careamus, ne deficiamus, ne despondeamus animum. Ibidem: Cæterum non opus est patronis apud Deum, neque vllo discursu, vt blandiare aliis, sed licet solus sis, patronoque careas, & per te ipsum Deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile Deus annuit, cum alij pro nobis orāt, vt cum ipsimet oramus, etiamsi plurimis pleni simus malis.

Chrysostomus viuos intelliget appellatione Sanctorum.

III. Quia verò scriptura docet: Licet ipsi Deum inuocemus, aliorum tamen pro nobis orationes non esse contemnendas. Chrysostomus illas sententias, de Sanctorum pro nobis intercessionibus, de illis, qui adhuc in hoc seculo nobiscum viuunt, interpretatur. Et notanda est fraus Pontificiorum. Vbicunque enim Chrysostomus mentionem facit intercessionis Sanctorum (vt cum Homilia 44. in Genesin dicit: Quādo quod ex nobis est, simul offerimus, & accedit intercessio Sanctorum, plurimum nobis cōfert. Et Homilia quinta in Matth. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximam orationes supplicationesque Sanctorum. Et Homilia 1. in Epistolam ad Thessal. Non contemnamus preces Sanctorum, sed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manumque porrigant.) Hæc omnia Pontificij, de Sanctis in altero seculo, interpretantur. Sed Chrysostomus expresse & diserte loquitur, de intercessionibus Sanctorum, in hoc seculo viuentium. Nam Homilia 44. in Genesin, exempla intercessionis Sanctorum adducit, ex Genesi capite 18. Ierem. 7. 11. & 14. Et Homilia 1. ad Thessal. allegat exempla Act. 12. Phil. 1. 2. Corinth. 2. quæ de viuorum intercessionibus loquuntur. Atque in illa Homilia dictum Ieremiæ: Si starent Moses & Samuel, &c. ita exponit: si illi iam starent. Item, [illegible] Si Moses nunc esset, & hæc diceret: Dele me, &c.

Fraus Pontificiorum.

IIII. Illud quidem Chrysostomus sæpius vrget, Deum propter pios patres, sæpe liberis & posteris benefacere. Et in hanc sententiam aliquoties adducit illas sententias Scripturæ: Recordatus sum testamēti mei, quod erat ad Abraham. Item: Propter Dauid seruum meum, protegam ciuitatem hanc. Homilia in Genesin 41. & 44. Homilia 27. in Matth. &c. Sed hoc nihil aliud est, quam Deum ipso facto hoc cōprobare, quod ea gratia clementer promisit, faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me.

Chrysostomus inclinat in opinionem de patrociniis Sanctorum, in altero seculo.

V. Ad illam verò, quæ vulgari tunc cœperat, opinionem, de orationib. & patrociniis Sanctorum in altero seculo, alicubi inclinat etiã Chrysostomus, vt quando de miraculis, quæ ad martyrum sepulchra edebãtur, declamitat. Ita in Babylam martyrem dicit: Sanctorum vbi hinc emigrarint fortitudinem terrificam esse, tum Regibus, tum Dæmonibus, tum ipsi etiã Dæmonum principi. Et in Iuuentium ac Maximum martyres inquit: Sicut milites vulnera in prœliis sibi inflicta Regi monstrantes, fidẽter loquuntur, ita & illi in manibus absecta capita gestantes, & in mediũ afferentes, quæcunq; voluerint apud Regem cœlorũ impetrare possunt. Et Homi. 22. ad Rom. Si Paulus cũ bic esset vsq; adeo dilexit homines, multò magis illic feruentiorem amorẽ ostendet.

Chrysostomus nec vsurpat, nec defendit inuocationẽ Sanctorum.

VI. Sed tamen in Scriptis illis, quæ certò constat esse Chysostomi, nec docet, nec defendit, nec vsurpat inuocationem Sanctorum. Cumque apud sepulchra martyrum tunc conuenirent, ad tractationem verbi, ad Sacramentorum administrationem, & ad preces Deo fundendas, qualis inde persuasio, sensim & tacite animis insederit, ipse Chrysostomus narrat, oratione in Babylam, vbi inquit: Si quis huiusmodi conditor iis assistat, ipsius capsulæ aspectus in animam inuadẽs ipsam percellit, ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat præsensque adesse cernatur, &c. Sed tamen non martyres, sed ipsum Deum inuocat Chrysostomus.

Pseudepygrapha vt Missa Chrysostomi.

Iterum autem obseruet Lector, quomodo Pontificii cum veris testimoniis destituantur, ad ψευδεπίγραφα cõfugiant. Missam enim, quæ Chrysostomi titulo fertur, in qua Sancti exerte inuocãtur, suppositiam esse alibi plane ostendimus, & eiusdem generis esse etiam Homiliam in natali Petri & Pauli, ostendunt ineptæ, falsæ & deprauatæ Scripturæ citationes, vt cum dixit: Petre & Paule sine intermissione pro nobis, rogamus, orate, promissa vestra implete. Sunt enim hæc vestra conuenta, vnius quidem hoc, venite mecum & bonis ne deficiamur: Alterius verò illud, studebo post meum obitũ vestri facere mẽtionem.

Homilia in natali Petri & Pauli.

Homilia ad populum Antiochenum.

Ita Homilias ad populũ Antiochenum ex variis tum locis, tum authoribus consutas esse constat.

Et in illarum 66. ita legitur. Et ipse, qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra & fastu deposito, stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, & Scenarum fabrum ac piscatorem, etiam mortuos, vt protectores orat. Quæ totidem ferme verbis leguntur, inter sermones Augustino inscriptos de sancto Paulo. Et Garetius Canonicus ex authore multò recentiore Theodoro Daphopato, illam ipsam sententiam citat. In veris autem & certis Chrysostomi scriptis, tale nihil legitur. Quod enim ex Homilia post reditum exilij afferũt Pontificij, vbi Chrysostomus inquit: Inuitaui vos ad Apostolos, veniamus ad Timotheum, ad Andream, &c. Non sunt inuocationes, sed deducit populum ad consideranda exempla persecutionum in Sanctis, sicut contextus orationis manifeste ostendit. Ita Iesuitæ Colonienses inuocationem Sanctorum conantur ex Homil. 5. Chrysostomi in Matthæum, probare. Ita autem citant verba: Hæc non eò dicimus, vt supplicandum Sanctis esse negemus. Sed manifesta est fallatio. Verba enim Chrysostomi hæc sunt: Et bene dicimus, non vt pro peccatoribus supplicandum esse Sanctis negemus. Hoc enim agit, se non negare, quin Sancti (loquitur autem sicut exempla, quæ allegat, ostendunt, de viuentibus in hoc seculo) debeant pro peccatoribus supplicare.

Homilia post reditum ab exilio.

Iesuitæ Colonienses.

Chrysostomus igitur gliscentem tunc superstitionem inuocationis Sanctorum, aliquantulum repressit, & doctrinam piæ inuocationis ad veros fontes reuocare conatus fuit, sed videamus, quid ij, qui ipsum secuti sunt, fecerint.

De Theodoreto Cyri Episcopo.

Chrysostomi igitur discipulum atque sectatorem fuisse Theodoretum Cyri Episcopum, scribit Nicephorus. In eius verò scriptis (modo γνήσια sunt omnia) pugnantia prorsus, contradictoria de hac materia leguntur. Extãt enim duodecim libri, de curatione Græcarum affectionũ, quorum tamen Nicephorus in Catalogo lucubrationum Theodoreti nullam facit mẽtionem, in horum octo multis verbis cõmendatur & stabilitur inuocatio Sanctorum. In Commentariis verò in Epistolas Pauli, quæ ex Nicephori Catalogo certò constat esse Theodoreti, prorsus contrarium traditur. Non eiusdem autem ponderis & autoritatis esse ea, quæ ex incertis scriptis proferuntur, cum iis, quæ certorum scriptorum testimonia habent, extra controuersiam est.

Libri de curatione Græcarum affectionum.

Commentarij in Epist. ad Coloss.

Et inter dissimiles siue pugnantes Patrum sententias, semper vidẽdum est, vtra Scripturæ magis sit consentanea.

Status librorum Theodoreti, de curatione affectionum Græcarum.

In libris ergo illis, qui inscribuntur Curatio Græcarum affectionum, propositum autoris est, sicut in titulo indicat, Euangelicam veritatem ex Græcorum & Gentium Philosophia demonstrare. Inde in octauo libro de martyrum honoribus disputaturus, quod tanquam vrbium custodes, & locorum præsides, quorum precibus & interuentu apud Deum vtentes homines, per eos demum diuina munera consequantur, honorandi sint, multas ex Philosophis & Poetis, ex Hesiodo præcipue, & ex Platone sententias trãscribit, quod Gentes suos Heroas & Dæmonas eodem etiam modo coluerint, scilicet vt φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων [illegible] iuxta Hesiodum, quos soliti fuerint, θεραπεύειν καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας, iuxta Platonem.

Honores martyrum superstitiosi vnde.

Et post hanc collationem tandem circa finem concludit, martyres apud Christianos, non tantum eo modo, sed multo amplius coli: Martyrum, inquit, templa magnitudine & splendore præstantia sunt, neque hæc per annum semel aut bis, aut quinquies visitamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus. Quiq; homines prospera sunt valetudine, cõseruare sibi eam à martyribus petunt. Qui vero ægritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt, qui verò parentes sunt, integra sibi custodiri, quæ consecuti sunt, dona. Item, qui peregre aliquo proficiscuntur, petunt martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. Qui verò iam sospites redierunt, gratias agunt acceptum beneficium confitentes. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei martyres, tanquam diuinos homines, intercessoresque sibi eos apud Deum aduocent & precentur. Pie verò fideliterque precatos, ea maxime consequi, quæ desiderant, testantur, illa que votorum redona persoluunt, manifesta nimirũ adeptæ sanitatis indicia.

Templa martyrum & festa.

Nam

Donaria in martyrum templis suspensa.

Nam alij quidem oculorum, alij vero pedum, alij porro manuum simulachra suspendũt, ex argento auroue confecta, &c. Ita Theodoretus in libris illis, quos inscripsit, De Euangelicæ veritatis, ex Græcorum atque Gentium Philosophia, cognitione, quorum tamen librorum sicut dictum est, in catalogo lucubrationum Theodoreti apud Nicephorum nulla fit mentio.

Theodoretus inuocationis Sanctorum fundamenta refellit.

Idem vero Theodoretus in Commentarijs ad Epistolas Pauli, quæ inter γνήσια ipsius opera Nicephorus recenset, ipsum fundamentum & neruos inuocationis Sanctorum, ex Scriptura subuertit, & superstitionem illam Synodorum authoritate damnatam scribit. Quod Theodoreti testimonium eo gratius nobis esse debet, quia in magnis illis Conciliorum voluminibus, Canon ille non ita legitur, sicut eum Theodoretus citat. Explicans igitur Theodoretus illud Pauli Col c. 2. In humilitate & religione Angelorum inquit: Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes, fuisse legem per eos datam. Mãsit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia: Quocirca Synodus quoq;, quæ cõuenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum vsq; diem, licet videre apud illos & eorum finitimos, oratoria Sancti Michaelis. Illi ergo hoc consulebant, vtique humilitate vtentẽs, dicẽtes vniuersorum Deum, nec cerni, nec comprehẽdi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare. Et hoc est, quod Paul. dicit: In humilitate & cultu Angelorum. Hoc autem (in iis, quæ nõ vidit incedens) pro eo, quod est propriis rationib. & cogitatis vtens. Idem repetit in 3. cap. Præcipit Paulus, vt Deo patri gratiarum actionem emittant per Christum, non per Angelos. Hanc etiam legem sequens Laodicena Synodus, & volẽs veteri illi morbo mederi, cauit ne precarentur Angelos, & ne relinquerent Christũ. Hæc Theodoretus, qui etiam in Compendio Hæreticarum fabularum Cainis hoc tribuit, quod Angeli alicuius nomen inuocent. Et tamẽ Andradius non veretur scribere, veterem Cainam hæresin esse, inuocationem Sanctorum improbare.

Angelorum inuocatio damnata.

Synodus Laodicena.

Andradij veracitas.

Laodicena Synodus.

Celebrata autem fuit Laodicena illa Synodus, circa annum Domini 368 hoc est, circa tempora Basilij & Nazianzeni, quod notabile est. Operæpretium autẽ est considerare, qua fraude Canon ille nunc deprauatus, Angelos in Angulos transformarit. Ita enim nũc habet 35. Canon: *Non oportet Christianos, derelicta Ecclesia abire, & ad Angulos idololatriæ abominanda cõgregationes facere, quæ omnia interdicta sunt. Quicunq; autem inuentus fuerit, occultæ huic idololatriæ vacans, anathema sit, quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, accessit ad idola, &c.* Altera editio legit (Angelos nominare) Theodoret. vero dicit: Canonem illum prohibere inuocationem Angelorum, ne quis Angelos oret aut precetur, quasi per illos aditũ sibi ad Dei gratiam & beneuolentiam facturũ.

De Canone Laodicenæ Synodi.

Proderit vero ad illam Theodoreti narrationem de lege Laodicenæ Synodi, & de Michaelio conferre ea, quæ Nicephorus scribit Tomo 7. c. 50. de apparitionib. Michaelis, & de oratorio Michaelio, extructo à Constantino. Et quæ in Lombardica historia scribuntur de apparitione Michaelis in Gargano facta, anno Domini 390. Illa enim collatio ostendet, quales fabulæ sub titulo venerandæ antiquitatis Ecclesiis obtrudantur.

Templum Michaelis.

Sed reuertamur ad Theodoretum, qui si autor est librorum de Græcis affectionibus, cum contrarium illis scribat in Commẽtarijs ad Paulum, sicut ostendimus, nõ obscurum esse potest, quid illi eius narrationi, de martyrũ inuocatione tribuendum sit. Hanc enim ex collatione Philosophiæ Græcorum atque Gentium, sicut titulus testatur, assumit. Alteram vero sententiam ex fundamento verbi Dei, Colos. 2. & 3. extruit.

Et quod diligenter obseruandum est, etiamsi Theodoretus sanctos inuocasset, sicut in historia religiosa, quæ ipsi tribuitur, aliquot extãt exempla, non tamen vniuersalis fuit in omnib. Ecclesiis illa obseruatio, sicut ex Cyrillo, qui iisdẽ temporibus vixit, manifestum est. Iulian. enim apostata Christianis obiecerat, quod Christum hominem & martyres colerẽt. Si, inquit, adhuc nobiscum (id est, cum Ethnicis) essetis, vnum pro multis Diis coluissetis, non hominem, imo non multos homines miseros, vos lege dura & aspera, intelligens martyres. Cyrillus vero respõdens lib. 6. quod ad Christum attinet, inquit: Non vt hominem colimus, sed hominem, qui apparuit, Dei verbum agnoscentes. De martyrib. vero respondens, memoriam & honorem martyrum confitetur, adorationẽ negat, inuocationis vero nullam prorsus facit mentionem. Hęc enim sunt eius verba: Ad sanctos martyres, neq; Deos esse dicimus, neq; adorare consueuimus. Laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro veritate strenue certarũt, ita vt & suam animam contempserint, &c. Proinde non est indignum, imo etiam necessarium, eos, qui tam claris operibus gloriosi sunt, perpetuis honorari laudib. Et paulo pòst venerationem martyrum describit: Non cultu, non adoratione, nõ inuocatione, sed inquit: Omni honore eos dignamur, quodãmodo reponẽtes illis memoriam inaccessibilem, pro honorib. & remuneratione fortitudinis tam cõspicuæ. Imo recitans, quomodo Græci suos Dæmonas, quos ex hominibus præstantib. fieri fingebant, coluerint, scilicet tanquam custodes & auxiliares superstitũ, cum Deum esse nihil aliud intellexerint, quam vtilitati cuipiam hominum Præfectum esse. Non addit, sicut Theodoretus facit, Christianos idem, aut multo magis de martyrib. suis sentire, sed ita concludit. Proinde nos quidem minime. Græci autem potius deprehenduntur fuisse hominum cultores, & Dei gloriam Incircumspecte, quibus voluerunt, tribuisse. Ita lib. 10. Iulianus inquit: Ad antiquum illum mortuum additis multos recẽs mortuos. Cyrillus vero respondens, dicit: Christianos magnifacere reuerentiam & honorem erga sanctos martyres, sed addit: Scriptura nobis vnum Deum prædicauit, aliũ autem præter illum omnino nullum adorare consueuimus. Idem Cyrill. in 16. c. Ioan. inquit: Nullus accedit ad patrem, nisi per filiũ, per quem adductionem habemus ad patrem in Spiritu. Ideò se portam & viam appellat, quia inquit: Nemo venit ad patrem nisi per me. Nam in quãtum Filius & Deus est, vna cum patre, nobis bona largitur. In quantum vero Mediator est & Pontifex, & Paracletus, nostras preces ad Patrem adducit. Et tandem concludit, orãdum igitur est in nomine Saluatoris, si exaudiri à Patre volumus.

Historia religiosa.

Inuocatio sanctorum hac ætate non fuit vniuersalis.

Cyrillus contra inuocationem Sanctorum.

Veneratio martyrum apud Cyrillum.

Adoratur filius Dei.

Atque

Conclusio historiæ Ecclesiæ Græcæ usq; ad Theodoreti & Cyrilli tempora.

Atq; ita hactenus in Græca Ecclesia, inuocatio Sanctorum alicubi, & à quibusdam variè tentata, vsurpata & defensa, non tamen vbiq; ab omnibus Ecclesiis recepta & approbata fuit. Sed semper fuerunt quidam præstantes viri, qui eam non admiserunt, sed improbarunt, & fundamenta eius refutarunt, & Ecclesiam ad fontes veræ inuocationis Dei deduxerunt, sicut ostendimus. Post hæc vero tempora, insecuta quidem est tristior & maior confusio dogmatum & rituum in Græca Ecclesia: In receptas tamen & vniuersales formulas publicarũ precationũ inuocatio Sanctorum tarde admissa fuit. Et memorabile est, ac ad perpetuam rei memoriam dignũ obseruatione, quod Petrus Gnapheus, qui in quinta vniuersali Synodo, vt hæreticus damnatus fuit, primus author & inuector fuit miscendę inuocationis Sanctorũ inter publicas Ecclesiæ preces. Nicephorus enim lib. 15. cap. 28 inter ea, quæ Petrus ille Fullo inuenisse seu reperisse dicitur numerat & hoc, vt in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & diuinum eius nomen inuocaretur. Factum hoc fuit circa annum Domini 470.

Petrus Gnapheus publicis Ecclesiæ precibus inuocationem Sanctorũ primus infersit.

Pontificij ad stabiliendam Sanctorum inuocationẽ falso Synodo 6. abutuntur.

Pontificij vero, qui in publicis Ecclesiæ suæ precibus, inuocationi Sanctorum primarium locum tribuunt, ne videantur Fullonem illum hæreticum huius rei authorem habere, allegant Canonem septimum vniuersalis sextæ Synodi, vt prætendere possint, publica vniuersalis Ecclesię authoritate receptam, atq; adeo sancitam esse inuocationem Sanctorum. Cumq; reliqua dogmatica illius Synodi de incarnatione Christi recipiamus, existimant eadem authoritate etiam inuocationem Sanctorum recipiendam esse. Sed certum est, 9. illos Canones, qui in Tomis Conciliorum sextæ Synodo tribuuntur, suppositiios & adulterinos esse, id quod ipsi etiam Pontificij pronunciant. Et hoc Lector diligenter notet. Ita autem habet adulterinus ille Canon.

Suppositius Canon 9. Synodi 6.

Singulis diebus, qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, mane scilicet & vesperi, dicens Symbolum siue orationem Dominicã. vel: Qui plasmasti me miserere mei, vel etiam: Deus propicius esto mihi peccatori. Et Deo gratias agat, pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia te ad imaginem suam creare dignatus sit, & à peccatoribus segregare. His actis, & solo Deo creatore suo adorato, inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur, &c. Postea tamen præualescente superstitione, vna cum cultu & adoratione imaginum, inuocatio Sanctorum etiam recepta, & stabilita est in Græca Ecclesia, in septima Synodo, circa annum Domini 781.

Inuocatio Sanctorum in Græca Ecclesia stabilitur Synodo septima.

Atq; ita in Græca Ecclesia à voto communium precũ, quo primum societas inuocationis solius Dei expetebatur, inclinatio sensim facta est ad manifestas & crassas superstitiones. Ita Iustinianus Imperator lib. 1. Codicis, Tit. 30. tantum intercessionis facit mentionem, cum inquit: Hoc etiam deprecantes exoramus gloriosæ Marię virginis precibus, vt quicquid minus est Reipub. nostræ, per nos indignos seruos suos restituat in suo nomine Deus.

Iustinianus: Intercessio Sanctorum.

Euagrius non longe post ea tempora crassius progreditur. Facit enim Chosroem Persarum Regem, ita inuocantem beatum Sergium: vt & ego & Syra Amasia, & omnes, qui in mundo sunt, οὕτω τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν, καὶ εἰς σὲ ἔτι πιστεύωμεν: Vt in tuam potentiam speremus, & in te amplius credamus. Et ne opus sit, plura exempla ex posteriorũ scriptis conquirere, Vnus Damascenus satis crassa suppeditat exempla. In eius enim historia scribitur, cum à Leone Isaurico vna manu mutilatus esset, quod statim confugerit ad Mariam, feruideq; ipsi supplicarit, atq; hoc pacto ipsum detruncatã manum, sanitate restitutam, mirabiliter recepisse. Et ipse Damascenus in hymnis suis ita inuocat Mariam: Inuituperabilem spem tuam Deipara habens, seruabor, defensionem tuam possidens, non timebo, persequar inimicos meos, & in fugam vertam, solam habens, vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamãs tibi Domina, salua me intercessionibus tuis, tu gloriosa mater Dei adduc nostram deprecationem filio tuo, vt saluet per te animas nostras. Misericordiæ ianuã aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes igitur in te ne aberremus, liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum, omnem spem meam in te repono, mater luminis, serua me sub protectionem tuam, &c.

Eusgrij inuocationes.

Damasceni inuocationes.

Inde hoc tempore Græci in precibus suis horariis, crassissimas habent superstitiones inuocationis Sanctorum, cuius exempla quędam à D. Camerario & Chytræo recitantur: vt te murum inexpugnabilem, munitionem salutis Deipara virgo, supplices inuocamus, aduersariorũ dissipes consilia, vrbem muni. Item, spes, præsidium & perfugium Christianorũ, quæso, vt quæ mundum saluas indefinẽter tua deprecatione, memineris nostri, virgo laude omni dignissima. Ibidem extat fabula, quod Apostoli, cũ prius soliti fuissent, Christum ita inuocare, Domine Iesu Christe, opitulare nobis, eius loco post assumptionẽ Mariæ, exclamasse: Sanctissima Deipara opitulare nobis. Ibidem etiã singuli mane ẽ somno surgentes, dicere iubentur. Sanctus es Deus, propter Dei genitricem, miserere nostri, &c.

Græci nostrã ætatem.

Camerarius. Chytræus.

Fabula impudens.

Hæc certe talia sunt, quę nec excusari, nec defendi possunt. Sed desino ἀόριστα talia plura recitare. Hæc enim ad institutam nostram historicam considerationem, de initiis, de progressu, & tandem de crasso excessu inuocationis Sanctorum, in Græca Ecclesia sufficere possunt.

Reuertamur iam ad reliquos Latinos Scriptores post Lactantium & Hilarium, de quibus supra dictum est, & ex illis etiam historiam inuocationis Sanctorum breuiter contexemus. Ambrosius igitur, qui iisdem ferme temporibus floruit, quibus Basilius & Nazianzenus, quando Scripturam interpretatur, ipsa fundamenta inuocationis Sanctorũ, in Exemplis Ethnicæ idololatriæ conuellit. Gentes enim, quod non rectà ipsum supremum Deum, sed Heroas, Dæmones, & alias creaturas, cultibus, votis & inuocationibus suis accederent, duabus potissimum rationibus mouebantur.

De Latinis Patribus post Lactant. & Hilarium.

Ambrosius de inuocatione.

Rationes cur Gentes inuocarent creaturas.

I. Sicut in aulis non statim ad ipsum Regem prorumpitur, nec ad illum cuiuis patet aditus, sed Comites & Tribuni primo adeundi & deliniendi sunt, vt vel supplicationes Subditorum ad Regem perferant, vel aditum ipsis ad Regem parent.

II. Qui vel miser vel indignus, vel male meri-

tus est, is, quando à Rege aliquid vult impetrare, implorat suffragia eorum, qui apud Regem in gratia & autoritate sunt. Et hæc sunt ipsissima etiam fundamenta inuocationis Sanctorum apud Pontifices.

Ambrosius vero exponens illa verba Pauli, Roma. cap. 1. (seruierunt creaturæ potius, quam creatori) istas rationes diserte refutat his verbis: Solent tamen pudorem passi neglecti Dei, misera vti excusatione, dicentes: Per illos posse ire ad Deum, sicut per Comites peruenitur ad Regem. Age nunquid tam demens est aliquis, & salutis suæ immemor, vt honorificentiam Regis vendicet Comiti? Cum hac de re si qui etiã tractare fuerint inuenti, iure vt rei damnentur maiestatis. Et isti nõ putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus, quod seruiatur Deo. Nam & ideo ad Regem per Comites, & Tribunos itur, quia homo vtiq; Rex, & nescit quibus debeat Rempubl. credere. Ad Deum autem, quem vtiq; nihil latet (omnium enim merita nouit) promerendum suffragatore non est opus, sed de mente deuota. In libro etiã de Isaac & anima, de Christi mediatoris officio piè & ex Scriptura inquit: Ipse Christus os nostrum est, per quod patri loquimur, oculus noster per quem patrem videmus, dextera nostra, per quam patri nos offerimus, quo nisi intercedente, nec nobis, nec Sanctis omnibus quicquam cum Deo est.

Apostropha Rhetorica Ambrosii.

Alibi vero, sicut ferebat stylus illius temporis, Rhetoricis apostrophis ludit, vt in funere fratris Satyri. Sed prius vltimum vale dico: Præcede ad illam communem omnibus & debitam, sed iam mihi præ cæteris desiderabilem domum, para hospiti consortium. Ne quæso, cupientem tui diu differas, properantem expecta, festinantem adiuua, & si diutius tibi morari videbor, accerse, &c. Sed figuram hanc esse Prosopopœiam, Rhetores norunt, sicut & in Lucam libro decimo, Ambrosius hac figura vtitur, cum inquit: Vnde te euocem Petre, vt doceas me, quid flens cogitaueris? Vnde inquam te euocẽ, de cœlo, vbi iam choro insertus es Angelorum? An etiam de tumulo? &c.

Ambrosius ad inuocationem Sanctorum inclinatur cõtra Scripturam.

Non tamen nego, Ambrosium tandem, cum Monachatum à Basilio mutuo sumpsisset, etiam ad inuocationem Sanctorum cœpisse inclinare. Nam in libro de viduis inquit: Cum socrus Simonis magi febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt Dominum pro ea: Et tu vidua habes proximos, qui Deo pro te supplicẽt: Habes Apostolos proximos: Habes Martyres proximos. Item: Videtis, quod magno peccato obnoxia, minus idonea sit, quæ pro se precetur, certe quæ pro se impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores: Infirma est caro, mens ægra, & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius sedẽ debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt. Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddã corporis pignore patrociniũ vendicare.

Martyres pro pro sanguine peccata sua lauisse contra Scripturam.

Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi quæ habuerunt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præsules, speculatores vitę, actuumq; nostrorũ. Nõ erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, qui & ipsi infirmitatem corporis etiam cum vincerent, cognouerunt. Hæc ibi Ambrosius, præter, imo contra Scripturam.

Collatio Scripturæ.

Quę enim Scriptura docet, peccatorem pœnitentem non posse pro se orare? Non posse ad Christum accedere, atq; ideo Angelos & martyres defunctos esse inuocandos? Imo contra Scripturam exertè pugnat, Martyres peccata sua proprio sanguine lauisse, 1. Ioan. 1. Apoc. 1. 7. 17. Cumq; Christus clamitet: Venite ad me omnes, qui onerati estis, Matth. 11. Et promittat Ioan. 6. Quicquid ad me venerit, non eiiciam foras: Ambrosius in illa sua declamatione, contrarium statuit. Et manifestum est, quomodo impingat in dulcissimã sententiam Ebræ. 2. Quod Christus ideo passus sit & tentatus, vt fieret fidelis & misericors Pontifex, & posset eis, qui tentantur, auxiliari: Cumque Angelus nolit adorari Apoc. 19. Ambrosius dicit: Obsecrandi sunt Angeli.

Ἀνακόλουθον.

Quæ vero consequentia est? Petrus in hac vita, pro socru sua orauit, Ergo inuocandi sunt Sancti, qui ex hac vita discesserũt. Illas ipsas certe rationes, quibus hoc loco Ambrosius vtitur, ipse, tractans textum Rom. 1. in aliis refutat. Et Chrysosto. illud Ambrosij, quod peccator pœnitens non possit pro se precari, nec ad Christum accedere, sæpius in multis locis refutat, sicut ostendimus. Augustinus etiam iusta disputatione reiicit illud, quod Ambrosius dicit: Martyres in altero seculo esse speculatores vitæ, actuumq; nostrorum. Qualis igitur debeat esse autoritas huius sententiæ Ambrosij, cordato Lectori non obscurum esse potest.

Supposititia Ambrosii.

Quæ vero præterea sub Ambrosij nomine, ex sermonibus & ex præparatione ad missam, proferri solent, supposititia sunt.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Ecclesia, alicubi & à quibusdam, inuocationem Sanctorum, vel certe speciem eius, vsurpatam fuisse, ostendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Augustino dicemus:

Vigilantij certamen.

Vigilantianũ etiam certamen Hieronymi tempore idem ostendit. Et fieri quidem potest, sicut in certaminibus solet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, derogans debita venerationi, & iustis honoribus martyrum, si vera sunt, quæ Hieronymus in suis criminationibus ipsi tribuit.

Celtæ & Germani offensi inuocatione Sanctorum.

Sed tamen inde colligitur, Ecclesias apud Celtas & Germanos, offensas fuisse noua ista persuasione inuocationis Sanctorũ, qui ex vita discesserant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, sed (quod Hieronymus ad Riparium conqueritur) Episcopus etiam Galliarũ, vir sanctus, cum multis aliis sententiæ ipsius acquieuit.

Irenæus.

Irenæus enim scribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, simplicitatẽ fidei Apostolicę, tam tenaciter & mordicus retinuisse, vt statim aures obturarint, si quis diuersum ab eo, quod semel acceperant, annunciaret. Cũ igitur Apostolicam initio traditionem accepissent, Solũ Deum, in nomine Christi mediatoris adorandũ & inuocandũ, non potuerunt non offendi, subintroducta noua opinione inuocationis Sanctorũ. Quod si Vigilantius, iuxta Basilij similitudinem, more institorum, qui dũ curuæ arboris statum corrigere student, nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progressus est, quod contemptim & scurriliter de

ter de

ter de martyribus, & eorum reliquiis, & sensit & locutus est, sicut Hieronymus ipsum accusat, nō defendo. Quanquam optandum esset, vel ipsius Vigilantij scriptum extare, vnde de eius sententia recte statui posset, vel Hieronymum non cōuitiis & criminationibus, sed Scripturę argumētis modeste & placide causam illam egisse. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquā dixit, ipse non potest dissimulare, cum inquit: Miror quod non dicas nequaquam perpetranda martyria: Quod cum dixeris, imo & si non dixeris, ita habeberis quasi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo Iudici iusto.

Capita disputationum Vigilantij ex Hieronymo. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.*

Nos vero remotis paulisper è scena personis, rem ipsam videamus. Et de reliquiis martyrum postea dicemus. Quod vero ad hunc locum attinet. Vigilantius quantum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita disputauit. I. Martyres seu Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, nō esse colendos & adorandos. II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, post mortem vero nullum pro aliis deprecari. III. Martyrum seu beatorum animas non adesse suis tumulis, nec interesse rebus viuentium. Ad hęc capita Hieronymus respondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, sed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro colimus & adoramus, ne seruiamus creaturæ potius, quam creatori. Item: Quis aliquando martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui sanctis Samuelis reliquiis occurrerunt, nō Samuelem adorabant, sed Christum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat.

Sophistica Lindani distinctio adorationis & inuocationis.

Nota mihi est Lindani & aliorum Sophistice, qui fingunt, Hieronymum quidem adorationē martyrum damnare, sed inuocationem eorum probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla syllaba extat de hac distinctione, quod martyrum animæ, non quidem adorandæ, sed tamen inuocandæ sint. Et ex Augustino mox ostendemus, illis temporibus, in publicis Ecclesiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus lege prohibuit, ne quis Angelos precetur, sed ad memorias martyrum, ipsum & solum Deum adorabant, inuocabant & precabantur, sicut ex Augustino mox ostendemus. Quod igitur Hieronymus dicit. Si quis precator ad martyrum memorias adueniebat: Intelligit de adoratione & inuocatione ipsius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrum. Demonstrari enim non potest, vlla vel dictione, vel syllaba, Hieronymum aduersus Vigilātium, hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita discesserunt, sint inuocandi.

Nec inuocati, nec adorati Sancti.

Secundum caput controuersiæ Vigilantij.

Quod vero ad alteram quæstionem attinet, recepta tunc à plerisq; erat sententia illa de qua Origenes, sicut supra ostendimus, cum non habeat expressum Scripturæ testimonium, dubitando & ambigendo disputauit: Beatos scilicet in altera vita orare pro Ecclesia. Et accesserat illa persuasio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus sua vota coniungere, & Deum comprecari, ac propter votum talium communium precum seu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta martyrum. Hanc persuasionem, quia extra Scripturam recepta erat nec veræ antiquitati nota fuerat, à multis in Gallia non fuisse, tanquam articulum fidei, receptam, ex illo Hieronymi libro manifeste apparet. Vigilantius vero, sicut in contentionibus fieri solet, nō tantum dimicauit, opinionem illam, cum claris Scripturæ testimoniis destituatur, non esse ex quadam articulis fidei, sed eam (si vera sunt, quæ Hieronymus ipsi tribuit) simpliciter ita damnauit, vt diceret: Post mortem in altero seculo nullum *audere* pro aliis deprecari. Item: Dum viuimus mutuo pro nobis orare posse. Postquam autem mortui fuerimus, nullius esse pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuā Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Esdræ, & ex translatione quadam Solomonis non authentica. Attulit etiam illud ex Apoc. 6. quod martyres vltionem sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia insurgens, tanquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero seculo orare pro Ecclesia credentium in hac vita: Cum Origenis tempore fuerit tantū priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum disputabatur. Et Hieron: ex Scriptura nulla expressa adfert testimonia; tantum ita argumentatur: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cęteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias, triūphos, &c. Sed sub initium huius loci ostēdimus, quid nostræ Ecclesiæ de hac disputatione (An beati in cœlo, pro Ecclesia militante, soliciti sint & orent) sentiant; si non, vt articulus fidei, cum necessitate credendi, sed vt probabilis opinio proponatur. De orationibus igitur Sanctorum Hiero. disputat, non autem contendit, Sanctos esse inuocandos.

An beati orent pro nobis.

Quod vero ad tertiam quæstionem attinet, Vigilantius disputauit, sicut verba ipsius Hieronymus recitat: Animas Apostolorum ac martyrum, vel in sinu Abrahę, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Hieronymus vero respondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inijcis? vt vsq; ad iudicij diem teneantur custodia, ne sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocunq; vadit? Si agnus vbiq;, ergo & hi, qui cum agno sunt, vbiq; esse credendi sunt, &c. Sed hanc Hieronymi asseuerationem, non multo post diserte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Augustinus & Chrysostomus. Et Augustini quidē testimonia mox adscribemus. Chrysost. vero Homilia 29. in Matthæum dicit: Non potest anima à corpore separata in his regionibus errare. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt: Peccatorū vero post hunc exitum cōtinuo abducuntur, quod à Lazaro & diuite planum efficitur. Et paulo post: Multis è locis Scripturæ comprobari potest, nō errare hîc post mortem, iustorum hominū animas. Nam & Stephanus ait: Suscipe Spiritum meum. Et Paulus, resolui ac esse cum Christo, desiderabat. De Patriarcha quo-

Tertia quæstio Vigilantij.

An beati adsint in terris.

Hieronymus refellitur ab Augustino & Chrysostom. Chrysostomum.

Animas post mortem non errare in terris.

que Scriptura dicit: Et appositus est ad patres suos. Quod vero nec peccatorum animæ hic commorari possint, diuitem audias quid dicat, perpendasq; quid petit, & non impetrat. Quod si possent animæ hominum hic conuersari, venisset ipse vt cupiebat, &c. Idem concione 4. de Lazaro prolixe disputat, mortuos non apparere viuentibus. Et inquit: Animæ corpus egressæ, non amplius hic commorantur, sed protinus abducuntur.

Hieronymus non defendit inuocationẽ Sanctorũ defunctorum.

Non omnia igitur simpliciter Catholica dogmata sunt, quæ Hieronymus contra Vigilantium disputat. Sed quod ad hunc locum de inuocatione Sanctorum attinet, non opus habemus hac responsione. Certum enim & manifestũ est, Hieronymum in tota illa disputatione, nec probare, nec defendere inuocationem Sanctorum, neq; hoc disputare, orationẽ esse ad Sanctos, qui in altero seculo sunt, dirigendam. Quod vero de oratione beatorũ in cœlo pro Ecclesia disputat, de eo, quæ sit Apologię nostræ sententia, sub initium huius loci exposuimus. Inde vero nõ sequitur, Sanctos esse inuocandos, nec eã consequentiam Hieronymus inde texit. Quicquid igitur sit de Ambrosii obsecrationibus, hoc certum est, Hieronymum non diu post Ambrosium, in certamine contra aduersarium, licet vniuersam bilem effundat, non tamen vel voluisse, vel ausum fuisse, inuocationem Sanctorum defendere. Vnde recte colligitur, eam tunc non habitam pro dogmate seu articulo fidei. Ea enim, quę dogmata sunt, quando ab aduersariis impugnantur, aperto Marte, & maiori zelo solent defendi.

Apostropha Rhetorica Hieronymi.

Quod vero in Epitaphio Paulæ Hieronymus dicit: (Vale ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutẽ orationibus iuua) Non stabilire Pontificiorum opiniones de inuocatione Sanctorũ, sed esse apostrophen Rhetoricam, ex ipso Hieronymo ostendi potest. Nam in Epitaphio Nepotiani diserte inquit: Quicquid dixero, quia ille non audit, mutum videtur. Et sub finem: Cum quo loqui non possumus, de eo loqui nunquã desinamus.

Epitaphium Nepotiani.

Ita in oratione super obitu Blesillę, attribuit Blesillæ mortuæ prolixum sermonẽ, quo matrem lugẽtem alloquatur: Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, q tibi Christum videat subiratum? Clamat nunc lugenti: Si vnquam me amasti mater: Si tua vbera suxi, &c. Quem sermonem figuratũ esse nemo non videt. Et continua illa figura ibidem etiam dicit: Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominũ rogat, mihiq; vt de eius mente securus sim, veniam impetrat peccatorũ, &c. Et licet Rhetoricæ illę compellationes inclinare tunc cœperint ad inuocationem Sanctorum: Ipse tamen Hieronymus, per mitigationẽ quandam eas declarat, ne sint inuocatio, vt in

Vita Hilarionis.

vita Hilarionis, Constantiæ cuiusdam, quam sanctissimam mulierẽ appellat, deuotionem describens, inquit: erat enim solita peruigiles in sepulchro Hilarionis noctes ducere, & quasi cum pręsente, ad adiuuandas orationes suas sermocinari. Sicut simili figurarum licentia, Eusebius in vita Constantini dicit: σὲ μὲν εὐσέβεια καὶ φιλανθρωπία προσκυνῶ. Te quidem ô pietas & humanitas adoro. Quid vero ex figuratis istis compellationibus sine vllo Scripturæ testimonio, vel exemplo introductis, tandem extructum sit, in Græca Ecclesiæ historia iam ostendimus, & in Latina historia mox idem sequetur. Sed iam ad Augustinum progrediamur.

Augustini seculum.

In ea igitur tempora Augustinus incidit, cum quęstionibus & disputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, personarent omnia. Et operæ precium est considerare, vbi Augustinus temporibus cessit, & quomodo tamen à pręsumptionibus, ad veros fontes inuocationis nominis diuini Ecclesiam reuocare studuerit, cum receptas & communes præsumptiones, liberius reprehendere non auderet. Omnia enim, istis temporibus plena fuisse præsumptionibus, ipse ad Ianuarium cõqueritur, vbi & hoc addit: Multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarũ personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod

Ad Ianuarium.

contra Faustum dicit: Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus, aliud quod pręcipere iubemur, aliud quod emendare pręcipimus, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Contra Faustum.

Beatos in cœlo, pro Ecclesia militante orare.

Augustinus igitur, vna cum aliis etiam secutus est opinionem illam, quæ tunc fermè communis facta fuerat, quod scilicet beati in cœlo, solliciti sint pro Ecclesia in terris militante, & pro ea orent. In hanc sententiam allegat Cypriani dictum, cap. 14. de prædestinatione Sanctorum: Magnus illic nos carorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. Et lib. 9. Confess. Nunc Nebridius meus in sinu Abraham viuit, & spiritualeos ponit ad fontem diuinum, & bibit quantum potest, sapientiam pro auiditate sua. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine quem potat ille, nostri sis memor. In Psal. 88. Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, disputat quæstione in Exodum 108. & 149. Et de Ciuitat. lib. 22. cap. 9. dicit martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam

Consortiario martyrum.

libro 20. contra Faustum, cap. 21. Populum Christianum memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrare, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Per consociationem autem Augustinus illud reddere voluit, quod Epistola Smyrneosis Ecclesiæ, de qua supra, dicit ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι, vt scilicet Ecclesia militans in hac vita, illarum virtutum, quas in martyribus celebrabat, consors redderetur, acceptis à Deo similibus virtutum donis: Vtq; aliquando consors & socius fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti sunt. Vtrunq; enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipse Augustinus consociationem ita exponit, vt libro octauo, de Ciuitate Dei. Deum martyres Angelis cœlesti honore sociasse. Et lib. 11. dicit: Ad sanctorum Angelorum societatem & congregationem, in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus. Omnium vero manifestissimè hanc phrasin explicat de vera religione, cap. 55. Sancti illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti sui nos esse consortes. Quod vero de adiumento

oratio-

Admonentiã orationum.

orationem addit, nequaquam intelligit Sanctos inuocandos. Hoc enim, sicut mox ostendemus, disertè negat, sed persuasio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, vna Deum comprecarentur. In hanc sententiam dicit Tractat. 8. in Ioannem: Ad mensam Domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis vt orẽt ipsi pro nobis, vt eorum vestigiis adhæreamus. Et sermone 17. de verbis Apostoli, Iniuria est, pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. Ipse etiam Augustinus, alicubi erumpit, non quidem in inuocationem, sed in votum cõmunium precum, seu comprecationis Sanctorum, lib. 5. contra Donatistas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauante animam, serenius perspicit veritatem: Adiuuet itaq; nos orationibus suis, in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur. Et hæc Augustinus, fine Scriptura, temporibus & consuetudini cedens.

August. præsumptiones sui temporis corrigere, aut in dubiũ vocare studet.

Vide autem & considera quomodo Augustinus, sicut ipse loquitur, ea, quę tolerare compellitur, corrigere & emendare studeat, vt Ecclesiam à præsumptis persuasionibus, ad Scripturæ doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam post Basilium pleriq; patres, vt Nazianzenus, Nyssenus, Theodoretus, Ambrosius, Hieronymus, &c. non tam disputarant, quam asseuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias suas, & alibi in hoc mundo præsentes esse, rebus viuẽtium interesse, eas cognoscere, curare, disponere & administrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus suis auxilio esse, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum sed conferre. Hac enim potissimũ præsumptione, Deum precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipsos sæpius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & auxiliorum, ipsis tribuebant martyribus: volebant etiam illico apud monumenta martyrum sepeliri. Augustinus vero cum præsumptiones illas liberius, sicut ipse loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & tandem ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis. Responsurus ad obiectionem, quod martyres, ipsis beneficiis, quæ dantur orantibus, indicent, se interesse rebus humanis, quorundam etiam aspectibus appareant, & in somnis eos alloquantur: Cum varias quæsiuisset solutiones, ita cõcludit ca. 16. Quanquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum est adiuuari, verũ in ipsi per seipsos assint, vno tempore, tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis: An ipsi in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtiq; non præsentamur, qui est vbiq, præsens, exaudiens martyrum preces, per Angelica ministeria, vbiq; diffusa, præbeat hominibus ista solatia. Res hæc altior est, quam vt à me possit attingi, & abstrusior est, quam vt à me valeat perscrutari, &c. Sic & cap. 13. vulgatam tunc opinionem, simpliciter ex verbi Dei fundamentis refutat, vt volet, inquit, accipiat quisq; quod dicam: Si rebus viuentium interessent animæ mortuorum, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, sed profectò, quod sacer Psalmus personat, verum est. quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autem parentes nostris curis & rebus non intersunt, qui sunt alij mortuorum, qui nouerunt, quid agimus, quidue patiamur? Esaias Propheta dicit: Tu es pater noster, quia Abrahã nesciuit nos, & Israel non cognouit nos. Si tanti Patriarchæ, quid erga populũ ex his procreatum ageretur, ignorauerint, quomodo mortui viuorum rebus atq; actibus cognoscẽdis adiuuandisq; miscentur? Quomodo dicemus eis fuisse consultum, qui obierunt, antequam venirẽt mala, quę illorum obitum consecuta sunt, ne viderent mala illa, 4. Regum 22. & 2. Paralip 34. Et inde concludit: ibi ergo sunt spiritus defunctorum, vbi non vident, quæcunq; aguntur aut eueniunt in ista vita hominum. Et cap. 14. ad obiectionem de diuite ita respondet: Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino nesciret, sicut est nobis cura de mortuis, quamuis quid agunt, vtiq; nesciamus. Et cap. 15. dicit posse quidem mortuos quædam, quæ sinuntur audire ab his, qui hinc ad eos moriendo pergunt, vel ab Angelis, vel Spiritu Dei reuelante cognoscere, vel per diuinam potentiam posse rebus viuentium interesse, sed cap. 16. hæc omnia ostendit & relinquit dubia & incerta.

De beneficiis martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxiliis seu beneficiis, quæ à martyribus præstari & conferri præsumebant, in dubium reuocat, vt facilius postea mentibus in dubitationem adductis, eximi posset. Ita de ciuitate Dei, lib. 22. cap. 9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: siue Deus per seipsum, miro modo, quo res temporales operatur æternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadẽ ipsa, quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrum Spiritus, sicut per homines adhuc in corpore constitutos, siue omnia ista per Angelos, quib. imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, siue alia fiant illis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt, vim tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.

De inuocatione Sanctorũ ad monumenta martyrũ.

Tertio, Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant, sacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, sicut in præcedentibus ostensum est, ipsos Sanctos inuocabant, sicut etiam in Catechesi Cyrilli Hierosolym tani citatur hæc sententia: Cum hoc sacrificiũ offerimus facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, suscipiat preces nostras. Augustinus vero consueta sua moderatione ostensurus, hoc non rectè fieri, opponit veterem formam, publicæ & communis orationis, quæ in Synaxi nomine totius Ecclesiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo quod Canon & regula esse debebat orationum: verba Augustini hæc sunt de Ciuit. li. 22. cap. 10. Nos martyribus nostris non templa,

sicut Diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed vni Deo & martyrum, & nostro sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium, martyres sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum. Et lib. 8. cap. 27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Augustinum non inuocantur.

Axiomata Augustini de inuocatione.

Augustinus igitur vtrumq; diserte ponit: Non martyres esse inuocandos, sed vnum verum Deum, etiam quando apud martyrum memorias preces fiebant, esse in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginensi Concilio tertio, cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vsurpentur, sed ad altare, semper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet sententiam, quod Augustinus Epistol. 42. dicit: Videtis imperij nobilissimi eminentissimum culmen, ad sepulchrum piscatoris Petri, submisso diademate supplicare: Quod scilicet non Petro, sed ipsi Deo, licet apud monumentum Petri, supplicet.

Concilium Carthaginense 3. de inuocatione.

Orantes igitur apud monumenta martyrum, non debere martyres, sed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, sed ad Deum, qui solus adorandus & inuocandus est dirigere, Augustini doctrina & sententia est. Cumq; de martyrum comprecationibus seu intercessionibus, multa opponerentur, Augustinus non concedit inde sequi inuocationem, sed respondet: Vel martyres generaliter orare pro Ecclesia militante, quã sciunt sub cruce adhuc gemere, licet nesciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, cap. 16.) vel si possunt preces sentire, id tunc fieri, quãdo Deum inuocamus, & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione cap. 55. Quisquis in Deo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit. 10. cap. 12. Nam cum & exaudiunt Angeli Dei, ipse in eis, exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non consequatur, si Sancti in altera vita orant pro Ecclesia, quod sint inuocandi, & oratio ad ipsos dirigenda.

An si sancti in altera vita pro Ecclesia orent, sint inuocandi.

Quarto: Cum ex superstitionibus vulgi Christianorũ, & Gentes & Hæretici varias calumnias Ecclesiæ Dei struerent, Augustinus improbatis superstitionibus, veterem & veram Ecclesiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurensis Grammaticus Epist. 43. describens Gentilium religionem, dixisset: Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, variis supplicationibus prosequimur, piis precibus adoramus: Et addidisset. Christianos in Africa, loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris, habere & colere punicos martyres, Mygdonem, Sananẽ, Namphanionẽ, & Lucitam: Augustinus Epist. 44. nequaquam hoc cõcedit, martyres in Ecclesia inuocari, supplicationibus & precibus coli: sed respondet: Scias à Christianis Catholicis, nullum coli mortuorum, nihil deniq; vt numen adorari, quod sit fa-

Discrimẽ Paganismi & Christianismi in venerãdis Sanctis.

Nullum mortuorum Christiani colunt.

ctum & conditum à Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Ita de vera religione cap. 55. dicit: Non sit nobis religio cultus mortuorum, quia si piè vixerunt, non sic habentur, vt tales quærãt honores, sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti sui nos esse consortes. Honorãdi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiã ipsos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius cõtemplatione beati sunt. Quare honoramus eos caritate non seruitute. Nec eis templa construimus: Nolunt enim se sic honorari à nobis. Et in Psal. 96. Omnes Sancti vel Angeli, illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem, ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflammare student. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni sacrificium offeratur, non tibi.

Quomodo ipsi Sancti à nobis honorari velint, August.

Et contra Faustum, lib. 20. cap. 21. Faustus hęc obiicit Christianis: Idola vertistis in martyres, quos votis similibus colitis. Qualibus autẽ votis Gentes idola coluerunt, non vt Deos, sed vt Mediatores, supra ex Augustino ostendimus. Augustinus vero nequaquam hoc concedit, martyres similibus votis apud Christianos coli, quibus idola apud Gentes coluntur, sed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, sed illos tãto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata, iam in vita feliciori victores sunt. At illo cultu, qui Græcè λατρεία dicitur, cum sit quædam propriè diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cumq; ad hunc cultum, pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri, vel Angelo.

Item in libris de ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non esse sacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum est inuocationem esse sacrificiũ spirituale, ac cultum soli Deo debitum. Psal. 50. Immola Deo sacrificiũ laudis, & inuoca me in die tribulationis. Ebræ. 13. Per Christum offeramus hostiam laudis Deo semper, hoc est, Fructum labiorum nostrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo, pro salute Imperatoris, sed prece pura. Et Augustinus libro 10. de Ciuitate cap. 19. vbi disputat: Dæmones non fumis aut nidoribus sacrificiorum, sed supplicantium animo delectatos: tamq; paria ponit orationem & sacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes atq; laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas, quas significamus offerimus: ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris, inuisibile sacrificium nosipsi esse debemus. Tunc nobis fauent, nobisq; congaudent, atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant Angeli, virtutesq; superiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Soli Deo sacrificandum.

Quinto Augustinus ipse agnoscit & fatetur, solere homines cultus soli Deo debitos, ad homines transferre. De ciuit. lib. 10. cap. 4. multa inquit de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera. Ita tamen, vt quibus ea de-

Honores diuini hominibus.

ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi, si autem eis multum additur, & adorandi.

Originistarum inuocationes.

Et lib. 21. cap. 18. ostendit: Origenistas iisdem prorsus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum stabilitur vsos, cum probare vellent infideles debere quidem in æternum perire, sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam superaturam. Donabit enim eos, inquiunt, misericors Deus, precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles, supplicesque prostratos. Neque enim credendum est, aiunt, amissuros Sanctos viscera misericordiæ, cum fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut verò Deus tunc eos non exaudiet tot & tales filios suos, quando in tanta eorum sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et postea addit hoc, quod ipsi de suis cordibus suspicantur: Putant Scripturas diuinas tacuisse, vt multi se corrigant, &c. Hæc sunt ipsissima Pontificiorum argumenta. Et profectò quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturæ diuinæ tacent, tantum sunt humani cordis suspiciones, sicut hoc loco Augustinus loquitur.

August. de fine miraculorum ad tumulos martyrum.

Sextò, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipsis martyribus, ita tribuebant, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum, inde stabilirent: Augustinus miracula illa ipsi Deo tribuit, & verum finem ac vsum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias Martyrum ostendit, vt de Ciuit. lib. 22. Cum multa & varia miracula ad martyrum memorias tunc edita, recensuisset, tandem concludit, capite nono. Cui nisi huic fidei attestantur ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlum ascendisse cum carne. Nam & ipsi martyres huius fidei martyres, id est, testes fuerunt. Item ei profectò attestantur fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur. Et cap. 8. describens exultationem Ecclesiæ, ad editum miraculum apud memoriã Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantium, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? Et capite decimo, faciunt ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Item ideo vt in Deum credatur, quod & Christus est; martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt, lib. 10. cap. 12. Quæcunque miracula, siue per Angelos, siue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo solo beata vita est, cultum, religionemque commendant. De cura pro mortuis, capite 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi.

Celebritates Martyrum.

Ipsas etiam celebritates martyrum ad verum & veterem finem ac vsum reuocat, vt de Ciuita. lib. 8. cap. 27. apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate, & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex earum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Faustum lib. 20. ca. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante, possumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, &c.

Inuocatio mortuorum ab Augustino repressa opposita doctrina de orando Deo & de mediatore Christo.

Postremò, vt gliscentem superstitionem inuocationis Sanctorum, solide reprimeret Augustinus; veram doctrinam de inuocatione Dei, siue de orando Deo, & de intercessione Mediatoris Christi, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus est aliquot eius sententias adscribere cum omnes libri eius pleni sint. Extat Epistola eius 121. de orãdo Deo, ad probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcherrime explicat. Et ibi post explicatam Dominicam orationem dicit: Si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil inuenies, quod non ista dominica contineat & concludat oratio. Itẽ, quisquis in oratione id dicit, quod ista Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligenter notetur. Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione dominica, quam Tertullianus rectè & eleganter vocat, legem orationis.

Oratio dominica lex orationum.

Idem Augustinus in libro de pastoribus, c. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi spes est: Auxilium inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram: Noli putare iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio schismata in vobis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in istum montem, audi quid dicat, & in ipso remaneas. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id est, in autores Scripturarum diuinarum. Attende omnibus medullis suis, omnibus ossibus clamantem, Domine quis similis tibi? Vt securus sine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tibi tunc non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostendens homini, ab homine adorabatur, ille tanquam leuantem oculos in montem reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

De officio mediatoris Christi, August.

Ita doctrinam de officio Mediatoris Christi, pulcherrime illustrat Augustinus, vt lib. Confessio. 10 capite 42. dicit. Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipsos ad Deum veniamus, & ipsi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura sit tradita. Verba hæc sunt; Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi. An eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus Sacramentis? Multi conantes ad te redire, neq; per seipsos

valentes, sicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti sunt illusionibus, &c. Et capite sequenti: Verus autē Mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus homo Christus Iesus, inter mortales peccatores, & immortalem iustum apparuit. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eū, qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, conterritus peccatis meis, & mole miseriæ meæ meditatus fueram fugam, sed prohibuisti me & confirmasti me, dicens: Ideo pro omnibus Christus mortuus est, &c. Ecce Domine iacto in te curam meam, & viuam.

An Sancti Mediatores. Augustinus.

Contra Parmenianam lib. 2. cap. 8. Iohannes non dicit: Aduocatum habetis, quasi segregans se ipsum à peccantibus, vt iam non ei opus esset propiciatione, quæ fit per Mediatorem, sedentem ad dexteram patris, & interpellantem pro nobis: Quod vtique non solum superbe, sed etiam falso diceret. Si verò ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco Mediatorem posuit Episcopum inter populum & Deum) Quis eum sicut Apostolum Christi, & non sicut Antichristum intueretur? Vt igitur seruene vnitatem Spiritus, in omnibus orationibus suis, de vno Mediatore securi sint. Homines enim Christiani inuicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic vnus verusque Mediator est. Paulus autem quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen; quia membrum est, se orationibus fidelium, & ipse commendat. Nec Mediatorem se facit inter populū & Deum, sed rogat, vt pro se orent inuicem omnia membra corporis Christi. Ac sic oratio pro inuicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput, quod præcessit in cœlum, in quo est propiciatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus, essent vtique & cæteri Coapostoli eius, ac si multi Mediatores essent, nec ipsi Paulo constaret ratio, qua dixerat vnus Mediator, &c.

An Sancti aduocati nostri in cœlo. Augustinus.

Eandem sententiam repetit, Tractatu in Epistolam Iohannis 1. Iohannes talis vir non dixit: Aduocatum habetis, sed habemus. Nec me habetis dixit, sed Christum posuit, non se, & habemus, dixit, nō habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatum Christum, quàm ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnādos superbos fratres: Iesum Christum iustum ipsum habemus aduocatum ad patrem, ipse propiciatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresin non fecit. Hoc qui tenuit, schisma non fecit. Inde enim facta sunt schismata, cum dicunt homines: Nos iusti sumus, nos sanctificamus immūdos, nos iustificamus impios, nos petimus, nos impetramus. Et mox quidem Augustinus punit obiectionem. Ergo Sancti non orant pro nobis: Sed diserte loquitur de precibus Sanctorum, qui in hac vita adhuc superstites sunt. Nequaquam autem vel sentit, vel dicit: Beatos in altero seculo, esse nostros apud Deum aduocatos & mediatores, sed ratio de Mediatore generalis est.

Supposititia scripta sub nomine Augustini de inuocatione.

Ita ergo Augustinus, præsumptiones & superstitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Ecclesiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare studuit. Postea verò sub Augustini titulo & nomine, multa suppositicia scripta sparsa sunt, in quibus contra certa veri Augustini scripta, inuocatio Sanctorum docetur & vsurpatur, vt in Sermone de sancto Paulo. Curuant Imperatores genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia, & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Augustinus tradit de Ciuit. lib. 8. c. 27. Imo in Codice Homiliarum, Louanij edito sub Augustini nomine, citante Lindano, dicitur: Excellentiam Imperatorum genib. prouolutam ADORARE Petrum Piscatorem, cum Augustinus totis neruis contendat, neminem nisi vnum solum Deum adorandum. Ita in libello de cognitione veræ vitæ, sub Augustini nomine disputatur, Sanctos in orationibus inuocari, & Sanctos intueri verba, & res viuentium. Cum Augustinus prorsus contrarium statuat, de Ciuit. & de cura pro mortuis, sicut ostendimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex libro de Spiritu & anima. Item ex libro Meditationum, quos libros constat non esse Augustini. Et verus Augustinus diserte dicit Sanctos nō inuocari, sicut ostendimus.

Sermo de S. Paulo.

Lindanus.

Petrum adorandum

De cognitione vera vita.

De Spiritu & anima meditationes.

Sed hoc artificio Pontificios in citandis veterum testimoniis, vt superstitiones suas specie aliqua pallient & stabiliant, abusos iam non est nouum, quæ tamen fraus, commonefactionis gratia subinde repetenda & detegenda est. In hac Ipsa tradicione obseruandum, quam insidiose & fraudulenter, posteriorum superstitiones adscribantur veteribus. Sicut enim de Homilia Chrysosto. 66. ad Antiochenos supra annotauimus, quod sit alterius multò recentioris: Ita Garetius Pontificiæ Ecclesiæ carmen, ex Fulberto quodam, qui post annum Domini millesimum vixit, citat superstitionem istam Pontificiis vsitatam. Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles. Sentiant omnes tuum leuamen, &c. Pontificij verò, vt superstitionem illam antiquitatis, pietatis & authoritatis specie populo venditent, insidiose & fraudulenter eam Augustino tribuunt, idque in duobus locis, scilicet sermo. 2. de annunciatione, & de assumptione, quos sermones non Augustini, sed Fulberti illius esse constat.

Fraudulentia Papistarum in citando Veterum testimonia. Noua superstitiones [illegible] Garetius.

Ad hanc vero de inuocatione Sanctorum historiam, tanquam peculiaris obseruatio, præcipuè hoc pertinet, quod circa Augustini tempora, & postea, materia illa inuocationis Sanctorum, incidit in Poetas, qui inuocationes Musarum, Dæmonum, & Heroum, ex poematis veterum, poetica imitatione & licentia ad Martyres transtulerunt. Atque ita inuocatio Sanctorum sine Scripturæ mandato, promisso & exemplo; primò per declamatorias rhetorum figuras in Ecclesiam inuecta, sed à multis vario repressa & reiecta. Postea verò cum nulli essent Epiphanij & Augustini, qui se opponerent: Per Poetas, figuris Poeticis, imitatione & licentia poetica, ita amplificata, & ad summum excessum perducta fuit, vt omnia, quæ in Scriptura à Christo petere & sperare iubemur, Poetæ isti à Sanctis petant & sperent. Et ne parum esset Poetæ, ea, quæ Epiphanius & Augustinus in cultu Sanctorum diserte improbarunt & reiecerunt, ipsi in versibus liberrime vsurpare cœperunt. Atque ex

Post August. in Poetarum Scholis inuocatio mortuorum [illegible] & creuit.

Exempla Poetarum superstitionum.

Dama-

Damasceni quidem carminibus supra quædam descripsimus. Nunc verò ex Latinis Christianorum Poetis, pauca quædam adiiciemus, vt consideretur, quomodo superstitio semel admissa, in immensum crescat, & quomodo humanum ingenium, eruditionis, eloquentiæ & elegantiæ affectione & ostentatione, sibi placens & indulgens, quando semel verbi Dei metas transiuit, non possit sibi modum ponere, sed longius subinde progrediatur, vt tandem vbi consistat, nec habeat, nec inueniat. Ita Prudentius, qui circa Augustini ferme tempora vixit, elegans sane Poeta, sed licentia nimis Poetica lusit in inuocatione Sanctorum, vt: *Prudentius.*

HYMNO IN S. LAVrentium.:

QVæ potestas sit credita
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia.
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat
Fert impetratum prospere,
Poscunt, LITANTVR, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Hos inter ò Christi decus
Audi Poetam rusticum
Cordis fatentem crimina
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat.
Sed per patronos martyres,
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et seruientem corpori
Absolue vinclis seculi.

IDEM HYMNO IN S. Vincentium.

ADesto nunc & percipe
Voces precantum supplices
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.
Miserere nostrarum precum
Placatus vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam
Noxas nec omnes imputet.
Paulisper huc tu illabere
Christi fauorem deferens,
Sensus grauati vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.

IDEM HYMNO IN S. Agnem.

SEruat salutem virgo Quiritium,
Nec non & ipsos protegit aduenas,
Pura ac fideli pectore supplices,
O virgo felix, ô noua gloria,
Intende nostris colluuionibus
Vultum, &c.

IN SANCTOS MARTYRES Calaguritanos.

FAma usm terras in omnes;
Præcurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi;
Quos precantes ambiant,
Non sinunt mane vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt statimque ad aurem
Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipso,
Dona terris influunt, &c.

IDEM IN CASSIANVM martyrem.

SVggere si quod habes iustũ vel amabile votum
Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas.
Audit crede preces martyr prosperimus omnes,
Ratasque reddit, quas videt probabiles.
Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtar,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

IN S. CYPRIANVM.

DEsine flere bonum tantum tenet ille regna coeli.
Nec animus insolitat terris, nec ab hoc recedit orbe.
Nec Lybiæ populos tantum regit, exitusque in ortum
Solis & vsque obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos.
Denique Doctor humi est, idem quoq; Martyr in supernis.
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus, &c.

Non multo post Pontius Paulinus Poeticas illas inuocationes imitatus, de suo etiam quædam addidit, fidem, spem & fiduciam, in sanctos collocans, vt Epist. 12. ita inuocat Clarum. *Pontius Paulinus.*

Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum
Vt sis Paulini, Therasiæque memor.
Sic cum Martino socia pietate labores
Vt vincant vestræ, crimina nostra preces.
Vt simul in vestri ducamur sorte Seueri,
Vestraque nos semper protegat als sinu.

IDEM NATALI III. in Felicem.

HIc amor, hic labor est nobis, hæc vota tuorum
Suscipe, cõmendaq; Deo, vt cũ sedula cura
Seruitium nostrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Absoluas, mittente manu, positasque tuorum
Ante tuos vultus animas, vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora,
Quem bonitate pium, sed maiestate tremẽdum
Exora, vt precibus plenis meritisque redonet
Debita nostra tuis.

ITEM.

Posce ouiũ grege nos statui, vt sententis summi
Iudicis, hnc qunque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis læuos adiudicet hœdis.

IDEM IN NATALI Felicis V.

Erigit

Erigit in cœlum mentem, & mox corde refecto,
Præsumente fidem, spem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria cursu,
A Felice pio, velut à custode, reposcit
Increpitans miscetque precantia verba querelis
Sancte Deo Felix inopum substantia semper
Pro miseris Felix & semper diues egenis,
Te requiem fessis Deus, afflictisque leuamen,
Te posuit mœstis ad saucia corda medelam,
Propterea tanquam gremio confisa paterno,
In te pauperies caput inclinata recumbit,
Felix sancte meos semper miserate labores, &c.

IDEM IN NATALI VIII. Felicis.

Concurramus ad hunc spe conspirante patronum.
Suscipiat nostras placida pietate querelas,
Eedum natalem illius celebramus ouantes,
Ille preces nostras meritis pius adferet altis,
Nos lætamur ei, non est cura hæc noua Sancto
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Atq; bonis meritis meritum superare sinistrum,
Vt quôdam bos habuit cæsus si ita modo nostra
Felicem sortita salus, petat omne quod audet,
Quodque capit talis speret confisa patrono.
Sancte Deo, dilecte Dei, tu dextera Felix
Esto precor nobis tu munitissima turris.

IDEM, NATALI IX.

Poscitote Felix tecum ad qua vota patêres,
Hicque quoque ades mihi, nunc poscas vt adsis vocatos.
Qui colitis lætos Paradisi cœlitus hortos,
Quique sub excelsa Domini requiescitis ara,
Pulcher Apostolici chorus agminis & Patriarchæ,
Vos etiam Sancti supplex deposco Prophetæ,
Vos quoque corporibus cæsis & sanguine fuso,
Occisum & viuum testati martyres agnum.
Hæc tibi Christe Deus tenui fragilique paratu
Pro nobis facimus: nec enim te summe creator
Facta manu capiunt, toto quem corpore mandus
Non capit, angustum cui cœlum terraque punctum est.
Sed Sanctis sine fine tuis deuota ferentes
Obsequia, exiguo magnos veneramur honore,
Sperantes illis ea oratoribus vt tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum, &c.

Fortunatus. Deinde post annum Domini 500. Fortunatus Martinum simpliciter fecit mediatorem Dei & hominum, & quidem adorandum, vt lib. 4. de vita S. Martini.

Vir transcripte, potens æterna in secula cuius
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis.
Dulcis ADORANDA, & mihi pectore voce colende.
Fer pietatis opem misero, miseri miserere.
Rector vt alti throno cum venerit arbiter orbis,
Tunc memor obtineas delicti obliuia nostri,
Inter me & Dominum MEDIATOR adesto benigne,
Quem sua culpa ligat, tua vt intercessio soluat,
Spes Fortunati sit fida salutis egena,
Suppliciter humilem tibi se strauisse patrone.
Nam prece multa vales apud illum, cuius habes vis,
Quod peto tu poteris, quia totum præstat amicis.
Sic tibi quæque petis tribuat præsentia Regis.

LIB. V.

Qui potes ore mei veniam deposce reatus,
Et viciata tibi mea lingua remurmurat audi.

LIB. IIII.

Intercede precor veniam, vir adepte coronam,
Eripe pastor ouem ne claudat vel extera restet,
Porrige celse manum, rege gressum, dirige sensum,
Excessusque graues leuiori examine penses,
Inter & ipse Deum atque reum MEDIATOR adesto,
Obtineas meritis Iudex cum venerit orbis,
Tunc precor vt fragilem sacro velamine celes,
Et tua me trepidum defendat ab igne potestas.
Nam scio certo reû quemuis tibi cedere Christum, &c.

ITEM.

Talibus officiis placatus opime sacerdos,
Quorum vota vides redde benigne vicem.
Qui virtute potens Oriente in axe sepultus,
Ecce sub occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces, & reddere vota viator.
Obtines hic meritis, quod petit alma fides, &c.

Istæ Poeticæ Sanctorum inuocationes, quomodo & quantum, & à Scripturis, & à puriori antiquitate discedant, imo quomodo cum Scripturæ doctrina, de inuocatione Dei, in nomine mediatoris Christi pugnent, atque ea, quæ veteres negarunt, affirment, ex etiam licentia nimis Poetica vsurpent, quæ veteres, sicut ostendimus, reprehenderunt & reiecerunt, manifestum est, sicut collatio eorum, quæ hactenus in hac historia annotauimus, ostendit. Non enim intercessionem tantum, sed omnia, quæ Scriptura nos iubet à Deo, & à Christo mediatore petere, Poetæ isti à Sanctis petût, ita, vt nihil ferme sit, quod Deo & Christo reseruetur. Nam & fidem, spem ac fiduciam, in Sanctos collocare docent, quæ profecto nec excusari, nec defendi, vel possunt, vel debent. *Quomodo ratam sibi Poetæ cõtra Scripturam & puram ant. ...*

Cum vero nec tunc, nec postea, vllus esset vel Epiphanius vel Augustinus, qui superstitiones istas cum autoritate vel reprimeret, vel corrigeret, aperta non tam fenestra, quam latissima ianua, in ipsam Ecclesiam irruperunt, ac à posterioribus semper cumulatæ & auctæ sunt, donec in manifestam & crassam idololatriam, cuius supra exempla, ex Pontificia Ecclesia, adscripsimus, euaserunt. Vtque hæc commodius & facilius inter se conferri possint, pauca quædam ex posteriorum scriptis annotabimus. *Inuocatio Sanctorum desiit in horrendam idololatriam.*

Ita Maximus Homilia in Martyres Tauricos inquit: Licet vniuersi vbiq; sint Sancti, & omnibus prosint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis. Semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur, hoc est, & in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes custodiunt. Et ideo veneremur eos in seculo, quos defensores habere possimus in futuro.

Leo. Leo sermone primo de natali Apostolorum: Credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum propriis peccatis deprimimur, tantum Apostolicis meritis erigamur. Item, si quid à nobis rectè discernitur & agitur: Si quid à misericordia Dei, quotidianis supplicationibus obtinetur, Petri est operum atque meritorum. *Speciales patronos.*

Euthymius. Euthymius Monachus in Encomio Mariæ: Vides ante pedes pulcherrimæ capsæ tuæ, nos omnes tuũ postulare auxilium, expectantesq; tuam defensionem, tuum in omnibus inuocantes auxilium. Itaq; vt dum hic quidem manemus, nos protegas, supplicamus, cum verò excedemus, vt in ædibus semper virentibus & luminosis habitemus, obsecramus.

Victor. Victor lib. 3. persecutionis Vandalicæ, inuocat Patriarchas, Prophetas, Apostolos: Prostrati, inquit, rogamus, vt non spernatis vestros miseros precatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmen prouexit.

Fulgentius. Fulgentius in sermone de laudibus Mariæ, inquit: Venire virgines ad virginem Mariam, concipientes ad concipientem, parturientes ad parturientem, matres ad matrem, lactantes ad lactantem, iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo enim omnes istos cursus naturæ Maria suscepit, vt omnibus ad se conuenientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se venientium.

Gregorius Magnus. Gregorius Magnus Homil. 32. in Euangelia: Adsunt defensores nostri sancti martyres, rogari volunt, atque quærunt vt quærantur. Hos ergò adiutores, vestris orationibus quærite, hos protectores vestri reatus inuenite. Idem Episto. 39. lib. 4. In omnipotentis Dei gratia, atque beati Apostoli Petri adiutorio confidat. Lib. 11. Epist. 44. Ipse sit vestri custos imperij, sit vobis protector in terra, sit pro vobis intercessor in cœlo. Et libro 12. Epist. 22. Speramus in omnipotentis Dei virtute, & in ipsius beati Petri Apostolorũ principis adiutorio.

Inuocatio Sanctorum, publicis Ecclesiæ supplicationibus inserta. Atque hactenus inuocatio Sanctorum in priuatis preculis regnauit, eam verò hic Gregorius apud Latinos in publicas Ecclesiæ supplicationes, quas græco vocabulo λιτανείας vocant, primus intrusisse scribitur. Apud Græcos enim, Petrus Gnapheus idem antea tentauit, sicut supra notauimus.

Litania Ecclesiæ vetustissima. Antiquissimus verò mos, publicarum & communium supplicationum, semper fuit in Ecclesia: Sed in illis vnus & solus verus Deus, in nomine Christi mediatoris, inuocabatur. Talium enim supplicationum meminit Irenæus. Iustinus capita commemorat, quod nati simus, quod valetudini consultum sit, quod species rerum conseruentur, quod vices animæ bene succedant, quod immortalitatem sperare ac impetrare liceat. *Iustinus de capitibus Litaniarum Ecclesiæ.*

Tertullian. Tertullianus addit: Oramus pro inimicis, pro persecutoribus, precãtes sumus omnes semper pro Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & cæsaris vota sunt. Item, Oramus pro imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Cyprianus. Cyprianus inquit: Publica est nobis & communis oratio, non pro vno, sed pro toto populo.

Et in illis publicis supplicationibus, Ecclesiam ad ardentiores preces, peculiaribus exhortationibus & gestibus, excitatam fuisse constat, Cyprianus dicit: Quando inchoaturi essent preces, sacerdotem illã exhortationem præmisisse: *Sursum corda.* Et populum respondisse: *Habemus ad Dominum.*

Gestus supplicantium. Apud Iustinum surgunt ad supplicationes. Apud Tertullianum cœlum suspicientes, manibus expansis, capite nudo, precantur pro omnibus, aliquando stantes, aliquando genibus flexis. Milites Antonini oraturi pro pluuia, curuatis genibus prouoluunt se in terram apud Eusebium. Apud Clementem abiiciunt se in terram. Apud Sozomenum lib. 7. cap. 23. Cum populus Antiochenus, Theodosij Imperatoris iram, ob motam ibi seditionem timeret, instituerunt supplicationem publicam ad Deum, vt imperatoris iram mitigarat, vsurpatis ad eam supplicationem melodus lugubribus. Author librorum de vocatione Gentium, siue eis Ambrosius siue Prosper est, explicans locum Pauli 1. Timoth. 2. Vt fiant obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones, pro omnibus hominibus inquit: Quam legem supplicationis, ita omnium sacerdotum, & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi orationes non celebrentur à populis Christianis. Supplicat ergo vbique Ecclesia Deo, non solum pro Sanctis, & in Christo iam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Christi, pro hæreticis, & schismaticis &c. Et talia exempla multa extant in historiis, quod tempore belli, pestis, tempestatum, terræ motuum, decretæ & celebratæ fuerint tales publicæ ad Deum supplicationes. Ita apud Nicephorum, Theodosius cum tota Ecclesia supplicationem fecit Deo, pro serenitate, priuato habitu medius inter canentes Hymnos incedens. Et apud Theodorum Lectorem, Martianus Imperator hortatus Anatolium, vt tales supplicationes decernat.

Mamertus Viennensis, constituit supplicationes statas. Non multo post, Mamertus Viennensis constituit, vt annuatim statis diebus solennes supplicationes fierent, ob imminentia tunc pericula, terræmotuum, incendij, & incursionis ferarum. Talis constitutio etiam extat in Concilio Toletano quinto. Et ratio vocabuli λιτανείας, quod extat etiam in 63. Epistola Basilij explicatur in 32. Canone Concilij Moguntini, sub Carolo Magno, his verbis: Litaniæ Græco nomine appellantur, quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter λιτανείας autem & ἐξομολογήσεις hoc differt. Quod exomologeses, pro sola peccatorum confessione aguntur: Litaniæ vero, indicuntur propter rogandum Deum, & impetrandum in ali- *Vocabulum λιτανείας.* *λιτανείας, ἐξομολογήσεις.*

quo

quo misericordiam eius. Sed iam vtrunque vocabulum sub vna dignatione habetur. Hæc Cabon ille.

Sed inde Pontificij nectunt tale argumentum. Quia vsus Litaniarum, hoc est, supplicationum seu rogationum, semper fuit in Ecclesia, & in Litania extant expressæ inuocationes Sanctorum. Ergo inuocatio Sanctorum, in solennibus Ecclesiæ precibus, semper fuit in publico vsu. At qui non sequitur, si nunc in Pontificia Litania Sancti inuocantur, quod semper in veteris etiam Ecclesiæ Litania, fuerit inuocatio defunctorum. Nam ipsorum Pontificiorum historiæ narrant, inuocationem Sanctorum, additam & insertam esse Litaniæ à Gregorio Magno, circa annum Domini 600. vtque nouum inuentum specie aliqua, quasi de cœlo descendisset, Ecclesiis obtruderetur, addiderunt hanc fabellam: In solenni celebratione Litaniæ, Angelos auditos canentes: Regina cœli lætare, atque tunc Gregorium addidisse hæc verba, Ora pro nobis Deum. Quod igitur nunc in Litania Pontificij Sanctos inuocant, non est prima & antiqua forma veteris Litaniæ, sed noua Gregorij additio. Veteres enim, vbi Litaniarum meminerunt, diserte dicunt: Deo supplicatum fuisse. Ita Tertullianus in Apologetico dicit: Sacrificamus prece pura pro salute imperatoris, sed Deo vni & vero. Prosper dicit: Supplicat ergo vbique Ecclesia Deo. Et Moguntinus Canon dicit Litanias indici propter rogandum Deum. Ipse etiam Gregorius & P. Diaconus testantur, in Græca & Latina Ecclesia, semper à Clero & à populo, in Litaniis acclamatum fuisse, κύριε ἐλέησον, Christe eleison. Et quidem à plerisque in Litanias ægre receptum fuisse τρισάγιον illud: Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis miserere nobis, cum antea ad singulas petitiones ingeminarent tantum Kyrie eleison.

An inuocatio Sanctorum, semper fuerit in Litania.

Fabula de cantico: Regina cœli.

Veterum Litania.

Tertullian.

Prosper.

Canon Moguntinus.

τρισάγιον Litania.

Quod verò Missa Chrysostomi, in versione Leonis Thusci, inuocat Michaelem, Nicolaum, & reliquos Sanctos, non satis idoneū & firmum argumentum est antiquitatis. Missam enim illam non à Chrysostomo conscriptam, sed sub eius nomine, diuersis temporibus, variis additionibus consutam, vel inde constat, quod versio Leonis Thusci, multum discrepat ab exemplari, quo Erasmus vsus est.

De Missa Chrysost. Leo Thuscus.

Et Ambrosius Pelargus aliud exemplar habuit, cui affirmat, nec cum Thusci, nec cum Erasmi exemplari conuenisse. Et addit: Se Romæ adhuc aliud exemplar vidisse, quod ab omnibus illis variarit. Et extant apud Chrysostomum descriptiones, quales suo tempore vsitatæ fuerint supplicationes in Liturgis, Homilia 26. in Matthæum. Homil. 18. in secundam ad Corinthios. In 2. caput prioris ad Timotheum, quæ cum supposititia illa Missa non consentiunt, & nihil habent de inuocatione Sanctorum. Consutam autem esse illam Missam, post Chrysostomi tempora, & hoc ostendit, quod inter Sanctos, qui ibi cōmemorantur, ipsius etiam Chrysostomi mentio fit. Hoc tamen commodi adferunt istę rapsodiæ, quod inde; adhibitis aliis veterum descriptionibus colligi potest, quæ fuerit simplicitas & puritas primæ & veteris Litaniæ, & quomodo postea subinde nouæ additiones accesserint, donec tandem ad inuocationem Sanctorum in ipsis Litaniis deuentum sit. Quæ obseruatio digna est diligenti consideratione.

Ambrosius Pelargus.

Capita igitur petitionum, quæ in Litaniis Deo proponebantur, paulò ante commemorauimus. Et Chrysostomus in locis iam allegatis dicit fieri ab Ecclesia obsecrationes, & gratiarum actiones, pro fidelibus, pro infidelibus; pro magistratibus, pro felicibus omnium successibus; pro amicis, pro cognatis, & pro inimicis etiam, pro vniuerso orbe: Pro præsentibus, pro absentibus, pro energumenis, pro pœnitentibus; &cæt.

Litania tempore Chrysostomi.

Forma verò Litaniarum hæc fuit: Diaconus quadam ἐκτενίας, conceptis verbis populo preces præibat, commemorans petitionum capita, vt: Pro superna pace & salute animarum nostrarum. Pro prosperitate sanctarum Dei Ecclesiarum. Pro Clero & populo. Pro magistratibus. Pro pace totius mundi. Pro hac regione & ciuitate. Pro temperie aeris, fertilitate & temporib. pacificis. Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, vt liberet nos à tribulatione periculi, & necessitate. Singulis verò petitionibus Diaconus addebat, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, Dominum supplices rogemus. Populus verò ad singula respondebat, κύριε ἐλέησον. Christe eleison. Hæc fuit prima & vetustissima forma Litaniæ, sicut & ex iis, quæ paulò ante diximus, colligitur.

Forma Litaniarum.

Additæ verò fuerunt postea & hæ formulæ, ἐπάκουσον, Exaudi Domine, subueni, defende, serua, custodi nos Deus, tua gratia.

Formæ additæ in Litaniis.

Item, diem sanctum, pacificum & sine peccatis à Domino postulamus. Præsta Domine remissionem peccatorum conducibilia animabus nostris: Pacem mundo, Christianum finem vitæ nostræ à Domino postulemus. Tribue Domine, &c. In his omnibus Deo, sicut Prosper loquitur, Ecclesia supplicauit.

Tandem sensim admisceri cœpit Litaniæ, non quidem statim inuocatio, sed tantum commemoratio Sanctorum, sicut aliquoties reperitur in Missa Chrysostomi hæc formula: Sanctissimæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo, Deo nostro commendemus.

Commemoratio Sanctorum admixta Litaniis.

Ex commemoratione verò illa, deinde secuta sunt suffragia, vt vocant, & primo vt ita dicerent: Precibus & supplicationibus Mariæ, & omnium Sanctorum, quorum memoriam celebramus; exaudi & respice nos. Inde hoc secutū est, quod postea dixerunt: Precibus Sanctorum tuorum, miserere nostri. Intercessionibus Sanctorum tuorum; Saluator, salua nos. Item, confirma nos, dirige, custodi vitam nostram, stabili gressus nostros, precibus & supplicationibus Mariæ, & omnium Sanctorum: Tandem extructa inde est directa inuocatio Sanctorum, quæ extat in versione Leonis Thusci. Maria Deo supplica, vt animas nostras saluet. Apostoli legatione fungimini apud Deum, vt peccatorum remissionem animabus nostris tribuat. Pater Nicolae fungere legatione apud Christum Deum, vt animæ nostræ salutem consequantur. Martyres confessores, orate pro nobis, saluate animas nostras. Sancte Michael, rogamus te, vt tuis intercessionibus munias nos, vmbra alarum tuarum custodi nos.

Suffragia Sanctorum.

Tandem inuocatio Sanctorum insuta Litaniis.

Ad te

nos. Ad te clamamus, à periculis erue nos.

Litania Coenobij Corbeiensis, ad Visurgim.

Atque hoc modo ex commemoratione Sanctorum, deuentum tandem fuisse ad inuocationem, ostendit etiam Litania Cœnobij Corbeiensis, vbi Sancti nominantur quidem, sed semper additur, Exaudi Christe. Item: Christus vincit, Christus regnat, Christus Imperat. Illam Litaniam quam ante triénium, in Cœnobio Corbeiæ nouæ, quæ sub Ludouico, ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam colonia, ad Visurgim flumen deducta est, in vetusto Codice inueni, quia aliquid monere potest, hoc loco adscribam.

LITANIA EX VETVSTO CODICE Collegij Corbeiensis ad Visurgim descripta: videtur autem in vsu fuisse circa annum Domini 890. Fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulphi Imperatoris.

CHristus vincit, Christus regnat, Christus imperat: Exaudi Christe.
Stephano summo Pontifici Salus & vita:
Saluator mundi tu illum adiuua.
Sancte Petre. S. Paule. S. Andrea. S. Clemens. S. Sixte. Exaudi Christe.
Arnolpho regi vita & victoria,
Redemptor mundi, tu illum adiuua:
S. Dei genitrix. S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael. S. Iohannes. Exaudi Christe.
Omnibus Iudicibus & cuncto exercitui Francorum vita & victoria. Saluator mundi, tu illos adiuua.
S. Maurici. S. Sebastiane. S. Martine. S. Ambrosi, S. Hieronyme. Exaudi Christe.
Bouoni Abbati & congregationi S. Stephani salus & vita. Redemptor mundi, tu illos adiuua.
B. Stephane. S. Vite. S. Dionysi. S. Blasi. S. Georgi. Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex Regum,
Rex noster,
Arma nostra inuictissima,
Spes nostra,
Fortitudo nostra,
Murus noster inexpugnabilis,
Gloria nostra,
Victoria nostra,
Liberatio & Redemptio nostra,
Defensio & exaltatio nostra,
Misericordia nostra,
Lux, via & vita nostra,
} Christus vincit.

Ipsi soli imperium, gloria & potestas, per immortalia secula seculorum, Amen.
Ipsi soli honor, laus & iubilatio per infinita secula seculorum, Amen.
Ipsi soli virtus, fortitudo & victoria per omnia secula seculorum, Amen.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

Hactenus Litania Corbeiensis.

Beneficia Dei & Christi Sanctis adscripta.

Sed postquam in publicas Ecclesiæ preces admissa esset Gregoriana forma inuocationis Sanctorum (S. Maria ora pro nobis) sine fine & modo postea progressa est, vt omnia ferme, quæ Dei & Christi propria sunt, à Sanctis nominatim & publice peterentur. Nec opus est ex singulis Scriptoribus annotare. Supra enim descripsimus, quæ sit forma inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, vbi omnia illa comprehenduntur.

Garetius.

Et quidem hoc ipso tempore Pontificij crassissima illa defendere non verentur. Garetius enim Canonicus edidit libellum de inuocatione Sanctorum, vbi citat & probat ea Michaele Syngelo: Sancte Dionysi, qui Iesum vniuerso mũdo propicium reddis, cultoribus tuis Deum propicium reddere, & precibus compellare velis, &c.

Sancti mediatores.

Ex Theofredo Abbate citat. Sancti sunt inter Deum, & nos Mediatores positi, vt qui per nostra cum Pharisæo despicimur merita, per illorum intercessionem iustificemur cum publicano. Ibi Nicenus quidam dicit: Habes Tharasium intercessorem, defensorem, propugnatorem, & tuæ spei adimpletorem. Citat etiam ex Andrea quodam Cretensi: S. Maria placa Dominum pro communi figmento. Nam ex quo translata es è terra, te vniuersus mundus habet commune propiciatorium. Sicut & in prosa quadam canitur: O pia puerpera, piaos scelera, iure matris impera redemptori. Sed talia plura supra annotauimus.

Nicenus.

Andreas Cretensis.

Inuocationi Sanctorum, semper fuerunt, qui reclamarent.

Et sane non habuerunt postrema illa tempora, vel Epiphanios, vel Augustinos, qui superstitiones illas serio, & cum authoritate reprimerent. Omnibus tamen temporibus fuerunt aliqui, qui vel contradixerunt, vel moderatius & rectius senserunt. Ita in Aula Caroli Magni Imperatoris, fuit Claudius quidam Hispanus presbyter, in explanandis lectionibus Euangeliorum celebris. Is Taurinensi Ecclesiæ præfectus sub Ludouico, cum adoratione imaginum etiam Inuocationem Sanctorum reprehendit, sicut ex Ionæ Aurelianensis refutationibus manifestum est.

Claudius presbyter Caroli Magni.

Ionas Aurelianensis.

Hildebertus Turonensis.

Hildebertus Turonensis circa annum Domini 1120. scribit contra quendam, qui multos sibi socios adiunxerat, Augustini sententiam defendendo, Sanctorum animas ignorare, quid in ista vita agatur, atque ideo ociosas esse Litanias, quibus oramus, vt pro nobis orent Sancti, cum nec audiant nos, nec norint, quid agatur apud nos.

Bernhardi tempore.

Bernhardus etiam Sermone 66. in Cantica dicit, suo tempore quosdam irrisisse, quod Sanctorum suffragia in Litaniis postularentur.

Alensis.

Postea inter sententiarios Alensis quæst. 92. dixit: Solum Deum adorandum & inuocandum. Sanctos magis se habere ex parte orantium, quasi coadiuuantes, quam illius, qui oratur.

Bonauentura.

Bonauentura in 3. sententia dicit: Cauendum esse, ne dum Mariæ matris excellentia ampliatur, filij gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quam seipsam, vtpote creatorem creatura. Et ad obiectionem, quod honor matris referatur ad filium, respondet: Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendum.

Sed quia non sigillatim omnia constituimus persequi, hæc ad institutam nostram obseruationem sufficere iudico. Tandem igitur historicam hanc considerationem, de origine, progressu & crasso excessu inuocationis Sanctorum, concludemus hac Cypriani sententia: Non videndum est, quid aliqui ante nos fecerint, sed quid Christus, qui ante omnes est, & fecerit & faciendum mandarit. Non enim vel consuetudinem, vel hominis cuiusque errorem, sed Dei veritatem sequi iubemur. Addatur huc & laudata illa ab Augustino Cypriani sententia, ex epistola ad Pompeium. In compendio est apud religiosas mentes, & errorem deponere & inuenire veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error humanus. Si canalis aquæ, qui copiose prius & largiter profluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur vt illic defectionis ratio noscatur, vtrum, arescentibus venis, in capite siccauarit, an vero integra inde & plena procurrens, in medio itinere destiterit? Ita ergo suadet Cyprianus, nutantibus & vacillantibus disputatorum sententiis, ad originem Dominicam, & Euangelicam & Apostolicam traditionem, recurrendum, atque inde canalem in nostra tempora dirigendum. Intelligit autem traditionem scripturam, quia addit: Ea esse facienda, quæ scripta sunt. Concludamus igitur Cypriani verbis. Si aut in Euangelio præcipitur, aut in Apostolorum epistolis & actibus continetur traditio inuocationis Sanctorum, obseruetur sane: Sin minus, meminerimus, quod Augustinus dicit, in Ecclesia non valere, Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: Sed, hæc dicit Dominus. Deus Spiritu gratiæ & precum nos illuminet & gubernet, vt abiectis superstitionibus, solum ipsum in spiritu & veritate adoremus, & solum Domini nostri Iesu Christi nomen innocemus. Quisquis enim innocauerit nomen Domini, saluus erit.

Cyprianus. *Traditio Cypriano quid.* *Augustinus.*

INDEX

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE QVI IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBITER ALLEgantur & explicantur.

Esai.

pro

INDEX

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBSERVANDORVM.

A.

B.

castra-

Elpenor

H.

I.

K.

L.

Nam-

N.

O.

P.

siones

Sacri-

T.

V.

VV.

Y.

Z.

FINIS.

INDEX

INDEX TESTIMONIORVM EX PATRIBVS, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS ALLEGATORVM: VBI OBSERVANDVM, QVOD

explicata ab illis certa Scripturæ loca, secundum horum ipsorum Indicem, quod omnia huc commodè referri non potuerint, inquiri debeant.

A.

B.

C.

Oecume-

INDEX

O.

P.

R.

S.

T.

V.

FINIS.

